УНИВ. БИБЛИОТЕКА
В. и. Бр. 4839

П&Ч
4763

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

ВЛАСНИК:

ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ Б.-Х. АРХИЈЕРЕЈИ.

*

УРЕДНИК: синђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, проф. богословије.

ГОДИНА СЕДАМНАЕСТА.

1903.

ЗЕМАЉСКА БИБЛИОТЕКА

САРАЈЕВО

ПРВА СРПСКА ШТАМПАРИЈА РИСТЕ Ј. САВИЋА.

Садржина:

Званично:

I. Окружнице:

а) Дабро босанске епархије . . . . . Стр. 65, 67, 98, 177, 274, 275
б) Херцеговачко-захумске епархије: . . Стр. 2, 66, 146, 147, 241, 242, 337
в) Бањалучко бихаћке епархије: . Стр. 34, 97, 243, 273, 289, 290, 306, 307

Архипастирска посланица.

Божићна посланица Његова Високопреосвећенства АЕ и Митрополита херцеговачко-захумског Серафима . . . . . Стр. 2

II. Промјене у свештенству.

а) Дабро-босанске епархије:

1. Одликовања . . . . . Стр. 1, 59
2. Рукоположења . . . . . Стр. 33, 97, 129, 257
3. Произведења . . . . . Стр. 129
4. Именовања . . . . . Стр. 129
5. Постављења . . . . . Стр. 33, 97, 257
6. Отпуштења . . . . . Стр. 59
7. Премјештења . . . . . Стр. 146

б) Херцеговачко-захумске епархије:

1. Рукоположења . . . . . Стр. 97
2. Именовања . . . . . Стр. 305

в) Зворничко-тузланске епархије:

1. Рукоположења и Постављења . . . . . Стр. 305
2. Премјештења . . . . . Стр. 306

г) Бањалучко-бихаћке епархије:

1. Рукоположења . . . . . Стр. 1, 33, 67, 257, 273 337
2. Постављења . . . . . Стр. 1, 33, 67, 257, 273, 337
3. Премјештења . . . . . Стр. 146, 257

III. Званични огласи.

а) Дабро-босанске епархије:

Едикти . . . . . Стр. 30, 46, 47, 94, 95, 112
Објаве . . . . . Стр. 94, 112, 128
Натјечаји . . . . Стр. 175, 176, 190, 191, 192, 207, 208, 240, 255

б) Херцеговачко-захумске епархије:

Едикти . . . . . Стр. 31, 48, 96, 351, 367, 368, 386, 387
Натјечаји . . . . . Стр. 366

в) Зворничко-тузланске епархије:

Едикти . . . . . Стр. 31, 93, 111, 128, 256, 272, 288, 320, 351
Натјечаји . . . . . Стр. 191, 207, 288, 304

г) Бањалучко-бихаћке епархије:

Едикти . . . . Стр. 47, 95, 192, 208, 240, 326, 350, 352, 367, 368, 388

Неозначено.

I. Проповиједи и екхсорте.

Пред свету исповијед и причешће. *Симбол Владимир Боберић*, катихета државне велике гимнасије . . . . . Стр. 22

О потреби и начину побожног васпитавања дјеце. Говорио у св. Богородичној цркви у Сарајеву на Цвијети 1903. *протопресвитер Димитрије Јанковић*, конзист. савјетник . . . . . Стр. 105

Бесједа на Ускрс. *Поп-Јустин* . . . . . Стр. 136

Говор, који је држао високопреосвећени *Митрополит Петар Зимоњић* у новој српско-православној цркви у Мостару на дан свог рукоположења и устоличења 27 маја (9. јуна) 1903. . . . . Стр. 148

Ријеч против псовања. Говорио сељацима у светониколајевском храму богословског училишта у Рељеву, 9. маја 1903. *протопресвитер Димитрије Јанковић*, конст. савјетник . . . . . Стр. 187

Кратка поука приликом вјенчања. Говорио *прсв. Сава Петковић* Стр. 220

Ријеч при уласку у парохију. Говорио у храму св Сретенија Господњег у Крушедолу *пресвитер Сава Петковић* . . . . . Стр. 247

Проповијед на св. Николу. *Коста Новаковић*, свештеник . . Стр. 323

Проповиједи и екхсорте на недјељна јеванђеља преко цијеле године са диспозицијама на главније мисли тих јеванђеља. Написао: професор *Александар Живановић*, прав. свештеник. — (Ове су проповиједи и екхсорте као додатак уза сваки број »Источника«).

II. Расправе и разни чланци.

Исповиједање св. апостола Петра. Ив. Перовъ. Превео *Алекс. Живановић* Стр. 5, 34, 73, 99, 113, 129, 178, 193, 209

Може ли се за иновјерне молити. *Синђел Иларион (Радоњић)* Стр. 9

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка. С руског *Н. Р.* Стр. 14, 37 78, 101, 118, 134, 183, 195, 212. 225, 244, 258, 277, 291, 308, 322

Ориген хришћанског живота од епископа Висариона. Чланци за народ. Преводи протопресвитер *Ј. Шегрђић*, кр. проф. и катихета у Загребу Стр. 18, 42, 264, 283, 338, 354, 369

† Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит Херцеговачко-захумски Серафим Перовић. Од *Уредника* . . . . . Стр. 49

† Његово Високопреосвећенство Хаџи-Сава Косановић, бивши Митрополит Дабро-босански. Од *Уредника* . . . . . Стр 54

Аллилуја. По руском *Григорије А. Николић*, парох у Иригу . Стр. 82

Учење о покајању. С руског *Јован Петровић*, протопресвитер и кр. проф. у Загребу . . . . . Стр. 86, 103, 120, 140, 185, 197

Христове двије родословне таблице. П. Дидон. Превео *Никола Теодоровић*, парох . . . . . Стр. 115, 132, 180
Манастири »Метеори« у Тесалији. С руског *Л(азар) Б(огдановић)* Стр. 122
Нови Митрополит Херцег-захумски Петар Зимоњић. Од *Уредника* Стр. 147
Христос воскресе. П. Россіевъ. С руског превео *Н(икола) Р(адошевић)* Стр. 214
О биљезима истинитог откривења. Ив. Николинъ. С руског превео *Н(икола) Р(адошевић)* . . . . . Стр. 229
Три старине манастира Милешеве из XVII. вијека. *Р(адонић)*. Стр. 249, 262, 281
Два поучна стародревна споменика. С руског *Никола (Радо)јевић* Стр. 313 328
Непознати српски путопис у свету земљу из прве половине XVIII. вијека *Р(адонић)* . . . . . Стр. 326, 342
Тумачење св. Писма. Јеванђеље у недјељу послије Божића. Mgr. Григорій Дьяченко. Превео: *Јован Дим. Јовановић* . . . . Стр. 340, 356, 375
Пророк Агеј. По руском *Григорије А. Николић*, парох иршки Стр. 361
О светковању недјеље. Јеванђеље Лучино XIV. 1—11. По њемачком *Милан Поповић*, парох . . . . . Стр. 363, 384
Сѵнодъ жатомѣ Ішлиѣ Дпоѣ. По Србљаку. *Јаков А. Поповић* Стр. 365

III. Књижевне оцјене и прикази.

Помозимо Високим Дечанима. Оцијенио: *Ил(арион)* . . Стр. 124
Шематизам православне епархије бококоторске, дубровачке и спичанске за годину 1903. Оцијенио: *Дим. Јанковић* . . . . . Стр. 125
Јован Н. Томић. Пећки патријарх Јован и покрет Хришћана на Балканском полуострву 1592.—1614. Оцијенио: *Р(адонић)* . . . . Стр. 171
„Babel und Bibel“ — „Ex oriente lux.“ Писмо поводом предавања професора Делића изданих под насловом „Babel und Bibel“. Написао еп. Никодим Милаш. Оцијенио: *Јован Протић*, гимназијски катихета . . Стр. 295, 330
Јован Грчић. Историја српске књижевности. Оцијенио: *Синђел Илларион (Радонић)* . . . . . Стр. 345

IV. Из пастирске праксе.

Може ли свештеник у крајњој нужди и без епитрахиља исповиједати? Може ли се тајна јелеосвећења над истим лицем у истој болести повторити? Како ваља причестити оне, који са каквог било разлога не могу окусити вина? — протопрезвитер *Дим. Јанковић* . . . . . Стр. 201
Шта се ради ако је велик број причасника, а у путиру нема довољно светога тијела или свете крви Господње? Може ли се здравима ван храма н. пр. на дому њихову дати приступ светој тајни причешћа? протопрезвитер *Д. Јанковић* . . . . . Стр. 222
О причешћивању дјеце. Како се има поступати код причешћивања дјеце у вријеме заразних болести? Могу ли се дјеца на св. преосвећеној литургији причестити? При свршавању тајне јелеосвећења треба ли свако јеванђеље читати над главом болнога или на за то приготовљеном столу? Кад се св јелејем помазани дијели тијела болесника отиру? Да ли и пред читањем сваког јеванђеља, или пак при читању разрјешавајуће молитве. *Синђел Илларион (Радонић)* Стр. 235. 237

Може ли се један хришћанин или хришћанка исповједити и причестити код другог свештеника без претходне дозволе свога надлежног пароха? *Др. Т(омо) П(оповић).* . . . . . Стр. 268

Може ли се у случају смртне опасности причестити породиља одмах по порођају и жена, која има обично? О причешћивању оних, који пате од бјеснила. Могу ли се св. тајне причешћа удостојити они, који умиру ушљед повраћања? Може ли свећеник у јутро на сам дан литургисања опрати уста своја водом? Шта ће чинити ако при том и нехотице сркне мало воде, те хоће ли смјети у таквом случају литургисати? *Симбол Иларион (Радоњић)* . . . Стр. 310

V. **Дописи и разни извјештаји.**

Извјештај друштва »Просвјете« у Сарајеву . . . . . Стр. 31

Са укопа блаженопочившег митроп. Серафима Перовића (Допис) Стр. 50

Извјештај друштва »Просвјете« у Сарајеву . . . . . Стр. 66

Посвећење и интронисација високопреосвештеног Господина Петра Зимоњића, херцеговачког Митрополита (Допис) од *Патрикија Ј. Поповића*, конспект. савјетника у Мостару . . . . . Стр. 156

Освештање цркве у селу Лусићима, протопрезвитерата бањалучког (Допис) *К(оста) Ду(ша)нић* . . . . . Стр. 269

Освештање цркве у Самобору код Гацка. (Допис). *Ри(сто) (Сирови)ма* Стр. 315

Промјена земље поглавара у Босни и Херцеговини . . . Стр. 346

VI. **Кратак прелгед црквено-школског и просвјетног живота.**

Стр. 26, 44, 59, 91, 108, 126, 143, 172, 202, 223, 238, 251, 271, 285, 299, 319, 334 346, 385

VIII. **Књижевне биљешке**

Стр. 90, 224, 254, 301, 334

IX. **Разно.**

Стр. 28, 45, 110, 175, 254, 287, 301, 320, 335

X. **Нове књиге и листови.**

Стр. 60, 92, 173, 253, 335

XI. **Читула.**

Стр. 29, 46, 63, 93, 127, 205, 272, 348, 366, 386

XII. **Јавне благодарности.**

Стр. 29, 111, 144, 205, 224, 271, 335

XIII. **Књижевни огласи.**

Стр 64

Нашим читаоцима . . . . . Стр. 32

Исправак . . . . . Стр. 336, 352

Кад се грјешник почне сјећати „дома очева“, кад му пукне пред очима грјешност његова, кад се роди у њему увјерење, да није достојан више сном Оцу — Богу — син да буде, већ најамник, слуга; кад зажели, да се опет врати Оцу своме, па и учини то, не застане на по пута — спасен је, препорођен је.

Али — прима ли Отац поново таквог сина под Свој кров и окриље? Има ли и за великог грјешника милости у Бога? — Човјек је тјесногруд, а Бог је милостив. Међу људима се често наће „брат“, који неће да уђе у кућу, кад му раскајани и поправљени брат кући дође. Међу нама има, који се боје, да овакав брат не би још једанпут добио дио очева имања Није ријетко чути. та нећу ни да станем до њега, јер је у младости био грјешник! — Али Бог не ради тако. Христос каже, *да је већа радост на небу за једнога грјешника, који се каје, него за деведесет девет праведника, којима не треба покајања* (Лука 15, 7). *Није Ми мила смрт онога, који мре, говори Господ , обратите се дакле и будите живи!* (Језек. 18, 32).

Погледајте оца, како свога блудног сина дочекује раширених руку! Опазио је издалека и ражалио се на сина свога, што је морао на такѳ мучан начин доћи до свијести. Дуго је чекао отац на тај тренутак, да му се поврати син погнуте главе, али је знао, да ће се вратити, јер је чуо за његов живот у туђини — па га ишчекује. И ако их је дијелила даљина, није очева љубав охладнила ни према том сину, који му је име окаљао, већ му излази на сусрет и љуби га. Син му вели *Оче! сагријеших небу и теби и нијесам већ више достојан да се назовем сином твојим* — а радосни га отац прекида, те и не чека, да наговори ових ријечи *прими ме као једног од твојих слугу*, већ га уводи у слави у кућу

Како је различан Божји суд од човјечјега! Што би човјек осудио, Бог оправдава, што би човјек казнио, Бог награђује. Грјешник добија од Бога не казну, коју је заслужио, већ милост. Али не сваки грјешник већ само онај, који се каје, јер Бог ово каже: *Ако се безбожник обрати од свих грјехова својих, које учини и држи све заповиједи Моје и твори, суд и правду и милост, доиста ће живјети, неће погинути* (Језек. 18, 21)

Но вања ли, да нас само невоља гони на поправку? Морамо ли сви проћи исти пут, као и блудни син? — То би за нас саме била и велика невоља и велика несрећа! А пут — врло заходан! Прво зар да се од Бога окрећеш, а онда да Му се приближујеш? — Не тако! *Приближите се Богу и Он ће се приближити вама! Очистите руке, поправите срца своја!* (Јак. 4, 8). А ако по невољи кад што и згријешите, кајте се за то одмах, јер *Господ говори. Обратите се Мени свим срцем*

својим постевши, плачући и тужећи. И раздерите срца своја, а не хаљине своје и обратите се Господу Богу своме, јер је милостив и жалостив, дуготрпељив и обилан милосрђем (Јоил 2, 12—13).

Друге теме: 1. О самовољи (ст 12.), 2. О неваљалу друштву (ст. 13.), 3 О буђењу савјести (ст. 17.), 4. Човјек не смије завидјети поправци свог ближњег (ст. 28.), 5. Грјешник је за Бога мртав (ст. 32).

6. О самовољи.

Гдје год је друштва, мора бити неког закона, а сви чланови покорни том закону Да је човјек сам на свијету, могао би свакад своју вољу извршивати. Али пошто је везан и за Бога и за људе, мора своју вољу потчињавати закону А кад човјек не поштује закон, већ само своју вољу, зовемо га самовољним.

Самовоља је гријех. Зашто? Јер ремети правилан односај људски према другим бићима и задире у туђа права. Она често прелази у тиранију и окрутност. Опасна је за појединца, јер га чини обијесним и даје му повода, да прецјењује себе, да падне у гордост. Смета душевном напредовању. Кад самовољан човјек не може да продре са својом вољом и намјером, ожалошћује се. Долази у сукоб и свађу са људима. Долази у сукоб са законом. — Опасна је и за друштво, јер шта би било од друштва, кад би сваки тјерао само своју самовољу?! Или би стењало под руком каквог силника, тирана, или би се распало, кад би ових више било. — Самовоља је велик гријех пред Богом, јер је самовољну човјеку његова воља највиши закон.

Самовољу треба у људи из малена искорјењивати. Гадно је видјети самовољно дијете, а самовољан човјек је и одвратан и опасан Са узрастом расте и она, па убија племенитије нагоне и тежње у човјеку

Избави ме од мужа неправедна! (Пс. 139, 1).

Не мисли за себе, да си мудар, бој се Бога и уклањај од зла! (Приче Солом. 3, 7).

Не реци ко је јачи од мене! (Сирах 5, 3).

Да буде воља Твоја! (Мат 6, 10. и парал.).

Све ми је слободно, али није све на корист, све ми је слободно, но да не превлада што мноме (I. Кор. 6, 12, 10, 23).

Будите један другом благи, милостиви! (Ефес. 4, 32).

Ријеч ваша да бива свагда у благодати, сољу зачињена! (Колош. 4, 6).

7 О неваљалу друштву.

У свакој прилици треба човјек да пази на своју душу, да је чува од гријеха. Гријех долази на разне начине. Врло често људе квари рђав примјер других људи.

Рђаво друштво ваља избјегавати. Зашто? *а)* јер ће прије гријешник праведника покварити, него овај оног поправити; дружећи се са неваљалим друштвом, губиш драгоцјено вријеме, заваћаш се на гријех, одвраћаш од посла; *б)* човјек, који се с неваљалцем дружи, губи свој углед и постаје срамотан пред људима, јер и тебе сматрају тада исто онако покваренim, као и твога неваљалог друга по оним народним пословицама: *с ким си, онаки си*, и *у какво се коло ухваташ, онако и играш*, *в)* рђаво друштво ће те и материјално оштетити, јер му није стало до твог пријатељства — јер право пријатељство може бити само међу поштеним и честитим људима, а међу злима нема га правог — већ да те превари, њему је само до личног интереса.

И књиге су друштво. Ваља пазити, какву ћеш књигу узети у руке, јер те и књига може покварити као и зао друг. Зато читај само честиту књигу!

Особито ваља пазити на дјецу и младиће, с ким се друже. Дијете сваког подражава, па ако му се деси рђав човјек за примјер, биће и само рђаво. И примјеран човјек, кад се нађе у злу друштву, лако погријеши, а камо ли не би дијете. Тражи зато само честито друштво, па ћеш и сам бити честит, а такође настој, да се и млађи твоји друже само с таквим људима, од којих се могу добру поучити!

Благо човјеку, који не иде на вијеће безбожничко! (Пс. 1, 1).

Да не погубиш с безбожницима душу моју! (Пс. 25, 9).

Уклоните се од мене лукави! (Пс. 118, 115).

Ко се дружи с мудрим, биће мудар, а који иде са безумнима, познаје му се то (Приче Солом. 13, 21).

Не дружи се са рђавим људима, ниши пожели, да им будеш друг! (Приче Сол. 24, 1).

Не хлади се сваким вјетром и не иди сваким путем! (Сирах 5, 11).

Дружи се само с човјеком поштеним! (Сирах 37, 15).

Остави нека мртви укопавају своје мртваце! (Мат. 8, 22).

Не угледај се на зло, већ на добро! (III. Јов. 11).

8. О буђењу савјести.

Ако хоћеш да свагда задовољиш закону Божјем и да Богу угодиш, ради само оно, што ти савјест диктира! Но ради тога треба

човјек да васпитава своју савјест тако, како ће му она моћи увијек бити честит савјетник.

Да човјек своју савјест ваљано васпита, мора избјегавати све, што би могло завести му савјест, а мора је снажити тијем, што ће је у сваком случају прилагођавати Божјој вољи. Савјест се не успава и не олабави сама од себе, већ човјечјом вољом, — дакле до нас стоји, каква ће нам бити савјест, т. ј. какви ћемо бити ми сами. Савјест малаксава особито гријехом кад човјек гријеши, савјест губи постепено своју снагу, јер човјек непрестано тражи изиће своме гријеху и на тај начин уњуткава своју савјест

Савјест никад није код човјека довољно будна, јер свако има прилике да гријеши, а рад је да гријех сакрије. Ради тога савјест непрестано треба будити, а то чинимо поглавито *а)* испитивањем својих дјела и свог моралног стања, *б)* чињењем добрих дјела, *в)* његовањем живе вјере у Бога, *г)* св. тајном покајања, *д)* избјегавањем гријеха, *ђ)* слушањем мудрих савјета и т. д.

Слушајте, дјецо, наставу очину и пазите, да биете познали мудрост! (Приче Солом. 4, 1).

Ко се дотиче смоле, биће црн, ко се дружи с гордим, биће као и он (Сирах 13, 1).

Ако те око твоје десно саблажњава, ископај га! (Марк. 9, 47).

Незнабошци не имајући закона, сами од себе чине, што је по закону, они закона не имајући, сами су себи закон, они оказују, да је оно написано у срцима њиховим, што се чини по закону, јер им савјести свједочи (Рим. 2, 14—15).

Искушајте себе, јесте ли у вјери, сами себе огледајте! (II. Кор. 13, 5)

9. Човјек не смије завидјети поправци свог ближњег.

Сви ми људи имамо једну сврху, вјечно блаженство. Тој сврси својој идемо ближе на разне начине. Неки је мимоилазе, неки се удаљавају од ње.

Ко живи по закону, иде ближе својој сврси, ко живи неморално удаљава се од ње. Но дешава се, да се грјешник поправи. Треба ли га онда за прошли му гријех презирати? — Не. Разлози су *а)* што га сам Бог не презире, него му се радује; *б)* што би га презирање могло озлоједити и поново отјерати у гријех, *в)* што је то и по нас штетно, јер рађа у нама завист — гријех.

Хришћанину је дужност, да се стара, да се слава Божја што више рашири међу људе, а не да шириењу побожности и морала стања сметње. Ко завиди и смета туђој поправци, постаје учесник туђег

гријеха. душа грјешникова ће се тражити из његове руке. У свакој прилици дакле пружај руку своју у помоћ оном, ко жели да се дигне.

Ако падне непријатељ твој, не обрадуј се, не узноси се у његову пад! (Приче Сол. 24, 17).

Пред анђелима Божјим бива радост за једнога грјешника, који се каје (Лук. 15, 10).

И ви сте дужни један другоме прати ноге! (Јов. 13, 14).

Зар је око твоје зло што сам ја добар? (Мат. 20, 15).

Посљедњи ће бити први и први посљедњи (Мат. 20, 16).

Ако ко рече ја љубим Бога, а мрзи на брата својега. лажа је. јер који не љуби брата својега, кога види, како може љубити Бога, кога не види? (I. Јов 4, 20).

Да се не љубимо ријечју ни језиком, већ дјелом и истином! (I. Јов. 3, 18).

Нека зна да ће онај, који обрати грјешника с кривога пута његова, спасти душу од смрти и покрити мноштво гријехова. (Јак. 5, 20).

10. Грјешник је за Бога мртав.

Обратите се и будите живи! (Језек. 18, 32). Само је онај жив пред Богом, ко се држи Његових заповијести.

Као што се људи туђе и неће да знају за онога, ко према њима гријеши, тако гријех људе и пред Богом умртвљава. Гријех је душевна болест, која најпослије доводи до духовне смрти. Може ли Бог давати благодат Своју оном човјеку, који је одбацује? Нудимо ли ми силом некоме своју помоћ, ако је он неће?! А без благодати Божје човјек је мртав. Грјешник живи само животињским животом, у њему је заумро смисао за све, што је племенитије, јер гријех уништава свако добро у човјеку Примјери из живота. — Примјери из свећене историје. цар Саул, Соломон, Богаташ и Лазар, Јуда Искариотски и т. д.

Не само да се човјек гријехом затире духовно, већ и тјелесно. Грјешник и у правом смислу ријечи умире. Као што се биљка мора његовати, тако и душа и тијело.

Какве су посљедице гријеха, сваки зна. Ради свога добра дакле треба човјек да изабере врлину, живот Бог је рад, да се сви људи спасу, да не пропадну Избјегавањем гријеха испуњавамо и Божју вољу и снажимо свој живот

У који дан окусите од њега, смрћу ћете умријети (I. Мојс. 2, 17).

Пред човјеком је живот и смрт и што хоће, даће му се (Сирах 15, 17).

Син човјечји је дошао, да нађе и спасе што је изгубљено (Лук. 19. 10).

Као што лоза не може родити сама за себе, ако не буде на чокоту тако и ви, ако у Мени не будете (Јов. 15, 4).

Без мене не можете чинити ништа (Јов. 15, 5).

Заслужују смрт не само они који гријех чине, већ и који одобравају онима, који то чине (Рим. 1, 32).

III.

Месопусна недјеља.

Мат. 25, 31—46.

31 Рече Господь. е҆гда прїидетъ Сынъ человѣческїй въ славѣ Своей, и҆ вси свѧтїи а҆ггели съ Нимъ тогда сѧдетъ на престолѣ славы Своеѧ.

32. И҆ соберꙋтсѧ предъ Нимъ вси ꙗ҆зыцы и҆ разлꙋчитъ и҆хъ дрꙋгъ ѿ дрꙋга, ꙗ҆коже пастыръ разлꙋчаетъ о҆вцы̀ ѿ козлищъ.

33. И҆ поставитъ о҆вцы̀ ѡ҆деснꙋю Себе, а҆ кѡзлища ѡ҆шꙋюю.

34, Тогда речетъ Царь сꙋщы̀мъ ѡ҆деснꙋю Е҆гѡ прїидите благословеннїи О҆тца Моегѡ, наслѣдꙋйте оуготованное вамъ царствїе ѿ сложенїѧ мїра

35. Взалкахсѧ бо, и҆ дасте Ми ꙗ҆сти: возжадахсѧ, и҆ напоисте Мѧ страненъ бѣхъ, и҆ введосте Мене

36 На́гъ, и҆ ѡ҆дѣѧсте Мѧ. боленъ, и҆ посѣтисте Мене· въ темницѣ бѣхъ, и҆ прїидосте ко Мнѣ.

37 Тогда ѿвѣщаютъ Е҆мꙋ праведницы, глаголюще: Господи, когда Тѧ видѣхомъ а҆лчꙋща, и҆ напитахомъ и҆ли жаждꙋща, и҆ напоихомъ;

Рече Господ кад дође Син човјечји у слави Својој и сви свети анђели с Њим, онда ће сјести на пријестолу славе Своје.

32. И сабраће се пред Њим сви народи и разлучиће их једно од другога, као што пастир разлучује овце од јарића.

33. И поставиће овце с десне стране Себи, а јариће с лијеве.

34. Тада ће рећи Цар онима, што Му стоје с десне стране ходите благословени Оца Мојега, примите царство, које вам је приправљено од постања свијета

35. Јер огладњех, и дадосте Ми да једем; ожедњех, и напојисте Ме, странац бијах, и примисте Ме у кућу,

36. Го бијах, и одјенусте Ме, болестан бијах, и обиђосте Ме; у тамници бијах, и дођосте к Мени.

37 Тада ће му одговорити праведници говорећи: Господе! кад Те видјесмо гладна, и нахранисмо? или жедна и напојисмо?

38. Когда же Тѧ видѣхомъ странна, и̂ введохомъ, и̂ли нага, и̂ ѡ̂дѣѧхомъ;

39 Когда же Тѧ видѣхомъ болѧща, и̂ли въ темницѣ, и̂ прїидохомъ къ Тебѣ,

40. И̂ ѿвѣщавъ Царь речетъ и̂мъ. а̂минь глаголю вамъ, понеже сотвористе е̂диномꙋ сихъ братїй Моихъ меншихъ. Мнѣ сотвористе.

41 Тогда речетъ и̂ сꙋщы̂мъ ѡ̂шꙋюю е̂гѡ и̂дите ѿ Мене проклѧтїи во о̂гнъ вѣчный, оу̂готованный дїаволꙋ и̂ а̂ггелѡмъ е̂гѡ

42 Взалкахсѧ бо, и̂ не дасте Ми ꙗ̂сти возжадахсѧ, и̂ не напоисте Мене.

43 Страненъ бѣхъ, и̂ не введосте Мене: нагъ, и̂ не ѡ̂дѣѧсте Мене боленъ и̂ въ темницѣ, и̂ не посѣтисте Мене.

44. Тогда ѿвѣща̂ютъ е̂мꙋ и̂ тїи, глаголюще Господи, когда Тѧ видѣхомъ а̂лчꙋща, и̂ли жаждꙋща, и̂ли странна, и̂ли нага, и̂ли больна, и̂ли въ темницѣ, и̂ не послꙋжихомъ Тебѣ,

45. Тогда ѿвѣщаетъ и̂мъ глаголѧ а̂минь глаголю вамъ, понеже не сотвористе е̂диномꙋ сихъ меншихъ, ни Мнѣ сотвористе.

46. И̂ и̂дꙋтъ сїи въ мꙋкꙋ вѣчнꙋю: праведницы же въ животъ вѣчный.

38. Кад ли те видјесмо странца, и примисмо? или гола, и одјенусмо?

39 Кад ли те видјесмо болесна, или у тамници, и дођосмо к Теби?

40. И одговоривши Цар рећи ће им заиста вам кажем: што учинисте једноме од ове Моје најмање браће, Мени учинисте.

41 Тада ће рећи и онима, што Му стоје с лијеве стране идите од Мене проклети у огањ вјечни, спремљени за ђавола и његове анђеле.

42. Јер огладњех, и не дадосте Ми да једем, ожедњех, и не напојисте Ме;

43. Странац бијах, и у кућу Ме не уведосте, го бијах и не одјенусте Ме; болестан и у тамници бијах, и не обиђосте Ме.

44. Тада ће Му одговорити и они говорећи. Господе! када Те видјесмо гладна или жедна, или странца или гола, или болесна или у тамници, и не послужисмо Те?

45. Тада ће им одговорити говорећи· заиста вам кажем кад не учинисте једном од ове Моје најмање браће, ни Мени не учинисте.

46. И ови ће отићи у муку вјечну, а праведници у живот вјечни.

III О страшном суду

(Проповијед).

Много је тога међу људима, чега не би требало да је. Мјесто да човјек проживи свој вијек у поштењу, он пружа руке своје за

непоштењем; мјесто да буде заиста син Божји, он пречесто окреће лице од Оца свога. Та најбоље ћемо видјети себе у својим дјелима, у својој души! Какву ћемо слику видјети, кад завиримо у душу своју? — Саму пустош, а на тој пустоши овдје ондје, па баш и подоста, стрши коров. А човјек је вриједни вртар, који не да, да се тај коров у његовој души утамани, већ га његује као најљепше цвијеће, заљева га страшћу својом као најљепши душин украс.

Није ли тако? — На први поглед као да и није Али погледајмо се мало дубље, мало искреније, нећемо ли се наћи слични оном тврдици, што крије од свијета своје драгоцјености? Тако зна и грјешни човјек да прикрије у себи тај свој душевни коров, као неку своју драгоцјеност. Ми смо споља доста углађени знамо се и пристојно у бољем друштву понашати, знамо донекле бити један другом и предусретљиви, знамо и осудити туђ гријех. Али сва је та наша доброта навјештачена. И у тој њештини смо тако далеко дотјерали, да је ријетко наћи човјека, да му у лице можеш рећи грјешник си! А тако исто је риједак и овај, који ће рећи: грјешан сам! Варамо сами себе! *Ако кажемо да гријеха немамо, варамо себе и нема истине у нама* (I. Јов. 1, 8).

Нећу претјерати, ако кажем — та и други су то прије мене казали — да ми вјечном служимо Богу само спољашношћу својом, а унутрашношћу, душом својом, служимо гријеху Да вам не навађам много потврда за то, ево вам само једне Ми знамо, да смо ближњи један другима, да треба да се радујемо напретку свога ближњега, да треба да га и сами помажемо. А погледајмо само, како је свијет алурад чим се један од нас мало отме сиротињи! И ако немаш никакве користи од тога, радујеш се, кад се кола твог ближњега у блато увале, па алурад велики хе, иде и њему црни петак! Тако је та алурадост у нама укорјењена, да скоро морамо помислити, да је то у природи нашој Но немојмо се тијем тјешити! Није то у нашој природи, већ смо сами себе тако васпитали — гријехом својим

Смије ли човјек, а особито смије ли хришћанин такав бити? — Гле, како те свјетски судија вуче на одговорност, ако учиниш што против закона! А неће ли најправеднији Судија позвати на много страшнији суд преступника Његова закона? — Нијесу наша дјела тек тако пролазна, да не остављају никаква трага за собом, већ ћемо за сваки свој чин морати одговарати оном Судији, кога не можемо ни преварити, ни подмитити. Та *за сваку празну ријеч, коју рекну људи, одговараће у дан страшнога суда!* (Мат. 12 36).

За човјечанство је та одговорност највећа срећа. Шта би било од људи, кад не би било још те вјечне правде? Та наш би живот био тако очајан, како само можемо замислити. Сиромак се мучи и злопати у поштењу своме. А шта би га могло у поштењу му још одржати, да није те наде, да *ће Бог праведно сваком илаштити по дјелима његовијем* (Рим. 2, 6 и парал.)? Шта би још могло задржати грјешника у гријеху његову, да не поруши основе нашем животу, ако не још помисао на ту велику одговорност, на страшни суд?

Божји Син нам је рекао, да ће такав суд бити и то треба с једне стране да нас утјеши, јер нам неће наша добра дјела — ако их имамо — бити неплаћена, а с друге стране треба да нас тај суд и застрашн од гријеха, да нам отвори очи, да можемо мало и у будућност погледати, те олакшати себи тај суд, смањити својим добрим дјелима и честитим животом ону велику одговорност, која нас чека за гријехе наше. Знамо, да ће се јавити на небу крст Сина Божјег, а тада ће затрепетати онај, који је у животу своме гонио крст Његов! А како ће тек затрепетати грјешник, кад се нађе на лијевој страни Сина Божјег, кад чује оне страшне ријечи *Идите од Мене проклети у огањ вјечни, спремљени за ђавола и његове анђеле!* Куд ће се грјешник скрити испред оних силних очију, које су све на њ упрте, куд' ће скрити своју наготињу?! Испред лица правде Божје нестаће сваке лицемјерности и лукавства, а грјешник ће остати у наготи својој.

На земљи се грјешник не боји никаквог судије, осим оно мало успаване савјести своје, јер свјетског судију може преварити и забашурити гријех свој. Али пред строгим Судијом, а праведним и свезнајућим, мора уздрхтати, мора признати све, што је за земаљског вијека свог учинио.

Многи ће хтјети да на страшном суду стане близу пријатеља свога, да му лакше буде. Многи ће се обрадовати, кад види свога на оном свијету, али — кад види, да је и брат његов огрезнуо у онаквим гријесима, какових он није ни замишљао, срце ће му од страха замријети. И тада ће доћи вјечна правда Божја, да раздијели познанике од познаника, брата од брата, знанца од пријатеља и грјешник ће остављен бити сам себи, осуђен да стане на лијеву страну

А може ли се надати грјешник каквој милости на страшном суду? — Земаљски судија често затвара очи пред влашћу, богатством и силом, он често из милосрђа и саучешћа ублажава своју осуду; на земљи много пута може човјек човјеку да изради помиловање код судије — али на посљедњем ће суду сваки створ бити погружен у трепетно ћутање, јер ће сваки морати давати одговора за *своја* дјела.

Ни отац, ни брат, ни друг, ни анђео неће бити у стању ни најмање помоћи пружити грешнику — несрећнику *„Тамо ће бити* — каже нам данашња јутрењска пјесма — *заједно кнез и вођа, сиромах и богати душо моја; ништи отац што може, ништи мати помаже, ништи тамо има брата, да те избави од те осуде“* (Канон, песма 6.). Све ће уњутати и погрузити се пред вјечном правдом, јер то ће бити — страшни суд! Све ће дрхтати од оне страшне осуде: *Идите од Мене проклети у огањ вјечни .!*

Запитаћеш се, хришћанине је ли то могуће, да ће те страшне ријечи изговорити она иста уста, која су на земљи проповиједала онолику кротост, онолику љубав, онолико милосрђе; она иста уста, која су изговорила онако тронуту, онако пуну љубави бесједу на растанку Својим ученицима? Но Онај, који се на земљи у јаслима јавио, јавиће се у посљедњи дан у својој слави Својој, Онај Који је на земљи страдао, судиће суд страшан, али праведан, а они, које је Он учио, да буду милостиви, кротки, мирољубиви, праведни, а нијесу Га послушали, већ мјесто милости дијелили немилост, мјесто правде неправду, мјесто кротости обијест, који су заваћали мјесто да су мирили, — ти ће се као јаоци умирити, па са пуно кротости у своју одбрану запитати Судију: *Господе! Та кад смо Те видјели гладна или жедна?!*

Но та ће кротост доцније доћи! *Сад* ти буди кротак, хришћанине; *сад* покажи, да си заиста ученик Онога, Који је рекао, да ће *свијет по том познати Његове ученике, ако имају љубави један према другом* (Јов. 13, 35); *сад* ти гледај на своја дјела, док још није доцкан, јер ти сад Бог још говори. покај се! — а онда ће ти рећи одговарај!

Бог је истина милостив, али ми не смијемо у себичности својој мислити само на Његову милост и уздати се, да ће Он и без нашег покајања загладити гријехе наше, већ морамо знати, да је и праведан, па да мора гријех казнити, а врлину наградити. Па кад знамо, да је Бог праведан, смијемо ли се тужити на Њега, да ће бити строг у том суду с нама? Како бисте ви поступали са оним човјеком, којем сте дали кућу своју, да у њој станује, да је држи у реду, а он вам је преда нечисту, раскопану? Бисмо ли ми били строги? — А зар Бог да не казни нас, ако Му ми Његову својину, душу нашу, коју је у нас удухнуо, не повратимо свијетлу и чисту, већ гријехом окаљану?!

Сваки је човјек одговоран за своја дјела, а особито хришћанин. Хришћанин је као онај пристав, онај управитељ, ком је домаћин предао све своје имање, да управља њим, поклонио му безграничнo повјерење, дао му све што му треба, да може оправдати повјерење свога господара. Тако је и хришћанин добио већу милост од Бога него други људи,

па и он треба да потпуно дјелима својим оправда то Божје повјерење, јер ће бити већма кажњен, ако занемари душу своју него онај, који није толико од Бога примио, јер хришћанину Бог каже *Обличићу те за гријехе твоје* (Пс. 49, 21).

Много начина има хришћанин, да олакша себи судбину своју будућу, да му суд не буде тако страшан и осуда онако тешка. Свако наше добро дјело умилостивљава Бога. Гледајмо дакле, кад се већ сами нећемо на том, страшном суду својом памећу моћи бранити, да нас наша дјела одбране од осуде! Не знаш, кад ће бити тај суд; не знаш, кад ће те Бог позвати Себи, — па постарај се свога добра ради, да те увијек може спремна затећи! Полажи суд раје сад сам себи и исправљај себе, прије него што га јавно будеш морао полагати! Јер кад је тај суд и праведницима страшан, — та ко може видјети Бога у слави Његовој, а да не уздрхне! — како је тек страшан за грјешника!

Прича каже, да је помисао на страшни Божји суд некад *незнабошце* толико просвјећивала, да су постајали хришћанима. А колико прије треба та помисао да хришћанина наведе на покајање! Размишљај, брате, о том суду, па ћеш радостан бити на њему, немој крити срамоте своје, гријеха свога, пред Богом, јер ћеш се ради њих морати јавно стидјети! Боље ти је, да се заплачеш ти ради гријеха свога, него да се ради њега расплаче твој анђео! *Немој оклијевати, да се обратиш Господу и не одлажи поправку своју од данас на сутра* (Сирах 5, 8)! *„Обрати се, уздахни, грјешна душо, прије него што се заврши слава твога живота, прије него што Господ затвори испред тебе двери дома Свога* (јутр. канон, песма 3.)! А особито *сјећај се свагда краја свога, смрти своје* и шта ће бити послије с тобом, *па никад нећеш згријешити* (Сирах 7, 39)!

Друге теме 1. О Божјој правди (ст. 34) 2. О милостињи (ст 35—36.), 3. О извинама за гријехе (ст 44.), 4. О пошљедицама грјешног живота (ст 46.).

11. О Божјој правди.

Сви закони, и Божји и црквени и државни заповиједају човјеку, да чини добро. Ко скрши против закона, одговоран је закону; ко чува закон и закон њега чува. Погријеши ли човјек, мора бити спреман да одговара за своја дјела. Дјела људска суди човјечја и Божја правда. Човјечја није свагда потпуна. Много пута грјешник изиђе са свјетског суда оправдан, а праведник осуђен. Но ако може грјешник затајити свога гријеха пред људима, пред Богом не може.

Бог је праведан. Ни једно дјело, било добро или зло, не може остати пред Богом неплаћено. Но Бог не наплаћује људима одмах на земљи послије њиховог дјела. Много пута окреће Бог лице Своје од човјечјег гријеха, али некад ће сваком платити. Пословица наша каже: *Бог је спор, али достижан,* а то значи, да ће некад Његова правда потражити рачуна од нас за наша дјела и платити нам их по заслузи. Милосрђе Његово има граница, јер кад не би тако било, човјек би се ваљао у самом гријеху Уз милосрђе има Бог и друго својство, а то је правда или правосуђе Његово. Имајући на уму то својство Божје, треба хришћанин да пази на дјела своја. како ће *„добар одговор за њих дати на страшном суду Христовом“* (Прозбена јектенија).

Ако хришћанина на добра дјела не побуђује поштовање и љубав према Богу, треба да се бар побоји вјечне правде Божје, па да се чува гријеха и чини добро, јер ће и на тај начин бити бар донекле оправдан пред Богом, и ако не онако, као што би био, да је добро чинио не из страха, већ из љубави.

Господ ће судити васиону свијету по правди (Пс. 9, 9).

Господ је праведан и љуби правду (Пс. 10, 7).

За сваку празну ријеч, коју рекну људи, даваће одговор у дан страшнога суда (Мат. 12, 36).

Бог ће платити сваком по дјелима његовим (Рим. 2, 6).

Бог не гледа ко је ко (Рим. 2, 11).

Моја је освета, Ја ћу платити, говори Господ (Рим. 12, 19).

Сваки ће примити плату своју по свом труду (I. Кор. 3, 8).

Сваки што учини добро, оно ће примити од Господа (Ефес. 6, 8).

12. О милостињи.

Није сваком дато, да може својим трудом стећи себи све, што му је потребно. Многи су људи упућени на милост својих ближњих.

Не одбиј никога, ко ти дође на праг ради милостиње! Разлози су томе. *а)* што и ти можеш у такав исти положај доћи, *б)* што милостињом душу своју оплемењаваш, *в)* што и сам требаш од Бога милости. Св. Златоусти каже, да се милостиња, дата спромаху, даје самом Христу (Бесј. 88. на 27 гл. Мат).

Како треба дијелити милостињу. — *а)* тајно *„Пазите, да милостињу своју не чините пред људима, да вас они виде, иначе плате немате од Оца својега, који је на небесима. Кад дајеш милостињу, не труби пред собом, као што чине лицемјери по зборницама и по улицама, да их хвале људи. Заиста вам кажем, примиће плату своју. А ти кад дајеш милостињу, да не зна љевака твоја, што чини десница твоја“* (Мат. 6, 1—3),

б) радо и драговољно: *„јер Бог љуби онога, који драговољно даје“* (П. Кор. 9, 7), *в)* чим се укаже потреба. *„не реци ближњем иди и дођи други пут и сутра ћу ти дати, кад имаш, да можеш добра чинити“* (Приче Сол. 3, 28), *„двапут даје, ко брзо даје“, г)* ради Бога, а не ради своје славе, *д)* сваком ко је треба без разлике, не гледајући на личне разлоге и рачуне.

Милостиња и вјера да ти не оскудијева! (Приче 3, 3).

Ко изклања сиромаху, даје у зајам Богу (Приче 19, 17).

Што учинисте једном од ове Моје најмање браће, Мени учинисте (Мат. 25, 40).

Милостив је сам себи пријатељ (Приче 22, 10).

Будите милосрдни, као што је и Отац ваш милосрдан (Лук. 6, 36).

Доброчинства и милостиње не заборављајте, јер се таквим жртвама угађа Богу (Јевр. 13, 16).

Ономе ће суд бити без милости, ко не чини милости (Јак. 2, 13).

Богати дарежљивошћу прибира себи вјечно оправдање, на сјети се и убогог, јер он нема богатства, с којим би себи оправдање заслужио, већ сиротињу своју! (Св. Златоусти, Бесј. 7 о покајању и умилостивљењу).

13. О извинама за гријехе.

Савјест сваком човјеку каже, шта је добро, а шта зло. Но неће сви људи да слушају своју савјест. У многих је пак она слаба, па не могу да се отргну од гријеха и ако знају, да су грјешни, и ако би вољели, да га се ослободе. Сви ти људи чешће падају у гријех.

Нема човјека, који воли чути, да га људи називају грјешником. Ни сами себи неће људи свој гријех да признаду, већ га чешће умањују, представљају га себи не тако опасним, као што јесте; траже гријехе у других људи, да тим себе оправдају. Многи се правдају, да су натјерани, да учине гријех, а често се баш дају натјерати на гријех, јер мисле, да тако смију грјешити. Многи се повађају за грјешним примјером других, па се изговарају, да се нијесу могли дијелити од својих другова. Други се правдају, да нијесу знали, да је дјело, које су учинили, грјешно, да су наведени и т. д. Стотину извина налази човјек, да оправда себе, али у свим тим случајевима он зна, да сам себе вара.

Човјек може преварити људе, али не може Бога. Он може за часак ућуткати своју савјест, али дође вријеме, кад мора погнути главу, па признати: крив сам! Сваком ће грјешнику Бог платити по заслузи, па ма се он како извињавао.

Забашуривање гријехова јесте опасно, јер такав човјек није способан за поправку, такав неминовно мора пропасти.

Да сам и прав, неку се одговарати, ваља да се молим Судији својему (Јова 9, 15).

Хоће ли човјек говорљив осташи прав? (Јова 11, 2).

Не дај срцу моме да застрани на зле помисли, да тражи извине за гријехе! (Пс. 140, 4).

Нема ријечи на језику мом, а ти Господе већ све знаш! (Пс. 138, 4).

Гњевите Господа ријечима својим, а говорише. чим га гњевимо (Малах. 2, 17).

Да нијесам дошао и говорио им, не би гријеха имали, а сад изговора неке имати за гријех свој (Јов. 15, 22).

Кад гријешимо навалице пошто смо примили познање истине, нема више жртве за гријехе (Јевр. 10, 26).

14. О пошљедицама грјешног живота.

Силе човјечје су удешене за живот. Све потребе своје може нормалан човјек уз помоћ Божју својим поштеним радом подмирити. По природи својој он може бити честит и праведан, јер је природа његова украшена од Бога лијепим својствима, великим даровима, које човјек треба да употреби корисно, да проживи свој вијек часно.

Сви се људи не држе правог пута, већ неки отумари и забаса у грјеховну таму. Разни су узроци, који човјека навађају на гријех. Он је окружен одасвуд приликама, које га могу повући у гријех. Ради тога треба човјек добро да пази, да не погази сам своје достојанство. Но ако је човјек по невољи већ пао у гријех, има му још излаза из њега. Излаз је тај могућ за свакога, ко о себи мисли, ко се каје, ко размишља о пошљедицама, које вуче за собом гријех. Те су пошљедице разне: *а)* губитак милости Божје, јер Бог неће и не може благодат Своју давати ономе, који њу неће. А без милости Божје човјек није ништа; *б)* гријех разорава и уништава природне силе душе човјекове; најљепша потврда томе јесте страсник, који нема више смисла ни за што лијепо и добро, већ тоне у грјеховном калу Разум, воља, савјест — све то пати од гријеха; *в)* гријех штети наш добар глас код људи јер свако избјегава грјешника; *г)* гријех упропашћује човјека физички: тијело му растроје; *д)* гријех штети човјека материјално, јер за задовољење страсти треба много средстава, а ради тога *ђ)* грјешан човјек често штети и друге људе, отимајући, варајући и закидајући, да би себи и свом гријеху намакао средстава.

Све бисмо то могли свести уједно· пошљедица грјешног живота јесте пропаст човјекова у сваком погледу.

Очи су Господње обраћене на праведника (Пс. 33, 16).

Добар је Бог онима, који су чиста срца (Пс. 72, 1).

Жижак ће се безбожницима угасити (Приче 24, 20).

Неваљалога слугу баците у таму најкрајњу, ондје ће бити плач и шкргут зуба! (Мат. 25, 30).

Ако се не покајете, сви ћете изгинути (Лук. 13, 3).

Гријех у свијет уђе и гријехом смрт (Рим 5, 12).

Плата је за гријех смрт (Рим. 6, 23).

Неправедници неће наслиједити царства Божјега (I. Кор. 6, 9).

Не варајте се, Бог се не да ружити, јер што човјек посије, оно ће и пожњети (Гал. 6, 7).

Гријех учињен рађа смрт (Јак. 1, 15).

Сирна недјеља.

Мат. 6, 14—21.

14. Рече Господь а҆́ще ѿпꙋщаете человѣкѡмъ согрѣшенїѧ и҆́хъ, ѿпꙋститъ и҆ вамъ О҆́тецъ вашъ небесный·

15. А҆́ще ли не ѿпꙋщаете человѣкѡмъ согрѣшенїѧ и҆́хъ, ни О҆́тецъ вашъ ѿпꙋститъ вамъ согрѣшенїй вашихъ.

16. Є҆́гда же поститесѧ, не бꙋдите ꙗ҆́коже лицемѣри сѣтꙋюще помрачаютъ бо ли́ца свѡѧ, ꙗ҆́кѡ да ꙗ҆вѧтсѧ человѣкѡмъ постѧщесѧ а҆́минь глаголю вамъ, ꙗ҆́кѡ воспрїемлютъ мздꙋ свою.

17. Ты же постѧсѧ помажи главꙋ твою, и҆ лице твое оумый

18. І҆́акѡ да не ꙗ҆вишисѧ человѣкѡмъ постѧсѧ, но О҆́тцꙋ твоемꙋ, и҆́же въ тайнѣ: и҆ О҆́тецъ твой, видѧй въ тайнѣ, воздастъ тебѣ ꙗ҆вѣ.

19. Не скрывайте себѣ сѡкровища на земли, и҆дѣже червь и҆ тлѧ тлитъ и҆ и҆дѣже татїе подкопываютъ и҆ крадꙋтъ.

14. Рече Господ. ако опраштате људима гријехе њихове, опростиће и вама Отац ваш небески

15. Ако ли не опраштате људима гријеха њиховијех, ни Отац ваш неће опростити вама гријеха вашијех.

16. А кад постите, не будите жалосни као лицемјери: јер они начине блиједа лица своја, да их виде људи гдје посте· заиста вам кажем, примиће плату своју

17 А ти кад постиш, намажи главу своју и лице своје умиј:

18. Да те не виде људи гдје постиш, већ Отац твој, који је у тајности; и Отац твој, који види тајно, платиће ти јавно.

19. Не сабирајте себи блага на земљи, гдје мољац и рђа једе и гдје лопови поткопавају и краду;

20. Скрывайте же себѣ сокровище на небеси, и҆дѣже ни червь ни тлѧ тлитъ, и҆ и҆дѣже татїе не подкопываютъ ни крадꙋтъ.

21. И҆дѣже бо є҆стъ сокровище ваше, тꙋ бꙋдетъ и҆ сердце ваше.

20. Већ сабирајте себи благо на небу, гдје ни мољац ни рђа не једе, и гдје лопови не поткопавају и не краду.

21. Јер гдје је ваше благо, ондје ће бити и срце ваше.

IV. О посту.

(Проповијед).

Данас нас је, драги моји, довела наша св. црква до раскршћа. Пред нама су сад два пута: можемо продужити ићи оним нашим старим животом, а можемо скренути и на десно, на други пут. На почетку тога другог пута, који води на десну страну нашем Спаситељу, као да видимо врата и на врати крупна слова: *Ово су врата покајања...*

А синови наше св. цркве, ми хришћани, стојимо пред тим вратима, па размишљамо: хоћемо ли на њих, или да их обиђемо. А анђео, који је уз нас, шапће нам: уђи хришћанине на та врата, јер те твоја црква тамо зове у славу Бога твога!.. А ђаво, који вреба прилику, да се у нас хришћане увуче, савјетује нам слаткорјеко: Не иди на та врата, јер видиш, да је иза њих тама и терет: пост и покајање, а свјетлост се тек у даљини види; хајде рађе мојим путем, весели се и уживај, а не брини се за ону таму, која се испријечила тамо у даљини испред нас, јер — можда ће је нестати, кад ми до ње дођемо!...

На нама је сад избор. Али бирајмо разумно! Ето нам сутра почиње часни пост, а данас је још пошљедњи дан нашем размишљању. И зато је Црква данашњи дан, данашњу свету недјељу, назвала „дверима покајања“ и у лијепим пјесмама својим данашњим зове нас, да уђемо на те двери, а пред њима *„да оставимо своја тамна дјела, па да се обучемо у оружје свјетлости“* (стихира славна на стиховњу вечерње сирне недјеље).

Али, тешко је, велиш, проћи кроз та врата покајања! — Заиста, није лако бити добар! Врлина је већ сама по себи за нас самопожртвовање. Ако хоћеш да будеш честит, мораш с много тога раскрстити што ти је пријатно. Истина је! Али опет не заборавимо, да је у врлини и награда, сласт, коју само чиста душа може осјећати; сласт таква при којој заборављаш на оне неугодности, које си морао подпијети ради врлине!

А страши ли те она слика, коју видиш иза тијех „врата покајања“? — Ти истина видиш иза њих хришћане, гдје уздишу и тугују ради својих гријехова; видиш неку тамну низину, којом се

с муком провлаче хришћани, да дођу до брда, с кога сија велика свјетлост, а на коме стоји у слави око Спаситеља нашег већ доста наших другова, хришћана.

Та свјетлост, та слава, јесте наша хришћанска мета, а до ње можемо доћи само по том путу поста и покајања.

Па зар не вриједи ради тако узвишене мете сабрати силе своје, па претрпјети и оно нешто неугодности, оно нешто плача ради својих гријехова?! Та та свјетлост, којој ми треба да хитимо, јесте вјечна, а оне неугодности краткотрајне. То ти је исто онако, као што занатлија напреже своју снагу и не жали труда, догод не сврши рад, који је почео, а кад га сврши не осјећа више онога терета, већ се радује своме дјелу и кад га запиташ, је ли му тежак био рад, рећи ће ти: није!

Ни нама хришћанима не треба да је наше дјело тешко. Та није тај пут покајања за нас нов, није ни тако страшан. Ми смо за њега ево већ упола спремни! Спремила нас је за њ света наша Црква, која нам је за пошљедње три недјеље читала таква јеванђеља, која су нас поуком очврсла, да се можемо кренути тијем путем покајања. Тим нас је поукама Црква одбранила од гордости и самољубља и од раскалашног живота, изнијела нам је пред очи слику страшног суда и ђаволског пута, па нас тако спремне позива сад и на покајање. А је ли те страх самцу одважити се на тај пут — нијеси сам, већ уза те чврсти, поуздани путовођа, Јеванђеље! Уза њега нећеш поклизнути, већ, узаслушаш ли га, срећно ћеш доспјети мети својој.

И ево већ на првоме кораку, пред самим вратима покајања, на почетку тог нашег хришћанског пута, свјетује нас св. Јеванђеље, да се наоружамо уз друге врлине, којима нас је већ научило, још и постом, праштањем увреда и несебичношћу. Све су ово велике врлине, красни накити нашој души, али на првом ћу мјесту да вам данас рекнем коју о посту, једно ради тога, што нам од сутра почиње највећи наш хришћански пост, којем дајемо име: часни пост, ради његове важности, а друго ради тога, што ћемо у идућу недјељу милошћу Божјом приступити и најсветијој тајни нашој, св. тајни причешћа.

Пост је Црква установила зато, да се њим чистимо од својих гријехова, да се научимо послушности и смјерности, да зауздамо тијело и душу своју, да не падну у гријех. Није дакле Бог заповједио пост Себе ради, већ нас ради и ради нашег савршенства. Кад би се човјек могао усавршити и у свему честит постати и без поста, не би нам требало поста. Али тога ми нијесмо без поста кадри извести. У посту је борба нашег духа са нашом грјешном природом и само онај, ко се упусти у ту борбу, може побиједити, а без поста то не иде.

Нема сумње, да тијело може човјека врло често одвући у гријех. Снажно тијело се не да лако заудадати, а човјек слаба тијела је мање приступачан тјелесној грјеховној навали. А тјелесни гријех не штети само тијело, већ особито душу. Кад се почне тјелесно гријешити, не мисли човјек више на врлину, а без врлине му је душа мртва. Ако си свјестан, да не треба да живиш само тијелом, мораш тражити начина, да ослободиш дух свој оних окова, који га привезују за ниске тјелесне прохтјеве. А такво средство је у првом реду пост, јер он не да тијелу сувише хране, да се не осили. Зато пост св. оци називају „анђеоским животом", јер анђели не једу, па ни не гријеше. А блажени Августин, отац црквени, овако каже о посту: *„Бијесног коња, којега не можеш укротити уздом, укротићеш главу и жеђу"*. Пост је по томе узда, која чврсто држи тијело наше и не да му у гријех.

А како се можемо постом чистити од својих гријехова? Утјече ли што посна храна на наше гријехове? — Врло много! Да вам не говорим о томе опширно, ево вам примјера! Кад сједнеш за скромну посну трпезу, је ли могуће, да се не породи у теби питање: зашто ја постим? На одговараш себи: постим, што сам грјешан; признајем тим својим уздржавањем Богу жртву за гријехе своје, јер другог ничег немам, што бих могао Богу дати. И то те посно јело наведе, да размишљаш о себи, да полажеш себи рачуна о себи и да се исправљаш у оном, што ти не ваља. Ето у том најљепшег одговора на питање: може ли се постом очистити гријех. Ко пости ради свога гријеха, тај не пада више у гријех; ко пости, тај зна, да су тјелесне слasти шкодљиве његовој души. Коме је јасно, да је наше тијело душино сједиште, да је оно храм Духа Божјег, Који живи у нама, тај ће гледати, да постом учини тијело своје доиста светињом, да Бог може у њему познати своје створење, а да се и сам човјек не стиди погледати на своје тијело.

Има доста хришћана, који посте, али мало их је, који честито посте. Многи мисле, да су испосници, да су задоста својој хришћанској дужности учинили, ако једу само посна јела. Но ти јако гријеше. Ти треба да се сјете, како св. Јеванђеље каже: *чувајте се, да срца ваша не отежају прекомјерним јелом и пијанством!* (Лук. 21, 34). *Срце* своје треба дакле постом да оплемењујемо. Јело је јело, једно као и друго пред Богом; није гријех јести мрсно јело, али је гријех бити покварена срца и баш зато, да не будемо покварена срца, постимо ми хришћани и тјелесно. Баш ради тог духовног поста, који се састоји у смирености напој, у праштању, у неалобивости, милостињи и другим хришћанским врлинама, једемо ми посна јела. Посна су јела само средство, да душу

своју очистимо, а чишћење душе јесте — пост духовни. Та ми хришћани нећемо да мучимо своје тијело, као да је оно криво свим нашим гријесима, већ ми „*распињемо тијело са његовим страстима и жељама*“ (Галаћ. 5, 24)! Страсти и жеље, које се преко тијела ћењу у душу, хоћемо да истјерамо из душе.

Ко год друкчије пости, пости — фарисејски; ко год нема јасне свијести, зашто пости, боље да и не пости, јер је лицемјерство велик гријех, који казни Бог. Бадава је посно јело нечистом срцу, грјешној руци, злој помисли, рђаву језику, завидљиву оку. Уз посно јело треба „*да ходимо поштено као по дану не одавајући се ни пировању ни пијанству ни сладострашћу и распусну животу, ни свађању и зависти, већ да се обучемо у Господа нашег Исуса Христа*“ (Рим. 13, 13—14). А фарисејски је пост и оно, кад ко пости само из обичаја, или да се покаже као хришћанин свијету. За такве каже Господ, да су примили плаћу своју. Што се ради за људе, људи и награђују. Ко пости ради људи, људи ће му то и наградити. А чим? — Рећи ће му: гле, како је то честит хришћанин! Али на том ће и остати. Шта има пак човјек од те људске хвале; хоће ли му и Бог признати, да је честит хришћанин? — Бог ће му дати плаћу по заслузи.

Чућемо више пута: „пост је шкодљив, па не треба постити“. Но то је измишљен изговор, коме још неки хоће да даду више снаге, па додају, да и наука каже, да је пост шкодљив. Разумије се, да има људи, којима је шкодљив, а то су болесници, дјеца и т. д. Но здраву човјеку не само да не шкоди пост, већ му баш помаже и кријепи тијело. *То* наука каже, а то нам потврђује и искуство. Јесте ли видјели кад, да је човјек од поста страдао? — Не, већ обратно, од прекомјерног јела и особито пића. А за велике се испосднике зна, да су дуго живјели. Пост не уништава тијела, јер Црква не тражи пост такав, већ онакав, који убија зле прохтјеве нашег тијела.

Други кажу: „што је Црква увела пост, кад њега није Бог заповједио, нити има шта о њему у св. Писму?“ Но и тај приговор измислише људи, којима је тешко постити. Не само да је Бог заповједио да постимо, већ нас је ево у Јеванђељу научио и како треба да постимо.

Прави хришћанин не може бити без поста. Кад је човјек у великој жалости, он на храну заборавља. А хришћанин је у жалости ради својих гријехова, па се зато и клони тешких јела и пића, јер *вино весели срце човјеково* (Пс. 103, 15) — каже св. Писмо, а у весељу се човјек не каје за гријехе.

Претци су наши боље држали своју вјеру, него што ми данас чинимо, па су држали и до поста много више, него ми данас. Али су зато и били у свему бољи од нас. Ми њих славимо, што су у чемерним данима робовања знали одржати своју вјеру, а гле, ми се у слободи разњежили, погосподили, па чак и науку позивамо у помоћ, да нас она ослободи онога живота, који толико у својих прадједова славимо! Тешка нам је вјера, тежак нам је пост, а многима и несмисао, а није нам тешко гледати дјецу своју закржљалу, испијену!... А јесу ли дјеца томе крива, што су и тјелесно и морално слаба? — Не, него старији, који мјесто да упућују дјецу своју на религиозан живот, који није још ником ни у ком погледу био штетан, дају им штетан примјер непобожна живота.

Гдје се год чува пост, тамо је мање гријеха. Погледајте по селима, видјећете више религиозности, него по градовима. Али је међу сељанима за цијело и гријеха мање, него по варошанима. У простом народу је живља и вјера и морал, али прост народ иде у цркву, причешћује се, пости, држи своју вјеру, а код нас причеснике можеш на прсте избројати.

Да је среће, бар би се ту, код св. причешћа требали скупити сви без разлике у једно коло. А до те среће не би било тешко доћи. Ево нам сада прилике, да поправимо, што смо пропустили; ево нам на прагу часног поста, па покажимо, да умијемо уважити глас своје свете Цркве! Покажимо лијеп и добар примјер бар дјеци овој, која на нас очи упиру, јер ћемо кривицу бацати послије, кад нам сав народ малакше у вјери и моралу, на све и сва, а сами ћемо бити томе криви.

Друге теме: 1. О незлобивости (ст. 14), 2. о праштању увреда (ст. 14.), 3. о тековини (ст. 19.).

15. О незлобивости.

Наш се душевни живот тако рећи усредсређује у срцу: какво је срце човјечје, такав је и човјек цио. По срцу цијенимо човјека. Срце племенито — човјек племенит; срце покварено — покварен човјек. Оно срце, којем туђа срећа не мути његове среће, које се радује напретку свог ближњег, у коме нема ни најмање злобе, називамо незлобивим срцем.

Као што је злоба један од највећих гријехова, тако је и незлобивост врло велика врлина. Ријетки су заправо незлобиви људи. — Примјери из живота.

Хришћанин треба да је незлобив, јер и као човјек и као Божји створ и као посињен од Бога не смије друкчије чинити. Он *a)* само

као такав може бити прави хришћанин; *б)* само као такав може свој вијек срећно проживјети; *в)* само као такав може добити вјечно блаженство. Он мора у свему подражавати примјер свога Спаситеља, а Он је био незлобив као јагње, те за добро свијета и живот Свој дао. Незлобивост је велика врлина и пред Богом и пред људима.

Ја у незлобивости својој ходих (Пс. 25, 1 и 11).

Чувај срце своје, јер је у њему извор живота! (Приче, 4, 23).

Незлобив вјерује свакој ријечи (Приче 14, 15).

Благо онима, који су чистог срца, јер ће ти Бога видјети (Мат. 5, 8).

Будите безазлени као голубови (Мат. 10, 16).

Научите се од Мене, јер сам ја кротак и смјеран у срцу! (Мат. 11, 29).

Из срца излазе зле мисли: убијства, прељубе, блуд.... И то је што погани човјека (Мат. 15, 19—20).

Обуците се у Господа нашег Исуса Христа! (Рим. 13, 14).

16. О праштању увреда.

У међусобном додиру и саобраћају с људима није могуће свакад избјећи препирке, свађе, увреде и т. д. Али то, што бива по невољи наше природе, не треба хришћанин да сматра дозвољеним. Све се то противи Божјој љубави, па за то све то треба и избјегавати, а ако бисмо ипак тако што учинили, ваља се одмах и поправити. Ако си кога увриједио, хришћанска ти је дужност, да га замолиш за опроштење. Но и ако тебе други увриједи, опрости му, па ма те и не молио за опроштење, ма се и не кајао за нанесену ти увреду.

Праштање увреда диктира нам хришћанска љубав према Богу и према ближњима. Бог љуби људе, па им и прашта, па тако морамо и ми чинити. И друг, који нас је увриједио, јесте човјек, те као такав немоћан и ради те немоћи његове, у којој гледиш и своју, мораш му опростити. Други је разлог праштању увреда Божја заповијест, јер је сам Бог заповједио, да праштамо један другом (Марк. 11, 25) Трећи је разлог наше општечовјечанско добро, јер међусобна освета искорјењује цијеле народе. Даљи је разлог тај, што ће и нама Бог онако опростити, као што ми праштамо (Мат. 6, 14). Ми сами молимо у молитви Господњој, да нам Бог тако опрости гријехе, као што ми праштамо. Не праштамо ли дакле, молимо сами себи осуду од Бога. Божја правда тражи, да се гријеси међусобно опраштају, јер како Бог може бити милостив немилостиву човјеку? Како немилосрдан човјек може молити од Бога милосрђа?

Опростиш ли увреду ближњем, можеш га на тај начин прије задобити, него ако се светиш, јер ће се у овом посљедњем случају и

он опет теби светити. Опростиш ли увреду, живиш у спокојству; светиш ли се, немаш мира, већ се с једне стране непрестано бојиш, да ти се не врати што си заслужио, а с друге непрестано се упињеш, да нађеш начина и средстава, да изведеш освету.

Опрости ближњем своме! (Сирах. 28, 2).

Господе! Колико пута, ако ми сагријеши брат мој, да му опростим? Да ли седам пута? Рече му Исус: не велим ти до седам пута, већ до седам пута седамдесет. (Мат. 18, 21-22).

Ако ти сагријеши брат твој, покарај га, па ако се покаје, опрости му. И ако ти седам пута на дан сагријеши и седам пута на дан дође теби и рекне: кајем се — опрости му! (Лук. 17, 3-4).

Ако се међусобно кољете и једете, чувајте се, да се међусобно не истријебите! (Гал. 5, 5).

Као што је Христос вама опростио, тако и ви! (Колош. 3, 13).

Чистим срцем љубите један другог! (I. Петр. 1, 22).

Ако опростиш непријатељу, који је намислио и хтио те убити, смагараш се пред Богом као мученик. (Св. Златоусти, Бесј. 3, о Давиду и Саулу).

17. О тековини.

На много се мјеста у св. Писму осуђује богатство и тековина имања. Но ни на једном се мјесту не осуђује богатство и тековина сами по себи, већ неправилно употребљавање богатства и неразумна тековина. Овом приликом ћемо разгледати, како ваља човјек да тече себи имање.

Само се тециво не може осудити, јер човјек мора радити. Ако ради, а уз то правилно живи, онда му у већини случајева може остати неки сувишак од зараде. Ако би тај сувишак неразумно потрошио, погријешио би. Излишан трошак није оправдан, већ га се треба чувати и на тај начин нам често може остати нека уштеда, која је основ тециву и нашем будућем благостању. Тако је дакле тековина имања природна посљедица радиног и мудрог живота и као таква се не може осудити, а ни Црква је не осуђује.

Други разлог, који оправдава тециво имања, јесте тај, што је човјек материјално обезбијеђен независан, те може своје дужности увијек боље испуњавати, него човјек зависан и од људи и од разних околности.

Трећи разлог тециву јесте наша дужност према породици. Отац се мора бринути, да намакне дјеци својој, што им треба, а да их и не пусти у свијет сасвим голоруке.

Но при свем том се човјек мора чувати, да не падне у крајности. Тих крајности има више. Ми ћемо истаћи двије најславније: *а)* непоштена и *б)* неразумна тековина.

а) непоштена је свака она тековина, кад човјек не бира средства којима ће себи што привриједити, већ се служи и недозвољенима, непоштенима: варя, закида, отима, краде и т. д. То је велик гријех, од кога нас Бог одвраћа Својом осмом заповијешу. Таква тековина није никад благословена, јер је на њој зној и мука њеног правог господара.

б) Неразумна је тековина она, кад човјек све своје силе употребљава на то само, да што више стече, а ни зашто се друго не брине. И ако треба да својима нешто приштедимо, не смије нам то бити прва и једина брига. Све што је преко мјере, не ваља. Пословица нам каже: ни луду остави, ни паметну стеци, а то другим ријечима значи: немој се бринути само, како ћеш свом сину што више оставити, већ како ћеш га научити, да у свијету не буде луд. — Лијеп примјер за ово јесте јеванђеоска прича: О лудом богаташу (Лука 12, 6—21).

Хришћанин свагда треба да чува своје поштење, да га не прода за пролазно благо и свагда да се држи мјере, да у тециву не претјерава, нити да се заборавља, па онда теціво његово неће бити Богу одвратно.

Праведнику је боље с малим, него грјешнику с великим богатством (Пс. 36, 16).

Кад расте богатство, не дајте, да вам срце ирионе за њ (Пс. 61, 11).

Ко се узда у богатство, пропашће (Приче 11, 28).

Боље мало са страхом Господњим, него велико богатство без страха Божјег (Приче 15, 16).

Који хоће да се богате, падају у напасти и замке и у многе луде и шкодљиве жеље, које бацају човјека у пропаст и погибао, јер је коријен свију зала сребролубље (I. Тимот. 6, 9).

Богатима на овоме свијету заповиједи, да се не поносе, нити уздају у богатство пропадљиво, већ у Бога живога (I. Тимот. 6, 17).

Ако хоћеш да се обогатиш, имај за друга себи Бога, па ћеш бити најбогатији од свију (Св. Златоусти, Бесј. 2. антиохијском народу).

Није онај сиромах, ко нема ништа, већ ко много жели; није богат ко много има, већ ко ништа не треба (Св. Златоусти, Бесј. 2. на посл. Тимот.).

V. О исповиједи.

(Екехорта).

Драги ученици!

Узео сам у руке овај св. крст, да вас оснажим њим, да вам у име св. наше Цркве помогнем, да чисти можете ступити пред св. тајну Господњу.

Ми смо се истина спремили по пропису црквеном постом за сутрашњу светињу, али — је ли довољан сам пост, да нас сједини са пречистим тијелом и крвљу Спаситељевом? Није ли који од вас можда тек само онако из обичаја, или што вам то школски закони заповиједају, отпостио неколико дана и не размишљајући, како је важан, колико је можда и судбоносан онај догађај у човјечјем животу, којем ви на сусрет идете?

Па најпослије и да сте сви отпостили *сасвим* онако, како то Црква тражи од хришћанина: драговољно, срдачно и промишљено, — још нам ваља једанпут пред св. крстом Господњим завирити у душу своју, да се увјеримо, није ли се можда ма којим начином увукло у њу што, што се не слаже с вољом Божјом. Ваља нам још једанпут умом прибрати све своје гријехове, што смо их икад учинили, па скрушена срца помислити, да имамо још и таквих, којих се не сјећамо, које нијесмо свјесно ни с вољом учинили и за све то се покајати и измолити од Бога опроштаја.

Савјест сваком од нас говори, да треба да будемо поштени, честити. Но и ако тај глас Божји у човјеку доста јасно говори, — при свем том је човјек слаб створ, па не може увијек да му се одзове, већ чак и *заповијест* преступљује, која га још јаче од савјести упућује на добро. *Нико није без гријеха, до једини Бог, а ко седам пута падне и праведник* (Приче 24, 16). Дакле и они људи, који се могу назвати праведницима, који се вјечбањем у врлини већ доста у њој утврдили, не могу потпуно савладати себе, не могу се потпуно отрћи од гријеха, — а шта тек да кажемо за себе, који се не можемо ни назвати праведницима! Ако би који од нас и помислио, да се смије назвати праведником, нека зна, да је и та помисао гријешна, јер није истина. Само Бог може одредити, ко је праведник, а ми — ми можемо само са Псалмопијевцом рећи: *У безаконју сам зачет и у гријеху ме роди мати моја* (Пс. 50, 7).

По учењу наше св. Цркве прародитељски је гријех све нас окужио, јер сви у наслиједе од својих родитеља добијамо гријешну природу, коју су наши праоци гријехом повриједили. Од тога смо се гријеха истина ми хришћани очистили у св. крштењу. Али и послије

св. крштења су људи опет — слаби људи; и послије крштења не може човјек да не гријеши, јер: *нико није чист од гријеха, па ма да само један дан траје живот му на земљи* (Јова 14, 4—5). Зато је хришћанину потребна још једна купка, још једно крштење, којим ће спрати нечистоћу с душе своје. Злато је племенит метал, па га ипак с времена на вријеме морамо чистити, јер се навуче на њега нека превлака, посукне. А како не би требало прати душу човјечју, која је на сваком кораку изложена искушењу и гријеху, па ма она како племенита била!

Та друга купка, то друго крштење, којим с времена на вријеме спирамо грјеховну превлаку с душе своје, јесте св. тајна покајања.

Ви сте још млади, па нема код вас још онако великих грјехова, који би од вас чинили окорјеле грјешнике. У вас су гријеси према вашим годинама и вашем положају, код вас мањих особито ваше дјечје зађевице и непослушност старијима. Али се немојте заваравати тијем, да су вам гријеси мали, јер знајте, да нико није на једанпут постао велик грјешник, већ постепено: прво је чинио мање гријехе, а послије се острвио и на веће. Ко не пази на себе из малена, тај ће оплакивати себе у зрелу свом добу. А ово вам је најљепша прилика, да са мало добре воље сперете са себе свако неваљалство. Ако икад, бар ову прилику треба да сваки хришћанин употреби, да *уђе у себе*, да се искрено покаје и исповједи; бар пред св. крстом Христовим треба да се сјети, да је хришћанин, да се сјети своје хришћанске дужности. Пред крстом Христовим треба да омрзнеш на гријех, јер ко не мрзи гријех, тај мрзи Бога.

Спаситељ је рекао Својим апостолима: *коме отпустите гријехе, отпустиће им се, а коме задржите, задржаће им се* (Јов. 20, 23). Тим је ријечима Он дао право и власт свештеницима Своје Цркве, да опраштају људима гријехе. Али може ли свештеник дати опроштаја за гријех, ако гријеха не зна, па ма се грјешник колико кајао? — Гријех је болест душина, св. исповијед јој је љекарија. Па да душевни љекар, свештеник-исповједник, узможе лијечити душу хришћанску, потребно је, да јој потанко сазна болест, да према болести може дати љекарију Зато Црква тражи од хришћанина, да уз свесрдно кајање још и искрено исповједи свештенику своје гријехе.

Срдачна исповијед је потребна, јер међу људима има таквих грјехова, који могу одвући хришћанина у душевну смрт, ако га искусан савјет исповједников и мудра поука његова не сачува и не спасе. Свештеник мора и поучити и опоменути и савјетовати и укорити, како кад прилика доноси; он мора некад грјешнику наложити епитимију, а свакад мора водити бригу о његовом духовном напретку.

Све би то било немогуће, кад му се не би дала прилика, да завири у душу човјечју. Неће свештеник да завири у твоју душу и да чује твоје гријехе из злурадости или љубопитства, већ из пријеке потребе. Зато је стид у исповиједи заиста лажан стид, јер онемогућава човјеку поправку, као што често људи тјелесно страдају због нето тако лажног стида, што се стиде лијечнику повјерити болест своју.

Код протестаната је то друкчије. Они сматрају, да је довољно, ако се човјек сам без исповиједи покаје. Али то није довољно. Кад дијете скрије што, родитељ му тражи признање, да је скривио и у томе тек види његово кајање. Тако и Црква захтијева од хришћанина, да искаже свој гријех, јер тек онда, кад човјек напусти онај лажни стид, који га задржава, да не открије свештенику свога гријеха, тек тада види она у њему снажну вољу и искрену намјеру, да заиста хоће да раскрсти с гријехом.

Још је у дохришћанском свијету било великих умова, који су схваћали замашај исповиједи. Навешћу вам само свима вама познатог Цицерона, тога великана међу умовима старог свијета. Он се у многом својим размишљањем доста-приближно хришћанском становишту, па између осталога и о исповиједи говори тако правилно, да вриједи запамтити те његове ријечи. Он овако вели: *Sit erranti medicina confessio* (Ad Octav.), т. ј. оном који гријеши, нека лијек буде — исповиједи. Красне ријечи, као да их је изговорио какав хришћански, а не јеванђелски мудрац!

Још вам имам напоменути, да ваша свесрдна исповиједи, па ма она садржала и најтеже гријехе, неће ни уколико утјецати на ваш одношај према мени, као вашем учитељу. Оно што ви мени рекнете у исповиједи, неће ни најмање утјецати на ваше владање, јер то је света тајна, коју осим Бога и мене нико не смије знати. Шта више ваша свесрдна исповиједи ми је свједок ваше доброте, јер у том видим вашу добру намјеру, да хоћете да се поправите. Пређутите ли гријех свој, гријешите двоструко, јер уз гријехе своје још и ону св. тајну омаловажавате. Немојте мислити, да се она формула, којом ја вама у име Божје опраштам гријехове, односи и на оне, које не исповједите. Упамтите добро ово црквено правило: *Пази, човјече, да пошто си дошао по духовну љекарију, не отидеш пак неисцијељен* (Требник, Чин покајања)!

Ако ко од вас још није успио, да досад прибере гријехе своје и да се срдачно покаје, још има прилике пред овим св. крстом, да накнади што је пропустио. У овој св. тајни сам Христос прима од вас кајање ваше и исповиједи вашу, Он ће вам сам помоћи и опростити. Бог вам је свједок, с каквим срцем приступате светој Његовој тајни.

Покајте се, који се криви осјећате, — а то смо зацијело сви — па постаните дјеца Божја, да можете и надаље уживати бескрајну милост и благодат Божју! Приступите скрушени и покајничким срцем овом часном крсту и завјетујте му се, да нећете више у гријех падати својевољно, па чисти дођите и пред сутрашњу св. тајну! Помолите се Богу дјетињском искреношћу и љубављу и реците Му: *Прими ме, Сине Божји, за учесника Твоје тајне вечере, јер неку Твоје тајне повјерити Твојим непријатељима, нити ћу Ти дати Јудина пољупца, већ Те као оно разбојник исповиједам: Опомени ме се, Господе, у царству Своме!*

Ја сам увјерен, да ћете с чистим срцем, достојни приступити св. тијелу и крви Господњој потпуно схваћајући велику важност ове св. тајне, па вам свима поздрављам ту вашу добру вољу и намјеру и желим вам, да вам примање ових св. тајни буде на здравље и на исцјељење и душе и тијела!

Прва недјеља часног поста.

Јов. 1, 43—51 (и Мат. 18, 10—17).

43. Коѣотѣ Їисѣсъ ѩзыти къ Галіи҃ю: и ѡбрѣтѣ Фі҃лі҃ппа, и глаголa ѥмѹ: гради по Мнѣ.

44. Бѣ же Фі҃лі҃ппъ ѿ Виѳсаі҃ды ѿ града Ѧндреова и Петрова.

45. Ѡбрѣтѣ Фі҃лі҃ппъ Наѳанаила, и глаголa ѥмѹ: ѥгоже писа Мѡ҃йсей къ законѣ, и пророцы, ѡбрѣтохомъ Їисѹса, сына Їѡсифова, їже ѿ Назарета.

46. И глаголa ѥмѹ Наѳанаилъ: ѿ Назарета можетъ ли что добро быти; Глаголa ѥмѹ Фі҃лі҃ппъ: прі҃иди и кіждь.

47. Кіидѣ же Їисѹсъ Наѳанаила градѧща къ Севѣ, и глаголa ѡ немъ: се, воистиннѣ Ізраи҃лтѧнинъ, къ немже льсти нѣсть.

48. Глаголa ѥмѹ Наѳанаилъ: какѡ мѧ знаеши; ѿвѣщa Їисѹсъ и рече ѥмѹ: прежде даже не возгласи тебе Фі҃лі҃ппъ, сѹща подъ смоковницею видѣхъ тѧ.

43. Намисли Исус изићи у Галилеју, и нађе Филипа, и рече му: хајде за Мном.

44. А Филип бијаше из Витсаиде, из града Андријина и Петрова.

45. Филип нађе Натанаила и рече му: за кога Мојсије у закону писа и пророци, нађосмо га, Исуса, сина Јосифова из Назарета.

46. И рече му Натанаило: зар из Назарета може што добро бити? Рече му Филип: дођи и види.

47. А Исус видјевши Натанаила гдје иде к Њему рече за њега: ево правог Израиљца, у коме нема лукавства.

48. Рече Му Натанаило: како ме познајеш: Одговори му Исус и рече: прије него те позва Филип видјех те кад бијаше под смоквом.

49. Ѡвѣща Наѳанаилъ и̂ глагола е̂мꙋ: раввы, ты е̂си Сынъ Божїй, ты е̂си Царь Ісраилевъ.

50. Ѡвѣща Їисꙋсъ и̂ рече е̂мꙋ: зане рѣхъ ти, ꙗ̂кѡ видѣхъ тѧ подъ смоковницею, вѣрꙋеши: бѡльша сихъ оу̂зриши.

51. И глагола е̂мꙋ: а̂минь, а̂минь глаголю вамъ, ѿселѣ оу̂зрите небо ѿверсто и̂ а̂ггелы Божїѧ̂ восходѧщыѧ и̂ нисходѧщыѧ надъ Сына человѣческаго.

49. Одговори Натанаило и рече Му: Рави! ти си Син Божји, ти си Цар Израиљев!

50. Одговори Исус и рече му: што ти казах, да те видјех под смоквом, зато вјерујеш; видјећеш више од овога.

51. И рече му: заиста, заиста вам кажем: одселе ћете видјети небо отворено и анђеле Божје гдје се пењу и сплазе над Сина човјечјега.

VI. О усвајању и чувању хришћанске религије.

(Ексхорта).

Стари народи осим Јудејаца нијесу имали праве религије. Али никад није било народа без религије. Човјечји дух већ од природе своје тражи и претпоставља неко више биће и тако је о њему увјерен ма да га и не види, да му заиста приноси онакав култ, какав и приличи само вишем од човјека бићу.

То је најјаснија потврда, да човјек не може бити без религије. Од колијевке своје човјечанство се бави религиозном мишљу и та је мисао, кад је право била схваћена, будила човјечанство и одржавала га у његову достојанству, ма да је она често криво схваћена била узроком и великих трзавица и великих трвења и међу народима и међу појединцима.

Хришћанска је вјера од старина реформирала човјечанство проповиједајући здраве мисли, узвишене догмате и најчистији морал, као што га и данас реформира рјешавајући сва питања, која се тичу душевног и друштвеног живота људскога, темељно и тачно. Има истина и у хришћанској историји појава, које не можемо ничим оправдати, н. пр. инквизиција, тридесетгодишњи рат и т. д., но те појаве нијесу никле на здравом црквеном темељу, већ на криво схваћеном хришћанству, на вјерском фанатизму, у оскудици љубави. С радошћу можемо тврдити, да је православно хришћанство увијек далеко било од таквих заблуда.

Кад је и та најсавршенија религија, хришћанство, могла да — криво схваћена — унесе међу људе раздор и мач, колико су томе ближе биле тек остале религије, које се не темеље на истинитој ријечи Божјој, већ на погрјешној религиозној мисли! Па при свем том, ма да је човјечанство ради религиозних мисли и вјерских зађевица морало

овдје ондје и катастрофâ претрпјети, ипак је религиозна мисао дубоко усађена у људској души и човјек на сваком кораку показује, да не може бити без религије. Те нам трзавице баш и кажу, да је вјера тако снажна у човјеку, да он не жали за тај свој идеал положити ни најдрагоцјеније своје благо, свој живот.

Стари народи неимајући праве религије стварали су себи сами богове, само да задовоље својој јакој религиозној тежњи. А ми данас одмакосмо испред њих. Ми добисмо праву, Богом откривену, религију; ми дођосмо без велика труда свога до оног блага, за којим су милијони људи прије нас чезнули.

Но и ако ми одмакосмо, и ако добисмо то драгоцјено благо, много се пута нађе и међу нама хришћанима људи, који су нерадо у нашем друштву. Чућете више пута: „та шта ће ми вјера; она се данас преживјела, данас ти мени дај што реалније!“ Шта можемо на то одговорити? И је ли потребно одговарати таквим људима, који силом хоће да утјерају у лаж толике хиљаде година, које нам на уста своје историје свједоче, да је баш вјера била од вајкада „реална“ за човјечанство? Такви људи, који не требају вјере, ишчезавају према оној огромној маси, која не може живјети без вјере. А да и у тој огромној маси има врло велик број паметних људи, — ако не паметнијих, а оно бар исто тако паметних, кдо што су они, који вјеру одбацују, — није потребно доказивати.

Но многе хришћане разједа сумња. У многих је вјера због те сумње и због предубјеђења слаба. Натанаило рече: Зар из Назарета, у ком се ниједан пророк није родио, него се у њему рађале само буне и смутње, да се јави Месија, који треба да се у Витлејему роди? Зар Месија да је „син Јосифов“? Син дрводеље, занатлије зар да буде тај велики реформатор, који треба да препороди народ изабрани?! А многи хришћанин каже: Не видим сада ни Христа ни његових чудеса, зато, признајем — вјера ми је слаба! Кад би ми се све то доказало природним путем; кад би се све то могло довести у склад са видљивим појавама и природним силама, не би било сумње!....

А како оно рече Филип Натанаилу? — „*Дођи и види!*“ И Натанаило дође и увјери се! Од скептика Натанаила постаде реван апостол! Тако и Јеванђеље довикује хришћанину, који сумња: Дођи и види! *Испитај и види* (Јов. 7, 52), па ће сумње нестати! А и Христос сам сваком вели: *Хајде за Мном!* (Јов. 1, 43). Је ли могуће и замислити, да Христос неће моћи задовољити оне, које Себи зове? Та кад им је рекао, да ће *видјети небо отворено и анђеле Божје гдје узлазе и силазе на Сина човјечјега* (Јов. 1, 51), да ће *видјети славу Божју* (Јов. 11, 40),

— зацијело је тај народ тражио, да то види! И видио је! Видио је, да се небо отворило пред чудесима Сина Божјега, да је небо послало на земљу онако узвишену науку, па се тадањи свијет и увјерио о божанству Христову. Или зар би апостоли Христови скоро сви до једног мученички помрли, да их је Христос варао? Зар би толике хиљаде хришћана онако у смрт ишле, да нијесу биле увјерене, да заиста иду Христу? Зар би толике хиљаде прелазиле биле одмах у прво доба хришћанства у нашу вјеру. да је остао паз Христа утисак, да је Он варао Своје ученике? Ето нам свједоџбе, да су први хришћани заиста били увјерени у Христово божанство!

Но нама данас треба, кажу, доказати то божанство. А поврх тога догмати су хришћански неразумљиви, непојмљиви.... Добро! Догмати су неразумљиви, али не сви. А могу ли бити сви разумљиви? Зар религија да се не прима више вјером, но разумом? Је ли могуће набацити из вјере сваку тајанственост? Би ли то била вјера? И зар све да човјек може појмити својим разумом? Зар нема ствари, које надмашују његово схваћање, па их опет признајемо, а зар да тога вјери не може бити? — Па и ако је неразумљиво што шта, можеш ли рећи, да није тако? — Не можеш, већ само да не можеш разумјети! А хоћеш ли зато те догмате одбацити? Ако се осјећаш снажнији разумом, него један Паскал, велики научењак, па уз то реван хришћанин — можеш, али не дај Боже да усхтијеш, јер уами на ум, да је та вјера загријевала толике нам претке, да су толики велики мислиоци величали Христа.

Срце нам наше говори, да су ти догмати заиста истинити. Или зар се ти нећеш прије сложити с мишљу, да тобом управља премудри Промисао Божји, него с оном, да си остављен на вољу слијепом случају? Срце ти говори, да се Бог брине за тебе, па тако твоје срце оправдава ето домат! (Ср. Ј. В. Толмач. Собесѣд. Богосл. I. стр. 157).

Приступи Јеванђељу, па ћеш упознати Христа. Некад су грчко-римски научењаци узимали у руке св. Писмо, да немију Христа, а остављали су га из руку као хришћани, — обратили се. Кад се човјек упозна са Христом и Његовом науком, он се и нехотице узвишава, па не може да прогласи науку Христову измишљотином људском. Христа истина нема међу нама, не видимо Његових чудеса, али нам је остао од Њега трајан спомен, по коме тачно можемо познати и ко је Он био. Тај је спомен наука Његова, која је не само *народ* привукла себи, већ задивила и највеће научењаке. Равне науке Христовој у свијету више било. Из Његове се науке потпуно можемо увјерити

о божанству Његову, јер су ријечи Његове — *ријечи живота вјечнога* (Јов. 6, 68).

Запитајмо само, каква је снага у Христа била, да је толики преображај у свијету произвео? Та снага је наука Његова и примјер Његов, живот Његов. Је ли могуће, да се грјешник не обрати пред Његовом ријечју? — Није. Вијековима су људи пред том силном ријечју сагибали главу, смиривали своју грјешну душу, исправљали свој грјешни живот. У тој је науци топлина, која загријева човјека; тој топлини не могоше одољети грјешници и митари јудејски, већ набрао окружише Христа. И који су Му вјеровали и који нијесу, и који су сумњали у Њега и унапред били против Њега, сви се ти окупише око Њега. У Његовој науци су сви видјели зору, која разгањаше мрак, зору, од Бога послану. Том зором озарени посташе и они свјетилници свијету и растумачише нам и предадоше науку Његову онако, како је из Његових уста изишла....

*

Дуго се Црква борила, док није дошла до слободе, да смије науку своју јавно исповиједати. А и послије тога се дуго борила, да очува ту науку, кад је сташе јеретици кварити. Силних је жртава требало, да се православље одржи чисто, свијетло, божанствено, као што га је Оснивач Му оставио. С једне стране физичка сила и „различне муке изнураваху тијело, по природи слабо“, да би могле угушити у њему хришћански дух. С друге стране лажна наука од најкада устаје, да својим слабим оружјем утуче истиниту науку. А православља ево свијетлог и неисквареног и данас! Православље се одржало, *али оно треба и православних хришћана.* Оно треба онаквих чланова, који ће срцем својим да пригрле његову науку на свој спас, који ће ту његову науку накалемити на свој живот, који ће ударити на себе печат, по ком ће се видјети, да су заиста прави ученици Христови.

Христос се обратио грјешницима, спромасима, потиштенима, — је ли то чинио из земаљских рачуна? Да је ове имао на уму, не би се обраћао спротиви и душевној и моралној и физичкој, већ би се обратио ријечју Својом силницима, од којих је могао награде очекивати. Али Он не чини тако, већ прво спротиву, којој је прво требало помоћи, а затим и све друге зове: *Хајде за Мном*, хајде за својим спасењем! То наше спасење је Христос имао у виду, ради њега је Он Своју науку и проповиједао. Та и ука Његова је наше највеће благо, које треба да чувамо, за којим треба да тежимо као што онај трговац, који тргује с бисером, продаје све своје имање, да само купи велики

бисер. Ево нам те науке данас очување; жртве су заборављене, сад видимо само Црквин тријумф.

Немојмо да помутимо чим тај тријумф црквени, ту побједу православља над свим његовим непријатељима, већ припомозимо, да та побједа буде трајна! Пригрлимо свим срцем ту науку наше Цркве, за коју су наши стари гинули.

Данас особито треба да се сјетимо тих жртава наших старих. У оним тешким данима борбе црквине са јеретицима одредише пастири хришћански (у 9. вијеку), да се прве недјеље часног поста прославља побједа црквина над непријатељима и тај се дан назива *дан или недјеља православља*. И сјећајући се тога, ваља нам овај празник прославити онако, како доликује православном хришћанину: ваља нам се удубити у дух црквене науке, разумјети га, примити га, чувати га.

Друге теме: 1. О сумњању (ст. 46), 2. О Божјем свезнању (ст. 48), 3. О исповиједању вјере (ст. 49.), 4. Не презири сиротињу! (Мат. 18, 10), 5. О анђелима и анђелу хранитељу (Мат. 18, 10), 6. О поштовању икона.

18. О сумњању.

У много прилика у животу дођемо у процјеп, па не знамо, шта да чинимо. Рађа се у нама сумња: да ли је ово добро или оно. — Примјер из живота. — Јачи треба слабијем да да доброг савјета по оној заповиједи хришћанске милости: оном који сумња, дати добар савјет. Но право сумњање, скепса, састоји се у томе, што човјек није начисто са неком извјесном истином, те је рад да продре у њу, да је разријеши и учини себи појмљивом. То се особито догађа на религиозном пољу.

Пошто има много истина, скривених нашем уму, природно је, да сваки човјек, а особито онај, који дубље мисли, дође у прилику, да не зна, на чему је. То још није гријех, јер је човјечјем разуму природјена тежња за испитивањем, за истином. Али из тог стања може човјек јако лако пасти у крајност, да посумња баш у истинитост неке оправдане мисли, да посумња и „да се противи познатој истини“. То је пак гријех и то велики, гријех против Духа Светог. А има их и таквих, који се из начела противе хришћанским истинама и сумњају у њих.

Не треба истина све на вјеру примати, већ добро промотрити шта је воља Божја, али у томе не треба претјеривати, јер осим тога што је то гријех, шкоди такво душевно расположење човјеку и директно. Претјерана сумња је црв, који подгриза здраво мишљење у

добру пашу, коју им Пастир показује? Јесу ли и оне готове помоћи своме Пастиру, да их одбрани од вука или можда и саме срљају вуку — гријеху и опачини — у чељуст?

Хришћанин је Христова овца. И у томе се види велика љубав Христова према хришћанима, што нас Он назива *овцама*. Овца је слика доброте. Незлобивост, трпељивост, скромност, уклањање и страх пред гријехом не да се ничим боље у слици показати, него овцом. А то су уједно и најљепше врлине хришћанске. Права је Христова овца само онај, који може показати на себи тих врлина. Прави хришћанин гледа на Христа као свога пастира скромно, незлобиво, побожно, повјерљиво, као што јагње својим добрим, незлобивим очима гледа у свога пастира. Прави хришћанин је трпељив као овца, што ћути и кад је стригу и кад је на заклање воде. Прави хришћанин се боји гријеха, као што овца бјежи испред вука.

Већ кад нас је Господ наш назвао тим именом — овцама Својим, тражи Он зацијело од нас и да будемо у свему онакви, како доликује члановима стада Његовога. И овца, и ако мирна и покорна, хоће каткад да се одвоји од стада, па да залута. Залутала овца још није пропала, али је близу пропасти, јер вук вреба плијен свој и напада увијек прије на усамљену овцу, него на цијело стадо, које пастир чува. Добри пастир тражи и своју заблудјелу овцу, да је сачува од грабљива вука и доваша је стаду у друштво, гдје је уз бригу и заштиту његову заклоњена од нападаја. Остане ли сама, не одзове ли се пастиреву гласу, пропала је неминовно.

И међу хришћанима, ма да су просвијећени науком божанском, наће их се и почесто, који хоће да се одноје од Христова стада. Но и тима још није Христос престао бити пастирем. Шта више за њих се Пастир, који је *дошао да нађе и спасе што је изгубљено* (Лук. 19, 10) још више брине, него за оне, који се чврсто држе стада и Пастира. Њих Он призива и виче по имену, да се врате у стадо, у Цркву Његову. Глас је Његов снажан, али су и многе овце подалеко заблудјеле, па га једва чују. Непослушну овцу пастир брзо из стада уклања, а гле како добри Пастир хоће и да такву непослушну овцу Своју што дуже код Себе задржи!

Гле, колике мудрости и бриге мора наш Пастир имати с нама, кад већ обраћене овце мора поново да обраћа и задржава у стаду!

Осим нас има Христос и других оваца, које нијесу у нашему друштву, који нијесу хришћани. И те мора Христос обратити и довести у стадо, да цио свијет буде једно друштво, да сви слушају једнога Пастира. А камо да иде даље од нас, да друге обраћа, кад

ево ни ово стадо наше нашом кривицом није чврсто, већ га сваки вук може распудити?! Гдје је она љубав, која треба да нас веже за нашег Пастира; гдје је она оданост, она привржености, она усрдност, којих би требали имати изобиља према Спаситељу свом? Вукова има на све стране: ту ти је зло друштво, ту сваковрсни гријеси, свакојака наука, која је све прије, само не наука; ту су сваковрсне примаме, које те завађају, да окренеш леђа Спаситељу своме — све су то вуци грабљивци, жељни у плијен душа хришћанских. А и најамника има доста на све стране; искушача ћеш наћи на сваком кораку. Шта више сами родитељи и старији, који треба највећма да се брину око своје дјеце, у много су случајева најамници, који из наопаке љубави родитељске пуштају узде свом дјетету, док оно најпослије не постане изгубљена, заблудјела овца.

Дјетету је лако заблудјети. У лакомислености својој учини и дијете и младић, а често и заведени, многи гријех. Колико пута ви згријешите и против своје вјере и својих родитеља, учитеља, школе и закона! Већином се то примијети, па вас поправљамо. Али има прилике, да дијете и сакрије гријех свој од свог старијег. Да ли је такво дијете у каквој добити — знадете сами. Просудите, шта би било од њега, да сваки дан сакрије само један гријех? Какав би то човјек био? — Скроз покварен, који би у потаји гријешио и штетио све своје ближње.

Ви сте сад у оном добу, у коме се одлучује, какви ћете бити као људи. Сад се вашем карактеру удара темељ. Као нов земљан суд што задржава дуго у себи први мирис, којим је био напуњен, тако ће и вама остати до у старост као тековина много од онога, што сад научите и на што се научите. Научите ли се у младим годинама поштењу, побожности, карактерности, једном ријечју врлини, бићете и људи честити. А жели ли само који од вас — сачувај Боже, да и уради — сад што непоштено, некарактерно, тај пека у себи гледа у будућности пропалицу. Држите ли се из малена Цркве и хришћанске науке, бићете и као људи срећни, јер ма какве да вас буду незгоде пратиле у животу, побиједиће те их све уз јаку религиозну свијест. Ваше је доба најзгодније, да се назовете Христовим овцама, јер ко да је незлобив, невин, добар, повиван, побожан, сваком добру приступачан и прилагодљив, ако не младић и дијете? А дај Боже, да се по срцу свом увијек узможете звати дјецом и кад људи будете, јер нема љепше човјеку похвале, него кад му кажу: чист као дијете!

Ми, ваши старији, улажемо све своје силе у то, да од вас начинимо што боље људе. А хришћанска вас религија непрестано у том

духу васпитава. Али ако вас се ипак који у будућем вашем животу одвоји, одроди од стада Христова, од доброте и поштења, немојте ни у коме другом гледати кривца, већ само у себи, јер можемо се ми трудити око вас, колико нам воља, ако наша поука не пријања за срце ваше, ако је лакомислено заборављате. Сјетите се, да се не може исковати дукат из — гвожђа! Знајте, да ми можемо вас само образовати и васпитавати, али не силом скрхати вашу вољу, нити силом ваших злих можда мисли из вас шчупати!

Што је у вама добро, то снажите; што је зло, кидајте из себе зарана, да можете честити пристати у ово друштво, које треба да је свето, које се поноси светим хришћанским именом; да можете назвати Христа својим Пастирем, а Он вас Својим стадом. И не само себе, већ и један другог исправљајте, јер ћете требати и у свијету много што шта исправљати, јер свијет још није „*једно стадо и један Пастир*“, а то треба да буде. Кријепите се, пашите се снагом, васпитавајте се добром науком, јер вам је само то залог и јамство, да не посрнете и са хришћанског и са сваког другог доброг пута.

Друге теме: 1. Ван хришћанске цркве нема спасења (ст. 9.). 2. О испуњавању дужности (ст. 11.). 3. О међусобној љубави (ст. 14.). 4. О јединству у цркви (ст. 16.).

24. Ван хришћанске цркве нема спасења.

Ради искупљења човјечјег од гријеха Бог је изабрао такво средство, *у ком се срела милост и правда Његова* (Пс. 84, 11), послао је на земљу из љубави према свијету и човјеку (Јов. 3, 16; Ефес. 2, 4—7) Свога јединца Сина.

Људи су прије доласка Искупитељева блудили, обоготворавали разне силе и предмете природне и самога човјека, тражећи у томе спасења. То су била *времена незнања* (Дј. ап. 17, 30). Са доласком Искупитељевим објављена је људима потпуно воља Божја и дата су им сва средства за спасење. Од тог доба човјечанство потпуно знаде, којим му путем ваља ићи, да дође до спасења. Један је само пут, а то је хришћанска црква. Права црква може бити само једна, а то је хришћанска, православна, јер она има доказа о својој божанствености.

Да се човјек спасе, у првом реду му је потребна права вјера, а њу не може добити ван хришћанске цркве. Зато сви они не могу бити учасници у спасењу, који не припадају цркви. Припадање то засвједочавају хришћани *а)* вјером у божанство Исуса Христа, *б)* вјером и исповиједањем Његове науке, *в)* добрим својим дјелима, која су

плод вјере, *г)* учешћем у св. тајнама и у црквеном животу, *д)* покоравањем црквеним законима.

Који узима вјере и крсти се, спашће се, а ко не вјерује, биће осуђен (Марк. 16, 16).

Ко се не роди од горе, не може видјети царства Божјега (Јов. 3, 3).

Ко је жедан, нека дође Мени и пије! (Јов 7, 37).

Ја сам врата; ко уђе кроза Ме, спашће се (Јов, 10, 9).

Ја сам пут, истина и живот; нико неће доћи Оцу, до кроза Ме (Јов. 14, 6).

Као што лоза не може родити сама од себе, ако не буде на чокоту, тако и ви ако у Мени не будете (Јов. 15, 4).

Нема другог имена под небом датога људима, којим би се могли спасти (Дј. ап. 4, 12).

Темеља другог нико не може поставити, осим онога који је постављен, а то је Исус Христос (I. Кор. 3, 11).

Ако вам ми или анђео с неба благовијести другчије него што вам јависмо, проклет да буде (Гал. 1, 8).

25. О испуњавању дужности.

Као што свака ствар у свијету има своје мјесто, тако и људи међу људима заузимају посебна мјеста, која су скопчана с неким правима, али и с дужностима. Сви људи скупа чине друштво и сваки члан друштва има неку задаћу, неки позив, звање, занимање и т. д.

Дужности хришћанинове јесу различите. Главне су три: према Богу, према ближњима и према себи. Али те дужности одређују само у главном положај човјека као моралног створа. А осим тих дужности има он још и таквих, које се рађају из његова односаја према разним друштвима, с којима човјек живи или у додир долази. Такве су: црквене, грађанске, дужности према свом звању и т. д. Говорићемо овдје о овим посљедњима.

Што човјек заузима виши положај у друштву, тим има и већих дужности. Но ма како мало звање човјек обнашао, ма каквим се послом бавио, не треба да смеће с ума, да су и с тим незнатним његовим послом скопчане дужности. Управници државе имају великих дужности, јер је велик обим њиховога рада; учитељ има дужности према дјеци, закону, народу и т. д.; чиновник дужности свога звања, ратар своје дужности и т. д. Ако ратар или занатлија не изврши своју дужност, он штети себе и своју породицу, а што се вишим позивима иде, све је већа штета од занемаривања дужности.

Све се те дужности истина даду извести из оних тројаких наших дужности: према Богу, ближњима и себи, али је потребно и посебно јасно их изрећи и изређати.

Испуњавање сваких дужности вуче за собом с једне стране унутрашњи мир, с друге признање од људи, а особито признање од Бога. Неиспуњавање напротив штети самог немарног човјека и у материјалном и моралном погледу, јер такав *а)* осиромаши, *б)* бива презрен од људи, *в)* губи своје мјесто, *г)* заслужује и већу, трајну казну. Штети такав и друге људе, који би на мјесту таквог немарног човјека савјесно испуњавали дужност своју и заслужили потпуно ону награду, која је скопчана с послом тим. Штети најпослије и цијело наше друштво, јер такав човјек закида од свих нас, јер незаслужено бере награду, за коју ништа не ради.

Но ма да човјек најсавјесније врши своју дужност, не треба да жедни за одликовањем, или да мисли, да је учинио нешто више него што се од њега тражи, јер је испунио *само своју дужност*. Напротив треба да га сам његов рад и савјесност весели, па да истраје на свом дјелу, док је год на њему, а ако чека каквог признања, нек чека то од Бога. Ако је и свршио своју дужност, нека се обазре, није ли још што занемарио.

Сваку дужност ваља извршавати савјесно, поштено, с љубављу да не буде човјек најамник у свом звању, који гледи само да испуни вријеме и да одбије од реда дужност своју.

Немојте бити као коњ и мазга, који немају разума, којима уздом и жвалама мораш притећи губицу, кад неће да иду теби! (Пс. 31, 9).

Ако речеш: гле, нијесмо знали за то, знај, да Господ зна срца свију! (Приче 24, 12).

Крijепите клонуле руке и кољена изнемогла утврдите! (Исаија 35, 3).

Тако да се засвијетли ваше видјело међу људима, да виде ваша добра дјела и прославе Оца вашега, који је на небесима! (Мат. 5. 16).

Шта ми још недостаје? (Мат. 19, 20; Лука 18, 21—22).

Онај слуга, који зна вољу господара својега и није се приправио, нити учинио по вољи његовој, биће врло бијен; а који не зна, па заслужи бој, биће мало бијен. Коме је год много дано, много ће се искати од њега (Лук. 12, 47—48).

Кад учините све што вам је заповијеђено, говорите: ми смо слуге некорисне, јер учинисмо што смо дужни били чинити (Лук. 17, 10).

Који зна добро чинити, а не чини, гријеши (Јак. 4, 17).

26. О међусобној љубави.

Синови једног оца, чланови једне породице, удови једног тијела, сатрудници на истом труду треба да се међусобно пазе и љубе. Све смо то ми хришћани једно другом, па не само ми, него и сви људи међусобно. Сви ми треба да се међусобно љубимо.

И они људи, који не вјерују хришћанску вјеру, труде се, да нађу начина, како би се међусобно помагали. И они дижу болнице, прилажу на добротворне цијели и т. д., а колико прије тек хришћани треба да његују узајамну братинску љубав! Христос је основао нову религију, религију љубави и тако је завађене људе вближио једне другима. Основно начело Његове религије јесте љубав, а љубав је уједно и најмоћније средство, којим се може све на свијету постићи. Гдје не помаже сила, лукавство и пријевара, ту љубав може. Сила, лукавство и пријевара рађа зло, љубав цијела срећом и напретком. Насиље руши, љубав диже, снажи и крцепи; неслога раздружује, љубав здружује, злоба пакости, љубав чини добра.

Кад не би у свијету било љубави, не би било никаквог реда. Међусобно повјерење, тај темељ, на ком се оснива наш заједнички живот, јесте и треба да буде израз наше међусобне љубави. Дужни смо љубити један другог и ради себе и ради Бога. Бог љуби људе па и ми треба исто тако, јер тим показујемо љубав према самом Богу.

У чему се огледа међусобна љубав? — У трпљењу, милосрђу, предусретљивости, помагању, некористољубљу, благости, доброћудности, у радовању напретку наших ближњих, у сталности према пријатељу, вјеровању у поштену ријеч ближњега, чувању интереса наших ближњих, саосјећању, правди, праштању и т. д.

Ако је гладан непријатељ твој, нахрани га хљеба, ако је жедан, напој га воде, јер тако скупљаш на његову главу огњено угљевље! Приче 25, 22—23; Рим. 12, 20).

Дијели гладнима хљеб свој и сиромахе без крова уведи у кућу своју; ако видиш гола, одјени га и не презри ближњег свога! (Исаија 58, 7).

Ако принесеш дар свој олтару и онђе се опомењеш, да брат твој има нешто на те, остави онђе пред олтаром дар свој и иди па се помири најприје с братом својим, па онда дођи и принеси дар свој! (Мат. 5, 23—24).

Да будете синови Оца својега, Који је на небесима, јер Он заповиједа Сунцу своме, да обасјава и зле и добре и даје дажд праведнима и неправеднима! (Мат. 5, 45).

Љуби ближњег свога као самог себе! (Мат. 22, 39).

Нову вам заповијест дајем, да љубите један другога, као што Ја вас љубих, да се и ви љубите међу собом (Јов. 13, 34).

Радујте се с радоснима и плачите с плачнима! (Рим. 12, 15).

Чашћу (поштовањем) чините један другога већег од себе! (Филиб. 2, 3).

Ко љуби браћа свога, у видјелу живи (I. Јов. 2, 10).

Ако ко рече: ја љубим Бога, а мрзи на браћа својега, лажа је, јер који не љуби брата својега, кога види, како може љубити Бога, кога не види? (I. Јов. 4, 20).

27. О јединству у цркви.

Кад се људи удруже на неки посао, морију бити сви предани том послу и све избјегавати, што би могло штетити мир и ред и слогу, јер би иначе заман очекивали успјеха.

Црква је основана ради нашег спасења. *Сви* људи треба да се спасу. Зато сви, који припадају цркви, морају чувати њено јединство. Онај ко иде против интереса наше цркве, ради прочив свог спасења; он нарушава јединство у цркви, јер се цијепа од ње и одбацује њену помоћ.

Ко нарушава јединство црквено? — Грјешници: јеретици, расколници, невјерници, отпадници и сви, који се ма којим начином, јавно или тајно, цијепају и удаљују од ње; сви, који не примају Божјег откривења онако, како нам га црква предаје и који се не покоравају црквеној власти.

Пошљедице нарушавања црквеног јединства јесу: *а)* неучествовање у Божјој благодати, која се добија преко цркве, *б)* губитак спасења, *в)* вјечна осуда.

Чим се чува јединство црквено? — Љубављу, надом и вјером у једнога Бога, учествовањем у богослужењу, примањем св. тајни, покоравањем једном Пастиру и Његовим опуномоћеницима — свештенству, међусобном љубављу, одбраном цркве од свих нападаја и т. д.

Тешко пастирима, који потиру и размећу стадо паше Моје! (Јерем 23, 1).

Ако и цркву не слуша брат твој, нек ти буде као језичник и митар! (Мат. 18, 17).

Гдје су два или три сабрани у име Моје, онђе сам Ја међу њима (Мат. 18, 20).

Ко вас слуша, Мене слуша и ко се вас одриче, Мене се одриче; а ко се Мене одриче, одриче се Онога, Који је Мене послао (Лука 10, 16).

И друге овце имам, које нијесу из овога тора, и Њих Ми ваља довести; и чуће глас Мој и биће једно стадо и један пастир (Јов. 10, 16).

Да сви једно буду, као Ти, Оче, што си у Мени и Ја у Теби! (Јов. 17, 21).

Једно тијело, један дух... један Господ, једна вјера, једно крштење, један Бог и Отац свију! (Ефес. 4, 4—6).

Чувајмо јединство Духа у свези мира! (Ефес. 4, 3).

Трећа недјеља часног поста.

Марк. 8, 34—9, 1*)

34. Рече Господь: Ижє хощетъ по Мнѣ ити, да ѿвержется сеѥ и возметъ крестъ свой, и по Мнѣ гождетъ.

35. Ижє бо аще хощетъ дшю свою спасти, погѣбитъ ю: а ижє погѣбитъ дшю свою Мене ради и Єѵаггелиа, той спасетъ ю.

36. Кая бо польза человѣку, аще пріобрящетъ міръ весь, и ѿщетитъ дшю свою;

37. Или что дастъ человѣкъ измѣну за дшю своей;

38. Ижє бо аще постыдится Мене и Моихъ словесъ въ родѣ семъ прелюбодѣйнѣмъ и грѣшнѣмъ, и Сынъ человѣческій постыдится єгѡ, єгда пріидетъ въ славѣ Отца Своегѡ со аггелы святыми.

1. И глаголаше имъ: аминь глаголю вамъ, ѥсть нѣцыи ѿ здѣ стоящихъ ижє не имѹтъ вкѹсити смерти, дондеже видятъ царствіе Божіе пришедшее въ силѣ.

34. Рече Господ: ко хоће за Мном да иде, нека се одрече себе и за Мном иде.

35. Јер ко хоће душу своју да сачува, изгубиће је; а ко изгуби душу своју Мене ради и Јеванђеља, онај ће је сачувати.

36. Јер каква је корист човјеку ако задобије сав свијет, а души својој науди;

37. Или какав ће откуп дати човјек за душу своју;

38. Јер ко се постиди Мене и Мојијех ријечи у роду овоме прељуботворном и грјешном, и Син ће се човјечји постидјети њега, кад дође у слави Оца Својега са анђелима светима.

1. И рече им: заиста вам кажем: имају неки међу овима што стоје овдје, који неће окусити смрти, док не виде царство Божје да дође у сили.

VIII. О самоодрицању и крсту нашем.

(Проповијед).

Као што се дивље дрво оплемењава питомом гранчицом, тако се и душа хришћанинова оплемењава словом Божјим. Човјек, дивљи по садашњој својој природи, привијајући се уз божанску ријеч Христову,

*) Исто се ово јеванђеље чита и у недјељу по Крстову дну.

постаје питомији. Топлина науке Христове задахњује животом озебла у наготи својој човјека, те он отад свјеж, храбар, наоружан врлинама, окријепљен у души својој оним огњем хришћанским, испред којег таје гријех као восак пред огњем, живи сасвим друкчијим животом, живи за она узвишена начела, која су кадра пружити праве среће и њему и човјечанству.

Слика потпуног, правог хришћанина блиста пред нашим очима у сјају љепшем, него што је сунчев. Божанска се свјетлост лика Христовога одразује и на правом хришћанину: замишљаш ли правог хришћанина, не можеш га друкчије замислити, већ као светитеља!...

Али како је тешко добити вијенац светитељски! Ко ће *себе* замислити у оном дивном сјају, у ком блиста Христос и Његове слуге?! — А ипак нам је као хришћанима то сврха. — Је ли је немогуће постићи? — Није, јер су је многи постигли. Та и светитељи су били људи као и ми, испрва грјешна тијела и немоћне природе, као и ми, а тек послије дугог труда, послије многих мука, које изнурише њихово тијело, а очврснуше и прекалише слаби им дотад дух, послије дуге борбе ужоше у славу Христову.

Немогуће није дакле постати правим хришћанином, али тешко јесте. Колико ћеш људи наћи, које удијеле сиромаху, колико њих, који се на богослужењу моле, колико њих, који величају Христа ријечима: *Крсту се Твоме клањамо, Владико, и васкрсење Твоје појемо и славимо*, колико њих, који би ради бити прави хришћани — а опет, колико мало њих, који су постали таквима!

Сјећате л' се, како каже она прича о сијачу, да има људи, који с радошћу приме ријеч Божју, али после нађу на њих такве прилике, које ту Божју ријеч чупају из срдаца њихових? Није довољно само чути ријеч Божју и примити је површно, него она мора прожети цијелога човјека, она му мора бити прво и најмилије благо, које он мора *постојано* у души својој чувати. Хришћанин мора бити постојан, сталан као стијена према свим непријликама, које наплазе на њега и своје неокаљано хришћанство мора он као оно добар војник заставу своју високо надићи, да је неприступно сваком нападају, који би га могао окаљати.

„*Жестока је ријеч ова, ко је може послушати?*“ (Јов. 6, 60) — рекоше једном приликом неки ученици Христови, па га и — оставише. Тако је и овдје заиста „жестока ријеч“, јер се од хришћана не тражи ни мање ни више, него да раскрсте са својом дотадашњом природом, да поведу рат са навикама и животом својим. Ријеч им је „жестока“,

а не питају: каква је та наша садашња природа, какве су те наше навике и живот!?

Христа су ради „жестоке ријечи“ једном одустали неки Његови слаби ученици. Можда ће Га и ради ове жестоке ријечи у данашњем св. јеванђељу многи слаби ученици одустати, и не „можда ће“, већ Га заиста и остављају, уморивши се на по пута. Јер шта Христос тражи од нас? — Самоодрицање, да понесемо крст свој, да Га се не постидимо у невољи.

Ко год хоће, да људи иду за њим, обриче им куле и градове, иметак и богатство, славу и похвалу, а гле, с чим Христос Себи зове! — Са самоодрицањем и крстом! У борбу и патњу! *„Жестока је ова ријеч, ко је може послушати“* — рећ' ће многи хришћанин! — А шта нам за патњу обриче Христос? — Вјечни живот, не пролазне радости, већ вјечне! — Па зар се до њих долази патњом и борбом? — Патњом и борбом — тако каже *Христос!*

А зар не можемо са *садашњом* природом својом, са *садашњим* својим животом и навикама доћи до вјечног живота?! Јаох! Искра добра у нама свјетлуца, а око ње бујне страсти, порочне навике, нечист живот, — све то пријети да угаси и ту једну свијетлу искрицу! Па може ли човјек тако црн ући у онакву свјетлост вјечнога блаженства? — Ето, зашто се морамо одрицати себе! Не доброга, што је у нама, већ одређи се зла живота, страсти, порока... Ратовати са злом природом својом, са својим превеликим самољубљем, са злим мислима и дјелима, која затиру у нама образ Божји! Са зла у себи можемо рећи: *ми* смо гријех; зато и борбу с гријехом зове Јеванђеље самоодрицањем.

Оно што не ваља, слатко је човјеку, а с тим он мора раскрстити, — ето, зашто је тешко самоодрицање! Али друкчије не може бити. Ко друкчије чини, није прави хришћанин, па ма колико вјеровао. Кад дињаку оплемењаваш, мораш на њој рану начинити. Тако је и код човјека! Колико се мора са стабла одсјећи, док га не одњегујеш! Тако је и код човјека! Без борбе са собом нема искупљења. Војник у бој продире напред међу непријатеље са потпуним самоодрицањем: мора бити спреман и на мач и на куршум, његово је тијело тада споредно, прва је дужност отаџбина. И хришћанину мора бити прва брига небеска му отаџбина, а све што му њој смета, мора одбацити.

Војник у бој продире са мачем у руци, са убојним знаком, са трубом и убојним кликом. А ти си, хришћанине, такође окружен силним непријатељем, који ти не да напред, спасењу. Окружен си вртлогом свјетским и патњама разним и невољама и искушењима.

Твоје је знамење крст, на који си приковао страсти своје; крст твој је и драговољно поднашање животних невоља.

Сваки човјек има свој крст — та цио му је живот борба и подвиг! — сваки има свој терет, који мора снажно носити на плећима својим.

Је ли лако крст свој носити? — Христос је под њим поклецнуо. А кад Јудејци исправише крст, појави се на њему благи Спаситељ, подносећи туђу кривицу у болу без роптања. Тежак је крст, али без крста нема спасења. Ко хоће за Христом, мора се одрећи себе, приковати злоћу своју на крст, издржати све неприлике животне стално и кроз све њих проћи опет као прави хришћанин: чист, неокаљан, свијетао, — Христос напред, вођа и узор, а хришћани за Њим, као вјерна војска Његова (Лук. 14, 27; I. Петр. 2, 21).

Има их, који би хтјели и могли и то учинити, али им је — зазор. Срамота их срамоту своју јавно на крсту носити, срамота их носити крст свој, као што га је Христос носио. Срамота је неке рећи и да су хришћани, па се воли и потајно прекрстити, да их нико не види, јер — кажу људи: хришћанство је стара и непрактична наука. Исмијаће их ти људи, што мјесто радости бирају крст, што пристају уз ту науку, која од њих тражи, да подносе патње, па још мирно!...

Но сјетите се сви ви такви, да је Христос сам *мјесто радости примио крст* (Јевр. 12, 1—2) и рекао, да ће онај, који хоће да спасе душу своју, да сачува тијело своје, изгубити и погубити све то, а ко изгуби душу своју, радости свјетске, да ће спасти своју душу! Немој рећи: дај ти мени на овом свијету, који видим, јер *нећеш никад за те ријечи моћи дати откупа, па ма приграбио цио свијет* (Марк. 8, 36—37).

Достојни хришћанин *распиње страсти своје на крст* (Гал. 5, 24); он се одриче себе за љубав Богу и свом спасењу, он патње сноси јуначки, у сталности; он се Бога не стиди ни у којој прилици. А таквог се хришћанина неће ни Христос постидјети у слави Својој.

*

Кад се може хришћанин боље одрећи себе, кад понијети снажније крст свој, кад бити чвршћи, да се не постиди имена Христова, него у ове дане, у које нам Црква наређује, да се више но иначе духовно кријепимо? — А кад је потребније, да нас Христос окријепи крстом Својим, него сада уз пост, у половици поста ускршњега? Онај ко савлађује себе, знаде, како је то тешко; онај који пости, савлађује себе, па да не би клонуо, ево му Христос шаље данас крст Свој, да се окријепи њим, да се сјети, како га је и зашто Христос носио.

Данашња се недјеља зове *крстопоклона*. На јутрењи нам је изнесен по стародавном закону и обичају часни крст у босиљку, да му се клањамо, да нас мирис од босиљка сјети на спасење наше, на други, вјечни живот. У напрезању изда човјека снага. Многи дође до по пута, па се уморан враћа натраг, те му је напрезање узалудно било. Христос нам данас шаље крст Свој, да не малакшемо, да нам напомене, да ће и Сам за кратко вријеме васкрсењем Својим утврдити у нама жељу нашу за спасењем. Крстом Господњим добијамо нове снаге. Као што уморни путник под сјеновитим дрветом тражи отпочинка и одмора од умора свога, тако и хришћанин под окриљем часнога дрвета, дрвета крснога, животворнога, добија нове снаге за борбу против зла. Крст Господњи чеди нас, да не клонемо под теретом крста свога; крст Господњи нам је и извор и помоћник спасењу.

Клањамо се крсту Твоме, Владико, и васкрсење Твоје појимо и славимо!

Друге теме: 1. Многи губе душу своју мјесто да је спасу (ст. 35.). 2. О грамжењу за богатством (ст. 36.). 3. О исповиједању вјере (ст. 38. види бр. 20.). 4. Свијет је пређубан и грјешан (ст. 38.). 5. О Божјем царству (гл. 9, ст. 1.).

28. Многи губе душу своју мјесто да је спасу.

У вреви и метежу свјетском врло многи људи не обраћају пажњу своју на предмете, који су за њих од велике важности. Колико људи подриje своје здравље мало по мало, непримјетно, напрежући своје силе, да би обезбиједили себи што сталнији положај у свијету! Кад дођу до жељене сврхе, тек тада виде, да су много више изгубили него што су добили.

Тако се пречесто догађа, да људи убијају тако рећи своју душу не пазећи на њу, или бирајући за њено одржање таква средства, која јој мјесто помоћи могу донијети само штете. Многи губи душу своју мјесто да је спасе; многи хоће да је спасе, али је ипак изгуби, јер не зна, како је ваља спасавати.

Међу прве спадају сви они, који не воде бриге о души својој, којима је тијело претежније, јер га виде, а душу не виде, па се ни не старају за њу, а зар да не споменемо оне, који затирући и тијело своје разноврсним страстима затиру уједно и душу: То су *а)* сви обични грјешници, који страстима и грјехом убијају себи и тијело и душу, *б)* мекушци, који само тијелу угађају и његују га, *в)* невјерници, који не држе ништа до душе, па је и забатаљују, *г)* лакомци,

који само грамзе за богатством и т. д. Лијек свима тима јесте: трезвен живот, правилно васпитање, покајање.

Много је важнија она множина људи, која губи душу своју не хотимице, већ што не зна, или нема сталности, да душу своју одржи чисту све до краја свог живота. Ти људи још нијесу сасвим изгубљени: њима треба само н. пр. добар савјет, морална јачина и храброст. Има их, који у добром увјерењу мисле, да је душа спасена, ако се н. пр. само чувају од гријеха; има их, који заведени лажном мишљу не познају праву вољу Божју, већ за такву држе какву људску заблуду, — то су фанатици; има их, који се на по пута уморе, па не доведу дјело свога спасења до краја; има их, који у вријеме напасти одпадну од Бога, те тим и душу своју изгубе и т. д.

Сви би се такви људи вратили на прави пут, кад би добили правилан поглед на душу своју, кад би дошли до увјерења, да им је душа најпретежније благо, те да за њено спасење човјек мора своје силе непрестано усавршивати и на добро их употребљавати, да мора бити чврст у православној хришћанској науци, да мора имати јачине да све препреке душином спасењу уклони с пута.

Хришћанин у сваком послу свом мора бити опрезан; он се мора увијек руководити науком Цркве своје. За свако дјело своје, ријеч и помисао он мора бити начисто, да ли се све то слаже с вољом и законом Божјим; мора му увијек бити пред очима Христос Спаситељ па ће душу своју на тај начин заиста спасти, јер ко хоће да је земаљским средствима спасе, изгубиће је.

Не бојте се онијех, који убијају тијело, а душе не могу убити! него се бојте Онога, Који може и душу и тијело погубити у геени; (Мат. 10, 28).

Који чува душу своју, изгубиће је; *а који изгуби душу своју Мене ради, наћи ће је* (Мат. 10, 39; 16, 25—26; Лук. 9, 24; Марк. 8, 35—38).

Долази ђаво и узима ријеч из срца њиховога, да не вјерују и да се не спасу (Лук. 8, 12).

Душа је претежнија од јела и тијело од одијела (Лук. 12, 23).

Који љуби душу своју, изгубиће је, а ко мрзи на душу своју на овом свијету, сачуваће је за живот вјечни (Јов. 12, 25).

Нема другог имена под небом, данога људима, којим би се ми могли спасти (Дј. ап. 4, 12).

Одбаците сваку нечистоћу и сувишак злобе и с кротошћу примите усађену ријеч, која може спасти душе ваше! (Јак. 1, 21).

Чувајте се од тјелесних жеља, које војују на душу! (I. Петр. 2, 11).

Неутврђене душе (II. Петр. 2, 14).

29. **О грамжењу за богатством** (ср. и бр. 17).

Неки људи мисле, да је најбоље здравље, неки највећим благом сматрају своје поштење и част, неки душевно задовољство, неки вјечите забаве и разоноћења, некима најбоље прија раскалашни живот, а многи у новцу гледе свога идола.

Материјалисти (и теоријском и практичном) душевни живот нема никаква смисла. Он се само брине, како ће што више блага згрнути, па мисли, да се не може ништа више жељети, кад се то постигне. Такав човјек онда сву своју снагу скупља на тај рад, а не бира средства, којима ће до сврхе доћи: ма и непоштена и недозвољена.

Ко грамзи за богатством, по правилу постаје или *а)* лакомац, или *б)* тврдица, ципија, или *в)* немилосрдан и окрутан према другима, или *г)* надувени егоиста, или *д)* насилник, варалица и отимач. Најпослије такав сам страда од свога идола — блага, јер побројани гријеси наносе на њега несрећу, обешчашћење, срамоту, болест, смрт тјелесну и душевну. Који је грамзивац срећан са свога богатства? — Ниједан. Сувишна тежња за богатством не да се никад заситити; што грамзљив човјек више има, све више и жели. Грамжење за богатством јесте дакле готова несрећа.

Поука: хришћанин треба да је задовољан са оним што има, да благодари Богу и на томе, да се стара, да поштеним трудом прибави што му треба, али никад да не гледи у новцу свој спас, већ да се *богати у Богу* (Лук. 12, 21). — Богатство за час пропадне.

Господ нас богати и сиромаши (I. Цар. 2, 7).

Бољи је сиромах, који иде у правди, него богати, који иде кривим путем (Приче 28, 6).

Са шврдоке многи згријешише (Сирах 27, 1).

Тешко оном, ко гради кућу своју на неправди! (Јер. 22, 13).

Пријевара богатства загуши ријеч и без рода остане (Мат. 13, 22 и парал.).

Лакше је камилу проћи кроз иглене уши, него ли богатоме ући у царство Божје (Марк. 10, 25 и парал.).

Чувајте се од лакомства! (Лук. 12, 15).

Ни лупежи, ни лакомци.... царства Божјег неће наслиједити (I. Кор. 6, 10).

Богати ће у ходењу свом увенути (Јак. 1, 11).

30. **Свијет је пређубан и грјешан.**

Већ сам од себе је човјек више наклоњен злу, него добру. Није таквим створен, већ се сам начинио таквим изопачивши гријехом

своју природу. Тој његовој злоћи и свјетске прилике иду на руку, па га још више одвлаче са Божјега пута.

Главни створ у свијету јесте човјек. Зато би већ покваренost човјекова била довољна, да назовемо свијет „прељубним и грјешним“. Човјек би као најсавршенији створ, као круна природи, морао бити доиста узор-створење, а то би и било, да је сачувао природу своју онако чисту, како му је Бог створио.

Сјем човјека и остала природна бића нијесу данас више у онакову савршенству, као што их је Бог створио. А и то је са човјечјег гријеха, јер је човјек створен, да господари свијетом, а кад је окаљао себе гријехом, нарушио је тим савршенство и осталих створова, који су саздани њему на службу. Тим је и он кажњен више, него да је остало све у првобитном поретку, јер се мора више мучити са таквим несавршеним, изопаченим створовима.

Но са таквим песимистичким гледиштем на свијет не смијемо ипак претјеривати. Ни Господ Исус Христос није безувјетно осудио свијет као потпуно зао, већ само као подобан, да заведе човјека, јер утјече превише на чулност његову. Човјек и ако је прељубан и грјешан може и светим постати; несавршенство у створова може се савршенством, светошћу човјековом и поправити. Ради тога је потребно, да човјек усавршавањем својим исправља оно, што је гријехом својим покварио: и себе и спољашњу природу. Да није гријеха, не би било ни несавршенства, зла, а кад нестане гријеха, нестаће и тога зла.

Човјек од свијета може начинити или рај или пакао. Но хришћанин мора тежити, да се „прељубност и грјешност“ свијета изгуби, јер не чини ли то, одговоран је не само за себе, већ и за несавршенство свијета, које је посљедица његовог духовног зла и немара. Примјери: лијен човјек забатали и себе и све ствари у својој кући, те су оне још много несавршеније, него што би иначе биле; пијанац упропасти себе и све што има, а што му остане, искварено је, пропало и т. д.

Наука: Пази на свој живот, јер злоћом својом не само да себи шкодиш, већ развраћаш и друге људе на „прељубност и грјешност“ и увећаваш зло у свијету, а за то те чека велика одговорност.

Земља да је проклета с тебе..! (I. Мојс. 3, 17—18).

Тешко свијету од саблазни! (Мат. 18, 7).

Сав свијет је крив Богу (Рим. 3, 19).

Твар се покори пропадљивости не од своје воље, већ за вољу онога, који је покорио (Рим. 8, 20).

Кроз једног човјека уђе гријех у свијет (Рим. 5, 12).

Љубав према свијету јесте непријатељство према Богу (Јак. 4, 4).

Све што је на свијету, тјелесна жеља и жеља очију и гордост животна, није од Оца, него је од овога свијета (I. Јов. 2, 16).

Сав свијет лежи у злу (I. Јов. 5, 19).

31. О Божјем царству.

Земаљски је живот човјеков спрема за будући, вјечни. У будућем ће животу једни људи наслиједити царство Божје, а други вјечне казне.

Са самим земаљским животом, гдје је пуно гријеха и неваљалства, гдје се наша морална свијест не може задовољити, не може се хришћанин утјешити, већ он тежи другом, будућем, *у ком ће се правда зацарити* (Рим. 5, 21), у ком нема лукавства ни пријеваре. То очекивање небескога царства јесте предмет најузвишеније хришћанске наде, а оно је уједно и предмет Божјег обећања од постанка човјекова.

Све што год је на свијету, сви створови Божји сачињавају Божје царство. Имамо Божје царство већ и на земљи, а то је *а)* царство природе, *б)* царство благодати — Црква Христова, а има *в)* царство небеско, онај вјечни, блажени живот.

Небеско царство — и ако се тако назива — у самој ствари почиње већ овдје на земљи. Они људи, који се на земљи у свему владају по Божјој вољи, који чине добро, уживају у том добру највише сами, јер осјећају унутрашњи мир и спокојство у себи — највећу награду за врлину. Зато се и каже у св. Писму, да је царство Божје у нама (Лук. 17, 21). Но то царство Божје у нама још није потпуно, савршено, јер много на земљи има ствари, које муте нашу срећу и блаженство. Земља је тијесна за човјека, који је обдарен од Бога напредним силама. Зато он мора имати другог неког живота, у ком ће те своје силе потпуно моћи употребити. Потпуно ће нам блаженство бити тек у вјечном животу.

У чему ће се састојати то будуће Божје царство? — Ко га може наслиједити? — Поука: само прави хришћанин, који царству Божјем тежи и који се по вољи Божјој влада, може се удостојити царства небескога. Зато будимо такви, да га добијемо!

Сабирајте себи благо на небу! (Мат. 6, 20).

Неће сваки који ми говори: Господе! Господе! ући у царство небеско, но који чини по вољи Оца Мојега, Који је на небесима (Мат. 7, 21).

Оставите дјецу и не забрањујте им долазити Мени, јер је такових царство небеско! (Мат. 19, 14).

Тражите царства Божјега! (Лука 12, 31; Мат. 6, 33).

Благо ономе, који једе хљеба у царству Божјем! (Лук. 14, 15).

Знајте, да је близу царство Божје! (Лук. 21, 31).

Опомени ме се, Господе, кад дођеш у царство Своје! (Лук. 23, 42).

Царство Божје није јело и пиће, већ правда и мир и радост у Духу светоме (Рим. 14, 17).

Од кога ће се одузети царство Божје — Галаћ. 5, 21; Ефес. 5, 5.

Овдје немамо тврдога града, који ће остати већ тражимо будући (Јевр. 13, 14).

Четврта недјеља часног поста.

Марк. 9, 17—31.

17. Человѣкъ нѣкїй пр҃ииде къ Іисѣсови, кланѧѧсѧ ѥмꙋ и глаголѧ: ѻ҃чителю, приведохъ сына моего къ Тебѣ, ѩмѣща дꙋха нѣма:

18. И ѩдѣже коиждо ѩметъ ѥго, разбиваетъ ѥго, и пѣны тещитъ, и скрежещетъ зѹбы своими, и ѽцѣпѣнѣваетъ: и рѣкъ ѻ҃ченикомъ Твоимъ, да ѩзженѹтъ ѥго, и не козмогоша.

19. Ѻнъ же ѿвѣщавъ ѥмꙋ, глагола: ѡ҆ роде невѣрнѣ, доколѣ къ васъ бꙋдꙋ; доколѣ терплю вы; приведите ѥго ко Мнѣ.

20. И приведоша ѥго къ Немꙋ: и видѣвъ Ѥго, а҆бїе дꙋхъ стрже ѥго: и падъ на земли, каляшисѧ пѣны тещa.

21. И попроси ѻ҃тца ѥгѡ: колиѣ мѣтъ ѥсть, ѿнелѣже сїе быстъ ѥмꙋ; ѻнъ же рече: ѩздѣтска.

22. И многажды во ѻ҃гнь вкрже ѥго, и къ водѣ, да погꙋбитъ ѥго: но а҆ще что можеши, помози намъ, милосердовавъ ѡ҆ насъ.

23. Іисѹсъ же рече ѥмꙋ: ѥже а҆ще что можеши вѣровати, всѣ козможна вѣрꙋющемꙋ.

24. И а҆бїе возопивъ ѻ҃тецъ ѿро-

17. Човјек неки дође Исусу клањајући Му се и говорећи: Учитељу! доведох к Теби сина својега, у коме је дух нијем.

18. И сваки пут кад га ухвати ломи га, и пјену баца и шкргуће зубима и суши се: и рекох ученицима Твојијем да га истјерају, и не могоше.

19. А Он одговоривши му рече: о роде невјерни! докле ћу с вама бити? докле ћу вас трпљети? Доведите га к Мени!

20. И доведоше га к Њему; и кад Га видје одмах га дух стаде ломити и панувши на земљу ваљаше се бацајући пјену.

21. И упита оца његова: колико је времена, откад је то на њему? А он рече: из дјетињства.

22. И много пута баца га у ватру и у воду да га погуби; него ако што можеш, помози нам смиловавши се на нас.

23. А Исус му рече: ако што можеш вјеровати: све је могуће оном који вјерује.

24. И одмах повикавши отац

чате со слезами, глаголаше: вѣрꙋю Господи, помози моемꙋ невѣрїю.

25. Видѣвъ же Їисꙋсъ, ꙗкѡ срищетсѧ народъ, запрети дꙋхꙋ нечистомꙋ глаголѧ ємꙋ: дꙋше нѣмый и̂ глꙋхїй, А̂зъ ти повелѣваю: и̂зыди и̂зъ негѡ, и̂ ктомꙋ не вниди въ него.

26. И̂ возопивъ, и̂ много прꙋжавсѧ, и̂зыде, и̂ бысть ꙗкѡ мертвъ, ꙗкоже мнѡзѣмъ глаголати, ꙗкѡ оу̂мре.

27. Їисꙋсъ же ємь єго за рꙋкꙋ, воздвиже єго: и̂ воста.

28. И вшедшꙋ ємꙋ въ домъ, оу̂ченицы єгѡ вопрошахꙋ єго єдинаго: ꙗкѡ мы не возмогохомъ и̂згнати єго;

29. І рече и̂мъ: сей родъ ничимже можетъ и̂зыти, токмѡ молитвою и̂ постомъ.

30. И̂ ѿтꙋдꙋ и̂зшедше, и̂дѧхꙋ сквозѣ Галїлею, и̂ не хотѧше, да кто оу̂вѣсть.

31. Оу̂чаше бо оу̂ченики Своѧ, и̂ глаголаше и̂мъ, ꙗкѡ Сынъ человѣческїй преданъ бꙋдетъ на рꙋцѣ человѣчестѣ, и̂ оу̂бїютъ єго: и̂ оу̂бїенъ бывъ, въ третїй день воскреснетъ.

дјетињи са сузама говораше: вјерујем, Господе, помози мојему невјерју!

25. А Исус видећи да се стјече народ запријети духу нечистом говорећи му: душе нијеми и глухи! Ја ти заповиједам: изиђи из њега и више не улази у њега!

26. И повикавши и изломивши га врло изиђе; и постаде као мртав тако, да многи говораху: умрије!

27. А Исус узевши га за руку подиже га и уста.

28. И кад уђе у кућу питаху Га ученици Његови насамо: зашто га ми не могосмо истјерати?

29. И рече им: овај се род ничим не може истјерати, до молитвом и постом.

30. И изишавши оданде иђаху кроз Галилеју: и не шћадијаше, да ко дозна за то.

31. Јер учаше ученике Своје и говораше им, да ће Син човјечји предан бити у руке људске, и убиће Га и пошто Га убију устаће трећи дан.

IX. О невјерју.

(Ексхорта).

Испричани у данашњем св. јеванђељу догађај десио се одмах послије Преображења Господњег на гори Таворској. Господ је морао и учити народ и том тврдовратом народу непрестано чудесима доказивати Своје божанство. И најпослије, крај свим тим многобројним чудесима био је — крсна смрт.

На Тавору је показао Господ Своје божанство тројици Својих ученика, а непосредно послије тога ваља Му опет показати Своје божанство пред многобројним народом и то поново, јер је пред тим истим народом учинио већ небројена чудеса. Али тај народ тражи још више.

Бацимо један летимичан поглед на душевно стање тадашњих Јудејаца, да видимо, како је морао тежак бити посао Господњи међу тим народом, који је од свих других у вјери још најпросвећенији био!

Било је истина и у то доба људи, који су вјеровали у Христа, али — било их је јако мало, па и њихова вјера није била права, чврста, него таква, коју је могао сваки вјетар поколебати, коју је могла опака ријеч фарисејска лако пољуљати, па и искорјенити. На много мјеста у св. јеванђељу видимо, како се народ колеба; то је оно: данас *осана*, сутра *распни га*. Док је Христос међу њима, дотле Га слушају, вјерују Му, а чим Њега нема међу њима, чим их фарисеји узму на своју руку, они се колебају и пристају уз њих. Ево и сад се скупио народ око ученика Христових, али не слуша њих, већ фарисеје, како ликују над немоћи апостолском. Христа нема међу народом, а фарисеји употребљавају ту прилику, да разбију и оно мало вјере, што је народ у Христа имађаше.

Од тако поводљивог народа требало је Христу начинити Божје царство! Ти поводљиви Јудејци бијаху Његови слушаоци, Његови ученици! И Он је морао међу њима устрајати, Својим стрпљењем је морао побјеђивати њихову превртљивост. Па не само онда, већ и — сад!

Прилике се од оног доба знатно промијениле, али су људи остали — људи. Ево је данас хришћанство међу нама раширено, а зар није иста поводљивост јудејска остала и данас међу хришћанима? И сад је довољан само вјетрић, да пољуља вјеру у хришћана: с једне стране Црква његује у нама вјеру, а с друге стране најнепознатији једним махом уништује је у нама. Вјера је у нас тако слаба, као оно нежан цвијетак, који не може да надржи ни најмању студен, ни мало вишу топлину, ни мало јачу влагу, ни мало јачу сушу, ни мало снажнији вјетрић, већ се одмах суши и вене. А вјера би нам требала да је не нежан цвијетак, већ чврсто стабло, које је кадро одољети и великим непогодама. Лијеп је цвијетак, али је непостојан! А ја сам рад и Црква је рада, да од вас, који сте по добу свом још нежан цвијетак, а и вјера ваша иста таква, да од вас узгојим снажна стабла, о која ће се разбијати бура невјерја. Цвијетак се лако скрха, лако увене, — не дај Боже, да од вас који увене вјери хришћанској!

За данас сам одабрао, да се позабавим с вама мало дуже разговором о невјерју, о том великом гријеху, који је најопаснији за наше спасење. Има у данашњем св. јеванђељу још много лијепих мисли, о којима бисмо могли говорити, али је у њему највише истакнута мисао о вјери и невјерју, а за вас је баш најпотребније, да сте начисто

с тим, шта помаже вјера, колико шкоди невјерје. А још ме тјера да вам о том говорим и то, што многе од вас знам као малу дјецу још, што се сјећам, како сте с радошћу некад равнли на јутрењу, како сте се отимали, који ће се „облачити“, који ће читати Апостол, што се сјећам, како сте с пуним грудима и невиним срцем узносили хвалу Богу, што вам је дао, *да којите славу Његову* и како сте Га молили, да вас удостоји: *да се цио дан поучавате правди Његовој*. Па сјећајући се тога, прелијећем погледом својим преко вас и као са неком зебњом питам се: да ли ћете сви и као људи задржати ону невину ревност своју и оно чисто дјетињско срце своје?

Морам да се тако питам, јер сте ви сваки дан, на сваком кораку изврженн приликама, које могу лако у вама зачети невјерје. Ја ћу вам набројати неколико узрока невјерју па ћете и сами видјети, да добро морате пазити на своје владање и своје васпитавање, да не постанете и ви некад „род невјеран“.

Ми се бавимо науком, то нам је посао. Што се више њом бавите, тим боље за вас, јер тим имате више јамства, да ћете постићи ону сврху, ради које се мучите и трудите. А наука често хоће да заведе у страну, у невјерје. — не она сама, него површност у њој. Права, дубока, добро схваћена наука не одваја од Бога: та још до данас нису људи пронашли никакав природни закон, никакав природни догађај, никакав заправо научни резултат, који би их одвраћао од Бога, већ баш напротив и *небеса и сва природа казује нам славу Божију и дивно уређени свод небески и неизмјице нас наводе на помисао о Богу* (Пс. 18, 1). Али при свем том има много људи, који се сматрају наученцима, па су дошли дотле, да су одбацили вјеру и пригрлили невјерје. Како људи постају материјалистима, рационалистама и т. д.? Морамо рећи — науком *својом*. Али та наука није права, то је површност и надутост. Застанеш у науци пред неким *проблемом*, који ти се *чини* да није у складу с вјером, — па зар си зато одмах и не испитавши дубље овлаштен, да кидаш свезу, која спаја човјека с Богом? Вама зацијело импонирају науком својом Њутн, Кеплер, Ампер, Паскал.. све највећи природословци и наученици; па они се нијесу стидјели вјере у Бога, већ су јавно исповиједали, да што човјек дубље улази у науку, тим се више Богу приближава. А кад се наука криво схвати одваја доиста човјека у невјерје, а то му је права несрећа и овога свијета и онога. Од те ћете се несреће сачувати, ако науку пригрлите чисту и неискварену, ако се не поводите за сваким самозванцем, који хоће да *своју* мудрост прода као *непогрјешиву*, који неће да свој суд подвргне Божјој мудрости.

Хајдмо даље! Ви знате, да друштво утјече на човјека, особито на човјека млада. С ким се дружиш, примаш и његово убјеђење. Од васпитања и друштва зависи и будући карактер човјеков. Ако се држиш доброг друштва, бићеш добар, ако се из малена запојиш туђим рђавим мислима, остаће у теби те мисли задуго. „*Ко се дотиче смоле, биће црн*“ (Сирах 13, 1) — рекао је још старозавјетни мудрац. Ја мислим, да ћете разумјети, шта хоћу тим да кажем!

Ви имате још и особито друштво: књигу. Књига је као и човјек: и она ти говори. Али као што не смијеш вјеровати сваком човјеку, тако не смијеш вјеровати ни свакој књизи, јер те многа може покварити. Не пишу сви људи књиге из унутрашње своје потребе, да дају израза својим добрим мислима, или да поуче кога, већ многи тјерају с књигом шпекулацију, а многи хоће да преко књиге рашире своје зле мисли. Хришћански младић мора пазити, какву ће књигу читати, мора их бирати, као што бира себи друштво.

Па још има много узрока, који човјека могу одвести у невјерје. Н. пр. страсти. У страсти човјек изгуби разбор, изгуби компас, па се лако и сам изгуби. Или н. пр. недоумице и разне сумње, које се буде у нама некад и против наше воље. Петар се одриче Христа и послије толиких Господњих чудеса, Тома чак и послије Васкрсења тражи, да опипа ребра Господња. Или н. пр. неиспуњене жеље. Ево нам за то лијепе потврде у данашњем св. јеванђељу. Отац болесноga дјетета, о коме смо данас читали, зацијело се с вјером од куће кренуо, с вјером да ће Галилејац, о ком се проносе толики чудни гласови, зацијело исцијелити и његова сина, а та је вјера његова немоћи апостолском силно била пољуљана, пролазила већ, како сам каже „*(ако можеш што“)* у невјерје.

Ја признајем, да се човјек, особито млад, не може увијек одржати да му се у души не породи каква сумња. И нехотице ти дође до руке каква књига, у којој нападају и исмијавају Бога и вјеру, па те наведе, да размишљаш о томе и туђи разлози могу на тебе да дјелују, да се заиста пољуљаш. То је против твоје воље било. Или дође човјек случајно у друштво, које се не одликује побожношћу, па и нехотице понесе из њега отровну жаоку невјерја у срцу свом. Или нађе каква непогода, катастрофа на човјека, која га тако силно потресе, да за тренут превладају њим осјећаји, који му нијесу иначе мили.

Хоћу ли рећи, да је све то гријех? — Нећу! Није то гријех, већ немоћ наше природе, а гријех је, ако се вољом подамо таквим мислима те останемо у невјерју. Гријех је трпјети и његовати у себи клицу невјерја. А онај, који угушује зло у себи не гријеши. Ко при-

мијети у себи зачетак невјерја, па повиче у сузама Богу: Вјерујем, Господе, помози моме невјерју! — тај баш исказује тим тврду вјеру у Бога. *У* таквом се човјеку опет буди чиста вјера, али се — као отац овог болесника — и сам боји, што му се клица невјерја у срце увукла, што му је вјера с невјерјем помешана. Кад сви узможемо тако рећи: „*Вјерујем, Господе, помози моме невјерју!*“ — моћи ћемо заиста рећи за себе, да се трудимо, да извршимо вољу Божју и да баш велику вјеру имамо.

Вјерујем, Господе, помози моме невјерју! — дивна молитва за сваког хришћанина! У мало ријечи исказана велика мисао! Та у тим, искрено изговореним ријечима открива се сва нујна душа хришћанинова и из њих се излијева велико признање и велика исповијест: ја вјерујем, Господе; али ако ми још што у вјери мојој недостаје, ако још што у вјери мојој није тврдо, ако је још немам потпуну, утврди ми је Ти, помози Ти моме невјерју и изгони га из мене, а улиј у мене онакву вјеру, какву требаш од људи!

И тој лијепој, узвишеној молитви научио нас је биједни отац презрена болесника. Види, хришћански младићу, како се човјек може научити и од презрених и ништавних људи великој науци! Бог је тако одредио, да често они људи, који у нашем друштву играју врло малену улогу, остављају иза себе потомству велику науку. И разбојник на крсту, презрен код људи, а код Бога један од највећих грјешника, у пошљедњем је часу удостојен велике милости, да оставља човјечанству формулу спасења: *Опомени ме се, Господе, кад дођеш у царство Своје!* (Лук. 23, 42). А све је то вјера учинила, све је то плод живе, чврсте вјере, снажне наде у Бога и Његову милост и непомућене невјерјем љубави према Њему.

Човјек не зна, у какву ће прилику доћи. Али из сваке прилике и неприлике треба да изиђе свијетао. Апостол Павле каже: „*Човјече Божји! бјегај од гријеха, а иди за правдом, побожности, вјером, љубави, трпљењем, кротости. Бори се у доброј борби вјере, мучи се за вјечни живот, на који си и позван!*“ (I. Тимот. 6, 11—12). А ако би кад у тој *доброј борби вјере* изгубио за час равнотежу, кријепи се лијепом молитвом: *Вјерујем, Господе, помози моме невјерју!*

*

Још сам рад, да вам у кратко изнесем за поуку један моменат из данашњег св. јеванђеља, а то је: она велика родитељска љубав. Родитељ је за дијете готов претрпјети сваку биједу, сваку срамоту; он је готов жртвовати се за дијете своје. У овој јеванђеоској причи отац страда за сина: он моли за њега, он припада ногама Христовим клањајући

Му се; он плаче и стрепи, да неће његово невјерје упропастити му коначно сина; он вичe: *Вјерујем, Господе, помози моме невјерју!* У очевим су очима сузе неизвјесности; судбина је синовља и очева несрећа, зато и каже: смилуј се на *нас!*

То је она света љубав, она природна веза, која родитељу претвара живот у дужност према дјеци. Родитељ не живи за себе, већ за дјецу своју: напредак њихов је његова срећа, а најмања несрећа дјечја отвара дубоку рану у срцу родитељском.

И ви имате родитеље, који вас исто тако љубе, који се брину и Богу моле за ваш напредак, који стрепе и од помисли, да бисте ви могли настрадати, залутати, изгубити се. И ако ви љубите своје родитеље ма само једним дијелом љубави њихове, морате се трудити, да осладите живот својим родитељима, да им уклоните с чела сваку бору. Осладићете им живот, ако будете испунили оне наде, које они у вама имају; изгладићете им боре са брижног чела, ако буду о вама слушали само лијепе гласе, ако слушате мудре савјете њихове, ако будете честити и поштени људи, да се с вама могу поносити. То је њима највећа награда за све бриге, које су за вас бринули, за све труде, које су за вас подњели, — тијем ћете се најбоље одужити и љубави њиховој.

Друге теме: 1. Душевна и тјелесна болест (ст. 17.), 2. О праведном гњеву (ст. 19.). 3. Све је могуће оном који вјерује (ст. 23.). 4. Пост и молитва — средства за изгнање гријеха (ст. 29).

32. Душевна и тјелесна болест.

Да се човјек одржи, мора се његовати. Пошто човјек има душу и тијело, мора његовати обоје. Тијело његује: храном, одијелом, здравим станом, чистоћом, уредношћу, умјереношћу, сном и одмором и т. д., а душу: ријечју Божјом, опламењивањем, стицањем благодати Божје, а особито св. причешћем.

Погрјешно раде они, који себе његују једнострано, т. ј. или његују сувише тијело, а душу занемаре, или обратно. Занемаримо ли тијело, неминовно наилазе на њега разне болести; запустимо ли душу и њу сналази њена болест, а то је гријех.

Тијело је наше по невољи изврнуто болестима. И кад га човјек најпажљивије његује, мора се некад разболјети, па најпослије мора болести и подлећи. Али од душе је своје увијек човјек сам господар а и љекар јој може бити. Од њега самог зависи, каквог ће здравља бити душа његова. Попусти ли човјек својим страстима, душа му је

болесна. Врло често сваковрсно тјелесно уживање вуче за собом душевну болест, гријех. Ради тога мора човјек обуздавати своје тијело и ради њега самога, а особито ради душе своје.

Кад сравнимо душевну и тјелесну болест, прва је много опаснија. Ако болести већ мора бити, много је боље имати у себи „духа нијема", него духа гријеха, јер се тјелесне боље човјек може опростити ако не прије, а оно бар са тјелесном смрћу, а духа гријеха се врло тешко опростити. Ако га се човјек на земљи не опрости, у вјечном животу не може. Болови од тјелесних болести могу бити врло јаки, али су ништавни према боловима, којима гријех душу мучи. Кад почне душу раздирати нечиста савјест, врло често бира човјек насилна средства, да се опрости душевних болова, — мањи су му дакле тјелесни болови. Ради тјелесне болести није човјек прегрен међу људима, али ради душевне јесте и код људи и код Бога.

Поука: чувај своје тијело и душу од свега, што би им могло здрављу шкодити. Навиче ли на њих болест, тражи брзог лијека: тијело снажи љекаријом, душу покајањем.

Ко хоће душу своју да сачува, изгубиће је, а ако изгуби душу своју Мене ради, наћи ће је (Мат. 16, 25).

Каква је корист човјеку, ако сав свијет добије, а души својој науди, или какав ће откуп дати човјек за своју душу? (Мат. 16, 26).

Не требају здрави љекара, него болесни (Марк. 2, 17 и парал.).

Здрав си, више не гријеши, да ти не буде горе! (Јов. 5, 14).

Да се неоквари грјешно тијело! (Рим. 6, 6).

Да не царује гријех у вашем смртном тијелу, да га слушате у сластима његовим! (Рим. 6, 12).

Тијело није за блуд, него за Господа! (I. Кор. 6, 13).

Који чини блуд, гријеши против свог тијела (I. Кор. 6, 18).

Цио ваш дух и душа и тијело да се сачува без кривице за долазак Господа нашег Исуса Христа (I. Солуњ. 5, 23).

33. О праведном гњеву.

У свом опхођењу с људима треба хришћанин да је кротак и према сваком предусретљив, а особито ваља да се чува гњева. У гњеву се многа ала учине.

Дабогме да ни сваки гњев није гријех, кад се н. пр. човјек моментано разгњеви на нападача своје части, имања и т. д. То је праведно огорчење, које је дозвољено и хришћанину, само не смије прелазити у гњевљивост, у злопамћење, освету, већ га човјек мора одмах и обуздати, јер ако није могао владати собом у први мах, него морао дати израза свом огорчењу, грјешан је, ако пушта гњеву на вољу.

Има гњев, који је пред Богом праведан, који се сматра за врлину, а то је онакав гњев, којим се Господ гњевио, кад је из храма јерусалимског истјерао напоље трговце и мјењаче новаца. То је гњев, који не трпи, да се слава имена Божјег оскрњава, да се наши ближњи упропашћују ма на који начин и т. д. Такав се гњев зове ревност.

Ревност за славу Божју јесте врлина, јер у том праведном гњеву човјек никад неће пријећи границе, никад неће учинити што не ваља, већ му је увијек пред очима Божја слава, а ако кога у ревности својој и накаже, то није из злурадости, већ из добрих побуда, као што и отац у љутини казни дијете своје за погрјешку да се поправи.

Хришћанин треба да ревнује за славу Божју, јер у противном случају, ако мирно отрпи увреде на Бога, своју Цркву, право, поштење и т. д., не заслужује ни име честита човјека, а камо ли хришћанина. У коме нема ревности, у тога је хришћанство заспало. И Господ се разгњевио тако на невјерје јудејско, па рекао: *О роде невјерни, докле ћу бити с вама, докле ћу вас трпљети?* Ко се гњеви на зло, ко негодује на неправду, тај се радује правди и добру.

Благо човјеку, који не иде на вијеће безбожничко! (Пс. 1, 1).

Који љубите Господа, мрзите на зло! (Пс. 96, 10).

Видјех неразумне и изједох се, јер не сачуваше заповиједи твојих (Пс. 118, 158).

Ко Мене љуби, држаће ријеч Моју (Јов. 14, 23).

Добро је ревновати свагда у добру (Галаћ. 4, 18).

Буди вјеран до саме смрти и даћу ти вијенац живота! (Апок. 2, 10).

34. Све је могуће оном који вјерује.

Који човјек хоће својој срећи и неустрашиво уклања с пута препреке, тај најпослије дође до сврхе. Увјет је, да мора сам човјек вјеровати у своје дјело. Разумије се, то дјело увијек мора бити добро и замишао племенита.

Као што је у цијелом човјечјем животу, тако је и у његову религиозну животу. И ту вриједи правило, да човјек мора вјеровати у успјех свога рада: у вјечно блаженство, које Бог добрима обећава. Јер ако човјек не вјерује, да ће бити будућег блаженог живота, — у чему се онда састоји његов религиозни живот? Чему је утрка, ако нема сврхе?

У људи је различна вјера, па и разна снага. У кога је вјера силна, пламена, тај ће много више постићи, него слабић, у кога је вјера колебљива, јер ће вјера оног јакога потјецати на све већу из-

држљивост, а колебање слабога задржава. Лијепих примјера видимо у животу, како енергични људи извађају велика дјела. Или н. пр. молитва. Ко вјерује и с вјером се Богу моли, тај је много јачи од онога, који нема вјере и који се не моли. Како ћемо растумачити, како то бива и од чега долази?

С једне стране човјеку, који храни у себи тврду вјеру у Бога, помаже сам Бог, да побиједи препреке и често му даје надчовјечанску снагу. То је благодатна помоћ Божја. С друге пак стране таквог човјека тјера напред његово властито убјеђење, јер он зна да се бори за праведну ствар, па му та свијест даје снагу. Сравнимо болесника који вјерује, да ће оздравити са оним, који очајава! Који ће од њих двоје прије оздравити? На сваки начин онај први, јер њега лијечи већ само његово увјерење, дочим други мора да се бори уз болест своју још и са својим очајем. Зато нам хришћанска религија и каже, да је вјера први увјет за спасење. Ко с вјером своме спасењу тежи, тај ће га и добити, а ко очајава и сумња, тај ће у својој сумњи пропасти.

Вјера твоја помогла ти је! (Мат. 9, 22).

По вјери вашој нека вам буде! (Мат. 9, 29).

Који узвјерује и крсти се, спашће се, а ко не вјерује, биће осуђен (Марк. 16, 16).

Кад биште имали вјере колико зрно горушично и рекли овом дубу: ишчупај се и усади се у море, послушао би вас (Лук. 17, 6; ср. Мат. 17, 20; 21, 21).

Ако не узвјерујеше, помријећеше у гријесима својим (Јов. 8, 24).

Стојте у вјери! (I. кор. 16, 13).

Без вјере није могуће угодити Богу (Јевр. 11, 6).

Вјером и сама Сара нероткиња зače (Јевр. 11, 11).

Вјером падоше зидови јерихонски (Јевр. 11, 30).

Кушање вјере гради трпљење (Јак. 1, 3).

Кроз дјела се савршава вјера (Јак. 2, 22).

35. Пост и молитва — средства за изгнање гријеха.

Гријех се као душевна болест може лијечити. Равни су лијекови које за то наука хришћанска препоручује, а најглавнији су: пост и молитва, које се обоје слијева у покајање.

Постом чистимо душу своју на тај начин, што задржавамо тјелесне прохтјеве, који могу и душу и гријех повући. Тим дајемо више маха души својој. Кад човјек пости, увијек му је сврха пред очима: да очисти душу своју, дакле увијек мисли о поправци својој.

А особито је важан душевни пост: уздржавање од свих грјешних мисли. Тај пост је пламен, који сажиже гријех у нама, а чисти душу и даје јој снаге.

Молитва такође чува човјека од гријеха, јер ко се срдачно моли Богу, тај ће се чувати од гријеха. Иначе се он не би молио, не би му молитва имала смисла. Молитвом кријепимо своју душу, јер се њеџбамо њом у побожности, у смјерности, послушности Божјој вољи, задовољству са својим стањем, љубави према ближњима и т. д. А то су све врлине, које не трпе гријеха уза се. Кад се молитва споји са постом, а придружи још и срдачно кајање, тада је човјек заштићен од гријеха.

Највећи Божји угодници молили су се Богу и постили, па је то чинио и Спаситељ наш и оставио нам такав примјер и заповијест како ћемо се лијечити од гријеха.

Принеси Богу жртву хвале и подај Вишњем молитве своје! (Пс. 49, 14).

Ниневљани повјероваше Богу и обукоше се у костреш (Јона 3, 5).

Стражите и молите се Богу, да не паднете у напаст! (Мат. 26, 41).

Молитве твоје и милостиње изиђоше пред Бога (Дј. ап. 10, 4).

Постите и молите се Богу! (I. Кор. 7, 5).

Молитва вјере спашће болнога (Јак. 5, 15).

Ништа тако не затвара ђаволу уут у нас, као често мољење (Златоуст. Слово 4. о непост. Бож. прир.).

Ђаво ништа не љуби тако јако, као раскош и пијанство (Златоуст. Бесј. 58 на Мат. гл. 17).

Пета недјеља часног поста.

Марк. 10, 32—45.

32. Поемь Їисѣсъ ѣкнадесѧтъ, начатъ ѥмъ глаголати, ѩже хотѧ́ше ѥмѹ́ быти:

33. Їакѡ се, восходимъ во Їерѹсалимъ, и Сынъ человѣческій преданъ бѹ́детъ а҃рхїере҃ѡмъ и книжникѡмъ, и ѡсѹ́дѧтъ ѥго на смерть, и предадѧтъ ѥго ѩзыкѡмъ:

34. И порѹга́ютсѧ ѥмѹ́, и ѹ҃мазаютъ ѥго, и ѹ҃плюютъ ѥго, и ѹ҃бїютъ ѥго: и въ третій день воскреснетъ.

32. Узевши Исус дванаесторицу поче им казивати шта ће бити с Њим:

33. Ево идемо у Јерусалим и Син ће човјечји предан бити главарима свештеничким и књижевницима и осудиће Га на смрт и предаће Га незнабошцима:

34. И наругаће Му се, и биће Га и пљуваће Га и убиће Га и трећи ће дан ускрснути.

35. Й предъ Него пр҃идоста Іаковъ й Іоаннъ сы́на Зеведе́ева, глаголюще: Оу҃чителю, хощева, да. е́же а҃ще просива, сотвори҃ши нама.

36. Он҃ъ же рече и҃ма: что хощета, да сотворю̀ вама;

37. Она́ же р҃кста е́мꙋ: даждь намъ, да е́диномꙋ ѿдесны́ю Тебе́ й е́диномꙋ ѿшю́ю Тебе́ сѧдева̀ въ сла́вѣ Твое́й.

38. Іи҃съ же рече и҃ма: не вѣ́сте что́ прося́та. Можета ли пи́ти ча́шꙋ, ю҃же А҃зъ пію̀, й крещени҃емъ, и҃мже А҃зъ крещаю́сѧ, кр҃ститисѧ; Она́ же р҃кста е́мꙋ: можева.

39. Іи҃съ же рече и҃ма: ча́шꙋ оу҃бо, ю҃же А҃зъ пію̀, и҃спи́та. й креще́ниемъ, и҃мже А҃зъ крещаю́сѧ, кр҃ститасѧ!

40. А҃ е́же сѣ́сти ѿдесны́ю Мене́ й ѿшю́ю, нѣ́сть Мнѣ́ да́ти, но и҃мже оуготова́но е́сть.

41. Й слы́шавше десѧ́ть. начаша́ негодова́ти ѡ҃ Іаковѣ́ й Іоаннѣ́.

42. Іи҃съ же призва́въ и҃хъ, глаго́ла и҃мъ: вѣ́сте, і҃ако мни҃ю́щихсѧ кнзи҃ дѣ́ти ꙗ҃зыки, сожды́лаютъ и҃мъ, и велицы́и и҃хъ ѡ҃владаю́тъ и҃ми.

43. Не тако́ же бѫ́детъ въ васъ: но й҃же а҃ще хощетъ въ васъ вѧщи҃и бы́ти, да бѫ́детъ вамъ слꙋ́га.

44. Й и҃же а҃ще хощетъ въ васъ бы́ти старѣ́йшій, да бѫ́детъ всѣ́мъ раб҃ъ.

45. Й҃бо Сы́нъ челов҃ѣ́чь не пр҃и́де да послꙋ́жатъ е́мꙋ, но да послꙋ́житъ, й да́стъ дꙋ́шꙋ Свою̀ и҃скꙋпле́ніе за мно́ги.

35. И пред Њега дођоше Јаков и Јован, синови Зеведејеви, говорећи: Учитељу! хоћемо да нам учиниш, што ћемо Те молити!

36. А Он им рече: што хоћете, да вам учиним?

37. А они Му рекоше: дај нам да сједнемо један с десне стране Теби а други с лијеве у слави Твојој!

38. А Исус им рече: не знате, шта иштете: можете ли пити чашу коју Ја пијем и крстити се крштењем, којијем се Ја крстим? А они Му рекоше: можемо!

39. А Исус им рече: заиста ћете испити чашу, коју Ја пијем и крштењем, којијем се Ја крстим, крстићете се!

40. Али да сједнете с десне стране Мени и с лијеве, не могу ја дати, него којима је уготовљено.

41. И чувши то десеторица почеше се срдити на Јакова и Јована.

42. А Исус дозвавши их рече им: знате да кнезови народни владају народом и поглавари његови управљају њим.

43. Али међу вама да не буде тако: већ који хоће да буде међу вама већи, да вам буде слуга!

44. И који хоће међу вама да буде старији, да буде свима слуга!

45. Јер ни Син човјечји није дошао да Му служе, него да служи и да да душу Своју у откуп за многе.

X. Месија у страдању.

(Ексхорта).

„Син човјечји ће бити предан архијерејима и књижевницима и осудиће Га на смрт и предаће Га незичницима и наругаће Му се и биће Га и пљуваће Га и убиће Га и у трећи дан ће ускрснути“ (Марк. 10, 33—34). Све дословце, како се и збило. Син човјечји, Месија људски предан би заиста архијерејима и књижевницима; предан би незичнику Пилату; војници Га бише и наругаше Му се заједно са Јеврејима и Син Божји би убијен за спасење људи. Како је велика жртва Христова за наше гријехе, како је силно страдање Спаситељево, кад га је унапред већ божанским Својим духом видио!

Христос говори мирно о смрти Својој, која Га за неколико дана очекује. Он се смрти не боји, јер зна, зашто страда, зашто је послан међу људе, а зна и чим ће Његова смрт уродити. Петар Га задржава од страдања (Мат. 16, 22), али је виша воља од Петрове, воља Божанска, одредила смрт Сина Божјег, да се *крвљу његовом очистимо од својих гријехова* (I Јов. 1, 7). Кроз поругу је тек и биједу ушао Господ у славу Своју; тек је тада испунио Своју месијанску службу, а имену „Месија“ (Искупитељ, Спаситељ) дао право значење.

Како су морале те пророчанске ријечи Христове дјеловати на Његове апостоле! Месија, па да — страда! И апостоли су били Јевреји па су и они имали о Месији исти онакав појам, као и остали њихови сународници. Та они су чекали Месију избавитеља, цара силног, који ће их избавити из политичких неприлика, препородити државу јудејску и прославити име народа изабраног. А гле, Месија говори, да ће бити убијен! Може ли Јудејац Петар отрпјети такве мисли? — Не. Он вели Христу: *„Сачувај Боже, да ће то бити о Тебе!* (Мат. 16, 22). Национални идеали су у Петра, и ако простог рибара, али ватреног поборника старе славе народне, још на првом мјесту. А Лука и Клеопа на путу у Емаус, док још не дознадоше за васкрсење Христово, вели са ресигнацијом и као преварени у својим надама: *„А ми се надасмо, да је Он онај, који ће избавити Израиља!“* (Лук. 24, 21).

Том се надаху и таквог Месију очекиваху Јудејци. А у Христу се почеле испуњавати наде једног малог јудејског друштва, апостола и њихових пријатеља. А сада сам Христос руши те њихове наде Својим ријечима.

У неколико махова послије великих Христових дјела зајса нада Израиљцима да ће Христос заиста „избавити Израиља“, н. пр кад Му пуђаху царство послије оног чуда са пет хљебова и двије рибе.

Али као што Христос онда није примио народне понуде, тако ни сада не разувјерава ученика Својих у њихову неправилну очекивању Месије, већ их пушта да доживе, да се прво разбјегну и Њега сама оставе; да Га се прво одрекну и саблазне о Њега, па да се тек послије славног Његовог васкрсења, о ком им предсказује, али чега они не разумију, поново купе око Њега. Тада ће се васкрсења лако освједочити, *да је требало да тако пострада Христос, па да уђе у славу Своју* (Лук. 24, 26).

Христос разапет, Месија у страдању, — то је хришћанска проповијед, а то је *Јеврејима саблазан, а Грцима безумље, јер Јевреји знаке ишту, а Грци траже премудрости!* (I. Кор. 1, 22—23). Јевреји траже знаке царског достојанства у Месији, они не очекују у Месији избавитеља од гријеха, већ политичког ослободитеља, а Грци — шта је њиховим стојицима и епикурејцима стало до крста и до Васкрсења! Јевреји не могу замислити свога Месију на крсту, па им је зато проповијед о васкрсењу одувијек саблазан, погрда и хула на Месију.

Но у њиховом баш закону, у старом је Завјету на много мјеста проречено, да ће Месија страдати. Па при свем су том Јудејци очекивали друкчијег Месију! Фарисеји се бринули, како ће ослободити земљу од Римљана, а народ је стењао у неколико махова у ропству: египатском, асирском, вавилонском, сирском, под Римљанима. Све је то допринијело, да се развио лажан појам о Месији. У тим народним невољама заборавише Јудејци месијанска пророштва; заборавише, како им цар Давид црта страдање Христово до ситница, како пророци предсказују о страдању Месијину; заборавише и на оне праслике, које сликаху Месију у страдању; заборавише, да је потребно, да се *јави јагње Божје, које ће узети на себе гријехе свијета* (Исаиј. 53, 7; Јов. 1, 29).

Већ сама жртва старозавјетна бијаше слика Месијине жртве, а сама грјеховност људска требала је бити Јудејцима опомена, да се ти гријеси морају спрати. А осим тога пророци им јасно казиваху, да ће Месија бити срамоћен у људима. Чујте ово пророштво Исаијино: *„Презрен бјеше и одбачен између људи, болник и вичан болестима и као један, од кога свак заклања лице, презрен, да Га ни за што не узимасмо. А Он болести наше носи и немоћи наше узе на Се, а ми мишљасмо, да је рањен, да Га Бог бије и мучи. Али Он би рањен за наше прегрешење, мучен за наша безакоња; кар бијаше на Њему нашега мира ради и раном Његовом ми се исцијелисмо. Сви ми као овце зађосмо, сваки нас се окрену својим путем, а Господ Га предаде ради наших гријехова. Мучен би и злостављен, али не отвори уста Својих; као јагње на заклање вођен би и као овца пријема пред оним, који је стрижке не отвори уста Својих.... Истрже се са земље живот Његов и ради безакоња људи мојих одведен би*

на смрт. Одредише Му гроб са злочинцима“ (Исаиј. 53, 3—9). Зар се то све није на Месију односило, а зар се није све на Христу испунило? Или друге ријечи Исаијине: *Како се многи зачудише теби, што бијаше нагрђен у лицу мимо сваког човјека!* (52, 14—15). А цар Давид у духу свом пророчком гледа Господа на крсту, па каже, како ће се *кнезови људски сабрати на Господа и Његова Христа* (Пс. 2, 2); како ће хаљине Његове раздијелити и на доламу Му бацати коцку; како ће Му бити на крсту (Пс. 21, 1), те како ће Му се Јевреји ругати: „*Који Ме виде сви Ми се ругају, развлаћују уста, машу главом: Ослонио се на Господа, нека му помогне, нека га избави, ако га милује!*“ (Пс. 21, 7—8); како ће Га напајати: „*Дају ми жуч да једем и у жеђи Мојој поје Ме octom*“ (Пс. 68, 22). А гдје су оне праслике: жртва Аврамова, бакрена змија у пустињи, пророк Јона и т. д.? — На то све Јудејци заборавише, те зато и видјеше „саблазан“ у Месијину страдању, зато Га и не познадоше.

Хришћанима је крсна проповијед потврда и испуњење Божјег обећања. Ми се не стидимо страдања Христова. Нама је Христос и Његова смрт и проповијед о томе „*Божја сила и Божја премудрост*“ (I. Кор. 1, 24), *јер је Он узео гријехе наше и немоћи наше понио на крст* (Исаиј. 53, 4; I. Петр. 2, 24). У старозавјетни је храм једанпут у години улазио првосвештеник у светињу над светињом с крвљу од жртве, да умилостиви Бога за гријехе јудејског народа, *а Христос је ушао са Својом крвљу једанпут за свагда у ту светињу, да нама стече вјечно спасење* (Јевр. 9, 12), *Христос је за нас пострадао, — праведник за неправедникe* (I. Петр. 3, 18). *Он умре за нас безбожнике* (Рим. 5, 6), *за нас све*, да ми живимо за Њега, по Његовој науци за вјечно спасење (II. Кор. 5, 15). Откуп је требало за гријехе Богу дати, за непослушност човјечју и Христос је дао у откуп Своју драгоцјену крв (I. Тимот. 2—6), *да отад за гријехе умремо, а за правду живимо* (I. Петр. 2, 24).

Страдање је Христово величанствено. Његова је смрт жртва љубави према људима. Он је крв Своју пролио, да њом измири човјека с Богом. Јагње Божје иде својевољно на Голготу, да смрћу Својом отргне од смрти грјешнога човјека, да Својом послушношћу спасе непослушног човјека.

* * *

Па ево већ двадесети вијек, од кад се принесе за нас та велика жртва, а још не зна свијет свога Месију. Он је распет у оно вријеме на крсту, али и до данас непрестано страда. Од кога? — Опет од људи, од својих баш хришћана! Хришћани сами одбацују силу Његова

страдања а ако не увијек ријечима али пречесто дјелима, јер много има људи, *који носе на себи образ побожности а силе се њене одрекли* (II. Тимот. 3, 5).

Ја нећу да вам оцрњујем данашње религиозно стање. Довољно ћете се упознати с њим, кад изиђете из ђачког живота. Само вам кажем, да није у свијету онако, како је Господ хтио. Ни међу хришћанима. Христова идеја, — идеја синовства Божјег и братске једнакости међу људима толико је вијекова будила читава покољења и одушављавала их светим пламеном, али су људи од вајкада запретали тај драгоцјени жар у пепео, па и данас чине тако. Од времена на вријеме буди се тај жар у нама. Али то није доста. Не од времена на вријеме, већ би се *свагда* људи хришћани морали сјећати великога Петка и његова значаја за нас. Свагда би морали имати пред очима свога Месију у страдању, да их та слика учврсти вјерској и моралној сталности.

Бићете данас сутра људи; ући ћете у народ, па ћете видјети, да је и код нас много што шта посрнуло, па ће вам и дужност бити, да дижете и исправљате, јер нијесу само свештеници позвани, да дижу вјеру и морал, већ и сваки поштен човјек. Сви ми морамо доприносити општем добру. А како ћете, ако се сами не утврдите у томе зарана; како ћете, ако сами измалена одвратите поглед свој од свога Месије — мученика, друге упућивати, да се Његовом силом спасавају?

Из уста младенаца и одојчади савршио си хвалу (Пс. 8, 3). Младићево срце треба да је приступачно слави Божјој, јер је то срце чистије и Богу милије од оног окорјелог у вртлогу живота, које је у тјескоби и заблуди кадро и похулити светињу. Младић треба свим жаром својим да прионе уз своју вјеру, да велича Месију свога, да приљубљује душу своју Богу и Његову закону, јер ће му то бити у животу у многој и многој прилици и утјеха и помоћ и заклон.

Друге теме: 1. Христос — утјеха у страдању (ст. 33—34). 2. И велики људи често не погоде правог пута (ст. 38). 3. Неумјесна молитва (ст. 38). 4. О прецјењивању себе (ст. 38). 5. Хришћанин — свима слуга (ст. 44).

36. Христос — утјеха у страдању.

У тешким часовима, кад хришћанина обхвра несрећа, не смије он пасти у очајање, већ мора претрпити до краја, молећи се Богу, да му даде снаге, да може несрећи одољети. У таквој прилици треба хришћанин да се угледа на Господа Исуса Христа и Његово постојанство у страдању.

Узор наш, Господ Исус Христос, претрпио је најгрознија страдања без икакве Своје кривице. Често и на човјека наплази биједа без његове кривице. У таквој га прилици мора крјепити Господње страдање, јер кад је највећи праведник могао пострадати невин, како да ропћу ученици Његови, ако с Њим подијеле Његову судбину? *Христос за нас пострада, праведник за неправеднике* (I. Петр. 3, 18).

Код нас су страдања често посљедице наших гријехова, а Христос није гријеха никаква учинио. Па кад гријешимо, морамо очекивати и казну за гријехе, јер кад је Христос безгрјешан страдао, како да не страдамо ми грјешни људи?

Ко ће Ме од вас окривити за гријех? (Јов. 8, 46).

Он гријеха не учини, нити се нађе пријевара у Његови усти (I. Петр. 2, 22).

Сви сагријешише и изгубили су славу Божју (Рим. 3, 23).

Добро што хоћу не чиним, него зло што не ћу, оно чиним (Рим. 7, 19).

Ми смо дјеца гњева (Ефес. 2, 3).

Христос је трпио страдање без роптања, постојано, али и кротко, јер је тако била воља Божја. Наиђе ли биједа на нас, и ми је морамо тако трпјети без роптања, угледајући се на Христа, не малаксавајући, молећи се Богу, да буде Његова воља, а да нас избави од напасти.

Ко претрпи до краја, благо њему! (Мат. 24, 13 и паралел).

Као јагње на заклање вођен би и као овца пријема пред оним који је стриже не отвори уста Својих (Исаиј. 53, 7).

Осим тога пак, што нам је Христос утјеха као узор у страдању, утјеха нам је Он и као посљедња сврха наша: Њему ми хришћани тежимо; кад се с Њим сјединимо, престаће сваки бол и патња, и наступиће вријеме блаженства, у ком ћемо бити награђени за наше труде земаљске.

Благо прогнанима правде ради, јер је њихово царство небеско .... Радујте се и веселите се, јер је велика плата ваша на небесима! (Мат. 5, 10—12).

Хришћанин, који се тако буде у несрећи владао, не ће пасти у очајање, већ ће побиједити искушење сматрајући своје патње као само слаби одраз оне тешке судбине, какву је имао наш Господ у Свом земаљском животу.

37. И велики људи често не погоде правог пута.

Има људи, које је Бог обдарио напредним даровима, који предводе човјечанство било на умном, било моралном, економском, поли-

тичком и т. д. пољу. Такве људе ми називамо великим људима, јер они су заиста великани пред другима.

Но ма како човјек био обдарен од Бога, ма колико се одликовао пред другима својим способностима или врлинама, никад не смије заборављати, да је при свим тим својим преимућствима ипак *човјек* и као такав несавршен.

Бива више пута, да и највећи човјек посрне. У најчистијој намјери кује политичар нов закон, за који држи, да ће бити народу од велике користи, а кад га створи и у живот приведе, онда му тек види мане, онда тек види и своју слабост. Тако је то и у моралном, умном и т. д. погледу. Свугдје човјек лако може залутати, те неистину сматрати за истину, опачину за врлину. А особито људи умно велики јесу често у опасности, да се од свог ума на странпутицу заведу, да поклизну, те да ступе у службу погрјешној мисли.

Од чега то долази? — Од наше несавршености. Има ли томе предохране какве? Има, а то је у првом реду хришћанска врлина: смјерност. Ако човјек шта више већ и залута, ако има у њему смјерности, ако води бригу о себи и марљиво прати своја дјела и испитује себе, повратиће се опет на прави пут. Смјерност, опрезност, несебичност, племенитост, а нада све хришћанска молитва, — све то чува човјека од свакога пада.

И у анђела Својих налази недостатака (Јова 4, 18).

Смилуј се на ме, Господе, јер сам немоћан! (Пс. 6, 3).

Једни се хвале колима, други коњма, а ми именом Господа Бога својега (Пс. 19, 8)

Не мисли сам о себи, да си мудар; бој се Бога! (Приче 3, 7).

Има пут, за који мисле људи да је праведан, а води најпослије на дно ада (Приче 14, 12).

Да буде воља Твоја! (Мат. 6, 10).

Ако ко мисли, да што зна, не зна још ништа, као што треба знати (I. Кор. 8, 2).

Цар Давид и његов гријех. — Пад Соломонов. — Одрицање Петрово и слабост апостолска при Христову страдању.

38. Неумјесна молитва.

У молитви треба свакад или да прослављамо Бога, или да Му благодаримо, или да молимо подмирење својих потреба. Никад не треба човјек да се моли Богу једино из навике, или што и други то чине, већ увијек да има потребе и разлога за молитву. То пак може свагда бити, јер је човјек или у усхићењу, те мора Бога прослављати, или

је добио какав дар од Бога, па Му мора благодарити, или је у потреби да без Божје помоћи не може даље, па мора молити Бога за милост. Увијек човјек има унутрашњу, душевну потребу, да се моли Богу, па зато не треба да га на молитву побуђују недостојни разлози.

Неумјесна је молитва: *а)* сама спољашња без унутрашње; *б)* кад се молимо ради тога, да нам други виде молитву; *в)* расијана молитва; *г)* молитва без вјере и наде; *д)* особита она, у којој тражимо од Бога; *ђ)* оно што је Богу противно; *з)* оно што нам није на потребу; *и)* оно, што је за нас штетно: задовољење својих страсти, туђу несрећу...

Само права, чиста, срдачна и достојна молитва може хришћанину бити на спас, а свака недостојна и неумјесна вриједја и љути Бога.

Да буде воља Твоја! (Мат. 6, 10).

Ови људи приближавају се Мени устима својим и уснама поштују Ме, а срце њихово далеко стоји од Мене: залуд Ме поштују (Мат. 15, 8—9

Не знате шта иштете! (Марк. 10, 38).

Иштете и не примате, јер зло иштете, да се у сластима својим трошите (Јак. 4, 3).

Молитва треба да је од чистог срца, а не са великим шумом (Св. Златоусти, Слово о Аврааму).

39. О прецјењивању себе.

Успјех у раду, напредак и похвала људска често заведу човјека да сматра себе већим и јачим, него што је заиста. Губитак или недостатак смјерности и сазнавања нашег ништавила јесте први корак прецјењивању себе, а затим и гордости.

Хришћанин не смије себе прецјењивати. То је обичај незнабожника, који су обоготворавали своје славне људе, а често и сами себе. Хришћанин мора добро себе познавати. Све су силе његове од Бога; ништа он не може учинити, што би било више, него што закон тражи. И онај, ко чини велика дјела, ко је пун врлина, не смије се узносити, јер треба да зна, да ће се од оног више тражити, ко је више дарова од Бога добио. Богаташ н. пр. мора чинити више милостиње, него сиромах; паметан неуког мора поучити, јачи слабијег мора заклонити, јер не учини ли тако, гријех му је.

Прецјењивање себе јесте за човјека штетно, јер *а)* умањава му вриједност у очима трезвених људи; *б)* смета његову душевном усавршавању, јер ко себе прецјењује, тај не сматра, да му је потребно усавршавати се; *в)* страда, јер га сви остављају, *г)* заслужује осуду код Бога.

Ко пази на себе и своја дјела; ко се чешће огледа у моралном огледалу, т. ј. испитује себе; ко се не стиди признати својих слабости; ко мисли на Бога и држи се Његова закона; ко не тежи одвећ за славом и похвалом, — тај ће се сачувати од тог гадног и опасног гријеха — прецјењивања самог себе.

Као трава су дани човјечији, прецвјетавају исто као и пољски цвијет (Пс. 102, 15).

Особито чувај срце своје, јер је оно извор живота! (Приче 4, 23).

Кад погледах на сва дјела своја, што учинише руке моје и на труд, којим сам се трудио — гле, све је таштина! (Еклез. 2, 11).

Чувајте се квасца фарисејског! (Марк. 8, 15).

Кад свршите све што вам је заповијеђено, говорите: ми смо слуге некорисне, јер учинисмо, што смо били дужни чинити! (Лук. 17, 10).

Кад бисмо себе расуђивали, не бисмо осуђени били! (I. Кор. 11, 31).

Не дајите мјеста ђаволу! (Ефес. 4, 27).

Ко се више смирава, тај се тим више уздиже (Св. Златоусти, Бесј. 11 на Ефес).

40. Хришћанин — свима слуга.

У старом свијету дохришћанском, па дуго и међу хришћанима, постојала је установа ропства. Робове нијесу сматрали људима, већ створовима, који морају служити и радити. Најобразованији народи су држали робове. Хришћанство је одмах почело рат са тим понижавањем човјечије личности и достојанства. Хришћанство је најпослије ту установу и уништило.

Па ипак је нешто слично и Христос изрека: ко хоће да буде први, нека буде свима слуга, роб! Но како је различно ово ропство, које Христос проповиједа, од онога, против којега се хришћанство одувијек борило! Ко хоће да у царству небеском буде први, тај мора драговољно другом бити на помоћи, мора сам патити, мора се жртвовати за другог.

Роб је морао робовати, — хришћанин служи другом драговољно. Хришћанин има у виду напредак цијеле људске заједнице; он зна, да без међусобног помагања не може бити напретка, па зато употребљава своје силе не само у своју корист, већ и у корист других људи, а с тим своју, ону људима урођену, себичност поткресава, тим себе оплемењава, васпитава за царство Божје. То хришћанско робовање јесте понизност, смјерност, братска љубав, — дакле врлина.

На сваком су кораку људи упућени једни на друге. Тако је Бог оставио. Ко из хришћанских побуда служи другом, тај *а)* испу-

њава вољу Божју; *б)* заслужује награду од Бога; *в)* помаже цијелом човјечанству; *г)* добија награду и од људи у помоћи, кад је устреба у похвали од честитих људи; *д)* тај је задовољан са собом, јер га крије увјерење, да је и он од користи друштву човјечанском, а да је дуг према Богу одужио.

Који се понизи као дијете, онај је највећи у царству небеском (Мат. 18, 4).

Посљедњи ће бити први и први посљедњи (Мат. 20, 16).

И ви сте дужни један другом прати ноге! (Јов. 13, 14).

По том ће познати сви, да сте Моји ученици, ако узимате љубави међу собом (Јов. 13, 35).

Дужни смо ми јаки слабости слабих носити, а не себи угађати (Рим. 15, 1).

Носите бремена један другога и тако ћете испунити закон Христов! (Гал. 6, 2).

Сви се слушајте међу собом и стеците понизност, јер се Бог гордима противи, а смиренима даје благодат! (I. Петр. 5, 5).

Цвијети.

Јов. 12, 1—18.

1. Прежде шести днїй пасхи прїиде Їисѣсъ въ Виѳанїю, йдѣже бѣ Лазарь оумерый, ѥгоже воскреси ѿ мертвыхъ.

2. Сотвориша же ѥмѹ вечерю тѹ, и Марѳа слѹжаше: Лазар же ѥдинъ бѣ ѿ возлежащихъ с Нимъ.

3. Марїа же прїемши лїтрѹ мѵра нарда пїстїка многоцѣнна, помаза ногѣ Їисѣсовѣ, и ѹтре власы своими ногѣ ѥгѡ: храмина же испълнисѧ ѿ кони масти благовонныѧ.

4. Глагола же ѥдинъ ѿ оученикъ ѥгѡ, Їѹда Сїмѡновъ Їскарїѡтскїй, йже хотѣше ѥго предати:

5. Чесѡ ради мѵро сїе не продано бысть на трѣхъ стѣхъ пѣнязь, и дано нищымъ;

1. Прије пасхе на шест дана дође Исус у Витанију, гдје бијаше Лазар што умрије, кога подиже из мртвијех.

2. А ту Му зготовише вечеру и Марта служаше, а и Лазар сједјаше с Њим за трпезом.

3. А Марија узевши литру правог нардова многоцјенога мира помаза ноге Исусове и отр косом својом ноге Његове: а кућа се напуни мириса од мира.

4. А један од ученика Његових Јуда Симонов Искариотски, који мјадијаше да Га изда, рече:

5. Зашто се ово миро не продаде за триста гроша и не даде сиромасима?

6. Сїе же рече, не ꙗ҆кѡ ѡ҆ нищыхъ печашесѧ, но ꙗ҆кѡ тать бѣ, и҆ ковчежецъ и҆мѣѧше, и҆ вметаемаѧ ношаше.

7. Рече же І҆исꙋсъ: не дѣйте е҆ѧ: да въ день погребенїѧ Моегѡ соблюдетъ е҆.

8. Нищыѧ бо всегда и҆мате со собою, Мене же не всегда и҆мате.

9. Разꙋмѣ же народъ многъ ѿ І҆ꙋдей, ꙗкѡ тꙋ е҆сть: и҆ прїидоша не І҆исꙋса ради токмѡ, но да и҆ Лазарѧ видѧтъ, е҆гоже воскреси ѿ мертвыхъ.

10. Совѣщаша же а҆рхїерее, да и҆ Лазарѧ ᲂу҆бїютъ:

11. І҆акѡ мнози е҆го ради и҆дахꙋ ѿ І҆ꙋдей, и҆ вѣровахꙋ во І҆исꙋса.

12. Во ᲂу҆трїй же день народъ многъ пришедый въ праздникъ, слышавше, ꙗ҆кѡ І҆исꙋсъ грѧдетъ во І҆ерꙋсалим.

13. Прїѧша ва҆їа ѿ фі҆нїкъ, и҆ и҆зыдоша въ срѣтенїе Е҆мꙋ, и҆ звахꙋ, глаголюще: ѡ҆санна, благословенъ градый во и҆мѧ Господне, Царь І҆сраилевъ.

14. Ѡ҆брѣтъ же І҆исꙋсъ о҆сла, всѣде на не, ꙗ҆коже е҆сть писано:

15. Не бойсѧ, дщи Сїѡна: се Царь твой грѧдетъ, сѣдѧ на жребѧти о҆сли.

16. Сихъ же не разꙋмѣша ᲂу҆ченыци Е҆гѡ прежде: но е҆гда прослависѧ І҆исꙋсъ, тогда помѧнꙋша, ꙗ҆кѡ сїѧ быша ѡ҆ Немъ пи҆сана, и҆ сїѧ҆ сотвориша е҆мꙋ.

17. Свидѣтелствоваше ᲂу҆бо народъ и҆же бѣ прежде съ Нимъ, е҆гда Лазарѧ возгласи ѿ гроба, и҆ воскреси е҆го ѿ мертвыхъ.

18. Сегѡ ради и҆ срѣте е҆го народъ, ꙗ҆кѡ слышаша е҆го сїе сотворше знаменїе.

6. А ово не рече што се стараше за сиромахе, већ што бијаше лопов и имаше ковчежић и ношаше што се у њега меташе.

7. А Исус рече: не дирајте у њу: она је то сачувала за дан Мојега погреба.

8. Јер сиромахе свагда имате са собом, а Мене немате свагда.

9. Разумје пак многи народ од Јудејаца, да је ондје и дођоше не само Исуса ради, него и да виде Лазара, којега подиже из мртвијех.

10. А главари се свештенички договорише, да и Лазара убију.

11. Јер многи Јудејци њега ради иђаху и вјероваху Исуса.

12. А сутрадан многи од народа, који бијаше дошао на празник чувши да Исус иде у Јерусалим.

13. Узеше гране од финика и изиђоше Му на сусрет и викаху говорећи: осана! благословен који долази у име Господње, цар Израиљев.

14. А Исус нашавши магаре усједе на њ, као што је писано:

15. Не бој се, кћери Сионова, ево Цар твој иде сједећи на магарету.

16. Али ово ученици Његови не разумјеше прије: него кад се прослави Исус, онда се опоменуше, да ово бијаше за њега писано, и да Му ово учинише.

17. А народ свједочаше, који бијаше прије с Њим, кад Лазара изазва из гроба и подиже га из мртвијех.

18. Зато Га и срете народ, јер чуше, да Он учини ово чудо.

XI. Христос — цар.

(Ексхорта).

По гранчицама, по зелену путу иде Господ на „вољнују страст“, на сусрет безбожничком вијећу фарисејском, које закључује смрт Његову!

Пророк рече: *Путеви Сионски тужe* (Плач Јерем. 1, 4), а гле, како се зазеленише, обвеселише путеви Сионски, да приме цара — Избавитеља; да Га приме као побједника, — па да послије и опет проплачу!...

У Јерусалиму је велик празник: улази у слављу у њега, у тај свети град, који убија пророке и посланике Божје, Месија народни, цар његов, у пратњи раздраганог народа уз побједне клике: *Осана, сине Давидов! благословен који долазиш у име Господње, царе Израиљски!*

У Јерусалиму је велик празник, народни, изненадни: хити народ, да са зеленим побједним финиковим гранчицама поздрави и уведе у славу свога избавитеља. „Живио цар!“ — разлеже се громки поздрав по улицама светог града, а његови становници зачуђени питају: ко је то? — „То је Исус, пророк из Назарета галилејског!“ И пратња Христова све већа бива, усклици све громкији, — та једва је народ дочекао, да види цара свога, да уведе у славу избавитеља свога!

Али Избавитељ мјесто у славу — иде у понижење; мјесто на царски пријесто — на крст; мјесто *из* борбе у борбу. У борбу, — не да пролије туђу, већ Своју крв; на крст, — да се послије њега зацари у дому Давидову царством вјечним, непролазним; у понижење — да тијем буде већа слава потоња. Гетсиманија Му је пред очима, Голготу унапред види, али је јача мисао, која Га је довела тамо у Јерусалим: мисао Његова завјетна, да смрћу Својом избави човјека — и оног човјека, који ће Га на крст приковати; мисао вјечног, премудрог савјета Божјег, која је у књизи судбине човјечанства већ прије вијекова записана.

Христов пут у Јерусалим, данашњи, славни, јест пут славе за само кратко вријеме. Слава је Његова тај мах трајала само за часак: од градских капија па до храма, док се ту није слегло бурно одушевљење народно, док се нијесу Јудејци разочарани, преварени у свом очекивању, разишли својим кућама. И колико је тих усхићених Јудејаца, који данас из пуних груди поздрављаху Избавитеља са *Осана*, послије неколико дана викало: *Распни га! Крв његова на нас и на дјецу нашу!* — Послије неколико дана већ није Христос више избавитељ, цар јудејски, већ — злочинац том народу; злочинац, који руши отачко предање и старе уредбе јудејске!

Данас: *Осана* — за неколико дана: *Распни га!* Тако брзо таква промјена! Морало је бити велико неспоразумљење између Јудејаца и Христа, велико разочарање у народа јудејског! И заиста на Христовој спољашности нема ничег царског: Он сједи кротак на магарету, као што је предсказао још пророк Захарија (9, 9) Посред народног клицања Он замишљен, забављен Својом великом мишљу и будућношћу баца погле на Јерусалим, па *плаче* ради његове судбине, ради његова невјерства. Њега не одушевљава народно одушевљење; Њега не заноси сјај гордога града, куле његове и палате, већ Он мјери душу тог раздраганог народа, жали и оплакује моралну поквареност у Јерусалиму.

Ради те моралне покварености и Јерусалима и другог свег човјечанства и иде Он овим путем — у смрт. Тај је Његов пут најодлучнији моменат у Његову животу, — Он иде у Јерусалим, да се објави Месијом, а не царем од овог свијета. Дотад је забрањивао ученицима Својим, да Га разглашују као Месију, дотада — а сад је већ скоро завршено Његово дјелање међу људима; сад је дошао крајњи час, да се објави народу и свијету као Избавитељ од гријеха. И он знаде, какав ће Му дочек спремати књижевници у Јерусалиму!

И изгледало је за час, да Јудејци вјерују у Месију, да Га примају. Али само — за час! — Послије *Осана — Распни га!* јер није испунио њихово очекивање. — Народ Га не разумије! Не само пред Пилатом, већ Га се одрекоше још тај дан, чим видјеше, да Он није онакав цар, каквог су они чекали. Прилике и неприлике израиљске биле су такве, да је народ требао цара, да га избави од Римљана; а гордост изабраног народа баш ради тог избранштва његова улила му је мисао, да Месија мора бити само њихов цар, јудејски побједник, осветник потлаченог народног поноса.

У Христу су видјели велику моћ. *Зато Га и срете народ, јер су чули, да је Он учинио оно велико дјело са Лазарем у Витанији*, јер су се надали, да ће Он избавити Израиља. А шта Христос ради? — Мјесто да употријеби одушевљење народно, па да се царем извиче; мјесто да иде у претор, да протјера Римљанина Пилата, — Он иде у цркву. А народ изненађен престаје с клицањем, оставља Га, а остају уз Њега само дјеца, која понављају још родитељски усклик *Осана* као пошљедњи одјек часовите раздрагапости народне. Остају уз Њега још само дјела, весела са прошле свечаности и — фарисеји, весели, што се свечаност тако завршила. Дјеца вичу: *Осана*, родитељи им се спремају, да повикну: *Распни га!* а фарисеји расплићу мреже своје око тог омраженог пророка галилејског, који је могао ето сад једним махом уништити сав њихов углед и отети им вођство у народу.

воде, да више не жедни, да не мора сваки дан на студенац долазити. То нам је лијепа слика покварених људи, отупјелих, који не могу да познаду истину, и ако им је она пред очима. Као што је ова жена заузета својим свакидањшим потребама, тако има много људи, много и хришћана, који такође не досшијевају, да се отргну од своје свакидашњице, да се запоје живом водом Христове науке. Зар је мало таковијех? Зар мало има њих, који заслијепљени коришћу и својим пословима, падају у таму незнања, који своје способности, моралне и и интелектуалне, све више затупљују, те који тако промаше ону своју праву сврху, ради које су им те способности и дате? Много има заиста таквих отупјелих створова, који, кад им почнеш говорити о божанским истинама, примјењују их на своју личну времениту корист, као ова жена Самарјанка. Лијеп нам је то примјер и поука, да тако не ваља; без ријечи нас учи жена Самарјанка, да морамо вјечбати себе и своје снаге у богоугодну и свету животу; да није материјална корист на првом мјесту, већ наш узвишени хришћански позив: да спасавамо себе и свијет.

„*Иди, зовни мужа свога!*“ — вели Христос Самарјанци. Он је мало по мало спрема, да јој се објави као Месија. Да јој је на једанпут рекао: Ја сам Месија — не би Му вјеровала, јер је таквих случајева у пошљедње вријеме много било, да се људи издавали за Месију. Он је њу морао прво увјерити о Својој снази, — а чим би то могао боље, него што јој је показао, да зна и за најскривеније тајне срца њена?! Она живљаше у мисли, да се тајна њена неће дознати никад, — а глесад долази овај незнани Јудејац, који нити је ње, нити она њега икад видјела, а он јој говори то! Тајна је њена ишчупана из срца, а ко ју је могао открити, до ли пророк? И она се клања Господу и вели: „*Господе, видим да си пророк!*“

У то доба су размирице између Јудејаца и Самарјана биле врло живе, као што је било живо и очекивање Месије. Религиозне су мисли занимале и простије људе: сви се загријевали за њих, па с једне стране чекаху Избавитеља, а с друге грчевито држаху и чуваху своју наслијеђену старину. Особито Самарјани. И они осјетише, да ће ускоро доћи Месија, па радознало и са нестрпљењем очекиваху, да Он разјасни, чије је богослужење право: јудејско, или њихово. И жена Самарјанка сад доби лијепу прилику, да запита овог пророка, који није заражен националном мржњом, које је право: Јерусалим, или Гаризин. А Христос доби лијепу прилику, да преко грјешне жене Самарјанке каже цијелом човјечанству, ко је Бог и како Му се ваља клањати. Том је приликом изговорио Господ знамените ријечи, важне за људе, догод

нас траје, наиме: *„Дух је Бог и који Му се моле, духом и истином ваља да се моле“.*

Од времена на вријеме заборављају људи, како се ваља Богу молити. *„Времена незнања“* (Дј. ап. 17, 30) понављају се непрестано, те се и данас људи повратили на оно старо, да се свак на свој начин клања Богу. Пророк је још у старом Завјету рекао Јудејцима, који су мислили, да се све богопоштовање састоји у принашању жртава, а заборављају унутрашње богопоштовање: *„Шта ће ми мноштво жртава ваших говори Господ. Сит сам жртава паљеница од овнова и претилине од гојене стоке и не марим за крв јунчију и јарећу... Зато кад ширите руке своје, заклањам очи Своје од вас; и кад множите молитве, не слушам; руке су ваше пуне крви. Умијте се, очистите се, уклоните злоћу дјела својих испред очију Мојих, престаните зло чинити. Учите се добро чинити, тражите правду, исправљајте потлаченога, дајте правицу сироти, браните удовицу!“* (Исаија 1, 11—17). А те пророчке ријечи бисмо и данас мало промијењене могли примијенити на себе, па рећи: Је ли Богу мило, да човјек жртвује један сахат на недјељу — а премноги ни то — што дође у цркву, па престоји тамо службу без молитве? Је ли Богу мило, ако се прекрстиш по који пут и рекнеш који пут ријеч од молитве, а без осјећаја? Је ли Богу мило, да кријеш од Њега своје осјећаје, а да само спољашношћу својом каткад покажеш, да си хришћанин? Је ли то унутрашња служба Богу, коју Он тражи; је ли то служење *„духом и истином“? „Умијте се, очистите се, научите се добро чинити!“* — то је права служба Богу. Изнесите пред Њега своје осјећаје, изнесите пред њега своје потребе, разговорите с њим у побожној молитви, — то је Њему истинско служење! То је Њему слава, а нама похвала! Па још добра дјела наша да су огледало наше *добре* душе, — то је право, истинито, духовно хришћанство!

Има хришћана, који се не задовољавају с таквом науком. И Самарјанка је мислила, да Христос говори као Јудејац, да је јудејско богослужење боље, јер је од Бога установљено, а да оно самарјанско нема мјеста. Разочарана вели: *„Знам да ће доћи Месија, који се зове Христос; кад Он дође, казаће нам све!“* Ако и хришћанин чека другог спаса, него што му га је пружио Христос; ако и хришћанин није задовољан са Божјом науком, већ тражи другу мјесто ње, тада је он слабији и мање вриједан од презрених Самарјана, који жени на ријеч повјероваше, да је нашла Месију и с радошћу Га примише. Ти нас Самарјани могу много поучити. У Јудеји Господ проповиједа; књижевници и прваци јудејски клоне се и разговора с Њим, а жена Самарјанка пажљиво слуша Његову бесједу. У Његовој Му земљи веле,

да чудеса чини помоћу ђавола, а жена Самарјанка Га назива пророком. У Његовој постојбини траже од Њега све нових и нових чудеса, — овдје вјерују Самарјани Христу на ријеч. У Његовој домовини траже и пролијевају Његову крв, а овдје Га зову, да им проповиједа и да остане у њих. Јудејци чекају Месију-цара, који ће им дати власт над цијелим свијетом, — Самарјани чекају Месију, који ће им *„казати све,"* како ваља да по Богу живе. Јудејци испитују порекло и лозу Христову, да ли је царска, — Самарјани не питају, каквог је Он рода и кољена, већ пазе на ријечи Његове. У Јудеји Христос сам тражи Своје сународнике, да им проповиједа, а овдје Га Самарјани сами зову на проповијед!

Није ли велика разлика између Јудејаца, просвијећених Откривењем, гордих са Божјег обећања, и презрених Самарјана, који нијесу добили од Бога оног руководства, као Јудејци? Јесте! Али су Самарјани *њива зрела за жетву, а Јудејци празно класје!* Самарјани поврћеше жетеоцу Христу, да их Он пожње и узме у Своје достојање. А Христос тражи зрелу њиву, тражи добро срце, које је, као плодна њива, кадро донијети плода: руковети врлина, никлих на вјери, заливених надом, а осунчаних љубављу хришћанском. Такво је срце кадро примити Спаситеља прије него оно гордо са богатства, моћи, науке и других преимућстава, а празно, пусто, бесплодно.

Непокварено срце, природни здрав разум, чист живот, — то су својства, која се траже за Божје царство и ако тога нема, бадава је и власт и положај и све друго, — ништа срцу не може надомјестити губитка и празнине и пустоши страшне, тих злих пошљедица гордости и искварености.

Поучимо се од Самарјана, како треба Господу налазити на сусрет. Примимо Га и ми с оном усрдношћу, па ћемо осјетити моћ Његову у себи, ударићемо темељ срећи својој и овога вијека и онога!

Друге теме: 1. Студенац и срце човјечје (ст. 6). 2. О националној и вјерској мржњи (ст. 9). 3. О брачној чистоћи (ст. 18). 4. Значај старог Завјета (ст. 22). 5. Вријеме и мјесто молитви (ст. 23). 6. Права храна човјекова (ст. 34). 7. Њива и срце човјечје (ст. 35). 8. Непросвијећени су људи често добру приступачнији од просвијећених (ст. 40).

58. Студенац и срце човјечје.

Сједиште нашим осјећајима јесте срце. Онђ је извор и добра и зла у човјеку. Може се повући врло лијепа паралела између срца човјечјег и студенца.

Студенац је извор води, коју требамо за своју потребу — срце је извор нашим осјећајима. Као што се непрестано вода у студенац са свих страна прилијева, тако бујају и осјећаји у срцу човјечјем. Као што нам је непозната дубљина у студенца, кад га посматрамо, тако нам је често загонетно и срце човјечје: дуго човјек мора испитивати срце човјечје, док га не позна, па шта више и сваком човјеку његово рођено срце је загонетка.

У чистом студенцу је вода бистра као суза, — чисто срце је племенито и пуно узвишених осјећаја. Нечист студенац даје покварену воду, — у нечисту срцу су покварени осјећаји. Као што се вода у студенцу лако загади, тако се лако поквари и срце човјечје, па је оно онда извор сваке нечистоће. Као што није вода из сваког студенца за пиће, тако није ни срце сваког човјека племенито.

И добар се студенац с времена на вријеме мора чистити, јер вода у њему иначе обљутави. Па тако и човјек срце своје мора чешће чистити исповијешћу и покајањем јер иначе од најплеменитијег човјека може постати покварен и грјешан. А као што нам је за живот пријеко потребна здрава вода, тако нам је за срећан и богоугодан живот у првом реду потребно чисто срце, јер је само тако наш рад и живот Богу на славу, а нама на добро. Срце не може бити и добро и зло, као што нема ни студенца, који би давао и добру и рђаву воду.

Задаћа је по томе сваком хришћанину, да пази на срце своје, да се не загади, већ да га оплемени тако, да племенитошћу његовом може напитати све своје снаге, сав свој рад, као што свјежа вода из извора натапа своју околицу. Тако ће процвјетати и живот наш, као што буја и напредује дрво, посађено крај извора.

Праведнику је као дрвету посађену при извору, које даје плод свој у вријеме своје (Пс. 1, 3).

Срце човјечје је дубоко (Јерем. 17, 9).

Особито чувај срце своје, јер је оно извор живота (Приче 4, 23).

Који у Мене вјерује, као што Писмо рече, из његова шиљела потећи ће ријеке живе воде (Јов. 7, 38).

Еда ли може извор из једне главе точити и слатко и грко?... Ниједан извор не даје слане и слатке воде (Јак. 3, 11—12).

И показа ми чисту ријеку воде животне (Апокал. 22, 1).

59. О националној и вјерској мржњи.

Особиту љубав осјећа човјек према својој породици. Најдражи су му његови присни: родитељи и рођаци; за њих сваки осјећа највише **љубави.**

Велику љубав има човјек и према идеалима, за које се загријева. Народност и вјера јесу такви идеали, који човјечанство од вајкада загријавају. Сународници и људи наше вјере ближи су нам од других људи, јер нас вежу једне за друге исте мисли, исте тежње.

Лијепо је и дужност је хришћанину, да љуби своју вјеру и свој народ, а и природно је, да више наклоности осјећа према оним људима, с којима је у вјерској и националној заједници. И тражи се од човјека, да за своју вјеру и народност жртвује и највеће благо, живот свој. Особита је дужност сваком хришћанину, да шири вјеру своју међу људе, да се слава Божја што више рашири.

Но љубав према народности и вјери нашој треба да је разумна. Она никад не смије прићећи у фанатизам и слијепу мржњу. Обична је појава, да се људи разних народа тару и мрзе због народности, јер је сваки рад, да за свој народ што више извојује. Тако је и у погледу вјере. Лијепа је замисао, али је погрјешан пут такав, те ни цијело дјело не ваља. Фанатик огњем и мачем шири вјеру своју, пропагира за народност своју. Национална мржња и вјерска нетрпељивост кадра је употријебити сва недозвољена средства, да противнику свом — а то су сви инородни и иновјерни људи — нанесе што више штете и несреће. Но тим се уноси раздор у човјечанство. Тим не само да слава Божја није увеличана, већ напротив понижена, јер Бог неће, да се ми ради наших погрјешних појмова кољемо, већ да сви у слози као браћа живимо. И народности својој фанатизмом стварамо само непријатеља.

Вјеру ћемо своју најбоље проширити и прославити животом својим, ако га удесимо онако, како Јеванђеље заповиједа, а народ ћемо свој најбоље оснажити културним средствима: промицањем просвјете, економског благостања, ширењем морала и т. д. Сва насилна средства су недозвољена, а особито мржња, која се сматра у хришћанском моралу злочином, истим као и убијство. Своје не дај, туђе поштуј! — то треба да је начело сваком хришћанину, а ако видиш, да би потребно било да одвратиш иноплеменика и иновјерца из његове заблуде, мораш то чинити увијек са дозвољеним средствима, да не вријеђаш његових осјећаја, са љубављу и хришћанским достојанством.

Дошљаку немој чинити криво, нити га цвијелити! (II. Мојс. 22, 21)

Дошљака не цвијели! (II. Мојс. 23, 9).

Народ земље оне досађиваше народу јудејском (Јездра 4, 4).

Љубите непријатеље своје, благосиљајте оне, који вас куну, чините добро онима, који на вас мрзе и молите се Богу за оне, који вас гоне! (Мат. 5, 44).

Ако Бога називате само својој браћи, шта одвише чините? Не чине ли тако и незнабошци? Ви будите савршени, као што је савршен Отац ваш небески! (Мат. 5, 47, 48).

Не дај се од зла надвладати, но побјеђуј зло добрим! (Рим. 12, 21).

Јеванђеоска прича о милостивом Самарјанину (Лук. 10, 25—37).

60. О брачној чистоћи.

Стуб народа је породица. Каква је породица, такав је подмладак, какав подмладак, такав народ. Здравље подмлатка зависи од здравља родитељског, а родитељско здравље од њихова живота. Гдје је живот чист, уредан и побожан, ту је здравље снажно; гдје је живот разблудан, нечист, непоштен, ту је и здравље подривено. Брачна чистоћа је залог срећном животу и родитеља и дјеце, јер и душевно и тјелесно здравље и родитеља и дјеце зависи поглавито од родитељске чистоће.

Чист брачни живот диже породицу у сваком погледу: ту су родитељи напредни, здрави, паметни, побожни, врли, једно другом искрени, воде бригу о дјеци својој заједнички, задовољни су са својим стањем... Дјеца у таквој породици су здрава, чила, свјежа, напредна, добро одгојена, упућена примјером родитељским у сваку врлину.

Осим тјелесног и душевног здравља брачна је чистоћа још и у друштвеном животу врло уважена. Свијет нерадо гледа блудника и неће му повјерити никаква мјеста, које је скопчано с каквом чашћу, већ га сваки човјек избјегава, презире и као зао примјер показује. Гријехом растрован човјек и није способан, да врши какве дужности. он је само кадар у свом гријеху топути, док му се промашени живот не угаси. А са собом је убио и своју породицу. Трезвен и чист човјек пак ужива повјерење код свих честитих људи; њему сваки одаје поштовање и истиче га као примјер, одликује га почашћу, — он је свагдје виђен и чувен. Па не само он, већ и његови домаћи су поштовани. Лијепа је препорука, кад се за кога каже, да је из честите куће. Што је речено за човјека, важи и за жену.

Као што брачна чистоћа у сваком погледу користи човјеку, тако му нечистоћа шкоди. Пошто нечист човјек није кадар извршити својих дужности према Богу и ближњима, заслужује он велику осуду и од Бога и од људи. Знамо како људи гледе на тјелесну нечистоћу, а Бог великом и страшном казном прије разблудном хришћанину.

Хришћанин се мора чувати тог великог гријеха, који војује и против тијела и против душе његове, јер је он кадар растровати и најјачу снагу, па се свети и на потомству. Брачни живот треба да се одржава у чистоћи, јер је само то прави брак. Домаћи живот

хришћанину треба да је домаћа црква, да у њему све буде свето, свијетло, узорито. Сваку прилику, која би га могла навести на нечистоћу, треба сваки да савјесно избјегава, јер прилика лако може човјека покварити. Пијанство, прекомјерно угађање тијелу, лијеност, зле мисли, рђаво друштво, — све су то непријатељи човјеку, који га вуку у тај гријех.

Не чини прељубе! (П. Мојс. 20, 14. Мат. 5, 27).

Да не буде блуднице између кћери Израиљевих! (V. Мојс. 23, 17).

Сине, пази, да те не побиједи ирхот љепоте, нити да уловљен будеш својим очима! (Приче 6, 25).

Врла жена је вијенац мужу своме (Приче 12, 4).

Сваки пијанац и блудник осиромаши (Приче 23, 21).

Блудници .... неће царства Божјега наслиједити (I. Кор. 6, 9—10).

Ниједан блудник, или нечист ... неће имати дијела у царству Христа и Бога (Ефес. 5, 5).

Не опијајте се вином, јер је у њему блуд! (Ефес. 5, 18).

Не призва нас Бог на нечистоћу, већ у светости (I. Солун. 4, 7).

61. О значају старог завјета.

Мрачан је био живот човјечанства послије прародитељског пада. Грјешан човјек није више отад могао милост Божју уживати у оној мјери, као дотле.

Но и у тој несрећи његовој дао му је Бог велику наду, да се не би у очају изгубио, — наду, да ће му послати Искупитеља. Све од пада па до доласка Искупитељева одржавала је људе та пада. Носилац те наде био је изабрани народ, којем је Бог више пута понављао Своје обећање. Руководља том народу био је закон, поглавито Мојсијев.

Сврха давања закона старозавјетним људима била је, да се народ, док не наступи благодатно Христово царство, законском уздом одржава на путу добра и особито, да се потхрањује у њега та нада на то ново благодатно царство. Човјек се у старом Завјету имао држати Бога и васпитавати у познавању воље Његове преко закона, а на видљиви начин преко жртава. Старозавјетни људи нијесу били толико врели, да би могли одмах добити савршен закон, већ им је дат закон према њихову стању и потребама, да се њим спреме у њерском и моралном погледу тако, да буду кадри, кад дође томе вријеме, примити Спаситеља и спасење. Стари Завјет није била дакле коначна ријеч Божја, већ је он био само путевођа, који ће људе довести спасењу. Он је био само слика новог Божјег Завјета. Стари закон дакле,

ма да је од Бога, имао је — осим морала свога — уступити своје мјесто новом, савршенијем Божјем закону, који ће не крвљу јарећом ни овчијом, већ крвљу Господњом искупити свијет. Јудеја је била свјетилник, помоћу којега су људи дошли до ове, обећане земље.

У старом се Завјету, и ако он није био потпуна воља Божја, тражила безувјетна покорност закону, а колико већа покорност закону треба да је у новом, Христовом, Завјету?! Људи се држали старог закона, и ако им он није давао толиких добара као нови, а колико тек треба да се држе новога, у ком спасење добијају! Људи се држали старог закона, ма да им је то било тешко, ма да је тај јарам при тискивао њихов врат, — а колико прије треба да се држе новога, који је лак и благ (Мат. 11, 30)!

Из Сиона ће изићи закон и ријеч Господња из Јерусалима (Исаија 2, 3).
Нијесмо под законом, но под благодаћу (Рим. 6, 14).
Закон нам бијаше наставник за Христа (Галаћ. 3, 24).
Први Завјет имаше правде богомољства и светињу земаљску (Јевр. 9, 1).
Закон — сјен добара, која ће доћи (Јевр. 10, 1).

62. Вријеме и мјесто молитви.

Људи свагда имају потреба својих, ради којих морају молити Бога. Ради тога се они морају увијек молити Богу.

Не може се прописати *вријеме*, кад да се човјек моли Богу, јер молитва не зависи од времена, већ од расположења човјечјег: кад је срце пуно осјећаја, па треба кога, да му их изліје; кад је срце тужно па треба кога, да га ублажи; кад је човјек у невољи, па треба помоћи, — у свим тим приликама хришћанска душа тражи разговора с Богом у молитви.

Истина, Црква је прописала нека времена, у која се њени чланови заједнички моле Богу, али се не смије хришћанин само на том задржати, већ и ван тога времена треба он свагда да је у таквом душевном расположењу, да је увијек кадар ступити у опћење с Богом. То је *непрестана* молитва, коју св. Писмо препоручује. Прије сваког дјела свога и послије, прије спавања и послије, прије јела и послије, једном ријечи свагда је човјек дужан срцем својим, а уз то и ванјским знацима, славити, благодарити и молити се за потребе своје Богу. Сав рад хришћанинов треба да се одликује светим знамењем. Ако ти је срце пуно благодарних осјећаја, хоћеш ли чекати тек кад зазвони у цркву, да идеш, да се помолиш Богу? — Не, него ма које доба било, скини капу своју, прекрсти се и излиј своје осјећаје у молитви!

душу. Тако и друга чула: ужурбан рад свједочи о напрегнутом душевном расположењу и обратно.

Религиозни осјећај је један од најважнијих и најјачих осјећаја наших, па у толико више важи тај природни закон и за њега. Коме је срце препуно, тај мора исказати своје осјећаје; ко осјећа у души својој побожности, тај је исказује и спољашњим начином, а ко нема религиозног осјећаја, тај нема ни потребе, да га исказује спољашње, нити га може исказати. Спољашња је молитва дакле потреба нашег религиозног осјећаја, она је видљиви израз наше унутрашње, душевне молитве. Зато се не може унутрашња молитва одијелити од спољашње, јер ако је човјек у правој молитви, није могуће, да се то на тијелу не позна; бар по оној светој озбиљности, мирноћи и положају тијела одаје човјек, да се у његовој души збива велик догађај.

Сјем тога је спољашња молитва важна и за ширење побожности међу друге људе, јер и онај, који не би био вољан, да се моли, или који је са расијаности или других разлога скренуо своју пажњу са молитве на друге предмете, и тај кад види побожног хришћанина, како се моли, и нехотице диже руку своју, да се прекрсти. Колико се пута на глас звона повучен нашим примјером прекрсти и онај, коме то иначе није обичај! А спољашња молитва је уз то још и божанска заповијед, јер св. Писмо захтијева од хришћанина, да се и душом и тијелом Богу моли.

Међу спољашње знаке молитвене рачунамо 1. знак часног крста, који хришћани праве на свом тијелу. То је знак нашег спасења, то је одлика хришћанска; њим ми изображавамо самог Господа на крсту, а на тијелу свом; 2. стајање, — знак нашег поштовања према Богу; 3. сагибање главе у знак наше смјерности; 4. клањање, — знак наше одности и преданости Богу; 5. дизање очију и руку према небу, чим признајемо Бога у помоћ и исповиједамо Божје величанство, а своју ништавост; 6. прегибање кољена у знак кајања и душевне скрушености; 7. метанисање, — знак најдубљег кајања и жалости ради гријехова и т. д.

Спаситељ се такође и спољашњим знацима молио Богу, па је то нама, Његовим ученицима, и примјер и заповијед.

Очи су ми свагда Господу обраћене, јер ће Он избавити од замке ноге моје (Пс. 24, 15).

Узвишујте Господа Бога нашега и клањајте се на гори светој Његовој! (Пс. 98, 9).

Уста говоре од сувишка срца (Мат. 12, 34; Лук. 6, 45).

Подигнувши Исус очи... (Јов. 6, 5).

Прославите Бога у тјелесима својим и у душама својим! (I. Кор. 6, 20).

73. Пут вјечном животу.

Хришћанин се разликује од свих других људи великим преимућством: што он зна, ко је и шта је, откуд је и куда иде. Сврха живота му је јасна. Док други људи живе земаљским животом, дотле он удара темељ свом будућем животу, јер је сврха његова: сједињење с Богом и вјечни живот.

Но има доста хришћана, који заборављају своју сврху, или употребљавају погрјешна средства у мисли, да ће је и тако постићи. Међутим је пут вјечном животу само један и само они, који тијем путем иду, могу доћи у њега.

Ко хоће да се спасе, тај у првом реду мора вјеровати у Бога у Исуса Христа и у догмате, које му пружа Црква. Вјера у Бога и Господа Исуса Христа јесте један од главних увјета за спасење. Ко одбацује божанство Христово и Његово дјело искупљења, тај се не може спасти, ма вјеровао у сву осталу црквену науку. Јер основни наш догмат јесте триличност Божја, а божанство Христово је подлога свем нашем спасењу. Без вјере у божанство Исуса Христа нема хришћанске религије, нема хришћанског живота, нема наде у вјечни блажени живот, нема свијести о високом достојанству човјечје личности, — једном ријечи нема спасења. Исус Христос је пут спасењу, истини и животу. Он је сам спасење, истина и живот. Може ли нам спасењу помоћи што, ако знамо и вјерујемо, да је Бог створио свијет за шест дана? — Не. Али ако вјерујемо, да се сам Син Божји обукао у тијело човјечје, да човјека спасе, страдао за нас и умро, ускрснуо и установио Своју св. Цркву; ако вјерујемо, да је наука Христова божанска и спасоносна, па се будемо и владали по њој, — тада смо спасени.

Разумије се, да ни сама вјера у божанство Христово не може спасти човјека, већ се за спасење тражи, да и дјела буду према захтјевима вјере. Ко вјерује, а живи неморално, тај је сличан ђаволима који такође вјерују, али се том вјером не спасавају, већ дрхћу с ње, јер знају, да их чека казна за гријехе (Јак. 2, 19).

Прави хришћанин дакле, који је свом спасењу рад, вјерује божанској науци Христовој и влада се по њој. Живот је његов огледало вјере његове.

Господе, ко може сједјети у сјеници Твојој? ко може насијавати на

светој гори Твојој? Ко ходи без мане, твори правду и говори истину из срца својега... (Пс. 14, 1—5).

Ко ће изићи на гору Господњу и ко ће стати на светом мјесту Његову? У кога су чисте руке и срце безазлено... (Пс. 23, 3—4).

Ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у царство Божје (Јов. 3, 5).

Ко вјерује Сина, има живот вјечни (Јов. 3, 36).

Који у Мене вјерује, из његова тијела потећи ће ријеке воде живе (Јов. 7, 38).

Ја сам пут и истина и живот; нико неће доћи Оцу до кроза Ме. (Јов. 14, 6).

Сваки ће се спасти, који призове име Господње (Дј. ап. 2, 21).

Нема другог имена под небом, даног људима, којим би се ми могли спасти (осим Исуса Христа. Дј. ап. 4, 12).

74. Слава Божја.

Ми људи нашли смо се голи и тјелесно и душевно на овом свијету. Но Онај, Који нас је створио, одржава нас, Он нас сунцем обасјава, Он нас кишом окрепљује, Он нам даје храну и одијело, Он нам даје здравље и свјежину, једном ријечи Он нас држи.

Погледајмо око по свијету, да видимо, како се људи понашају према свом добротвору! Нема ријечи, којима неће обасути добротвора свога, нема начина, којим неће гледати, да му угоде. Па тако треба и према Богу да се понашамо, јер Он је то више заслужио, него икоји наш добротвор међу људима. Човјек нам може учинити само нешто мало, а Бог нам даје све.

Ми смо до вијека Божји дужници, јер Му се не можемо никад потпуно одужити. Али зато треба да се одужујемо, колико можемо. А најбоље ћемо Му се одужити својим поштеним животом и синовском преданошћу. Узоритим се животом најлише шири слава Божја по свијету, јер кад иновјерац види нашу чистоћу и доброту, мора рећи: његова је вјера заиста божанска, кад му улијева толико снаге, да тако чисто може живјети. Чим је Христос прославио Бога на земљи? Животом светим и проповиједањем воље Његове. Ето нам најкраснијег и најузвишенијег примјера, да и ми тако чинимо!

Ради чега захтијева Бог од нас, да Га славимо? Да ли ради Себе? Хоће ли Он бити нашом хвалом богатији? — Не, већ то тражи опет ради нас. Ако ми славимо Бога и ширимо Његову славу по свијету, ми 1. сами себе утврђујемо у вољи и милости Његовој, а 2. ми ширењем славе Божје међу људе приводимо, браћу своју Богу,

Који хоће, да се сви људи спасу и да дођу до познања истине (I. Тимот. 2, 4). Бог је славан и без нас, али *ми* треба у тој слави Његовој да учествујемо. Зато нам је дужност, да прослављамо својим животом Бога, па ће и Он нас прославити. Тим ћемо Му се бар донекле одужити и заслужити још већу милост Његову.

Добро је исповиједати се Господу и појати имену Твојему, Вишњи! (Пс. 91, 1).

Хвалите Господа сви народи, славите Га сви људи! (Пс. 116, 1).

Тако да се свијетли свјетлост ваша међу људима, да виде ваша добра дјела и прославе Оца вашега, Који је на небесима! (Мат. 5, 16).

Ко се постиди Мене и Мојих ријечи, њега ће се Син човјечији постидјети, кад дође у слави Својој и Очиној и светих анђела (Лук. 9, 26 и парал.).

Како ви можете вјеровати, кад примате славу један од другога, а славе, која је од једнога Бога, не тражите?! (Јов. 5, 44).

Ако вјерујеш, видјећеш славу Божју! (Јов. 11, 40).

У томе се слави Отац Мој, кад многи род роди (Јов. 15, 8).

Да будете напуњени плодова правде кроз Исуса Христа на славу и хвалу Божју! (Филиб. 1, 11).

Бог благодати позва нас на вјечну Своју славу у Христу Исусу (I. Петр. 5, 10).

75. О божанству Христову.

Главни догмат нашег спасења јест: божанство Христово. Ко не вјерује, да је Христос — Бог, Син Божји, друго лице пресвете Тројице, Искупитељ и Спаситељ наш, тај се не може спасти. А како може човјек доћи до те вјере?

Вјера је уопће Божји дар, а уједно и достојање човјеково. Човјек се сам мора потрудити, да стекне вјеру и тек кад он зажели вјере и спасења, притиче му Бог у помоћ благодаћу Својом. — А одакле ће се човјек вјери научити? — Он је има већ у себи. Неки догмати су већ у самом човјеку усађени, као н. пр. да има Бога, а неке он добија Божјим откривењем, које се састоји у св. Писму и свешт. Предању.

Догмати о Христу: природама Његовим, лицу Његовом, дјелању Његовом налазе се у Божјем откривењу. Ради тога човјек, који хоће да се оснажи вјером у Христа, том спасоносном вјером, којом једино може до своје свршке доћи, мора потражити св. Писмо и дјела св. отаца хришћанских. Одатле ће се он научити, да је већ у старом Завјету било проречено, да ће Син Божји доћи да спасе свијет, да је заиста Он од Бога изашао и свршио то дјело Своје у свијету и да се људи

том вјером и прије доласка Његова спремали за спасење и послије доласка Његова спасавали. Св. Писмо нам потпуно доказује, да је Христос Спаситељ и Бог, а свештено Предање нас утврђује у тој вјери.

Св. Писмо и Предање нас учи, да је Христос био и потпуни Бог и потпуни човјек, осим грјеховности. На Христу су били сви знаци божанства: свемогућство, свезнање, благост и т. д., а сва својства, која Богу приписујемо, приписује св. Писмо и Предање и Господу Исусу Христу. Довољна је већ сама она божанска сила, којом је Христос чинио чудеса, да нам докаже божанско Његово посланство. А све оно што се прича у св. Писму о Христу, није измишљено човјечјим разумом, већ се фактично догодило пред лицем многих свједока, у којих достаовјерност не може сумњати нико, осим ко је унапред заузет безбожном мишљу. Свједоци и очевидци нам причају, да је био на земљи Бог у тијелу, — а ми? Ми или морамо вјеровати, или те очевидце у лаж утјерати. Досад их нико не утјера у лаж, и ако се то безброј пута покушавало. Остаје нам дакле, да вјерујемо тој истини и да се њом спасавамо. Остаје нам, да благодаримо Богу и Његовој премудрој вољи и великој љубави према нама, па да примимо дјело Његово на своје спасење, да се оснажимо вјером у Христа, вјечног цара и Бога, па да примимо дјело Његово на своје спасење, па да тако оснажени допловимо до котве спасења, која у мирном пристаништу Божјег царства чека на искупљене хришћане.

Господ Ми рече: *Ти си Син Мој, Ја Те данас родих* (Пс. 2, 7).

Изненада ће доћи у Цркву Своју Господ, Кога ви чекате (Малах. 3, 1).

Ово је Син Мој љубазни, Који је по Мојој вољи (Мат. 3, 17).

Исус Христос — Син Божји (Марко 1, 1).

Оцем Својим називаше Бога (Јов. 5, 18).

Ја и Отац једно смо (Јов. 10, 30).

Ја сам у Оцу Своме (Јов. 14, 20).

Изиђох од Оца и дођох на свијет (Јов. 16, 28).

76. О заједници с Богом.

Многи људи нијесу начисто са судбином човјечанства: чини им се загонетан цио наш живот на земљи, а будућност мрачна. Нити имају правилна погледа на садашњост, нити на будућност.

Живот заиста јесте загонетан, али само у толико, уколико је Промисао Божји, који се у њему огледа, величанствен. А оном човјеку,

који зна тајну свог постанка и који је свјестан сврхе, своје није мрачна ни садашњост ни будућност.

У земаљском животу смо заузети силним бригама, а једно је само, рекао је Спаситељ, од пријеке потребе (Лук. 10, 41), а то је вјечно спасење, заједница с Богом. То је сврха наша, томе треба сви да тежимо..

Највиши ступањ блаженства јесте заједница с Богом. Не може човјек замислити веће среће од те, да се удостоји, да гледа Бога лицем у лице, да буде у друштву Његову. Све друге радости према тој ишчезавају, или боље рећи налазе се у њој, јер Бог је извор сваког блаженства, па ко се удостоји заједнице с Богом, тај је удостојен сваке радости.

Но не пристаје сваки човјек у Божје друштво. И људи праве разлику између људи, па једне бирају себи за другове, а друге избјегавају. Шугаву овцу пастир одјељује од других, а кужно чељаде не пристаје међу здраве људе. Ко се може дакле удостојити Божје заједнице? — Само онај, који испуњује у свему вољу Његову. Бог заповиједа, да проживимо живот у вјери и свакој чистоћи, а награда за тај мали труд јесте превелика: вјечно блаженство. Тога блаженства не може видјети ниједан страсник, ниједан грјешник, јер су сви ти људи — а врло их је много — окаљани грјеховним калом, Богу мрским грјеховима и пороцима. За зао живот не може човјек очекивати награду, већ само казну. Само је узорит, свијетао, поштен и побожан живот кључ, који отвара врата човјеку у вјечно блаженство. Бог мрзи гријех, а прима Себи у друштво само оне људе, који се од гријеха очистили, којима је воља Његова била највиши закон.

Већ на земљи осјећа човјек, који се држи Божјег закона, Бога у себи, у оном миру душевном и задовољству. А то је само блиједа сјенка вјечнога блаженства. Па како ипак драгоцјена! А колико ће тек бити драгоцјено и радосно оно уживање, које ће осјећати они људи, који буду примљени у Божју заједницу!

Поука: хришћанин треба вјером својом и чистим животом да заслужи, да га Бог прими у Своју заједницу, а да избјегава све у свом животу, што би га могло удаљавати од Бога.

Господе, ко може сједјети у сјеници Твојој? ко може настављати на светој гори Твојој? — Ко ходи без мане... (Пс. 14, 1—5).

Ко ће ме увести у тврди град? Зар нећеш ти Боже? (Пс. 59, 11—12).

Ко извршује заповијести, неће знати за зло (Еклез. 8, 5).

Суд нек тече као вода и правда као силан поток (Амос 5, 24).

Гдје сам Ја, ондје и слуга Мој нека буде! (Јов. 12, 26).

Многи су станови у кући Оца Мојега... Идем, да вам приправим мјесто (Јов. 14, 2).

Оче! хоћу да и они, које си Ми дао, буду са Мном гдје сам Ја! (Јов. 17, 24).

Трчим биљези (Филиб. 3, 14).

Добар рат ратовах, трку сврших, вјеру одржах. Даље дакле мени је приправљен вијенац правде, који ће ми дати Господ у дан онај, праведни Судија! али не само мени, него и свима, који се радују Његову доласку (П. Тимот. 4, 7—8).

Духови.

Јов. 7, 37—52; 8, 12.

37. Въ послѣднїй день великїй праздника стоѧше Їисѹсъ, и҆ зваше глаголѧ: а҆ще кто жаждетъ, да прїидетъ ко Мнѣ и҆ пїетъ.

38. Вѣрѹѧй въ Мѧ, ꙗ҆кже рече писанїе, рѣки ѿ чрева є҆гѡ и҆стекѹтъ воды живы.

39. Сїе же рече ѡ҆ Дѹсѣ, Є҆гоже хотѧхѹ прїимати вѣрѹющїи во и҆мѧ Є҆гѡ: не ѹ҆ бо бѣ Дѹхъ Свѧтый, ꙗ҆кѡ Їисѹсъ не ѹ҆ бѣ прославленъ.

40. Мнози же ѿ народа слышавше слово, глаголахѹ: сей є҆сть воистиннѹ пророкъ.

41. Дрѹзїи глаголахѹ: сей є҆сть Хрїстосъ. О҆вїи же глаголахѹ: є҆да ѿ Галїлеи Хрїстосъ приходитъ;

42. Не писанїе ли рече, ꙗ҆кѡ ѿ сѣмене Давїдова, и҆ ѿ виѳлеемскїѧ веси, и҆дѣже бѣ Давїдъ, Хрїстосъ прїидетъ;

43. Распрѧ ѹ҆бо бысть въ народѣ Є҆гѡ ради.

44. Нѣцыи же ѿ нихъ хотѧхѹ ꙗ҆ти Є҆го: но никтоже возложи нань рѹцѣ.

37. У пошљедњи велики дан празника стајаше Исус и викаше говорећи: ко је жедан, нека дође Мени и пије!

38. Који Мене вјерује, као што писмо рече, из његова тијела ће потећи ријеке воде живе.

39. А ово рече за Духа, Којега су имали примити они, који вјерују у име Његово: јер Дух Свети још не бијаше на њима, јер Исус још не бијаше прослављен.

40. А многи од народа чувши ове ријечи говораху: ово је заиста пророк.

41. Други говораху: ово је Христос. А једни говораху: зар ће Христос из Галилеје доћи?

42. Не каза ли писмо, да ће Христос доћи од сјемена Давидова и из села Витлејема, одакле бијаше Давид?

43. Тако распра постаде у народу Њега ради.

44. А неки од њих шћадијаху да Га ухвате, али нико не метну руку нањ.

45. Пр҃идоша же слѹ́ги ко а҆рхіе-рεѡмъ и҆ фарі́сεѡмъ: и҆ рцы́ша и҃мъ тѣ́м: почто не приведосте є҆́гѡ;

46. Ѿвѣщаша слѹ́ги: николиже такѡ є҆́сть глаго́лалъ челове́къ, а҆́кѡ сей челове́къ.

47. Ѿвѣщаша у҃бо и҃мъ фарі́сεве: є҆да и҆ вы прельщени бысте;

48. Є҆да кто ѿ кнѧ́зъ вѣ́рова къ нем, и҆ли ѿ фарі́сей;

49. Но наро́дъ сей, и҃же не вѣ́сть закона, прокля́ти сѫ́ть.

50. Глаго́ла Ни҃кодимъ къ ни҃мъ, и҃же прише́дый къ Нем҃ ноще́ю, є҆ди́нъ сый ѿ ни҃хъ:

51. Є҆да законъ на́шъ сѫ́дитъ челове́ку, а҆́ще не слы́шитъ ѿ него́ пре́жде, и҆ разꙋмѣ́етъ, что творитъ;

52. Ѿвѣщаша и҆ рекоша є҆мꙋ: є҆да и҆ ты ѿ Галіле́и є҆́си; и҆́спытай и҆ ви́ждь, а҆́кѡ проро́къ ѿ Галіле́и не прихо́дитъ.

8, 12. Паки же и҃мъ І҃исꙋ́съ рече глаго́лѧ: А҆́зъ є҆́смь свѣ́тъ мі́рꙋ, ходѧ́й по Мнѣ́, не и҃мать ходи́ти во тмѣ́, но и҃мать свѣ́тъ живо́тный.

45. Дођоше пак слуге главарима свештеничкијем и фарисејима и они им рекоше: зашто га не доведосте:

46. А слуге одговорише: никад човјек није тако говорио као овај човјек.

47. Тада им одговорише фарисеји: зар се и ви преваристе?

48. Вјеровали га ко од кнезова или од фарисеја?

49. Него народ овај, који не зна закона, проклет да је!

50. Рече им Никодим, што долази Њему ноћу, који бијаше један од њих:

51. Еда ли закон наш суди човјеку, докле га најприје не саслуша и дозна шта чини?

52. Одговорише му и рекоше: нијеси ли и ти из Галилеје? Разгледај и види, да пророк из Галилеје не долази!

8, 12. Исус им пак опет рече: Ја сам свјетлост свијету: ко иде за Мном, неће ходити по тами, већ ће имати свјетлост живота.

XIX. Бог Дух Свети просвјећује хришћане.

(Екскорта).

Бујна ријека Божје благодати излила се на јерусалимске горнице на васцијели свијет, — на оне сиротне горнице, у којој одржаваше апостоле Христове жалост, страх и нада.

Шта се збива данас у јерусалимској горници, данас, на велики празник старозавјетне педесетнице? — Изобличен у празничко рухо свијет јудејски, скупљен са свих страна свијета у свом светом граду, да прослави дан, кад Бог даде синајски закон Свом народу, врви и кличе у празничном весељу по јерусалимским улицама, весели се свом празнику, — а апостоли Христови затворени у горници на молитви — тугују, што отиде од њих божански им Учитељ и страхују, да се

не испуне убрзо ријечи Учитељеве: „*Ако Мене изгнаше и вас ће изгнати*“ (Јов. 15, 20). Но у том страху их гријe велика нада, кријепи их велико очекивање, држи их на окупу, а далеко од празничког шума и весеља, обећање Учитељево, *да ће им послати од Оца другога Утјешитеља, Духа истине, да буде с њима навијек* (Јов. 14, 16—17).

И гле! Усред њихове молитве тресе се горница сионска као некад гора синајска. Са горе синајске доље Божји закон, а данас у горници сионској сиђе ватра Духа Божјега на апостоле и преко њих на цио свијет! Пламен Божји препорађа данас апостоле, — горница им данас и од данас цио свијет....

Гора синајска некад мрачна и димна — данас постаје света (преображенска пјесма), јер сплази Дух Божји, да облагодати закон њен. Дух Божји је унио у закон благодат, па благодат наткриљује закон и *писмо више под оним старим законом, већ под благодићу* (Рим. 6, 14). Данашњим даном престаје ограда оног закона, што је дијелила народ од народа, брата од брата, јер престаје закон синајски, да уступи мјесто благодати, закону новом, Христовом, у ком Бога зовемо: „*Оче!*“ (Галаћ. 4, 6). И *благодаћу Божјом* и силом Духа Његовога *јесмо ми данас што јесмо* (I. Кор. 15, 10), — дјеца Божја.

Озарени благодаћу и препорођени апостоли Христови нијесу више од данас Јудејци, већ учитељи свијету. Смјели сада Петар не познаје више страха јудејскога, већ громком својом ријечју као одзивом оне *хуке небеске*, уз коју се напунише Духа Светог (Дј. ап. 2, 2) и пламеном бесједом вели крвницима Христовим: „*Буди браћо! Тврдо нека зна сав дом Израиљев, да је и Господом и Христом Бог учинио Исуса, кога ви распесте!*“ (Дј. ап. 2, 36). А онај раскајани народ, што прије два мјесеца викаше: *Распни га!* (Јов. 19, 6) и: „*крв његова на нас и на дјецу нашу!*“ (Мат. 27, 25), мјесто крви на главу дјеце своје добија сада божански лијек за гријех свој, добија силу Духа Божјега, — ступају у Цркву њих три хиљаде душа на Петрову бесједу!

Тако је било у оно вријеме, — а како је данас? Има ли данас Духа Божјега међу хришћанима? — На сваки начин! И данас препорађа Дух Свети свијет Својом животворном благодаћу. Храмови су нам данас врт Божји, искићени грањем и посути травом, красни, у свјежем мирису обновљене природе. И зар није то знак обновљене и препорођене Духом Божјим душе наше, свјеже, чисте, мирисне, безгрјешне? Црква нам је данас рај, а ми у цркви! — Да ли само нијеми посматрачи, или прави, достојни учесници, — рећи ће вам сваком душа ваша! Запитајте њу, има ли у њој оног жара Духа Божјега,

или у њој на дну можда тек тиња тај жар у пепелу затрпан, или је можда — запуштен — сасвим утрнуо!

Какви ћу рећи да смо ми? Да л' побожни или безбожни? — Ово пошљедње не смијем рећи, јер су код нас већ пословице: „за крст часни и слободу златну", „нема славља осим православља", „вјера нас је очувала" и т. д. Али се не усуђујем ни да рекнем хвалу нашој побожности, јер све то, што говоримо у похвалу нашем православљу, — све је некако само на језику, без духа, без живота, па код многих и без — истине. Кад је св. апостол Павле запитао неке ученике у Ефезу граду: *„Јесте ли примили Духа Свештога кад сте вјеровали?"* — доби одговор: *„Ми нијесмо ни чули, да има Дух Свети"* (Дј. ап. 19, 2). На тако је и код нас: православље, православље, вјера Србинова, — а кад кога запиташ што из те вјере, добићеш одговор: нијесмо ни чули за то! А кад коме кажеш: *овако* те учи вјера да радиш, — онда престаје већ његова моћ православља!

Нијесу сви Јудејци, који су слушали Петрову бесједу, ступили у Цркву, већ од оног силног народа доби Црква три хиљаде њих, који се *ражалише у срцу* (Дј. ап. 2, 37). Тако ни код нас не жари сваки пламена Духа Божјега у себи. Дух Свети је наш небесни Учитељ, а ми би смо морали на цијелом свом животу показивати плодове Његове науке, да се види Учитељ на ученицима. *Духом Бога нашега треба да се просвијетимо* (I. Кор. 6, 11), *јер ми не примисмо духа свијета овога, него Духа, Који је од Бога* (I. Кор. 2, 12).

Вјера наша је основана Богом Исусом Христом, а над њом бдије сам њен Оснивач и Дух Свети. Њу и њене чланове Бог чува, просвјећује, крјепи и умудрава. И Божји Дух нам помаже зато, да будемо хришћани на дјелу, а не само на језику.

Док сте мали, плетете вијенце у невиности својој, срце вам осјећа празничку радост, а кад постанете људи? — Не знам, како ћете ви, али сам видио код неких ваших старијих другова, да кад дођу са великих школа амо кући на празнике, у цркву или дођу, или не дођу, па и ако дођу, окрену се мало у њој, па хајд' напоље. А томе их нијесам ја учио, а не уче их томе ни на великим школама. Томе се сами научили, јер малаксава у њима онај дух, којим смо их ми овдје крјепили. А не ваља тако! Ко хоће да буде честит човјек, мора бити честит хришћанин, а *ко у себи нема Духа Христовога, тај није Његов!* (Рим. 8, 9).

Свето расположење, које влада данас у душама хришћанским, које обнавља силом Духа Светог срце хришћанину, нека овлада и нама и обнови и наше душе! Апостоли се данас просвијетили, — просви-

јетимо се и ми, да не заспи с нама она мисао, која је будила од давнина хришћане на хришћански живот! Да не угасне у нама животворни пламен Духа Светог, који су стари наши у мукама и робовању код дрвених црквица — кровињара својих са вулума и насиља туђег очима у земљу упртим, али срцем Богу уздигнутим распиривали у себи, — да не будемо ми недостојни потомци славних нам предака!

Бог, Који је одржао вјеру нашу до данас и очувао наш народ у светом вјерском жару, укријепиће и вас и умудриће Духом Својим Светим. Али неће — ако ви нећете! Ви сами треба да се молите Богу, да вам пошље Свога Светог Духа, а ево вам Црква пружа такву дивну молитву: *Господе, Који си Пресветога Свога Духа... апостолима Својим послао, немој Га одузети ни од нас, већ обнови нас, који се Теби молимо!* (Тропар 3. часа).

Друге теме: 1. „Ко је жедан, нека дође Мени, да пије!“ (ст. 37). 2. Из праведника тече ријека воде живе (ст. 38). 3. О пријеварн (ст. 47). 4. Јачи слабијега треба да помаже (ст. 51). 5. Христос — свјетлост свијету (гл. 8 ст. 12. Види број 68).

77. „Ко је жедан, нека дође Мени да пије!“

Правилан развитак човјечји зависи од његовања његова. Ко своме тијелу не да хране, не може га одржати у здрављу, свјежини и животу. Силе се човјекове у раду и напору троше, па их човјек мора додавати онолико, колико их се потроши.

Но човјек не треба да његује само своје тијело, већ и душу. Он се састоји из душе и тијела, па мора обоје његовати и хранити. Било је времена, кад су људи мислили, да треба његовати само тијело, а на душу нијесу обраћали пажње. Такав поступак је увијек био на штету човјеку, јер је човјек таквога живота увијек био везан за земљу животињским нагонима. А човјекова задаћа је узвишенија.

Самом тјелесном снагом се човјек не може усрећити, ако запарложи душу своју. Каква је корист човјеку од јаког тијела, а слаба духа? И идиоте могу бити снажна тијела — и већином тако и бива — али помрачени, слаб и неразвијен дух њихов пријечи им, да се могу чак међу обичне људе и убрсјити. Дух је, што човјека снажним чини.

Као што тијело осјећа потреба, тако их осјећа и душа. Нахрани и напој данас тијело снажном храном, каквом хоћеш, сутра је опет и гладно и жедно. Не храниш ли непрестано душе своје, и с њом исто то бива. И она има своју глад и жеђ. Није ли ум просвијећена човјека вазда један истине, није ли воља поштена човјека вазда жедна правде

и добрих дјела? Није ли човјек пуста срца, који је скренуо са доброг пута, жедан, да се напије чисте духовне воде, која би га освјежила и силе му душевне поткријепила, да се опет може добру повратити? Благо оном, ко осјећа душевну глад и жеђ у себи, јер ће тај тежити да се засити.

Хришћанство је велика школа, у којој се човјек свестрано васпитава, у којој особито душу своју храни и напаја. Ко осјећа душевне жеђи у себи, тај ће наћи том духовном студенцу, — хришћанству и тамо ће наћи потпуне хране души својој. Хришћанска наука потпуно задовољава ум човјеков, јер му даје одговора на свако питање о њему и свијету, које га може занимати, и то боље, дубље и тачније, него икоје друштво и икоја школа. Хришћанска наука потпуно задовољава вољу човјекову, вољу, која је жедна добра, јер онај човјек, који своју вољу васпитава по упути хришћанске науке, наћи ће својој доброј вољи свагда прилике, да се искаже и добра учини, да загаси своју жеђ. Срце је правог хришћанина пуно племенитих осјећаја, који му сладе живот и обезбеђују будућност.

Христос је прави васпитач човјечанству. Он је студенац, који живом водом напаја срце човјеково. Зато сваки, ко је жедан, нека пружа руке своје за духовним пићем, које му пружа Христос, а то ће пиће добити у хришћанској науци, у хришћанској Цркви. А особито крепка храна души хришћанској јесте св. тајна причешћа, коју је Господ установио, да сједини са собом човјека, да нахрани душу његову.

Као што кошута тражи потоке, тако тежи душа моја Теби, Боже (Пс. 41, 1).

Господ ће онога, који се боји Њега, ухљебити хљебом разума и водом премудрости напојиће га (Сирах 15, 3).

Синови сионски радујте се и веселите се у Господу Богу свом, јер вам даде храну по правди! (Јоил 2, 23).

Благо гладнима и жеднима правде, јер ће се наситити! (Мат. 5, 6).

Пијте из ње сви, јер је ово крв Моја новога завјета, која ће се пролити за многе ради опроштења гријеха! (Мат. 26, 27).

Господе! Дај ми те воде, да не жедним, нити да долазим овамо на воду! (Јов. 4, 15).

Не можете пити чаше Господње и чаше ђаволске! (I. Кор. 10, 21).

Јагње ће их упутити на изворе воде живе (Апок. 7, 17).

Ја ћу жедноме дати из извора воде живе забадава (Апок. 21, 6).

78. **Из праведника теку ријеке воде живе.**

Жива вода напаја срца вјерних вјечном храном. Извор тој води живој јесте Господ Исус Христос. Но и праведни људи могу бити такви извори, дакако мањи и зависни од главног извора — Бога. Праведник прима живу воду од Господа Исуса Христа, а та се вода преко њега излијева и на друге људе и напаја их, те су тако и праведници извор живој води.

Правда Божја не може остати у хришћанину сакривена ни притајена, већ она преко њега набија у свијет. Добар човјек тежи, да оплемени и друге људе, да сви буду добри. Дрво рађа плод, па и сваки човјек доноша плода. Ко је добар, и плод му је добар, те се тим плодом могу нахранити и други људи. Прегалац тежи да преобрази своју околину; сјеме добра, које он сије, ниче међу људима и добро се тако шири по свијету и приводи људе главном источнику воде живе, — Богу.

Племенит човјек и у правом смислу хришћанин не може да гледи несреће свога ближњег, већ свим средствима блажи невољу своје браће. Кад види незналицу, он га поучава, кад види човјека, који не зна правог пута, упућује га на добро, свуда и свагда проповиједа слогу, мир и љубав, а кад треба принијети жртава опћем добру, не преза ни од тога. Кад богаташ отвори руку своју невољницима, кад им помогне у биједи, он је спасао Божје душе, он је натопио својим доброчинством те душе, да могу расти и напредовати, као што плаха киша напаја траву послије суше.

Човјек, који је постао учесником Божје воде живе, Божје правде и истине, шири ту правду и истину чињењем добрих дјела, предњачењем лијепим примјером, светошћу свога живота. На тој свјетлости његовој могу и други људи да се осунчају и огрију. Колико има лијепих примјера, да су људи своје ближње обратили на прави пут!

Задаћа човјека хришћанина јесте не само да сам буде добар, већ да и друге људе добру води. Није морално јунаштво само избјегавати гријех, него ваља добро чинити. Хришћанин ће бити питан, колико је душа напојио водом живом. Не истиче ли из њега вода жива, знак је, да је студенац у њему загађен, а загатио га је сам и покварио дјело Божје и у себи, а зато мора пред Богом одговарати.

Правда непорочнога исправља пушеве (Приче 11, 5).

Од Мене је плод Твој! (Осија 14, 10).

Ви сте со земљи; ако со обљутави, чим ће се осолити? Она већ неће бити ни за што, осим да се проспе напоље и да је људи погазе (Мат. 5, 13).

Ви сте свјетлост свијету! (Мат. 5, 14).

Који пије од воде, коју ћу му Ја дати, неће ожеднјети до вијека; него вода, што ћу му Ја дати, биће у њему извор воде, која тече у живот вјечни (Јов. 4, 14).

Грешници су безводни извори (П. Петр. 2, 17).

79. О пријевари.

Божји закон обвезује човјека да живи поштено. Но људи имају *свој* закон, који их одвраћа од Божјега. Не треба да се чудимо, кад видимо у свијету, како се људи владају против Божјега закона, како човјек гледи један другог да изигра, да превари. То је већ скоро наша друга природа. Воља наша мјесто да тражи Бога, иде за гријехом, па тако је у свијету врло много зла.

Кад човјек хоће да до нечега дође, а не може на поштен начин, он прибјегава лукавству, пријевари. Пријеваре има врло различите, многобројне. Она може бити врло мален гријех, н. пр. пријевара у шали, а може бити и врло тежак, смртни гријех. То зависи од прилика и од величине оног грјешног дјела, коме је пријевара до остварења помогла. Сваки је човјек пријеваран, који не ходи правим Божјим путем, већ странпутицом, који тежи да обмане свога ближњег ма на који начин, да се штетом ближњега окористи, падом туђим подигне, који се показује друкчијим на ријечима, друкчијим у срцу, друкчијим на дјелу.

Ма у ком облику — пријевара је гријех. Она никад не води добру, јер пријевара није ништа друго, до подла намјера, да се недозвољеним средствима помогнемо. Има и тако покварених људи, који воле да обману свога ближњег и без икакве своје користи, из алурадости. То је особити гријех, већи још него кад човјек вара због своје користи; јер овдје га је лична корист заслијепила и на гријех навела, а ондје је гријех потреба покварена срца.

Пријеваран је човјек врло опасан. Док сваки други гријех мање више излази с бојом на сриједу, пријевара се облачи у овчију кожу, да сакрије своју вучју ћуд. Пријеваран човјек највише обмањује спољашношћу својом: он ти се прави пријатељем, да те иза леђа гурне у провалију; он ти се прави слатким, да ти лакше саспе у срце горчину своју. Зато се од пријеварних људи врло тешко чувати. Многи падају као жртве своје лаковјерности, што су вјеровали слатким

обманама покварених и неваљалих људи. Наука је одатле, да човјек не треба да вјерује свачијем уљуљкивању, већ да испита човјека добро какав је, прије него што му повјерује и преда му се. Не треба бити неповјерљив, али не треба ни сваком слијепо вјеровати.

Но с друге стране лако је пријеварног човјека познати. Чим ти ко стане у очи хвалити твоје врлине, узносити те и ласкати ти, знај, да не чини то бадава, па буди на опрезу! Неће те нико лако преварити, ако будеш паметан, јер пријевара не куца на врата паметном човјеку. Памет и пријевара не могу једно поред другога бити. Зато је најлакше преварити неразумно дијете.

Пријевара је рођак лажи, само је опаснија од ове. Па као што се лаж брзо открије, тако и пријевара изиђе на видјело.

Чувај се, да не будеш жртва пријеваре, а још више се чувај, да сам не постанеш пријеваран! Пријевара ником није добра донијела Моментано се може њом човјек помоћи, али му то није с благословом, већ на затор и проклетство, а пред људима на велику срамоту и зазор. Који другог вара, вара дакле сам себе. Сачуваћеш се, да сам не постанеш такав, ако свагда будеш избјегавао прилику, ма и најневиниију, да свог ближњег оманеш и ако свагда будеш мислио, говорио и радио само оно, што је право и Богу мило.

Мужа пријеварна гнуша се Господ (Пс. 5, 7).

Не жели да будеш лукав, јер ће се лукави истријебити! (Пс 36, 8—9).

Избави ме, Боже, од човјека лукава! (Пс. 139, 1).

Уснама својим заводи непријатељ и много шапуће и слаткорјеко говори: очима својим плаче, а у срцу мисли, како да те рине у јаму и кад уварда згодно вријеме, не може да се насити крви. Ако си у зло пао, ту је он већ прије тебе и као бајаги помажући ти подсијеца ти ногу (Сирах 12, 15—17).

Чувајте се, да вас ко не превари! (Мат. 24, 4; Марко 13, 5).

Зли људи и варалице напредоваће на горе варајући и варајући се (II. Тимот. 3, 13).

Одбаците сваку пакост и сваку пријеварy и лицемјерје и завист и сва оцрдања! (I. Петр. 2, 1).

„Нема већег искушења, него намјерити се на пријеварна човјека. Пријеваран је човјек страшнији од сваке звијери, јер се звијер показује онаквом, каква јесте, а овај често скрива свој отров под кринком смирености и врлине, те је јако тешко познати и одбранити се од његова лукавства“ (Св. Јов. Злат. Бесј. на псал. 119).

80. Јачи треба слабијега да помаже.

Сви су људи по природи својој између себе браћа једно другом, сви једнаки. Но по силама својим нијесу сви једнаки, већ нас има слабијих и јачих. Неки се људи одликују бистрином умном, неки јачином тјелесном, неки моралном, неки богатством и т. д. А има их опет, који свега тога немају, који оскудијевају у многом што требају. Има их, који морају за другога да аноје тијело своје.

У коме ће наћи слабији човјек, а особито онај, који је потиштен и угњетен од бездушника, утјехе, заштите и помоћи, ако не у добрих људи, који му могу помоћи? Бог се брине за свакога и ниједно Његово створење не пропада бадава, али се и ми људи морамо бринути за слабију своју браћу. Већ сама ријеч „браћа“ каже нам, какве су нам дужности и према слабијима и потиштенима. Може ли брат трпјети, да му брата угњетавају, а он да му не помогне? Не! А што осјећа за брата рођенога по тијелу, треба да осјећа и за брата по Богу, — за сваког човјека.

Мора бити у свијету потиштених људи, — тако то наше прилике доносе. Али треба да буду у свијету и племенитости, да не живи сваки само за свој интерес, већ да погледа и на немоћ свога брата. Зло би било, кад би јачи пустио слабијега да пропадне. Кад у свијету не би било међусобне узајмице, друштво се људско не би могло одржати. А хоћемо ли узајмицу његовати само са јачима од себе? Ако тако мислимо, онда онај јачи има права, да се од нас туђи. Али и том јачем и свима дође час тјескобан, да му треба помоћи, јер срећа и несрећа су два нераздружива друга, то су зупци на точку, који се врти, те је сад срећа, сад несрећа на реду.

Међусобно испомагање је врло важно из многих разлога: *а)* онај који помаже слабијега, показује племенито срце, а то је први увјет за његово морално напредовање, дочим окорело срце пријечи и не да човјеку, да се вјерба и усавршава у добру; *б)* вјечно спасење наше зависи од нас самих: ако смо племенити, Бог ће нам наградити то, а ако смо немилосрдни, немамо права ни Бога за милост молити; *в)* онај који помаже слабијега, чини друштву људском велику услугу, јер спасава тако корисног члана његовога; *г)* он заслужује поштовање у људи; *д)* у случају невоље може и он рачунати на помоћ својих ближњих и т. д.

Особито морамо испомагати оне људе, који су у таквим околностима, да не могу никако сами себи помоћи, а то су: сирота дјеца, удовице, стари људи, који немају никог свога, болесници, дошљаци,

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 31. јануара 1903. Бр. 1. и 2.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: епшјел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна АЕ. Митрополија Дабро-босанска.

Одликовани. Његово Високопреосвећенство АЕ. и Митрополит дабробосански, Господин *Николај* одликовао је загасито-црвеним појасом: *Петра Лаичевића* срп.-правосл. катихету учитељске школе у Сарајеву; *Константина Божића*, пароха и надзирателя протопрезвитерата у Травнику, и срп.-правосл. катихету више дјевојачке школе у Сарајеву, *Милана Лалића*.

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

Рукоположење и постављење. Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит *Евгеније* благоизволио је у бањалучкој цркви на архијерејским литурђијама: 6./19. јануара (св. Богојављење) и 7./20. јануара 1903. — рукоположити за ђакона односно пресвитера свршеног кандидата богословља духовне академије московске — *Светислава Давидовића* из Бугојна. Исти је постављен за администратора парохије *Палачковци*, (протопрезвитерат прњаворски).

Библиотека
ЈОЦЕ ВУЈИЋА
у Сеници

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Пречасном свештенству и славним црквено-школским одборима православне Српске Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Познато је пречасном свештенству и славним црквено-школским Одборима, да се је недавно основало просвјетно друштво у Сарајеву за потпомагање Срба ђака Босне и Херцеговине под именом „*Просвјета*".

Већ на првом кораку, у самом почетку оснивања овог просвјетног друштва, Босна и Херцеговина прихватила је радосно и поздравила оснивање оваког друштва.

Од какве је вриједности и користи ово друштво по наш народ, сувишно је говорити, јер је познато. Налазимо ипак за потребно препоручити ово друштво пречасном свештенству и славним црквено-школским одборима, да га свако у свом крају препоручи и зауме се за скупљање чланова, како би тиме у овој опћенародној корисној установи сви и сваки појединц учествовао.

Потање о овом просвјетном друштву може се свако извјестити, набавивши правила друштвена од средишњег одбора у Сарајеву. Из ових правила напоменућемо само што се тиче чланова: има три врсте чланова: а) добротвора од 500 Круна чланарине; б) утемељача од 150 Круна чланарине; в) помагача од 60 хелера чланарине мјесечно.

Препоручујемо, да се барем манастири и богатији црквено-школски одбори упишу за чланове под а) или барем под б).

Још једном препоручујемо ово просвјетно друштво топлој љубави пречасног свештенства и славних црквено-школских одбора.

У Мостару, 16. децембра 1902.

АЕ. Митрополит
Серафим с. р.

Серафим,

по милости Божјој Архиепископ мостарски, Митрополит херцеговачко-захумски, Егзарх Горње Мизије, шаље свему благочестивом српском православном свештенству и народу Богомспасаеме своје Епархије Архијерејски божићни поздрав, благослов и мир.

Христос се роди!

Још сунце са васионе није просуло ни своје прве јутарње зраке, да обасја неки дио земље, а ево друго Сунце прије зоре ране уранило, да свјетлошћу Својом обасја цијели свијет.

Сишао је с неба на земљу сами Господ Бог, Исус Христос. У неизмјерној милости према човјечјем роду наплотио се наитијем св.

Духа од пречисте Дјеве Марије, и јутрос се родио, да рођењем Својим нас препороди, да нас очисти од прародитељског гријеха, и да у животу Свом на земљи покаже очигледним примјерима, шта треба да чинимо као људи, да би се удостојили милости Божје.

По околним, Божанском свјетлошћу обасјаним горама и долинама, разлијеже се око распламтјелих ватара пјесма веселог народа. Чак и у грудима далеких народа осјећа се особито чувство радости и побожности, јер се на истоку појављује нека необична звијезда, о којој су давно пророци предсказали, и појаву њену довели у свезу са рођењем Спаситељевим. Према тој источној звијезди спремају се и најгласовитији персијски мудраци и великани, те ће за који дан и они стићи, да се поклоне и скупоцјеним даровима дарују Цара над царевима.

Рождество је Христово најсјајнија тачка у историји васколиког човјечанства. Доласком Својим на земљу Спаситељ нам је донио небески мир, очистио нас је од прародитељског гријеха, и тим измирио људски род са Богом Оцем.

И наш српски православни народ, као грана рода човјечјег, као чедо велике и јединоспасавајуће цркве Христове, учесник је ове неизмјерне милости Божје.

Из синовске послушности и захвалности, свакако и ми треба да принесемо данас даре новорођеном младенцу Исусу. Истина ми немамо онако богатих дарова, које принесоше источни мудраци, цареви и краљеви. Благо наше доста потрошисмо „градећи славне српске задужбине“, а још више га расковасмо и претописмо на убојна копља, на нацаке и на буздоване, борећи се за крст часни и слободу златну. Заиста су лијепи и ти дарови, у таку циљ утрошени, али има дарова, који су Богу још скупоцјенији и угоднији.

Дарови су ти, да се што више приближујемо савршеном Идеалу, које је изражено у лицу Господа Исуса Христа. Приближићемо се, пак, само онаким својствима, које је Господ Својим рођењем на земљу донио, и у животу Свом на земљи вазда истицао.

На првом мјесту треба да сијемо *мир у породичном кругу* свом, и појединце — између себе — јер, ако немамо између себе мира, не можемо бити ни са Богом измирени.

Мир између дјеце и родитеља! Млађи да поштују старије, а старији да вазда лијепом ријечи и примјерима предњаче. Какви примјери, онака је обично послушност и поштовање. Према примјерима долазе и поњедице, а на дјеци нашој остаје сав наш рад и будућност.

Мир свештеника са самијем собом и са народом! Да се вазда оног држи, што му његов свети позив прописује, да буде увијек

пажљив у говору и у понашању, проповједник слоге и мира, одан цркви и претпостављеним старјешинама, тачан у пастирским дужностима, а и вазда спреман, да народу свом буде од што веће користи.

Мир народа с црквом и духовним пастирима! Храмови су свети станови Божји, у којима гледамо Господа нашег од рођења, па до нашег искупљења. — *„Зашто сте ме тражили? зар не знате, да мени ваља бити у дому Оца мога?“* одговара благо Исус у храму јерусалимском пречистој својој Матери и праведном Јосифу, кад су га једном тражили.

Похађајмо и ми свете храмове, свршавајмо све свете тајне, крстимо се и крштавајмо, исповједајмо се и причешћујмо. Сам Спаситељ вели: Аще кто не родится водою и Дꙋхомъ, не можетъ внити въ царствїе Божїе (Јов. 3, 5). — Аминь, аминь глаголю вамъ: аще не снѣсте плоти Сына человѣческагѡ, ни пїете крове егѡ, живота не имате въ себѣ. Їадый мою плоть, и пїяй мою кровь, во мнѣ пребываетъ, и азъ въ немъ (Јов. VI. 53—58).

Мир једнога са другијем! Сви смо ми међу собом браћа, као дјеца једног Оца небеснога. Пред Богом смо сви једнаки: велики и мали, богат и сирома. Сваки може по гдјешто добра да учини. Слава же и честь и миръ всякомꙋ дѣлающемꙋ благое. Нѣсть бо на лица зрѣнїя оу Бога. (ап. Павле).

Нек нам вазда буде чиста савјест, да смо увијек слогу проповиједали, да један другом добро мислимо, а да се не оговарамо, не опадамо, и у несрећу не бацамо. Нек нам буде мирна душа, како никад не би на њу пала суза чија, или која заслужена клетва. Будимо један с другим и један за другог у слози и у помоћи: у цркви и у школи, у раду и звању, у трговини и занату, у сваком корисном друштву, у комшилуку и у кући својој.

Ето оваким, и овима сличним, даровима дарујмо данас и у будуће Христа нашег, који од нас друго и не тражи, него само оно, што је, по Његовом светом учењу, услов нашег мира и напретка на земљи. Кад суђено пак буде, Христос ће нас радосно примити у вјечно блаженство Царства небесног, јер смо у привременом свом животу на земљи засвједочили, да смо били његови прави ученици.

Поздрављам вас све, мила браћо, и честитам вам свијетли празник Рождества Христова, да га радосно проведете, и на много љета у најбољем задовољству уздокучивате.

Мир Божји, Христос се роди; Амин!

У Мостару, на Свијетло Рождество 1902. год.

Горепоменути смирени
АЕ. Митрополит:
Серафим с. р.

НЕЗВАНИЧНО.

Исповиједање св. апостола Петра.

Ив. Перовъ.
Превео Алекс. Живановић.
(Осијек.)

(Мат. 16, 13—20; Марк. 8, 27—30; Лука 9, 18—21).

На сјевероистоку у Палестини лежи мало сеоце Ванија (Banias), окружено гомилом развалина. Те су развалине сад тужни остатци старог града Панеје[1]), који се на том мјесту дизао у давнини, а који је у вријеме земаљског живота Господа нашег Исуса Христа прозван Цесаријом Филиповом. Панеју је прозвао Цесаријом Филиповом четверовласник Филип у част цесара Тиверија[2]); а за разлику од оне Цесарије, која је лежала на обали средоземног мора, међу Дором и Јопијом и која се звала Стратоновом[3]); ова се Цесарија прозвала Филиповом. Цесарија Филипова је оно мјесто, гдје су Спаситеља свијета први пут у Његову земаљском животу признали за Онога, којим је Он био по Своме суштаству, — гдје су Га Његови ученици на челу с ап. Петром признали за Христа, Сина Бога живога, о чему нам причају синоптичари јеванђелисти, а особито св. Матеј, који налаже тај догађај подробније.

У Цесарију је дошао Исус Христос из Јулије Витсаиде недјељу дана пред славним Својим преображењем (Мат. 17, 1; Марко 9, 2; Лука 9, 28). Успут (Марко 8, 27), већ кад је био у њеној области (εἰς τὰ μέρη — по Мат. ст. 13; εἰς τὰς κώμας по Марку, ст. 27.), Он послије молитве запита Своје ученике: *ко говоре људи да сам ја* (Марко 8, 27; Лука 9, 18)? или по ријечима св. Матеја: *ко говоре људи да је Син Човјечији* (Мат. ст. 13.)?

Господ је истина знао за она неправилна мнијења, каква је имао о Њему народ, па пита за њих ученике, желећи их побудити, да они одбаце та лажна мнијења народа о Њему и да њих изазове на правилан и истинити пут, да би они, по тумачењу св. Јована Златоустога „самим покретом питања били просвијећени за више разумијевање и да не би и они о Њему тако ниско мислили, као и народ“[4]). Имајући у виду такву премудру сврху Својих питања и важност њихову (која

[1]) Plin. Hist. Nat. V, 15.
[2]) Јосиф Флавије: Antiqu. Judaior. XVIII, 2, 1.
[3]) Ibid. XV, 9, 6.
[4]) Бесједе на јеванђ. Мат. у руском преводу Москва, 1843. д. II. стр. 415; стр. Теофилакт: Толков. на Еванг. Матеј., Казањ, 1855. г., стр. 274.

се рађа из те сврхе), Он их је спремио молитвом, као што је обично молитва била почетак свију знаменитијих догађаја у Његову животу (Лука 3, 21; 6, 12; 22, 38—46). Он се без сумње у овој прилици молио Своме Оцу, да озари свјетлошћу истине све Његове ученике, да им даде прави појам о Њему, њихову Учитељу, каквог појма они још нијесу стекли, а страдање и смрт Његова се већ приближаваху. Та страдања и смрт нијесу била ученицима господњим саблазан и нијесу могла поколебати вјере њихове у Њега — само зато, што су добили више или мање правилан и истинит појам о Њему; само су тада они могли разумјети та Његова страдања и смрт[1]).

При тумачењу самога питања Спаситељева ученицима тумачи св. Писма, особито млађи, задржавају се и указују особито на израз: *Сина Човјечијега* (τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου), дајући тим ријечима раван садржај. Но само св. Писмо јасно тумачи значење ријечи *Син Човјечији*. Пророк Данило је *видјео у ноћним видјењима, како је са облацима небеским имао као Син Човјечији, дошао до Старога по дневима* (Κυτῶν ἡμερῶν) *и доведен пред Њега. И Њему се даде власт, слава и царство, да Му служе сви народи, племена и језици; власт је Његова власт вјечна, која неће проћи и царство се Његово неће расути* (Дан. 7, 13 - 14). Без сумње под Сином Човјечијим разумијева пророк Месију, ваплоћеног Сина Божјег, који се јавио међу људима као човјек, къ подобію плоти грѣха (Рим. 8. 3.). И Исус Христос је узео назив Син Човјечији из пророчке ријечи Данилове. Тим називом је Он постојано Себе називао[2]) и свагда га Себи присвајао у оном смислу и са оним значењем, како га је употребљавао пророк Данило. И кад је дакле питао ученике Своје, шта народ мисли о Њему, *Сину Човјечијем*, Он је хтио да чује из њихових уста мнијење о Себи као Месији, који се јавио народу као човјек, који му се показао и чинио као човјек, као што се изражава Јевтимије Зигавин[3]).

Називајући себе у том питању, управљеном на апостоле, Сином Човјечијим, — Месијом, Господ им је већ тијем указивао на то, да је народно мишљење о Њему, које је ишчекивао да чује од ученика, лажно, а тијем је спремао њихов ум, да узвишеније и дубље схвате Његову личност. Израз »τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου« према »με« имао је у Христову питању дакле особито значење и зато се он не може сматрати

[1]) vid. Meyer, Krit. exeget. Handb. üb. d. Evang. Matt. 1864. 5. изд.

[2]) Треће тврди, да се у Новом Завјету израз Син Човјечији налази 88 пута и ни у једном случају не означава другог, него увијек Месију (В. Чудеса Господа нашег Исуса Христа по приједоду Зиновијева, Москва, 1883, стр. 234); у ријечима самог Исуса Христа он је употријебљен 77 пута (Види чланак „Наименованіе Іисуса Христа Сыномъ Человѣческимъ" у Чтен. Общ. Люб. Дух. Просв. 1894 г. февр. и март). У том се чланку доказује, да се изразом Син Човјечији обично у Христово доба означавао Месија.

[3]) Толков. Еванг. отъ Матѳ. Кіевъ, 1886. г., стр, 247.

својевољним додатком св. Матеја, што допуштају њеки од тумача (н. пр. Холцман[1]), указујући на то, што тога параза нема у јев. Марка и Луке. У овом случају, као и у многим другима, сличним овоме, видимо, како јеванђелисти један другог допуњују, а не да они сами додају што.

На питање Господње ученици одговорише: *једни Те држе за Јована Крститеља, други за Илију, њеки за Јеремију или за једнога од пророка* (Мат. 16, 14; Марк. 8, 28; Лук. 9, 19).

За Јована Крститеља држаше Исуса Христа Ирод Антипа, који је Јована убио ради заклетве, којом се заклео кћери Иродијадиној. Мучен грижом пријеступне савјести он је, кад је чуо за чудеса Христова, мислио, да тај чудотворац није нико други, већ Јован Крститељ, коме је он скинуо главу са рамена (Мат. 14, 1—11; Лук. 6, 14—28). А заједно с Иродом држаху Христа за ускрслог Јована и њеки из народа (Лук. 9, 10), — вјероватно Иродове присталице[2]). Илију је чекао јеврејски народ као претечу Месијн, — Његова претечу по ријечима пророка Малахије, гдје Господ Савиот говори Израиљу преко пророка: *Ево, ја ћу вам послати Илију пророка прије него дође велики и страшни дан Господњи*, и сами апостоли су чекали таквога Илију (Мат. 17, 10). Вјеровање, да ће се прије доласка Месијина појавити Јеремија, поникло је из старозавјетног предања, да је тај пророк, по вољи Божјој и по божанском откривењу и упутству, сакрио негдје у пећини скинију, ковчег и олтар кадионн, који ће тамо остати, сакривени од свих људи-дотле, док Бог не сакупи Свој народ (2. Макав. 2, 4—8). Зацијело је помогло, да се вјера у други долазак пророка Јеремије развије и оно опће јудејско мишљење, да је тај пророк посредник код Бога и молит, вепик народа израиљског, ради чега су њега по преимућству називали *пророком Божјим* (προφήτης τοῦ Θεοῦ, Макав. 15, 14). Њеки су држали Исуса уопће за једнога од пророка, — старих, ускрслих из мртвих, као што се то види на причања св. Луке (Лук. 9, 8 и 19). Да ли су ови посљедњи чекали којег извјесног старозавјетног пророка, или су уопће вјеровали, да ће се појавити њеки пророк, али нијесу имали за то опредијељене личности — то је немогуће ријешити; познато нам је само то, да су сјем пророка Илије и Јеремије чекали и пророк Исанију и то на основу обећања Господа Сведжитеља, да ће послати у помоћ матери синова израиљских слуге Своје Исанију и Јеремију (3. Јездре 2, 18[3]).

Сва мјеста св. Писма, на основу којих су Јудејци пред доласком Месијиним чекали којег старозавјетног пророка, очевидно су јудејски

[1]) Die Synopt. Evang. 1863. г.

[2]) Види Горскій: Истор. Евапг. и цер. Апостол. Москва, 1883. г., стр. 211.

[3]) О свим тим јудејским очекивањима види у Bertholdt. Christol. jud. §. 15. p. 58 и даље.

књижевници намјерно лажно тумачили[1]), чему је индиректне потврде и у јеванђеоском приповиједању (Мат. 17, 10).

Јасно је било из одговора апостола, да је појава Спаситељева била по народном мишљењу необична, да су сви признавали директан одношај Његов према Месији, сматрали Га за претечу Месијиног, само не за самог Месију. На први поглед та изјава Исусових ученика стоји у противрјечју са јеванђеоским свједочанствима, по којима су Исуса Христа од првог доба Његове дјелатности признавали за Месију, као што су Га на пр. признали за Месију два слијепца, која су ишчекивали од Њега исцјељења (Мат. 9, 27); готови бијаху, да Га исповједе Месијом свједоци исцјељења слијепог и нијемог бијеснога (Мат. 12, 22); за Месију Га је признавала жена Хананејка (Мат. 15, 22); послије насићења пет тисућа људи са пет хљебова и двије рибе народна маса видјела је у Њему пророка, који је дошао у свијет и хтједоше да Га прогласе царем — Месијом (Јов. 6, 14—15). Но то привидно противрјечје лако се тумачи тим, да, ма да су поједина лица признавала Исуса за Месију, ипак Га је опћи народни глас признавао само за Месијина претечу[2]); ма да се догађало, да су Га и цијеле гомиле хтјеле признати за Месију, но то је било само послије таквих Његових дјела, која су одговарала њиховим појмовима о Месији, као о моћном политичком господару, којем је био посао, поштo оснује теократско земаљско царство, да дарује јудејском народу политичку слободу и земаљску срећу. У прво вријеме опћег дјелања Исуса Христа без сумње је било више њих, који су Га признавали за Месију, но што је даље ишло, тим је мање било таквих, који су тако мислили, јер Он није оправдавао ни испуњавао њихових очекивања о оснивању политичког Давидовог царства[3]). Вјера у Њега као Месију мало по мало уступаше мјесто мнијењима, која су побројали апостоли у одговору свом Господу, и у то вријеме, кад су они дали тај одговор, било их је већ тако мало, који су га признавали за Месију, да апостоли нијесу на њих посебно ни указивали.

Разлика народних мишљења о Исусу Христу и његова несагласност бијаше знак, да су та мишљења погрешна; зато их не могоше правилнима признати ни ученици Господњи и зато их Он, као што смо више примјетили, желећи чути од њих правилније мишљење о Себи и хотећи у њиховим умовима створити прави појам о Себи,

[1]) vid. Olshausen, Biblisch. Comment. üb. sämmtl. Schriften d. N. Testam. I. Bd., Königsberg, 1853., стр. 516.

[2]) vid. Meyer, Kritisch — exeget Handbuch üb. d. Evang. Math., стр. 349. прим.

[3]) vid. Keil, Commentar üb. d. Evang. des Matth., Leipzig, 1877.

пита: „а ви шта мислите ко сам ја? А Симон Петар одговори и рече: Ти си Христос, Син Бога живога. (Мат. 16. 15 и 16).

Симон Петар најпламенитији и најживљи међу апостолима, који се свагда истицао међу њима, по изразу св. Јована Златоустога „уста апостола (τὸ στόμα τῶν ἀποστολῶν)“[1]) први одговара на питање Исуса Христа не само у своје, већ и у име свијех апостола. Смисао и достојанство Петровог одговора коментатори св. Писма различно опредјељују. Неки сву важност његову виде у особитом и узвишеном својству вјере апостолове у Исуса, какве нијесу имали до тада не само њихови савременици, већ ни они сами; други пак достојанство Петрова одговора виде у његовом особитом догматичком садржају и значају. Први дају сву силу у одговору ријечима *Ти си Христос.* (σὺ εἶ ὁ Χριστός), а други у оној апозицији, *Син Бога живога* (ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος).

(Наставиће се)

Може ли се за иновјерне молити.

Поводом једног случаја у Литванској епархији, гдје је наредбом духовне власти забрањено опијело у Виленској катедралној цркви у помен умрлога заповједника виленског војног округа генерала А. В. Хурчиве, римокатолика — написао је професор *М. Красноженъ* један чланчић у листу „Руководство для сельскихъ пастырей“*), који чланак и ми са његове важности и значајности доносимо у нашем листу. Чланак је овај написан посве објективно, а изведен строго на основу канона православне цркве. Сам чланак гласи овако:

*

Прегледајмо горње питање сасма објективно и покушајмо да га ријешимо, полазећи са гледишта и становишта чисто каноничног.

Већ апостол Павле не дозвољава никаква религиознога општења са људима, који не припадају истинитој цркви Христовој[1]). Заповијест Апостолова, која забрањује православнима религиозно општење са јеретицима, понавља се и у многим црквеним правилима. Православнима забрањује се молити скупа са јеретицима. Наиме, већ у 45. апостолском правилу читамо: „Епископ, или пресвитер, или ђакон, који се буде са јеретиком само и молио, нека се одлучи; ако им пак допусти као клирицима, да раде што, нека се свргне“.

[1]) Бесѣд. на евангел. Мат. у руск. прајев. Москва, 1843, II. стр. 417.

*) Бр. 47. од год. 1902.

[1]) „*Човјека јеретика по кривоме и другом савјетовању клони се*“ (Тит. III. 10). „*А ако не послуша ријечи наше, онога посланицом назначите, и не мијешајте се с њим, да се посрами. Али га не држите као непријатеља, него га свјетујте као брата*“ (II. Солун. III. 14—15).

6. правило лаодикијскога сабора гласи: „Не треба допуштати јеретицима који остају упорни у јереси, да улазе у дом Божји“. У 33-ћем пак правилу истога сабора налазимо ово: „Са Јеретицима или расколницима (σχισματικῶ) не смије се заједно молити“[1]). Православни свећеници дакле не смију над јеретицима вршити никакве тајне, нити икакве друге свећене службе (осим ако они не изјаве жељу и намјеру да ће у цркву православну ступити), а такође забрањује се и јеретицима свршавати ове службе за православне (Апост. правило 46. 64. Лаод. 6. 9. 33 и 37).

Сва ова правила, која забрањују Хришћанима религиознога општења са неправославнима, ни у колико не протурјече духу Хришћанске љубави и оној вјеротрпљивости, која је толико својствена цркви православној, јер „посве је друго нешто трпљети у близини својој заблудјеле, очекујући њихово добровољно обраћење, или и настојати о томе, и живјети с њима у општењској грађанској заједници, а сасма је друга ствар — имати с њима без разбора вјерског општења, што би значило не њих обратити православљу, но и сами се у њему поколебати“[2]). Читава ствар је гледе овога само у томе: сачувати православне од религиозног индиферентизма, једностраности и равнодушности у дјелима вјере.

Од времена диобе цркава западно-римокатоличке од Источне и наредбе истакнутих црквених правила, односно религиознога општења православних са латинима, примјењивале су се на ове посљедње према приликама час блажије, час опет строжије. Тако нпр. кад је патријарх александријски Марко II. ставио Теодору Валсамону питање: да ли је дозвољен латинским заробљеницима улазак у православне цркве, и могули тамо они добити благодатне дарове, добио је одговор негативан. Валсамон допушта то само у оном случају, када се такви Латини претходно потчине установама Православне Цркве[3]). Но када је касније (у XIII. в.) митрополит Дирахијума Константин Кавасила ставио на архиепископа Димитрија Хоматина питање: могули православни епископи полазити храмове латинске и тамо на богослужењу учествовати, архиепископ је одговорио, указујући на незнатне разлике, које постоје међу црквом латинском и источном, да епископ православни може походити цркву латинску.

Категорички је истакао и то мишљење, да је приговор Валсамонов општар и неоснован, јер Латини нијесу били на сабору осуђени,

[1]) Види: 9. правило Тимотија, еп Александријског.

[2]) Арх. Іоаннъ: „Опытъ Курса церковнаго законовѣдѣнія“. Вып. I. стр. 191—192.

[3]) Валсамон ἀπάκρ. 16 Σύνταγμα κανόνων, V. 460.

нити као јеретици из црквеног опћења искључени, но су много пута учествовали у православном богослужењу и молитвама. Основ за ово налази се у 15 правилу I—II. цариградског (у храму св. Апостола) сабора, држаног 681. године. У опће, по мишљењу Димитрија Хоматина, интереси Православне Цркве не треба да иду на то, да одбијају Латине, но да их поступно и на лијеп начин приволе и склоне на своју страну, јер је један Спаситељ и Господ пролио крв Своју за све[1]). У исто ово вријеме, а поводом тијем, што су Латини уступали гробља своја православнима и благосиљали лијесове њихове при погребу, обратио се поменути митрополит Дирахиума епископу Јовану Китарскоме са питањем, да ли се то исто може чинити и од стране православних.

Епископ је одговорио у помирљивом тону, да, како у другим приликама, тако и у овој, међу поштедницима обојих вјероисповиједи не може бити никакве разлике[2]). Но исти онај Димитрије Хоматин у познијем једном писму своме, упућеном монаху Григорију Икодомопулу, изрекао је већ много строжији одношај спрам Латина[3]).

Наши претци, држећи много на своју вјеру и желећи сачувати православне од прелаза у другу вјероисповијед, строго су се придржавали горе изнешених правила, забрањујући православним хришћанима свако религиозно опћење са иновјернима. У споменицима, која се до наших времена сачували, налазе се не само свједочанства о забрани православнима учествовати у молитвама са неправославнима (полазити њихове храмове), него и о забрани неправославнима полазити православне цркве, а понаособ имати удјела у св. тајнама. Такође има свједочанстава и о томе, како црква није дозвољавала ни ближи, приватни додир и опћење с њима ни иначе у обичном животу. Већ преподобни Теодосије Печерски, митрополити: Георгије, Јован II. и Никифор у посланицама својим, опровргавајући потанко разне заблуде Латина и указујући, да су они ушљед тијех заблуда одбачени и одлучени од Цркве Православне, заповиједају, да се вјерни на сваки начин клоне и чувају њиховог учења, да не учествују у богослужењу њихову, не живе њиховим обичајима и навикама, не склапају с њима бракове, и чак шта више да ни у јелу и пићу не опће с њима.[4]) И касније, придошлицама иновјернима, сликарима, индустријалцима и другима радо је давано мјеста у средини нашој и дозвољавано им је, да се своје вјере придржавају без икаква притиска и забране, али им

[1]) Димитрій Хоматинъ. Σ. V. 435—436.

[2]) Σ. V. 404.

[3]) Zhishman. „Das Eherecht d. orient. Kirche". Стр. 533.

[4]) Проф. М. Красножонъ. „Иновѣрцы на Руси. Къ вопросу о свободѣ вѣры и о вѣротерпимости." 3. Изд. стр. 133.

дозвољавано не бијаше да руске храмове полазе[1]). Шта више пријечен је улазак био у православне храмове и оним лицима, у која се сумњало, да нијесу чврсти у Православљу[2]). Није дозвољавано такође ни православним улазити у неправославне храмове и учесвовати у богослужењу са особама неправославним. Тако је н. пр. велики кнез Јован III. пославши своју шћер у Литву, између осталога рекао јој и ово: „Ако буде у Вилни краљица, мати Александрова, а свекрва њезина, те ако она пође у своју богомољу и рекне и њој да с њоме пође, то Јелена има краљицу до исте отпратити, а потом са скромношћу отићи у своју цркву, а у богомољу никако не улазити".[3])

Током времена овај се строги однос спрам иновјерача у неколико умањио, но и дан данас општење православних са пошљедователима другијех вјероисповједи, па ма те и Хришћанске биле, у тајнама и религијозним обредима не допушта се. Тако неправославни хришћани ни у ком случају — па ма то било и у вријеме болести и у случају отсутности духовнога лица — не смију се никако исповједити од православног свећеника без претходнога сједињења са Црквом Православном (Одредбе св. Синода од 17. јануара 1818 год. и од 22. децембра 1833. год) Сахрањивање иновјерних хришћана по уставу Православне Цркве може бити обављено само у случају обраћења њихова прије смрти у Православље и након исповједи њихове пред православним свећеником. (Одредбе Синодалне од 20. јула 1727 год. и од 22. маја 1730 год). Само у случају крајње потребе, а наиме, ако нема у мјесту, гдје је умрли, свећеника његове вјероисповједи, не смије свећеник отказати погреба иновјерном хришћанину. У таквом случају има православни свећеник, обучен у Епитрахиљ и Фелон, спровести умрлога од његове куће до гробља, али не читајући молитава православнога обреда, нити појући тамо пјесме изложене, но само: „Святый Боже".[4]) Овакова процесија не смије са свршавати у једно и исто вријеме и заједно са спроводом умрлога, који је припадник Православне Цркве.[5])

Питање пак о свршавању молитава над умрлим инославним хришћанима у пракси руске цркве није увјек подједнако рјешавано. Једни посве одричу могућност таквих молитава, позивајући се на каноне црквене и праксу старе цркве, а други опет допуштају их,

[1]) Макарій. „Ист. Русской Церкви" Т. VIII стр. 372.
[2]) Макарій. Т. XI. стр. 22—23. Голубцовъ, „Преніи о вѣрѣ." стр. 29—30.
[3]) Проф. М. Красноперовъ. „Какъ Русскіе берегли свою вѣру." „Живоп. Россія". NNo 45. 46.
[4]) Види и „Окружницу" Зворничко-Тузланске Епархије бр. 542. ех 1896. Пр. Преводиоца.
[5]) Нечаевъ. „Практическое руководство для священнослужителей", стр. 273—274.

руководећи се, с једне стране, духом хришћанске љубави и вјерске сношљивости, а с друге опет стране, снисходећи молби и жељи сродника умрлога, који моле свећеника православнога, да им не откаже Хришћанске утјехе помолити се с њима скупа за упокој душе умрлога иновјерног хришћанина.

Другога погледа придржавао се, међу осталима, и чувени митрополит московски Филарет, допуштајући домаће молитве и панихиде у дому за умрле лутеране. Но гледе овога сматрао је за основу могућности молитава за умрле иновјерце њихово поштовање и уважавање вјере православне и свију њених обреда и обичаја. Сви они пак иновјерци, који се у животу своме са презрењем, па шта више и непријатељски, односише према вјери и Цркви Православној, немогоше бити учесници молитава са стране ове цркве.

„Познавајући неколико лутерана — пише митрополит Филарет — који поштоваше и уважаваше вјеру и Цркву Православну, но који умријеше без да у заједницу њезину ступише, ради утјехе правих вјерних, дозволио сам за њих молитву, и то не јавну у цркви, с којом они јавно у животу и не сједињише се, но помен само на проскомидији и опијело на дому“ [1]).

Но у сваком случају слична *домаћа* молитва за иновјерца може бити дозвољена само од надлежног епископа. Међу осталима, и спомена вриједни архиепископ херсонски Никанор, у својој бесједи пред смрт, изразио се о хришћанској молитви овако: „тек што страна истинитој цркви Христовој душа отиде у свијет не земаљски, св. црква која удовољава молитве своје за вјерне своје, који Богу отидоше, неповријеђено приводи домострој правде и милости Божје и оне чланове, који нијесу њени и не учествују у примању вјере и тајана њезиних“ [2]).

У опће, ни једна црква (не само православна) не може дозволити, да особе и лица, која су њезини чланови, имају заједничкога у тајнама и другим религиозним обредима са пошљедницима других вјероисповједи. И ово је посве оправдано већ и са гледишта саме Цркве. Иначе, дозвољавајући без разбора црквено опћење међу људима разних вјероисповједи, Црква би упропастила и уништила саму себе [3]).

Синђел Иларион.

[1]) „Собр. мнѣній и отзыв. митроп. Моск. Филарета“. Т. IV. стр. 277—288; Томъ дополнит. стр. 186—188.

[2]) „Къ рѣшенію вопросовъ изъ области пастырской практики и церковно-религіозной жизни“ Кіевъ 1896. стр. 82.

[3]) Москов. Вѣд. 1902. год. Nr. 294.

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

Слободан сам мислити, да нико неће захтијевати, да особито потанко разјашњавам, да је питање које сам узео за предмет данашњега расправљања, врло важно. — На почетку хришћанска вјера, као што је до сад постојала толико стотина вијекова, и у будуће ће постојати без обзира на то, како ће се ријешити питање, које сам истакао. — Исто тако нема сумње, да позитивно или негативно ријешење питања, које сам узео да расправљам т. ј. признање, да је садржај наших јеванђеља у истину или историјски или је измишљотина хотимична или нехотична, да ли измишљотина појединих лица, или читавога друштва, — да то може имати одлучан значај за вјеру појединих лица, може им укријепити вјеру или поколебати или шта више је са свијем разорити. И заиста ако се изнесу пред нас чврсти и непротусловни докази, да наша јеванђеља садрже у себи сликање и описивање и у истину историјских факата т. ј. тога, што је заиста негда било, то је очевидно, да ћемо се истовјерношћу (автентичношћу) свога садржаја наших јеванђеља освједочити, да је наша вјера у опште истинита. На против, кад би нам доказали и то основано, јасно и убједљиво, да у јеванђеоском приповиједању било о самом Христу, или Његовој науци, или дјелима на земљи, а особито у приповиједању, гдје се наочигледно откривају пред нама натприродни елементи, који улазе у састав земаљске историје нашега Господа и који нам дају општи појам о Њему као Богочовјеку, да немамо ни најмање преставе о томе, што је негда фактички било и догађало се, него просто сабране у једну цјелину од непознатих лица у четири редакције записе у самовољно или измишљено састављених приповиједања о Христу међу Његовим шљедбеницима, који су мало по мало заборављали истиниту историју Његова живота и рада на земљи, — кад би нам, понављам, све то доказали научним путем, сва би система хришћанског вјероучења била до темеља уздрмана, изгубила би земљиште и изгледала би, да у зраку лебди. И тако историјском достовјерношћу садржаја наших јеванђеља у свима њиховим дијеловима, а особито у највише битним и важним за нашу вјеру, учвршћује се и унутрашња истина Хришћанства; на против признањем, да су у јеванђељима сабране измишљотине или, као што се сад обично изражавају, „митоси“ — бајке, — руши се унутрашње

т. ј. трајно и апсолутно — обзиром на све друге свјетске религије — достојанство Хришћанства као религијозне системе.

Пошто је питање о доставијерности или недоставијерности наших јеванђеља тако важно и има одлучно значење за достојанство наше вјере, за њену истину, утврђење или разорење у нашој свијести, држим да је са свим природно, да ко запита, зар не узимам на се одвећ смјели задатак и ужасну одговорност за његово успјешно рјешење, кад ступам пред поштовани скуп образованих слушалаца са питањем: шта садрже у себи наша јеванђеља; како мисли беспристрасна историја, да ли доставијерну историју, као што тврди богословска наука вјерних, или измишљотине побожне фантазије — скуп бајака, као што мисли невјерија?

Заиста, кад не бих доказа, које сам наумио, да изнесем пред данашњи скуп с једне стране ради историјске доставијерности садржаја наших јеванђеља, а с друге да се оповргне гледиште невјерства на наша јеванђеља као на зборник бајака и измишљотина, — кад не бих, велим, тих доказа држао за јаке и непоколебиве, не бих се ни одлучио да изађем с њима пред непристрасни суд образованих слушалаца. Ја их називљем таковима за то, јер они нијесу моји, него припадају самој историји, историји онога времена, кад су се појавила на свијет наша јеванђеља, што се неће састојати из каквих год теоретичких мишљења или апстрактних доказа, него просто из низâ факата и то неоспорних, које једнако признају и вјерни и невјерни, који нас сви заједно, као што ћемо видјети данас, воде до непобитног закључка, *да је историјски доставијеран сав садржај наших јеванђеља.*

Надам се, да нико неће тумачити мојих ријечи тако, као да ја са свим неустрашиво и са самопоуздањем долазим са овим предавањем, које сам слободан изнијети пред поштовани скуп. На против ја се бојим, и то јако, крупних недостатака у њему, које ће опазити критика поштованих слушалаца. Но ти недостатци колико их год било и какви год били, на сваки начин биће моје личности, мога начина излагања и развијања мисли и мога језика, у кратко да кажем — спољашње формалне стране мога предавања, а никако саме суштине његове; не тога што ће се говорити у потврду доставијерности садржаја наших јеванђеља, а против митског састава њихова, него тога, како ће се говорити; јер, понављам, докази, које имам да изнесем за историјску доставијерност јеванђеља, а против признавања њихова садржаја за митски „држим за јаке и чврсте; за то сам се и одлучио, да изађем с њима у данашњем предавању на сриједу.

Да пријђем на ствар!

Имајући циљ да темељито и истинито научно расправимо питање о достовјерности или недостовјерности садржаја наших јеванђеља, држим да је неопходно нужно, да најприје установимо општа начела, по којима држим, да имамо колико право, толико да смо и дужни да се руководимо у овоме истраживању. За таква начела у нашем питању држим ова:

а) Свједоџба о каквом год догађају мора се признати за достовјерну, ако нам то казује очевидац или у опште савременик догађаја, и ако тој свједоџби друге савремене јој свједоџбе не противуслове тако, или да поричу сам факат догађаја, кога прва свједоџба потврђује, или да казују о догађају са свим друкчије, него ли то казује прва свједоџба.

б) Исто тако мора бити признат за истинит такав факат који се сачувао до нас, а саопштило га је лице, које, ма да је живило и послије факта, који је саопштило, ипак га је записало по ријечима очевидаца или савременика факта; и да се не поричу друга савремена нашем свједоку лица и у са свијем друкчијем облику не казују.

в) Од два различита гледишта на један и исти предмет за основаније мора се признати оно, које правилним логичким путем ствара закључак и општи суд о предмету и то не на премисама, које оно само истиче, него на премисама противнога гледишта, — другим ријечима, од два неједнака гледишта на предмет мора бити јаче оно, које не ставља на супрот супротном просто своје властите доказе (наводе), него које доказе или тезе противнога гледишта са беспријекорно строгом логиком употријеби тако, да исто утуче и побије.

Руководећи се сад истакнутим начелом надам се, *да ћу помоћу Божјом доказати моћи најприје строго историјску достовјерност садржаја наших јеванђеља, а за тим апсолутну неправду и потпуну научну неоснованост гледишта невјерства на наша јеванђеља као на зборнике бајака.*

I.

Претставници негативне или Христанству непријатељске критике наших јеванђеља не признају, да она припадлеже лицима, којима су их као ауторима њиховим у све вијекове христанске ере од првога до садашњега приписивали христани свију вјероисповједи, а то је: двама непосредним ученицима Христовијем из броја дванаесторице Матеју и Јовану и двама свакако савременицима Спасителевим: Марку и Луци, од којих је први био сапутник у мисионарској проповједи апостолима Петру а касније Павлу, а други ап. Павлу.

Антихристански критичари наших јеванђеља једино по томе могу порицати историјску достовјерност њихова садржаја, што не

признају за авторе јеванђеља споменутих лица: Матеја, Марка, Луке и Јована.

Оставимо за час на страну спор са невјеријом, што се тиче питања о ауторима наших јеванђеља! — Обратимо се најприје на свједоџбе или саопштења о нашем Спаситељу, о којима нема никакве сумње да припадају ако не очевидцу, али свакако савременику Христовом, који је лично и из близа познавао непосредне ученике Господње и многе друге очевидце Христове, о чему ни сами критичари наших јеванђеља из табора невјерије не сумњају.

Овђе разумијем историјске податке о нашем Господу, што их налазимо у посланицама ап. Павла: (двема) Коринћанима и у оној Галаћанима. — Свима саопштењима у овим посланицама о Христу дајем ја изванредно, неоспорно-историјско значење, и то за то, што, као што говори један богослов, најекстремнији критичари јеванђеља Штраус и Баур са свијем одређено и одлучно најављују, да споменуте четири посланице никоме другом не припадају, него управо апостолу језичника Павлу.

И заиста Тибиншки проф. Баур у својој књизи „Павле, апостол Исуса Христа“ (Paulus der Apostel Jesu Christi — Stuttgart 1845.) говори: „што се тиче ове четири посланице, не само да се није никад подизала сумња у њихову оригиналност, него шта више, имајући пред очима неспорни карактер Павлиничке оригиналности, који се на њима огледа, ми не можемо ни замислити себи најмањега повода за критичку сумњу у постанак њихов од споменутог апостола“. Такав суд Бауров безусловно дијеле и одобравају и његови ученици Целер и Штраус.

Допустимо дакле за час, да од свега канона новозавјетних књига имамо само четири споменуте посланице, које несумњиво припадају савременику Христовом, који се лично дружио са његовим ученицима и са многим другим очевидцима Господа, који је дакле и могао потпуно да нам саопшти најдостављерније податке о Христу, какве је он могао добити само од непосредних ученика Господњих, шта нам казује овај савременик и апостол Христов у својим свједоџбама о Њему? На пошљетку нећемо да чујемо о Христу од ап. Павла нешто из комплекса података, које нам казују обични, природни факти из земаљског живота Господњег, чију истинитост или историјску достављерност не поричу у нашим јеванђељима ни сами учени претставници невјерства. Не! Ја желим да знамо више: не свједочи ли ап. Павле у посланицама, које су неоспорно његове, о чему необичном, натприродном и чудесном у лицу, науци и животу и раду Христовом,

о чему нам се у изобиљу казује у јеванђељима, а што одлучно поричу невјерни критичари као недоставиерно и тврде, да сви натприродни елементи у јеванђеоском сликању Христа долазе од лица, која нимало нијесу знала оригиналнога, истинито — историјскога живота и рада Христова на земљи.

Да видимо!

(Наставиће се.)

Ориси хришћанскога живота

од Епископа Висариона.

(Чланци за народ).

— Преводи протопресвитер **Ј. Петровић,** кр. проф. и катихета у Загребу. —

Нешто о прелима и плесовима.

Вријеме је дано ради приуготовљења за вјечност, — вели хришћанска побожност. Вријеме — капитал, вели савремена економска мудрост. У једном и другом случају треба вријеме цијенити и употребљавати према његову опредјељењу стога, што сви дарови Божји треба да буду за нас драгоцјени и да их употребљавамо тако, да достигнемо ону циљ, ради које су дани, да би могли умножити истинито наше добро, под пријетњом строге одговорности пред Богом, ако их неправилно употребљујемо, јер се сваки капитал мора тако употребљавати, да донесе користи. Овдје нијесмо намјерни да набројимо све случајеве како не знамо, да се временом користимо, или што га злоупотребљујемо, већ ћемо обратити пажњу само на то, како се неразумно и без рачуна, како се шта више нехришћански троши вријеме на вечерњим састанцима, познатим под именом *прела и плесова.*

Бивају каткад вечерњи састанци с похвалном цијељи — да један с другим измијени разумне, корисне по душу, мисли и утиске, да претресу каквогод корисно дјело, да проведу вријеме у читању корисне по душу, или у оне корисне и саздавајуће књиге, у пријатељској искреној бесједи о снему, што се односи на оне и посебно добро. Такове су, на примјер, вечери књижевне, учене, или вечери, посвећене духовним разговорима. Вријеме, проведено у сличним састанцима, — није губитак, и треба желити, да се наше друштво навикне на њих све више и више, без пропуста и, разумије се, без да се наруше дужности црквене, друштвене и друге. На жалост, већи дио наших вечерњих састанака има сасвим други карактер. Обично се у вече састају не зато, да се проведе вријеме, као што приличи бићу разумноме и хришћанину, већ да *проће* вријеме, да се проведе недостојним начином, и та се цијељ постиже, не може бити боље,

Припремом, да вријеме прође, т. ј. да се вријеме *убије*, служе сами, вечерњи договори. Бескорисному дјелу претходе бескорисни договори. Они одузимљу много времена и код званицâ и код позивачâ, гдје и једни и други изгубе много. Љубитељи забавâ потроше често толико само за једно вече, да би се тијем могло лако потпомоћи стотине биједних породица, издржати кроз цијелу годину неколико школâ, подупријети неколико храмова у гдјекојим забитим крајевима и пасеобинама. Сујета и таштина бацају новце са прегршти онђје, гдје их не треба корист и нужда, и ми смо тврди до ципцјашлука ондје, гдје би употреба новца била веома нужна и спасоносна. Не малу штету доносе вечерње забаве и званицама. Има забавâ, на које се мора, тобоже по захтјевима пристојности, особито што се женскадије тиче, неизоставно доћи у новом и скупоцјеном одијелу, па макар се ради тога одијела морало и у дуг загазити. Особе, оскуднога стања, прегореће много што-шта, за домаћи живот потребно, само да могу доћи на позвану забаву у најмљеној скупој екипажи, у којој не знаду ни сједити како треба, јер нијесу научене. Није ли све то сујета? Није ли то далеко од здраве памети? Али кад се ради о томе, да се људи виде и покажу, тада је здрава памет далеко од нас. А то само зато, што смо се ми угледали на те појаве сујете, таштине и ропске потчињености гадним обичајима, они нам се не показују као знаци умногa растројства, а код здраво мислећега човјека не могу се ни представити друкчије.

На позвано вече долазе једни раније, други касније, према томе, каково мнијење има ко о себи. Ко гледа на себе с висока, признаје себе за човјека вишега положаја, тај ће увијек гледати да дође на позвано вече што је могуће касније; „мене могу и причекати“, рачуна он; мени није угодно да будем ма на каквој вечери; „то може бити само на част онима, које ја удостојим свога посјета“. (Неки, спремивши се сасвим за полазак, нарочито шаљу лакаје, да дознаду, је ли се довољно гостију скупило, да не би дошли рано и тијем понизили себе). Рачун заиста вјеран. Има људи средњега сталиша, који се особито поносе посјетом знатних по спољашњем положају, а не увијек по личном достојанству, особâ, цијене тај долазак не из жеље да се искрено здруже с њима, већ једино због таштине. Њима није стало до тога, што те високе особе не ће им ништа допринијети до ли разметљивости, и што дијелом због немарности, дијелом због недостатка истинитога изображења и такта, не ће ни најмање учинити занимљивим своје присуство на вечери, него ће што више својим присуством сметати друге госте. Људи таштн, који воле видјети међу својим гостима високу особу, цијене њезино присуство, зато, што је цијела ствар у

томе, да се баци прах другима у очи, да би могли други мислити о њима не као о обичним смртницима: не ће свакому смртнику доћи висока особа.

А чиме проводе вријеме гости на вечери? У част нашему времену мора се признати, да се груби чувствени пороци — неситост (прождрљивост) у јелу и пићу, пијанство, тако обични на старим пировима, сад много ређе вирују на нашим вечерњим састанцима. Тим не мање има на њима доста такова, што се не може похвалити. Јер чим се људи забављају на тима састанцима? Људи млади забављају се неким дијелом гимнастичким вјежбама, познатим под именом плеса: плешу и скачу док не клоне. У том погледу, како се уобичајило одавати се забавама те врсти, тешко их је одобрити као разумне и моралне. Нама је позната не једна породица, гдје се уче дјеца свему, што се држи нужним за свијет, па и излишно, али су плесови искључени из реда лекција. И то је достојно хвале. Прво, плесне лекције одузимају дјеци врло много времена, на штету другим дужностима, а по преимућству изучавању закона Божјега. Друго, вјештачка кретања и скакања у плесовима задају много посла ногама али не дају ништа глави; зато су умни људи ријетко одлични плесачи, и израз: плесач, вјетропир и празна глава — врло често имају различита значења. Треће, многе плесне кретње бивају нескромне и неучтиве и већ због тога не би требало да се трпе у друштву. И зар није чудно, што матере и надзорнице, које непрестано говоре кћерима и васпитаницама о скромности и пристојности, у исто вријеме с пажњом, достојном најбоље циљи, гледају да се прикуче на њихове нескромне и неучтиве покрете и плесове? Није ли увреда за здрави смисао и морално чувство дозволити у плесовима, шта више и одобравати оно, што се у другим случајевима признаје неморалним? Али нарочито није без опасности по скромност и поштење заједничко учествовање у плесовима особа мушкога и женскога спола. Зло не би било баш тако велико, кад би се тој забави одавала лица обојега спола засебно; али како се може оправдати пред моралним судом, приближење у плесу особа једнога и другога спола, па још дотле непознатих у тако малој удаљености, која се у другим случајевима строго осуђује? Ако дјевојка дозволи себи да се забавља с младим човјеком, ухвативши својом једном руком његову руку, а другу метне на његово раме, у обичним приликама осуђују је и кажу јој у очи, да се заборавила, да нема стида; а кад то учини у плесу, не сматра се то неприличним и бестидним. Чудновато! Непосредно приближење оба спола, које се дозвољује правилима плесне вјештине, није само по себи похвално, него је још већма

за покудити, злоупотреба, којој то зближење даје повод и угодност.... И баш те и таке забаве јесу неопходна састављина у програму прела и плесова!

Друга, обична забава, без које не пролази ни једно вече, састоји се у картању. Вели, да је картање изумио један сликар (у XIV. в.) ради забаве једнога краља, који је био умно растресен. Није ли чудновато, да је забава, измишљена ради разонођења човјека, који није био сабран, постала најмилијом забавом не само људи нижега сталиша већ и људи паметних и високе части? Не може се казати, да није и у том погледу, у коме се картање назива невином забавом, шалом, оно штетно. Оно је штетно већ зато, што може постати навиком, може одузети много времена, које би се могло с правим задовољством и користи провести у другом послу, корисном по душу, — и може пута више отупити укус за таке послове. А што да се каже за оне игре на карте, које се никако не могу назвати шалом, гдје се приноси на жртву част, савјест и здравље, гдје карташи под силним утјецајем нагона изгубе за једну секунду све, што су стјецали кроз десетке година, навлаче очајање у своју породицу, и сами у очајању губе живот самоубојством? Лудо би било ма чим оправдати те скрајности карташке игре, својствене играма хазардним, гдје немају мјеста разумне комбинације, већ све зависи од ризика; а ништа се не може рећи ни за оправдање обичаја, да се проводе вечере у такој игри на карте, која је спојена с радом размишљања и тражи често многоструких комбинација. Радити разумно не значи увијек радити достојно бића разумнога. Рад разума похвалан је тада, кад има похвалну цијељ. А какву цијељ има он у игри на карте? Једни се картају без икакве цијељи, картају се да се забаве, бескорисно, непазећи на добит и нежалећи за губитком, налазећи задовољства у пронађеној досјетци. То су игре из дуга времена, из љубави, то су мегданџије, који налазе задовољства у самој битци. Но таке забаве не само да су неразумне, јер је напетост душевних сила код њих достојна најбоље цијељи, него су заиста и штетне. Искуство показује, да се они, који се картају са заносом, налазе и послије игре у заносу. Јер их и послије игре прати сјећање на потанкости и комбинације о узроцима успјеха или неуспјеха, и то им не да, да се мирно баве дјелима побожности, службе, трговине и охлађује ревност к њима. Други се картају једино ради користи. И коме није познато, како се много зла рађа отуда? Не говорим за оне играче, који ради успјеха у игри траже невјеште играче, и не устежу се да се ухвате за сва тамна средства обмане, да надиграју невјеште у игри. Јасна је ствар, да таки несавјесни играчи раде горе

од разбојника и татова, и нијесу мање од једних и других криви пред законом, који забрањује посезати за сопственошћу ближњега. Но тешко је рећи ма што у корист и такозваних *савјесних* играча, кад они горе жељом да надиграју ближњега једино на користољубља. Губитак их ујарујава бјесилом и досадом, добитак им пуни срце нечистом радошћу. Успјех других у игри побуђује у њима завист и злу вољу, неуспјех — злу радост. А колико се породи због карата спорова и свађе, које се често претворе у дуговремено непријатељство, па и међу пријатељима и сродницима! — И тако, гледали ми на картање ма с које стране, оно је у сваком случају недостојно бића разумнога и штетно је у многом погледу. Између осталога оно је штетно и по тјелесно здравље, јер силни душевни потреси, које карташ осјећа у игри, не могу а да се не опазе на тијелу; осим тога не може а да не буде штетно за њега и то, кад картање држи играча привезана за једно мјесто у току неколико сати. Није ли стога достојно сажаљења, што је картање неопходни саставни дио наших вечерњих забава?

(Наставиће се.)

Пред свету исповијед и причешће.

— Мојим ученицима. —

Рад сам с Божјом милошћу прозборити данас с вама неколико ријечи о тајни св. исповиједи и причешћа, да добро схвативши величину и замашност њихову можете им приступити спремно и достојно, као питома чеда св. наше православне цркве.

Већ из предавања и обучавања вас истинама наше свете вјере могли сте се поучити, да је за истинито хришћанство уопће потребна вјера и искрено расположење духа и срца. Колико се то тек захтјева при учествовању у св. тајнама, гдје се човјек непосредно додирује са благодаћу Божјом, са самим свесветим Богом! Снага и утјеха тајне биће тек тада, када онај, који јој приђаше, приступа јој као безазлено, њежно јање са пуно истине у срцу и искрености, са много вјере и поуздања у њу, а не као вук у јањећој кожи, споља вјеран, а изнутра затрован сумњом и невјерјем. Јер у оваквој прилици нема важности свршен чин и обред (opus operatum) за човјечје оспажење и облагодаћење. За право освећење човјека тражи се његов живи рад у тајни. У примању св. тајне човјек је пасиван само толико, колико благодат Божја њега препорађа, а он не зна, како то бива, али уједно мора бити и активан он, јер човјек сам мора поискати благодат, па да се усели у њ, примити је, па да постане његова рођена. *Питате,*

и даће вам се; тражите, и наћи ћете; куцајте, и отвориће вам се. Јер сваки, који иште, прима; и који тражи, налази; и који куца, отвориће му се (Мат. 7, 7. 8.).

Да примјенимо једну сличност из природе. Као што код електрине треба спроводник, да струја из батерије дође у какво тијело, да га задрма и загрије, тако и код благодати. Овдје је тај спроводник истинито схватање св. тајне и искреност наша пред Божјом благодаћу као пред самим Господом Богом. Нема ли њих, благодат Божја попут живога огња, који чисти, горјеће, али не ће бити, ко ће ватру ту спровести до срца нашега, и још мање, ко ће се на пламену том загријати, одушевити и очистити. А онај, који спаја истиниту искреност и вјеру вјерних са Божјом благодаћу, јесте свештеник. Он као Христов смирени намјесник и слуга и као заступник вјерних изводи их пред само лице Божје. Отуда су вјерни дужни свештенику одавати достојно поштовање и љубав. Но о томе, драги моји, другом приликом. У тајнама, којима вас данас поучавам, вјерни су дужни свештенику особито искрени и истинити бити. Они су лекари душе и тијела вашега. Осјећате ли дакле, да вас болест мори у тијелу или души због гријеха каква, морате им отворити срце своје и душу и рећи им, гдје вас рана тишти, да вам могу лијека наћи. А лијек тај са неба долази од самога Бога. И коме откривате срца своја и који вас лијечи, сам је Господ Исус. Свештеник је само слуга његов. Видите ли колико је потребна искреност и истина, кад се исповиједате. Не говорите тада са људима, него са самим Богом. Лаж и неискреност је страшна и гадна, а у тајни свете исповиједи по човјека кобна и жалосна. Зар има истине и искрености, гдје се лаже и потајно крије у мислима и жељама? Зар има опроштења, и зар се смије повјерити небесни дар Божје благодати човјеку неџерну и непоуздану? Зар Јудиним цјеливом да приступимо чаши живота и спасења? И још да се надамо оправдани бити? О, не! тако није поштено ни човјечански! И људе варати и лагати им, гријех је, који човјеку доноси пропаст добра имена. Овдје пропаст вјечиту, пропаст Ананијеву, описану у Дјелима апостолским (5, 1—10.). Кад је хтио апостоле преварити и сакрити половину имања свога, укорио га је св. апостол Петар: *Ананија! зашто напуни сотона срце твоје, да слажеш Духу свештоме? . . . нијеси људима слагао, него Богу.* И казна за то била је смрт његова. Те ријечи св. апостола Петра нека су вам на уму, кад будете приступали св. тајни исповиједи. Јер и ако при тајни тој стојиш пред слабим свештеником, који не може продријети у срце твоје и душу, знај, да невидљиво прислушкује ријечи твоје сам Господ Исус.

Сви смо грјешни. Сви носимо на тијелу и души окиљке прародитељског гријеха и терет његов. Зато је потребно често јављати се духовним љекарима, да нас помоћу благодати Божје лијече и опросте терета. Па и данас је такав један дан, који је св. наша православна црква одредила, да њерна чеда њена приступајући св. тајни исповиједи исповједивши своје гријехе и искрено покајавши се за њих од Господа добију опроштење, и тако одлакшају душу своју терета, који је мучаше. Будите дакле, љубазни моји, свештеницима искрени, и говорите истину, гдје вас боли, јер ће вам они само тако моћи дати души добар лијек, који ће вас излијечити. Бог је истина, и пред њега се налази само истином. Истина његова нека осивјетли душу вашу, да у истину видите, гдје сте грјешили, како и кад, и да истинито признате то и покајете се; и свјетлост истине његове разгониће тада тмасте облаке црнога гријеха, који вам је душу теретио, и угледаћете срећни, Бог дао, зору љепших дана чистога праведничкога живота.

На уранку зоре те, осјећајући радост и љепоту ведре, оправдане душе попут онога блаженства, које смо спремни на пут млого пута осјећали на промолу красног мајског јутра полазећи пријатељима у походе и на гозбу — и ви ћете сјутра, ако Бог да, на гозбу Господњу. Радујемо се, је ли, кад нас пријатељ или рођак позове у госте. Давно се нијесмо видјели. Много је времена прошло од задњега састанка, много се промјена могло догодити и код нас и у њега. Једва чекамо, да се видимо, изљубимо и за лијепо упитамо здравље. Па гозба, па искрен пријатељски разговор, па пристојна шала и пјесма, све су то чари, који нам већ напријед маме радосне сузе на очи. А зар ваша сутрашња радост мања је од ове? Или зар гозба, на коју се сјутра спремате, незнатнија је од гозбе пријатеља и сродника? Ја мислим, да није, ако већа није. За искреног хришћанина нема веће части ни гозбе од оне, на коју се ви сјутра спремате. Св. јеванђеље је овако описује: *Један човјек зготови велику вечеру, и позва многе* (Лука 14, 16). Позната вам је та парабола Христова, у којој царство вјечног блаженства уподобљава се великој вечери, на коју Отац наш небесни позива многе. Велика је вечера то и слава не мања, јер су многи звани на њу и јер и гозба није обична. Љубав домаћинова и гостопримство је велико, он жели, да му се сав дом напуни гостију (14, 23). Да му гости сити и задовољни буду, да не огладне брзо, човјек тај јеванђелски, Отац наш небесни, даје гостима необично јело, јагње умиљато даје им, тијело Сина свога јединца. Ко не би радосно похитао на вечеру ту, гдје сваки залогај и напитак рађа човјека за блажену вјечност, царство небесно. Та ено Јагње само говори: *Ко једе моје тијело и пије*

моју крв, има живот вјечни, и ја ћу га васкрснути у посљедњи дан: јер је тијело моје право јело и крв моја право пиће (Јов. 6, 54. 55).

Па и ви, у Христу љубљени ученици моји, похитајте сјутра радосно на славу ту и гозбу, јер *су многи звани*, а штета би била велика, ви да се не одзовете. Доста је било у животу труда и рада, доста је било теретна гријешења и несносне чаме, доста тугованња и плача са кобна гријешења. Вријеме је да се веселимо. А ко ће се сутра најслађе веселити? Опет да се вратимо на главну мисао, поменьем: онај ће се сјутра највише радовати и уживати, који буде вјеран и искрен гост Домаћину. Јер и ако је Домаћин тај *тако заволио свијет*, госте своје, *да им је и Сина свога, јединца, дао*, ипак тражи он од гостију својих потребиту љубав и оданост спрам Сина свога, *да сваг у њега вјерује*. Који с вјером и љубављу буде кусао сутрашње вечере, који достојно приправи себе и *исиша се добро и тако буде од хљеба ио и од чаше спасења ино*, тај по ријечима Божјима *не ће погинути, но имаће живот вјечни* (Јов. 3, 16; I. Кор. 11, 28). Треба дакле и опет вјеровати. И као молитва сјутра пред причешћем нека вам на уснама лебде ријечи: *Вјерујем, Господе, и исповиједам, да си ти у истину Христос, Син Бога живога, који си дошао у свијет да спасеш грјешне, од којих сам први ја.* Вјера та животом својим треба да се у топлу љубав претвори, у у љубав жарку, пламену, која је само онда срећна и задовољна, кад се са највишим идеалом, са Богом својим најтјешње споји. Тек у тој искреној заједници човјека са Богом наћи ћете сјутра своје задовољство и блаженство. Без љубави и искрености ни обичним пријатељима не иде се у госте. Већ шта ради добар гост и искрен пријатељ? Спремајући се на пут мијеси колач и спрема дарове за пријатеља свог. А ваша жртва Богу, ваш дар сутрашњи нека не буде ни сребро ни злато, јер Богу то не треба. Срце смирено и скрушено из њедара вам младих Богу је мило и угодно. То нека буде ваша сутрашња жртва. И кад сјутра чујете свештеника с олтара и царских двери, гдје вас позива на најстрашнију тајну: *Со страхомъ божіимъ вѣрою и любовію приступите*; и када се духовним очима вашима укаже страхота и величанство Голготске тајне; и када благодат њезина куцне на врата срца вашега: отворите га тада, срећни, драге воље и одано, и као некад дијете Самуило у шатору завјета и ви на куцање њезино одговорите: *Говори, Господе, слуга твој чује* (I. Цар. 3, 10), говори, Господе твој сам! Отворите срца ваша и примите благодат, која вам се нуди. Не отуривајте је од себе, јер срећа Вам се пружа, јер ко Господа прима, и Бог ће њега, јер говори: *Ево стојим на вратима и куцам. Ако ко чује глас мој и отвори врата, ући ћу к њему и вечераћу с њиме*

и он са мном (Откр. 3, 20). Видите ли љубазни моји, да гост сутрашње вечере може бити само онај, који је најприје Господа угостио својом вечером, својом искреном пријатношћу и љубављу и истинитом вјером својом.

О, да бисте се искреним хришћанством задахнути и истинитом вјером оружани срећно удостојили сјутра трпезе Господње, велике вечере! Топла ће ми молитва бити, да закусак њен буде вам силна храна, да нахрањени њоме *будете причесници вјечнога живота* — дао Бог и ваша вјера и искреност! Амин.

Синђел **Владимир Боберић**,
катихета државне велике гимнасије.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Богојављенско водоосвећење у Сарајеву. И овогодишње Богојављенско водоосвећење обављено је овдје побожно и свечано као и сваке године. И ако је вријеме било јако студено, ипак се на ову свечаност искупио силан свијет из Сарајева и околине. Послије одслужене св. Архијерејске литурђије у $9^1/_2$ сахати прије подне кренула је од катедрале велика свечана литија уз пуцњаву топова до на извор Пјенкавац. Напријед је ступала војничка музика са почасном сатнијом војника, а за тијем школска младеж српских основних и више дјевојачке школе, ученици велике гимнасије, учитељске и техничке школе, те питомци св. богословије рељевске са својим наставницима и професорима. Иза богослова, а пред небом, ишло је у златоткане одежде обучено свећенство. Под небом, кога су носила четири приправника, а опкољавала почасна војничка стража под пушкама, ступало је Његово Високопреосвећенство Господин АЕ и Митрополит *Николај* са крстом у руци. За небом је ишла Његова Преузвишеност земље поглавар госп. барон *Апел* у генералском клобуку, за тијем грађански доглавник преузвишени госп. барон *Кучера*, те предстојници одјељења земаљске владе, фцм. вит. *Градл*, генералмајор *Цвјетићанин*, велики број вишег чиновништва, врхови разнијех области и множина грађанске публике обојега спола, као и мноштво сељачког народа. За вријеме литије наизмјенце су складно и лијено појали богојављенске стихире слушаоци св. богословије и приправници. На самом извору обављен је чин водоосвећења уз плотуне пушака и пуцњаву топова. За вријеме водоосвећења као и у самоме св. храму, одговоре на јектенија и остало појао је већ са вјештине и складности своје у извађању омиљени гимнасијски кор под управом свога ликовође катихете и синђела *Владимира Боберића*. По свршеном водоосвећењу вратила се литија Новом тестом и Ћемалуша улицом у катедралу, пред којом је Његово Високопреосвећенство окропило св. водицом почасну сатнију војника, чиме је ова свечаност завршена.

Светосавска прослава у Сарајеву. Као и сваке, тако и ове године велики и по читаво Српство значајан дан — дан св. Саве, првог српског Архиепископа

и просвјетитеља, прослављен је широм цијеле миле домовине наше на највећанији и најрадоснији начин. И овдје у нас у Сарајеву одслужена је свечана архијерејска литурђија под началством високопреосвећеног Господина Митрополита *Николаја* уа асистенцију свега мјесног свећенства, а потом је освештана »водица« у дворани српско-православне школе. Пригодан говор држао је том приликом наставник више дјевојачке школе г. *В. Борић*, гдје је истакао важност св. Саве по св. православну вјеру и народну просвјету. Подједно су освештане »водице« у државним училиштима, гимнасији и препарандији, гдје су такође изговорене сходне бесједе. У гимнасији држао је говор катихета г. синђел *Вл. Боберић*, и матурант г. *Вас. Рундо*, а у препарандији приправник г. *Поповић*. Послије освећења водице дијељено је коливо, чиме је ова лијепа слава завршена.

Светосавска прослава у Рељеву. Дан школског патрона—првог српског архиепископа и просвјетитеља св. Саве најсвечаније је прослављен и у богословском училишту у Рељеву. Послије св. литурђије, којој је присуствовао многи сељачки свијет из околине пошена је литија у зграду богословског училишта, где је чин водоосвећења и свећења колива обавио випеч. госп. ректор и протојереј *Михаило Лалић* са професорима преч. гг. синђелом *Иларионом Гадоњићем* и пресвитером *Савом Пешковићем*. Послије водоосвећења и шкропљења држао је пред мноштвом народа пригодну бесједу ученик IV. раз *Коста Новаковић*, у којој је згодно и лијепо оцртао и панно заслуге и значај св. Саве по српску цркву и школу. У подне је у заједничкој трапезарији резан колач, који је чин обавио ректор богослов. училишта преч. г. протојереј *М. Лалић* са благородним г. бароном *Александром Рајачићем*. У вечер тога дана одржана је уобичајена забава са одабраним програмом. Забави је присуствовало и Њ. Високопреосвећенство госп. Митрополит *Николај*, као и одлична публика из Сарајева. Све тачке програма, као пјесме, свирка и говор, тако и позоришни комад, изведене су умјетнички и на опће задовољство, што питомцима само на хвалу и част служити може. И само Њ. Високопреосвећенство АЕ. и Митрополит г. Николај о читавом току забаве благоизволјело се најповољније изразити.

Доктор православне богословије. Професор богословског училишта у Рељеву Дрид *Томо Поповић* положио је 16. о. мј. на богословском факултету у Черновици други ригорозум са оцјеном »једногласно«, те је 19. о. мј. промовисан за *доктора богословије*. *Др. Томо Поповић* први је међу синовима наше миле домовине, који је овај научни степен постигао. Младоме доктору нека је наша пријатељска, срдачна честитка, са жељом, да спремом и положајем својим послужи добру и интересима свете нам цркве православне, миле домовине и народа нам нашег!

Катихетски испит. Привремени срп.-православни вјероучитељ на великој државној реалци у Бањојлуци, јереј *Дамјан Грбић* положио је дана 30. и 31. децембра 1902. (12. и 13. јануара 1903.) у Сарајеву прописани катихетски испит, и показао је још добар успјех, те је једногласно проглашен способним да катихетско звање у средњим школама вршити може.

У митрополији Карловачкој.

Нови уредник „Српског Сиона“. На мјесто досадањег уредника »Срп. Сиона« протопресвитера Јована Јеремића, именовала је Њег. Светост патријарх српски госп. *Георгије Бранковић* за уредника »Срп. Сиона« протојереја *Димитрија Руварца*.

У Далмацији.

Уређење плата епархијском свећенству. Како »Гласник Далматинске Цркве« јавља, на надлежном се мјесту озбиљно ради на побољшању плата парохијском свећенству у опће, а посебно градских пароха. Већ су предузета расположења, да се увиђе претходно исплаћивање надопуштбених дотација, односно платâ парохијским свећеницима.

У Инглеској.

Нови примас инглески На упражњено мјесто Кантербуршког архиепископа именован је недавно др. Тома Р. *Давидсон*, епископ винчестерски. Овим именовањем за архиепископа подједно је Давидсон постао и инглеским примасом. Њему је сада педесет и четири године, а рођен је у Единбургу. Већ у раној младости истакао се на књижевном пољу, а многи његови радови по историји и другим црквеним питањима угледали су свијета у најугледнијим инглеским часописима. 1891. год. постао је рочестерским епископом, а касније винчестерским. Већ много раније, по смрти Бенсона архиепископа, понуђена му је кантербуршка архиепископија, али с обзиром на порушено здравље своје ову је понуду онда одбио. Нови примас је необично популаран у Инглеској.

Разно.

Сȗза. Већ од дужег времена а под надзором научника ради се око ископавања некадање пријестонице старе персијске државе. Више од три хиљаде година прије Христа бијаше Сȗза главни град Елама. Одавде су кретале силне војске заузимљући терен за тереном све до Јорданских вода и Египта. На 2280. г. прије Христа покорише Вавилон. Али касније овај удружен са Нинивом љуто се освети над угњетачима. 643. г. паде Сȗза, а с њом и држава, којој она главни град бијаше. Она се не само по значају, него и по величини такмичила са Вавилоном и по тврђењу научника простирала се она на њеких 712 километара. По порушена Сȗза брзо се подигла и већ послије пада Вавилона 560 године постала је она зимњом пријестоницом краља Кира, што је за њеко вријеме и остала. Чувена је била са свога града и јаке палате, у којој се краљево благо чувало. 530. год. паде она као плијен војске Вел. Александра. Хроника казује, да је македонски освајач том приликом запљенио силно благо међу зидинама несретне вароши. Након овога подигла се она и по трећи пут и постала је знатно трговачко средиште. Но 639 послије Христа мухамеданци је посве разориште. Камена на камену остало није, јер љути синови пророкови са земљом варош сравнише. Вријеме је закопало рушевине, а трава изникла на гробу некадање славне вароши, док 1851. године три инглеска научника *(Williams, Loftus* и *Churchill)* не пореметише вјечнога сањка вароши овој. Године 1884. пронашао је *Dieulafoy* славну и чувену палату *Apadana* коју су на основу пронађених натписа по дворанама саградили цареви *Дарије* и *Ксеркс*, а новијем украсима снабдјели је сви пошљедници њихови све до *Артаксеркса II*. Први тумач овијех натписа бијаше *Шајл*, учени домишљанац, професор асирологије на париској Сорбони, који и данашњим ископинама руководи.

Библиотека за слијепе. У Бечу је недавно отворена нова библиотека под именом »Средишња библиотека за слијепе«. Сврха јој је, да сиромашним слијеп-

цима стави на расположење музичка и књижевна дјела бадава. Библиотека се састоји из више од 1000 свезака. 344 свеске су само музичке врсте. Сироти слијепци бадава добијају књиге на позајмицу, шта више могу их и кући својој носити. Вриједно је спомена још и то, да су за слијепе набављене и писаће машине и справе. —

Риједак град. На обалама језера Мичигана основао је њеки мисионар *Dorie* град са 10.000 душа. *Dorie* проповиједа, да је болест — купање ђаволско, медицина пак — смртни гријех и да се за исцјељење ма какве болести ваља само удубити у посматрање Божје величине. Вели даље, да старање за тијело разваја душу и лишава човјека здравља. Градски закони забрањују увоз дувана, свињетине, остриге и апотекарских средстава, даље медицинску у оне а на посе хируршку и зубну праксу.

Јавна захвалност.

Висока земаљска влада благоизволела је храму у Зубцима подарити ове црквене књиге и то: апостол, два актоиха (I. и II. дио) требник (I. и II. дио) и један служебник.

Усљед тог милостивог дара, потписани стављa себи у дужност, испред свег народа ове парохије, даровательци — високој земаљској влади — изрећи најтоплију благодарност.

У Зубцима, дне 9/12. 1902.

Саво Даниловић
свештеник.

Читула.

Илија Берић, свештеник у Бараћима код Герзова (котар Варцар Вакуф) преминуо је 17. децембра 1902. у 73-ој години свога живота, а 52-ој свештеничке службе. Опојан је од четворице сусједних свештеника и 19. н. м. предан матери земљи. —

Ристо Крстић, свештеник у Пазарићу код Сарајева преселио се у вјечност 28. децембра 1902. у 45-ој години свога живота, а 24-ој свештеничке службе. Опојан је од осморице околних свештеника 30. н. м., и по жељи парохијана сахрањен у порти цркве пазарићке. Иза њега је остала удовица, једна удата кћи и двоје малољетне мушке дјеце. Покојник је био члан свештено-удовичког мировинског фонда и осигурао својој удовици и дјеци годишњу мировину од 1200 круна.

Обојици ових служитеља Божјег олтара нека је вјечан спомен!

Извјештај „Просвјете"

друштва за помагање Срба ђака

из Босне и Херцеговине.

Број 545.

У пошљедњем мјесецу повисио се број чланова: у Сарајеву за 2 добротвора; у Мостару за 14 чланова: 2 утемељача, 12 помагача; у Бањој Луци за 20 чланова: 7 добротвора, 13 помагача; у Доњој Тузли за 3 помагача и у Доњем Ушћу за 4 помагача. Нова су се мјеста јавила: Кључ са 32 члана: 9 утемељача, 23 помагача; Брац са 17 помагача; Загреб са 2 утемељача, и Славонски Брод са једним чланом добротворем. Свега има сада 2900 чланова, од којих су 29 добротвора, 422 утемељача и 2449 помагача. Осим тога примили смо од Збора учитеља из Ваљева и околине 40 динара у злату, на чему се овдје захваљујемо.

Стање благајнице било је 29. децембра: примање 30211 круна 7 потура, издаци 8495 круна 48 пот., у готову 21715 круна 59 пот.

Нове смо штипендије дали 4 и то: гимназијалцу из Чајнича 20 круна мјесечно, гимназијалцима из Фоче и Сарајевског Поља по 10 круна мјесечно, сва три у Сарајевској гимназији и ученику средње техничке школе у Сарајеву из Новог 25 круна мјесечно. Свега смо до сада дали 73 штипендије. Новијех приномоћи смо дали 270 круна. Све приномоћи износе 1408 круна.

Има велика множина повјереника, који нам се још не јавише, те молимо све, да нам се јаве што прије, примају ли се повјереништва и, ако се не примају, нека нам кога другога препоруче за повјереника на своје мјесто.

Из пете редовне сједнице главног одбора друштва „Просвјете" држане 29. децембра 1902. у Сарајеву.

Предсједник:
Ристо Х. Дамјановић.

Тајник:
Шћепан Грђић.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро босанска.

Бр. 1418 реф. I. ex 1902. 2—3

Оглас.

Јавља се Павлу Шушњару родом из Слуња сада непознатог боравишта, да је његовој супрузи Јоки рођ. Пчелареној, у Сарајеву подијељено право, да га због злобног раскидања брачне заједнице у сврху развода брака утужи. Услијед тога поново се позива отсутни Павле, да се овом дух. суду или свом уреда ради постављеном заступнику

часном господину Јовану Ђокићу пароху у Сарајеву до 15. марта 1903. год. пријави, пошто ће се иначе парница и без њега морати довршити.

У Сарајеву, 5. децембра 1902.

АЕ. и Митрополит Добробосански
Николај с. р.

Српско-православна Митрополија Зворничко-Тузланска.

Број 1084. ех 1902. 3—3

Едикт,

којим се, боравиштем непознати Јован Јовановић Радовановић, из Бријежнице, градачког котара, позива, да се до конца марта 1903. год., митрополијској овој управи лично или писмено пријави, и место својег нахођења означи, јер ће се у противном, истоме службено одредити заступник, с којим ће се, по тужби његове супруге, Анице рођене Грбића, из Церика, заметнути брачни процес спровести

У Д. Тузли, 3. децембра 1902.

Управа српско-прав. Митрополије зворничко-тузланске.

Конзисторија прав. српске АЕ. Митрополије Захумско-херцеговачке

Број 859 ех 1902 1—3

Едикт.

Јавља се отсутном Крсту Бејату, родом из Гацка, а по пошљедњем му пребивању у Мостару, сада непознатог боравишта, да је његовој злобно напуштеној супрузи Мари Бејат рођ Јањић у Мостару звољено, да га ради развода брака утужи.

Овим се позива отсутни Крсто Бејат, да се до конца марта 1903. год. овој Конзисторији као Духовном суду или службено постављеном му заступнику прич. пароху раштанском г. Владимиру Гвозденовићу у Мостару пријави, пошто ће се парница расправити и довршити и без њега, а пошто мине горе одређени рок, на темељу односних прописа и прибављених доказа.

АЕ. Митрополит:
Серафим.

Конзисторија прав. српске АЕ. Митрополије Захумско-херцеговачке.

Број 1007./I ех 1902 1—3.

Едикт.

Позива се Стеван Милијевић, родом из Бањалуке, бивши српски учитељ у Жупањцу, сада непознатог боравишта, да се до конца марта 1903. пријави или означи садашње своје боравиште овој Конзисторији као духовном суду, јер је против њега подигла тужбу за развод брака његова злобно напуштена супруга Стака Милијевић рођ. Важић из Жупањца.

Ако се Стеван Милијевић не пријави или не означи своје боравиште овој Конзисторији као Духовном Суду до горе одређеног рока, тада ће му се поставити службени заступник, који ће њега у подигнутој парници за развод брака правомоћно заступати.

АЕ. Митрополит:
Серафим.

П. н. читаоцима „Источника“.

Са 1903. годином ступа „Источник“ у XVII. годину свога живота. И у новој 1903. години стараће се уредништво, да се лист ваљаним и добрим радовима из свију грана богословских уздигне до оне висине, на којој ваља да стоји. Поглавиту пажњу обратиће уредништво практичној страни, те се постарати, како би овај лист што више доносио таквих чланака и радова, који би нарочито браћи свештеницима пружили тачних и нужних упутстава за њихову пастирску потребу. Са радошћу бележимо, да ћемо у току ове године доносити уз сваки број по по табака згодних проповиједи, екскорти и диспозиција, које ће нашој браћи свештеницима, а понаособ вјероучитељима врло згодно послужити за њихову личну употребу. Угодно нам је даље навести, да ће лист овај и током ове године, према досадашњим разноврсним и лијепим радовима, који су нам од познатих литерата и књижевника црквених на расположење стављени, бити обилат и разноврстан. Доносиће осим тога овај лист као и обично биљешке из црквеног и школског живота како у овоземној цркви, тако и по свима српским крајевима, а пратиће такође и развитак црквеног и просвјетног живота и по осталим православним и инославним црквама. Пратиће све појаве како на пољу наше црквене литературе, тако и код осталих цркава. Доносиће рецензије, приказе и оцјене — у колико то могуће буде било — на све богословске књижевне приноше, а такође постараће се уредништво да лист обилује и у књижевним биљешкама и другим разним нотицама. Да би свему овоме одговорити могли, умољавају се писци и издавачи књига да нам своја издања на оцјену приношљу, а такође и уредништва појединих листова, да нам листове своје у замјену шаљу.

Рукописе, књиге и све што се на унутрашњу страну листа односи ваља слати **Уредништву — Рељево код Сарајева**, а претплату и све што се Администрације тиче, нека се шаље **Администрацији у Сарајево**.

И на овом мјесту умољавају се п. н. читаоци „Источника“, да са претплатом како овогодишњом, тако и са заосталим дугом пожуре, како би и ми нашој обвези према штампарији што прије одговорити могли.

Р е љ е в о, 31. јануара 1903.

Уредништво „Источника“.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 14. фебруара 1903. Бр. 3.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: свињел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна АЕ. Митрополија Дабро-босанска.

Рукоположење и постављење. Високопреосвећени господин АЕ. и Митрополит дабробосански *Николај*, благоизволио је свршеног богослова *Тимотија Поповића*, дана 12. и 14. јануара 1903. у св. богородичном храму сарајевском за ђакона, односно пресвитера рукоположити. — Нови пресвитер опслуживаће новоустројену парохију у Дрињачи.

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

Рукоположење и постављење. Његово Високопреосвећенство Митрополит Бањалучко-бихаћки Господин *Евгеније* благоизволио је на божанственим архијерејским литурђијама рукоположити у храму „Силаска св. Духа“ у Бањалуци свршеног богослова из Церовице *Тому Анђелића* дана 1./14. фебруара 1903. год. за ђакона, а 2./15. фебруара за пресвитера. Истоме је подијељена у администрацију парохија Бјелобучје, у протопресвитерату тешањском.

Српско-православна Консисторија Бањалучко-бихаћка.

Свима протопресвитерским и путем ових и свима парохијским звањима!

У смислу односних прописа, који вриједе за особе, које се налазе у активној војничкој служби и које као такове спадају под војничко-свештеничку судбеност, може такове особе вјенчати, кад оне исходе за то потребну дозволу од своје надлежне војничке власти, и не војнички свештеник; но овај смије то вјенчање обавити само под условом, ако се дотична војничка особа искаже и са свједоџбом надлежног војничког свештеника, да су у погледу те војничке особе прописана оглашења обављена од стране надлежног војничког свештеника, и ако та војничка особа допринесе од свог надлежног војничког свештеника и остале исправе, којих је доприношење потребно за благослов сваког другог наумљеног брака.

Из тога излази, да невојничко свештенство није овлаштено са особама горе споменуте врсте обављати ни брачне испите ни прописане огласе, јер ови чини спадају у погледу истих особа у надлежност војничких свештеника, који ће у случају, гдје је потребно да вјенчање обави невојничко свештено лице, доставити овоме сходним путем и начином све исправе, без приказа којих невојничко свештено лице не би смјело односно вјенчање обављати.

О чему се подручно свештенство у смислу односног дописа ц. и кр. 15. зборног заповједништва у Сарајеву од 5. фебруара 1903. бр. 25401 пред. ех 1902. знања и строгог придржавања ради обавјештује.

Из консисторијске сједнице у Бањалуци, 28. јануара 1903.

Митрополит:
Евгеније.

НЕЗВАНИЧНО.

Исповиједање св. апостола Петра.

Ив. Перовъ.

Превео **Алекс. Живановић.**

(Осијек.)

(Мат. 16, 13—20; Марк. 8, 27—30; Лука 9, 18—21).

(Настављак.)

Прво је гледиште јасно изражено и подробно раскривено код познатог протестантског професора Бајшлага[1]). По његову мишљењу назив

[1]) Über die Aussprüche Jesu an Petrus у журналу: Revue internationale de Theologie, Janvier — Mars, 1894. 47—49.

„Син Бога живога“ у Петровим устима није значило ништа више, до: Месија и сила његова исповиједања није у том изразу, већ у појму „Христос“, као што се види из тога, што у јев. Марка и Луке уопће нема израза „Син Бога живога“, па шта више и по Матејеву причању није забранио Христос Својим ученицима послије њиховог исповиједања, да говоре народу да је Он „Син Бога живога“, већ да не говоре, да је Он „Христос“ (ст. 20.) Смисао исповједања ап. Петра, говори Бајплаг, нити је био нов, нити необичан; у том су смислу Исусови ученици већ у прво вријеме свога познанства с Њим говорили: „Ми нађосмо Месију, Сина Божијег, цара Израиљева“ (Јов. 1, 41 и 47). А нешто ново и особито у исповиједању ап. Петра било је особито порекло и узвишено својство вјере, коју је он исказао, што се види из ријечи самога Исуса, који је рекао Петру: Благо теби Симоне, сине Јонин! Јер тијело и крв нијесу теби то јавили, него Отац мој, који је на небесима (Мат. 16. 17). И ако су ученици у прво доба дружења свога с Христом и називали га Месијом, или Сином Божијим, то им је било откривено преко тијела и крви, т. ј преко човјека Јована Крститеља (Јов. 1. 29 и даље); држећи се његова авторитета, дакле авторитета човјечанског, они тада признаваху Исуса за Месију и Сина Божијег. И вјера њихова по своме карактеру била је нада обичних људи: они су потпуно дијелили с народом лажна његова политичка очекивања па су и они чекали у Месији оснивача теократског царства Давидовог. Али сада, кад се народно очекивање није испунило, била је са свим необична ствар исказати таково исповједање, као што га је исказао Петар. За то је требало откровење Оца небеског и унутрашње духовно просвјећење апостола, које је било силније од свег разочарања, које је упркос свем спољашњем пониженом стању и изгледу Исусову утврдило Петра у вјери, да је Исус при свем том обећани, прави Месија, Спаситељ. Вјера ап. Петра била је управо она вјера, коју је желио Исус да види у Својих пошљедника, вјера рођена од Бога, — тврда и силна, која је могла побиједити свијет. У том својству вјере Петрове у Исуса и јест сва сила и све знање његова исповиједања.

С тим се мнијењем не можемо сагласити из ових разлога: Ако је Петар у свом одговору Исуса признао само за Месију, за којега су признавали Исуса апостоли и други Његови пошљедници у прво доба Његова ступања на поље јавне службе, то одговор Петров није одговарао питању Господњу у оној сврси, с којом га је Он изрекао, а по томе и није било у њему ништа такова, за што би се могао величати Петар. Исус је хтио да зна не то, да ли Га признају за

Месију, или не апостоли, за каквог су Га већ одавна признавали (Јов. 1. 42—49), већ то, за кога они држе Њега, Месију, какав појам имају о Њему, како мисле о Његовој природи. Ради тога и у одговору морамо тражити не само, како је схваћен значај Исусов у реду осталих божанских посланика, већ како су схватили природу Његову. Лајтфут (Ligthfoot) с правом вели: „Христос је питао апостоле не само о том, признају ли они Њега за Месију, колико о том, какав имају они појам о Њему, признајући Га за Месију (qualemnam eum concipierent). Апостоли су Га признавали за Месију као и други Његови ученици, који се сабирали око Њега и којих је било доста. Из тог разлога би било, излишно питање: *да ли они мисле, да је Он Месија*, већ једино: *какав они имају појам о Њему, као Месији*. И одговор Петров: Ти си Христос Син Бога живога, као да гласи: ми Тебе одавна признајемо за Месију, но на питање Твоје: *ко си Ти*, ја кажем, да си Ти *Син Бога живога*. Тако се дакле ријечју τίνα наражава овдје не толико питање о лицу, колико о достојанству лица, (de qualitate personae)“ [1]) Не може се даље примити као несумњиво ни то, да су апостоли испрва признали у Исусу Месију по авторитету само Јована Крститеља, као човјека, и одатле изводити, да је њихова вјера у Исуса била несавршена, каквом се показала и оним приликама, кад су апостоли пристајали уз погрјешна народна политичка очекивања од Њега. Јован Крститељ је свједочио о Исусу Христу као о Месији, Сину Божјем, не сам од себе, већ по откривењу Божјем, о чему је он и проповиједао онима, који су долазили њему да се крсте (Јов. 1, 32—34); и ученици Јованови, који су послије постали Христовим ученицима, чувши његово свједочанство о Исусу, без сумње су приписивали томе свједочанству божанствени авторитет, видјели у њему свједочанство не обичнога човјека, већ пророка, послана од Бога, да објави вољу Његову (Јов. 1, 6 и 7). Ако су уопће савременици сматрали Јована за пророка (Мат. 14, 15; Марк. 6, 20), то су га тим прије сматрали таковим ученици његови. Вјера њихова дакле у прво доба њиховог дружења с Христом по пореклу свом није се у битности разликовала од вјере у вријеме овог њиховог исповједања. Па скоро да је она била онда и савршенија него сада, кад су с осталим народом и они вјеровали у политичку мисију Месијину. Апостоли и послије исповједања ап. Петра споре међу собом о том, ко ће од њих бити највећи у Месијину царству (Мат. 18, 1; Марк. 9, 33 и 34); синови Зеведејеви моле Исуса, да једног од њих посади у царству себи с десна, а другог с лијева (Мат. 20, 21; Мар. 10, 35); па шта више при вазнесењу још

[1]) Horae Hebr. et talmud. th. II. in Evang. Matt. Cantabrigiae, 1658, pag. 196.

питају ученици Господа: *Господе, хоћеш ли сад начинити царство Израиљево?* (Дј. ап. 1, 6.) разумијевајући под њим без сумње спољашње теократско Месијино царство, у којем ће Он бити цар, као и други земаљски цареви. А допустимо ли, да се сва важност исповиједања ап. Петра састојала у особитом својству његове вјере и божанском пореклу њеном, и у сили и чврстоћи њеној, која зависи од тог божанског порекла, морамо неопходно признати истинитим и учење протестантско уопће о вјери, као искључиво Божјем дару, који се даје људима без њихове воље и учешћа — које учење оповргавају многа мјеста св. Писма (Јов. 3, 18 и 36; 6, 28—29, 38—40; 7, 37—39; Марк. 16, 16; 1. Сол. 3, 7 и 10; 1. Кор. 1, 13; Рим. 14, 1. и др) Вјера човјекова је лично његово слободно дјело; Бог њој само помаже, а не рађа је у човјеку без његова учешћа; у противном случају она не би имала никакве цијене. Најпослије, ако је Петар у свом исповиједању мислио Исуса само као Месију — Христа, то је онда израз ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, који је он употребио, истовјетан са „Χριστός", а то би била таутологија. Но очевидно израз ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ није понављање појма „Χριστός", већ га само јасније тумачи.[1])

Што Бајшлаг у потврду свога мнијења навађа ту околност, да израза „Син Бога живога" нема у јеванђ. Марка и Луке, та се околност тумачи тим, што је у јев. Матеја исповједање Петрово изложено потпуније и тачније, него у Марка и Луке.[2]) Што се тиче разлога, ради којега Исус забрањује ученицима послије Петрова исповиједања, да не говоре народу о Њему, као о Исусу Христу, и не као о Сину Божијем, тај је разлог, као што ћемо видјети касније, сасвим други, а не онај, какав навађа Бајшлаг. (Наставиће се.)

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак.)

У низу свједоџаба ап. Павла о Христу да богме да се мора признати, да стоје на првом мјесту факта, која су побудила јудејца и фарисеја Савла, да се обрати у Хришћанина Павла, од непријатеља Христова да постане Његов пошљедоватељ и апостол. У низу тих факата, као најглавнији, излази преда нас онај највеличанственији и

[1]) Olshausen, Bibl. Comment. 1. стр. 517.

[2]) Михаилъ; Толков. Еванг. отъ. Марка и Луки, Моска 1871. стр. 367.

најчуднији догађај, који је био налазна тачка за сву проповијед апостолову, а тај је, да је умрли на крсту и положени у гроб Христос устао жив из гроба „Їакоже Хрістосъ воста ѿ мертвыхъ славою отчею такѡ й ми во ѡбновленіи жизни ходити начнемъ“, пише апостол Римљанима (VI. 4.). Да у овоме случају он не попавља бајке, коју је не знам ко измислио и он јој лакомислено повјеровао, него да саопштава факат, који је он строго испитао, то ми видимо из његове друге посланице (1. кор. 15. гл.), гдје се апостол позивље не просто на то, што му се непосредно сам ускрсли Господ показао на путу у Дамаск, него редом на све појаве Христове послије Његова ускрснућа, о којима читамо потанко казивање у нашим јеванђељима. На тај начин у ријечима апостола савременика Христова, који се лично дружио са најближим ученицима Христовијем, ми налазимо јасну и позитивну свједоџбу о чудном ускрснућу и вишепутном јављању ускрслога Господа, о чему нам казују потанко наша јеванђеља, била она не знам кад и од кога састављена. — У споменутој посланици Коринћанима (15. гл.). апостол пише: да Христос „їакисѧ Кифѣ“ овим се потврђује оно, што је речено код Луке 24, 35; а за тим „ѣдиноиадесѧтымъ“ ученицима — ово доказује, да је истинито казивање, да се Христос јавио ученицима у вече на сами дан Свога ускрснућа, о чему читамо и код јеванђелиста Луке (24. 36.) и Јована (20. 19.). — Даље говори апостол, да се послије тога ускрсли Господ јавио „болѣ пѧти сотъ кратїѡмъ ѣдиною“ — што потврђује речено код Матеја (28. 16); а „по томъ їакисѧ Їакѡвѣ“ наложивши му, да сабере ученике у Јерусалиму, — на што се указује у Дјелима ап. (1. 4.); и на пошљетку јавио се „апостолѡмъ всѣмъ“ у Јерусалиму пред вазнесењем на небо, о чему се спомиње код јеванђелиста Луке (24. 50 и 51.).

У наведеном низу свједоџаба о јављању ускрслога Господа или што је исто о Његовом чудесном ускрснућу најважније значење има казивање апостолово о појави Христовој „болѣ пѧти сотъ кратїѡмъ ѣдиною (заједно)“. Очевидно је, да се такова појава не може узети за халуцинацију, варку чула, болесно-субјективну визију или унутрашњу машту, коју да човјек ненормално види каткад спољашње и у будном стању, као што то бива у сну (сањање). Појави, која је у исто доба била на очиглед 500 људи, без сумње мора се приписати објективна фактичност. За то баш и сам апостол тој појави даје особиту важност и још јој диже значење позивањем на то, што су и у то вријеме, кад је он ову посланицу Коринћанима писао, још многи свједоци споменуте појаве живили, па су и сами лично могли посвједочити истину ускрснућа Христова (I. кор. 15, 6).

У посланицама, које сви признају, и вјерни и невјерни, да неоспорно припадају ап. Павлу, на многим мјестима тврди се још и ово: „*Исус Христос сад пребива на небу, одакле ће опет доћи, да суди свијету*“ (1 кор. 1. 7; 4. 5; 15. 51; 2 кор. 5. 10). — Послије овога без сумње не можемо се већ чудити, ако из уста истога апостола, по признању и самих преставника невјерства, чујемо само кратке напомене о натприродним цртама у лицу, животу и дјелима Христовијем, које се више мање потанко у јеванђељима сликају, тако у 2. кор. 5. 19. читамо о човјеку Исусу Христу, у коме бијаше Бог: **Богъ бѣ во Хрїстѣ мїръ примирѧѧ Себѣ.**“ — Из 1. кор. 8. 6. дознајемо, да је од овога Христа сав свијет добио своје биће: „**намъ ѐдинъ Богъ отецъ, и҆зъ Негоже всѧ, и҆ ѐдинъ Господь Іисꙋсъ Хрїстосъ и҆мже всѧ**“. У тој посланици говори се, да је још за вријеме Мојсијево при изласку Јевреја из Египта Христос ишао с њима као невидљиви „**дꙋховный каменъ**“ (1. кор. 10. 4); и на пошљетку у 2. кор. 8. 9. Христос се преставља таковим, који будући богат, осиротио је због нас, да би нас сиромашне учинио богатима. Пошто Христос на земљи није никад био богат, то је јасно, да апостол овђе указује на богатство Господа, које Му је припадало на небу, од кога се Он добре воље одрекао, да се роди на земљи сиромашан у природи човјечијој.

И тако ево не каква год непозната лица, која су живила у непознатом времену, него човјек, који је живио у вријеме живота Христова на земљи, који се налазио у друштву и трудио се са самијем ученицима Христовијем и који је познавао многе друге очевидце и савременике нашега Господа, човјек овај, као што и сами најновији учени непријатељи Христови признају, врло одређено и убједљиво казује нам: *а)* о доисторијском суштаствовању Христа; *б)* о Његовом божанском бићу до Његова земаљског ваплоћења или вачовјечења; в) о Његовом ускрснућу из мртвих и вазнесењу на небо, и г) о другом славном доласку Његовом на земљу ради општега суда.

Уставимо се овђе и запитајмо се: како то, да је ап. Павле, који је био непријатељ Христов и љути прогонитељ Хришћана, могао доћи до тако чудесних назора о лицу И. Христа? Јесу ли се ти назори могли породити услијед његова властитога унутрашњега рада духа у његовом уображењу без икаквих објективних дата или историјских основа? Срећом не морам тражити доказа за негативни одговор на ово питање, кад је и сам Баур, учитељ и пријатељ Штраусов овом приликом на нашој страни. У свом напријед споменутом дјелу (Paul d. Ap. I. Chr.) он пише: „не подлежи никаквој сумњи, ма да је Апостол све своје апостолско дјело и своје труде оснивао на непосредном

призиву у апостолство од самога Исуса (Христа), да се ипак он није могао уздржати, да не прикупи код личних ученика Христових тачних историјских података о животу Исусовом. Ко је могао говорити тако одређено и тако исцрпљиво, као што то чини наш апостол (у 1. кор. 11. 23; 15. 8), тај без сумње није могао да не зна и осталога садржаја те историје".

Послије овијех Бауровијех ријечи, базирајући на њима, држим, да имам пуно права на закључак, да по томе и тврдње ап. Павла о Божанству Господа, Његовом предвјечном суштаствовању, ускрснућу, вазнесењу и другом доласку на земљу имају за свој основ доставијерно знање апостолово о земаљском животу и дјелима Господњим, које је добио од очевидаца Христовијех.

Да је овај закључак на свом мјесту увјерава нас још једно и ако мало саопштење апостолово, али за нас сад врло важно, а то је, да су савремени апостолу Хришћани сви призивали „ймя Господа нашего Іисуса Христа" (1 кор. 1. 2.). Ово саопштење каже управо ово: у прије ме ап. Павла није само он један и нијесу само неколицина Хришћана, већ у опште сви Хришћани вјеровали, да је Христос Бог, који се јавио свијету у људској природи.

Потрудимо се сад да исцрпимо све значење овога факта!.. Ми знадемо, да је ап. Павле био рођени Израиљац, а тако исто да су били дванаесторица апостола рођени Јудејци. За тим барем добра половина Хришћана, ако не и више, апостолскога вијека били су Израиљци, и управо међу коринтским Хришћанима, којима у посланици Павле говори „*да сви Хришћани призивљу име Господа Исуса*", велика је већина била тако исто из Јудејаца, као што се види из самих посланица Коринћанима (1. кор. 1. 12; 2 кор. 11. 22 и даље). Шта одавде слиједи? Ево шта! Ништа није тако неоспорно, као факат, да је за Израиљце апостолскога времена свако религиозно поштовање створења т. ј. молитвено обраћање к њему и клањање било нечувена погрда светињe истините вјере у Бога, и такво злочинство, које с мјеста заслужује проклетство. Пита се сад, како су уз овакво гледиште на обожење твари у опште, а човјека на по се, и којим моралним импулзом могли хиљаде Израиљаца, које смо споменули, доћи до тога, да у својим молитвама призивљу Исуса као Бога? На ово питање могућ је само један одговор: до овога клањања Христу они су могли доћи *само под упливом неодољивих доказа*, доказа и ријечју и дјелом, који су им казивали о надчовјечанској или правије божанској природи личности И. Христа.

У таковом признавању божанског достојанства Христова са ап. Павлом су били солидарни не само неименовати и непознати

Хришћани апостолскога времена, него, као што сам рекао, и то не без основа, и сви непосредни ученици Христови, лични свједоци Његовога живота — апостоли. Зна се, да се међу правим Хришћанима из палестинских Јудеја саставила партија, која је наумила била да поведе упорну борбу против ап. Павла поводом питања, да ли су у опште за све Хришћане или нијесу обвезни захтјеви Мојсијева закона о чему читамо у 2. гл. посланице Галаћанима. Баур и Штраус старају се да нас увјере, да се ни иста дванаесторица апостола нијесу у томе питању слагали са ап. Павлом. Но такова тврдња корифеја негативне критике, која се оснива на неправилном тумачењу 2. гл. посланице Галаћанима, данас, може се узети, скроз је опроврнута од најбољих и непристрасних егзегета споменуте главе. Осим тога и многи други факти нас увјеравају, да су управо дванаесторица апостола у науци о значају закона Мојсијева за Хришћане стајали на страни Павловој. — Но за нас није важно то, него ово: нико и никад, па ни сами негативни критичари нијесу се усудили тврдити, да су на науку о надчовјечанској природи Христовој дванаесторица апостола Христовијех гледали друкчије, него ли Павле.

Кад би дванаесторица апостола поред све љубави према своме учитељу држали Га за простога човјека, ма и необичног, то би се *призивање имена Исусова*, да је самовољно уведено у општу молитву од Павла или од кога другог од првих Хришћана, да богме учинило дванаесторици таковом Богу противном дрскошћу, да не би оклијевали устати против тога свом силом свога авторитета, као непосредни посланици Христови, и не би хтјели ништа знати о Његовом Божанству. — Међу тијем ни у посланицама Павловијем нити у опште у једној књизи новога завјета има и најмањег знака о тој борби дванаесторице апостола са Павлом. Што се тиче самога Павла, он са свим спокојно без икаквог колебања и страха, да ће му когод протусловити или га осуђивати, јавља у својим посланицама, да сви Хришћани у опште како из Јудеја, тако и из језичника призивљу у молитви име Господа Исуса, и тврдећи у тој посланици, да је у Исусу био Бог и да је, кад се навршило вријеме, Бог Отац послао Сина Свога у свијет, који (Син) се и родио у свијету као човјек (Гал. 4. 4.), ап. Павле говори о томе као о факту, који стоји изван сваке сумње и спора.

Тако смо дакле нашли у новозавјетним књигама, које по признању саме негативне критике наших јеванђеља несумњиво припадају савременику Христовом и сатруднику и очевидцу најближих ученика Господњих и многих других лица, која су непосредно општила са Христом и били Његови пошљедователи, јасне и одређене свједоџбе

о Христу као лицу, које је имало богочовјечњу природу и биће још до своје историјске појаве на земљи, који је послије смрти Своје ускрсао, узнио се на небо и обећао, да ће опет доћи на земљу да суди живима и мртвима. Другим ријечима: у споменутим посланицама, ма и једног савременика Христовога, налазимо такове свједоџбе о Христу и такова гледишта на Њега и суштину Његове природе, која се потпуно слажу са потанким приповиједањем наших јеванђеља о натприродним својствима лица, науке, дјела и у опште свега историјскога тога земаљскога живота Исуса Христа. И обратно: само јеванђеоско приповиједање служи нам као историјски основ за разјашњење споменутих свједоџаба Павлових о Христу, јер друкчије би оне за нас биле неразјашњиве.

(Наставиће се)

Ориси хришћанскога живота

од Епископа Висарионa.

(Чланци за народ).

— Преводи протопресвитер **Ј. Петровић,** кр. проф. и катихета у Загребу. —

Нешто о прелима и плесовима.

(Свршетак.)

Ипак не можемо рећи, да игра на карте, плес и њеке друге забаве испуњују све вријеме наших вечерњих састанака, тако, да не остаје времена за друге, разумне ствари. Не, за вријеме тога воде се и бесједе, каткад разумне и занимљиве по предмету и колико се може и зна, да се воде. Но да ли се дуго воде таке бесједе? Коме није познато, да оне имају мјеста само на почетку забаве, и да се оне прекидају било од домаћина било од кога другога ријечју о много важнијем предмету. „Зашто да се троши у лудо тако златно вријеме?“ при томе се обично учини предлог, и једни сједају за зелени сто, други почну радити ногама, и губи се знатно вријеме. Воде се и послије тога разговори, али већ празни и ништави, као што су празни и ништави предмети (т. ј. картање, плес и т. д.), око којих се врте, и састоје се из дневних и прошлих, тако да се, и непосјећујући забава, може унапријед знати, што ће се и о чему ће се говорити, какве ће опћре ријечи пасти, каквим ће се покретима пропратити.

Зло је, што се наши вечерњи скупови испуњују узалудном и штетном забавом; али је не мање зло и то, што се они продужују кроз цијелу ноћ, па и до самога јутра. Не треба доказивати, како је у највишем степену неразуман обичај правити тако дуге вечери. Прије свега он се коси са природом. По закону природе већ је вријеме од-

мора послије дневних послова. Но може ли се назвати одмором вријеме можемо рећи, насилнога ноћнога бдијења, гдје се и тијело умара и малаксава у борби са сном, и душа затупљује од неприродноога напрезања њезиних сила у бескорисном раду? Обичај проводити дуге вечери неразуман је и по томе, што је противан поретку свјетских дјела. Још није чудо, ако се одају томе обичају људи беспослени, који или због лијености не ће да раде, или који немају што да раде. Но зар није чудновато, што се добровољно подвргавају мукама ноћнога неспавања они, који имају службу, господарство, трговину, камо морају ићи од ранога јутра? Чиме да се раајасни такав поступак? Ничим другим, него слабошћу воље. Сваки има толико здрава разума, да може признати, да такав обичај није лијеп; многим је то дугочасно и досадно, али немају доста снаге ни воље, да раде противно, да не буду изникани као људи чудни, недруштвени. Није ли то жалосна појава, да ми радимо неразумно једино зато, што и други тако раде, што је већ уобичајено да се тако ради и што, због тога не треба да ми заостајемо иза других?

Да рекнемо најпослије и то, да наши састанци у вече бивају и у невријеме. Има, напримјер људи, који се не жалцају да позивају на вечере у очи недјеље или у очи других празника; а има људи, који врло радо примају таке позиве. Догађа се, да се гости скупљају на вечере баш онда, кад се у храму по случају великога празника, служи бденије. Догађа се, да се забаве завршују баш у часу, кад црквено звоно оглашује почетак јутрења или ране литургије, и што се гости разилазе у вече по кућама, сретајући се с православним поштовалцима црквених празника, гдје побожно иду у храм Божји на молитву, и послије ноћи, проведене у нелијепом бдијењу, одају се сну даљу, не свршив не само црквене но ни домаће молитве. Да ли је до молитве онима, којих је душа препуна празнине, а тијело изнемогло од умора послије трудова и сујете ноћне? Посматрајући тако страшно и неразумно, а за немоћне саблажњиво, нарушавање црквених дужности да се угоди свијету, како да не пожалимо нарушиоце, који тако чине, као да нису хришћани, већ незнабошци или јеретици?

Други поражавајући примјер неумјесности вечерњих забава представљају забаве и плесови послије свадбе. По црквеноме уставу тајна брака мора се свршити непосредно иза литургије. Но коме није познато, да се захтјеви устава врло ријетко врше и жртвује се за љубав непохвалному обичају — саставити вријеме вјенчања с временом сватовске вечере или вечерње забаве? Црква по снисхођењу трпи тај обичај; али, пита се, зашто да ју присиљавамо на то снисхођење?

Зашто мора да буде послије вјенчања забава често по цијелу ноћ? Не би ли много приличније и с хришћанском установом тајне брака сообразније било — никако не држати ноћна весеља и не присиљавати, да у њима судјелују женик и невјеста? Присуствовање њихово на таким забавама може само погасити у њима оне свете утиске, каквима треба да су пуне њихове душе у то вријеме. Мјесто да се даде новобрачнима слобода да се баве размишљањем о добивеној благодати тајне брака и да урежу у срце своје чувство благодарности према Господу, који је осветио њихову свезу тајанственим благословом, присиљавају их да учествују у весељу и забави вечерњој, присиљавају их, да буду не само гледаоци плеса и скакања, него да и сами плешу и скачу. Није ли истина, да је то у највишем степену неумјесно и с хришћанском побожношћу несообразно?

По казивању цркве, поноћ мора нас сјећати на Женика, који ће доћи у поноћи, т. ј. на други долазак Христов и страшни суд. Да се живље сјетимо тога, црква је установила нарочито богослужење — поноћницу. Дјеца свијета, која љубе да вријеме поноћно посвете забавама и весељу, нека се сјете, како несугласно с намјером цркве проводе то вријеме, и нека се у крајњем случају због страха пред другим доласком Христовим уздрже од такога проваћања времена. —

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

Патријаршија Цариградска.

Нови синодални чланови. На основу синодалног устројства излазе из сн. Синода сваке године по шест чланова, којима је двогодишњи рок истекао. У сједници од 9. прошлог мјесеца изабрани су за нове чланове ова 4 високопреосвећена Митрополита: дидимотички *Филарет*, митилински *Кирил*, бератски *Василије* и кожански *Константије*.

Митрополија Карловачка.

Богословско књижевно друштво »Слога« приредило је на дан свога крсног имена о празнику *Св. три Јерарха* свечану сједницу са лијепим и одабраним програмом.

Нов др. богословије. У Черновици је 28. прошлог мјесеца на православном богословском факултету промовисан за доктора богословије свршени правник г. *Васа Вујић*.

Фонд Саве Текелије. Фонд Саве Текелије, установљен основним писмом од 1. августа 1872. г., достигао је концем 1902. године ово укупно активно стање: 2,556.773 К. 42 х. Од тога је према одређеним сврхама а по једнакој раздиоби пришло:

1. закладу за епископске дотације К. 778.427·50.

2. закладу за богословско сјемениште К. 778.427·51.

3. закладу за војничке стипендије К. 774.427·50 (без 4000 К. које је издато на стипендије 1901./2. г.).

4. закладу за углавничавање : К. 225.490·91.

Одликовања. Поводом посјете *Њихових Величанстава краља и краљице Србије* у манастиру Крушедолу одликовани су : Њег. Преосвећенство епископ бачки госп. *Митрофан Шевић* великим крстом таковског реда ; архимандрит крушедолски *Анатолије Јанковић* редом Св. Саве III. степена, а архимандрита *Димитрије Бранковић* беочински, *Георгије Марјановић* кувеждински, др. и професор богословије *Георгије Летић*, те *Георгије Видићки*, ковиљски, таковским редом III. степена.

Црква буковинско-далматинска.

Синод буковинско-далматински. По устројству буковинско-далматинске митрополије састаће се ускоро св. Синод у Бечу, да рјешава више важних предмета.

Митрополија Сибињска.

Избор румунског арадског епископа. Дана 30. јануара (12 фебр.) обављен је избор румунског епископа. Кандидат умјерене струје архимандрит *Августин Хамзеа* добио је при избору 20 гласова, а противник му, кандидат Мангрине странке, *Игњатије Пап* протосинђел, добио је 36 гласова. Тако је већином од 16 гласова изабран за арадског румунског православног епископа *Игњатије Пап*. Избор овај подноси се на превишњу потврду.

Ст. Србија и Македонија.

Српске школе у рашко-призренској епархији у 1901./2. години. У овој епархији било је свега 62 школе са 109 наставника и 2762 ђака. Међу овим школама налазе се и 3. грађанске школе са 16. наставника.

Српске школе у битољском вилајету. У току 1901./2. године било је у битољској доњој мушкој гимнасији 81 ученик. У битољској троразредној женској гимнасији било је свега 60 ученица. У 24. пак основне школе било је 924 ученика и ученица.

Разно.

Палестинске ископине. У бечком географском заводу недавно је професор др. *Шелин* изнио резултате свога ископавања и истраживања у Палестини у прошлој 1902. години. При овом истраживању помагали су дру Шелину сто и шездесет Арапа. У сврху истраживања какве варошти из доба библијског, раскопали су једно брдо у дужину 150 метара и 50 метара у ширину. У дубини од 2—4 метра нашао је др. Шелин трагове једном дворцу из доба прејудејског. Под брдом Тами нашао је на три дворца. Један је из доба на 1200—1500 г. прије Христа, а други из доба Соломона цара, трећи пак потиче из времена послије пропасти јудејске државе. Старина овијех двораца испитана је на основу начина зидања, као и на основу нађених зидарских оруђа.

Читула.

Јереј Тривун Лазаревић, парох свођански у протопресвитерату Б. Костајничком, преминуо је 26. јануара 1903.

Покојник је рођен у селу Деветацима (код Б. Новог) 1826. а рукоположен од епископа Висариона у Б. Новом 1866. Отац му је такође био свештеник, као и старији му брат Ђурађ, који је 1901. умро.

Овај смирени слуга св. олтара срп. нар. цркве, био је један између оних старих свештеника — који нијесу наука свршавали, осим часловца и псалтира, но ипак ревни радник у винограду Господњем. Обреде свештеничке вазда је уредно и са највећом побожношћу свршавао, и увијек се јављао народу свом као искрени пастир и чувар му вјере и морала. — Опојат је од тројице свештеника и уз саучешће многобројног народа — сахрањен 28. јан. о. г. Са покојником се на гробу опростио један од тројице свештеника, напоменувши његове врлине, и препоручив народу да буду тврди у вјери и народности српској, као што их је покојник учио.

Покојника оплакују парохијани, син и сноха са 6 унучади, које остави у сиромашном тежачком стању.

Вѣчна память!

П.—Ст.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Бр. 1418 реф. I. ех 1902. 2—3

Оглас.

Јавља се Павлу Шушњару родом из Слуња сада непознатог боравишта, да је његовој супрузи Јоки рођ. Пчеларевој, у Сарајеву подијељено право, да га због злобног раскидања брачне заједнице у сврху развода брака утужи. Ушљед тога поново се позива отсутни Павле, да се овом дух. суду или свом уреда ради постављеном заступнику часном господину Јовану Ђокићу пароху у Сарајеву до 15. марта 1903. год. пријави, пошто ће се иначе парница и без њега морати довршити.

У Сарајеву, 5. децембра 1902.

АЕ. и Митрополит Дабробосански
Николај с. р.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро босанска.

Бр 37/I. ех. 1903. 1—3.

Оглас.

Јавља се Сари р. Ивичића, која је прије била у Стоцу и Мостару а сада је незнаног боравишта, да јој је у бракоразводној

парници њеној са супругом Илијом Јовичићем из Јајца за заступника уреда ради ч. г. ђакон Петар Лалић у Сарајеву одређен. Према томе нека се у поменутој парници на истог заступника свог обраћа или пак нека на уручену јој бракоразводну тужбу до 30. априла 1903. тим сигурније одговори што ће се парница иначе са њеним заступником а на њену могућу штету довршити.

Из конзистор. сједнице у Сарајеву 10. јануара 1903.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански
Николај с. р.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Бр. 67/I. ех. 1903. 1—3.

Оглас.

Јавља се отсутном Ђорђу Настићу, калајџији, који је из Високог негдје у свијет отишао, да је његовој супрузи Мари р. Столића, станујућој у Сарајеву подијељено право, да га код овог духовног суда, због злобног напуштања у сврху развода брака утужи. Ушљед тога позива се поменути Ђорђе, да се овом духовном суду или свом уреда ради одређеном заступнику ч. оцу Ристу Бошковићу, пароху у Високом до 5. маја 1903. год. тим сигурније јави, што ће се иначе парница и без њега и са његовом евентуалном штетом довршити.

Из конзисторијал. сједнице 23. јануара 1903.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански
Николај с. р.

Српско-православна Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 115. 1—3.

Едикт.

Позива се овијем Симеуна Аулић родом из Гусака (кот. Приједор) сада непознатог боравишта, против које је њезин супруг Благоје Аулић из Пампамсана (кот. Приједор) поднио код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест (6) мјесеци, рачунајући од првог уврштења овог едикта у овом листу, овом духовном суду, своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати. —

Из конзисторијске сједнице 27. јануара 1903.

Консисторија прав. српске АЕ. Митрополије Захумско-херцеговачке.

Број 859. ех 1902. 2—3

Едикт.

Јавља се отсутном Крсту Бејату, родом из Гацка, а по пошљедњем му пребивању у Мостару, сада непознатог боравишта, да је његовој злобно напуштеној супрузи Мари Бејат рођ. Јањић у Мостару дозвољено, да га ради развода брака утужи.

Овим се позива отсутни Крсто Бејат, да се до конца марта 1903. год. овој Консисторији као Духовном суду или службено постављеном му заступнику преч. пароху раштанском г. Владимиру Гвозденовићу у Мостару пријави, пошто ће се парница расправити и довршити и без њега, а пошто мине горе одређени рок, на темељу односних прописа и прибављених доказа.

АЕ. Митрополит:
Серафим.

Консисторија прав. српске АЕ. Митрополије Захумско-херцеговачке.

Број 1007./I. ех. 1902. 2—3.

Едикт.

Позива се Стеван Милијевић, родом из Бањалуке, бивши српски учитељ у Жупањцу, сада непознатог боравишта, да се до конца марта 1903. пријави или означи садашње своје боравиште овој Консисторији као духовном суду, јер је против њега подигла тужбу за развод брака његова злобно напуштена супруга Стака Милијевић рођ. Важић из Жупањца.

Ако се Стеван Милијевић не пријави или не означи своје боравиште овој Консисторији као Духовном Суду до горе одређеног рока, тада ће му се поставити службени заступник, који ће њега у подигнутој парници за развод брака правомоћно заступати.

АЕ. Митрополит:
Серафим.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 28. фебруара 1903. Бр. 4.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: синђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

†

Његово Високопреосвећенство

Серафим Перовић

Архиепископ мостарски, Митрополит херцеговачко-захумски, Екзарх Горње Мизије, великокрсник реда Франца Јосифа I, носилац царско-руског напрсног златног крста и т. д. и т. д. и т. д.

— 1827.—1903. —

Митрополију Херцеговачко-Захумску постигла је голема жалост! Као гром из ведра неба одјекнуо је цијелом отачбином нашом тужни глас о изненадној смрти доброга Архипастира! Дана 17. фебруара у 3¾ сахата послије подне преселио се у вјечност Његово Високопреосвећенство Архиепископ мостарски, Митрополит херцеговачко-захумски, екзарх Горње Мизије, *Серафим Перовић*, аустриског Франц Јосифова реда великокрсник, царско-руског напрсног златног крста посједник, члан оснивач и добротвор многих просвјетних и хуманитарних завода и т. д. у 76. години свога живота; у 55-ој години свећеничке а 15-ој

годиши плодотворне архијерејске службе своје. Тугу и жалост, која у црно завија херцеговачко-захумску Митрополију осјећа и дијели читава српско-православна црква и народ српски у земљама овијем. Српско-православни народ у епархији његовој напосе изгубио је у њему доброга духовнога архипастира и оца свога, који се за свега живота свога само о добру и напретку његову старао; свећенство његово губи милостива и блага Старјешину и поглавара свога, који је и дању и ноћу лебдио над срећом и добром његовим; православље губи свога великог и истинског поборника, ревног проповједника јеванђеоске истине, а школа српска и друге установе културне великога добротвора свога. Слабачко је перо наше, да достојно напише и оцрта све врлине, које у пуној мјери красиле благоупокојеног Архипастира *Серафима* — врлине, које служаху на корист вјернима његове уцвијељене епархије, а на славу читаве нам овопредјелне цркве. Не упуштамо се у то, да ма у кратко оцјењујемо рад његов епископски. То ће достојно учинити моћи само неумитна историја, којој и припада благоупокојени Митрополит *Серафим* са читавим животом и радом својим. Али са чистом савјести можемо и смијемо рећи, да је благоупокојени по својој племенитој души и необично благом срцу само добро желио и чинио; цркву и народ свој истински и жарко љубио; у душу сваког Србина, духовнога сина свога, уливао љубав и одапост према светињама рода и народа свога; одгајио у духу поданичке вјерности и послушности према узвишеном Земље Господару и властима његовим многобројну духовну дјецу своју; врлино узвишену архипастирску службу своју одано и вјерно, молећи се топло и непрекидно Вишњему за добро, срећу и напредак свете цркве православне и милога народа свога.

Стога нека је души ријетког и честитога Архипастира *Серафима* на небу слава а пепелу његову мир и вјечан мећу нама спомен!

Блажене успомене Митрополит, *Серафим Перовић*, родио се у селу Горици код Требиња, у Херцеговини, 22. јуна 1827. године. Крштено му је име било Сава, а када се посветио монаштву добио је на постригу име Серафим. Жељан науке, отиде своме стрицу Партенију, игуману манастира Дужи, те ту

изучи буквар, часловац и псалтир. У овом манастиру остао је све до г. 1848. спремајући се за калуђерски чин. Дана 8. новембра 1848. године рукоположи га тадањи херцеговачки Митрополит Јосиф за ђакона, а те исте године 6. децембра за јеромонаха, те га додијели братству манастира Дужи. Ту је остао до год. 1853., када заједно са пок. архимандритом Никифором Дучићем, тада још јеромонахом, ступи у богословију биоградску. По свршетку богословије након путовања по Фрушкој Гори и манастирима фрушкогорским постане године 1857. учитељем на српској основној школи у Мостару. Године 1858. буде причисљен братству манастира Житомислића, гдје га те исте године октобра мјесеца произведе Митрополит Григорије за игумана, а 6 јуна 1864. год. Митрополит Прокопије за архимандрита. Како је манастир Житомислић био у оно вријеме у доста оскудном стању, то се архимандрит Серафим год. 1864. крене пут Русије ради прикупљања добровољних прилога за манастир. На том путу остао је покојник пуне двије године. Том приликом одликовао га је руски цар Александар II. златним напрсним крстом. Год. 1870./1. била је за архимандрита Серафима кобна и чемерна. Отоманска влада са њеких политичких разлога затвори га мј. фебруара 1870. најприје у Сарајеву, а потом га посла прво у Триполис, у сјеверну Африку, а након три мјесеца у Фезан, у град Мурзак. У заточењу афричком провео је пок. Митрополит *Серафим* пуних пет година, претрпјевши тамо муке неописане. Године 1876. заузимањем европских конзула буде ропства ослобођен, и врати се натраг у отачбину. Год. 1876. и 1878. проведе у рату против Турака. Вријеме од године 1878.—1888. провео је у манастиру Житомислићу све до 13. окт. исте године, када је након смрти Митрополита Леонтија највишим рјешењем именован Администратором херцеговачко-захумске Митрополије. Год. 1889. именован је од Његова Величанства и свечано посвећен за Митрополита херцеговачко-захумског од сарајевског Митрополита Ђорђа *Николајевића* и епископа бококоторског Герасима *Петрановића* и зворничко-тузланског Дионисија Илијевића. Блажене успомене Митрополит *Серафим* одликован је био од Његова Величанства, цара и краља Франца Јосифа I. великим крстом реда Његова највишег имена. Био је

редован члан „Матице Српске“ у Н. Саду; члан утемељач „Друштва Св. Саве“ у Београду, Фондова српско-православних школа у Мостару, Требињу, Невесињу и Љубушком, српско-православних пјевачких друштава у Мостару, Невесињу, Фочи, Требињу и Ваљој Луци, и члан добротвор „Српске Књижевне Задруге“ у Београду. Покрај тога чинио је за живота многа добра, и многу је патничку сузу сиротињску својим доброчинствима утрьо. Па и под крај живота свога расположио је с имањем својим тако патриотично, да је претежни дио истог завјештао на просвјетне сврхе своје епархије, те се уз оне остале прилоге своје може убројити међу прве добротворе милога народа свога.

*

На дан смрти, дана 17. фебруара, у понедјељак по подне, оглашена је смрт благоупокојенога Митрополита *Серафима* у објема црквама сарајевским. 18. фебр. јутарњим влаком отпутовало је Његово Високопреосвећенство, АЕ. и Митрополит Добробосански г. *Никола*ј у пратњи протосинђела *Петра Зимоњића*, конспс. савјетника, и ђакона *П. Лалића* к погребу у Мостар. Од стране земаљске владе изаслан је био к погребу високородни г. барон, Александар *Рајачић-Брињски*, а испред управе сарајевске општине њезин нарочити изасланик г. Ристо Ђ. *Бесаровић*. Мртво тијело блаженог покојника пренесено је у уторак 18. фебр. у 5 сах. по подне из српско-православне Митрополије у саборну цркву св. Тројице, гдје је наложено било до самог спровода а за читаво то вријеме читано је над њиме од присутних свештеника св. Јеванђеље. Дана 19. фебр. у сриједу у 11 сах. прије подне, одслужена св. пређосвећена литурђија, а у 12 сах. обавио је Његв. Високопреосвећенство АЕ и Митрополит г. *Никола*ј уз велику асистенцију свећенства обојега реда свечано опијело. Присуствовали су представници свијех грађанских и војених власти у Мостару: окружни предстојник г. барон *Питнер* са цјелокупним чиновништвом окружне и котарске области, Његв. преузв. г. подмаршал *Левенинг* дивизионер, са читавим официрским зборм, затим представници градске општине, разних корпорација у мјесту, наставничко особље и школска младеж свијех средњих и основних школа, велик број мостарске публике и народа из околице, а

такође и једна почасна компанија војника без оружја. По опијелу опростио се с покојником Њег. Високопреосвећенство АЕ и Митрополит г. *Николај*, оцртавши у кратко и до суза ганутљиво врлога архипастира и доброга духовног оца цркви, народу и просвјети српској. У 1 сахат након опијела пренијело је шест свећеника мртво тијело из саборне цркве до на главну улицу, гдје је положено на мртвачка кола. У дугом низу кренуо је спровод Главном улицом преко Новог моста у правцу према жељезничкој станици, а на читавом путу кондукта пратила га је мноштва свијета постројена у шпалиру с десна и лијева главне улице. На колодвору дигли су свећеници поново лијес с кола, и понијели га до кола посебнога воза у који је подигнут, а Њег. Високопреосвећенство АЕ и Митрополит г. *Николај* са свећенством и преко 300 особа заузело је остала кола. У 2½ сах. кренуо је овај засебни воз пут манастира Житомислића. На станици је мртво тијело покојниково изнађено из вагона, те је понесено свећеницима уз звоњење звона са куле манастирске у манастир Житомислић. Овдје је лијес блаженога покојника послије односног обреда и молитва спуштен у припређену за то нову гробницу у цркви, с десне стране од улаза, гдје ће по жељи покојниковој да борави вјечни санак, на оном мјесту, гдје је најљепше године младости и живота свога провео. Још нам је напоменути, да је на колодвору мостарском испред свећенства епархије херцеговачке говорио свећеник, *Стеван Шпиниковић*, парох на Бијелог брда, славећи и узносећи врлине покојникове и у кратко изнесећи његов значај по цркву, школу и народ српски и благодарећи му испред свештенства и народа за његова велика доброчинства. И опет: Слава нека је великом покојнику, блажене успомене Митрополиту *Серафиму*, нека му је лака црна земља и вјечан у народу и свештенству Његову спомен!

†

Његово Високопреосвећенство,

Хаџи-Сава Косановић,

— бивши Митрополит Дабро-босански. —

— 1839. — 1903. —

У Улцињу, у Црној Гори, преставио се 11. фебруара т. г. након кратког боловања у 65. години живота свога Његово Високопреосвећенство *Хаџи Сава Косановић*, некадањи Митрополит Босне поносне. Тужан глас одјекну овијем земљама, да је из редова родољуба и бораца за вјеру и православље и опет нестало једнога, који је сав свој живот посветио интересима и добру своје цркве и народности српске.

Рођен у Бањанима, у херцеговачком селу Миљанићи, 1839. године од сиромашних родитеља, тешко је и мучно проводио дане нејаке младости своје. Остављи рано без оца прихватише га добри људи, те у жељи да се књиги научи послаше га у манастир Житомислић. Свршивши овдје прве основе науке крену пут Биограда, гдје одлично сврши богословију. По свршетку богословских наука учитељевао је благоупокојени *Хаџи-Сава* у Мостару и Сарајеву, гдје се и оженио. Године 1862. 3. новембра зађаконио га у Сарајеву Митрополит Пајсије, но на брзо због породичнијех околности поврати се из Сарајева натраг у Мостар, гдје у септембру год. 1863. буде рукоположен за свећеника. По смрти жене и дјеце му поврати се опет у Сарајево, гдје се стално настани. Ту је учитељевао на српској реалци и гимназији, предавајући вјеронауку све до г. 1880. Године 1872. прими монашки чин, а те исте године произведе га Митрополит Пајсије за архимандрита. Године 1880. децембра 8 именовало је Његово Величанство *Архимандрита Саву* Архиепископом и Митрополитом Дабро-босанским, те је већ током идуће године 1881. у мјесецу јануару и преузео управу митрополије од умировљеногa Митрополита Антима, а 29. марта исте године буде свечано посвећен за Митропотита од призренског Митрополита *Мелентија* као патријаршког изасланика, сарајевског *Антима*, мостарског *Игњатија*, и епископа боко-которског *Герасима*.

На митрополитској столици остао је благо покојни *Сава* четири године, које су пуне његова корисног и плодотворног рада. Његовим живим заузимањем основана је год. 1884. српска православна богословија у Рељеву, за коју је он и земљиште своје уступио. Под његовом управом је год. 1882. установљена српско-православна конзисторија у Сарајеву; отпочето је уређење парохија и оживотворене су многе друге културне установе. И баш у доба најинтензивнијега рада свога поднесе благопокојни *Сава* оставку на служби и затражи мировину, која му г. 1885. на највишем мјесту буде и одобрена. По умировљењу обишао је покојник св. мјеста и поклонио се св. гробу у Јерусалиму. Друге године затим кренуо је пут Александрије и на Гору Синајску, а потом се стално настанио у Улцињу, у Црној Гори. Ту је живио све до смрти своје. Па и далеко од отаџбине своје чезнуо је благопок. *Сава* назад за својима. Желио је видјети свој народ виђеним и просвјећеним. Доказ је томе и она његова опорука од прошле године, по којој је све своје имање — у вриједности од 24.000 круна — оставио за мировинску закладу за учитеље српско-православних вјеропсповједних школа.

Благопокојни Митрополит *Хаџи-Сава* бијаше заслужан син своје цркве и свога народа. Уз остале врлине одликовао се као особити говорник, а свештенодјејствовао је као ријетко ко други. За живота свога бавио се и књижевношћу. И као самоук стекао је и на том пољу лијепа гласа. Поглавито се бавио проучавањем старина, што је по многим српским листовима и објелодањивао. За свој књижевни рад одликован је био почасним чланством „Српског Ученог Друштва“ у Београду, „Словенског Добротворног Комитета“ у Петрограду, „Антрополошког друштва“ у Бечу и „Матице Српске“ у Новом Саду. Као Јерарх одликован је био великим крстом реда Франца Јосифа I. и разним редовима: српским, црногорским и бугарским.

Нека је врлом јерарху и родољубу благопокојном Митрополиту *Хаџи-Сави* лака црна земља, и вјечан међу нама спомен!

Вјечна память!

Допис.

Са укопа блажено-почившег митрополита Серафима Перовића.

Из Мостара 20. фебруара 1903.

Јуче, 19. фебруара о. г. по ст. кал. овршена је овдје једна веома тужна, али и врло величанствена свечаност. Сахрањени су и на вјечити покој предани мајци земљи у цркви манастира Житомислића земни остатци благопокојенога херцеговачко-захумског митрополита, Серафима Перовића, мужа, који за собом оставља дјела у која ће се с поносом и самопоуздањем моћи угледати потоњи нараштаји.

Ријетки Покојник наш, поживио је у народу своме пуних 76. година. Са својих заслуга бјеше особито у старије доба, врло омиљен и поштован, а у далеку свијету чувен и уважен. Његов многогодишњи живот сав је испуњен непрестаном борбом и многим страдањем. Ипак је судбина ваљда тако хтјела, да за живота не ужије за то од суврсмених својих ни славе ни хвале. Ако му се и пружила по некад чаша медовине, али је и ова са чашом жучи помијешана била. Многи наши данашњи трговци, учитељи, занатлије, свештеници и остали имаду једино Његовом заузимању, препоруци, посредовању и потпори да захвале данашњу своју срећу и благостање. Он сам за себе није тражио лагодна живота нити каква задовољства у обичном смислу, нити га је налазио међу нама: тражио је и налазио срећу своју у срећи браће своје. За то смо Га и ваљали како непрестано по народу тражи и распитује за боље и даровитије младиће, да их што више протури у образованији и вјештији свијет, како би се спремили за озбиљан живот и рад, користан њима и народу нашем, кадар подићи и зајамчити му бољу срећу и бољу будућност: то је била прирођена црта живота покојникова. Али се он кадар био винути и у висине до народних идеала и жртвовати себе за њих. Ту је врхунац његових жељâ и тежњâ; ту га истом видимо као правог народног пријатеља поборника његове потлачене религиозне и политичне славе и слободе.

Заточење његово у Сарајеву, Цариграду и Фезану и праве муке, што их је са друговима својим тамо претрпио забиљежиће непристрасна историја и оставити их за подражања достојан примјер самопрегоријевања потоњим народним нараштајима. —

Него доста о том. Моја намјера није овдје писати биографију блаженог Покојника, нити коментарисати ондашње политичке одношаје, за то би требало времена и бољег и вјештијег пера. А сад, дај да се повратим на задатак свој, па у кратко, колико ми је могуће, да опишем

и прикажем широј публици ону тужну свечковину погреба благо-покојнога митрополита Серафима, коју истом спроведосмо

Благопокојни митрополит Серафим оболио је још првијех дана мјесеца Јануара о. г. од инфлујенце, али се све једнако отимао и није шћео да легне у кревет. Тек на десет дана пред смрт савлада га болест од запале плућа, и он легне логом, да се не дигне више. У понедјељак 17. о. мј. у $3^3/_4$ сата послије подне предаде своју племениту и многоискушану душу у Руке Господа Свога.

Чим се блажени Покојник у вјечност преселио, огласише звона са саборне цркве тужну вијест; а конзисторија саопшти је најприје Његовој Пресветости вас. патријарху, високопр. гг. митрополитима домаћим, вис. зем. влади, свему свештенству и црквеним општинама херцеговачке епархије, а исто тако и Покојниковим знанцима, пријатељима, и другим виђенијим личностима. Овај тужни догађај болно је одјекнуо у души свакога честитога Србина и народног пријатеља. Стога су похитали многи, којима је само могуће било, на одар покојников, да још једном виде свога доброга архипастира и послједњи пут да целивају Његову свету Десницу, која их је дуго благосиљала и много добра за њих учинила. Митрополија је једнако била препуна тог побожног и благодарног свијета. Све једнако су једни долазили, а други одлазили; свештеници су наизмјенце непрекидно над лијесом читали св. Еванђеље.

Сјутрадан у вторник у 4. сата по подне пристјело је жељезним возом између осталих к погребу и Његово Високопреосв. сарајевски митрополит г. Николај Мандић са својом пратњом, у друштву са г. А. бароном Рајачићем, заступником вис. зем. владе.

Истога дана у 5 сати по подне пренесено буде тијело покојниково уз учешће великог броја свештенстваи народа из мјеста и са стране послије малог помена на митрополије у саборну цркву на свештеничким рукама и постављено на приуготовљеном ковчегу. У исти мах стиже у цркву и Њ. Високопр. г. митрополит Николај видљиво потресен, скромно приступи Покојнику, целива га сузама обливен у чело, а за тим сврши мали помен над Њим. Призор је овај био врло дирљив и измами у многога искрену сузу жалосницу.

У сриједу, 19. Фебруара у 11 сати прије подне буде у цркви одслужена св. литургија „преже освећених“. При свршетку св. литургије, Њ. Високопр. г. митрополит Николај, уз пратњу од 35. свештеника и 2. ђакона отпојне свечано опијело.

При свршетку опијела опростило се Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Николај са Својим у Христу братом и вјерним

другом, митрополитом Серафимом. Свака ријеч бесједникова текла је од срца к срцу слушалаца остављајући тамо дубок утисак.

По свршетку бесједе Њ. Високопр. сиђе са солеје, приступи Покојнику и очита над њим опроштајну молитву. Призор овај бјеше за све присутне врло ганутљив. Након тога узеше свештеници тијело покојника на руке, обнесу га најприје око цркве, и донесу кроз Суходолину до главне чаршије а овдје га положише на четвероврежна кола мртвачка и спровод се крене и дође у најбољем реду до жељезничке станице. По распореду што га је приредила и издала конзисторија спровод је ишао овим редом: Напријед је ношен велики крст са црквеним литијама; за њим ишле су ученице по реду и то: српске женске основне школе, државне женске основне школе и више државне дјевојачке школе, а за овима ученици и то: срп. прав. осн. школе, државне осн. школе, занатлијске и трговачке државне школе и ученици велике државне гимназије. За ученицима в. гимназије ишао је ђачки збор срп. осн. школе, за хором ношени су чирачи и рипиде, за овима ишло је свештенство са Њ. Висвкопр. г. Митрополитом, па онда лијес са Покојниковим тијелом, родбина, представници разних власти и корпорација и многобројан народ у тако дугој поворци, да му се једва крај могао догледати.

На жељезничкој станици учињен је мали помен, послије кога је бјелопољски парох, часни г. Стефан Шпаниковић, држао испред парохијског свештенства епархије херцеговачке опроштајни говор, у ком је благодарно истакао врлине покојникове, за тим је оцртао у кратко његов живот и заслуге, његов рад и прегнуће у корист цркве школе и просвјете народне. Изнио је признања, награде и одликовања, која је покојник получио за живота свога са највишега мјеста, и која су га узвисила изнад обичних људи и уврстила у ред првих, најзаслужнијих синова домовине наше.

Тачно у 2½ сата послије подне крену се жељезнички воз са станице ка Житомислићу препуњен учесницима погреба. Многи, који немадоше мјеста у жељезници, жалили су, што Покојника и до манастира не могоше испратити.

На станици житомислићкој придружило се спроводу много сељака из манастирске околине. И ту над Покојником учињен мали помен, а свештеници га и опет узеше на руке, и донесоше Га у манастир.

У манастирској цркви је одржан мали помен над Покојником, иза кога је управитељ манастира преподобни јеромонах Христифор Милутиновић, изговорио кратку, али језгровиту бесједу, истакнувши

у њој, да је Покојник у том манастиру као старешина пуних 30 година дјеловао, да је за то вријеме манастиру многа добра учинио, да га је скоро са свим преобразио, украсио, обогатио и на лијеп глас подигао; да је исти манастир и братство прије 14 година Покојника с великом љубављу испратио као архијереја у Мостар но сад да Га ево са том истом љубављу као највећег свога добротвора и препородитеља на ново у своја њедра прима, да пепео Његов на вјечна времена потомству сачува.

Ово је у кратко опис погреба блажено-упокојенога митрополита херцеговачко-захумскога Серафима Перовића, којему незнамо са своје стране ништа више додати, до ли искрене и топле благодарности своје према свјема факторима цркве и државе, који су ову тужну свечаност на овакав лијеп начин спровести припомогли. А уза њих благодаримо и честитом свештенству, представницима корпорација, учитељству и свјема учесницима од највишег до најнижег, који ријетком и заслужном покојнику нашем одадоше овакву лијепу и њега достојну почаст. Вјечна му у народу и цркви памать!

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна АЕ. Митрополија Дабро-босанска.

Одликован. Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит Дабро-босански госп. *Николај* благоизволјео је дана 8./21. фебруара бр. 186 ех 1903. одликовати *црвеним појасом* наставника богословског училишта у Рељеву јереја *Саву Пешковића*.

Одпуст из дијецезе. Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит Дабробосански госп. *Николај* благоизволјео је бившем наставнику богословије у Рељеву јереју *Сави Пешковићу* — који је на сопствену молбу своју ријешен досадање службе своје — подијелити отпуст из савеза епархије дабробосанске. —

НЕЗВАНИЧНО.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Парастос благоупокојеном Митрополиту Хаџи Сави Косановићу у Сарајеву и Рељеву. Дана 16. фебруара т. г. одржан је у српско-православној катедрали у Сарајеву под начелством Његовог Високопреосвећенства АЕ и Митрополита Госп. *Николаја*, а уз асистенцију чланова конзисторије и мјесног све-

ћенства, парастос за благоупокојеног некадањег Дабро-босанског Митрополита *Хаџи Саву Косановића*. — Истога дана одржан је парастос пок. Митрополиту *Хаџи-Сави Косановићу* и у српско-православном богословском училишту у *Рељеву*.

Св. тајне исповиједи и причести богословских питомаца у Рељеву. Дана 21. фебруара т. г. обављена је у српско-православном богословском училишту у Рељеву са наставницима — свјетовњацима — и питомцима св. тајна исповиједи. Сјутра да на Теодорову суботу 22. марта приступили су наставници и питомци св. тајни тијела и крви Господње. Св. тајну исповиједи као и тајну св. причешћа обавио је парох сарајевски, преч. г. јереј *Јован Ђокић*.

Парастос благоупокојеном АЕ. и Митрополиту херцеговачко-захумском Серафиму Перовићу у Рељеву. Дана 21. марта т. г. по свршеној св. литурђији одржан је у српско-православном богословском училишту у Рељеву у присуству свију наставника и питомаца парастос благоупокојеном АЕ и Митрополиту *Серафиму Перовићу*. Парастос су обавили вприч. г. протојереј и ректор училишта *Михаило Лалић* са професором и синђелом преч. госп. *Иларионом Радосављевићем*, те парохом сарајевским преч. јерејем госп. *Јованом Ђокићем*.

Парастос покојном барону Федору Николићу од Рудне у Рељеву Ктитору српско-православне цркве у Рељеву пок. барону *Федору Николићу* одржан је парастос дана 22. марта у Рељеву. Од стране вис. земаљске владе присутан је био благородни госп. барон *Александар Рајачић Брињски*.

У митрополији Карловачкој.

Њихова Величанства краљ и краљица Србије у Манастиру Крушедолу. 29. прошлога мјесеца походила су *Њихова Величанства краљ Александар I. и краљица Драга од Србије* са одабраном свитом манастир Крушедол, те се на гробу оца свога блажене успомене краља српског *Милана* помолили Богу.

Одликовања. Накнадно доносимо, да су поред осталијех приликом боравка *Њихових Величанстава краља и краљице од Србије* у Крушедолу одликовани још и протосинђел и консисторијални бележник *Данило Пантелић*, те настојатељ велико-реметски синђел *др. Августин Бошњаковић* редовима Св. Саве IV. степена. Осим тога ради накнадног одликовања прибиљежени су још неки од присутнога тада свећенства.

У Бугарској.

Духовна Семинарија Духовна Семинарија, која је досада била у Самокову, пренета је прошлога мјесеца у Софију. Освећење новог семинарског здања обавио је Митрополит Софијски Високопреосвећени *Партеније*. Свечано пак и званично отварање Семинара извршиће се по довршетку семинарског храма. Семинар је је устројен по примјеру руских духовних семинарија. Састоји се из шест разреда.

Нове књиге и листови.

Богословски Гласник. Часопис за православну богословску науку и црквени живот. Год II. Власници: Уређивачки одбор. Уредник: протосинђел *Иларион Зеремски*. Књига III. Свезак 1. Сремски Карловци. Српска Манастирска Штампарија »Богословски Гласник« излази у мјесечним свескама око 5 табака. Цијена је листу на годину за наше земље 12 круна. —

Српски Сион. Год XIII. Званичан лист за црквено-автономне потребе и јерархијско-црквене ствари. Власник: Њ. Светост Српски Патријарх *Георгије*. Уредник: протојереј *Димитрије Руварац*. »Српски Сион« излази сваких 15 дана на 2 цела табака. Цена му је за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 8 круна. Сремски Карловци. Српска Манастирска Штампарија.

Странникъ. Духовный журналъ. 1903. Журналъ »Странникъ« выходитъ вже мѣсячно книгами отъ 10—12 и болѣе печ. листовъ. Подписная плата за годовое изданіе 1903. года за границу съ приложеніемъ »Библиотеки« 11 рублей съ перес. С. Петербургъ. Невскій проспектъ, д. Nr. 182.

Церковный вѣстникъ. Еже недѣльный журналъ. Съ еже мѣсячними книжками прибавленій. 1903. Годовая цѣна съ приложеніемъ »твореній св. Ј. Златоуста« и за »Христ. Чтеніе« 9. р. въ переплетѣ: 9 р. 50 к. С. Петербургъ. Невскій проспект, д. Nr. 182. кв. Nr. 1.

Летопис Матице Српске. Књига 217. Св. I. за годину 1903. Н. Сад. Издање Матице Српске. Стр. 146. Ц. 1 кр.

Књиге за народ. Издаје Матица Српска из задужбине Петра Коњевића Св. 103. Виноградарство. За народ написао Јован Живковић. II. део: Одбрана од непријатеља. Н. Сад. 1903. Издање Матице Српске. Стр. 96.

Књиге Српске Књижевне Задруге: 72. *Путешествије по Србији* од Јоакима Вујића. II. књига. — 8° стр. V+245 (са картом кнежевине Србије од 1815—1833).

73. *Драматски списи* Јована Ст. Поповића. Књига I. — 8°, стр XLVII+222.

74. *Приповетке Ђуре Јакшића*. I. књига. — 8°, стр. 237.

75. *Ускок*. Написао С. Матавуљ. — 8°, стр. 237.

76. *Стари дани*. од Б. Станковића. — 8°, стр. 162.

77. *Тарас Булба*, приповетка, написао Никола Гоголь, превео с руског Милован Ђ. Глишић. — 8°, стр. XXXIX+144.

78. *Постанак и развитак народа*. Написао Валтер Бецхот, превео др. Драг. Т. Мијушковић. — 8° стр. VII+200.

Мала Библиотека. Број XX. година IV. 1902. Св. 38. *Едгар А. По*: Две приповетке. С енглеског превео Светислав Стефановић. Број. XXI. Св. 39. *Јованкиње Памучина*; Шаљиве српске нар. приповијетке. Св. I. Број XXII. Св. 40. *Драгомир Бурак*: У комисији. Св. IV. Број XXIII. и XXIV. Св. 41—42. *Вилем Шекспир*: Јулије Цезар, трагедија, с енглеског превео Др. Свет. Стефановић. Број I. година V. Св. 43. *Симо Матавуљ*: Пошљедњи Витезови. Св. 1. Књиге Мале Библиотеке излазе у наклади издаваче књижарнице *Пахера и Кисића у Мостару*. Цијена је свакој свесци 30 потура. Поред тога уза сваку свеску излази и »прегледа« као прилог »Мале Библиотеке«. — Нека су ове књижице сваком топло препоручене.

Извјештај „Просвјете"

друштва за помагање Срба ђака

из Босне и Херцеговине.

Број 640.

Од задње сједнице повећао се број чланова у Сарајеву за 10, од којих су 2 добротвора, 2 утемељача и 6 помагача; у Зеници за

10 помагача; Суторини 2 утемељача, 8 помагача; Житомишљићу 1 утемељача; Тасовчићима 5 помагача; Брчком 8 утемељача, 11 помагача; Кључу 5 помагача; Б. Петровцу 2 помагача; Дервенти 1 утемељача и 1 помагача, а у Великом Радићу снизио се број чланова за 4 помагача. Нова су се мјеста јавила: Спљет са 1 добротворем, Бушевић код Крупе са 1 помагачем, Крушевице са 8 помагача, Добој са 27 помагача и Тавна са 2 утемељача и 2 помагача. Број свих чланова износи 3002, од којих су 32 добротвора, 439 утемељача и 2531 помагач.

Осим обичних прихода имали смо у прошлом мјесецу прилога 34 круне 80 потура, што се скупило на сијелу у Кобиљ Долу у кући г. Драге Памучине, а приложише г. Манојло Бошковић 4 кр., г. Владимир Павић, гђа Стана Матић и г. Лазар Милић по 3 кр. г. Фрањо Радошевић 2 кр. 40 пот., господа: Марко Јелача, Перо Јанковић Пеха, Симо Бојовић, Симо и Раде Шкрба по 2 кр., господа: Саво Краљевић Проко Заклан, Перо Миливојин, Манојло Радаковић, Корунаш и Манојло Нишић по 1 круну, г. Остоја Влашки 30 пот., господа: Раде Вукобрад, Дане Крпан и Марко Елез по 20 пот. и продан је вјештачки начињен папир за 2 кр. 50 потура. Свима горњим приложницима изричемо срдачну хвалу.

Стање благајнице било је 29. јануара 1903. ово: примање 36880 кр. 80 пот., издаци 11319 кр. 92 потуре. Чисто имање 25560 круна 88 потура.

Дужност нам је истакнути на овом мјесту једнога добротвора у Сарајеву, који се потакао изнад реда обичних добротвора. То је госпођа Даша Савић, која је поклонила друштву кућу са авлијом и вртом у вриједности од 10000 круна. Овај нам је поклон тим дражи, што је дошао од жене, која не располаже никаквим богатством, него је све, што има, стекла својим радом и трудом служећи другога. По овоме се може судити, до које је границе разбуђена српска свијест у нашој домовини. Кад видимо жену, која рад цијелога свога живота поклања „Просвјети“, да се образују сиромашни синови нашега народа ових покрајина. Оваки нас примјери љубави према просвјети у нашег простог свијета уздижу и потичу народ и храбре у борби против непријатеља Српства. Нека је овдје племенитој Даши изречена од стране овога одбора најтоплија захвалност, а надати се, да ће се на њу угледати и други, којијем је Бог дао, па би могли.

Исто тако сматрамо за дужност да се захвалимо и његовом високопреосвештенству Серафиму Перовићу на моралној припомоћи,

коју је указао друштву тијем, што је препоручио наше друштво потчињеном свештенству.

По овим двама примјерима види се, да су сви слојеви српскога народа у овим крајевима свјесни оне велике културне вриједности, што је има просвјета за живот народа, па нам је драго, што то можемо овдје истаћи.

Новијех штипендија дали смо 8 и то: 2 по 80 круна мјесечно филозофу из Бање Луке у Грацу и филозофу из Крупе у Прагу, једну од 30 круна мјесечно филозофу из Б. Новог у Бечу; 4 штипендије гимназијалцима и то: гимназијалцу у Карловцима из Варцар Вакуфа од 20 круна мјесечно, гимназијалцу мостарске гимназије из Мостара 20 круна мјесечно и двојици гимназијалаца сарајевске гимназије из Петровца 25 круна мјесечно и из Сарајева 10 круна мјесечно, и једну штипендију од 15 круна мјесечно ученику сарајевске трговачке школе из Сарајева. Двојици смо повисили штипендију за 5 круна мјесечно. Припомоћи смо дали 200 круна. Број свих штипендија износи сада 79, а све досадање припомоћи износе 1608 круна.

Из шесте редовне сједнице главног одбора друштва „Просвјете“, држане 29. јануара 1903. у Сарајеву.

Предсједник: **Ристо Х. Дамјаповић.** Тајник: **Шћепан Грђић.**

Читула.

† **Барон, Федор Николић.** На своме добру Рудни код Темишвара, у Угарској, преминуо је ц. и кр. тајни савјетник, барон Федор *Николић*, бивши *први грађански доглавник* Босне и Херцеговине.

Покојни барон Федор *Николић*, рођен је г. 1836. у Темишвару, и по својој мајци, шћери кнеза Милоша, био је крвни рођак данас владајућој краљевској кући Обреновића у Србији. Своје дјетињство провео је у Румунији, а више науке свршио је у Грацу. Кад је године 1882. преузео заједнички министар финансија преузвишени г. *Венијамин пл. Калаји* управу општех земаља и преустројио земаљску управу, наименовало је Његово Величанство барона Федора *Николића* правим тајним савјетником и *првим грађанским доглавником* у Сарајеву. У току ове службе своје у Босни, као добар син своје српске православне вјере и цркве, сазидао је пок. барон *Николић* о свом трошку цркву уз српско православно богословско училиште у Рељеву и украсио је прикладним иконостасом. Након четвртгодишњег боравка свога у Босни,

г. 1885. напустио је пок. барон Федор *Николић* службу своју у овијем земљама, те вративши се у своју домовину Угарску, би г. 1890. и 1897. именован Њег. Величанством за краљевског комесара на српско-црквено-народним саборима у Ср. Карловцима. Осим овога дјеловао је пок. барон *Николић* и као дугогодишњи посланик на угарском сабору, а понаособ као члан горње куће, у којој је своју дужност све до смрти своје вршио. Покојник је био прије неколико година и предсједником српске црквене општине у Пешти, гдје је тако исто успјешно радио. Као повјереник краљевски на српско-народно-црквеном сабору у Ср. Карловцима настојавао је пок. барон *Николић*, да односаје на пољу црквено народне српске автономије среди и у свој правилан колосек доведе, што му на жалост није за руком пошло. Као човјек био је у приватном животу јако омиљен, а уз то добра срца и дарежљив. Сиротињу је свугдје потпомагао, која ће га се вазда са благодарношћу сјећати. Прошле године пок. барон Федор *Николић* тешко је обољо, којој је болештици најпослије и подлегао.

Нека покојнику буде лака црна земља, и вјечан међу нама спомен! **Вјечна память!**

Књижевни оглас.

Потписана књижара и штампарија ставља овим до знања пречасном свештенству и поштованом општинству, да је предузела штампање и распродају књига: »Први Шематизам православне српске митрополије и архидијецезе бањалучко-бихаћке, за год. 1901. *Уредио јереј Алекса Јокановић, конзист. савјетник*«.

Књига ова изаћи ће из штампе крајем марта, а износиће око 25 штампаних табака обичне осмине. Цијена ће јој бити 3 К. или 1·50 кр. без поштарине.

Ко се жели упознати са историјом установљења ове митрополије, њеном управом, старшама, статистиком и данашњим материјалним стањем потчињених јој црк. школ. општина, то се умољава, да се потписаној издавачкој књижари и штампарији што прије пријави и претплату пошаље, како би се на тај начин могао осигурати са горњом књигом.

У Бањалуци 15. фебруара 1903.

Издавачка књижара и штампарија
С. Угреновића.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 31. марта 1903. Бр. 5. и 6.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: синђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ,** професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна АЕ. Митрополија Дабро-босанска.

Бр. 125
1. реф. ех 1903.

Пречасним протопрезвитерским и часним парохијским звањима богомчуване епархије Дабро-босанске.

Поводом једног случаја упозоравамо парохијско свештенство наше епархије, да је за издавање свједоџаба о безбрачности активних часника и у опће припадника цар. и крал. заједничке војске као год и за издавање свију за склапање брака нужних исправа поменутих особа у смислу 4. одсјека § 6. наредбе за вођење војничких матица свагдашњи ц. и кр. војни свештеник за припаднике православне вјере надлежан.

Према томе има се парох. свештенство од издавања сличнијех докумената унапредак уздржавати, односно странке свагдашњем војном свештенику православном упућивати.

Из сједнице српско-православ. АЕМ. конзисторије Дабро-босанске држане у Сарајеву 31. јануара 1903.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 285./I.

Пречасном свештенству, славним црквено-школским одборима и свему осталоме благочестивоме народу православне српске Митрополије захумско-херцеговачке.

У понеђељак, 17. фебруара о. г., послије подне телеграфска жица донијела вам је ненадну вијест, да се је наш благи архипастир, Високопреосвештени Митрополит, Господин Серафим преселио у вјечност.

Наш добри архипастир предстао је престолу Свевишњега; међу нама нема сада смиреног, благог нашег архипастира, Високопреосвештеног Господина Серафима, који нас је кроз 15 година архипастирске своје службе смирено и благо руководио и упућивао.

Овоземни живот нашег благог архипастира, Високопреосвештеног Господина Серафима, у историји наше богомхраниме Митрополије захумско-херцеговачке видан је и опсежан одсјек, јер је блаженопочивши наш архипастир, за вријеме од 55 година свештеничке му службе, искључиво био посветио сав свој живот цркви и народу.

Во блаженомъ оуспенїи вѣчный покой подаждь Гдⷭ҇и
оусопшемꙋ Архїерею Серафїмꙋ
и сотвори емꙋ вѣчнꙋю памѧть.

Консисторија позива пречасно свештенство, да од сада у заупокојеним јектенијама и молитвама на службама спомиње блаженопочившег Архијереја Господина Серафима.

Консисторија позива пречасно свештенство, да од сада до даљне одлуке, сходно односним прописима црквеним у јектенијама и молитвама, на службама спомиње всесвјатјејшег вселенског патријарха Господина Јоакима, гдје се је до сада спомињао блаженопочивши Архијереј Господин Серафим.

У Мостару, 19. фебруара 1903.

Консисторија.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 320./II. ex 1903.

Свему пречасном свештенству, славним црквено-школским општинама и благочестивом народу захумско-херцеговачке митрополије.

Сјећајући се живота и добротворних дјела блаженопочившег нашег *Архипастира Серафима*, којима је задужио свој српски народ вјечитом благодарношћу, надамо се, да ћемо учинити по жељи и срцу побожног народа нашег, кад овијем позовемо све свештенство и црк-

вено-школске општине ове Богом чуване епархије, да *у суботу св. праведног Лазара, 29. марта о. г.* у свима парохијалним црквама, послије св. литургије, одрже шестонедјељни *парастос* за покој душе блаженопочившег *Митрополита Серафима*, коме нека је у цркви и народу вјечан спомен.

Пречасни протопрезвитери и надзиратељи протопрезвитерата нека о овом наређењу на вријеме извијесте све подручно парохијско свештенство, а у своје вријеме нека овамо јаве: у колико се и гдје то извршило?

У Мостару, 12. марта 1903. **Консисторија.**

Српско-правосл. Митрополитска Конзисторија у Бањалуци.

Број 358 ех 1903.

Рукоположење и постављење. Његово Високопреосвештенство Митрополит Бањалучко-бихаћки Господин *Евгеније* благоизволио је рукоположити свршеног Рељевског богослова Јована *Зорића*, из Пркоса, 1/14. марта о. г. за ђакона, а 2/15 марта о. г. за пресвитера. Исти је постављен за администратора парохије Крњеушке у протопрезвитерату бос. петровачком.

АЕ и Митрополит Дабро-босањски.

Број 333 ех 1903 МФ

Окружница.

Пречасној господи свештеницима, члановима свештено удовичког мировин. фонда из Дабро-босанске епархије.

Досадашњем контролном одбору свештено удовичког мировинског фонда већ је истекао трогодишњи рок дјеловања његова, те како је сада настало вријеме, да се тај одбор изборима обнови, то се пречасна господа свештеници, чланови поменутога фонда из Дабро-босанске епархије са овим позивају, да у смислу §-а 25-ог. односне мировинске уредбе из ниже изложеног „именика чланова свештено удовичког мирод. фонда на Дабро-босанске епархије“ изаберу по два члана за речени контролни одбор, и да имена истих у запечаћеним гласовницама до 24. априла т. г. непозвано доставе овамо путем надлежнога протопрезвитератскога звања.

Уједно се пречасна господа, чланови фонда упозоравају, да при томе бирању чланова за контролни одбор имају на уму одредбу §-а 26-ог. речене мировинске уредбе, по којој изабрани чланови тога одбора немају права на путне трошкове нити на другу какву оштету за свој статутарни рад, те с тога нека гледају, да по могућности бирају оне чланове за одборнике, који се у близини жељезничке пруге налазе, јер ће истима бити лакше и јефтиније на одборске сједнице у Сарајево долазити.

У Сарајеву 13. марта 1903.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:

Николај с. р.

Именик

чланова свештено-удовичког мировинског фонда.

I. У епархији Дабро-босанској.

Бр.	Име	
	члана	парохије
1	Васо Поповић прото и конс. савјетник	Сарајево
2	Јован Ђокић, свештеник	Сарајево
3	Ристо Јокановић, свештеник	Блажуј
4	Гавро Гашић, свештеник	Нишић
5	Ђорђе Грабеж, свештеник	Пале
6	Ристо Бошковић, свештеник	Високо
7	Коста Ђ. Стефковић, свештеник	Соколац
8	Алекса Ђуровић, свештеник	Тријавци
9	Коста Поповић, свештеник	Штрпци
10	Коста Божић, надзир. I. протопрезв.	Травник
11	Јеврем Петровић, свештеник	Зеница
12	Никола Скакић, свештеник	Пећи
13	Тодор Козомара, свештеник	Губин
14	Милош Балбија, свештеник	Црни Луг
15	Симо Бањац, свештеник	Камен
16	Ђорђе Марковић, свештеник	Власеница
17	Јован Брежанчић, свештеник	Јеремићи
18	Вићентије Савић, свештеник	Стрмница
19	Ристо Ерановић, свештеник	Мало поље
20	Софроније Чалмић, свештеник	Цикоте
21	Стеван Кукрика, протопрезвитер	Гламоч
22	Марко Савић, свештеник	Преодац
23	Михаило Антонијевић, свештеник	Ваган
24	Теодосије Поповић, свештеник	Сребреница
25	Х. Ристо Поповић, свештеник	Кравица
26	Сава Дангић, свештеник	Братунац
27	Стево Косорић, свештеник	Соколовићи
28	Симо Беговић, свештеник	Факовићи
29	Димитрије Јевђовић, свештеник	Прача
30	Михаило Вучковић, свештеник	Оборци
31	Илија Поповић, свештеник	Вуковско
32	Јован Обрадовић, свештеник	Д. Вакуф
33	Лука Лукић, протопрезвитер	Бугојно
34	Танасије Косорић, свештеник	Рогатица
35	Коста Продановић, свештеник	Љубно
36	Трифко Максимовић, свештеник	Илијаш
37	Коста Блажујевић, свештеник	Которац
38	Ђорђе Стајић, свештеник	Мокро

Бр.	Име члана	парохије
39	Јов. Поповић, свештеник	Брезичани
40	Драго Урошевић, свештеник	Високчик
41	Матија Поповић, свештеник	Милићи
42	Марко Поповић, свештеник	Благај
43	Петар Лалић, свештеник	Пазарић
44	Урош Јовановић, свештеник	Врбица
45	Светозар Поповић, свештеник	Рудо
46	Максим Јовановић, свештеник	Вареш
47	Јован Марјановић, свештеник	Долац
48	Лука Чупић, свештеник	Сарајево
49	Љубомир Николић, свештеник	Сарајево
50	Павле Убавић, свештеник	Пецка
51	Тодор Марјанић, свештеник	Строице
52	Михаило Радић, свештеник	Пљева
53	Данило Шиљак, свештеник	Медна
54	Димитрије Јанковић, прото, конс. савјетник	Сарајево
55	Милан Стефановић, свештеник	Вишеград
56	Тимотије Поповић, свештеник	Дрињача
57	Сава Савић, ђакон и конс. канцелиста	Сарајево

II. У епархији захумско херцеговачкој*)

58	Тодор Говедарица свешт. и конс. савј.	Мостар
59	Патрикије Поповић свешт. и конс. савј	Мостар
60	Ристо Сировина ђакон и митр. тајник	Мостар
61	Никола Кеја, свештеник	Благај
62	Арсо Поповић, свештеник	Горажде
63	Лазар Поповић, свештеник	Горажде
64	Никола Комадановић, свештеник	Чајниче
65	Вид Парежанин, свештеник	Корјенићи
66	Ристо Кочовић, протопрезвитер	Невесиње
67	Петар Говедарица, свештеник	Залом
68	Васо Медан, свештеник	Тасовчићи
69	Видак Вишњевац, свештеник	Надинићи
70	Јосиф Кочовић, свештеник	Фоча
71	Алекса Петровић, свештеник	Столац
72	Јован Ивковић, свештеник	Дабар Поље
73	Ђорђе Перивовић, свештеник	Билеће
74	Марко Кисић, свештеник	Љубомир

*) **Примједба:** Продужујемо овдје „именик чланова“ и за осталих трију босанско-херцеговачких епархија, да би се дотични чланови при избору контролног одбора са истим послужити могли.

Уредништво.

Бр.	Име члана	парохије
75	Томо Братић, свештеник	Фојница
76	Михаил Самарџић, свештеник	Жупањац
77	Димитрије Максимовић, свештеник	Доњи Поплат
78	Јован Гаћиновић, свештеник	Фатница
79	Ристо Терзић, свештеник	Љубушки
80	Владимир Гвозденовић, свештеник	Раштани
81	Шпиро Лучић, свештеник	Суторина
82	Сава Симић, свештеник	Мостар
83	Стеван Правица, протопрезвитер	Требиње
84	Ђорђе Поповић, свештеник	Коњиц II.
85	Јово М. Мостарица, свештеник	Драчево
86	Васо Новаковић, свештеник	Крушевица
87	Јефто Одавић, свештеник	Луг
88	Јован Поповић, свештеник	Месари
89	Василије Кандић, свештеник	Јабука
90	Јован Јовановић, свештеник	Чајниче
91	Михаило Радовић, свештеник	Кифино село
92	Владимир Поповић, свештеник	Фоча
93	Петар Радуловић, свештеник	Улог
94	Душан Гаћиновић, свештеник	Лукавац
95	Јован Муцовић, свештеник	Мостар
96	Шпиро Старовић, свештеник	Афтовац

III. У епархији зворничко-тузланској.

97	Ђорђе Бјелановић, референт митрополије	Д. Тузла
98	Остоја Гајић, свештеник	Кожуси
99	Коста Драмушић, свешт. митроп. тајник	Д. Тузла
100	Василије Остојић, протопрезвитер	Зворник
101	Захарије Поповић, свештеник	Зворник
102	Јован Јовановић, свештеник	Прибој
103	Бранко Поповић, свештеник	Мртвица
104	Василије Грујић, свештеник	Копривна
105	Стево Ђ. Поповић, свештеник	Модрич
106	Максим С. Максимовић, свештеник	Скугрић
107	Петар Н. Јовановић, протопрезвитер	Градачац
108	Коста Поповић, свештеник	Милошевац
109	Владимир Пејовић, свештеник	Маглај
110	Остоја Пантић, свештеник	Загови
111	Тоша Ђокић, свештеник	Толиса
112	Јово Јокановић, свештеник	Слатина
113	Максим Тодоровић, свештеник	Јања
114	Петар Лазаревић, свештеник	Скочић

Бр.	Име члана	парохије
115	Димитрије Димитријевић, свештеник	Бос. Шамац
116	Теодор Ђукић, свештеник	Јања
117	Софроније Поповић, свештеник	Расточница
118	Цвијетин Шовић, свештеник	Батковић
119	Никола Гајић, свештеник	Раковац
120	Ђорђе Стевић, свештеник	Сандићи
121	Ђорђе Свитлић, свештеник	Коренита
122	Јован Ковачевић, свештеник	Срп. Грапска
123	Никола Шкорић, свештеник	Вршани
124	Јован Новаковић, свештеник	Бијељина
125	Алекса Глигоровић, свештеник	Угљевик
126	Ђорђе Јовановић, свештеник	Обудовац
127	Јосиф Стакић, свештеник	Возућа
128	Петар Поповић-Митровић, свештеник	Дубница
129	Ђорђе Петровић свештеник	Хрге
130	Душан Николић, свештеник	Д. Тузла
131	Петар Опалић, свештеник	Бијељина
132	Павле Катанић, ђакон и конс. канц	Д. Тузла

IV. У епархији бањалучко-бихаћкој.

133	Илија Кецмановић, свештеник	Читлук
134	Душан Кецмановић, свештеник	Бос. Костајница
135	Коста Поповић, протопрезвитер	Дервента
136	Јован Ристић, свештеник	Новиград
137	Коста Вуковић, свештеник	Сеочаница
138	Јосиф. Поповић, свештеник	Подновље
139	Јован Поповић, свештеник	Дуго-поље
140	Лука Цвјбић, свештеник	Винска
141	Марко Јелић, свештеник	Осиња
142	Симо Поповић, свештеник	Бос. Брод
143	Стево Ј. Поповић, свештеник	Мајевац
144	Илија Зеленика, протопрезвитер	Приједор
145	Симо Стојановић, свештеник	Козарац
146	Благоје Шиљеговић, свештеник	Јеловци
147	Јован Ј. Јелић свештеник	Буснови
148	Јосиф Ракић, свештеник	Ракељићи
149	Коста Ковачевић, протопрезвитер	Бихаћ
150	Обрад Бањац, свештеник	Трњинића, Бријег
151	Никодим Новаковић, протопрезвитер	Петровац
152	Вукосав Милановић, свештеник	Кулен Вакуф
153	Никола Иваковић, свештеник	Бастаси
154	Ђорђе Зорић, свештеник	Пркоси

Бр.	Име	
	члана	парохије
155	Лука Опачић, протопрезвитер	Пријавор
156	Петар Ђорђевић, свештеник	Лепеница
157	Лука Аџић, свештеник	Турјак
158	Милош Радић, свештеник	Гашница
159	Ђорђе Поповић, свештеник	Кокори
160	Симо Бјелајац, свештеник	Бос. Градишка
161	Рувим Бубњевић, свештеник	Стапари
162	Петар Тешановић-Варница, свештеник	Блашко
163	Стеван Поповић, свештеник	Радосавска
164	Раде Милошевић, свештеник	Пискавице
165	Станко Вранешевић, свештеник	Крупа
166	Димитрије Ескић, свештеник	Ребровац
167	Давид Латиновић, свештеник	Врточе
168	Михаило Васић, свештеник	Добој
166	Петар Шипка, свештеник	Драгељи
170	Никола Прокопић, свештеник	Бушевић
171	Стеван Ковачевић, свештеник	Притока
172	Милан Радукић, свештеник	Свињар
173	Марко Поповић, свештеник	Драксенићи
174	Милош Декић, свештеник	Козица
175	Лука Вукашиновић, свештеник	Буковача
176	Миле Богуновић, свештеник	Врело
177	Јован Стефковић, свештеник	Детлак
178	Јован Кнежевић, свештеник	Шолаји
179	Милан Поповић, свештеник	Палавчиште
180	Михаило Недимовић, свештеник	Лијешће
181	Светозар Марјановић, свештеник	Еминовци
182	Ђорђо Кондић, свештеник	Саница
183	Јован Татић, свештеник	Иваньска
184	Милан Јовановић, свештеник	Лушци — Паланка
185	Ђорђе Јањић, свештеник	Кола
186	Алекса Поповић, свештеник,	Добрлин
187	Јован Јовановић, свештеник	Вијчани
188	Симо Петровић, свештеник	Брестово
189	Милан Радовановић, свештеник	Маглајани
190	Милан Марјановић, свештеник	Сан. Мост
191	Саво Рађевић, свештеник	Романовци
192	Марко Гаковић, свештеник	Томина
193	Мирко Павић, свештеник	Демировац
194	Алекса Јокановић, свешт. кон. савјет.	Бањалука
195	Стево Вукић, свештеник	Рујница
196	Владимир Кецман, свештеник	Смољана

Бр.	Име члана	парохије
197	Душан Зеленика, свештеник	Марина
198	Милан Латиновић, свештеник	Врточе
199	Марко Миљевић, свештеник	Хашани
200	Никола Савановић, свештеник	Врбљани
201	Никола Богуновић, свештеник	Врело
502	Бошко Школник, свештеник	Ножичко
203	Светислав Давидовић, свештеник	Бањалука
204	Томо Анђелић, свештеник	Бјелобучје
205	Јован Зорић, свештеник	Крњеуша

НЕЗВАНИЧНО.

Исповиједање св. апостола Петра.

Ив. Перовъ.

Превео **Алекс. Живановић.**

(Осијек.)

(Мат. 16, 13—20; Марк. 8, 27—30; Лука 9, 18—21).

(Наставак.)

Оци и учитељи црквени[1]) и најбољи међу новијим коментаторима, као н. пр. Кајл[2]), Ланге[3]), Олсхаузен[4]), Фарар[5]), Мај[р][6]), а од руских Горскій[7]) и еп. Михаилъ[8]), виде достојанство и важност исповиједања ап. Петра у његовом особитом догматичком смислу и значају. Док једни виде у Исусу само претечу Месији, а други, признајући Га Месијом, сматрају Га будућим земаљским царем и заповједником, Сином Давидовим, апостол Петар Га исповиједа правим Сином Божјим, Сином Божјим у ексклузивном и јединственом смислу, Сином Божјим једнородним, другим лицем св. Тројице, који се сишао с неба и ваплотио се. Као таквога Петар је Христа први познао и исповједио; ма да су други прије и исповједали Исуса Сином Божјим, но „исповиједали

[1]) Златоуста: Бесѣд. на Евангг. Матѳ. стр. 417.; Ѳеофилакта: Толков. Ев. Матѳ. Казань, стр. 285. 1855 г.; Зигабенъ: Толк. Евангг. отъ Матѳ. Кіевъ, 1886, стр 248.

[2]) Comment. üb. d. Evang. Matt. стр. 348.

[3]) Theol.-homil. Bilwer., d. Evang. Matt. стр. 237.

[4]) Bibl. Comment. I. стр. 516—517.

[5]) Живот Исуса Христа, прије. Лопухинов 1855, стр. 237.

[6]) Krit.-exeg. Handb. üb. Ev. Matt. стр. 350. Он међу осталим наводи ријечи Бенгелове: nam cognitio de Jesu, ut est filius Dei, sublimior est, quam de eodem, ut est Christus.

[7]) Истор. Евангг. и Церкв. Апост. стр. 211.

[8]) Толков. Евангг. отъ Матѳ. Москва, 1870, стр. 244.

су Га, вели св. Златоусти, не таквим Сином, као Петар, признавали су Га сином сличним многима, шта више превасходнијим од многих, нерођених из суштаства Очина“[1]). А Петар је у свом исповиједању опредијелио и исказао мисију и природу Спаситељеву, те његово исповиједање сачињава суштину хришћанске вјере и исповиједање њено за сва времена (ср. Мат. 26, 62; Јов 11, 27; 20, 31; 1. Јов. 2, 22 и даље, Филип. 2, 11)[2]), он је по ријечима св. Исидора Пелусиота, исповједно „сједињење двију природа, које је у Себи извршио ради нашег спасења син Божји“[3]).

Да се такав смисао управо мора давати исповиједању ап. Петра, то се види из оригиналног јеванђеоског текста. Јеванђелист пред ријечима и Χριστός и υἱός употребљава артикл (ὁ) и тијем показује, да Петар замишља Исуса у јединственом и ексклузивном, само Њему једи ме својственом односају према Оцу, — као Сина по природи[4]). „Петар, говори блаж. Теофилакт, није рекао: Ти си Христос, Син (υἱός) Божји без члана ὁ, већ са чланом (ὁ υἱός), т. ј. Син једини и јединствени, Син не по благодати, већ рођен из природе Очеве[5]).

Бога, Сином Којега Петар назива Исуса, назива он Живим (τοῦ ζῶντος, т. ј. који живи, који дјелује у свијету и спасава људе) за разлику од богова лажних, језичничких, мртвих. Τοῦ ζῶντος јесте Петру ознака истинитости Бога, Сином Којега он исповиједа Христа и том ознаком Га он одликује и разликује од језичничких богова[6]) Олсхаузен међутим тврди, да епитетом τοῦ ζῶντος Петар неће да начини разлику између правог Бога и језичничких идола, јер за то да није било никаквог разлога, већ тим хоће он да искаже реалност откривења Божјег у Христу. Одблесак божанства у Христу бијаше тако силан, да се преко Њега Отац, као Његов источник, први пут открио свијету у Свом Сушгаству. Сва раније откривења Живога (Бога) бијаху мртва према животној пуноћи, која се излила у Христовој појави[7]). Упаточ тој Олсхаузеновој тврдњи морамо примјетити, да се у старозавјетним свећеним књигама епитет τοῦ ζῶντος давао Богу обично зато, да се начини разлика између Њега и лажних језичничких богова (Дан. 6, 20 и 26).

[1]) Бесѣд. на Евангг. Матѳ. стр. 417.

[2]) Keil, Comment. üb. Evang. Matt., стр. 349

[3]) Твор. Св. Отцевъ, Москва, 1859. т. XXXIX, стр 145.

[4]) Keil, Comment. üb. d. Evang. Matt. стр. 348.

[5]) Толков. на Евангг. Матѳ. стр. 275.

[6]) Бл. Јероним: Comm. in Matth. Opp. ed. 1684. tom. IX. p. 41; Зигабенъ: толков. Ев. отъ Матѳ. стр. 248; Михаилъ: толк. Ев. Матѳ, стр. 294; Meyer: Krit. exeg. Handb. üb. d Evang. Matt. стр. 349.

[7]) Bibl. Comment. I. стр. 517.

Апостолу Петру на његово исповиједање одговара Христос: *благо теби, Симоне, сине Јонин! Јер тијело и крв нијесу теби то јавили него отац мој, Који је на небесима* (Мат. 16, 17).

Петар је у свом исповиједању показао такву истину, коју природни људски разум не може сам по себи постићи и разумјети; он је познао у Исусу јединороднога Сина Божјег, разумно је Његову природу и битност. А пошто *нико не зна Сина до Отац, нити Оца ко зна до Син и ако коме Син хоће да откриje* (Мат. 11, 27), то и извором Петрова знања није био природни људски разум, већ божанско откривење. Петар се за своју вјеру у Исуса, као у Месију, коју је он добио уз помоћ Божју проничући у природу Његовога Сина гледањем Његових дјела и слушањем Његових ријечи[1]) удостојио тога високог божанског откривења и зато је био *блажен*. Што се он показао достојним Очева откривења, то свједочи о његовој светости, о високом степену његовог духовног савршенства; та својства су му била вјеран залог, да ће добити вјечно блаженство, које је обећано свима, који право вјерују у Христа, Сина Божјег (Мат. 5, 3—12). Ријечи Исусове: благо теби, блажен јеси (μακάριος εἶ) биле су у Његовим устима не израз просте похвале Петру, већ обећање вјечног блаженог живота[2]).

Говорећи о натприродном пореклу Петрова познања истине, Исус Христос вели: *нијесу ти то јавили тијело и крв* (σὰρξ καὶ αἷμα) Појмови „тијело“ и „крв“ употребљавају се њекад у св. Писму за ознаку слабости и несавршенства човјекова према најсавршенијем Богу (Гал 1, 16; Еф. 6, 12[3]), а њекад, да се њима означи чулна природа према духовној (σὰρξ καὶ αἷμα према πνεῦμα, Јевр. 2, 14; 1 кор. 15, 50). Према томе тумачи св. Писма разно тумаче те ријечи у одговору Спаситељеву на Петрово исповиједање. По мишљењу једних Господ је хтио тим ријечима рећи Петру, да ту истину, коју је он исповједио није добио од смртних, слабих људи, већ од самог Оца небескога[4]); други мисле да ријечи Христове *не тијело и крв* означују, да исповијед Петрова није плод његовог личног размишљања, — плод природног разума[5]); трећи спајају та два мишљења[6]). Мишљење ових посљедњих.

[1]) vid. Горскій, Истор. Еванг. и церк. Апост. стр. 211.

[2]) Olshausen, Bibl. Comment. I. стр. 518.

[3]) У том смислу су, по свједочанству Лајтфутову изрази σὰρξ καὶ αἷμα, употребљавани код јудејских писаца, т. ј. равнаја. Види Hotae Hebraicae et. talmud. p. 199.

[4]) Meyer: Krit. exeg. Handb. üb. Evang. Matt.; Загребскъ: Толков. Еванг. Мате., стр. 248, Горскій, Ист. Еванг. и церкв. Апост. стр. 211.

[5]) vid. De Wette; Kurrg. exeg. Handb. z. N. T. Bd. I.; Мајер тој групи тумача прибраја Безу, Калвина, Каловија, Неандера, Крузија и др. Вид. Krit. exeg. Handb. üb. Evang. Matt. стр. 351.

[6]) Bleek: synopt. Erklär. der drei ersten Evang. Leipz. 1862, Bd I.; Schegg: Evang nach Matth. I. München, 1863; Keil: Comment. üb. d. Evang. Matth.

је као што се види, најтачније: Спаситељ је управо хтио рећи, да извор знања Петрова о Њему није био природни ни обични, да ни он сам није могао својим умом доћи до постизавања исповијеђене истине, нити да су му је други људи могли открити. Олсхаузен сасвим правилно тумачи ријечи *не тијело и крв*, говорећи, да те ријечи могу указивати на природне људске способности како других људи, тако и самога Петра, и он (Олсх.) правилно изражава смисао тих ријечи овако: ништа човјечанско, никаква човјечанска сила ни способност није могла саопћити теби (Петру) тога знања; само оно што је божанско може научити познању божанскоме"[1].

Петра Господ назива Симоном, сином Јонином. Називу „син Јонин" даје се разно значење. Њеки га тумаче алегорички. Јона је јеврејска ријеч и значи „голуб"; по томе ријечи Исусове: *Ти си Симон син Јонин* значе: „Ти си Симон, голубији син". Голуб је 1. као символ св. Духа и Христос као да је рекао Петру: ти си Симоне духовно дијете, Бог, Отац духова (Јевр. 12, 9) јавио се теби"[2]; голуб, што гуче на крову (стијени), веле јесте 2., и символ опћине (цркве) и по томе је смисао ријечи Исусових тај, да се Симон, син голубији, има назвати стијеном, на којој ће бити основана опћина (црква)[3]; голуб је, веле, још 3., и символ слабости и Господ је Својом ријечју хтио да истакне његову природну слабост — према будућем духовном његовом узвишењу и значају његову у цркви Христовој[4]. Други одбацујући алегоричко тумачење Господњих ријечи Петру и не примајући мисао, као да је тим ријечима изражен контраст између природне слабости Петрове и његовог будућег духовног савршенства и висине, мисле, да се тим ријечима Христос напросто само обратио Петру и њима га одликовао од других лица[5]. Које је од тих мнијења вјеродостојније, тешко је ријешити тога питања и нема особитог значаја, ако хоћемо да растумачимо у цјелини смисао Спаситељевих ријечи Петру.

Продужујући бесједу Своју вели Христос Петру: *А и ја теби кажем: ти си Петар и на овом камену сазидаћу цркву Своју и врата паклена неће је надвладати. И даћу ти кључеве царства небескога: и што свежеш на земљи, биће свезано на небесима; и што раздријешиш на земљи, биће раздријешено на небесима* (Мат. 16, 18 и 19).

[1] Bibl. Comment. I. стр. 519.

[2] Olshausen: Bibl. Comment. I. стр. 519. Још је блаж. Јероним говорио: Bar jona in nostra lingua sonat filius columbae. Comm in Matth. г. 41.

[3] Lange: Theol-homil. Bibelw. D. N. T. I. Фарар: Живот И. Христа, стр. 67.

[4] Lücke: Comment. üb. Evang. Johan. 1840. Bd. I. стр. 450.

[5] Meyer: Krit. exeg. Handb. üb. Evang. Matth. стр. 350; Keil: Comm, üb. d. Evang. Matth. стр. 349.

Ријечима: *и ја тебн кажем: ти си Петар* (σὺ εἶ Πέτρος) Спаситељ у одговор на Петрово исповиједање истиче тврдоћу и непоколебивост вјере Петрове, на што је указао већ при првом сусрету с њим, кад је назвао Симона Петром — стијеном (Јов. 1, 42). Сад Христос само потврђује тај назив. Он као да каже: Ти, Симоне, по божанском откривењу исповиједаш мене Христом, Сином Бога живога; тога откривења си се ти удостојио за своју тврду вјеру у мене и ја сам те зато с правом назвао *Петром* (каменом), кад сам те први пут видио; ја и сада потврђујем, да си ти заиста Петар — камен, јер си достојан тога назива за своју вјеру и исповиједање[1]).

Оправдавши дати Петру назив („камен"), Спаситељ непосредно затим обећава: *на овом камену ћу сазидати цркву Своју.* Кога ваља разумјети под каменом или стијеном (τῇ πέτρᾳ), — у томе се разилазе мнијења св. отаца и коментатора св: Писма.

Блажени Јероним[2]) и Августин[3]) под каменом или стијеном разумијевају самог Исуса Христа, Који је тијем обећао, да ће сазидати цркву Своју на Себи Самом, као Месији. Њих се држе и њеки новији тумачи[4]). Протојер. Богословскій и. пр. излажући обећање Господње о сазидању цркве у овом облику: „Ти си Петар *(камен);* и на овом камену *(Господ показује на Себе)* сазидаћу цркву Своју", — овако опредјељава његов смисао: Ја (Господ) сазидао сам цркву, коју неће надвладати ни све адске силе. Она ће бити основана на неразрушивој стијени (τῇ πέτρᾳ) — на Мени"[5]). Но такво тумачење не можемо примити, јер за њега нема основа у самом контексту јеванђеоских ријечи: ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ мора се без сумње везивати за — σὺ εἶ Πέτρος[6]) а у сваком случају се те ријечи тичу Петра, а не кога другог. Бајшлаг сматра то мишљење таквим, да га не треба ни опровргавати[7]).

[1]) Мејер: Krit. exeg. Handb. üb. Evang. Matth. стр. 352; ср. Lange: Theol.-homil. Bibelw. T. N. T. I. стр. 237; Keil: Comment. üb. Evang. Matth. стр. 350.

[2]) Comment. in Matth. p. 41.

[3]) Sermo XIII.

[4]) Као н. пр. Каловије, Хемниц, Фабрицај. Вид. у Lange Theol-homil. Bibelw. D. N. T. I. стр. 231.

[5]) Свящ. Истор. нов. Завѣта, Спб. 1886, стр. 96.

[6]) Meyer: Krit. — exeg. Handb. üb. Evang. Matth. стр. 354.

[7]) Цитиран његов чланак у „Revue internat. d Theologie".

(Наставиће се)

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничних јеванђеља; да ли је то фактични историја или бајка?

(Наставак.)

Већ сам факат обраћења Павлова ка Христу и преокрета његова од непријатеља у поштоватеља (привржениика) Христова увјерава нас о сталности вјере Павлове у божанско достојанство Христово, и уједно расвјетљује нам карактер вјере или религиозног увјерења о лицу и свему дјелу Христовом свију савремених Павлу Хришћана, а међу њима понајприје дванаесторице апостола, од којих је он и добио историчке податке о Христу, с којима је дакле једино и могао имати једнаке основне назоре о Христу.

Ова тврдња моја, да се Павао потпуно слаже са дванаесторицом апостола како у историчком познавању земаљског живота Господњега, тако и у догматичком вјеровању обзиром на достојанство лица и сав рад Христов, није само прости закључак створен на несумњивом духовном слагању Павла са осталим апостолима, него и своје врсте факат, који има за ослон свједоџбу, која је опет и за саму негативну критику новозавјетнога св. писма неоспорна, а коју даје један од дванаесторице апостола. Мислим овђе свједоџбу *Јована Богослова*, љубимца Христовога, чију оригиналност не поричу ни сами противници наше вјере. Баур, Штраус, Целер и мн. др., који су истога правца с њима, упорно оспоравају, да фактички припада Јовану, апостолу љубави, јеванђеље, које у цркви његово име носи. Но тим је важније за нас, што исти критичари не поричу тога, да је истога ученика Христовога друга новозавјетна књига — названа Апокалипсис. Истина они никако не мисле да подијеле с нама вјеровање, да је ап. Јован заиста удостојен да добије од Бога оно тајанствено откривење, које је описао у књизи „Апокалипсису“; на против веле, да су увјерени, да је апостол сва описана у споменутој књизи виђења сам из своје главе извадио. Но да је управо овај апостол написао новозавјетну књигу „Апокалипсис“ тога ипак не поричу. У овај час за нас је важна управо ова пошљедња истина, коју с нама дијеле и противници наше вјере.

Допустимо, да Апокалипсис Јованов није ништа више него чисто пјеснички производ! Ипак као такав у стању је да нам даде јасну слику, какву је вјеру, какве представе о Христу неоспорно имао Његов љубимац-ученик Јован! Шта нам о томе говори Апокалипсис Јованов? У књизи међу осталим има мјесто, гдје се казује, да о Себи говори сам Христос; и ево шта Он говори: „ἐγὼ εἰμὶ Ἄλφα καὶ Ὦμεγα,

начатокъ й конецъ..... первый й послѣдный й живый, й бѣхъ мертвъ й се живъ єсмь во вѣки вѣкомъ, й имамъ ключи ада й смерти" (Апок. 1, 8, 17 и 18). — По нашем хришћанском вјеровању Апокалипсис садржи у себи описивање истинито-историчких виђења или натприродних откривења Јовану, и према томе за нас у споменутим ријечима књиге Христос у истину и фактично свједочи о Свом Божанству и Свом ускрснућу; но ако будемо гледали на ову књигу и са тачке гледишта противника наше вјере т. ј. ако је сматрали будемо за прости пјеснички производ ап. Јована, она ће при свем том бити достанјерни свједок о томе, да је ап. Јован напрсник Христов, слично ап. Павлу, био тврдо увјерен о принадлежности двију најважнијих црта, једне — лицу Христовом или самој суштини Његове природе, а друге — Његовој земаљској историји, наиме био је увјерен о *Божанству Христовом и Његовом ускрснућу*. — А пошто је вјера и све историчко знање Јованово о Христу било ипак са свим једнако са вјером и знањем и других непосредних ученика Христових (чега разумије се неће нико ни покушати да пориче), то је јасно, да свједоџба Јованова о Христу *исто тако као не и више* од свједоџбе Павлове садржи у себи implicite каквипрет на такову свједоџбу и код свију у опште ученика Господњих о Његовом божанству и ускрснућу.

И тако, понављам, претпоставимо, да немамо никаква знања ни о времену, кад су постала наша јеванђеља, ни о лицима, која су их написала; или још мање, да немамо ни једнога од наших четирију јеванђеља и ни једне друге књиге новога завјета, него само да имамо четири несумњиво Павлове посланице: (1) Римљанима, (двије) Коринћанима и (1) Галаћанима, а осим њих још једну књигу Апокалипсис, несумњиво написан од Јовина богослова, — нијесмо ли у праву, да кажемо на основу једиих ових безусловно истинитих свједоџаба о Христу, да о Њему знамо исторички достанјерно ово: свему кругу очевидаца и савременика Исуса из Назарета, који су повјеровали у Њега као у Христа, под непосредним утисцима, који су од Њега долазили, *Он је био ускрсли из мртвих*, који је и у Свом животу и у науци са свим очевидно и несумњиво открио *Своје божанско достојанство* рођеним Израиљцима, који су имали апсолутну одвратност од обожавања твари; другим ријечима исторички достанјерно и неоспорљиво је ово: за прво од Самога Христа лично устројено друштво Његових поштьедователя Он је био не прости (обични) човјек, већ вјечни Син Божији и Богочовјек, који се јавио у времену. — Ова вјера и сачињава *битну тачку*, око које се обрће и с којом је нераздјељиво спојен сав садржај наших јеванђеља.

Ипак нијесам исцрпио свију свједоџаба о Христу, које у опште потврђују достовјерност јеванђеоске историје, из истих посланица Павлових, којима сам се послужио. У овим посланицама налазимо дјелимице потврду за историчку фактичност чудеса Христовијех, о којима се потанко казује у јеванђељима. Ако је Христос по свједоџби ап. Павла и Јована васплоћени Бог у човјеку, то је очевидно, да је Он већ сам по Себи *откривење највеличанственијег чуда у свијету*, какво се само преставити може. Јер може ли бити што чудније од тога да Бог као вјечно биће налази у свијет у условима временога биђа и у обличју или природи створенога биђа? Таково чудо над чудесима, које је јединствено у историји, ео ipso — претпостављамо гуњност и фактичност у истој историји и других мањих и мање чудноватих чудеса. — С тога се на попљетку не можемо чудити, ако у јеванђељима налазимо читав низ приповиједања о разним чудесима Христовијем, која се као и планете око сунца групишу около централнога чуда — око ваплоћења Бога у човјеку и за овим природно и неизбјежно слиједе.

Па ипак наши противници поричу достовјерност јеванђеља! За то оставимо и ми за час јеванђеља на страну! Али ево ап. Павао у посланицама, које су (у)опште признате као његове, одређено говори о догађајима чудних исцјељења, како на његове властите очи, тако и на очи оних, којима се он обраћа својим ријечима. Наиме у првој посланици Коринћанима у гл. 12. набрајајући разнолике благодатне дарове, које је давао дух свети хришћанима његова времена а на по се хришћанима коринтске цркве он пише: „ѥ҃номꙋ даꙗтсѧ дарованїѧ ѩцѣлєнїй; ѥ҃номꙋ дѣ́йствїѧ силъ, ѥ҃номꙋ жє прорєчєствꙋ“ (ст. 9. и 10). Ове апостол потсјећа Коринћане само на оно, што је добро познато било њима самијем и хришћанима другијех мијеста т. ј. на исцјељење болесника и у опште на чудеса, која се нијесу догађала услијед каквих год природних сила, него силом Духа св. или што је исто — духа Христова. — Исто тако и у другој посланици Коринћанима т. ј. опет у оригинално Павловој, апостол са намјером да опровргне клевете својих противника, који су се продрзнули да побијају равноправност и једнаку част Његовога Апостолскога достојанства са достојанством осталих апостола Христових, позивље се на једнаке са других апостола знацима знакове свога апостолства, наиме на „знамєнїѧ, чꙋдєса ѝ силы“ (12, 12) која је и он чинио као и други апостоли. Овим ријечима он свједочи и о својим чудесима, која је чинио у својој апостолској служби и о чудесима других апостола. Ѩ҆зъ ничимъ ли́шихсѧ перє́йшихъ Ѩ҆́йлъ.... знамєнїѧ бо Ѩ҆́йлтва (моја) содѣ́ѣшасѧ къ васъ во всѣкомъ терпѣнїи, къ знамєнїихъ, ѝ чꙋдєсѣхъ ѝ

силахъ“ (1 кор. 12, 11—12). Овђе апостол говори о својим чудесима очевидцима тих чудеса. На тај начин, осим тога што апостол увјерава о истини својих чудеса властитим свједочењем (т. ј. о њима нам не казује неко непознат од доцнијих хришћана, него сам чудотворац), он још потврђује њихову доставијерност и лицима, којима говори о својим чудесима и од којих се не нада, да ће му и најмање протусловити.

На велику радост вијерних један такав очевидац чудеса ап. Павла оставио нам је власторучну писмену свједоџбу о чудотворној моћи ап. Павла. То је писац књиге „Дјела апостолских — јеванђелист Лука, сапутник и сатрудник ап. Павла у његовим апостолским подвизима. На четири мјеста т. ј. у четири разне главе своје књиге он јасно говори о свом друговању са Павлом у путовању и раду употребљавајући ријеч „ми“: „а кад виђе утвару (Павао) одмах гледасмо (ми) да извђемо у Маћедонију (16, 10); „а кад се одвезосмо из Троаде, дођосмо (ми) у Самотрак“ (ст. 11); „а ми се одвезосмо послије дана пријеснијех хљебова из Филибе“ (20, 6); „горе у соби, гђе се бијасмо (ми) сабрали“ (8. ст.). „И као што би одређено да идемо (ми) у Италију . . . . . уђосмо (ми) у лађу адрамитску“ — (27, 1, 2) — „допловисмо (ми) у Кипар и т. д. (27. и 28. гл.). Наведена мјеста служила су егзегетима у сва времена као позитивни доказ, да је писац књиге „Дјела апостолских“ био човјек, који је путовао заједно са ап. Павлом у његовом мисионарском путовању. Најновији критичари негативнога правца по обичају нијесу оставили ни овога општега увјерења богословскога на миру; они држе, да је автор књиге „Дјела апостолских“ био неки хришћанин, који је живио у другом стољећу и да је само мјестимице (т. ј. на мјесгима, која сам споменуо) уписивао у своју књигу најстарији запис, неку врсту путнога дневника некога правога сапутника апостолова (по свој прилици Тимотеја), буквално преписујући из тога записа што је држао да треба узети.

Узмимо, да је то и тако! Но свако виђети може, да таково тумачење ни мало не мијења суштине ствари! Био ко му драго тај муж, који говори у наведеним мјестима из књиге „Дјела апостолских“ за себе и за ап. Павла са „ми“, био автор те књиге који му драго други сапутник Павлов, у сваком случају то је био непосредни свједок и очевидац чудеса, која је у његовем присуству чинио ап. Павао. Тако у 20. гл. он приповиједа: „горе у соби, гђе се бијасмо скупили, док је Павао говорио, неко момче по имену Евтих, што је сједило на прозору, надвладано од тврдога сна, наже се у сну и паде доље са трећега пода, и дигоше га мртва“ (9. ст.). Онда га је Павао додиром повратио у живот (10. и 12. ст.). Даље у 28. гл. овај исти очевидац

казује, како је на острву Мелиту Павла угризла змија, која је била позната овдашњим становницима као врло отровна, па му ипак ништа зла није било“ (28, 3—6). На пошљетку — увијек исти — очевидац казује, да је Павао молитвом и положивши руке исцијелио оца поглавара споменутога острва Полија, који је лежао од грознице и срдобоље“ (28, 8), послије чега су и многи други болесници долазили к Павлу и били од њега исцијељени (9. ст.). — Сва ова чудеса по ријечима самога Павла била су доказ његовог апостолског достојанства у толико, у колико су и други апостоли доказивали својим чудесима своје апостолство т. ј. пуномоћ од самога Христа, да буду Његови проповједници у свијету... Но „зар није учитељ над ученицима својијем“ (Мат. 10, 24)? Кад су и сами ученици Христови јавно пред очевидцима и по свједоџби ових очевидаца чинили чудеса, зар нас тим самим не увјеравају о несумњивој фактичности чудеса нашега Господа о којима знамо из јеванђеоског проповиједања?

И тако долазимо до сталног закључка, да је исторички достављерно јеванђеоско проповиједање о Христу и без ријешења питања о лицима, којима имамо да захвалимо састав наших јеванђеља – једино на основу споменика новозавјетне литературе, за које и сами противници наше вјере држе, да неоспорно припадају лицима, која су могла потпуно да предаду у аманет потомству чисту истину о Христу. Нека су остали списи новога завјета дошли на свијет не знам кад и од кога, ипак четири несумњиво Павлове посланице — (1) Римљанима, (2) Коринћанима и (1) Галатима, за тим апокалипсис опет несумњиво јеванђелиста Јована, и на пошљетку, говорећи језиком негативне критике „Путни дневник“ у књизи „Дјела апостолских“, који припада једном сапутнику Павловом, са свим одређено и одлучно казују нам *о вазнесењу Бога у лицу Ис. Христа, о његовом ускрснућу, узнесењу на небо*, а тако исто и ако индиректно *о чудесима Христовијем*, и на тај начин свом силом правилно-логичког мишљења принуђују нас још прије, него што се ријеши питање о писцима наших јеванђеља и о времену постања ових, да признамо, да на себи носе строго исторички карактер сва казивања о Христу, која су изложена у нашим јеванђељима.

(Наставиће се.)

Псалтир.

У саставу Псалтира има двадесет псалама, названих у нашем црквеном Уставу *хвалитним* (104—106, 110—117, 134, 135, 144—150), који се кад-што почињу, и скоро свагда завршују са хвалебним кли-

цањем: аллилѹїа, што значи — *хвалите Бога.* Зато се псалми ови — за разлику од осталијех, — час сваки одјелито, час опет њеколико заједно, називаху код Јевреја ријечју — аллилѹїа. У пошљедњем смислу Јевреји дијелише аллилѹїа на мало и велико: пошљедње састављаху 113—117. псалми. Хвалитни псалми, појаху се у особито свечаним приликама, на примјер велико аллилѹїа пјеваху по потрошку јагњета пасхалнога. При појању њиховом у храму од стране појаца, завршно клицање — аллилѹїа говорио је сав народ у кору (Псал. 105, 48).

Од јудејацâ свештена пјесма аллилѹїа као законито нашљедство, пређе заједно с Псалтиром Хришћанима, код којих она и сама по себи — одијељено од псалама хвалитних, — саставља особиту пјесму, и ушла је, као дно у састав Богослужења. Тако се она употребљавала, по свједочанству св. Григорија Великог[1]), у почетку у јерусалимској, за тијем у римској, а најпошље и у свима осталим црквама. Особити разлог овоме могло је бити величанствено изображење славе небесне Цркве у Откривењу (19, 1—6). *Чух,* говори свети Тајновидац, *глас велики народа многога на небу, гдје говори: алилуја, спасеније и слава и част и сила Господу нашему .... И падоше двадесет и четири старјешин, и четири животиње, и поклоните се Богу, који сјеђаше на пријестолу говорећи: амин, алилуја! И глас изиђе од пријестола који говори: хвалите Бога нашега све слуге његове, и који га се бојите, и мали и велики. И чух као глас народа многога, и као глас вода многијех, и као глас громова јакијех, који говоре: алилуја!* На основу, свакако, овога пјесма је та названа Херувимском, јер четири животиње, које је видио св. Јован, јесу, по објашњењу пророка Језекиља (10, 20), Херувими. А ушљед овога она се сматрала свагда свечаном, величанственом и светом[2]), у некојим црквама појаху је само у данима Педесетнице, а по свједочанству Созомена[3]) — у римској цркви појаху је само на први дан Пасхе. На једном од помјесних сабора западних (4. Толедском) шта више забрањено бјеше појати је у дане поста и туге. У осталом у црквама источним она се појала не само у све недјељне и празничне дане него и у свако друго вријеме, — при свршавању тајана, на примјер миропомазања[4]), при погребу умрлих[5]) и бјеше тако у опћој употреби и позната свима, да по свједочанству блаженог Јеронима, који живљаше на истоку[6]) и прости сељак пјеваше је идући за плугом; а у

[1]) Epist. 63.
[2]) August. Epist. CXIX. ad Januar. c. XVII.
[3]) Sozom. Hist. lib. VII, c. XIX.
[4]) Дион. Ареоп. о Црк. Јерарх. гл. IV. § 18.
[5]) Hieronym. Epist. XXX, c. 4.
[6]) Hieronym. Epist. XVIII, ad Marcel. Epist, XXVII, Epitach. P. c. 13.

њеким манастирима бјеше обичај — појањем аллилуја сазивати у цркву. На исти начин и у шпањолској цркви, до увођења у њу римских обреда, аллилуја појаху сваки дан при сваком богослужењу[1]). На тај начин, од свечане и радосне, пјесма ова постаде у оне агодна и употребљаваше се сваком приликом и случајем. По ријечима блаженога Августина[2]) њу није било дозвољено преводити с јеврејског на друге језике, јер она колико је света (јер је свети писци Новог Завјета употребљаваху у оригиналу, непреведену), — толико је и у оној употреби и позната свакоме. —

У нашој цркви свећена пјесма аллилуја чује се врло често, и при свакиданьем Богослужењу, и при отправљању разних свећених потреба. У част Пресвете Тројице она се скоро свагда поји или чита три пута, — и употребљава се двојако, или: 1. заједно са псалмима, или 2. као особита пјесма.

1. При читању Псалтира — говорење аллилуја по старом јудејском обичају, служи као завршетак или неколицини псалама (на примјер при читању катизама, шестопсалмија и часова); или једноме псалму (на примјер послије предначинательног псалма на вечерњи, при молебним појањима и панихидама); или најпослије као завршетак након сваког стиха псалма (на примјер при појању полијелејних псалама). У свима овим случајевима, искључујући појањедни, трикратном аллилуја додаје се још и стих: слава тебѣ Боже, — и свагда му претходи, и мало славословље. Тако су појали псалме у древности, као што свједочи Касијан[3]), и у римској цркви и на истоку, особито египатски пустињаци.

2. Као особита пјесма, поји се аллилуја свагда без додатка стиха: слава тебѣ Боже, и употребљава се осим појединих случајева (као на примјер при молењима за умрле, при свршавању неких тајна, и у акатистима) *а)* при литургији и *б)* при јутрењу за вријеме четрдесетнице. *а)* У току литургије свећена пјесма аллилуја пет пута долази у употребу: 1. На малом входу с јеванђељем, кад се свештеник моли, да сотворитъ Господь со входомъ нашимъ входъ святыхъ Ангеловъ быти, сослужащихъ намъ и славословящихъ благость Божію, вјерни, желећи и сами учествовати у славословљу анђеоском, и побуђујући један другога величанственим позивом: пріидите поклонимся и т. д. поју анђелску пјесму: аллилуја. 2. Међу читањем апостола и евангелија, у којима нам се навешћава ријеч Божја, црква земаљска у подражавању

[1]) Isidor. de offic. lib. I, c. XIII.
[2]) August. Epist. 178.
[3]) Institut, lib. II, c. 2. 8.

небескоj. — гдје по казиваньу Св. Тајновидца на глас, коjи пазаши од пријестола Божjега, сав народ небожитеља говори: аллилоуіа, — коjи ту пеше небеску пjесму. А по овом узроку појање аллилоуіа у овом случаjу пропраћа се кађењем, jер св. Јован Богослов виде, да, при славословљима небожитеља, анђео дође тамjана на олтар (Открив. 8, 3[1]).

3. На великом входу, при преношењу дарова са жртвеника на пријесто, када Цареь цареспвующихъ, и Господь господспвующихъ приходитъ заклатися и датися въ снѣдь вѣрнымъ, предходятъ же емѹ чини ангельски, лица закрывающе и крилѣющее иконь Аллилоуіа, — а вјерни, сретаjући Цара славе гдје иде к њима, коју Му ту херувимску пjесму. У овом случаjу долази пред аллилоуіа предговор: иже Херѹвимы тайно ѡбразующе, састављено и у Литургиjу увео, по казиваньу Кедрина, побожни император Јустинијан, да побуди присутне на живљу побожност ка свештенодjејству, које долази. На велику Суботу предговор Јустинијанов замjењује се другим свечанијим, са да молчитъ всѣка плоть человѣча . . . 4. При раздавању освећених дарова, по свједочанству св. Златоуста[2]), у древности појали су псалам 144, који се свршава хвалебним позивом: Аллилоуіа. У доцније доба, ради појања у ово вријеме, почеше избирати стихове из различитих псалама, по прилици сваком дану, названи *причасним*: но хвалебни завршетак 144 псалма остао је на свагда, и на даље, и додаје се сваком причасном стиху макар био узет и не из хвалитнога псалма. 5. На завршетку литургије, вјерни молећи Господа, да уста њихова, освећена примањем тијела и крви Његове, на свагда буду испуњена хвалом Њему, поново коју хвалебну анђеоску пjесму: аллилоуіа!

б) На jутрењу, — у дане поста, особито свете четрдесетнице обични тропар замjењује се тројичном пjесмом, која се спрашава серафимским клицањем: свѧтъ, свѧтъ, свѧтъ. Зато и стих, који претходи тропару: Богъ Господь и ꙗвисѧ намъ, благословенъ грѧдый во имѧ Господне (који је састављен из два полустиха 117-ог псалма хвалитнога и односи се искључиво на Исуса Христа) замjењује се хвалебним свршетком тог истог 117-ог псалма: аллилоуіа, које се односи к свој Пресветој Тројици. — Као да се у одговор овоме, и мјесто пунога канона у четрдесетницу поји тріѣсѧтница. Оним установљењем св. црква у дане покајања хоће да уздигне умове и срца присутних не ка Јерусалиму земаљскоме, гдје у сусрет Господа појаху: благословенъ грѧдый, него

[1]) По свједочанству Бове (Ker Liturgie бр. II. с. 6, 11, 14) обичај појати — аллилоуіа међу читањем Апостола и евангелија бјеше не само у источним него и у свима западним црквама.

[2]) Chrisost Homil. in psalm. 144.

ка Јерусалиму небесноме, страшноме пријестолу Божјему, који је окружен хиљадама хиљада чинова Анђеоских, који Му поје пјесму: *Аллилуја!*

У Иригу, 1903.

По руском:
Григорије А. Николић
парох.

Учење о покајању.

Покајање, као спасоносно средство, које изводи на грјешника који се каје, опроштење и повраћа му милост и благоволење Божије, познато је било и у Старом Завјету. Оно се свршавало и непосредно, исповиједањем гријехâ пред Богом, као што сиједочи на пр. пророк Давид: *Исповиједам Господу пријестуше своје, и Ти скиде с мене кривицу гријеха мојега* (Пс. 31, 5) свршавало се и као тајанствено жртвоприношење у храму кроз првосвештеника, са исповиједањем гријеха пред јаретом опроштења. Но спасоносна сила покајања раскрива је потпуно у Новом Завјету.

Прву проповијед покајања изрекао је Претеча Господњи Јован. *Покајте се, јер се приближи царство небеско* (Мат. 3, 2), говораше он народу позивајући их затим ријечима пророка Исаије, да исправе срца: *Приправите пут Господњи, поравните стазе његове; све долине нека се исуше, и све горе и брегови нека се слегну; и што је криво нека буде право, и храпави путеви нека буду глатки, и свако ће тијело видјети спасеније Божје* (Л. 3, 4—6). Проповијед Јованова учинила је добар утисак. Народ је ишао к њему, исповиједао је пред њим своје гријехе и примао је крштење, као символ омивења и очишћења од гријеха Примајући исповиједање гријеха од оних, који су долазили да се крсте, Јован им је савјетовао, да принесу *плодове достојне покајања*. И кад га је народ питао: *шта ћемо дакле чинити?* није он тражио од њих неких изванредних подвига, да се загладе гријеси, него их је понајпре упућивао, да чине милосрђе према ближњима, а затим да савјесно врше своје дужности, ма биле оне дужности цариника.

Проповиједу о покајању, као неопходном услову за ступање у царство небеско, почео је своју проповијед и Господ наш Исус Христос: *Покајте се, јер се приближи царство небеско*; а том истом проповиједи о покајању послао је Христос и своје ученике, и *они одоше* и проповиједаху *покајање* (Мар. 6, 12). У својој проповиједи разјаснио је Господ, о каквом царству говори Он и што разумије под ријечи „царство Божје“ или „царство небеско“. Није то оно царство, које долази јавно, послије знаменитих побједа и ратнога славља, *не ће доћи царство*

Божје да се види; оно ће доћи непримјетно, саставиће се тајанственим начином; *јер гле, царство је Божје унутра у вама* (Л. 17, 20—21) Оно се прима с онијем повјерењем, које је својствено дјеци (Л. 18, 17). За ступање у то царство захтијева се, послије кајања, *рођење водом и Духом* (Јов. 3, 3 и 5). *Јер царство Божје није јело и пиће*, учиће апостоли, *него правда и мир и радост у Духу светоме* (Рим. 14, 17). Јасно је, зашто је као први услов за ступање у то царство потребно покајање; оно је очишћење душе, припрема за нови, благодатни напредак, за примање нових благодатних и животворних начела живота, предавост водству благодати Божје. *Покајте се;* то је царство наступило; оно је близу сваког од нас; сва средства за ступање у њега или за подизање његово у души готова су, пружају се и дају се. *Покајте се, јер се приближи царство Божје.*

За цијелог свог јавног живота, до самога вазнесења свога на небо, није престајао Господ Исус Христос учити о покајању. Тако:

Он је давао покајању тако велику важност, да је сврхом свога доласка на земљу сматрао проповијед о њему: *Нијесам дошао да дозовем праведнике но грјешнике на покајање.* (Мар. 2, 17) за то је опћио с царинницима и грјешницима; опростио је жени — грјешници, која је сузама опрала ноге његове у кући Симона Фарисеја (Л. 7, 37—50); није осудио него је опростио жени, ухваћеној у прељуби; *ни Ја те не осуђујем: иди и одселе више не гријеши* (Јов. 8, 11).

Господ не заповиједа, не принуђава никога на покајање, него призива, остављајући покајање, као дјело слободе и срдачнога расположења, личној или слободној вољи грјешника, као подвиг покајнички, којега с љубављу прима Отац небески и производи велику радост на небу. *Тако, кажем вам, бива радост пред анђелима Божјима за једнога грјешника, који се каје* (Л. 15. 10). Напротив, изражује тугу о нераскајаним грјешницима, који упорно одбацују позив на покајање и предсказује им грозни суд Божји у посљедњи дан. *Тешко тебе, Хоразине! Тешко тебе, Витсаидо! Јер да су у Тиру и Сидону била чудеса која су била у вама, давно би се у вреће и пепелу покајали. Али вам кажем: Тиру и Сидону лакше ће бити у дан страшнога суда него вама* (Мат. 11, 21 и 22). Кад је Пилат побио Галилејце у храму и крв њихову помијешао са крвљу животиња, одређених за жртву, — а тада погибе 18 људи од пада Силоамске куле — казао је Господ: *Мислите ли да су ти Галилејци били најгрјешнији од свију Галилејаца; јер тако пострадаше? Не, кажем вам, него ако се не покајете, сви ћете тако изгинути. Или оних осамнаест, што на њих паде кула Силоамска и уби их,*

мислите ли да су они најкривљи били од свију Јерусалимљана? Не, кажем вам, него ако се не покајете, сви ћете тако изгинути (Л. 13, 1—5).

Учећи покајању, Господ у причи о блудном сину показује црте истинитога кајања. Удаљивши се од оца, син блудни потрошивши имање, добивено од оца, и паде се у невољи; страдајући од глади и људскога презира, он најпослије *дође к себи, тврде* се, погледа на своје биједно стање и сјетивши се изобиља у кући оца свога и задовољства самих најамника његових, сравни свој положај с њиховим положајем: *колико најамника у оца мојега имају хљеба и вишше, а ја умирем од глади*, — и по том одлучи да се врати к оцу и да се покаје пред њим за то, што се удаљио од њега: *устаћу и идем оцу својему па ћу му рећи: оче! сагријеших небу и теби, и већ нијесам достојан назваши се син твој*; ту добру намјеру одмах и извршује; *и уставши отиде*, — и кад га отац прими љубазно, он смјерно исповједи пред њим свој гријех: *оче! сагријеших небу и теби, и већ нијесам достојан назваши се син твој: прими ме као једнога од својијех најамника.* Отац је већ и без тога с љубављу срео сина свога, а кад овај смјерно исповједи пред њим свој гријех, поврати му пређашње достојанство и приреди у кући гозбу од радости, што се изгубљени син — нађе, — и умрли — оживје (Л. 15, 11—32). Покајање блудноga сина примљено је за примјер покајања свију људи у опће а и посебице сваког човјека.

Пошљедње поуке Господње пред његовим вазнесењем завршују се проповиједју о покајању: *Тако је писано, и тако је требало да Христос пострада и да устане из мртвијех трећи дан; и да се проповиједа покајање у име његово и опроштење гријеха по свијем народима почевши од Јерусалима* (Л. 24, 46 и 47). Господ даје ученицима својима разумјети, да дјело, које је он свршио, треба да све приведе к покајању. *Тако је писано;* у Старом Завјету било је предсказано и светим пророцима предсказано, да ће Христос пострадати за људе, за њихове гријехе, и да ће он васкрснути и на подвиг душе Своје гледати са задовољством. *Он би рањен за пријестуне наше, избијен за наша безакоња; кар бјеше на њему нашега мира ради, и раном његовом мы се исцијелисмо* (Ис. 53, 5). *Тако је требало да пострада Христос*, — није за то *требало*, што су тако предсказали пророци, него су зато и пророци предсказали, зато су и страдања нужна била, што је то захтијевало дјело спасења људскога. Господ је одмах по падању позивао првога човјека на покајање, и нема сумње, да се је одмах покајао и исповједио свој гријех пред њим, Господ би му опростио и излијечио његов гријех, но човјек се није одазвао покајањем на позив и затајио је свој гријех; а пошљедицом тога бјеше то, да је смртоносни јед

гријеха остао у њему и почео све дубље и дубље тровати његову природу а кроз човјека распрострио је своју погубну силу и на спољашњу природу. Човјек, не показавши срдачне скрушености и не принесавши достојно покајање, постао је *кривцем* пред Богом, — јер унесавши растројство како у своју властиту природу, тако и у видљиви свијет, — пошао је проти вољи свога Творца, нарушио је његове законе и уклонио се од назначенога за њега одређења; показао се *несретним*, јер се лишио благоволења божјега и навукао је на себе безбројне биједе и страдања; показао се *тужним*, достојним сажаљења, јер је и гријех и упорство у гријеху учинио не по промишљеном напријед противљењу Богу, већ из незнања и крајњега лакоумља. Господ наш Исус Христос узео је на себе кривицу човјека, пострадао је и умро за њега, и уставши из гроба, положио је почетак препорођењу и обновљењу природе, како самог човјека, тако и цијелога свијета. Искупитељ и Спаситељ учинио је све да се заглади пошљедица гријеха: казна за гријех претрпљена је, опроштење је добивено, благодатна средства, да се извуче отров грјеховни и излијече његове пошљедице, дарована су потпуно и у изобиљу; творчево одређење гледе човјека успостављено је; растројство природе губи се и биће најпослије сасвим уништено и исправљено, кад нестане смрти; сад остаје човјеку једно — да призна гријех, да се искрено покаје и да моли Искупитеља, да се спасоносна сила његових страдања и васкрсења ратпростре на цио његов састав и душе и тијела, да излијечи његове грјеховне ране, да надопуни његове немоћи и поврати му благоволење оца небескога; једном ријечи — спасоносно покајање треба сад да се сврши у име Христово, с увјерењем у његове искупитељне заслуге и у нади на његово милосрђе и човјекољубље. *Тако је требало да пострада Христос и да васкрсне из мртвијех и да се проповиједа покајање у име његово и опроштење гријеха.*

Показавши догматички основ покајања, показује Господ затим двије стране или два дјејства у покајању: *покајање* и *опроштење* гријеха; *покајање* јест дјело грјешника, који се каје, а *опроштење* гријеха јест дјело оних, који примају покајање, св. апостола, којима је по васкрсењу дата власт, да опраштају гријехе; кад се је Господ једном јавио апостолима, дунуо је и рекао: *примите Дух свети; којима опростите гријехе, опростиће им се, и којима задржите, задржаће се* (Јов. 20, 22 и 23).

Како су св. апостоли били научени, онако су и проповиједали. Сваки пут, кад су учили о Христу, завршили би своју проповијед позивом слушатеља на покајање. Тако иза проповиједи у дан Педесетнице рекао је св. ап. Петар народу: *покајте се и да се крстите*

сваки од вас у име Исуса Христа Дј. ап. 2, 38); а то исто бјеше завршетак ријечи, коју каза тај исти апостол, кад је излијечио хромога на вратима храма; *покајте се и обратите се, да се очистите од гријеха својијех* (3, 19). Исто је тако и св. апостол Павле, проповиједајући о Христу, позивао све прије свега к покајању: *Бог заповиједа свима људима свуда, да се покају* Дј. ап. 17, 30), и сам је називао своју проповиједь позивом на покајање и вјеру у Господа нашега Исуса Христа (20, 21). А покајање, које приношше Господу слушатељи апостола, бјеше, без сумње, усмено. Таково покајање приношше Јудеји, који се крштше од Јована у Јордану, *исповиједајући гријехе своје;* а таково покајање приношше и слушаоци св. ап. Павла, *исповиједајући и казујући дјела своја* (Мат. 3, 6; Мар. 1, 5;). Послије усмене исповиједи гријехова, добиваху кајући се од св. апостола опроштење гријеха у име Христово

(Наставиће се).

Књижевне биљешке.

Најстарији зборник закона. Прије кратког времена отштампан је у журналу *Der alte Orient* текст најстаријег до данас познатог зборника законâ — законик вавилонског цара Хамураби, који је живио на 2250 година до Христа. Законик је до данашњих дана сачуван тако, што је текст закона написан на каменим плочама са обје стране. Овај је документат важан не само за историју старога Вавилона, но је важан и за историју права уопће, а такође и за историју Мојсијева законодавства, јер се име овога цара Хамураби (Амбрафел) налази у Библији.

Најновија историја Египта На енглеском језику изашла је најновија те подједно и најопширнија историја Египта од времена каменитог доба до смрти Клеопатре VII. Израдио је познати чувар египатских старина на британском музеју В. Бјуџа. (A History Egypt)

Популарна Енциклопедија. У Лајпцигу, у наклади Тајбнера, под насловом »Die Kultur der Gegenwart« почео је излазити колективан рад њемачких научника који је као нека врста популарне Енциклопедије. Главни уредник је овога проф. Хинеберг, а уредници појединих одјељака су међу осталима: Харнак, Шмалер, Гиле, Нелдеке, Лексис, Ф. Клајн и др. Читаво издање састојаће се из два главна дијела: природно-научни и одјељак хуманитарних наука. Појединци ће садржавати у себи: богословље, историју цркве, екзегетику, историју филозофије, метафизику, историју књижевности, историју њештина и т. д.

Стари манускрипт Библије. У Сирији нађен је недавно један од најстарих манускрипата Библије. Манускрипт је јеврејско петокњижје, написано самаританским писменима на пергаменту, а потиче из 735 г. наше ере. Према томе је он најстарији од свију досадањих јеврејских рукописа. У сравњењу са осталим примјерцима јеврејске Библије има овај манускрипт неколико отступака. Тако н. пр. послије десет заповиједи налази се петнаест редака, којих нема у нашој Библији. Рукопис се данас налази у Каиру.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Завјештај благоупокојеног Митрополита Серафима. Блажене успомене Митрополит Мостарски *Серафим* завјештао је пред смрт своју и својим имањем расположно овако:

I. За оснивање »фонда за помагање сиромашних српских школа у Херцеговини«:

а) 100 комада акција Српске банке у Загребу у вриједности до 8000 круна.

б) 2000 круна уложених у честице Српске Кредитне Банке у Броду на Сави.

в) Три куће у варошци Невесињу у вриједности око 8000 круна.

г) Двије трећине од свију покретнина у Бијелом Пољу (код Мостара) и котару Невесињском у вриједности око 30.000 круна.

д) Све покретнине (покућанство и т. д.) и новац готовшину и у дугу око 18.000 круна.

II. За четири манастира у Херцеговини: Житомислић, Дужи, Завелу и Добрићево по 250 укупно 1000 круна.

III. Српско-православној Конзисторији у Мостару цјелокупну књижшину осим нетагошких дјела и листова, које оставља српској школи мостарској.

Остатак свога иметка оставио је блажене намети митрополит својој родбини и послужитељима.

За извршиоце опоруке као и за управитеље установљеног школ. фонда одредио је благоупокојени двојицу савјетника конзисторијалних и Лазара Милићевића доживотно, а по смрти овога двојицу чланова српско-православне општине мостарске и двојицу чланова и савјетника конзисторијалних.

Тестаменат пок. митрополита хаџи-Саве Косановића. 6. априла 1902. бивши благоупокојени митрополит дабро-босански Сава Косановић написао је тестаменат, којим је заузео мјесто народних добротвора. Своје непокретно имање, које је у Босни, оставио је српско-православној општини у Сарајеву као почетак оснивања фонда за срп.-прав. препарандију, тако, да се кроз тридесет година умножава капитал, а послије тога доба да је фонд неприкосновен. Случајно ако се не би могао остварити тај завод, фонд има припасти у фондове Туалића и Николајевића за оснивање српске народне гимназије. Своје непокретно имање у *Улцињу* и Никшићу оставио је Светонаселијевској цркви у Никшићу и манастиру Косијереву у Бањанима. Своје покућство оставио је старој и новој цркви св. Николе у *Улцињу*. Своју библиотеку четињској библиотеци. Од 4000 фор. које се налазе у облигацијама код г. Јова Голијанина, једну хиљаду, као и своје акције у никшићкој штедионици, оставио је својој својти у Црној Гори; а остало 3000, да му се кости пренесу у Никшић и код старе цркве гробница начини. Новац што се је код њега нашао за погреб и неке мање легате. Новац што има у српској банци у Загребу не спомиње, него се нашло само једно писмо из којег се види, да је ту уписато

500 фор. на име једне његове спомнице у Сарајеву. К овоме имамо додати да је прошле године потрошио до 5000 фор. око грађења воде у Бањалуци, чим је учинио велику задужбину у том безводном крају, где се покојник родио.

Парастос благоупокојеним митрополитима Серафиму и Хаџи Сави у Бањој Луци 16. прошлог мјесеца обавио је Њег. Високопреосвештенство митрополит банјалучко-бихаћки г. Евгеније уз асистенцију мјесног свештенства парастос благоупокојеном митрополиту Хаџи-*Сави Косановићу*, а 1. марта благоупокојеном митрополиту мостарском *Серафиму Перовићу*.

Парастос за благоупокојеног митрополита Саву Косановића у епархији Дабро-босанској. Наредбом Његовог Високопреосвештенства АЕ и Митрополита Дабро-босанског госп. *Николаја* одслан је парастос за благоупокојеног митрополита *Саву* по свјема црквама богоспасајеме епархије Дабро-босанске.

Свештенство друштву „Просвјета“. Приликом погреба благоупокојеног Митрополита *Серафима* у Мостру приложило је присутно свештенство за »Просвјету« своту у износу од 132 круне. Исти је новац уручен мостарском пододбору »Просвјете«.

Црква у Далмацији.

Освећење богомоље у богословском училишту у Задру. Заузимањем Њег. Преосвештенства госп. епископа Задарског др. *Никодима Милаша* смјештен је српско-православни богословски завод и сјемениште прошле године у три нове зграде на тзв. »Равницама«. Прошлога мјесеца пак, на Теодорову суботу, освећена је и домаћа богомоља. Капела је посвећена имену св. апостола и јеванђелиста Јована богослова, а пространа је и уређена тако, да би могла и многе сеоске па и неке варошке цркве замијенити. Она је потпуно снабдевена свима потребним св. утварима, књигама и одеждама, као и осталим свећеним предметима.

Свештеничка спрото-удовичка заклада. Ова заклада за удовице и сирочад износила је концем прошле године суму у износу од 54.000 круна. *Управни одбор* кога на основу »Правилника« бира свећеничка скупштина, сачињавају: вреч. прото *Ђ. Поповић*, вреч. *М. Драгловић*, вреч. јереј *С. Јавор*, вреч. јереј *М. Пирента*, те вреч. јереј *Љ. Жежељ*.

У Сибињској Митрополији.

Нов румунски епископ. *Јована И. Попа* архимандрита, недавно изабраног румунског епископа, потврдио је Њ. Величанство цар и краљ Франц Јосиф I. за арадског епископа.

Нове књиге и листови.

Гласник православне далматинске цркве. Издавалац и уредник *Ђорђа Поповића*. Година XI. »Гласник« излази сврштком сваког мјесеца на 16 страна Цијена листу 6 кр. на читаву годину. Задар. Штампа: Ш. Артале.

Гласник православне цркве у краљевини Србији. Орган архијерејског сабора. Година IV. Уредник: *Доброслав М. Ковачевић*. Цијена је на годину 16 кр. Београд. Претплата се шаље *Павлу Шћабићу*, проф. богословије.

Мала Библиотека. Година V. Број V. 1903. Свеска 44. *Ж. Расин*: Федра, трагедија у 5 чинова, с француског превео др. Никола Ђорић. Св. 45. *Симо Матавуљ*: Сврзимантија. Св. II. Цијена свакој свесци 30 потура. Уз то уза сваку иде »Прегледа« као прилог. Издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића. Мостар.

Читула.

Јован Грбић, парох Крњеушки у протопрезв. петровачком након дугог и тешког боловања преселио се у вјечност 11. фебруара 1903. а 12. о. м. и г. опојат је од надлежног протопрезвитера В. Новаковића уз асистенцију неторице свештеника, након чега му је тијело матери земљи код новосаграђене и освештане цркве у Крњеуши предато.

По свршеном опијелу са покојником се опростио Новаковић прото.

Покојник је рођен 1850. год. а рукоположен за свештеника 1867. (рукоположен од 17. година). Све вријеме своје свештеничке службе — од 36 година — провео је на парохији Крњеушкој изузев вријеме прошлог устанка, када је као и остали из бос. Крајине морао војевати и у монархији обитавати.

Покојни поп Јован оставио је иза себе супругу и деветеро дјеце: Петоро мушких и четворо женских. Лака му црна земља и вјечан спомен међу нама!

Званични огласи.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 243. ex 1903. 1—3

Едикт.

којим се Гоја рођена Илићева, законита супруга Алексе Николића, тежака у Крњини, котара зворничког, позива, да се до 15. јуна 1903. својем мужу поврати, или лично или писмено своје боравиште потписаној митрополијској управи пријави; јер ће се у противном случају, са службено постављеним заступником, брачни процес и без ње спровести и на штету тужене Гоје довршити.

У Д. Тузли, 7. марта 1903.

Управа српско-православне Митрополије зворничко-тузланске.

Српско-православна АЕМ консисторија Дабробосанска.

Бр. 231 ex 1903. 1—3

Објава.

У земаљској штампарији у Сарајеву изашао је настојањем и трошком високе земаљске владе за Босну и Херцеговину, а под редакцијом одбора за прештампавање црквених књига нови „*Часослов*“. Књига ова у лијепом кожном повезу стоји 5 круна и 50 потура, а може се добити код земаљског економата у Сарајеву. И остале црквене књиге, које су до сад штампане у земаљској штампарији у Сарајеву, могу се наручити и добити код истог земаљског економата уз цијене које су назначене у „Источнику“ од 1902. бр. 5. стр. 210.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански
Николај с. р.

Српско-православна АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Бр. 1418 рев. I. ex 1902. 3—3

Огласо.

Јавља се Павлу Шушњару родом из Слуња сада непознатог боравишта, да је његовој супрузи Јоки рођ. Пчеларевој, у Сарајеву подијељено право, да га због злобног раскидања брачне заједнице у врху развода брака утужи. Ушљед тога поново се позива отсутни Павле, да се овом дух. суду или свом уреда ради постављеном заступнику часном господину Јовану Ђокићу пароху у Сарајеву до 15. марта 1903. год. пријави, пошто ће се иначе парница и без њега морати довршити.

У Сарајеву, 5. децембра 1902.

АЕ. и Митрополит Дабробосански
Николај с. р.

Српско-православна АЕМ. Консисторија Дабро-босанска.

Бр. 37/I. ex. 1903. 2—3

Огласо.

Јавља се Сари р. Ивичића, која је прије била у Стоцу и Мостару а сада је незнаног боравишта, да јој је у брако-разводној парници њеној са супругом Илијом Јовичићем из Јајца за заступника уреда ради ч. г. ђакон Петар Лалић у Сарајеву одређен. Према томе нека се у поменутој парници на истог заступника свог обраћа или

пак нека на уручену јој бракоразводну тужбу до 30. априла 1903 тим сигурније одговори што ће се парница иначе са њеним заступником а на њену могућу штету довршити.

Из конзистор. сједнице у Сарајеву 10. јануара 1903.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански
Николај с. р.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Бр. 67/1. ех. 1903. 1—3.

Оглас.

Јавља се отсутном Ђорђу Настићу, калајџији, који је из Високог негдје у свијет отишао, да је његовој супрузи Мари р. Столића, станујућој у Сарајеву подијељено право, да га код овог духовног суда, због злобног напуштања у сврху развода брака утужи. Услијед тога позива се поменути Ђорђе, да се овом духовном суду или свом уреда ради одређеном заступнику ч. оцу Ристу Бошковићу, пароху у Високом до 5. маја 1903. год. тим сигурније јави, што ће се иначе парница и без њега и са његовом евентуалном штетом довршити.

Из конзисторијал. сједнице 23. јануара 1903.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански
Николај с. р.

Српско-православна Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

рој 115. 1—3.

Едикт.

Позива се овијем Симеуна Аулић родом из Гусака (кот. Прњавор) сада непознатог боравишта, против које је његин супруг Благоја Аулић из Намнамсана (кот. Прњавор) поднио код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест (6) мјесеци, рачунајући од првог увршћења овог едикта у овом листу, овом духовном суду, своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истеченју споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати. —

Из конзисторијске сједнице 27 јануара 1903.

Консисторија прав. српске АЕ. Митрополије Захумско-херцеговачке.

Број 859. ех 1902. 3—3

Едикт.

Јавља се отсутном Крсту Бејату, родом из Гацка, а по посљедњем му пребивању у Мостару, сада непознатог боравишта, да је његовој злобно напуштеној супрузи Мари Бејат рођ Јањић у Мостару дозвољено, да га ради развода брака утужи.

Овим се позива отсутни Крсто Бејат, да се до конца марта 1903. год. овој Консисторији као Духовном суду или службено постављеном му заступнику преч. пароху раштанском г. Владимиру Гвозденовићу у Мостару пријави, пошто ће се парница расправити и довршити и без њега, а пошто мине горе одређени рок, на темељу односних прописа и прибављених доказа.

АЕ. Митрополит:
Серафим.

Консисторија прав. српске АЕ. Митрополије Захумско-херцеговачке.

Број 1007./I. ех. 1902. 3—3

Едикт.

Позива се Стеван Милијевић, родом из Бањалуке, бивши српски учитељ у Жупањцу, сада непознатог боравишта, да се до конца марта 1903. пријави или означи садашње своје боравиште овој Консисторији као духовном суду, јер је против њега подигла тужбу за развод брака његова злобно напуштена супруга Стака Милијевић рођ. Важић из Жупањца.

Ако се Стеван Милијевић не пријави или не означи своје боравиште овој Консисторији као Духовном Суду до горе одређеног рока, тада ће му се поставити службени заступник, који ће њега у подигнутој парници за развод брака правомоћно заступати.

АЕ. Митрополит:
Серафим.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 15. априла 1903. Бр. 7.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: свиђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Рукоположени. Високопреосвећени АЕ. и Митрополит Господин *Никола*ј, на молбу српско-православне конзисторије у Мостару благоизволио је рукоположити свршеног београдскога богослова *Спиридона Старовића* родом из Гацка дана 23. фебруара и 2. марта т. г. у св. богородичном храму сарајевском за ђакона односно презитера.

Благоизволио је даље високопреосвећени господин *Никола*ј 16. марта т. г. у истом храму рукоположити за презитера: ђакона и досадашњег конзисторијскога кашелисту у Сарајеву *Петра Лалића*, коме је повјерена у администрацију парохија Назарићка. Подједно је благоизволио рукоположити свршеног слушаоца богословскога училишта у Рељеву, *Саву Савића* дана 2. марта т. г. за ђакона, који је за конзистор. кашелисту именован.

Српско-православна Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Бр 450. ех 1903.

Свима протопрезвитерским и путем ових и свима парохијским звањима!

У допуну конзисторијалне наредбе од 22. новембра 1893. бр. 2380. у предмету неодпустиве проповједничке дужности парохијског свештенства, наређује се овим, да подручно свештенство има ову свету дужност своју нарочито савјесно вршити у оне дане, у које се народ

пригодом храмовних слава на зборове код цркава састаје, тако да ниједна храмовна слава без поуке народа проћи несмије.

Протопрезвитери односно надзиратељи протопрезвитерата имају у ту сврху сваке године у пролеће, најдуже до Ђурђев дана у свештеничкој сједници у споразуму и договору са свештеницима дотичног протопрезвитерата сачинити унапријед за цијелу годину план и распоред, по коме ће свештеници течајем једне године ићи један к' другом да о слави храмовној св. литурђију служе, у коју цијељ имају се за свако таково богослужење према мјесном положају односне цркве одредити најмање три свештеника, урачунавајући овом и свештеника домаћина, од којих ће један од тих свештеника имати по унапријед уграђеном распореду сакупљеном народу свагда сходну проповијед изговорити.

Ове распореде имају протопрезв. звања најдуже до 1./14. маја сваке године овој епархијској власти на увид поднијети.

Уједно се упозорују протопрезв. звања овом приликом на неотклоњиву дужност подношења извјештаја епархијској власти а у смислу уводно споменуте наредбе у ствари вршења проповједничке дужности од стране подручног свештенства, који извјештаји имају се свагда поднијети на увид заједно с горе споменутим распоредом.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 21. марта 1903.

Митрополит:
Евгеније.

Управа свештено-удовичког мировинског фонда у Сарајеву.

Бр. 404. ех 1903.

Исправак.

У именику чланова свештено-удовичког мировинског фонда у епархији бањалучкој и бихаћкој штампаном у „Источнику“ од 31. марта т. г. бр. 5. и 6. страна 71. и 72., изостало је случајно име свештеника *Јована Марјановића*, пароха глиничког, који је такође члан свештено-удовичког мировинског фонда, што се овим исправља.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

НЕЗВАНИЧНО.

Исповиједање св. апостола Петра.

Ив. Перовъ.

Превео **Алекс. Живановић.**

(Осијек.)

(Мат. 16, 13—20; Марк. 8, 27—30; Лука 9, 18—21).

(Наставак.)

Ориген[1]), Тертулијан[2]), Кипријан[3]) и св. Епифаније[4]) под каменом или стијеном (Πέτρα) разумијевају самог ап. Петра, који је исповједио Исуса Христа Сином Божјим. То мишљење примају и многи од нових тумача[5]), који налазе основа, да се Петар може назвати стијеном његовом личном позиву и оном значају, који му је суђено било да заузме касније у цркви Христовој, у његовој апостолској дјелатности, као што се она јавила у историји. Петра морамо сматрати стијеном, по том мишљењу, не као Симона, обичног човјека, који је по својој природи био ограничен и слаб, већ као удостојеног божанског откривења, као орган тога откривења, првог исповједника и свједока Христовог. Као обичан човјек Петар не само да није могао бити назван стијеном, већ је као такав неспособан био и да буде раденик у цркви Христовој (Мат. 16, 22). Касније ап. Петар и ступа у цркви Христовој као стијена, на којој је сазидана Христова црква: он први свједочи о Христу у дан Педесетнице (Дј. ап. гл. 2.), први утврђује хришћанство у Самарији (Дј. ап. гл. 8), први проповиједа језичницима (Дј. ап. гл. 10). Ниједног апостола — ако узмемо на ум ту Петрову дјелатност, његов позив и значај — не можемо назвати стијеном у том смислу, у каквом је назван стијеном Петар; нико други није могао бити назван у том смислу представником апостола, само Петар[6]).

Но оригинални текст јеванђеоских ријечи не даје основа ни да се то мишљење усвоји као истинито. Да је Христос под стијеном разумијевао Петра, кога је мало прије тога назвао каменом (Πέτρος), то би Он и у изразу: *на овом камену ћу сазидати цркву Своју* употријебио

[1]) In epist. ad Roman. l. V. p. 10: super illum (Petrum) velut super terram fundaretur ecclesia.

[2]) De praescript. advers. haeres. c. 22: Latuit aliquid, petrum aedificandae ecclesiae Petram dictum, etc.

[3]) Epist. 71. ad. Quint: Petrus, quem primum dominus elegit, et super quem aedificavit ecclesiam suam.

[4]) Твор. св. Отцовъ, Москва, 1884, т. 52, стр. 23.

[5]) Olshausen, Bibl. Comment. I, стр. 522; Meyer: Krit. exeg. Handb. üb. Evang. Matts. стр. 355; Бајшлаг у цитираном чланку; Ланге рачуна међу тумаче, који примају то мишљење, католике: Лаунаја, Ду-Пина и новије протестанте: Беренфелза, Пфафа, Бенгла и Крузија. Вид. Theol. — homil. Bibelwerk des Nov. Text., стр. 237.

[6]) Olshausen, Bibl. Comment. I., стр 521; ср. Бајшлагов цитирани чланак.

опет ријеч Πέτρος, (мушки род), а не Πέτρα (жен. род). Ἡ Πέτρα — камен, стијена (женски род) не може се односити на самог ап. Петра, као личност. Преосв. Никанор, архиепископ одески и херсонски, тумачећи у једној својој поуци[1]) изреку ту Христову о сазиданју цркве, примјећује, да она не значи буквално: ти си Петар и на теби, Петру, сазидаћу цркву Своју, а не значи зато, што су у оригиналним ријечима Господњим употребљене такве ријечи (т. ј. у изразу: ти си Петар — употребљено је Πέτρος, а у изразу: на овом камену — Πέτρα), које одбацују такво схваћање. Лајтфут каже сасвим правилно, да би Христос да је хтио основати цркву на Петру, прије према својству граматикалном рекао: Ти си Петар и на теби ћу ја сазидати цркву[2]). Римокатолички богослови, тумачећи као и наведени св. оци, да се под каменом или стијеном, на којој ће се сазидати црква, има разумјети ап. Петар и тврдећи, да ти оци говоре, да је црква основана на једном Петру, уче, као што је познато, о главенству ап. Петра над другим апостолима и о главенству римског епископа — папе над свом хришћанском црквом[3]). Но да св. оци нијесу разумијевали под каменом ап. Петра у том смислу, како хоће да наведу из њихових ријечи римокатолички богослови, то се види на оних мјеста њихових дјела, у којима они приписују и другим апостолима исту власт и пуномоћ као и Петру[4]), а да Христос није хтио тим Својим обећањем о сазиданју цркве да даде Петру главенство над осталим апостолима, и да Петар тога главенства није имао, то се види на многих мјеста св. Писма. У св. Писму се јасно говори 1. о власти и правима, која је Господ обећао Петру и другим апостолима (Мат. 18, 18; Јов. 20, 22; Апок. 21, 14), 2. о том, да ап. Петар није приписивао себи никаква преимућства ни главенства над другим апостолима, јер је он каменом темељцем називао само Исуса Христа, а све хришћане живим каменовима (1. Петр. 2, 4—6); 3. о том, да је тај апостол називао себе само сапастирем других пастира и молио их, да не господаре над наслиједем *Божјим*, но да дају примјер стаду (1. Петр. 5, 1 и 3). Уопће учење о главенству ап. Петра над другим апостолима сасвим је у опрјеци са духом и смислом св. Писма. Исус Христос је за вријеме Свога земаљског живота често наобличавао тежње Својих ученика за преимућствима и брижљиво их чувао од гордости утврђујући их у тој мисли, да међу њима не треба да буде првих и пошљедњих, вођа и потчи-

[1]) Вид. Церк. Вѣдом. 1890, бр. 41.

[2]) Horae Hebraicae et talmud., рад. 197.

[3]) То римо кат. учење се може видјети у Klee-a; Kathol. Dogmat., Mainz, 1861, стр. 119—159.

[4]) Види о том опширније у Силвестра: Опытъ Пр. ав. Догмат. Богосл. Кіевъ, 1889, т. IV, стр 120.

њених, већ да се сви морају сматрати браћом (Мат. 20, 20—28; Лука 22, 23—27; Марко 10, 42—45; Јов. 13, 13—16).

Св. Јован Златоусти[1]), блажени Теофилакт[2]), блаж. Теодорит[3]) и св. Кесидор Пелуспот[4]) под каменом или стијеном разумијевају исповиједање Петрово, да је Исус Христос Месија, Син Божји, а св. Василије велики[5]) и св. Јован Дамаскин[6]) Петрову вјеру Христу, тврду као стијена.

(Наставиће се).

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају канонических јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак).

II.

Пријеђимо сад на непосредно разматрање историчке достовјерности самог јеванђеоског казивања о нашем Господу! Не може се рећи да преставници антихришћанске критике јеванђеља безусловно поричу у њима у опште историјске црте! Не! Они остављају потпуно историјско значење ономе садржају наших јеванђеља, који се не одликује ничим особитим или изванредним и који нам говори о фактима са свим природним и по себи могућим; но они одлучно поричу и најмањи дио историјске истине оним дијеловима јеванђеоског садржаја, који нам казују о чему год натприродном и чудесном у лицу и дјелима Спаситељевим узвисујући Његову земаљску историју изнад граница појава, који се законима сходно тумачити могу, како у природи, тако и у историји човјечанства ... На чему они оснивају своје негирање натприродних елемената у јеванђеоском казивању? Као што сам већ прије казао: на претпоставци, да наша јеванђеља нијесу написали савременици Христови и да не одговарају казивању личних свједока живота и дјела Христових на земљи, већ да су их написала непозната лица, и у вријеме много касније од Христа, кад је историјски спомен о Христу већ знатно потамнио и упакажен постао; другим ријечима: поricатеље достовјерности наших јеванђеља утврђује у њиховом мњењу негирање чињенице, да јеванђеља припадају оним лицима, којима је састав њихов приписивао општи глас цркве у сва времена. Одавде само по себи

[1]) Бесѣд. на Евангг. Матѳ стр. 419.
[2]) Толков. на Евангг. Матѳ. стр. 286.
[3]) Lapis offendiculi Meniate, 1752, стр. 114.
[4]) Твор. св. отцевъ, Москва 1859, т. XXXIV, стр. 145.
[5]) Твор. св. отцевъ, Москва, 145, т. 9 стр. 95.
[6]) Хр. Чт. 1842, г. 3. стр. 179.

налази, као што ћу одма доказати, да наша јеванђеља ни у ком случају нијесу написана касније апостолскога вијека, којима се обично сматра читаво прво стољеће послије рођења Христова и да о њиховом постанку од јеванђелиста, којима се она приписују, свједоче лица, која су могла не варајући се знати, ко је фактички написао наша јеванђеља; а то значи, да и са тачке гледишта самих противника наше вјере мора бити призната јеванђеоском казивању строго историјска достовјерност.

Такове врсте доказе наумио сам да овђе изложим! У тој намјери најприје да рјешимо ово питање: који су управ принципи руководили преставнике негативне критике, да признају, да несумњиво припадају ап. Павлу споменуте четири посланице: Римљанима (1), Коринћанима (2) и Галатима (1), и за тим да видимо, хоћемо ли бити у стању да примјенимо исте принципе и на наша јеванђеља, да докажемо наиме, да она потичу од истих јеванђелиста, под именом којих су у цркви увијек позната била!

Баур и Штраус држе, да је *посланица Римљанима* заиста Павлова, по овим чињеницама: Сатрудник Павлов у апостолској проповиједи Климент римски, кога име сам Павао спомиње у поздраву Филибљанима (Филиб. 4. 3). у своме писму коринтској цркви, о коме учени истраживачи (испитивачи) свето-отачких списа суде, да је написано при крају првога или барем у почетку другога вијека, наводи буквално једно мјесто из посланице Павлове Римљанима, велећи за ријечи, које наводи, да су управ Павлове: „они знаду за праведни суд Божији, да који такова дјела чине заслужују смрт; и шпак не само да то чине, него одобравају и опима, који чине“ (Римљ. 1, 32). — Тако исто и Поликарп епископ смирнски, бивши ученик ап. Јована, у своме писму Филибљанима излаже у својству науке Павлове, да Павле учи, мисли узете буквално из Римљ. 13, 9—10. — На пошљетку и знаменити преставник цркве другога вијека Јустин мученик (око 150.) у једном свом дјелу од ријечи до ријечи наводи као истиниту науку Павлову опширно мјесто из Римљ. 3, 11—17 ст. — Ово су лица, ученици и савременици апостола, који су својим једнодушним признањем посланице Римљанима да је Павлова, принудили и саме антихришћанске критичаре новозавјетне литературе, да признају, да је споменуту посланицу несумњиво написао ап. Павао. —

Но ово још није све! У другом стољећу било је секташа, који су се дијелили на више партија, познатих под именом гностика. Они су мијешали разне метафизичке и моралне тезе језичништва са неким фрагментарним мислима хришћанства и тај синкретизам издавали за

вишу (егзотеричку) науку самога Христа. Сви ови псевдо-учитељи били су искључени из заједнице црквене још пошљедњих десетака година првога вијека. Међу тим и они за потврду свога учења ма и неосновано позивали су се на неке изреке, које су налазили у посланици Римљанима н. пр. на 8, 11; 11, 46 и др. цитирајући их овако: „како је написано“, или „како је рекао Павле“. Ово признавање од стране гностика да је посланица Римљанима Павлова, као што су и православни држали, очевидно датира се код гностика још из онога времена, док нијесу још одлучени били од цркве т. ј. краја првога вијека, кад су у опште сви хришћани поудадно знали, које коју књигу новога завјета написао.

(Наставиће се)

Учење о покајању.

(Наставак.)

Света црква, примивши од св. апостолâ учење о покајању, продужује проповиједо њему у истом духу и у истој сили. Она призива на покајање и оне, који ступају у вјеру Христову и желе ступити у спасоносно крило, и оне, који су већ ступили и стоје у њој. Док гријех још живи у *смртном тијелу нашем*, показује у сваком од нас већу или мању силу и тијем спречава развитак у нама благодатнога царства; док ми не можемо рећи о себи, да у нама нема гријеха, да смо безгрјешни, — покајање је за нас неопходно, као спасоносно средство, које нас чисти од гноја гријеховне заразе и гријеховне повреде. Свети подвижници, који су се подвизавали у очишћењу свога срца не само од гријешних дјела и ријечи, него шта више и од нечистих помисли, које једва може примјетити и осјетити човјек, говораху о покајању усхићено. „Покајање, пише Јован лествичник, јест обновљење крштења, савез с Богом о исправљању живота, бања смјерности, свагдање одрицање тјелесних наслада, помисао на самоосуђење и старање за себе, слободно од спољашњих брига, као наде и одрицање од очајања, помирење с Господом кроз вршење добрих дјела, противних пређашњим гријесима, очишћење савјести, добровољно трпљење свега увредљивога, мужевно сузбијање угађања тијелу, онај, који се каје, јест непосрамљени осуђеник, изумитељ казнâ са сама себе.“ Ти свети подвижници и бјеху најславнији састављачи богослужебнога чина и оних молитава и пјесама, које уђоше у његову садржину. Они су тако уредили богослужење, да се, осим свечаних дана, кад се спомињу радосни по хришћанина догађаји из историје нашега спасења у све остале дане преко године чује у храму проповиједо покајању, у

облику изливања покајних чувстава, или у облику исповиједања гријехова, или у виду уздисаја о помиловању кајућега се грјешника, или у облику молбе, да му се пошље благодатна помоћ, без које нема нити може бити истинитога и искреног сокрушења за гријехе и исправка грјешнога живота. Ради покајања и исповиједања гријехâ они су установили свете постове, а нарочито свету *четрдесетницу*, чије је богослужење, можемо рећи, слатки излив кајуће се душе, које може дирнути и обратити к Богу и најгрубље срце.

Проповијед цркве о покајању сложена је у одређено учење о покајању, као тајни. По учењу цркве, покајање је таково свештенодјејство, у којем вјерни, послије усмене исповиједи гријехâ својих пред свештеником, уз видљиво од њега изјављено опроштење, невидљиво се разрјешује од гријехâ самим Исусом Христом.

Каково се расположење тражи од покајника?

Од покајника тражи се прије свега скрушеност за гријехе своје. „Ви, браћо најљубазнија, учио је св. Кипријан, кајући се, разгледајте своје гријехе, дознајте најтежу кривицу своје савјести, откријте очи срца, да познате свој пријеступ. Што смо више сагријешили, тијем смо више дужни оплакивати". — Кад је плач Петров, учи св. Златоусти, изгладио тако велики гријех, то како да ти не загладиш гријеха, кад будеш плакао? Јер, одр ћи се свога Господа, бјеше не мали пријеступ, већ велики и врло важан, па ипак су сузе загладиле гријех. Плачи и ти за свој гријех али плачи не зато, да те само виде, већ горко, као што је плакао Петар; изводи потоке суза из саме дубљине душе, да би ти се Господ смиловао и опростио теби гријехове твоје. (Бесј. о пок. 3.). При томе су св. оци упућивали, да скрушеност и плач не треба да је због тога, што је гријех достојан казне, и што може навући на нас несрећу, већ због тога што гријехом вријеђамо највећега добротвора и Оца, што му се показујемо незахвални и што смо постали њега недостојни. — Кад сагријешиш, пише тај исти свети учитељ, плачи и стењи не зато, што ћеш бити кажњен, јер то не значи ништа, већ зато, што си ти увриједио свога Владику, који је толико кротак, толико те љуби, толико се брине за твоје спасење, да је дао Сина Свога. Ето, зашто треба да плачеш и стењеш, и плачеш непрестано. Јер у томе се састоји исповијед (2. посл. Кор. бес. 4.).

Да се стече ова спасоносна скрушеност потребно је прије свега, слично блудному, *доћи к себи*, свратити пажњу са спољашњих предмета, који растресују наше мисли и чувства, отрести се свјетских задовољстава и угодности, ма и невиних и сабрати се на свом душевном стању. Затим, друго, слично блудному, прегледати стање душе своје,

истражити нема ли у нама чврстих грјешних расположења, навика, порока и страсти? који се гријеси највише и најчешће попављају код нас? на што је обраћена наша пажња? чим се занима мисао? за чим тежи наше срце? у чему је наше благо, јер, по ријечима Христовим: *гдје је благо наше ондје ће бити и срце наше* (Мат. 6, 21)? — у свези с тим треба да си представимо стање истинитих хришћана, чврстих у својој вјери у Бога, спокојних у својој нади на његов благи промисао и благословених у своме раду, и сравнити своје стање са стањем таких људи, осјећати љубав оца небеснога према човјеку, који постојано очекује наш повратак к њему, и сјетити се оне радости, какова, по ријечима Спаситељевим, бива на небу код анђела, код сваког повратка кајућега се грјешника к Богу. (Наставиће се.)

О потреби и начину побожног васпитавања дјеце.

Говорио у св. Богородичној цркви у Сарајеву на Цвијети 1903. протопресвитер **Димитрије Јанковић**, конзистор. савјетник.

Цвијети су; онај знаменити празник, када је избрани народ по свједочби јеванђеља, Сина Божијег, први и пошљедњи пут као цара прославио. Успомена је данас оног славног догађаја, када се по пророштву Софонијеву и Захаријеву сав Божији град — Јерусалим — подигао, да изађе на сусрет цару Израиљеву. А то бијаше онај дан, када је Господ полазећи на добровољно страдање, послије славнога ускрснућа Лазарева приспио у Јерусалим, гдје је од народа цареки дочекан и поздрављен, — не само од одраслих, већ и од дјеце, која су Му по примјеру старијих маслиновим гранчицама у руци на сусрет изашла, и радосно Му клицала: „Осана Сину Давидову! Благословен, који долази у име Господње!“

Вијнимо се љубазни моји духом за који часак у далеку прошлост тога славног догађаја који је за нас много поучан. Но ја ћу засад само један моменат да вам истакнем, на једно тек да вас упозорим и то на ону дјечицу и одојчад, на чијих је уста по ријечима богодухновеног псалмопјевца, Господ примио хвалу. (Пс. 8. 3).

Да вас запитам, зашто су та дјеца Господа поздравила? Да ли су била свјесна ријетке среће, која им у дио паде, да лицем к лицу виде Искупитеља свијета, па су од радости усликнула?.. Да вас то запитам, одговорили би ми, да сви знамо, да су ти мали, а Господу ипак најмилији и најближи чекаоци само подражавали својим старијима,

да је радост њихова била само одсјај, а усклици тек одјек одушевљења њихових старијих. Није даклем заслуга дјеце, већ заслуга старијих лијепи поздрав дјечији. Имали би право, да ми тако одговорите; јер су та дјечица заиста само по примјеру својих старијих поступила. Но кад се оно, што год дјеца лијепо и добро ураде, уписује у дику и хвалу старијих, тада морамо дозволити, да се све оно што дјеца пропусте и ружно учине, сматра за грјехоту и срамоту њихових старијих.

Вриједно је љубазни, и нужно, да о том озбиљно размислимо! Вриједно је, јер су нам млађи залог будућности, даклем знак милости Божије, да ће нам се име и на даље сачувати; нужно је, јер како тај залог цијенимо, како млађе одгајамо, и како их за живот спремамо: тако ће нам процвјетати и милост Божија, а са њоме и лијепа будућност наша.

Сви знамо, да је ваистину тако, па ипак кад се око себе обазримо, видимо грдан немар и толике плачевне примјере грјешне равнодушности наспрам тога знака милости Божије, наспрам подмлатка нашег. Колико их је отаца и матера, који бринући се једино за благостање тијела својих млађих, пуштају, да срце и дух у дјетета за примање добра закржљаве, који скриштењем руку посматрају, како се с дана у дан множе дивљи изданци неопламењеног духа дјечијег, — гледају, умјесто да те изданке за времена крешу и укланјају, и дух дјечији оплемењавају. Колико их је отаца и матера, који мисле, да су својој дужности према васпитању дјечијем задовољили, ако су дијете чему било обучили, па га послије у школу уписали, са њега руке дигли, предавши сву бригу за будуће учитељу, да дух дјечији — ту младу дивљаку — за оних 5—6 сахати што их дијете од 24 часова дневно у школи проведе, у племениту и за род способну воћку преобрази. Колико их је, који се по ријечима највећег проповједника слова Божијег — св. Јована Златоустог, више брину за скота у свом господарству него ли за душу дјетета свога! (Тумач. на јев. Мат.). Или зар нема домова у којима дијете тек у биједи, и тек од биједе чује за најсветије име Божје? Зар нема домова, гдје сами старији претходе млађима лошим примјером суровости, лажи, претварања и опадања.. Ох, како је далеко, такво поступање с дјецом од лијепог савјета апостолова: „Очеви, васпитавајте дјецу своју у науци, и гајите их у страху Господњем“! (Ефес. 6. 4.). И зар да споменем још и оне несретнике, које ли своје пусте забаве ради, погану ријеч мећу у уста невиногa дјетета, трујући тиме чисту душу његову! А знају ли ти грјешници, да ће за сваку своју праву ријеч одговарати? знају ли, да су поганом ријечи уста дјетиња тако нагрдили, као што нагрђује отровни паук чашу бијелога крина!

Хоћу ли да наведем још и више оваких плачевних примјера, да докажем опасност због неприличног дјечијег васпитања, да докажем, колико гријеше старији, када не врше, што им је у закону наређено, да „заповједе синовима својим, и дому својему,... да се држе путева Господњих, и да чине, што је право и добро“! (I. Мој. 18, 19). Нека нам је доста и ово, да прегнемо, да немар у домаћем васпитању млађих, ову велику погрјешку нашег доба, Бога ради и подмлатка, даклем будућности нам ради истријебимо. А прегнемо ли, помоћу Божијом, лако ћемо успјети, јер једва ако има што лакше, једва милије и угодније, него ли забава са духом дјетета, у кога образ и подобије Божије још је у повоју лоше. Нема лакше ни просту, а камо ли учену, него сваким даном посветити који часак оплемењивању духа у свога дјетета! Помислите, као да са младом дивљаком воћком имате посла, коју сте из далеке земље на дар примили, која вам је баш због тога драга, и коју сте ради одгајити. Као што би ту младу дивљаку, да корјен ухвати, брижно заљевали и кад ојача, оплеменили, калем чврсто привезали, па и подупрли, да му вијор и непогода не досаде, пазили и његовали: исто тако чувајте и његујте и душу у дјетета свога. Чим му се свијест разбуди, усадите му дубоко у срце корјен опстанка његова: ухваће у Бога, заљевајте насад родитељском нежности, а кад ојача, оплемените га љубављу ка Свевишњему и ближњему; па кад тај калем траком лијепих примјера причврстите, и када га сходном и мудром обуком закона Божијег о свему што је свето, часно, добро и поштено подупрете: пазите, да прве пупољке нежнога цвијетка душе дјетиње невјештим поступањем својим не сломијете, и да га од студени и мраза лошег примјера и друштва сачувате. Подајте му тада сунца јеванђелскога да се под благим зрацима сунца тога разграна, крепите и за времена уклањајте дивље изданке духа, који из грјеховне склоности природе људске проистичу, — и вјерујте, да га никаква олуја живота скрхати неће, и неможе, јер му је корјен: ухваће у Бога, а стабло: чиста савјест и сазнаваће дужности.

И млада воћка та биће вам захвална за труде ваше. Милост божија сваким даном обилније је, благословиће и она ће у виду Богу, угодних и људству корисних плодова плода донијети. А са тога плода прославићете се и ви, јер воћка, која је плод донијела носи име ваше та она је тијело тијела вашег и кост кости ваше.

Прегнимо љубавни и оплеменьавајмо својства душе дјечије! Васпитавајмо дјецу, и гајимо их овако, па их у име Божије безбрижно можемо у свијет пустити. Дијете ће да одрасте, доћи ће у прилике, да види и чује што се коси са првим утисцима духовног живота

његова, али ријечи оца и матере памтиће и пута, којег су му они домаћим васпитањем одредили, држаће се, нити ће га са њега одвратити икакве грјешне и пролазне насладе, нити пак страх од мржње овога свијета, јер је написано да „кад научиш дијете према путу, којим ће ићи, неће отступити од њега, ни кад остари". (Прич. 22, 6).

Такво васпитање сачувало је Јосифа на путу вјерности и поштења према господару свом, Пентефрију, и у награду за такво васпитање подигао га је Господ из дубине тавнице до висине царскога достојанства. Таквом васпитању има да се захвали челичност карактера у једнога Мојсија, кога ни сва мудрост египатска, нити сав сјај у двору силнога Фараона не могаше пољуљати у вјери у Бога и у љубави ка потиштеном народу свом. Такво васпитање оплеменило је срце у Давида, да се не свети свом непријатељу, Саулу, када му се светити могао. Тако је васпитан за неустрашимога исповједника вјере у Бога пророк Данило, и три младића у Вавилону, тако је васпитала Соломона, мати Макавеја дјецу своју, тако Антуса красоту цркве: Јована Златоустога, Нона Григорија, а Евдокија Пантелејмона; тако је васпитан и први светитељ и просвјетитељ српски: Сава Немањић, и толики други свјетилници цркве.

Тако васпитавајмо и ми подмладак наш, одазивајући се закону Божијем и позиву Христову: пустите дјецу к мени. Полазећи у васпитавању од Бога, проведимо дјецу духом кроз цио свијет, научимо их да љубе светиње народа свога, па доведимо их кроз цркву опет Господу. И Спаситељ, коме смо се данас по благодати Духа светога овдје на сусрет сабрали, благословиће нас, те ће са Цвијетима и Васкрсом, васкрснути и процвјетати свака Богу угодна и људству корисна врлина у народу нашем српском. Амин!

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Ускршња свечаност у Сарајеву. Како је први дан Ускрса по подне било неугодно вријеме, то је уобичајена ускршња литија изостала. Вечерњи, коју је као и јутрењу и св. литургију Његово Високопреосв. господин АЕ и Митрополит *Николај* отслужио, присуствовали су преузвишени грађански достојанственик г. барон *Кучера*, затијем фелдмаршалајтнант преузвишени г. *Конте-Корпи*, генералмајор *Цојетинчанин*, врховни војнички и грађанских власти и многи српско-православни свијет обојега спола. Од стране богословског училишта у Рељеву био је присутан впреч. госп. ректор и протојереј *Милош Лалић* са десетак питомаца, који су и

овом приликом складним и умилним појањем својим осветљали образ и себи и наставницима својим. Други и трећи дан Ускрса на вечерњи пошена је литија у присуству многих вјерних.

Цариградска Патријаршија.

Освећење мира. Сваких дванаест година освећује се св. миро у вас. Патријаршији у Цариграду, које се онда уступа по потреби свима православним црквама у цариградској патријаршији као и црквама на Балкану. За спремање св. мира постоји у Патријаршији нарочито за то одређена комисија, којој је председник један од синодалних митрополита. Данас постојећој комисији председник је митрополит Ксантиски високопреосвећени Јоаким. И ове године је на велики четвртак освећено у Цариграду св. миро по зато одређеном чину и прошеку, разливено у 12 ћупова од чистога сребра, те предато на чување великом Екклисијарху, који надаје исто свима митрополитима на призванцу и води рачун о томе. Св. миро чува се у нарочито зато сграђеној скривници. — *У* састав мира осим јелеја, вина и воде улазе још око тридесет разних мирисљавих и скупоцјених материја, а тиме се симболички указује на обиље и разновреснот благодатних дарова Св. Духа. Припрема овијех састојака за св. миро почиње од крстопоклоне недјеље, а свечано и јавно кување св. мира бива страсне седмице, почевши са понедјељком. Наиме: спремљене мирисљаве материје у понедјељак страсни у јутру пошкропе се св. водом, по том се сви састојци стављају у за то нарочито начињен казан, овај се постави у двору испред цркве у Патријаршији, наложи се ватра од дасака старих икона и тако се св. миро кува све до страсне сриједе. Док се миро кува свештенослужители — за то одређени патријаршки клирици и владике — читају непрестано молитве и јеванђеља. На велику сриједу спремљено св. миро разлива се у дванаест ћупова сребрних, а на вел. четвртак прије »читања часова преносе владике и свештеници ћупове са миром у олтар и ставе их око жртвеника. О великом входу на вел. четвртак износе свештеници сасуде са миром пред св. дарима и међу их око пријестола. Послије освећења дарова а наиме послије возгласа »и да сбдѣтъ милости великаго Бога и Спаса нашего« архијерej благосиља сваки суд три пут крсним знаком у име Оца и Сина и св. Духа, а потом чита молитву освећења над миром. По свршетку литургије преносе се сасуди у нарочито за то начињену одају, у Патријаршком двору.

У Краљевини Србији.

Дар српске краљице манастиру Студеници. Њено Величанство краљица *Драга* учинила је богат прилог царској лаври манастиру Студеници, дарovавши скупоцјен *покривач за ковчег светога краља*, чије моштн у светој Студеници почивају.

У Русији.

Нов митрополит кијевско-галички. На кијевско-галичку митрополију, једну од најстаријих митрополија руских, упражњену смрћу митрополита *Теогноста*, постављен је архиепископ варшавски високопреосвећени *Флавијан*.

У Инглеској.

† Фр. В. Фарар. *У* Инглеској је недавно умро чувени писац — богослов Фр. В. *Фарар*. Богословска литература инглеске изгубила је у Фарару једнога од

најбољих популаризатора библијско-историјске и богословске науке. Његова популарна дјела раширила се у стотине хиљада примјерака не само по Енглеској и Америци, него и по другим хришћанским крајевима на разним језицима. Фр. В. *Фарар* родио се у Индији г. 1831. Свестрано васпитање и образованост своју постигао је на енглеским свеучилиштима, гдје је науке своје одлично свршио, а потом 1857. г. примио свећенички чин. Као најбоља су му дјела »Живот Исуса Христа«, »Живот св. ап. Павла«, »Први дани хришћанства« и »Живот и дјела св. Отаца и учитеља цркве». У свима овим дјелима својим наложио је он необично лијепим стилом, пријатским полетом и маркантним цртама историју оснивања, ширења и утврђења хришћанства.

На Западу.

Састав колегије кардинала. По свједочанствима »Ватиканског Годишњака« од 1902. године, који излази под насловом »Католичка јерархија« колегија кардинала и у прошлој 1902. години није била потпуна. У мјесто 70 чланова, од којих су 6 епископа, 50 пресвитера и 14 ђакона, бројала је колегија, само 59 кардинала. Од тијех су 36 Италијани, а остали друге народности. 28 их кардинала редовно станује у Риму.

Разно.

На Јужне Америке. Mr. Ray, човјек религијозан, који је једанаест година као чиновник у сриједи Јужне Америке дјелао, приповиједа, како је једног дана чуо о једном племену индијанском, до кога још никад бијели човјек допро није. Послије 7 недјељног трудног путовања стигао је он до насеобине тога племена. Он затече Индијанце при једној њерској свечковини у част сунца, под вођством врховног свештеника.

Премда је молио, не дозволише му да им што о Исусу приповиједа. Но поклон једног ножа првосвештенику, и огледалца његовој жени, растера првашње подозрење. Једнога дана сакупи се мноштво људства да чује и поближе разгледа бијелога човјека. Mr. Ray им је дјечјим језиком говорио о првородном гријеху и о искупљењу рода људскога кроз Христа. Кад им поче о крсној смрти Христовој бесједити, прекиде га стари првосвештеник повикавши: »Не, није тако било, ти си повјест погрешно испричовиједао!«

Задивљен молио је Mr. Ray старца, да му испричовиједа шта о томе знаде. Старац поче: »Пре много стољећа владала је глад међу нашим народом. Тада дође једнога дана наш Бог, а наш му старјешина изађе на сусрет. Бог му рече: Твој народ је у смртној опасности; ако си спреман за њ' умријети, спасићу га«.

Поглавица пристаде, и на мјесту оста мртав. Тада рече Бог народу: »Ваш поглавица је мртав, погребите га, али послије три дана отворите опет гроб и видећете да из његових уста расте билька, па ко од њезина плода узједе, неће никада умријети!« »И гле, додаде стари свештеник, наш народ и данас живи«.

Mr. Ray слушао је задивљен ову причовиједку, која је садржавала науку о искупљењу, васкресењу и вјечном животу, но није знао растумачити, како је ова вијест допрла до овог дивљег краја и забаченог народа.

Christian.

Вл. Милутин.

Пророк-лечник у Чикагу. Др. Џон Александер Дови о коме је господин Р. Гр. у 16. броју прошлогодишњег »Српског Сиона« писао, прокламирао се је прошлог љета поново за пророка Илију, и том је приликом тражио од својих вјерника поновну, свечану присегу вјерности. У своме аудиторију у Чикагу — прије свога одласка у Сиж — држао је свечану скупштину. Он прочита један одјељак из пророка Малахије и код 5. стиха 4. главе: »ево ја ћу вам послати пророка Илију, пре него што дође велики и страшни дан Господњи« повика гласно: »Алилуја, ја дођох!« На то одврати скуп »Амин!« — »Алилуја, вријеме доласка је наступило!« настави Дови. »Амин!« одговори скуп. »Ви се морате овом слузи Божјем покоравати, или ћете сви пропасти!« повика поновно Дови, шетајући раширених руку с Библијом у рукама горе дан по подијуму. Послије једно четврт сата позва Дови своје вјернике да устану и да му се на вјерност закуну. »Ја вам кажем, да сам ја готов вјеру своју крвљу својом засвједочити. Да ли сте и ви на то спремни?« »Јесмо!« гласно је одговор. — Нико на свијету не ради Довију о глави. Страх од тога сасвим је безразложан. Такав страх у Довију пробуђује његова загријана машта, или рђава савјест, која га пече што је друге варао. Дови знаде да је својом науком проузроковао смрт многих људи, жена и дјеце, који у заносном увјерењу да ће их његове молитве излијечити одбацише сва истинска Божја и свјетско-културна средства лијечења.

Вл. Милутин.

Јавна захвалност.

Врли Србин и добри хришћанин Михаило Илић (Жабић) тежак из Бравска даровао је у филијалну цркву у мјесту Бравску св. Еванђеље на великом колу у вриједности од 50 (педесет) круна. Бог му дао добру срећу и здравље, на њега се и друга браћа Срби угледали.

Из парохијског звања у Копјеници 16. марта 1903.

Сима Карлаш,
свештеник.

Честити Србин и врли хришћанин Јован Бањац житељ Санички даровао је прошлије године пред своју смрт овдашњој светој цркви 100 круна. Исто тако Перо А. Попадић, житељ овдашњи, на самртном часу даровао је овдашњој св цркви 60 круна.

Бог им дао у рају насеља!

Из парохијског звања у Саници 25. фебруара 1903.

Ђорђе С. Кондић,
свештеник.

Званични огласи.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 243. ех 1903. 2—3

Едикт,

којим се Гоја рођена Илићева, законита супруга Алексе Николића, тежака у Крњини, котара зворничког, позива, да се до 15. јуна 1903.

својем мужу поврати, или лично или писмено своје боравиште потписаној митрополијској управи пријави; јер ће се у противном случају, са службено постављеним заступником, брачни процес и без ње спровести и на штету тужене Гоје довршити.

У Д. Тузли, 7. марта 1903.

Управа српско-православне Митрополије зворничко-тузланске

Српско-православна АЕМ консисторија Дабробосанска.

Бр. 231 ех 1903. 2—3

Објава.

У земаљској штампарији у Сарајеву изашао је настојањем и трошком високе земаљске владе за Босну и Херцеговину, а под редакцијом одбора за прештампавање црквених књига нови „*Часослов*“. Књига ова у лијепом кожном повезу стоји 5 круна и 50 потура, а може се добити код земаљског економата у Сарајеву. И остале црквене књиге, које су до сад штампане у земаљској штампарији у Сарајеву, могу се наручити и добити код истог земаљског економата уз цијене које су назначене у „Источнику“ од 1902. бр. 5. стр. 210.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански
Николај с. р.

Српско-православна АЕМ. Конзисторија Дабро-босанска.

Бр. 37/1. ех. 1903. 3—3

Оглас.

Јавља се Сари р. Ивичића, која је прије била у Стоцу и Мостару а сада је незнаногa боравишта, да јој је у бракоразводној парници њеној са супругом Илијом Јовичићем из Јајца за заступника уреда ради ч. г. ђакон Петар Лалић у Сарајеву одређен. Према томе нека се у поменутој парници на истог заступника свог обраћа или пак нека на уручену јој бракоразводну тужбу до 30. априла 1903. тим сигурније одговори што ће се парница иначе са њеним заступником а на њену могућу штету довршити.

Из конзистор. сједнице у Сарајеву 10. јануара 1903.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански
Николај с. р.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 30. априла 1903. Бр. 8.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: свињел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Исповиједање св. апостола Петра.

Ив. Перовъ.

Превео **Алекс. Живановић.**

(Осијек.)

(Мат. 16, 13—20; Марк. 8, 27—30; Лука 9, 18—21).

(Наставак.)

Под каменом разумијевају Петрово исповиједање и вјеру и многи од најновијих њемачких тумача[1]), а такође и наш знаменити православни богослов, Филарет, митр. московски. „Коме особито упада у очи, говори митр. Филарет, да је ријеч Господња о основању цркве управљена на ап. Петра и то на њега јединога: тај нека проникне у прилике, у којима је ова изречена. Петар једини прије других апостола је исповједао Христа новим хришћанским исповиједањем: *Ти си Христос Син Бога живога*, и зато је само он, прво од других апостола, чуо нову ријеч од Христа о цркви: *А и ја теби кажем* — и он је на почетном оћем камену црквином, на Христу, први од даљих, мањих каменова у темељу, т. ј. од апостола и при том не баш самом, већ његова вјера и његово исповиједање. Тако ријечи Христове тумачи св. Златоусти: *на том ву камену сазидати цркву Своју, то јесте, на вјери исповиједања*“[2]). Преосвеш. Никанор, архиепископ херсонски, тумачећи ријечи Спасите-

[1]) Lange, Theol.-homil. Bibelw. D. N. T. I. стр. 237; Kuil, Comment. üb. Evang. Matth. стр. 351; тога се мишљења држи и Каловије, Евалд, Визелер и др. Вид. Meyer, Krit. exeg. Handb. üb. Evang. Matth. стр. 354.

[2]) Слова и рѣчи, Москва, 1848., д. II. стр. 99.

ъеве о оснивању цркве слично као и Филарет, налази доставијерности своме тумачењу у контексту самих Господњих ријечи. „У оригиналној Господњој ријечи, вели он, употребљене су такве нијансе, које нас гоне или бар овлашћују, да их тумачимо овако: ти си од камена (грчка ријеч Πέτρος јесте изведена од Πέτρα — камен) и на том ћу камену (у грчком је употријебљено тамо Πέτρος, а овдје Πέτρα), на том твом исповиједању, да сам ја Христос, Син Бога живога, на самом мени, Христу, Сину Бога живога, саздаћу цркву Своју“[1]). Против тога мишљења, које под каменом или стијеном разумијева исповијед ап. Петра и његову тврду вјеру у Сина Божјег, напаћи Бајшлаг, да је Христос изрекао своје обећање Петру на арамејском језику, а у њему нема ријеч камен мушког и женског рода, — за један и други род се употребљава Кефа[2]). Но да је Христос у Својој ријечи, коју је изрекао на арамејском језику и у једном и у другом случају (т. ј. „ти си Петар“ и „на овом камену“) употријебио један исти израз без икакве разлике и нијансе, без сумње не би ни јев. Матеј, који је непосредно ту бесједу чуо, употријебио у грчком такву разлику, какву налазимо код њега — не би употријебио у једном случају Πέτρος, а у другом Πέτρα.

Смисао обећања Господњег према изложеном мишљењу можемо изразити овако: Апостол Петар је исповједио Христа Сином Божјим, исказао је своју тврду вјеру у Њега као у Сина Божјег; та његова исповијед и вјера јесу тврд камен, на ком је основана црква хришћанска. Петар, који је први исповједио вјеру у Сина Божјег, први је и назван каменом, који је Господ узео за зидање цркве; но у том смислу су не само други апостоли, већ сви вјерни хришћани каменови и основ цркви (Еф. 2, 20; Апок. 21, 14; I. Петр. 6, 7); првим основом, каменом темељцем (крпеуголним) може бити назван једини само Исус Христос. Једном ријечи Христос, син Божји, јесте зидар, а уједно и први основ, камен темељац у цркви (I. Петр. 2, 4—8; Еф. 2, 20—22), на Христу почивају као каменови мање важности ап. Петар, који је исповједио тврду вјеру у Сина Божјег и други апостоли, у име којих је он исповједио ту вјеру; на апостолима су утврђени сви, који вјерују у Исуса Христа као Сина Божјег, апостоли су основ свим хришћанима. Такву баш слику цркве као здања, нацртао је ап. Павле у посланици Ефесцима: *ви сте назидани на темељу апостола и пророка гдје је камен од угла сам Исус Христос, на коме сва грађевина састављена расте за свету цркву у Господу* (Еф. 2, 20—21).

[1]) Церков. Вѣдом. 1890, бр. 41.

[2]) Види цитирани његов чланак у „Revue internat. de Theologie“.

Према томе је Господ обећао, да ће на исповиједању ап. Петра или на његовој тврдој вјери сазидати цркву Своју. *Сазидаћу цркву Своју* (οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν), говори Он. Сам Спаситељ употребљава ријеч ἐκκλησία свега двапут у Својим бесједама (овдје и у Мат. 18, 17), али она се често налази у посланицама ап. Павла (I. Кор. 1, 1, 11 18; I. Сол. 1, 1; Кол. 1, 18; Еф. 5, 25), гдје обично означује или посебне богослужбене скупове оних, који вјерују у Исуса Христа, т. ј. скупове посебних хришћанских друштава ради молитве и свршавања религиозних обреда у одређено вријеме и на одређену мјесту, или уопће скуп оних, који вјерују у Исуса Христа, без одређеног мјеста и времена. Отуда је јасно, да се под црквом разумијева друштво или скуп оних, који као и ап. Петар вјерују у Исуса Христа, у Сина живога Бога, па ма гдје ти вјерни били и ма кад они живили. Из даљих ријечи Исуса Христа Петру (ст. 19.) и из Његових (Христових) ријечи брату, који згријеши (Мат. 18, 18) види се, да Господ говори не само о хришћанском друштву, већ и о организацији тога друштва, које је одређено да буде највишим духовно-моралним форумом и да под руководством и посредништвом апостола приводи људе посредством вјере и духовно-моралним усавршавањем у царство небесно.[1]) То значи, да је Господ обећао, да ће сазидати цркву у онаквом облику, као што се она схваћа по православном учењу, т. ј. као друштво људи, сједињених вјером, законом Божјим, јерархијом и тајнама.

(Наставиће се).

Христове двије родословне таблице.

(Матеј I, 1—17; Лука III, 23—38).

— П. Дидон. —

Превео **Никола Теодоровић**, парох.

Не вјерујем да има народа, који тако поштује свој род и крв као Јудеји.

Они чине сасвим засебну грану у свијету семитском преко Аврама; дијеле се на дванаест племена, али су очували народно јединство у крјепости.

Као што много дају на чисто поријекло од Аврама, исто тако јако пазе, да се очува и чистота племенске крви. Да би је што боље очували, потомак Аврамов не узима поганку за жену, шта више побожни Израиљћанин се не жени ни ван племена.

[1]) Вид. Lange: Theol. — homil. Bibelw. des N. Test. T. I.

Што тај народ није пропао кроз хиљаде вијекова, што још постоји између разних народа, међу које је већ толико вијекова расијан једино може захвалити својој вјери, која чува чистоту крви. На овом се и оснива обичај склапати таблице поријекла, које су обухватале цио Израиљ.

Послије смрти Јаковљеве подијелише се на дванаест племена, но ипак чувајући ову разлику у племенима, очували су народно јединство.

Кад су се вратили из вавилонског ропства, племе Јудино надмаша остале и натури им своје име и тако постаде Јудејски народ; од то доба нијесу више склапали родословне таблице по племенима, него по породицама. Но ипак те породице очуваше спомен из кога су племена, и то било из старих таблица, било из приватних списа, било помоћу предања.

Породице, које су потицале из племена Јудина са месијанских надâ својих са неком побожном бриљивошћу чуваху своје родословне таблице.

Исто је тако и са племеном Левијиним. И ако то племе није имало тачно одређено земљиште, и ако је било расијано међу осталим племенима, ипак свештенички положај, који је био у том племену нашљедан, давао му је у свој палестинској околини тим већи сјај, пошто је нашљедило цио углед пропалог царства. Јосиф Флавије (Contra App. I. 6) описује с каквом су пажњом чувале свештеничке породице документе о свом поријеклу и састављале их приликом склапања брака, кад су хтјели да узму жену из племена Левијева. Жена морала је потицати из свештеничког рода као и муж јој и своје поријекло мораде исказати пред свједоцима јавним документима.

Остала племена, без обзира на историјске успомене и славно сродство, важни економски интереси примораваху, да пазе на свој грађански положај.

По јудејском закону земља је породична и мора остати у породици. Дакле моћи доказати своје поријекло значи толико, колико и доказати своје право посједа и нашљедства.

Вавилонско ропство начинило је додуше забуну у грађанском положају Јудеја, али су породице генеолошким таблицама својим ипак могле да искажу чистоту своје крви и племена.

Сваки је Јудеј знао, да потиче из ове породице, овог племена и ове крви. Палестинци доказивали су списима, који се у храму чуваху а они који су становали међу погапицима носили су собом своје породичне документе.

Ово неколико ријечи је довољно историчару, па да Христове давидске двије родословне таблице сматра као озбиљне документе и ако је данас тешко и немогуће исказати тачност појединости у њима. Несумњиво је, да су оба еванђелиста (Матеј. Лука) била у том положају, да оно што су написали и докажу, а нема сумње да се јудејска публика која тако јако пази на своје поријекло није могла завести биљешкама онако од ока.

Генеолошки ред Христов у првом и трећем Еванђељу пружа нам на први поглед јако непрекидану и непотпуну слику. Матеј се држи низходног реда. Полази од Аврама и долази до Јосифа мужа Маријина. Христа назива сином Давидовим и то у тој намјери, да би преко Аврама, главе јудејског народа, истакао његово народно поријекло, а преко великог цара Давида његово царско поријекло. Циљ је првог Еванђеља да докаже да је Исус заиста Месија.

Одкуд овај ред предака? Ко га је саставио? Вальда сам автор Еванђеља; но ако је што узео и од кога непознатога, свакако је додао и од свога.

У I. гл. 16. стиху нарочито истиче, да је Јосиф муж Маријин, која је родила Исуса, те тиме одриче очинство Јосифу у погледу Исуса, да би довео у сагласност генеалошки ред Христов са његовим чудноватим поријеклом, о ком ниже говори.

Спомиње и имена чувених жена, наиме четир грјешне жене, ма да званичне биљешке не знађаху за тај обичај; спомиње Тамару, која је крв оскврнула, блудницу Рахаву, прељубницу Витсавеју и Моавићанку Руту.

По обичају цио генеолошки ред подијељено је на три групе, а свака се група састоји из четрнаест имена: Од Аврама до Давида, од Давида до сеобе вавилонске, од себе вавилонске до Исуса. Да му испадне овај симболички број, Еванђелиста је испустио више имена; а да код оних, које је задржао, изађе број, морао је Давида да уброји и у првом и у другом дијелу, у трећем дијелу пак да дода име Исуса и Марије. Стари су волјели онако да броје и да дијеле своју породичну грану на једнаке дијелове, јер се имена тако лакше могу запамтити.

Породична грана пак код Луке иде у уходном реду, почевши од Исуса и Јосифа иде преко Давида и Аврама све до Адама, шта више до Бога, који је све народе на земљи створио од једне крви ἐξ ἑνὸς αἵματος (Дјела апост. 17, 26); до Давида не иде царском граном Изајида, него Натановом, првенца његовог. Између Натана и Исуса има само два имена, која спомиње Матеј између Соломона и Јосифа. Ријеч која означује претке још је неодређенија него код Матеја. Један

се задовољава са τοῦ, што је у Вулгати преведено са qui fuit;*) други употребљаваше израз „роди".

У називима држи се автор Септуагинте. Лоша ортографија и измјена јудејских имена јасно свједоче, да су ову таблицу склопили у погрченим јудејским круговима. Она пак идеја, да се Христова родословна таблица изведе до Адама, даје истој општи карактер, а овакав и приличи Евањељу, коме припада, и Месији, чији је задатак да све људе спасе. (Наставиће се).

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактични историја или бајка?

(Наставан).

Са свим аналогни пређашњима разлози побудили су Штрауса, Баура и др. да признају исто тако оригиналнима и двије посланице Павлове Коринћанима. Око 100. године послије рођ. Христа у коринтској цркви раздијелили су се на странке. Тим поводом већ на прво споменути ученик Павлов Климент римски послао је споменутој цркви писмо, гдје међу осталим и ово говори: прије сте добили посланицу од блаженога Павла, у којој вам је истинито и дјеловањем св. Духа писао о себи, Петру „Аполосу". Овијем ријечима, као што се види, Климент потсјећа коринћане на прву посланицу апостолову гдје заиста св. Павао кори коринћане, што су заборавили, да су сви Христови и да не треба да држе, да су једни Павлови, други Аполосови, једни Кифини, а други Христови (1 Кор. 1, 12 и даље).

Други апостолски ученик (ап. Јована) Поликарп у писму филибљанима тако исто пише ово: овако учи Павао: „не вѣсте ли, ѩкw свѧтїи мїроѣ ѩмѣтъ сѫдити" (не знате ли, да ће свети судити свијету)? кад ћете дакле ви судити свијету, нијесте ли вриједни да судите мањијем тварима"? Ово учење Павлово Поликарп узимље буквално из 1. кор. 6, 2. — Исто тако и многа друга мјеста из посланице коринћанима наводе се у списима Поликарпа, Игнатија Богоносца и Јустина мученика, а и у списима гностика. — По свима овим фактима и сами непријатељски хришћанству критичари долазе до увјерења, да су како апостолскога вијека, тако и слиједећега за њим другога, сви хришћани у опште били увјерени о томе, да споменута посланица припада ап. Павлу. Даље о достојанству *друге посланице коринћанима* као фактички Павлове као и о првој позитивно свједоче прејемници

*) У српском преводу је „τοῦ" преведено са „сина". — Прим. прев

апостолске службе у цркви т. ј. ученици апостолски. Н. пр. Климент римски пише Коринћанима ово: Павао је стекао часну славу својим трпљењем, јер је био затваран у тамницу, ударан палицом, трпио је бродоломество.... У овој тиради Климент без сумње понавља оно, што је сам апостол рекао о себи у 2. кор. 11, 24 и даље.

Сличних доказа, да је Павао написао и посланицу Галатима, имамо у писмима Игњатија Богоносца, где налазимо н. пр. Гал. 1, 1 — у списима Јустина мученика, код кога налазимо н. пр. Гал. 4, 12 — и у гностика. — Тако нареку: „сѣкай ко плоть свою, ѡ плоти пожнетъ йстлѣнїе“ (Гал. 6, 8) гностик Касијан наводи у свези са својим лажним тумачењем, као да бајаги апостол овђе у гностичком духу држи брак за недозвољен.

И тако ево разлога, за што су и сами непријатељски нашој вјери критичари нашли се принуђени, да признају оригинални постанак од ап. Павла четирију посланица, познатих под његовим именом у канону новозавјетних књига! — Млађи савременици апостолски и њихови непосредни ученици, који су живили крајем првога и у почетку другога вијека; за тим у опште преставници дају најближих покољења, која су слиједила за апостолским вијеком (рачунајући периодом једнога покољења 50 година) т. ј. која су живила у првој или другој половини другога вијека, и на почељетку први у хришћанској цркви јеретици, гностици, који су се појавили још у апостолском вијеку, једном ријечју — људи, који су непосредно и достовјерно знали, коме апостолу која свештена књига има да захвали свој постанак, многобројним изводима у својим списима из опште признатих у њихово доба за Павлове посланица, приморали су и саму негативну критику новозавјетнога канона, да се сагласи и најзад, да споменуте посланице заиста припадају Павлу.

Но овакове врсте изводи и цитати наводе се у списима црквених и нецрквених писаца, који су живили на крају првога или течајем другога вијека и из *наших четирију јеванђеља!*

Обзиром на ово ко се неће с нама сагласити и рећи; као што су споменути изводи из Павлових посланица послужили и за саме противнике наше вјере као доказ, да су те посланице Павлове, да тако исто и изводи и цитати из наших јеванђеља, што их исти стари писци у својим списима наводе, морају служити као неоспорни докази оригиналности постанка јеванђеља од лица, којима их је црква у све вијекове приписивала.

И заиста, ако су се учени преставници вјере и невјере једном сложили у томе, да су нашли људе (хришћане и гностике II. вијека),

који су добро познавали писмена дјела ап. Павла и који су нам својим цитатима и изводима из истих дјела неоспорно доказали, да она припадају ап. Павлу, за што да ми поричемо истим лицима, да су она тачно и добро познавала и друге писмене производе у хришћанској цркви — савремене Павловијем, које су написали апостоли или њихови сапутници; и на каквом основу да не дадемо изводима и цитатима у списима тих лица, узетим из наших јеванђеља, значења доказа колико за достовјерност самога садржаја наших јеванђеља, толико и за оригиналност њихова постанка од автора, којима се она приписују?!

(Наставиће се).

Учење о покајању.

(Наставак.)

Захтијева се *чврста намјера*, да се остави гријех и исправи свој живот. „Какво је то кајање, кад нема жеље да се поправи? Каква је то исповијед, ако њу не пропраћа намјера, да се више не чини исповиједани гријех? Не исповиједа гријех свој онај, који каже: сагријешио сам, а затим остаје опет у гријеху; већ онај, који, по ријечима псалмопјевца, призна свој гријех и омрзне на њ (Пс. 35, 3). Какову ће корист донијети болеснику настојање лијечниково, кад се болесник чврсто држи онога, што му разорава живот? Исто тако нема никакве користи од праштања умрједе ономе, који чини неправду, кад ју и надаље продужује, нити користи испричавање блудника, који и надаље води живот блудно. Премудри Бог хоће, да би онај, који живи у гријесима и који даје објет, да ће почети поштено живјети, прекинуо с прошлошћу и послије учињених гријехâ учинио какав почетак, као да се обновио у животу кроз покајање. „Онима, који се кају, није довољно да се само удаљују од гријеха, већ су им потребни и плодови, достојни покајања“. (Дј. Вас. Вел. Т. VI. 58, 59). Свети Амвросије пише: „ко приноси покајање, тај не само да је дужан умити гријех свој сузама, већ покривати прећашње гријехе најбољим дјелима, да му се гријех не урачуна (Амвр. 11, 5). Стога је грјешник дужан имати, као блудни син, *чврсту одлуку*, одмах оставити свој порочни живот, смјерно исповједити свој гријех пред свештеником и добивши од њега разрјешење, почети нови, непорочни живот.

Тражи се вјера у Исуса Христа и нада у његово милосрђе. Потребна је *вјера* у Христа, јер је он, као јагње Божје, узевши на себе гријехе свијета, понио на себи казну за све гријехе наше, јер су његове заслуге од бескрајне вриједности и достојанства и покривају

изобилно сву множину гријехâ наших. Зато, ма како да је дубока наша скрушеност за гријехе и тврда намјера да исправимо свој живот, ми се не би никад удостојили добити од Бога опроштење без вјере у Господа Исуса Христа. Он је *посредник Бога и људи, који себе даде у откуп за све* (1. Тим. 2, 5); он је наш вјечни првосвештеник, *за то и може вавијек спасти оне који кроз њ долазе к Богу, кад свагда живи да се може молити за њих* (Јевр. 7, 25). Уз то је потребна и *нада* у његово милосрђе. Често гњусни пороци и срамни гријеси, које чине они, који се кају, бацају његову мисао у безнадно опроштење, у лијеност и очајање, али је покајник дужан да се сјети, да нема гријеха који побјеђује милосрђе и човјекољубље Божје: *гдје се умножи гријех ондје се још већма умножи благодат* (Рим. 5, 20). Нека само он открије, своје срце кајањем, скрушеношћу и надом на човјекољубље Божје, и благодат ће Божја сићи у његово срце, као роса или киша на суву и жедну земљу, да ју напоји и умири.

Тражи се *усмена исповијед* гријеха пред свештеником. То је неопходно као средство, да се избаци изнутра нечистота гријеха и тијем олакша души; да се парализе моћ скрушености, који напуњује душу и тражи излаза, да објави пред свједоком исповиједи своје гријеховне ране и да се даде могућност пружити покајнику љековите савјете и опроштење гријехâ, у име Спасителево. Пазећи на разрешавајуће ријечи молитве, коју чита свештеник, покајник је дужан да их слуша као ријечи, које говори сам Господ; јер се то чини по његовој власти, његовом пуномоћи, његовом благодаћу.

Задовољавајући наведене захтјеве и постижући потребна покајна расположења појављују се пред покајником своје врсти препоне, које, да се одстране, захтијева се мање или веће напрезање у побожним вјежбањима.

Код многих хришћана показују се ове препоне одмах у почетку кајања. Такове препоне јесу за *једне* постојана растрешеност, навика на нове утиске, занешеност за призорима, забавама, весељима вечерњима, посјећивањем знанаца, музике и др.; навика на постојану промјену утисакâ често доводи дотле, да они, који су тијем занесени, не могу ни на час остати усамљени; *за друге* јесу препоне: свјетске потребе и превелика старања за свагдањи хљеб; *за неке* опет прекомјерна брига за будућност; старање да се стече што више средстава за живот; *још је за неке* препона старање за добитак, страст за стјецањем, занешеност у опће за свјетским интересима. Сви таки и њима слични људи не могу као што треба ући у себе, сабрати се, промишљати о

себи, а с тога и не може код њих бити праве скрушености и искреног покајања.

Затим, посматрајући душевно стање, појављују се нове препоне. Један, због самопоуздања не види свога унутрашњега стања, својих недостатака, гријехâ и порока; други због моралне кржљавости, незрелости и непознавања моралних појмова и правила; неки би, можда, и осудио себе и уздахнуо би к Богу за своје гријехе, али не зна нити може сазнати својих гријеха, докле га не упуте, и док му не покажу силу гријеха његових; други би и пожалио на себе, уздахнуо би на своје жалосно морално стање, но држећи, да су сви људи у томе стању, не зна и не помишља ни на што боље. Такови људи не могу принијети истинитога покајања, ако им сам Господ Спаситељ не покаже ма какав нарочити благодатни случај, да се освијесте и ако их не приведе, да познаду своје грјеховно стање. (Наставиће се).

Манастири „Метеори“ у Тесалији.

У сјеверној Грчкој, усред дивље, величанствене природе, тамо, гдје ријека Пенеијос извире из бйла Пиндовог, да се послије разлије по пространој, плодној низини, налази се неколико малених манастира, који се, на први мах, доста чудно називају »Метеори« т. ј. ваздушни. Некада, у старо доба, састављали су иноци тих необичних обитеља тијесно везану заједницу, која се користила широком самоуправом и зато је носила у неколико чувено име »монашка република«.

Сада су, наравно, монаси »метеорних манастира« потчињени општој црквеној управи. По томе ако живот ових обитеља представља још какав интерес, представља га само са гледишта њихова оригиналног мјесног положаја.

Баш на оном мјесту, гдје се долина Пенеијоса почиње ширити у пространу низину, подиже се група пећина чудноватог облика — оних грозних исполинских стражара, који чувају улаз на величанствена врата, која воде из Тесалије у горњу Македонију и Епир. Већ издалека се путников поглед зауставља на тим црним равним, стрмећим у вис каменим групама, и чим им се више приближује, тим му необичнија и живописнија постаје слика, која се пред њим отвара.

Повећа површина — око 6 квадратних врста — сва је насута хаотичким слојевима камена, стијена и њихових раздробина, које је некада у терцијарној епоси снажни горски поток котрљао и донио у море, гдје су се уставила на дну, пошто се с глином скаменила у прави конгломерат. Но прванње морско дно давно је већ издигнуто и осушено и конгломератна маса сачињава сада равну узвишеност, која лежа 1980 стопа високо над морском површином. У том висоравњу прорезала је ријека Пенеијос своју долину и непрестаним својим подлокавањем уз приномоћ кишне воде из горских врела и поточића, створила је од каменитог материјала слике врло чудноватих облика, до укључиво величанствених гигантских груда. Благодарећи само својој јакости и тврдоћи, сачувале су скале чудноватост свога изгледа и окомитост својих високих стена.

Сва ова без икакова реда разбацана маса, изједена је водом, просјечена

лавиринтом уских клапаца, пећинâ и зашкуљинâ, и тако разбита на мноштво засебних скала с окомитим а мјестимице чак и надвеситим стенама. Из дубљине мрачних клапаца, густо обраслих шипрагом, подижу се к небу које масивни бастиони и груде са пространим површинама озго, које стројне куле и шиљасти стубови или танке ваздушне игле. На сваком кораку искрсавају пред путником све нове и нове слике чудесног облика, као да их је створила ћудљива фантазија вјештакова. Овдје — ондје кроз отвор скале, као кроз прозорчић, изненада се открива мирна панорама зелене долине, с њеним њољима и дудињацима, а далеко — далеко на хоризонту оне изненадне слике плави се Пинд са својим врхунцима, покритим вјечитим снијегом.

У гробној тишини клапаца, којим пролази путник, наједанпут се разлијеже глас црквеног звонцета — као да би био глас с другог свијета. Пустиња се указује сходном за становање, овдје живе хришћани! Али гдје живе, на каковој висини?! Тамо, високо — високо, по равним врхунцима појединих пећина — кула шћућурили се кућерци, дворишта, цркве. То су знаменити манастири Метеори (што значи: »манастири ни на небу ни на земљи«); сваки се од њих налази на врхунцу своје засебне, неприступачне клисуре. На зар се не може попети на ту вртоглавасту висину? — пита се у себи путник. Али ево над отвореном провалијом на рубу клисуре види се уже с привезаном на крају мрежом; у ову путник мора да сједне, ако је рад да се попне горе и да походи браћу монахе. Тек што путник сједне у мрежу, почињу га дизати: уже је намотано на вратило, и спуштено преко котура, утврђеног на троногој скели, и два монаха полако окрећу вратило, док се мрежа с гостом не укаже над зјалом провалије; ту трећи монах привлачи себи куком уже и помаже путнику изаћи из мреже. Осим ваздушног пута постоји још други: уа окомите стијене клисуре објешене су лествe, но новајлија се не може никако по њима попети, јер виси над отвореном провалијом, а особито ако пати од вртоглавице, и потоме му — хтио не хтио — ваља судбу своју предати ужету са мрежом.

Сем дивног изгледа, који се указује с врхунца клисуре, на врху у осталом ништа друго не видим. Монаси су гостољубиви, али су необразовани; од пријашњих драгоцјених књижница нема готово ни трага: књиге потргане и полуиструле леже у слабо-приступачним коморама. Осим маленога броја византијских икона нема ту никаквих вјештачких производа: ни архитектурних ни живописних. О првим монашким насеобинама у каменитој пустињи Метеорâ није сачувано никаквих достављерних података. Зна се само толико, да су први обитавајући — у средњем вијеку — били отшелници (пустињаци), који су живјели сваки у засебној пећини. У клапцима, шипњама (удубљинама) и пећинама, које се налазе у каменитим стијенама и сада се још могу видјети у пола порушене дрвене колибе у висини од 25—40 хвати од подножја клисурâ а 40—50 хвати испод њихова врха. Међу небом и земљом, као орловска гњезда стоје ове колибице надвишене над провалијом. Какве ли је невјероватне муке, какве ли гвоздене енергије стало прављење такве жалосне колибице у пећинама, којима се не може приступити ни одо ни озго! Ради тога је требало постепено, с необичним стрпљењем и неустрашивошћу, пузајући од одо, све више и више, утврђивати љествицу за љествицом! На у такима се колибама и спасавали негда пустињаци.

Како је морала силна бити побуда, која је привлачила људе на те неприступне, негостољубиве голе клисуре, гдје су имали живети пустињаци! У XIV.

столећу, које је било тако погубно по Грчку, кад се она као лопта бацала из руку једне династије у руке друге, противне овој, маса незадовољника повлачила се из свјетског живота, који је био пун свакојаких промјена. Они бјегунци монаси почеше живети пустињачки и устројише манастир Метеора. Потреба мира и покоја и одвратност према ијечитим свађама и крвопролићима која су тада Грчку слабила, гонила их је у самоћу. Овима се прикључише слаби и гоњени, који су тражили заштите од прогонитеља, и Метеор се стао насељавати.

Осниване манастира Метеора приписују побожном монаху Нилу, а доцније је св. Атанасије († 1372. г.) у њима завео правила атонских манастира. У најнеком међу тим манастирима — правом Метеору — проживео је већи дио свога царевања краљ Јован Урох солунски — карактер заиста смирен за ту епоху. Наскоро је број манастирâ на клисурама нарастао на 24, но у XVI. столећу, кад су Турци Грчку умирили, неки запустише. Преостали манастири, који су у општој јединици владали доста солидним средствима, образоване републику, чија су права признавали и Турци. Но кад је Тесалија припојена Грчкој, република Метеора задобила је особите привилегије; а данас се тај манастир, као и остали грчки манастири налази под управом министарства просвјете и црквених дјела. Сада има обитавалаца само у пет манастира: Метеору, Варлâму, Агија Мони, Агија Тријас, и Агијос Стефанос-у; а свих пет броје заједно до 50 монаха.

Пошто се манастири Метеора одликују особитим мјесним положајем, посјећују их готово сви путници, које нанесе пут кроз Тесалију. Од приморскога града Волос до градића Калабаки, што лежи у подножју клисура Метеора, вози се свега шест сати жељезницом. Највише се посјећује манастир Агиос Стефанос, јер се само до њега може доћи обичним путем, без нарочитога пута, за један сат вожње. Околина Калабаки није сигурна, зато је боље узети себи жандара за вођу.

Манастир Агија Тријас (св. Тројица), и ако није велик, али лежи врло живописно. Неки други манастири леже на повишим клисурама чије горње површине служе као пашњаци за марву. Марва се, да како, такође иначе не подиже и не спушта, него помоћу ужета и ручнога витла.

(Рускій Паломникъ 1897.) **Л. Б.**

Књижевне оцјене и прикази.

Поклоник Високим Дечанима! Београд. Електрична штампарија Тодора К. Наумовића 1902. Средње осмине. Стр. 92. Цена ?

Књижица ова, коју је написао српском жички преосвећени г. Сава Дечанац, подијељена је на петнаест поглавља а та су: I. Поглед на нашу благословену домовину. II. О значају српских манастира у опће, а нарочито о манастиру Високим Дечанима. III. Ретка лепота манастира Вис. Дечана. IV. Дечанско братство као заштитници и просветитељи народни. V. Вис. Дечани остају све више усамљени и без материјалних средстава. VI. Непокретна имовина Дечана. VII. Наша далека прошлост, скорашњост и садашњост. VIII. Наша садашњост. IX. Важност слободе. X. Царски фермани. XI. Ко даје милостињу, Богу позајмљује. XII. Свему српском племену о помоћи Дечанима. XIII. Позив на општи рад. XIV. Поправимо досадашњу неисправност и XV. Осниване одбора за осигурање Вис. Дечана.

Намјера и циљ је преосвећеног писца, да потстакне свакога православнога Србина, да по могућству материјално притече у помоћ манастиру Вис. Дечанима у чију сврху је прошле године образован и нарочити одбор за одуживање манастира Вис. Дечана. Преосвећени писац предлаже да се у Београду образује сталан главни одбор, коме би се слали добровољни прилози, из којих би се прилоґа основао један фонд, који би одржавао у добром стању народне светиње и задужбине српске. Но док се овакав одбор не установи, епископ жички преосв. г. Сава Дечанац установио је неприкосновени фонд, с којим сам рукује, те и приложеш новац за књигу »Помозимо Вис. Дечанима« даје на приплод у новчане заводе. Прилог се ни од кога не тражи, док се књига не прочита; но, ко жели књигу имати и послије прилог послати, може непосредно тражити од преосв. г. писца, пошто на другом мјесту ове књижице и нема.

Главна је жеља и намјера писца ове књижице: да се установи и образује један фонд за Високе Дечане, који се ни у ком случају не може трошити, док не достигне толику суму, да се манастир Високи Дечани може издржавати од самога прихода истога фонда.

Одбор пак, о коме горе изнијесмо, да је основан у Београду, а у сврху одуживања манастира Дечана, постоји под предсједништвом Њег. Високопреосв. Митрополита г. Инокентија и данас, те са хвалом и врло плодним успјехом дјелује и стара се око издржавања манастира Дечана.

Горњу књижицу, обзиром на племениту сврху, свакоме читаоцу нашем најтоплије препоручујемо. **Ил.**

Шематизам православне епархије бококоторске, дубровачке и спичанске за годину **1903**. Издање и наклада православне конзисторије. У Дубровнику 1903. 49 страна, 8°; цијена?

Епархијом овом управља од њеног постања, односно од 9. маја 1874. преосвештени господин Герасим Петрановић, епископ и т. д. Преосвештеног у управи епархије потпомаже конзисторија са два редовна и три почасна члана. Године 1902. као и претходних година било је у епархији 8 манастира и у 4 протопрезитерата 43 парохије, 5 неодвисних и једна експонирана капеланија. Било је свега 209 храмова, које опслуживаху 18 монашких и 38 мирских свештеника. Број православних домова према години 1901: 5243, односно 1902: 5265, умножио се на 5281, а према томе је и број душа са 29222 (течајем 1901.) нарастао на 29590. Родило се свега: 396 мушких и 389 женских законитих, и 11 мушких и 22 женске незаконите; а умрло 252 мушких и 261 женска. У частан I. брак ступило 162, у други брак 21 пар, а било је и 9 смијешаних бракова. Православљу обратила се једна особа.

Број ђака: свештеничких кандидата: 15, катихумена на средњим школама: 134, на основним школама пак 1652 мушкијех и 984 женских.

Под надзором конзисторије, односно управом њеном има 16 завода.

Године 1902. рукоположен је један монах за ђакона и презитера; било је три умировљена свештеника, а умро је један протопрезитер (ред. чл. конзисторије) и три јереја. Обновљено је 6 храмова.

Из статистичког дијела долазе биљешке и подаци о новопосвећеном Архиепископу и Митрополиту буковинском Владимиру пл. Репти, о новим и обновљеним црквама, о пок. Младену Црногорчевићу, писцу, учитељу грађ. школе у

Шибенику; изнесена су затијем имена ктитора и приложника у цијелој епархији, а као додатак књизи напомиње се свештенству, вјероучитељима и црквеним туторствима, кад и какве извјештаје им ваља конзисторији или ц. и кр. окр. поглаварству доставити.

Ево, ово је кратка садржина 29.-ог шематизма бококоторске епархије. На 49 страница збиља није се могло више рећи, но да је додата још која страна, шематизам би био потпунији и право огледало цијеле епархије, дочим овако се не зна колики је број мушких, број женских, не зна се број брачних парц, те се не може установити колики је постотак незаконитих рођења. Нема нигдје означене посљедње поште, не зна се колико је удоваца, удовица и т. д.

Штета је и то, што коректор није пријазно на 3. страну књиге, те је тропар и кондак завјетног покровитеља епархије, Светога Саве српског са оволико погрјешака штампан.

Ове опаске нека буду топло и братољубно препоручене уреднику шематизма, коме у осталом служи на част, што је и ова књижица као и пређашњи шематизми пажљиво и с разумијевањем уређена.

Дим. Јанковић.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Парастоси. Седми и четрдесети дан по смрти херцеговачког Митрополита Вирсосвештеног Господина Серафима (23. фебруара и 29. марта о. г.) за покој Његове душе држани су парастоси у свима парохијским и ман. црквама епархије херцеговачке.

Саучешћа. Поводом смрти херцеговачког Митрополита Вирсосв. Господина Серафима мостарској конзисторији стигле су из свију крајева Србства многобројне брзојавне и писмене изјаве саучешћа, од којих ћемо овдје споменути само неке најглавније. Тако изјавише своја саучешћа: Њихове Светости, Патријарх царигадски Јоаким III. и Патријарх карловачки Георгије Бранковић; Високопреосвештени Митрополити: београдски, цетињски, сарајевски, тузлански, бањалучки, призренски и скопски; преосвештени Епископи: шабачки, нишки, жички, зајечарски, которски, задарски, пакрачки, горњо-карловачки, вршачки, будимски и новосадски; Њег. Преузвишеност Министар Калај из Беча; Висока Земаљска Влада из Сарајева; Њег. Преузв. посланик Србије С. Грујић из Цариграда; Окружне власти, судови и градске општине из Сарајева, Травника, Тузле, Бањалуке и Бихаћа; Српске православне црквено-школске општине из Дубровника, Задра, Шибеника, Сарајева, Бихаћа, Травника и свију парохија епархије херцеговачке; многа просвјетна, пјевачка, привредна и хумана друштва и разне угледне личности из Херцеговине и са стране.

У Русији.

Проглашење оца Серафима Саровског за свеца. У 21. броју овога листа од прошле године (стр. 523) напоменули смо, како се св. Синод у Русији већ од подужег времена бави испитивањем и разгледањем свију чуда и дјела оца Серафима чије се моштн налазе у Саровској пустињи, те је пронашао, да су сва чуда и

дјела оца Серафима фактични догађаји. Многи случајеви благодатне помоћи посредством молитава оца Серафима испитани су и не дају никакве сумње у чудну силу и моћ Божју, која се налива на оне, за које се отац Серафим моли и коме се они у невољама својима вјером и молитвом обраћају за посредовање. Да би се мошти његове од свију поштовале, наредио је руски Синод митрополиту московском Владимиру да учини преглед мртвачког сандука и моштију оца Серафима, што је овај почетком ове године у друштву са два епископа, једним архимандритом и још друга четир свећена лица и учинио, о чему су саставили протокол и потписали га. На основу овога протокола узјерио се св. Синод о истинитости чуда, те је поднио цару предлог: 1. да се побожни старац Серафим призна за свеца, а мошти његове ради поштовања и уважења од стране хришћана, да се положе у гробницу, коју је царско Величанство подигло. 2. да се оцу Серафиму састави нарочита служба, а дотле да му се служи опћа служба за преподобне на дан смрти његове 2. јануара, а такође и на дан открића св. моштију и 3. објавити ово од стране Синода читавом руском народу. Свечано откриће св. моштију преподобног оца Серафима извршиће 19. јула ове године петроградски митрополит уз припомоћ тамбовског и новгородског епископа.

Краљевина Румунија.

Виша јерархија. Епископат краљевине Румуније броји два митрополита у Букурешту (са титулом митрополит — примас) и Јаши, 6 епископа епархијских и 8 викара. Од свијех посљедњих један је у Букурешту, а остали су као ректори семинара, професори богословског факултета и настојатељи манастира.

Богословске школе. У Румунији постоје *два осморазредна семинара* гдје се покрај богословских студија изучавају и дисциплине средњих школа. Ови семинари спремају поглавито парохијско свеће ство. За вишу богословску спрему постоји у Букурешту *богословски факултет*, камо се примају свршени слушаоци гимназија и семинара. Богословски факултет спрема будуће архијереје, професоре, катихете, градске свећенике и ђаконе.

На западу.

† **Вођа позитивиста Лафил.** У Паризу је умро недавно *Лафил*, који се по смрти *О. Конта* сматрао вођем позитивиста. Заједно с њиме силази у гроб и сами позитивизам, који је хтио бити не само науком, него и религијом, и ако је његова религија без икакве религијозне основе, јер је он поричао личнога Бога, гријех, па и само избављење.

Читула.

На Теодорову Суботу, 22. фебруара о. г., послије кратког боловања преселио се у вјечност јерej *Илија Кулић* у Семијови (котар Билећа, Херцеговина). Родио се у Семијови 15. јула 1834. У чио је у ман. Добрићеву. Рукоположен у Мостару за пресвитера 25. маја 1856. год. и постављен на парохију Семијову. Крајем год. 1895. рјешен је парохијске дужности због старости, а 1. јануара 1902. опет му је у послугу предана парохија. Вјечна му памјат!

Званични огласи.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 243. ех 1903. 3—3

Едикт,

којим се Гоја рођена Илићева, законита супруга Алексе Николића, тежака у Крњини, котара зворничког, позива, да се до 15. јуна 1903. својем мужу поврати, или лично или писмено своје боравиште потписаној митрополијској управи пријави; јер ће се у противном случају, са службено постављеним заступником, брачни процес и без ње спровести и на штету тужене Гоје довршити.

У Д. Тузли, 7. марта 1903.

Управа српско-православне Митрополије зворничко-тузланске.

Српско-православна АЕМ конзисторија Дабробосанска.

Бр. 231 ех 1903. 3—3

Објава.

У земаљској штампарији у Сарајеву изашао је настојањем и трошком високе земаљске владе за Босну и Херцеговину, а под редакцијом одбора за прештампавање црквених књига нови „*Часослов*“. Књига ова у лијепом кожном повезу стоји 5 круна и 50 потура, а може се добити код земаљског економата у Сарајеву. И остале црквене књиге, које су до сад штампане у земаљској штампарији у Сарајеву, могу се наручити и добити код истог земаљског економата уз цијене које су назначене у „Источнику“ од 1902. бр. 5. стр. 210.

АЕ. и Митрополит Дабро-босански
Николај с. р.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за страно земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уреднишгву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 15. маја 1903. Бр. 9.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: синђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Превишње именовање. Његово цар. и крал. Апостолско Величанство Превишњом одлуком од 8./21. маја т. г. благоизволјело је најмилостивије именовати конзисторијалног савјетника и протосинђела *Петра Зимоњића* за Митрополита Херцеговачко-захумског.

Произведење. Њег. Високопреосвећенство АЕ и Митрополит Дабро-босански Господин *Николај* благоизволјело је дана 11. маја у храму рождества пресвете Богородице у Сарајеву произвести за архимандрита конс. савјетника протосинђела *Петра Зимоњића*.

Рукоположење. Његово Високопреосвећенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански Господин *Николај* благоизволјело је дана 27. априла о. г. и 9. маја т. г. рукоположити за ђакона односно пресвитера суплент-професора богословског училишта у Рељеву *Дра Тому Поповића*.

НЕЗВАНИЧНО.

Исповиједање св. апостола Петра.

Ив. Перовъ.

Превео **Алекс. Живановић.**

(Осијек.)

(Мат. 16, 13—20; Марк. 8, 27—30; Лука 9, 18—21).

(Наставак.)

Будуће вријеме, које је Господ употријебио у глаголу *сазидаћу* (οἰκοδομήσω) — показује, да је Његова ријеч о оснивању цркве била пророчанска и имала смисао обећања; Он је говорио о оснивању цркве у будућности, т. ј. послије Његова узнесења на небо и кад пошаље вјернима св. Духа, кад је потребна била она као видљива по

средница у освећењу људи божанском благодаћу. Истина у бесједи Господњој о брату који гријеши (Мат. 18, 15—20) црква се представља као да већ постоји, али то значи само, да се Господ Својим духом преноси у оно вријеме, кад ће она бити основана; Он је њу представио основаном, — њу, у којој ће Он вјечно пребивати невидљиво и духовно (Мат. 18, 20).

Њеки од протестантских коментатора[1]) ради тога, што је ријеч ἐκκλησία употребљена у бесједама Христовим само двапут, држе, да је она касније унесена у јеванђеоски текст, — у оно вријеме, кад је историјски већ била утврђена и избила идеја о цркви, но да сам Исус Христос није мислио оснивати цркве и да Му је идеја о цркви уопће била страна. Та претпоставка је самовољна. Ријеч ἐκκλησία употребљава се већ у старозавјетним књигама св. Писма (Втор. 18, 16; 23 1—13; 21, 8)[2]) за означење скупа богоизбраног народа израиљског и уопће израиљског друштва, које стајаше у савезу с Јеховом.

Цркви, сазданој на исповиједању и вјери ап. Петра, обећао је Господ да ће дати такву силу и крјепост, да ће је учинити тако тврдом и непоколебивом, да јој ни врата адовска неће одољети (καὶ πύλαι ἅδου οὐ κατισκύσουσι αὐτῆς). Под адовским вратима се разумијева сила цркви непријатељска, непријатељи њени, што се види и из саме сликовите бесједе Спаситељеве,[3]) но шта ваља разумијевати под цркви непријатељском силом — у томе се мишљења тумача̂ разилазе.

Оци и учитељи црквени, разумијевајући под адом тамницу одбачених духова и сатанино царство, тумаче ту изреку Господњу у том смислу, да никаква злобна усиљавања ђаволска неће бити у стању уништити цркву Христову. Ђаво ће дизати хулитеље и гонитеље против цркве Христове, јеретике међу њеним члановима, али ће они бити немоћни према њој, неће јој моћи ништа нахудити[4]). То тумачење примају и многи од нових тумача[5]), но њеки га одбацују у мисли, да је Господ говорио о побједи црквиној не над ђаволом, већ над смрћу. Тако Ланге тврди, да је у библијском језику ад у правом

---

[1]) vid. Beyschlag: цитирани му чланак.

[2]) Keil: Comment üb. Evang. Matth. стр 350.

[3]) Слика је увета од врата јеврејског града, која се састојала из чврстих довратака са бакарним и жељезним бравама и била утврђена кулама. Пред тим вратима се скупљао народ на вијећање о својим пословима, на суд и расправе. На тај начин су градска врата изражавала материјалну и морљну силу, и као символ тога су она употребљена и у бесједи Спаситељевој. vid Winer: Biblisches Realwörterbuch, Leipzig, 1884, св. 2, стр. 616.

[4]) Епифаније, Твор. св. Отцевъ, Москва 1884, т. 52, стр. 23 и 24; Теофилакт: Толков. на Еванг. Матеен, стр. 286; Зигабен: Толков. на Еванг. Мате. стр. 249.

[5]) Н. пр. Еразмо Ротердамски, Лутер, Беза, Калвин, Каловије, Малдонат, Михаелис и др. Види у Meyera: Krit. exeg. Handb. üb. Evang. Matth. стр. 355. Миндер објашњава израз *врата адска неће јој одољети* у том смислу, да ће црква бити непоколебива при свим мукама, кроз које ће апостоли доћи до смртних врата. Види Luther: Zeitschrift, 1862, стр. 621.

смислу не царство ђаволово, већ царство смрти. Исус Христос га представља сликовито, као чврст замак с вратима, као што се он чешће изображава у старозавјетним свећеним књигама (Пјесма пјес. 8, 6; Јова 38, 17; Ис. 38, 10; Псал. 9, 14; Прем. 16, 13). Злобна сила у вратâ тога замка изражава се у том, што се она широм отварају, да прогутају Христа, ап. Петра, друге апостоле и сву цркву, а преко мученичке смрти; но адска врата не само да неће достићи те своје сврхе, већ ће сама бити разрушена: Христос ће уништити смртну власт (Ис. 25, 8; Ос. 13, 14; I. Кор. 15, 15). Што је Христос говорио о борби с царством ада и о побједи над њим, то је, по мишљењу Лангеову, појмљиво само по себи, но та мисао није овдје главна, већ мисао о побједи живота над смрћу, царства васкрсења над разбојничким господством подземног свијета[1]). По Мајеру Исус Христос је ријечима *врата адовска неће јој одољети* (неће имати моћи против ње) означио постојанство цркве у том смислу, што ће тврда врата адова, која не даду напоље из ада, при другом доласку Христовом бити разрушена, а заједно с тим ће душе умрлих изаћи из подземнога свијета на васкрсење и оправдање (I. Кор. 15, 15) и посљедњи непријатељ — смрт (која одводи душе у подземну тамницу) биће побијеђен[2]) (I. Кор. 15, 26). Слично томе суди и Кајл тврдећи, да је Христос хтио рећи, да се врата адова, неће моћи дуже вријеме борити са крјепошћу и силом црквином, да ће ад изгубити своју снагу и повратити оне мртве, које држи у ропству[3]). По мишљењу Олсхаузенову обећање Христово је имало само тај смисао, да црква неће умријети и неће бити уништена до другог Његовог доласка[4]). И Бајшлаг разумијева под адским вратима не врата ђаволова царства, већ врата смртна. Царство смрти, вели он, представља се у бесједи Христовој као тврд замак или кула са јаким вратима, која гутају све што је земаљско — „побијеђују све што је земаљско“, — т. ј. све што је земаљско подлежи смрти, уништава се. Но црква Христова нема удјела са судбином земаљских твари; она неће никад погинути нити ће је нестати, јер у њој ријелују и њом управљају вјечне силе. Црква ће бити носиоцем небеског царства, царства Божјега, које ће постојати вјечно[5]).

[1]) Theol.-homil. Bibelw. D. N. T. I. стр. 238.

[2]) Krit.-exeg. Handb. üb. d. Evang. Matth. стр. 355.

[3]) Comment. üb. d. Evang. Matth. стр. 351.

[4]) Bibl. Comment. I. стр. 250. прим. 2 Витихеп без довољнога основа тумачи ту изреку тако, да ће црква преживјети и други долазак Христов и по томе да она никако неће бити у аду. Вид. Jahrb. f. deutsche Theolog. 1862, стр. 363.

[5]) Цитирани његов чланак у „Revue Internat. Theologie“. Ветштајн αὐτῆς односи на Петра (ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ) а не на цркву (ἐκκλησίαν) и тумачи ту Господњу изреку овако: cum in discrimen vitae venturus, nec tamen eo absterritum iri.“ Но такво схватање не одговара јеванђелском причању.

(Наставиће се.)

Христове двије родословне таблице.

(Матеј I, 1—17; Лука III, 23—38).

— **П. Дидон.** —

Превео **Никола Теодоровић**, парох.

(Наставак.)

Разлика између те двије генеалошке таблице бјеше предмет распре већ првих вијекова.

Колика је вриједност ова два документа? Не противрјечели они једно другом? Ако је прва тачна, како може бити тачна она друга? Или обратно, ако је друга тачна, зар није онда прва погрјешна?

Оци, црквени учитељи, хришћански тумачи текста усвојише и једну и другу и покушаше да их доведу у сагласност.

Држали су се највише два система: један је полазио отуд, да су обје генеалошке таблице Јосифове; други пак да је прва Јосифова а друга Маријина.

Први тумаче разлике ослањајући се на левират (V. Мојс 25, 5; Марко 12, 19).

Заиста знамо, да је овај закон левиратски налагао брату да узме удовицу умрлога брата свога, који је остао без дјеце, и то тако да прворођени напљеђује и име и имање покојнога. Ова дужност може да пређе и на даљег ког рођака.

По овом закону може човјек имати два оца: једног природног и једног по законима, те по томе и двије родословне гране: једну природну, другу по законима.

Матејева генеалошка таблица износи нам природно поријекло Јосифово, јер је он заиста био син Јаковљев. Лучина генеалошка таблица показује нам поријекло Јосифово по законима, јер је његов отац у смислу левиратског закона био Илије (τοῦ Ἡλί); почевши од Јакова и Илија не слажу се те две таблице све до Зоровавеља и Салатила. Овај пошљедњи по левиратском закону дао је Јосифу два оца: једног по закону Јеховију, другог по природи Нирију; овдје се обје генеалогије разилазе да се Соломон и Натан у Давиду опет састану.

Ако претпоставимо, да се једна генеалошка грана код Матеја тиче Јосифа, а друга код Луке Марије, онда тешкоће отпадају саме по себи; то су онда двије различне гране и онда није нужно трудити се да се доведу у сагласност.

Једина је незгода код ове претпоставке, што' вели, да је Јосиф ин Илијин τοῦ Ἡλί. Доста је, ако читамо текст са једном оградом, јер

онда се τοῦ Ἡλί неби односило на Јосифа, него на Исуса, чији је дјед заиста и био.

Ако ћемо ова два система овако да разумијемо, онда по нашем мишљењу наићићемо на више тешкоћа.

Код првог можемо питати: у колико се тиче Исуса Јосифова природна или по закону таблица, кад му Јосиф није био отац? Ово само то доказује, да пошто је Јосиф био Муж Маријин, био је Исусов законити отац, те по томе право на пријесто Давидов прелази и на Исуса.

Добро, али је у том случају једна генеалогија излишна и онда се пита: да ли та, што је остала, одговара оној сврси, коју су Евангелисте истакли? Зар су је они зато написали, да докажу Исусово право на пријесто Давидов? Шта има Исус од тог наслеђства, које неће да прими, јер царство његово није од овога свијета?

У другом случају то исто можемо навести и против Јосифове генеалошке таблице, Маријина тек има ту погрешку, што се противи јудејским обичајима, који нијесу познавали женске родословне таблице.

Најумјеренији рационалисте новијег доба (Reuss Histoire évangélique. Paris 1876.) окануше се најједначивања таблица ових, јер држе да је немогуће њих сложити, осим на силу Бога. Они у таблицама гледају двије Јосифове родословне таблице, које одударају једна од друге, које су сачињене у разним околностима и помоћу разних докумената; ово довољно тумачи те разлике у њима. У осталом оне могу занимати само јудејске хришћане, одакле су и потекле. И једна и друга труди се да докажи, да Исус из Назарета у правој линији, по закону, по природи с оца на сина потиче од Давида и по томе је у својој личности створио оно, што је основ месијанске теологије јудејских хришћана. (Види: Encyclopedie des sciences religienses artic. Généalogie).

Пред хришћанима пак, који су вјеровали у натприродно зачеће Исусово, ове генеалогије изгубиле су сваку вриједност. Што су пак Евангеља ове документе сачувала, учинили су то једино за то, да сачувају Исусу име „син Давидов“, јер су Месију у првом вијеку обично тако називали.

Генеалогије су изгубиле своју природну вриједност, само су очувале своју закониту вриједност, јер Јосиф, по њима, није био Исусов отац у правом смислу те ријечи, него само законити отац, у колико је био муж његове матере Марије.

Ово пак руши једна обична примједба: зашто не би могао бити Исус по материној грани из крви Давидове? И кад су Јосиф

и Марија, као што држи опће предање, блиски рођаци, зашто не би могла бити Јосифова генеалошка таблица уједно и Маријина и Исусова?

Идемо даље. Зашто не би тражили у ове двије генеалогије два разна племена: једно које иде по природном поријеклу од Јосифа преко Јакова горе до Давида; и друго по законитом поријеклу од Јосифа преко Илије (Ил) оца Богородичног, и Јосифовог законитог оца опет до Давида.

Прије него што ћемо да покушамо да доведемо у сагласност ове двије генеалошке таблице, треба да будемо на чисто о вриједности та два еванђелска документа.

То несмијемо дозволити, да су Еванђелисте, који су се толико бавили месијанским послањем Исусовим, при доказивању тај битни основ изгубили из вида.

Месија је морао имати једно својство, које су пророци јасно прорекли и мудрацима и народу опће познато било, а то је да потиче од Давида и то по крви „из сјемена Давидова“, а не само по закону.

Христос је имао бити не само нашљедник великога цара, него је и по крви морао његов потомак бити као и Аврамов. О овом не може бити сумње.

По свој прилици два Еванђелиста за то и доносе ову генеалошку таблицу Исусову, да искажу, да је заиста Исус „син Давидов“.

(Свршиће се.)

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак).

Да видимо сад, колико су били познати са нашим јеванђељима непосредни ученици апостолски, а онда у опште преставници другога вијека, непосредни нашљедници писменога блага, које им је остало из апостолскога вијека!

Преосвештени Сергије, архијепископ Владимирски, изврстан познавалац споменика старо-хришћанске литературе, каже: „на основу дошлих до нас списа хришћанских мужева друге половине другога вијека може се установити сав садржај четири позната нам јеванђеља. Учењаци су исто тако признали, да је у другој половини другога вијека већ био превод са грчкога на сирски не само наших четири јеванђеља, него и других књига (списа) новога завјета“. Овоме, што је речено, држим, да треба додати, да су у опште течајем цијелога

II. вијека од самога почетка до краја наша јеванђеља била позната црквеним и ванцрквеним писцима. Навешћу овје докаже!

Први сатрудник ап. Павла у ширењу јеванђеља као што знамо био је један од седамдесеторице ученика — Варнава. У писму његовом које се сачувало до данас, читамо међу осталим и ово: „као што је написано: много је званих, али мало изабраних". Ова је изрека очевидно узајмљена од Матеја 20, 16. Св. Игњатије Богоносац, ученик Јована Богослова, спомињући о помазању Ис. Христа говори, да је глава Исусова била помазана миром, о коме помазању спомињу само: Матеј у 26. гл. и Марко у 14. гл.

Св. мученик Јустин у својим дјелима наводи историју мудраца са истока, прикључујући се у томе 2. гл. Мат. и даље наводи из Мат. 5, 20; 7, 19; 8, 11, 12....

Валентинијански гностици у Египту (120—130. г.) тумаче алегорички ова мјеста из јеванђеља Матејева 5, 28; 10, 34; 2, 1—16. — Гностик Маркион у првој половини II. вијека наводи мјесто из 5, 45 истога јеванђеља; а гностик Исидор у самој половини II. вијека указује на Мат. 19, 11—12. —

Јеврејски филозоф Целс, најљући непријатељ и прогонитељ хришћана око год. 160 у свом спису спомиње, да се у писму хришћанском говори: „Исус је пио оцат и жуч"; а то ми налазимо у примједби Матејевој 27, 34. Исти Целс јавља, да једна јеванђеља у историји ускрснућа Исусова говоре о једном анђелу, а друга о два. Целсова је тврдња са свим правилна. Јеванђелисти Матеј и Марко спомињу фактички само једног анђела, а Лука и Јован два. На тај начин из ријечи Целсових освједочавамо се, да су му била позната сва четири наша јеванђеља. А то је несумњиво, јер је савременик Целсов Сирац Тацијан састављао такозвану хармонију јеванђеља под именом „диатесарон" т. ј. хармонија четири јеванђеља.

Даље — што се тиче трећега јеванђеља — од Луке, то из њега, као и из друге књиге истога автора налазимо цитата код Климента римскога, Поликарпа, а особито код Јустина мученика, који по ријечима преосвешт. Сергија архиеп. Владимирскога из Луке наводи до двадесет мјеста.

Од гностика не само они каснији (из друге половине II. вијека) него и около 140. г. Маркион и, што је особито важно, учитељ његов Кердо, који је на читаве десетке година прије свога ученика добро знао јеванђеље Лучино, признавали су ово јеванђеље за оригинални производ истога јеванђелиста.

На пошљетку да је пошљедње јеванђеље написао несумњиво

љубимац — ученик Христов Јован имамо тако многе и јаке доказе, као ни за једну другу књигу новога завјета. Кад Игњатије Антиохијски пише филипљанској цркви: „св. дух не лута, јер зна, од куда долази и куда иде“, то он очевидно претпоставља, да је његовим слушаоцима добро познато мјесто из Јована 3, 8: „дх҃ъ и҆дѣ́же хощетъ̀ дышетъ̀, и҆ гла҃съ е҆го слы҃шиши, но не вѣ́си, ѿ҆ѣ́дѣ прихо́дитъ и҆ камѡ и҆детъ̀.“ — Кад даље исти апостолски ученик пише: „Христос је првосветник, јер је Он — двер Очева“, овај израз не би имао смисла за његове читаоце, кад они не би као и он сам знали за таково, фигурално име за Христа из Јована 10, 7, гдје сам Господ о себи говори: „А҆зъ е҆́смь дверь о҆вца́мъ“. На трећем мјесту св. Игњатије очито има на уму ријечи Христове, које је рекао у Капернауму, а које су записане код Јована 6, 32—35, кад каже: „ја тежим за хљебом небесним, хљебом живота, који је тијело Христово, и жудан сам божанскога пића, које је крв Христова.“ — Дјела Јустина мученика откривају у њему човјека, пуног мисли и ријека из јеванђеља Јованова.

Карактерне јеванђеоске термине, који се налазе само код Јована особито о Ис. Христу као живој води, једнородном, васплоћеној Ријечи Божијој, о препорођењу и т. сл. налазимо и код Јустина. Мјесто из Јована 3. 3—5, „а҆мнь, а҆мнь глю́ тебѣ́, а҆ще кто не родится̀ свы́ше.....“ Јустин наводи дословце и говори, да се Христос у „записима апостолским“ назива „једнородним“. Под изразом „Записи апостолски“ он разумијева јеванђеља, јер на другом мјесту јеванђеља назива записима. Овђе Јустин разумијева управ јеванђеље Јованово, јер се само у овоме јеванђељу Господ назива „једнородним.“ — Савремено Јустину писмо Диогнету пуно је од части парафразираних мјеста из јеванђеља Јованова. — У најновије вријеме нашло се још и писмо Мелитона Сардичкога (око 150. г.), у коме се послије уводних ријечи: „Христос говори у јеванђељу“ наводи из Јована 6, 54; 12, 24; 15, 5 и др. На почељетку Иринеј епископ Лионски у својих десет књига против јеретика, написаних осамдесетих година другога вијека, наводи до осамдесет мјеста из јеванђеља Јованова. (Наставиће се.)

Бесједа на Ускрс.

„Со стѣми оупокои, Хр҃те, дв҃шы рабокъ твоихъ, идѣже нѣтъ болѣзни, ни печали, ни воздыханїа, но жизнь безконечная.“

Чудите се, свакако, љуб. моји, необичном почетку данашње моје поуке; а чудећи се, можда би ми рекли, можда би ме запитати

тјели: „За што, оче, ако Бога знадеш, за што нас на данашњи великих и свети дан растужујеш и жалостиш? За што баш данас, када нас наша св. мати, црква православна позива, да се „радујемо и веселимо“, за што нам ти баш данас спомињеш, баш данас наводиш ту пјесму жалосницу, ту тужбалицу? Јест, за што то и тако чиниш, а не само без големе невоље, него баш и без икаква узрока, јер пред тобом није ни тешки болник, а камо ли смртник?

Не, љуб. моји, нисам ја рад жалостити вас никад, а најмање на данашњи свети празник, весели и радосни дан; баш на против, ја бих желио и волио, да вас ако икад, а оно бар данас разведрим и развеселим. — А што сам ја хтио, да баш данашњу поуку своју започнем том добро познатом пјесмом црквеном, узрок је тај, што то није тужбалица, није пјесма жалосница, него је то пјесма, којом св. наша мати, црква православна, нашу тугу блажи, жалост утишава, и то баш онда, када нам при вјечном растанку са нашим милима и рођенима очи сузе лију, уста наричу, када нам се срце стеже, а душа плаче.

Да пак наведена пјесма црквена није тужбалица, није пјесма жалосница; те да сам ја баш данашњу поуку своју том пјесмом врло згодно започети могао, свједочи то, што она стоји некако у свези са данашњом, свакако, веселом и радосном пјесмом: „Хр҃тосъ воскр҃се изъ мертвыхъ, смертїю смерть поправъ, и сꙋщымъ во гробѣхъ животъ даровавъ.“ — Пјесма „Со ст҃ыми оупокой“ пјесму „Хр҃тосъ воскр҃се“ допуњује, разјашњује; јер у пјесми „Хр҃тосъ воскр҃се“ каже се, да нам је „Христос живот даровао“, а пјесма „Со ст҃ыми оупокой“ опет нам каже, какав нам је то живот „Христос даровао“; или још боље и јасније, та нам пјесма каже и разјашњује: шта је управо живот?

Кад бих вас, љуб. моји, запитао: шта је то живот? уверен сам, да би ми на то питање одговорили исто онако, како је на њега одговорила и св. наша мати црква православна; рекли би свакако да је живот оно стање човјека „идѣже нѣсть болѣзнь, ни печаль, ни воздиханїе“; јер то је бар јасно, то је несумњиво, да „болест, жалост и уздисање“ живот није, живот бити не може.

Па сад кад смо чули, па и сами пресудили, шта је живот? — да видимо, има ли живота т. ј. има ли тога и каквога живота овдје на земљи, на овом свијету.

Узмимо прво болест.

Има ли данас, или је ли икада на цијелој земљи, на бијеломе свијету било човјека, који је цио свој вијек провео, а да за болест знао није? има ли, или је ли било човјека, који је цио пут живота, од колијевке до гроба прешао, а да га никад ни „глава забољела није“?

Не, таква човјека данас нема, а таква човјека никада није ни било. — А чега данас нема, и што никад није било, не ће никад ни бити.

Пређимо сада на жалост.

Има ли данас, или је ли икада на цијелој земљи, на бијеломе свијету било човјека, који је цио свој вијек провео, а да за жалост знао није? има ли, или је ли било човјека, који је цио пут живота, од колијевке до гроба прешао, а да никада и никога од својих милих и рођених изгубио није?

Не, ни таква човјека данас нема, а ни таква човјека никада није ни било. — А чега данас нема, и што никад није било, неће никад ни бити.

Остаје још уздисање.

Има ли данас, или да ли је икада на цијелој земљи, на бијелом свијету било човјека, који је цио свој вијек провео, а да за уздисање знао није? Има ли, или је ли било човјека, који је цио пут живота од колијенке до гроба прешао, а да га нико никад увриједио, да му нико никакве неправде учинио није, или бар који никада уздахнуо није на неправду, која се чини његовом ближњем или брату?

Не, таква човјека данас нема, а таква човјека никада није ни било. — А чега данас нема, и што никад није било, не ће никад ни бити

Дакле: као што смо видјели и увјерили се, овдје на земљи живота нема, на овом свијету не може ни бити живота, већ ако узмемо болест, жалост и уздисање свако само за себе: а да шта ће тек бити од живота, када све то троје узмемо заједно?

Има ли данас, или је ли икада на цијелој земљи, на бијелом свијету било човјека, који је цио свој вијек провео, а да није знао и за болест, и за жалост, и за уздисање? има ли, или је ли било човјека, који је цио пут живота од колијевке до гроба прешао, а да није и боловао, и оплакао и уздисао?

Кад је на земљи био, и док је међу људима живио Христос истинити Божји Син и прави Бог, али само у облику и тијелу човјечијем, и боловао је и плакао је и уздисао је: па зар да овдје на земљи данас има или да је на бијеломе свијету икада било слаба и смртна човјека, који није ни боловао, ни плакао, ни уздисао: или зар да ће таква човјека икада бити?

Љуб. моји! Цар и пророк Давид броји године човјечијег живота, па их набројава свега 70 а једва 80 година; и цио тај — иначе — лијепи низ година, то доста дуго вријеме цар и пророк Давид одмјерава — „педљом“, па вели: „ево с педи дао си ми дане“ (Господе). — Па кад од тих година одбијемо вријеме проведено у болести, жалости и уздисању, шта онда и остаје на живот?! кад од тог „педља“

откриви нешто болест, нешто жалост, нешто уздисање — шта од „педља“ и остаје?!

Ето, како јадно, како жалосно изгледа живот овдје на земљи, на овом бијелом свијету, и то још у оном случају, кад смо узели човјека са читавим вијеком, човјека од 70 и 80 година!

А колико људи преживи 70. годину, колико их доживи 80 година? Мало, врло мало.

А на против, колико и колико људи не доживе ни половине тих година; колико и колико њих не дође ни до половине тога — „педља“? Па опет, како је много, врло много оних, који су кроз овај бијели свијет само „протрчали“, који су једва преживили коју годину, па и који мјесец, а баш и само који дан?! Па тек ако је још и то кратко и одвише кратко вријеме испреплетано болешћу, жалошћу и уздисањем — шта је онда ту, како је онда ту са — „животом“.

Па још кад би и то било све, бар кад би и ту био крај јаду и чемеру живота овдје на земљи, на овом бијелом свијету.

Али шта ћемо да кажемо, како да назовемо бављење овдје на земљи оних људи, који на овај бијели свијет и нијесу дошли — здрави, који су се родили са каквом махном, каквим недостатком, или су слијепи, или су глуви и нијеми, или су кљасти и богаљи?

А и таквих је на овом бијелом свијету доста, па и много. — Па можемо ли и код таквих говорити о животу? Та ако и код других, здраво рођених људи, има жалости, има и уздисања, али код тих и таквих људи понајвише; та њихов живот, канда и није ништа друго, до ли сама жалост, само уздисање.

Љуб. моји! Сви ми, без разлике желимо и тежимо за животом, у ком нема болести, нема жалости, нема уздисања; па кад овдје на земљи, на овом бијелом свијету така живота нема, нити може бити: не значи ли онда то, да така живота има, да така живота и мора бити, али негдје на другом мјесту, на другом свијету?

Да то бити мора и да тако јесте, свједоче и највећи људи, најбољи мудраци, који иначе нијесу баш били вјери врло наклоњени: незадовољни са животом овдје на земљи, на овом бијелом свијету, или су тврдо вјеровали, па вјеру своју исказивали, да мора бити другог, бољег живота.

И доиста, така живота има, такав живот постоји на небу, на оном другом свијету. А живот тај не траје само њеко, ма и дуже и дуго вријеме, него је то живот вјечити. У тај живот може ући и онај који је овдје на земљи дуго, врло дуго живио, као и онај, који је на земљи само кратко и врло кратко вријеме провео. Тај живот може добити и онај, који је на овај свијет здрав дошао, као и онај, који се са каквом махном и недостатком родио.

И ето тај и такав живот „даровао нам је Христос“ својим васкрсењем; тај и такав живот славимо и узносимо данас ми; том и таком животу радујемо се ми.

Но, љуб. моји, није доста само тај и такав живот славити и узносити; није доста том и таком се животу само радовали; него треба тај и такав живот и заслужити.

А чиме се тај живот заслужује? како се тај живот добија?

Св. наша мати, црква православна каже нам и учи нас, да ће тај живот добити, да ће у такав живот ући сваки онај, који у данас васкрслога Христа, Божијега Сина, тврдо вјерује, који његове свете заповиједи слуша и прима и радо и марљиво извршује, а особито, који једе пречисто тијело и пије часну крв Христову, у св. тајни причешћа.

Па кад то знамо, а ми, љуб. моји, вјерујмо тврдо и несумњиво, да је друго лице пресвете Тројице, Син Божји, Господ наш Исус Христос са неба сишао, на земљу дошао, међу људима живио, од грјешника поруган, мучен, разапет, па и погребен био, али да је као Бог на гроба трећи дан васкрсао; слушајмо и примајмо његове св. заповиједи, и чувајмо се и пазимо, да се о коју не огријешимо; а уз то и преко њега „со страхомъ Божіимъ и вѣрою и любовію“ приступајмо што чешће св. „чаши спасења“ и примајмо на ње пречисто тијело и пијмо часну крв Христову, па се онда радујмо и надајмо — *животу*, животу правом истинитом, оном животу, „идѣже нѣсть болѣзнь, ни печаль ни воздыханіе, но жизнь безконечная.“ — Амин!

Поп Јустин.

Учење о покајању.

(Наставак.)

У даљем покрету к покајању, кад је потребна човјеку одлучност да остави гријех, долази препона у *немоћи свијести и слабости воље*. Немоћ свијести и слабост воље — јесу гријеси нашега времена. Човјек види у себи гријех и сазнаје га као гријех, али нема снаге да га остави; код њега нема у свијести довољно силних и јасно признатих узрока, да се одупре гријеху, па зато нема ни праве одлучности. — Крајњи степен таке немоћи огледа се у томе, што онај, који је одан гријеху, оклијева у свом исправљању и срља у вјечну погибељ. До такога стања долазе обично људи, одани спиритуозном пићу.

Најпослије, има препона своје врсти и при пошљедњем степену покајања, при исповиједи гријехâ; то је лажни стид пред свештеником. Усмена исповиједь има велики морални значај, као што видјесмо горе: она је оно спасоносно средство, којим се грјешна нечистоћа, која је

засјела у срце, избацује на поље, и душа се ослобађа од ње, чисти се и лакше јој бива. Лажни стид задржава гријех, оставља немир у души и слаби силу покајања, чинећи га непотпуним, неискреним и безблагодатним. Таково несавршено кајање не може задобити благоволења Божјега и дати души потпуно опроштење.

Да се одстране ове препоне треба прије свега споменути покајнику, да је истинито кајање за нас ствар најважнија, и зато треба сваки да се према томе понесе озбиљно и да се усиљава, што може више. Најглавнија средства за то јесу *пост и молитва*. „Без поста није могуће стећи страха Божјега и праве скрушености". „Како ћемо стећи страх Божји, рече једному покајнику о. Пимен, кад је наш трбух, као суд, напуњен сиром, и као буре, са слапом јествином?" Усрдна молитва пред Богом, говори тај исти отац, „јест вода, која гаси мисли, које се дижу против нас". Пост и ноћна бдијења, учи други старац смирава душу. Јер је писано: *види јаде моје и муку моју, и опрости ми све гријехе моје* (Пс. 24, 18.). Ако душа приноси ове плодове: „Бог јој јавља зато своје милосрђе". Посебно пак може се препоручити: *а)* људима, који су научени на забаве — срдачни уздаси к Богу за помоћ, кратке молитве и посјећавање таких храмова, гдје се св. богослужење свршује што је могуће свечаније, гдје би се жеља његова за новим утисцима задовољила свечаним богослужењем и милозвучним појањем, *б)* људима одвише зауветим свјетским бригама — размишљања о трулежи свега земаљскога и о неизвјесности часа смртнога, а исто тако и бесједа са самим собом непосредно пред спављањем на постеља; *в)* људима, који не виде својих недостатака, — кротко поднашање увреда и грдњи од својих ближњих, настојање да упознаду особе, које грде и вријеђају, а тако и недостатке своје, које можда не виде а други виде; *г)* за људе слабо развите у моралном погледу — корисно и по душу спасоносно читање, н. пр. Јеврема Сирина, слушање св. Јеванђеља а особито бесједе Спаситељеве на гори; *д)* за људе немоћне воље — пажљива развијања у себи сазнавања хришћанских истина и дужности, постојано сјећање на њих, усмено настојање положити у душу спасоносне утиске у такој мјери, да буду потпуна протутежа лијености и немоћи воље; *е)* људима, који страдају од лажна стида — напомена о томе, да покајање прима од нас Христос Спаситељ, који невидљиво присуствује, да је временити стид ништа пред будућим откривењем свију наших дјела, и ако га ми овдје поднесемо, неће нам се спомињати тамо дјела ради којих се овдје стидимо, и што је, најпослије, стид на исповиједи казна своје врсти за гријех, те зато, ако га поднесемо, доноси нам он опроштење.

У опће свима хришћанима, за развијање покајних чувстава, препоручују св. оци као обвезно размишљање о догматима хришћанске вјере, а посебице о свудаприсуству Божјем, о непостижној и неисказаној љубави Божјој према човјеку, која се показала у доласку Сина Божјега на земљу, а коју је показао син Божји у крсним страдањима и смрти за људе, а исто тако размишљања о неизвјесности и неизбјежности смрти и о пошљедњој судби човјечјој. „Бистри ум, пише Јован Љествичник, помишља на љубав, којом смо ми дужни љубити Бога, сјећа се смрти, на царство вјечно, на ревност светих мученика; — помишља на присуство самога Бога, по ријечима псалмопијевца: *свагда видим пред собом Господа* (— 15, 8), на свете умне силе. Осим тога он размишља о свршетку овога свијета, о доласку на суд, о пошљедњој пресуди, о лутим мукама у вјечности. Помисао на смрт рађа чистоћу, која непрестано расте у усавршавању, и руководи к бескрајњему раду".

Из принесеног истинитога покајања започиње напуштање порочнога живота не лако и не одједаннут, ма да покајник и има одлучну вољу да остави порок и живи поштено. Пошто се још сјећа одбаченога порока, не може бити у души покајниковој потпунога умирења. Као што болесник, који је био дуже времена тешко болестан не може од једаннут оздравити, исто је тако не могуће за кратко вријеме побиједити страсти или ма једну између њих, — као што учи Љествичник. Заиста, ко се борио ма с којом својом обичном страсти, на пр. пушењем или шмркањем бурмута, тај зна из искуства силу грјешних навика. — „Док је рана још нова, говори тај исти учитељ, тада се може лакше лијечити, али рана застарјела, запемарена и запуштена, тешко се лијечи, јер за то треба много труда, резања и испаљивања. Многе ране због закашњелости постају неизљечиве, али је *Богу све могуће* (Мат. 19, 26). Одбачени порок оставља у човјеку потребу утисака, на које се привикао, потребу да раздражи и заборави на себе; обмањује чувства сјећањем на пређашња задовољства, навлачи тугу и са тавља разне софизме само да се задовоље напуштене потребе, или, ако то не иде, смућује савјест са напуштеним непотребштинама и труди се да баци душу у бездну лијености и очајања. Преподобна Марија Египћанка, говорећи о борби са својим грјешним наклоностима и навикама, кад се удаљила у пустињу, наставља: „вјерује мени, оче Јосиме, ја сам провела у тој пустињи 17 година, борећи се с мојим лудим похотама, као с лутим звијерима; јер кад би кушала храну, побудила се жеља за месом и рибом, чега сам имала у Египту, а кад сам хтјела угасити жеђу, побудила се жеља за вином, којега сам много пила тамо, а овдје нисам имала ни воде, кад ме је

морила жеђа; силно ме је смућивала и жеља да пјевам блудне пјесме, које сам некад пјевала, али сјећајући се датих објета пред иконом Богоматере и лупајући се у прса, молих се са сузама, да одагна од мене те помисли. Тек након 17 година тако тешке и свагдање борбе изгладила је преподобна Марија у души својој трагове прељашњег грјешног и страшног живота, који су ју мучили. Тако се захтијева и од сваког грјешника, који се к Богу обраћа, одлучност, постојано трпљење и стална храброст у борби с остатцима у души одбаченога грјеха.

(Наставиће се).

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Храмовска слава у Рељеву. Сваке године 9. маја слави св. православна српска црква у богословском училишту у Рељеву успомену »Пренесенија моштију св. оца Николаја«. На и ове као и сваке године ова црквена слава прослављена је најсвечаније. И само пријеме је врло погодно било, да се могао на ову свечаност искупити силан народ из Сарајева и околине.

У очи саме славе приспјело је у завод Њег. Високопреосвећенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански госп. Никола ј у пратњи вприч. госп. протопресвитера и конзисторијалног савјетника *Дим. Јанковића*, те ђакона и конзис. канцелисте часног г. *Саве Савића*. Сјутра дан на сам дан славе раним возом приспио је од стране високе земаљске владе благородни госп. барон *Александар Рајачић*, а у подне тога истога дана пресвијетли господин барон *Исидор Бенко од Бојника* у пратњи владиног савјетника и котарског предстојника благ. госп. *Карла витеза Стефановског*.

Свечану архијерејску службу одслужило је Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит Дабро-босански господин *Никола ј* уз асистенцију вприч. госп. протопресв. и конс. савјетника *Дим. Јанковића*, прч. госп. синђела и професора богословије *Илариона Радонића*, те часне гг. ђакона др. богословије и наставника богосл. училишта *Томе Поповића* и конс. канцелисте *Саве Савића*. Светој литурђији осим многобројног сељачког свијета присуствовао је и лијеп број отмене публике обојега спола из Сарајева и околине. Пригодну бесједу држао је вприч. господин протопрсвитер *Дим. Јанковић*.

У 1 сахат по подне отпочео је свечани ручак у великој заводској трапезарији. Ручку је присуствовало Њег. Високопреосвећенство госп. Митрополит *Никола ј* те пресвијетли госп. барон *Бенко*, гг. витез *Стефановски*, барон *Рајачић*, подтајник владин *Манигодић*, војвода *Голуб Бабић*, свештенство, наставничко особље са питомцима, и многи други одлични грађани. Прву здравицу подигло је Његово Високопреосвећенство госп. Митрополит у здравље Његовог Величанства љубљеног нашег владара цара и краља *Франца Јосифа I.*, која је одушевљено од свију пропраћена са трикратно »живио« и царевком. Другом здравицом поздравило је Њег. Високопреосвећен. госп. Митрополит пресвијетлог госп. барона *Бенка*, а ректор богословског училишта вприч. г. протопресвитер *Милош Лалић* напио је лијепу здравицу Његовом Високопреосвећенству госп. Митрополиту *Николају*, која је про-

праћена са »Тон Деспотин«. Затим је пресвијетли госп. барон *Бенко* напио здравицу у здравље госп. Митрополита и ректора овог богословског училишта. По подне пак возом вратило се Њег. Високопреосвећенство са осталим одличним гостима натраг у Сарајево.

Јавна захвалност.

Сматрамо за пријатну дужност, да се путем јавности захвалимо нашој приједној браћи Србима у Аљашкој у Америци. Испуњени хришћанском љубављу према свом милом завичају и св. православној матери цркви својој у Суторини искупили су 174 долара или 843 К 72 х. и нама амо послали, да поправимо цркву св. Архиђакона Стефана у селу Шћепошевиће. Потписани у име народа Суторинског изричемо овијем најтоплију благодарност свијем нашијем приложницима. Хвала Срби браћо, кад се ви и у даљној даљини из студене Аљашке сјећате своје св. православне вјере и св. матере цркве, те умјете, да и од свога муком стеченог новчића лијеп прилог у добротворне сврхе употријебите. Хиљадили се такви родољуби! Бог вам свагда у помоћи био, а св. архиђакон Стефан нека вам буде путевођа у свима данима живота вашега, и да вас премилом завичају вашем врати здраве и веселе на добро, корист и дику премилог српског рода. Хвала, а угледала се на вас и друга браћа Срби! Имена ових приложника су ова: Перо Н. Јанчић 20 долара; по 10 долара: Јово К. Мрачевић и Перо В. Мрачевић; по 5 долара: Мило Ивановић, Васо Томашевић, Стево Гојковић, Томо Чепрњић, Перо Н. Матијашевић и Стево Брајовић; Крсто Беко 4 долара; Спасоје Л. Павловић 3 долара; по 2 долара: Спасоје В. Лучић, Видак Радовић, Бошко Ђуровић, Јефто Јанчић, Филип Павловић, Стеван Павловић, Благоје Милишић, Аћим Миловић, Алекса Ковачевић, Митар Бојанић, Секула Брајовић, Стево Радовић, Душан Божић, Никола Ђурђевић, Милан Грбић, Васо Косић, Васо Л. Павловић и Перо Лијанић; по 1½ долара: Ристо Шишић, Јован Лепетић, Саво Лепетић и Петар Јеркић; по 1 долар: Спасоје Радуловић, Марко Гојковић, Јово Томашевић, Вуко Вавић, Вуко Букилица, Никица Мартиновић, Коста Шакотић, Симо Рађеновић, Илија Шакотић, Јован Павловић, Васо Ђурашевић, Лазо Врбица, Томо Аћуус, Перо Пешковић, Симо Митровић, Никола Дамјановић, Михо Перић, Крсто Средановић, Тоши Вукасовић, Иван Мартиновић, Андрија Андрић, Перо Божовић, Лука Грацун, Стево Д. Прлаин, Саво Мартиновић, Лазар Ковач, Станко Милановић, Тривко Павловић, Јово Радовић, Тривко Деретић, Божо Бећир, Шпиро Шеваљевић, Мило Бећир, Перо Радовић, Аћим Гачанић, Ђуро Радуловић, Јаков Радуловић, Ристо Милиша, Милан Дабовић, Стево Деретић, Јован Косић, Спасо Самарџић, Петар Самарџић, Ристо Радмиловић, Божо Вучуревић, Аћим Бијелић, Никола Лучић, Петар Ђиловић, Раде Никовић, Антун Божић и Јован Вуић; по ½ долара: Никола Врбица, Јово Старовић, Видак Марковић, Видак Божовић, Мићо Петијевић, Божо Перић, Иво Куљача, Антун Перић.

Суторина, на јадранском мору 23. априла 1903.

Црквени тутори:

Јово Матијашевић, Тодор Јанчић, Крсто Мрачевић. Шпиро Лучић, парох.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 15. јуна 1903. Бр. 10. и 11.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: синђел. ИЛАРИОН РАДОНИЋ, професор богословије.

Петар Зимоњић,
Митрополит Захумско-херцеговачки.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна АЕМ консисторија Дабробосанска.

Премјештени. *Гавро Гашић*, свештеник из Нишића премјештен је на парохију гласиначко-соколачку; *Коста Стефковић* свештеник из Гласинца премјештен је на парохију малошишку, а тамошњи свештеник *Ристо Ерановић* премјештен је на парохију нишићку.

Српско-православна Консисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 731 ех 903.

Премјештење. *Никола Богуновић*, досадашњи парох врелски и помоћник оца свога *Мила Богуновића* премјештен је 13./26. маја на молбу своју за пароха у Ракелићима (протопрезвитерат приједорски); а бивши парох ракелићки *Јосиф Ракић* премјештен је за пароха у Палачковцима (протопр. приједорски).

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 426./I.

Пречасном свештенству, славним црквено-школским одборима и пјевачким друштвима и свему осталоме благочестивоме народу православне српске митрополије Захумско-Херцеговачке.

Промислом Божјим Свесвјатјејши Вселенски Патријарх Господин Јоаким са Својим Светим Синодом изабрао је, а Његово Величанство наш узвишени Господар, Цар и Краљ Франц Јосиф I. именовао је за митрополита Захумско-Херцеговачког високодостојног Господина Петра Зимоњића, протосинђела.

Посвећење у чин архијерејски високодостојног Господина Петра, као и интронисација, свечано ће се извршити у Мостару на дан Сошествија св. Духа о. г.

Саопштавајући ову радосну и многозначајну вијест, овим Консисторија позива пречасно свештенство, славне црквено-школске одборе и пјевачка друштва, и остали благочестиви народ на ову свечаност, како би својим присуством и учествовањем увеличали исту.

У Мостару, на дан Вознесенија Христова 1903.

Консисторија.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 441/I.

Пречасном свештенству, славним црквено-школским одборима и пјевачким друштвима, и свему осталоме благочестивоме народу православне српске Митрополије Захумско-Херцеговачке.

У вези с овамошњом окружницом број 426/I. обзнањује Конзисторија, да ће се ушљед најновије одлуке, посвећење у чин архијерејски и интронисација високодостојног *Господина Петра Зимоњића* протосингела за Митрополита Херцеговачко-Захумског свечано извршити на *Духовски Уторак* (27. маја) о. г.

Овим се исправља дан посвећења и интронисације, наведен у окружници број 426/I.

У Мостару, 18. маја 1903. **Конзисторија.**

НЕЗВАНИЧНО.

Нови Митрополит Херцеговачко-Захумски Петар Зимоњић.

У прошлом броју донијесмо Превишњу одлуку, којом је Његово Величанство цар и краљ наш љубљени владар благоизволио најмилостивије именовати синодално изабраног архимандрита Петра Зимоњића српско-православним Митрополитом Херцеговачко-Захумским.

Нови Митрополит Петар Зимоњић (по крштењу Јован) родио се у Грахову, у Херцеговини 24. јуна 1867. године. Када се г. 1884. отворило српско-православно богословско училиште у Рељеву ступио је садашњи митрополит Зимоњић у њега као редован питомац те свршио прописани течај од четири године са одликом, а по томе као први српско-православни богослов овијех земаља ступио је на православни богословски факултет свеучилишта у Черновицу (Буковина), гдје је на виших наукама пробавио од год. 1887. до 1892. положивши овдје оба прописана државна испита. Затијем се бавио још годину дана на свеучилишту у Бечу, а по томе је у јесен 1893. г. именован као први образовани и квалификовани српско-православни богослов овијех земаља за наставника на српско-правосл. богословско училиште у Рељеву. Год. 1895. септ. 6. примио је монашки постриг у манастиру Житомислићу у Херцеговини, те исте г. 7. и 8. септ. рукоположен од блажене успомене митрополита Серафима за јерођакона односно јеромонаха. Крајем 1895. године, удовољивши свима прописима статута

српско-православног богословског училишта у Рељеву, именован је и редовним професором на истом училишту у ком је својству дјеловао пет година дана. Од год. 1899. па до октобра 1900. био је привременим управитељем српско-православног богословског училишта у Рељеву. Са мјес. новембром 1900. год. буде премјештен у Сарајево за консисторијалног савјетника Дабро-босанске митрополије. 19. марта 1898. године именован је од блаженоупокојеног митрополита Серафима митрополитским синђелом, а године 1899. мјесеца маја о празнику „Пренесенија моштију св. Оца Николаја“ по овлаштењу надлежног Дијецезана произведен је у Рељеву од Његова Високопреосв. АЕ. и Митрополита Николаја за протосинђела. У овом својству затекао га је и избор и именовање за митрополита Херцеговачко-Захумског. 11. маја текуће пак године произведен је у катедрали Сарајевској од Њег. Високопреосв. АЕ. и Митрополита Николаја за архимандрита.

Нови Митрополит Зимоњић најмлађи је син надалеко чувеног и познатог војводе проте Богдана Зимоњића. Син је кршне Херцеговине, те ће као син своје земље уз лијепу спрему и образованост своју на пријестолу чувара гроба св. Саве достојно умјети оправдати све оне жеље, наде и очекивања, која су на њега управљена. Лијепе врлине, које у пуној мјери красе новога Митрополита Зимоњића пружају нам сигурна и поуздана јамства, да ће у новом узвишеном али и тешком положају своме уз искрену и одану љубав, повјерење и потпомагање свећенства и народа свога моћи придонијети многе користи и добра лијепој земљи својој, узвишеном владару своме и властима његовим, цркви светој православној, школи и милом народу своме. У то име желимо високом достојанственику сваке среће и напретка у узвишеном по цркву, државу, школу и народ раду му и дјелању! —

Говор,

који је држао високопреосвећени Митрополит Петар Зимоњић у новој српско-православној цркви у Мостару на дан свог рукоположења и устоличења 27. маја (9. јуна) 1903.

Во имѧ Отца и Сына и Свѧтагѡ Дꙋха!

И по трећи пут усудио сам се данас да уђем у свѧтаѧ свѧтыхъ и да примим највећи дар свећенства, који ми се пружа с више, а први пут ушао сам и примио дар овај, кад сам рукоположен за ђакона; други пут и у вишој мјери, кад сам рукоположен за презвитера, и ево

трећи пут, мало прије, приложио сам се к олтару и на приклоњену главу моју присутни архијереји, нашљедници апостолске службе свете, положили су руке, а на њихову молитву виш' мене су се небеса отворила и спустила се на ме струја благодати, која ме у сан епископски посветила. А одмах за тим и Његово Величанство, наш премилостиви владар, Цар и Краљ Франц-Јосиф I., својом највећом, малочас прочитаном, повељом, силом своје Богом дане власти утврдио ме у звању овом. И тако ја ступам сад овдје као законито посвећени и устоличени митрополит захумско-херцеговачки. Са звањем овим примио сам ја три главне дужности: да учим или проповиједам слово божје, да свећенодјејствујем, т. ј. да свршавам тајне и друге обреде црквене, и да повјереним словесним стадом духовно управљам, т. ј. да га водим на путу вјечнога спасења, а све три дужности ове веома су тешке и са великом одговорношћу скопчане.

Прије свега учење хришћанско веома је тешко, јâ оно је по преимућству за нас непојмљиво јер не долази од људи, него од Бога, а људи у опће тешко схваћају, а често не могу никако схватити оно, што је Божје, те им се чини лудост, што је пред Богом мудрост: Дꙋшевенъ человѣкъ не прїемлетъ, їаже Дꙋха божїѧ: юродство бо емꙋ естъ, и не можетъ разꙋмѣти зане дꙋховнѣ востѧзꙋетсѧ. Кто бо разꙋмѣ оу҆мъ господень, иже изѧснитъ й (I. Кор. II. 14—15); а на другом мјесту каже св. Писмо: А҆ще кто мнитсѧ̀ мꙋдръ быти въ васъ, въ вѣцѣ семъ, бꙋй да бываетъ, їакѡ да премꙋдръ бꙋдетъ. Премꙋдрость бо мїра сегѡ, бꙋйство оу Бога есть (I. Кор. III. 18).

По овим ријечима св. Писма изгледа, да је на противностима основана наука и црква хришћанска, јер се вели: што је пред Богом мудрост, пред људима је лудост, и обратно, и опет: људи не могу разумјети оно, што је божје, а ипак се од њих тражи, да ту науку приме и усвоје, ако хоће, да се спасу. И тако стојимо ми пред једном загонетком, коју не можемо ријешити, пред једном тајном, коју не можемо прозрети, али која се при видјелу св. Писма овако може расвијетлити: Бог је два пута ступио у савез са човјеком: први пут преко Адама, кад га је створио, а други пут преко Христа, кад га је од муке и вјечне пропасти избавио и своје га славе и царства удостојио. На основу првога савеза хтио је Бог, да човјек уз благодат божју својим природним силама постигне цијељ своју, т. ј. да њега творца свога позна и заволи, као највећу истину и највеће добро и да њему непрестано тежи, и тако постане сретан и блажен. С тога и видимо, да је у ст. завјету дано више у области вјере мјеста и слободи нашега разума, јер је Бог хтио, да би човјек, погледавши сам

на овај свијет, дјело руку његових, и на хармонију, која влада у њему познао великога архитекта, творца његова, који је извор свега, што је истинито, лијепо и добро. Али човјек, познавши само неке истине у природи, постао је горд и сујетан, те мјесто творца почео је твар т. ј. самога себе обожавати, и не само што није постао сретан, него је навукао на се гњев божји и сва она зла, која су постигла људе од Адама до доласка Христа Спаситеља. И кад је Бог видио, да се човјек, занешен гордошћу и сујетом ума свога, од њега сасвим удаљио и да већ на рубу пропасти стоји, кад је видио, кажем, да је први савез склопљен на сувише широкој основи за човјека, и да ће се човјек у тами незнања изгубити, ступи он, из велике милости своје, по други пут у савез са човјеком, али овај пут у савез много ужи и ближи, и да се човјек и по други пут не удаљи од њега, сам се приближи човјеку и прими тијело људско на се. И тако се догоди највеће чудо у свијету: земља се с небом састане, оно што је смртно, обуче се у бесмртност, и што је времено, свеже се за вјечност ïакѡ Богъ во плоти ïависѧ (I. Тим. III. 16). Али ипак оно, што је ограничено, није постало неограничено, и ако је Бог човјеком постао, није човјек Богом постао, и тако су се у човјеку, који је увијек остао душеван и није постао чисто духован, појавиле оне противности, које ја прије поменух и с тога апостол Павле каже: Понеже бо въ премꙋдрости божïей не разꙋмѣ мïръ премꙋдростïю Бога, благоизволилъ Богъ бꙋйствомъ проповѣди спасти вѣрꙋющихъ (I. Кор. I. 21).

О, Спаситељу мој, опрости ми, што се отима духовно око моје у неиспитане тајне твоје, и пружи ми знања и свијетлости, кад се упуштам у излагање овако великих и важних истина твојих. Али шта ја овдје говорим и знања тражим за оно, што се не може сазнати, и свијетлости за оно, што се не треба освјетљавати, а ти си ми вишу милост учинио, ти си ме вишим знањем снадбио, ти си ме духовном свијетлошћу просвијетлио, ти си ме вјером обдарио. А та вјера се тражи од нас, побожни и виђени зборе, она је онај основни камен, који је ап. Петар у име свију апостола исповиједио, и на ком је основана наука хришћанска, а не на варљивој мудрости овога вијека и на противностима ума људскога. Пред видјелом те живе вјере откривају се све тајне, ријешавају се све загонетке и све нам је у св. Писму јасно, а вјера је та и наука, коју ћу ја проповиједати, јер вѣрою ходимъ, а не видѣнïемъ (II. Кор. V. 7—).

Друга је дужност епископова, да врши тајне и друге обреде црквене. Христос Спаситељ својом смрћу на крсту, својим васкрсењем и вазнесењем на небо, не само што је за наша безакоња правди божјој

потпуно удовољио и с нас проклество скинуо и с Богом нас измирио, него нам је и неисцрпива духовна блага стекао и завјештао. Сїѧ чаша новый завѣтъ моею кровїю (Лука XXII. 20). Ријеч ова завјет има и мјеста и значења овдје. У матици св. Писма ст. завјета читамо, да је Бог савез чинио са патријарсима, са Мојсијем и са читавим народом израиљским, по ком су они обећали, да ће само њега као Бога признавати и њему се једном клањати, а он им је обећао, да ће им милост указати, и да ће их сретним учинити, ако му вијерни остану. Али су људи Бога изневјерили, дану су ријеч погазили, савез су учињени раскинули и сви су се златном телету поклонили. С тога је Христос, наш велики посредник, мјесто нас ступио пред престо правде Божје и све услове уговора онога испунио, и тим нам обећања блага она још у много већој мјери заслужио. И као што брижан и њежан отац читавога се живота труди и тече имање, а за случај смрти прави завјештај, којим распоређује тековином у корист дјеце своје, тако је и Христос пред смрт своју учинио расположење, које завјетом назива и по ком је сва блага, која је као Богочовјек стекао, нама гријешним у нашљедство оставио. Блага та духовна, која он живом водом назива, положио је Христос у цркву, као у неку благодатну ризницу, те је црква од тада постала студенцем, бистријим од Јаковљева, извором духовним, из кога истиче седам духовних струја, седам тајна новога завјета, а епископима је у дужност стављено, да те духовне струје на словесно стадо наводе, и да напајају оне, који су жедни: Такѡ насъ да непщꙋетъ человѣкъ, їакѡ слꙋгъ Хрїстовихъ и строителей тайнъ божїихъ (I. Кор VII. 6). Тајне су ове нужне, као што је и учење хришћанско нужно, јер и ако је Христос својом смрћу вас свијет од смрти избавио, ипак се спасавајућа благодат не саопћава друкчије, него преко тајна, и сам је Христос рекао: Аще кто не родитсѧ водою и дꙋхомъ, не можетъ внити въ царствїе божїе (Јов. III. 5). и: Аще не снѣсте плоти сына человѣческагѡ ни пїете крове егѡ, живота не имате въ себѣ (Јов. III. 5). И тако се тајнама понавља и свршава спасење свакога појединога од нас, које је Христос једном за све и за вазда свршио.

На пошљетку трећа и рекао бих најтежа дужност епископова је духовно управљање или вођење повјерене му паствe к вјечном животу, јер какво је то управљање, гдје онај, који је најстарији, треба да је најмлађи, и онај, који управља, треба да је свима слуга: Знате, да кнезови народни заповиједају народу и поглавари управљају њиме, али међу вама да не буде тако, него који хоће, да буде већи међу вама, да вам служи, и који хоће међу вама да буде први, да вам буде слуга (Мат. XX. 25—27). Но ипак је Христос дао власт апостолима,

а преко њих и њиховим прејемницима, епископима, да духовно управљају, и обвезао је вијерне, да им се покоравају: Слышай васъ мене слышетъ, и ѿметаяйся васъ мене ѿметаетсѧ, (Лука X. 15) а на другом мјесту каже: што свежете на земљи, биће свезано и на небу, и што разријешите на земљи, биће разријешено и на небу (Мат. XVIII. 18). Само црква нема физичких средстава на расположењу, да људе на послушност приволи, него живу ријеч и узоран примјер, и с тога се управљање њезино може и вођењем назвати, гдје пастири ријечи и животом претходе, а вијерни њиховом примјеру слиједе: Такѡ да просвѣтится свѣтъ вашъ предъ человѣки, їакѡ да видятъ ваша добрая дѣла и прославятъ отца вашего иже на небесѣхъ (Мат. V. 16).

Епископ дакле, да би успјешно могао управљати, мора познавати откривене истине, које су видјело овога свијета, и то у толикој мјери, да сам видјелом постане и свијетли другима, те да се људи за њим повијају, као што неке биљке и несвјесно к сунцу теже и по вазда се окрећу према далекој и сјајној звијезди оној на пучини небеској. Али која ми је корист од свијетлости, ако топлоте нема, јер се свијетлост простире само на површину предмета и сама живота не даје, а топлота прожима предмет скроз; да, поред велике топлоте могао би се вас видљиви свијет у пару претворити, да се опет поврати у ништа, из чега је све и постало. Та топлота, која загрijава и оживљава, то је љубав хришћанска, за коју вели Апостол, да је већа од вјере и наде, јер ће се вјера знањем замијенити, јер ће се нада испунити, али ће се љубав само умножити, а ту љубав је и епископ дужан проповиједати и њоме управљати.

Као што се види звање епископско је тешко, и с тога многи знаменити учитељи цркве, људи иначе недостигнуте величине сних оних врлина и особина, које се од епископа траже, говјели су пред звањем овим и устезали су се, да приме тешке дужности његове. Па и ја слаби у многом недорастао као што сам, кад помислим на високо звање и мјесто ово, снебивам се, зебем и стрепим пред великом одговорношћу, коју на се примам, и бојим се, хоћу ли Богу и људима угодити моћи. Али колико се пута појаве у души мојој суморне мисли ове, вазда као да чујем и онај глас благога Спаситеља: Маловѣре, почто усѣмнился еси (Мат. XIV. 31). Довлѣетъ ти благодатъ моя: сила бо моя въ немощи совершаетсѧ (П. Кор. XII. 9), и поред тога гласа ишчезну тешке мисли оне као дим, и угину као восак пред лицем огња, и онда осјећам, да нијесам сам, него је благодат божја са мном. У овом ме кријепи и та околност, што сам вазда на уму имао, да нико не долази сам до звања овога, него зван од Бога као и Арон, и што

нијесам сам посегао за мјестом овим, него они, којима је повјерено старање о народу божјем, позвали су ме овамо, те њерујем и наду имам, да ћу са свију страна потпомогнут бити, да под теретом звања мога не клонем, или на по пута да не останем, него у тихо пристаниште изведем све, који су ми повјерени.

С тога не ћу бити жалостан, него се окрећем с молитвом хвале и благодарности к теби, творче и Боже мој, да ти у свечаном и важном овом моменту живота мога захвалим на толикој милости, коју си ми до данас указао. Захвалан сам ти из дна побожне душе моје, што си ме из ничега у биће позвао и слободном и разумном ме душом обдарио да познам и заволим славу твоју и да тежим непрестано к теби, као извору бића мога; захвалан сам ти на очинском и мудром промислу твом, којим си ме пратио од рођења мога до данас; захвалан сам ти нарочито и на овом дјелу милости твоје, по ком си ме дигао данас на ово виђено мјесто, да будем пастир једнога дијела стада твога, да будем епископ једнога дијела овопредјелне српско-правосл. цркве. Па кад си ме већ подигао на високо звање ово, оче мој небески, не остави ме и даље и не ускрати ми твоје велике милости, него ми пружи моћну твоју руку, да и ја могу к теби повести и довести оне, које си ми повјерио, да се нико од њих не изгуби, него да сви с тобом заједно буду.

Одмах иза Цара небескога с благодарношћу се сјећам у свечаној прилици овој и цара земаљскога, помазаника божјега, Његовога ц. и кр. апостолскога Величанства, нашега сретно владајућег господара Франца Јосифа I., који, вођен промислом божјим, из велике бриге за добро и напредак српско-православне цркве у Херцеговини, поставио ме за митрополита захумско-херцеговачкога. Милост царска и љубав очинска подвостручила се на мени тиме, што сам баш на ову епархију и међу овај народ позван, откуд сам родом и куд срцем и душом припадам. С тога Вас молим, Преузвишени Господине, ц. и кр. повјерениче, да изволите поднијети на подножије Превишњега престола Његовога ц. и кр. апост. Величанства, нашега опће љубљенога оца и владара Франца Јосифа I., моју најтоплију захвалност за ово високо одликовање и велико повјерење. Уједно Вас молим, Преузвишени Господине, да изволите бити тумачем мога овдје свечано данога обећања и увјерења, да ћу свим силама настојати, да интересе српско-православне цркве у овој епархији са интересима државним у склад доведем, како бих се показао достојним овога великога царскога одликовања и повјерења, које ми је Његово Величанство поклонило, а с друге стране, како бих се одазвао и гласу матере васељенске православне цркве, која ме нашла достојним бити овога мјеста и положаја.

Уједно изричем јавно овдје захвалност моју и Његовој Светости, Васељенском Патријарху господину Јоакиму III. и Његовом светом Синоду, који су ме у име св. матере цркве нашли и прогласили канонични способним чина епископскога.

Примите и Ви, Преузвишени Господине, ц. и кр. повјерениче, моју најискренију и топлу захвалност за труд велики, који сте положили, и који полажете приликом државне и црквене свечаности ове.

Многа висока царска одличија, која красе витешке груди Ваше, очити су доказ велике царске милости и благоволења, које почива на Вама, а уједно су то сјајни споменици из велике прошлости Ваше, јер се свако од тих високих одличија веже за заслужна и племенита дјела Ваша, принесена на жртву цару и отаџбини. Али и народ ових земаља, којим Преузвишеност Ваша више од 20 година на челу као поглавар стоји, записао је многа племенита дјела ваша у душу своју, те ће их с благодарношћу предати потомству и историји, да се име Преузвишености Ваше, као ријеткога војсковође и великога државника спомиње вјечно. Бог нека продужи и умножи дане живота Преузвишености Ваше и нека их учини по Вас и по земљу ову сретним.

И ви, високопреосвећена господо архијереји, стојите данас непрестано пред духовним оком мојим, јер сте ви живот и рад мој испитали и оцијенили, ви сте ме на надлежном мјесту за ово звање препоручили, ви сте на пошљетку данас свели на ме благодат животворећега Духа и у своје сте ме друштво примили, те сам и ја постао један између вас и примио дар једнак с вама, да и љубав наша једнака буде. Хвала вам искрена на заузимању и бриги око мене, нека Бог погледа на дјело ваше и награди труд ваш великом својом милошћу. Нешто прилике, а нешто године, а нешто личне ваше врлине и способности донијеле су, да сте ви сва тројица и по знању и по искуству далеко измакли испред мене, што ми наду и утјеху пружа, да ћу и ја поред вас своју дужност лакше и успјешније вршити моћи. Дâ, утјеха је то за ме и радост велика, што се на вас у свему угледати могу, што се на вас у свему ослонити могу, и кад год ми буде требало савјета и помоћи у тешком звању овоме, ваздa ћу се вама, као старијој браћи, најприје обратити, те вас молим, да ми братскога савјета и помоћи не ускратите, а за то ћете наћи код мене срце чисто, од Бога створено, љубав нелицемјерну и захвалну душу моју.

Хвала и осталим достојанственицима грађанским и војничким, преставницима грађанских и сеоских општина, политичких и црквено-школских, који својим присуством увеличаше свечаност ову. Бог нек

награди труд њихов и нека свакога у звању и часну послу потпомогне и умудри, да служи Богу на славу, цару и господару на радост, а на утјеху народа земље ове.

Поздрављам и вас свећеници, браћо моја, оба реда, поздравом светим при овом првом састанку нашем, и молим Бога, да погледа на свети рад ваш у винограду његову, и да пусти росу благодати на њиве ваше, које толико плода обећају. Кад год помислим на тешко звање ваше, ваздa се сјетим и оне тајанствене љествице, коју је видио праотац Јаков, која је водила са земље на небо и по којој су излазили и силазили анђели божји. Мени се чини, да су анђели они слика свећеника новога завјета, јер и свећеници љествицом духовном непрестано узилазе на небо и силазе на земљу: узилазе на небо, кад говоре Богу, и силазе на земљу, кад говоре људима, узилазе горе, кад се моле, и силазе доље, кад проповиједају. Ах, свећеници, браћо моја, сјећајте се ваздa те дужности, дижите се к небу и спуштајте се к земљи, говорите Богу, говорите људима, молите се и проповиједајте. Будите анђели мира и слоге, будите посредници између Бога и људи, сјећајте се мене у молитвама, као што ћу и ја непрестано бригу водити о вама. А сами знате, да сте ви сарадници моји, да сте ви нада и утјеха моја и да ја на успјешан рад без помоћи ваше не могу ни помислити, с тога вас молим: помозите ме својски и искрено у свему, да и радост наша заједничка буде.

А шта да речем теби, роде мој мили, из кога сам поникао и ком толико дугујем, а с вама бих се најрадије више забавио и дуже поразговорио, имао бих вас зашто и покудити и похвалити, али хвалити вас нећу, јер се бојим, да ћу увриједити ваш понос таквим разговором мојим, а нећу вас ни кудити, јер се онда сам немам чиме похвалити. Радујем се, што сам дошао међу вас, јер и ако је земља ова сиромашна, богата је љубав ваша, а срце ваше од неба је пространије, и народ наш доказао је, да о хљебу самом не живи човјек. Знам ја, да ви кипите жарким родољубљем, а ви сте и лијепим српским језиком проговорили и свијету своју племениту и побожну душу открили и казали, како мислите и осјећате, те вас је цијело племе наше завољело. Мени се чини, да сте ви неку славу завољели, а та слава није лична ваша, него народа и цркве, дакле слава божја, јер је вјера ваша православна на далеко чувена, као што је и љубав ваша према цркви православној према школи и просвјети народној, према свему што је побожно, племенито, лијепо и узорито сваком позната. Па ако је истина, да сте тако у души расположени, онда ћемо се лако разумјети, јер сам и ја истом вјером просвјећен, истом надом проникнут

и исте ме мисли загријевају. Ја вас поздрављам, браћо моја, при овом првом састанку нашем са ријечи: „Мир вам;“ мир божји, који ум људски превазилази, нека влада у кућама, и породицама вашим, мир нека влада и међу вама свима у читавом питомом крају овом, мир нека влада у цркви нашој, која се као добра мати толико брине за нас, и која се радује заједно с нама, ако напредујемо, и плаче заједно с нама, ако назадујемо. Дâ, цркву су и добри и спомена достојни претци наши највише волјели, у њој су у најтежим часовима живота свога уточиште тражили и ту се вјером и надом у Бога и у бољу будућност рода свога напајали, и ми смо се, хвала Богу, до данас одржали.

Још бих вам имао говорити, али вријеме пролази, а све вам овдје и онако не могу рећи, него се надам, да ћемо се скоро видјети, и том приликом ћу вам моћи више рећи, а да се ви не трудите из далека овамо, доћи ћу ја к вама, а дотле вас препоручујем милости божјој.

А сад се опет окрећем к тебе, источниче свију блага и оче мој небески, и молим ти се усрдно, да погледаш свевидећим оком твојим на ме, недостојнога слугу твога, ти, који си живим угљеном уста пророку Исаији очистио и достојним га оружем твога откривења учинио, очисти срце и душу моју, да ти могу приносити чисту и бескрвну жртву ѡ всѣхъ и за всѣ, и да ју ти, праведни судијо, примиш у пренебесни и мислени твој жртвеник. Получивши ту милост с неба, молим ти се, владико всѣхъ, сјети се и твога помазаника и избраника, нашега милостивога цара и краља Франца Јосифа I., и благослови га повољним здрављем, дугим животом и сваким задовољством са цијелом пријасном владајућом кућом, на срећу и понос миле отаџбине наше. Опомени се у великој милости и стада, које си бризи мојој повјерио, отклони од њих биједе и невоље, и духом твојим светим разжени таму око њих, да гледају само свијетлост твоју, отвори срце и ухо њихово, да чују и приме ријеч твоју, коју ћу им ја проповиједати, сачувај их живе и здраве, да сви у дан великога и праведнога суда твога стану с десне стране тебе, Аминь.

Допис.

Посвећење и интронисација

високопреосвештеног Господина

Петра Зимоњића,

херцеговачког Митрополита.

Мостар, 31. маја 1903.

Усхићеном радошћу хитим, да вам саопћим славу свечанога доласка, посвећења и устоличења нашег вапреосвеш. госп. Митрополита Петра Зимоњића.

Чим је зимус впр. Митрополит Серафим своје уморне очи заклопио, настаде у народу нашем нека бојазан и страх, премишљајући, хоће ли добити мајку или маћеху, као наљедника блаженог покојника, и у тој бризи могло се чути свуда у Херцеговини међу народом и свештенством, како се говори: »Ако среће буде, добићемо за владику херцеговца, госп. Зимоњића, који зна најбоље наше прилике и потребе!« Жеља ова испунила се и Херцеговац дочека, да га опет озарују зраци његове рођене свијетлости.

У очи Ђурђева дана, 22. апр. о. г., на срећу, радост и утјеху Херцеговине промислом Божјим Његова Светост, васељенски Патријарх Господин Јоаким III, са Својим св. Синодом у патријаршеској цркви св. Георгија између тројице Кандидата изабрао је, а Његово Величанство, наш прејасни Владар, превишњом одлуком Својом од 8. маја тек. год., именовао је за херцеговачког Митрополита вдост. госп. Петра Зимоњића, протосинђела и савјетника Конзисторије сарајевске, којега поред научне спреме красе још и лијепе црте духа и карактера. Овај Превишњи чин изазвао је у цијелој Херцеговини најрадоснији утисак, јер на владичанску столицу и опет, по трећи дут од окупације, заједа син ове земље, а уз то још и носилац имена једне заслужне куће, пред којом сваки Херцеговац са поштовањем капу снима. С тога сви слојеви побожног народа српског из свију крајева наше јуначке Херцеговине радосно и одушевљено браојавима поздравише новог владику свога, на које се поздраве он сваком посебно писмено захвалио. И сва готово штампа српска поздравила је симпатично избор Зимоњићев као сретан и спасоносан за нашу цркву и као једини спас, да се забавимо досадашњих трзавица, које нам сметају, да и ми на црквеном пољу корачимо напријед.

Послије повратка из Беча гдје је прописану присегу у руке Његовог ц. и кр. ап. Величанства положио, брзојавно извјестио је на Спасовдан вдост. госп. Зимоњић мостарску Конзисторију, да ће се његово посвећење и устоличење обавити у Мостару трећи дан Духова, што је Конзисторија окружницом одмах саопштила свему свештенству и срп. прав. црквено-школ. општинама у митрополији херцеговачкој.

Одмах за тим настале су у Мостару припреме за цијелу свечаност. Образован је нарочити одбор, у ком бијаху 15 лица: Патрикије Поповић, конс. савјет., Теодор Говедарица, конс. савј., Јован Протић, гимнас. катихета, Симо Мандић, влад. повјереник за управу српске општине, Саво Вучетовић, управитељ српских основних школа, Лазар Милићевић, Ристо Круљ, Ристо Кнежић, Павле Мрав, Ђорђе Билић, Михо Бјелобрк, Ристо Павић, Јово Бањић, Велимир Оборина и Михо Петковић.

Распоред, кога овдје износимо, бијаше лијеп и обилат.

Распоред

о свечаном дочеку, посвећењу и интронисацији

високодостојног господина

Петра Зимоњића,

Митрополита Захумско-Херцеговачког.

Субота, 24. маја (6. јуна).

1. Високодостојни Господин *Петар Зимоњић* са Њ. Њ. Високопреосвештенствима АЕ. Митрополитима Добро-босанским Вдостојним Господином *Николајем*, Зворничко-тузланским Вдостојним Господином *Григоријем* и Бањалучко-бихаћким Вдостојним Господином *Евгенијем* долази у Мостар, у суботу, 24. маја (6. јуна), жељезничким возом у 3 сахата и 25 минута послије подне.

2. Нарочито изасланство свештенства и народа дочекује Високе Госте у Коњицу, гдје један изасланик поздравља Вдостојног Господина *Петра Зимоњића*, а други изасланик *Архијереје*.

3. На жељезничкој станици, у Мостару, дочекују Високе Госте врхови власти и војништва. Консисторија са свештенством, ученици и ученице државних школа, присијела изасланства из Херцеговине и грађанство.

4. Послије поздрава вози се Вдостојни Господин *Петар Зимоњић* са пратњом до Суходолине, гдје га дочекује свештенство у орнату, дјеца са чирацима и рипидама, српска мушка и женска школа.

5. Ступајући под Небо Вдостојни Господин *Петар Зимоњић*, поздравља га управитељ српских школа, затим један ученик српске осн школе а једна ученица предаје му китy цвијећа.

6. Послије поздрава полази цио поход уз Суходолину у цркву. Напријед иду заставе, дјеца са чирацима и рипидама, пјевачки хор српске школе, свештенство у орнату, Вдостојни Господин *Петар Зимоњић* под Небом, присијела изасланства и грађенство.

7. У цркви, послије прописана молебствија, поздравља један свештеник Вдостојног Господина *Петра Зимоњића*.

8. Иза овог свечаног чина полази Вдостојни Господин *Петар Зимоњић* уз пратњу у приређени му стан, у Митрополију.

9. За вријеме цијелог похода звоне звона српско-православне цркве.

Понедјељак, 26. маја (8. јуна).

1. *На други дан Духова*, послије подне, у 6 сахата, почиње свечана вечерња са јутрењом.

Уторак, 27. маја (9. јуна).

1. *Трећи дан Духова*, у 8 сахата, свештенство у орнату дочекује Високопреосвештеног Господина Дабро-босанског Митрополита *Николаја*, као заступника Његове Свесветости *Васеленског Патријарха*, на вратима црквене порте.

2. Послије тога почиње свечана архијерејска литургија са хиротонијом.

3. При крају литургије полази из цркве изасланство, од свештенства и грађанства, по *Царског Комесара*, Његову Преузвишеност поглавара земље Господина *Барона Јована Апела*, тајног савјетника, посједника пјешачке пуковније бр. 60., генерала коњаништва, генерала и заповједника 15. збора и т. д. и т. д., који уз пуцњаву топова и звоњење звона, а уз пратњу изасланства, долази у цркву.

4. Код црквених врата дочекују Царског Комесара Архијереји са свештенством, у орнату и прате га у храм.

5. Пред црквом стоји један батаљон војске са војном музиком.

6. По доласку Царског Комесара отпочиње свечана интронисација Његовог Високопреосвештенства *Митрополита Захумско-Херцеговачког Господина Петра*.

7. Послије обављене интронисације прате Царског Комесара до црквених врата Архијереји са свештенством, а до стана изасланство.

8. Посвећени Митрополит уз пратњу свештенства у орнату, под Небом полази у Митрополију

9. За тим наступа примање депутација.

10. Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит Петар даје банкет у два сахата, послије подне, у хотелу „Неретви".

За неколико дана све је нарeђено, што год је потребно било, а тиме свјесни Срби показаше, шта све могу извести, кад је у питању, да докажу свијету, како умију цијенити своју цркву и њене представнике.

Освануо је најзад и радосно ишчекивани дан доласка вдост господина. То бијаше субота — одмах с рана примјетила се на граду велика промјена. Сав је Мостар освануо у радости. Све улице пуне свијета из мјеста и са стране, све оживјело. Свуда су се лепршале српске народне тробојнице, а поред истих и царске заставе. Српске цркве и школе, Митрополија и Консисторија, многе куће и радње на главним улицама, па сви уреди и државне зграде — све је то било окићено заставама.

У почаст царског Комесара и господе Митрополита градска опћина подигла је два велељепна славолука: један над Неретвом, на новом мосту Ф. Ј. I., а други у царевој улици на уласку у Суходолину, која води цркви.

На вратима црквене порте, куда је имао доћи нови Митрополит, управа срп. прав. општине подигла је ванредно лијеп славолук, искићен вијенцима од и цвијећа. Над славолуком лепршале су се заставе српска и царска; ниже њих у зеленилу и цвијећу блистале су у пуној намјештене двије владичанске круне, а испод њих био је лијепо исписан овај натпис: „Благословенъ градый во имя господне“.

Звоник саборне цркве бијаше такође прекрасно зеленилом окићен, а са прозора вијаху се велике три заставе: једна царска и двије српске.

Величанствена саборна црква, којом се Мостарци заиста могу дичити и којој далеко равне нема, била је врло лијепо украшена. Средина цркве, степенице у столовима за Митрополита и Царског Комесара, па солеја и олтар — све је то било застрвено новим перзијанским ћилимовима. Пријестол владичански и Комесарев бијаху покрај тога још лијепо декорисани и вијенцима од свјежег цвијећа украшени.

Кад је све у граду спремно било и високе госте жељно очекивало, у суботу (24. маја) у $7^1/_4$ сата пајутра пошла је из Мостара парочита депутација од 7 чланова пред новог Митрополита вдост. госп. Зимоњића и приспјела је у Коњиц мјешовитим жељезничким возом у $11^1/_2$ сате пр. подне. У 12 сати и 32 мин. по подне особним возом приспјеше у Коњиц високи гости: Митрополит Дабро-босански, впреосв. госп. Николај Мандић, као заступник Његове Светости васељенског Патријарха Јоакима III., Митрополит Зворничко-тузлански, впреосв. госп. Григорије Живковић, Митрополит Бањалучко-бихачки, впреосв. госп. Евгеније Летица и нови херцеговачки Митрополит вдост. Петар Зимоњић. У пратњи њиховој бијаху впреч. господа протојереји и савјетници Дабро-босанске консисторије: Васо Поповић и Димитрије Јанковић. а поред истих и ректор ријечке богословије впреч. г. Милош Лалић, протојереј, као и часни госп. Сава Савић, митрополитски ђакон, из Сарајева. С њима заједно пђаху на свечаност у Мостар благородна господа: др. Ђуро Грасл кот. предстојник код зем. владе, Александер барон Рајачић, политички пристав и референт за богословију и Иван Васин Поповић, уредник »Сарајевс. листа«.

Кад је воз стао и нови Митрополит, вдост. госп. Зимоњић, пред средоше ступио, поздравили су га срдачном добродошлицом г. Коста Ђуковић. кот. предстојник, испред цијелог коњичког котара, даље свештеници коњички Марко и Ђорђо Поповић у име својих парохијана, а у име мостарске депутације поздравио га је заносним и значајним говором госп. Лазар Миличевић, трговац и великосједник, који је од год. 1891.—1895. био предсједник мостарске српско-правосл. општине. На то је вдост. госп. Зимоњић свима кратко, језгровито и љубазно захвалио, изјављујући, да ће претешку дужност своју вршити ваша да савјесно и радити увијек у слози са паством. Сви присутни једногласно одговорише: Живио и у добар час нам дошао! Већ прва појава вдост. госп. Зимоњића у Коњицу занијела је све и код свију изазвала је симпатију, те нам се одмах чинило да видимо у њему човјека пријатна, љубазна, озбиљна и разговорна.

Послије захвале вдост. госп. Зимоњића, испред депутације ступио је конс. савјетник Патрикије Поповић пред тројицу впреосв. босанских Митрополита и у име епархије херцеговачке поздравио их сиповски срдачном добродошлицом, наглашујући, да ће њихов долазак, ако Бог да, постати значајним у историји цркве наше у вођводини св. Саве. На поздраву и лијепом дочеку заступник Патријархов,

вреосв. госп. Митрополит Николај благоизволио је најтоплију благодарност изразити и присутнима свој благослов подијелити.

За тим је у 1 сат по подне воз кренуо десном страном Неретве према Мостару, и на путу заостао је на станицама у Јабланици и Грабовици, гдје је високе госте народ одушевљено дочекивао.

У томе се воз поче примицати жељеној мети — љепоме Мостару. Кад се воз указа на станици мостарској, у 3 сата и 35 мин. по подне, заори се из хиљаде грла: »Живио!« а војна музика овдашње 29. пјеш. пуковније поче свирати. Станица бјеше закрчена господом грађанског, војничког и свештеног реда. Сад окр. предстојник благородни г. Барон Питнер поздрави први вдост. госп Зимоњића срдачном добродошлицом, а исто и фелдмаршаллајтнант преузвишени г. Левелинг испред војничких области и официрског збора. Вдост. госп. Зимоњић захвали им срдачним ријечима, а за тим се дирљиво поздрави са својим сиједим оцем, вприч. г. протом и војводом Богданом Зимоњићем, који свог сина блажено загрли. Дични и заслужни војвода Богдан сад је у 91. години живота, но још је у доброј снази, само очима слабо види. Кад га гледаш, те добро стимаш онај крупни стас, широка прса, штоно их красе толика одличија од разних владара, па оно широко чело, које му се на рубу вију густе обрве, као да би хтјеле сакрити онај муњевити поглед смеђих очију, за тим оно красно лице, које сиједа брада још боље украшује е би рекао да је то друг Милоша и Марка.

Иза подрава са оцем новог Митрополита, вдост. госп. Зимоњића, поздравили су га: Конс. савјетник Теодор Говедарица испред Конзисторије, владин повјереник Симо Мандић испред управе срп. правосл. општине, градски начелник Хаџи Ахмед бег Хаџиомеровић испред градске општине, Муфтија Хаџи Абдулах еф. Ријђановић испред муслимана и конс. савјетник Фра Никола Шимовић испред римокатолика мостарских. За тијем су још и предстојници појединих уреда и школа поздравили новог Митрополита, који је свима појединце љубазно захвалио.

Послије овог дочека одвезли су се босански Митрополити са пратњом својом у хотел »Неретву«, гдје им је био приређен стан, а нарочита свита пратила је новог Митрополита у саборну српску цркву. На улици код колодвора бјеше народа без разлике вјере до 4000 душа, а средином улице стојало је у шпалиру преко 1000 ученика и ученица из свијех државнијех мостарскијех школа и клицањем је школска омладина поздравила одличнога госта, који се уз брујање звона главним улицама одвезао до Суходолине.

На Суходолини, код славолука, дочекаше новог Митрополита свештоници у орнату, школска дјеца са чирацима и рипидама, црквене заставе и небо, па учитељско особље и сва дјеца српске прав. осн. школе, које што мушке и женске бијаше близу 500. Сва дјеца бијаху на прсима закићена српским тробојним кокардама, а у рукама држаху по киту цвијећа. Овдје новог Митрополита први поздрави лијепом бесједом управитељ школски Саво Вученовић у име српске школе и учитељског особља, а за тим ступише пред вдост. госп. Зимоњића двоје дјеце у херцеговачком народном одијелу са тробојним лентама преко прсију, Радојка Грбић, ученица I. разреда, као анђелак држала је красну киту цвијећа, а Љубомир Црногорац, ученик II. разреда, у име малог свијета поздрави новог Митрополита овом пјесмицом:

»У име браће, сестара мојн',
Нас двоје ево пред Тобом стоји,
Сестрица моја цвјетак Ти пружа,
Ја жеље, што ми казива душа.
На што Ти наша усташтца веле,
То сва нам браћа и сестре желе.
Срдаца наших жеље су просте:
Добро нам дошʼо, Високи Госте!
Алʼ не, не, не рекох добро,
Мали сам, па рʼјечи нʼјесам пробрʼо;
Очинска љубав душу Ти кити,
Домаћин овдје Ти ћеш нам бити!
Носилац вјере, просвјете, слоге,
Љубави, мира, врлине многе;
Да, то нам буди, јер то нам треба,
Ах, као кора насушног хљеба,
Јер без тог среће, патретка нема,
Без тога пропаст нама се спрема.
То ћеш нам бити, то дјеца моле
Српске основне мостарске школе!
Осмјех Ти лебди на усти мио,
Добро ће бити, добро. Живио!«

Послије тога поздрава наста силно клицање: Живио! а Радојка мала, уз пољубац деснице, новом Митрополиту преда киту цвијећа. Овај поздрав и дочек Срнчади наше, чини ми се, највише је потресао не само новог Митрополита, који се сагнуо па дјецу пољубио и са два дуката наградио, већ и свима присутнима натјерао је на очи сузу радосницу.

Пошто је ту нови Митрополит цјеливао крст и јеванђеље, крену је он пјешице под небом к цркви, а школска младеж, десно и лијево, на путу, просипала је снјеже цвијеће пред Митрополита. За Небом корачао је и сједи војвода Богдан Зимоњић са грађанима и осталом господом. У путу су дјеца пјевала духовски тропар.

У порти црквеној чекаше опет мноштво народа. Кад је пратња довела Митрополита Зимоњића у цркву и кад је он цјеливао престолне иконе, те стао пред владичански престо, пароси обавише кратко благодарење, а свештеник Јован Муцовић испред царских двери поздрави новог Митрополита овом бесједом:

Високодостојни и добри наш Оче!

Глас, да је Његова Светост Васељенски Патријарх са Својим св Синодом изабрао, а Његово Величанство, наш премилостиви цар и краљ Франц Јосиф I., превишње именовао Вас за Архипастира и Оца нас сиротана за нашим добрим и незаборављеним Архипастирем Серафимом, утјешио је наше уцвијељено срце и утр'о сузу жалосницу; а Ваша појава ево данас сасвим је залијечила ране срца нашега, и ми, мјесни и околни парохијски свештеници, са радошћу сретамо и поздрављамо долазак Ваш.

Пут, коме сте се данас приближили, да га кроз који дан продужите, трновит је, трновит је удвојено: како по природи саме службе, тако и по замршености данашњих прилика; јер средина, у којој ступате, није без изнимака. Ви ћете моћи смјело рећи: Азъ єсмь пастырь добрый: пастырь добрый душѣ своя полагаетъ за овцы (Јов. X. 11)[a]. Моћи ћете такођер рећи: „И знаю моя“, али продужење истих ријечи: „И знаютъ мя моя (Јов. X. 14)[a], не знамо, када ћете моћи за све рећи. Но погледом на Вашу личност, наша срца загријева нада, да ће и то скоро бити. За то, и ако је ово немили факт, нека се не мути пред истим наша радост приликом Вашега доласка и свечаности молимо Вас и храбримо, да пред истим фактом не падате духом. На муци се познају јунаци! Него са благодаћу Божјом, коју примите на себе, са Вашом добитом спремом, добротом, праведношћу и досадашњом Вашом тактичношћу и доњељедношћу ступајте смјело напријед, будући увјерени, да као наш добри Архипастир и Отац имате за собом одано и вјерно Вам свештенство,

које је готово да у сваком добром хришћанском дјелу слиједи за Вашом сјенком, које је готово, да снама заједно јуначки поднесе све тешкоће на Вашем трновитом путу; свештенство, које је прожимано тврдом увјереношћу, да не борба око мртвога слова на хартији, него мудри и истрајни рад, прожман побожношћу, правдом и поштењем, може загладити данашње непријатке и поставити ствари у прави њихов ток. Ступајте тако дакле напријед и данас — сјутра сви ћемо се око Вас окупљени наћи и отпочети заједнички, сложни рад у славу Бога, на радост цара, а на корист и срећу народа нашег српско-православнога.

Свевишњи и Свемогући Боже, наше топле молитве управљамо Теби, чуј нас, сачувај нам у миру нашега новога Оца „чѣла, чистна, здрава, долгодневѣсща прако пракѧща“ нама, који му из дубине душе кличемо: Добро нам дошли!

За овим су говором дјеца сложно отпјевала: *Многаа лѣта*, а за тим је нови Митрополит отпраћен у свој стан ниже цркве, у коме је становао и блаженопокојни Његов претходник. Затим се пратиоци разиђоше, а нови Митрополит оста у стану са оцем својим да од пута отпочине. Овај сјајни дочек и улазак новог Митрополита завршен је у $5^1/_2$ сати по подне.

Први дан Духова, у недјељу 25. маја, већ за рана виђаше се силан свијет из околине мостарске, гдје иде према цркви, да у њезиној слави учествује и да чује Архијерејску литургију, коју су служили тројица босанских Митрополита, пресвештена господа: Николај, Григорије и Евгеније, заједно са вдост. госп. архимандритом Петром Зимоњићем, тројицом прота, тројицом свештеника и двојицом ђакона. На литургији асистираху: В. Поповић, М. Лалић, Д. Јанковић, П. Поповић, Т. Говедарица, Јован Протић, Р. Сировина (ђакон) и С. Савић (ђакон). На служби појао је пјевачки хор српске осн. школе са гимназијалцима, а послије службе свечано је обишла литија три пута око цркве. Испраћени мноштвом побожнога народа из цркве босански Митрополити са новим владиком свратили су у Митрополију, да се од службе одморе, а затим су примали подворења од многих грађана.

У нећељу по подне у 3 сата и 35 мин. стигао је из Сарајева у Мостар поглавар земље, преузвишени госп. барон Јован Апел у својству царског комесара на посвећење и устоличење вдост. госп. П. Зимоњића. У свити Његове Преузвишености бијаху: шеф генералног штаба пуковник Рудолф Лангер, капетан генералног штаба Мирослав Кулински и лични адјутант капетан Јосиф пл. Маретић од Клокоч.

Његову Преузвишеност дочекаше на станици: сви Митрополити, представници свијех црквених, грађанских и војених власти, чиновнички и официрски збор, слиједи војвода Богдан Зимоњић, управа правосл. српске општине, почасна компанија 29. пјешачке пуковније са музиком и непрегледна мноштина народа без разлике вјере.

Кад се воз приближавао, музика поче свирати царску химну, а кад преузвишени г. барон Апел изађе из кола, прво разгледа почасну компанију и прими од команданта прописану пријаву, а за тијем га Митрополит Зимоњић поздрави добродошлицом. Њег. преузвишеност барон Апел одговорио је на то, да га веома весели, што му је Њег. Величанство, као Свом Комесару, повјерило мисију, да устоличи рођена сина дичне Херцеговине на пријестолу херцеговачког Митрополита. За тијем је честитао новом Митрополиту на том знаку превишње милости односно захвалио се присутној преосв. г. г. Митрополитима и осталој господи на срдачном дочеку. На то је ступио на срједу слиједи војвода Богдан, којим се

дичи сваки Србин, те простодушним топлим ријечима поздравио добродошлицом поглавара земље, а преузв. г. барон Апел се срдачно руковао с њим и честитао му на тој лијепој очинској радости. Овај призор пропраћен је поновним клицањем: Живио! Преузв. г. барон Апел одвезао се на то у свој конак у хотелу »Неретви«, праћен лијепом свитом високих гостију и поздрављан на све стране најодушевљенијим усклицима веселог народа, који бијаше сав пут закрилио.

Други дан Духова, у понедјељак 26. маја. Његова преузвишеност поглавар земље инспицирао је овданњи гарнизон, а вишеосв. господа босански Митрополити чинили су посјете представницима грађанских, војних и црквених власти и неким првим грађанима, а међу овима и Лазару Миличевићу. Тај дан служили су св. литургију мјесни пароси са сарајевским ђаконом Савићем. Служби је поред побожног народа присуствовао и нови Митрополит са својим оцем војводом Богданом.

Тога дана, у понедјељак, на свечаност приспјеше из Херцеговине 40 свештеника и до 300 народних изасланика, као нарочита изасланства српских православних општина и народа из свију котара Херцеговине, осим Жупањца, Чајнича и Фоче, који су три до четири дана далеко. У изасланствима бијаше цвијет народа херцеговачког. Бијаху то све по избор људи: одрасли, крупни, вијени и у богато народно рухо одјевени, а свима си на лицу могао читати радост, што је раја љубав и повјерење према новом поглавици цркве.

Ради успомене навешћемо овдје поименце све свештенике присутне на свечаности: 1. Васо Поповић, прота и конс. савјетник из Сарајева, 2. Милош Лалић прота и ректор богословије из Рељева, 3. Дим. Јанковић прота и конс. савјетник из Сарајева. 4. Љубомир Влачић, окр. прота из Метковића (Далмација), 5. Јован Гргуревић из Зенице (Босна), 6. Сава Савић, ђакон из Сарајева, 7. Богдан Зимоњић прота и војвода Гатачки, из Пустог Поља, 8. Патрикије Поповић, конс. савјетник, 9. Теодор Говедарица, конс. савјетник, 10. Јован Протић, катихета, 11. Јован Дучић, катихета из Мостара, 12. Христифор Михаиловић, игуман м. Завале, 13. Герасим Јовановић, игум. ман. Дужи, 14. Христифор Милутиновић, настојатељ ман. Житомислића, 15. Дим. Јовановић, прота из Калиновика, 16. Стеван Правица, прота из Требиња, 17. Ристо Кочовић, прота из Невесиња, 18. Ђорђе Перишовић, надзиратељ из Билеће, 19. Видак Вишњевац, надз. из Надинића, 20 Јосиф Кочовић, надз. из Фоче, 21. Сава Симић, надз. из Мостара, 22. Никола Којо из Благаја, 23. Стеван Шпиковић из Бијелог Поља, 24. Марко Поповић из Коњица, 25. Васо Медан из Габеле, 26. Ђе ђе Поповић из Коњица, 27. Ристо Терзић из Љубушког, 28. Сава Даниловић из Зубаца, 29. Марко Даниловић из Цивара, 30. Шпиро Лучић из Сутворне, 31. Видак Парежанин из Ластве, 32. Јован Поповић из Месара, 33. Сава Поробић из Пољица, 34. Јован Мостарица из Дрaчева, 35. Јефто Одавић из Луга, 36. О. Христофор Крстовић из Дужи, 37. Аким Братић из Фојнице, 38. Петар Говедарица из Залома, 39. Тома Братић из Фојнице, 40. Мих. Радовић из Братача, 41. Душан Гаћиновић из Лукавца, 42. Петар Радуловић из Улога, 43. Јован Муцовић из Мостара, 44. Стеван Авдаловић са Стевена, 45. Лука Зимоњић из Самобора, 46. Јован Поповић из Метохије, 47. Шпиро Старовић из Автовца, 48. Ристо Сировина, ђакон из Мостара, 49. О. Леонтије Ницковић из Добрићева, 50. Гаврило Таминџија из Звијерине, 51. Миро Вујовић из Врањске, 52. Марко Кисић из Љубомира и 53. Јован Гаћиновић из Фатнице.

Исти дан, у понедјељак по подне, приспјеше из Сарајева на свечаност поред осталих г. г. Христо Папајовани, секретар код васељенске цариградске патри-

јаршије, брат новог Митрополита Аћим Зимоњић, кот. предстојник у Власеници, и грађани сарајевски: Јово Митричевић, Тодор Хрисафовић и Михаило Милановић.

Пошто су приспјела сва изасланства, приступило се самом чину посвећења. У понедјељак вече, у 6 сати, тројицу босанских Митрополита са новим херцеговачким Митрополитом уз звонење звона допратило је свештенство у саборну цркву, која бјеше пуна побожног и радозналог свијета. Настаде први дио чина, избранїѧ къ Єпископа — нареченїе. У средини цркве на амвону је сто са хљебом и вином, а око стола четири наслоњаче. Заступник Патријархов, впреосв. Николај, кад уђе у цркву, благослови вијерне и у престолу владичанском заузе мјесто а впреосв. Григорије и Евгеније стадоше у столове до њега.

Послије прописаног малог вечерња Архијереји сједоше око стола на амвон а Христифор Михаиловић, игуман м. Завале, у орнату са свијећом у руци испред царских двери гласно објави вдост. госп. Петру Зимоњићу, који према њему стајаше, да га је свјатјејши васеленски Патријарх са светим Синодом изабрао, а Његово Величанство, наш премилостиви владар именовао и утврдио за Митрополита херцеговачког, на што архимандрит Петар изјави, да се прима намијењене му дијецезе. Послије те изјаве сједе и наречени Митрополит Петар међу архијереје за сто, дијелећи с њима хљеб и залажући га вином, док су ђакони Р. Сировина и С. Савић изговарали са солеје наизмјенце многолѣтїе: Његовом Величанству, светом Патријарху, присутним Архијерејима, новоизабраном Митрополиту и српском народу. Многолѣтїѧ су праћена са пјевањем »Не полла сти депота« и Многаѧ лѣта. По свршеном многолѣтїю Архијереји се са нареченим владиком у лица изљубише. За тим впреосв. Николај благослови присутне вијерне и уз појање »Не полла сти депота« отпраћен је са Архијерејима и нареченим владиком у Митрополију.

По том је игуман Христифор Михаиловић у цркви служио свечано бденије са 6 свештеника и 2 ђакона, а за пјевницама су пјевали свештеници: Никола Којо, Васо Медан, Марко Поповић и Душан Гаћиновић.

Те вечери, кад се бјеше мрак спустио, а силан свијет из мјеста и са стране по сокацима иђаше, од 8—10 сати саборна црква и око ње цијела порта многим кандилима и ватрама освијетљени су прекрасно, да се све бљештило.

На Духовски Уторак, 27. маја, била је круна свечаности, јер тога дана бијаше посвећење и устоличење вдостој. госп. Зимоњића. На лицу многобројног народа, сакупљеног са разних крајева, исписана радост, као да се надметала са љупким зрацима прољетнога сунца; а искрена и неусиљена симпатија свију присутних, као да се такмачила са топлотом красног прољетнога дана, што нам га је небо издашно даривало радосној светковини, њезином јунаку и њезиним учесницима. Тако радостан искупљени свијет дочекао је пред Митрополијом новоизабраног владику свог и допрати га у храм Божји, кад је он пошао да прими хиротонију. То бијаше изјутра, у $7^1/_2$ сати, кад звона саборне цркве огласише службу. Нарочито изасланство отишло је у колима до хотела »Неретве« по заступника Патријархова, впреосв. госп. Николаја. Уз пратњу исте депутације са другом двојицом Архијереја впреосв. Николај довезао се на колима до Митрополије а остали су Архијереји пјешице уз Суходолину пошли цркви. На вратима порте дочекало их је Небо са црквеним заставама, чирацима и рипидама и преко 30 свештеника, који нијесу тај дан служили, а на црквеним вратима под звоником дочекаше их у орнату свештеници и дјакони, који ће служити. Уз појање духов-

ског тропара Архијереји ступише у цркву најсвечаније и послије благослова, кога је подијелио впреосв. Николај, Архијереји се почеше облачити. Уз пјевање: »Царь небесный« заступника Патријархова облачили су свештеници на амвону, а впреосв. Митрополите: Григорија и Евгенија у светом олтару. Кад су се обукли, сједоше сва тројица у наслоњаче на амвону а одмах отпоче обред посвећења новог Митрополита. Хиротонију нећемо опширно описивати, јер ко то није својим очима гледао, тај се ни најбољим описом не би много користио. Тако узвишен и свечан — по спољашњим љепотама раскошан — а по унутрашњем смислу и значају дубоко тајанствен обред, треба сваки, коме је можно, бар једанпут у вијеку својим очима да види, па онда да ускликне: »О, да красно ли је и дивно то наше мило православље!«

До амвона, с једне и с друге стране бјеше поређано 12 свештеника и 2 ђакона, обучених у сјајном и свијетлом руху, који су судјеловали при посвећењу и литургији. Међу свештеницима било је 5 прота, 1 игуман и 6 пресвитера.

Примивши благослов, протојереји Васо Поповић и Стеван Правица изведоше нареченог Митрополита Петра из олтара, па га зауставише на простртом пред амвоном платну, на коме бијаше нацртан орао. Поклонивши се Архијерејима отпоче се прописано трикратно привођење и приказивање, које је узглашавао прота Поповић, а наречени Митрополит Петар на стављена му питања заступника Патријархова одговараше: да је дошао да прими архијерејску хиротонију, да вјерује онако, како је то изложено у никео — царградском символу вјере и да ће до задњега часа свога чувати и одржавати све канове светих сабора и отаца. Ову вјероисповијест и заклетву, својеручно потписану предаде избраник у руке заступника Патријархова, љубећи му св. десницу, као и осталим Архијерејима.

Иза овог свечаног чина, коме бијаху свједоци преко 50 свештеника и до 3000 душа народа, почела је свечана литургија под началством високопреосв. Николаја.

Послије отпјеваног »Єлицы«, непосредно пред читањем апостола, приведоше протојереји В. Поповић и С. Правица избраника на царске двери у св. олтар, гдје га прихватише впреосв. Митрополити: Григорије и Евгеније и три пут га, уз вршење свију прописа, обведоше око часне трапезе. Бјеше узвишен тренутак, кад избраник тријут дубоко метаниса пред часном трапезом, клекну пред ову и метну своје руке на њу, да прими архијерејску хиротонију. Архијереји положише деснице на главу избраника, а на својим десницама отворише св. јеванђеље. Тада впреосв. Николај гласно прочита молитву, којом призива и замоли силазак благодати св. Духа на избраника. Тај моменат објави најпре звоно са црквене куле. За тим тајно прочита са Архијерејима прописане молитве у исту циљ, на којима се заори велељепно молбанско »Господи помилуй!« Впреосв. Николај благослови часним крстом над главом избраника. Избраник се подиже, а впреосв. Николај скиде му архимандритски крст и фелон, па метну на избраника сакос, омофор, поврх овога архијерејски крст на двоструком ланцу, панагије, а онда владичанску круну на главу, изговарајући, при давању сваког тога знака архијерејског сана, ријечи: »Достоинъ« и »Аксіосъ«, које појци с народом прихватише и пјевањем потврдише. Тако посвећеног и знацима епископског сана украшеног Митрополита Петра изведе впреосв. Николај на царске двери и приказа га присутном народу, коме се новопосвећени Архијереј у три маха у име захвалности поклони. Затим се впреосв. Николај са новопосвећеним Митрополитом пољуби три пут на царским

дверима пред народом, а остали Архијереји у св олтару у знак одсадањег браства духовног. По том сви свештеници редом приступаху новопосвећеном Митрополиту и целиваше му св. десницу, а он онда стаде уз часну трапезу и учествовао је даље као Архијереј у служењу св. литургије. Заиста свечана бјеше литургија! Пред олтаром видиш низ првосвештеника, свештеника и ђакона, а са кора чујеш складне звуке ненадмашивих православних мелодија, које извађаху ђаци српске осн. школе и гимназисте под вјештом управом српског учитеља Николе Алинчића.

По свршеној литургији заступник Патријархов впреосв. Николај, импонујућим држањем, стојећи на амвону, предао је владичански жезал новом Митрополиту Зимоњићу уз значајан, поучан и патриотичан говор, који је и на слављеника и на све присутне дубока утиска учинио, а који је отприлике гласио овако:

»Високопреосвештени љубазни брате!

Овлаштени од Његове Светости васељенског патријарха Јоакима и Његова светог Синода, произвелисмо и рукоположили Смјерност твоју за Митрополита Богом чуване Митрополије Захумско-херцеговачке, призвавши на те благодат свеосвећујућег и све свршавајућег Духа светог. Чином архијерејског рукоположења Свога примио си ти од Бога дар (II. Тим. I. 6), који ће да оживљава, развија и оплођава природне силе твоје; дар, који је кадар преносити животворну силу своју и на друге одабранике, угоднике и службенике божије. Даром овим служићеш се ти назда, кад ти год од потребе буде, да свијетлошћу јеванђеоском просвјештена ума твога сазнаш све, што је истинито, праведно и за душе вјерних твојих спасоносно, како би се одржала, утврдила и процвјетала истинита начела цркве и спасоносне науке њезине.

Само даром овим, загријаним молитвама вјере, распламћеним узвишеним примјерима врлина хришћанских, црпаним из славне прошлости цркве наше, кадри смо ми епископи да очувамо, уздржимо и потоњим нашљедницима својим у аманет предамо: једномишљеност у истинама вјере, једнодушност у духовним савјетима својим, сталност и непоколебивост у чувању догматâ, правилâ и установâ свете цркве наше, да будемо праве вође вјерних својих на путевима спасења њихова и свога.

Господе Исусе Христе, велики архијереју прошавши небеса! Дај, да се никад не угаси у нама животворни пламен огња тога небеснога, што смо га у светом рукоположењу примили, нека не оступи од нас и не пане у тајанствену дубину, из које се не би могае излијевати на нас ни на душу нашу нити помагати нам, да вршимо ма и обичне дужности хришћанске, а камо ли силне обвезе архипастирске.

Уз ову кратку припомену, што произлази из дужности наше и љубави према теби, високопреосвештени и мили брате, честитамо ти получено данас свето архијерејство, које су ти намјенили и преко наше Смјерности предали носиоци највише црквене и државне власти, као одабрана оруђа благог промисла божијег, за непоколебиву вјерност и оданост твоју и за особита својства духа и срца твога. Нека оно буде на славу Бога великога, на корист и дику свете цркве наше, српском народу, — вјернима епархије твоје — на вјечиту душевну корист и славу.

Тежак је, истина, и претежак високи позив твој, пун одговорности пред Богом и светом црквом Његовом, пред сопственом савјешћу и одабраном честитом паством твојом; али је уједно утјешан и славан. Из покрета добре и племените душе твоје осјетио сам, како ти је морало заиграти срце у грудима на глас свете

цркве, који те позивље и поставља за чувара гроба светитеља Саве, за владику и првосвештеника јуначке Херцеговине, драгог завичаја твога, постојбине, коју половица Сриства с поносом својом славном колијевком зове; домовином нашег красног језика српског; огњиштем јуначком крвљу по сто пута пребивеним, око кога су се гријали и челичили њеконни заточници св. њере и слободе људске. Па кад то све знадеш ти, а знамо и ми сви, онда ће муке и борбе у том звању твоме бити теби права наслада душевна, снага духа и једрина срца, права дворба и угодба Богу, светој цркви и отачбини нашој.

Са таквим мислима и осјећајима предајем ја теби, високопреосвештени брате, испред врховног пастиреначалника нашег жезал архијерејски. Нека процијета жезал твој као жезал Аронов снажним словом проповиједи и науке твоје, течевинама и успјесима благословеног архипастирског рада твога.

Помоћь ткоѣ и наша су Господь, сотвсршагш нпко и землю (Пс. 120, 2).«

Литургија је почела тачно у 8 сати, а свршена у $10^1/_2$. При крају литургије отишла је у колима нарочита депутација у хотел »Неретву« по Царског Комесара. У њој бијаху: Патрикије Поповић, конс. савјетник из Мостара, Христифор Милутиновић, настојатељ ман. Житомислића, прота Дим. Јовановић из Калиновика, Лазар Миличевић, Ристо Круљ и Павле Мрав, грађани мостарски.

Од стране депутације Његову Преузвишеност барона Апела поздравио је савјетник Поповић са неколико одабраних ријечи и позвао га, да као царски изасланик интронисацији у цркви присуствује. Његн. Преузвишеност захвалио се на поздраву и позиву, те је у пратњи генералитета, часнпчког збора и депутације уз ескорту хусарске ескадроне, грување топова и звоњење звона у четверопрежним кочијама довезао се до Суходолине, а отале на коњу пристао је пред цркву, гдје га је чекао почасни батаљон војске са пуковшијском заставом и музиком. Главне улице, којима се возио Царски Комесар бјеху пуне свијета, а од радње браће Косјерина до Суходолине омладина од свијех државшијех мостарскијех школа стајаше у шпалиру и поздрављаше Његн. Преузвишеност.

У порти црквеној чекаху прваци чиновничког и грађанског сталежа у парадним уншформама, а на главним западним црквеним вратима чекали су преузвишеног Царског Комесара 4 Митрополита са свештенством у орнату. Његова Екселенција примивши прописани рапорт од заповиједајућег пуковника Вуковића, уз звуке царске химне, прегледа војску и унутн се праћена сјајном свитом у цркву. На уласку целива часни крст у руци новопосвећеног Митрополита Зимоњића и по том је доираћен до амвона у нарочити престо, што је с лијеве према архијерејском. За вријеме службе и интгалације средином цркве, од западних врата до амвона у красном шпалиру стајале су у бијелом одијелу 24 Српкиње, ученице из држанне више дјевојачке школе. Ред и држање ових дјевојчица за пуна $3^1/_2$ сата био је за највећу похвалу, што служи на част школској управи. Покрај тога за вријеме инсталације ове су дјевојчице с једне и друге стране држале читав ланац од свјежег цвијећа.

До Царског Комесара стојали су двојица чиновника земаљске владе те је од ових г. барон Рајачић, на добивени знак, најприје на њемачком, а за тим на српском језику прочитао високи отпис којим се поглавар земље именује Царским Комесаром за ову свечаност. За тим је гласно прочитао превишњу царску диплому за новог Митрополита. Диплома је прекрасно израђена и ћирилицом написано, а ћириласким својеручним потписом Његовог Величанства провођена гласи овака:

Ми Фрањо Јосиф I.

Цар Аустријски, краљ чешки и т. д. и Апостолски краљ угарски старајући се очински за црквене интересе сљедбеника српско-православне вјере и вољни, да се сва дјела Њихове цркве под Нашом заштитом руководе на славу Свевишњега и на спас вјерних, нашли смо се побуђени поводом тога, да се Свемогућем свиђело Себи примити Нашег милог и вјерног митрополита Серафима Перовића, на ново попунити упражњено мјесто митрополита херцеговачко-захумског и тиме опет указати вјернима ове епархије Нашу владалачку милост и благонаклоност.

Па како Смо се увјерили, да архимандрит и конзисторијални савјетник источно-православне митрополијске конзисторије у Сарајеву

Петар Зимоњић

по свом знању и по свом црквеном животу заузима одлично мјесто међу својим вјернима и да има сва својства, која се по прописима источно-православне цркве изискују за митрополитско достојанство, то Смо се ријешили, да га Нашом одлуком од 8./21. маја 1903. именујемо митрополитом херцеговачко-захумским са сједиштем у Мостару.

Пошто Нам је новоименовани Митрополит објетовао свечаном заклетвом вјечност, послушност и штовање закона, то наређујемо овим, да се на њему обави рукоположење према установама источно-православне цркве, те да се пренесу на њега сва права, која припадају митрополиту при извршивању црквене власти у својој епархији.

За доказ и потврду тога издали Смо ову Нашу диплому, потписали је својеручно и дали је спровиђети Нашим државним печатом.

Дано у Нашем главном и престоном граду Бечу дана 14./27. мјесеца маја хиљаду девет стотина треће године.

Фрањо Јосиф с. р.

(м. п.)

Како почетак, тако и свршетак читања дипломе поздравио је плотуном упарађени баталион војника, а 24 топа са Хума извијестише о томе свечаном чину цио Мостар и околину. Звона су звонила, хор ђака је пјевао, а војна музика свирала је царску химну.

Послије тога Њег Преузвишеност прогласи вдост. госп. Петра Зимоњића законитим Митрополитом херцеговачким, сљедећом бесједом:

»Мени је веома драго, што сам испред Њег. цар. и краљ. Апостолског Величанства лично присутан овој свечаности.

Гласом Превишњег декрета, што смо га овај час чули, Њ. цар. и краљ. Апостол. Величанство благоизвољело је најмилостивије наименовати Високопреосвештеног господина архимандрита и консист. савјетника Петра Зимоњића митрополитом срп. прав. митрополије захумско-херцеговачке.

Овај чин Превишње милости веома је знаменит, јер на столицу херцеговачке епархије већ по трећи пут засједа син те земље, а уз то овај пут још и носилац имена једне заслужне куће, коју сваки Херцеговац треба да штује. Зато је мени лично веома драго, што могу да инсталирам потомка чувеног старине, храброг херцеговачког војводе проте Богдана Зимоњића.

Високопреосвештени госп. Митрополит већ је у Бечу у превишње руке Њег. Величанства положио свечану заклетву, да ће бити вјеран и послушан Његовом Величанству и да ће се строго држати постојећих закона.

Ја Вам дакле радосно поздрављам Вашег новог Митрополита као Вашег Архипастира. Препоручујем Вам господо, да као добри синови поштујете, слушате и љубите Вашег архипастира, како Вам то и ваша света црква налаже, да у његовој особи као епископу поштујете епископални карактер и углед ваше свете цркве, да у слози с њиме заједнички порадите у корист своје српско-православне митрополије и народа.

Будите увјерени, да радећи тако, можете сигурно рачунати на потпору земаљске владе, која је по високој заповијести Њег. Величанства вазда спремна и вољна да унаприједи ваше црквене интересе, да подупре ваше сасвим тежње, да испуни ваше оправдане жеље на вјерозаконском пољу.

Само тако можете посједочити, да сте достојни Превишње милости, који Наш прејасни Цар и Краљ вазда у пуној мјери и сваком приликом очински исказује према вашој цркви и народу у Херцеговини.

У то име нека Вам је срећна данашња лијепа слава и Бог Вам помогао!

За овим је говорио Митрополит Петар $^{3}/_{4}$ сата са соље. држећи крст у десници, а жезал у лијевој руци*). Говор његов одликовао се дубином богословских мисли, а нарочито класично-идеалним схваћањем важности архијерејског достојанства и свијести о превеликој одговорности за тачно испуњавање великих и тешких дужности. Говор је завршио лијепом поуком свештенству и народу и њежном захвалношћу Богу, Цару, Патријарху, Царском Комесару и Митрополитима. Говор је саслушан са највећом пажњом и одобравањем и њиме сви присутни бијаху очарани. На то хор ђака запјева »Многа лѣта« и тиме је свршен чин интронисације.

Послије инсталације отпраћен је преузвишени Царски Комесар до хотела »Неретве« са истом оном депутацијом и почасти, како је и дочекан, а преосв. Митрополит Зимоњић подијели народу свој први архијерејски благослов и анафору.

На цркве је нови Митрополит свештенством и народом допраћен у Митрополију. Одмах за тим походно је преузвишеног г. барона Апела, а онда у своме стану примао честитке.

Честитали су му овим редом: 1. Његова Преузвишеност барон Апел, 2. Впреосвештени Митрополити: Мандић, Живковић и Летица, 3. Српско-прав. Конзисторија са свештенством епархије херцеговачке, 4. Православно свештенство изван Херцеговине, 5. Предстојници свију грађански области, 6. Официрски збор, 7. Управа срп. прав. мостарске општине, 8. Депутације срп. прав. општина и народа из Херцеговине, и то из котара: мостарског, гатачког, невесињског, билећког, требињског, столачког, љубушког, љубињског и коњичког, 9. Градско поглаварство, 10. Муфтија Ријановић са кадијом Нашли еф. Увејсом и вакуфским повјереништвом, 11. Римокатол. Конзисторија са црквеним одбором, 12. Јеврејска општина, 13. Управа филијале земаљ. Банке, 14. Наставнички збор велике гимназије, 15. Наставници занатл. и трговач. школе, 16. Наставнице државне више дјев. школе, 17. Учитељско особље српске осн. школе, 18. Наставнички збор мушке и женске пар. осн. школе, 19. Приватне корпорације и 20. Многе угледне личности из мјеста и са стране.

Ово примање посјета трајало је скоро до 2 сата, посл. подне, када је впреосв. Митрополит Петар у гостионици »Европи«, код Србина Симе Додера, по-

*) Ову бесједу доносимо на другом мјесту нашега листа. Пр. уред.

частио ручком 200 народних изасланика, а у хотелу »Неретви« давао је банкет за 140 особа.

За ручком у »Европи« пало је више лијепих здравица за срећу и дуг живот високог домаћина Митрополита Петра.

На свечаном банкету у хотелу »Неретви« нови Митрополит Зимоњић биранијем ријечима и од срца наздравио је Њег. Величанству, цару и краљу Францу Јосифу I., а за тијем је Митрополит Мандић симпатично наздравио васеленс. Патријарху Јоакиму III., истичући Његове велике заслуге за православну цркву уопће, а понаособ за српско-прав. босанс.-херцеговачку цркву. По томе је Митрополит Зимоњић ријечито здравио Њег. преузвишеност заједничког министра финанције В. пл. Калаја, поглавара земље и високу земаљс. владу, на што је преузв. г. барон Апел здравио новог Митрополита Зимоњића. Окружни предстојник всблг. барон Питнер здравио је бос.-херц. јерархију, клир и народ срп.-православни, а најпослије пресветли бискуп Буконић новог Митрополита, честитајући му и желећи срећна рада.

Здравице су текле одушевљено једна за другом, саслушане су стојећи и поздрављене са пуцњавом топова, а за вријеме цијелог обједа војничка музика је свирала и прецизно све комаде изводила. Банкет је довршен у 5 сати, а иза тога, на молбу свештенства, нови Митрополит Зимоњић изволио је сликати се заједно са свима свештеницима у башчи пред хотелом »Неретвом«.

Цио тај дан стизале су новом Митрополиту брзојавни поздрави из свију покрајина српских. Има их преко 200, а највише из Херцеговине, одакле су, осим свештеника и појединаца, честитале све црквено-школске општине. А из Босне, поред многих свештеника и других родољуба, тај дан су честитале и српске православне општине из: Сарајева, Бихаћа, Гламоча, Варцар-Вакуфа, Зворника, Шамца, Бос. Брода, Високог, Градачца, Власенице, Кључа, Грачанице, Пријавора, Вишеграда, Маглаја, Бугојна и т. д.

Од најважнијих брзојава, што дођоше тога дана, споменућемо овдје само неке главније. Тако честиташе: Њег. Светост Патријарх Цариградски Јоаким, Њих. Преузвишености В. пл. Калај из Беча, барон Кучера из Сарајева и Сава Грујић, посланик српски из Цариграда; даље вреосв. Митрополити: черновички, цетињски и београдски; те преосв. Епископи: пакрачки, горњо-карловачки, вршачки новосадски, зидарски и котарски.

У сриједу, 28. маја, народни изасланици и свештеници са стране опростише се са својим Архипастиром и пођоше својим кућама, одушевљени и потпуно задовољни, понијевши најљепшу успомену из Мостара.

Тај дан у подне су отпутовали у Сарајево вреосв. босански Митрополити, а сјутра дан, у четвртак, у 5¾ сата изјутра, отпутова у Требиње и Његова Преузвишеност Царски повјереник, испраћени сви од новог Митрополита Зимоњића, свештенства и одличнија грађана.

За цијеле свечаности вријеме је послужило врло лијепо, ведро и красно, да се љепше није могло пожељети.

*

Тако је обављена свечаност посвећења и устоличења новог Митрополита херцеговачког вреосв. госп. Петра Зимоњића. Као што рекосмо напријед, цијелу ту свечаност пратила је жива радост и искрена симпатија присутнога, многобројно искупљеног народа. Она је свога израза добијала у живоме и напрегнутоме

интересовању у цркви, у вишекратноме клицању при говору новопосвећеногa Митрополита, а одушке праве напила је у буриоме клицању и поздрављању новог Митрополита приликом изласка његова из цркве. Та радост и симпатија, удружена са најљепшим надама у архипастирски рад новог Митрополита, разлијевала се тако рећи у личним изјавама многобројних изасланика, који имадоше среће поздравити новог Митрополита, непосредно иза посвећења. Тим изјавама придружише се још силне изјаве брзојавних честитака. А каква је тек радост, какве ли су се наде разлијевале тога дана широм цијеле Херцеговине! Вјерни тумачи њихови бијаху народни изасланици својим заносним здравицама, подигнутим за обједом у славу новога им владике.

Радост и нада Херцеговаца оправдана је, јер су добили Митрополита, кога красе многе врлине, родољубље, лијепа спрема, добра воља, мужевна снага и енергија, у удружењу којих свако ће радо признати и њиетн гаранцију за остварење и најљепших и највећих нада, којима не само Херцеговина и остало Српство погледа на новога владику Петра.

Да, Херцеговци имају данас свога Архипастира, с којим ће моћи подијелити и добро и зло, а који ће вољан и оран бити, да им зло тамани, а добро подиже и множи.

Пријатељ реда и рада, дисциплине и законитости, пријатељ и познавалац школе народне, одан цркви и добру народноме новопосвећени Митрополит херцеговачки он ће то и чинити.

Господ му дао вијека и здравља и био му у помоћи, па му рад по цркву и народ српски у Херцеговини благодетан, успјешан и вјековечан био!

Патрикије Ј. Поповић,
конзист. савјетник у Мостару.

Књижевне оцјене и прикази.

Јован Н. Томић. *Пећки патријарах Јован и покрет Хришћана на Балканском Полуострву 1592.—1614. Историјска студија. У Земуну 1903. Цијена 2 дин 8°. VIII. 147.*

Вриједни проф. Јов. Н. Томић задужио је српску историју, проучавајући до сада слабо познати период српскога робовања под Турцима. Прикупљајући неколико година градиво у талијанским архивама, особиту пажњу поклонио је он крају XVI. и поч. XVII. вијека, као и његовој другој половини. У том погледу важна је његова расправа »Десет година из историје српског народа и цркве под Турцима (1683—1693)«, о којој је било ријечи у »Источнику« за прошлу год. на стр. 377. Но с особитом пажњом проучавао је он крај XVI. и поч. XVII. вијека, које се доба одликује неким особитим покретом код хришћанских подјармљених народа, а особито Срба.

Горњим дјелом пружио нам је Томић пуну и заокругљену слику тога периода. У том одсјеку балканске историје важну улогу игра пећки патријарх Јован, који ступа у везе са римским папом Климентом VIII. тражећи од њега, да што брже и јаче отпочне акцију на стварању савеза хришћанских владара у корист потиштених хришћана. И папа збиља отпочиње енергичну акцију око стварања савеза, али су политичке прилике на папину биле такве, да се никако није могао остварити хармоничан рад европских сила, пошто су поједине силе имале пред

очима своје појединачне интересе. Док је папа задобио био Њесара и Шпанију, хотјећи при том увући у савез Пољску и Русију, дотле млетачка република, бојећи се превласти Шпаније у Италији и на јадранском мору, гледа да онемогући сваку акцију на Балкану.

Но патр. Јован тражи наслона на Аустрију, која је у тај мах била у рату с Турском. Наде патријарха и српских првака нису се гасиле све дотле, док Аустрија не склопи Житваторошки мир са Турском 1606. Напуштени на тој страни, обратише се српски прваци са патријархом на челу Шпанији, не би ли их оданде сунце огријало. Но са запада стизаху само пуста обећања и ништа више. Патријарх се на то стаде наслањати на војводу савојскога Карла Еманујла, написавши му 1608. писмо, назначивши му са првацима услове, под којим га примају за владара. Колико је патр. Јован ревносно бдио над православљем види се јасно из тога писма, пошто је као прву погодбу ставио: поштовање вјере православне од стране западњака. Но и преговори са војводом савојским не уродише добрим плодом. Он је непрестано чекао да Хришћани скоче на оружје, а ови су опет тражили видљиве помоћи, па да отпочну акцију. Било је до душе појединачних устанака, али они осташе без успјеха, јер су га изводила поједина српска и арбанашка племена. Идеја општега ослобођења још'те не бјеше сагорјела, а запад поред обећања није био у стању пружити фактичке помоћи.

То би у кратко била садржина занимљиве Томићеве књиге, у којој је тако лијепо приказан рад српскога јерарха крајем XVI. и поч. XVII. вијека.

Р—ћ.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Испити на богословском училишту у Рељеву. Завршни испити на српско-православном богословском училишту у Рељеву, отпочели су 2./15. јуна а довршени су дана 6./19. јуна о. г. Испитима предсједавао је у отсуству Његова Високопреосвећенства АЕ. и Митрополита госп. *Николаја* впреч. госп. протопресвитер и ректор богословског училишта *Милош Лалић*, а од стране високе земаљске владе присуствовао је редовно благородни госп. *Александер барон Рајачић-Брињски*. Дана пак 7./20. јуна о. г. обављено је у св. храму благодарење, коме је присуствовало и Његово Високопреосвећенство Митрополит захумско-херцеговачки госп. *Петар Зимоњић*. Истога дана у подне приспјели су у завод и Њихова Високопреосвећенства гг. Архијереји: АЕ и Митрополит Дабро-босански госп. *Николај* и Митрополит Бањалучко-бихаћки госп. *Евгеније*. Послије благодарења држао је питомцима опроштајни говор ученик IV. раз. г. *Ристо Бакајлић*, а по том су питомцима раздате дипломе и свједочбе. На завршетку сходним ријечима поучило је Његово Високопреосвећенство Митрополит захумско-херцеговачки госп. *Петар Зимоњић* како питомце, који сасвим напуштају овај завод, тако и оне, који ће се након двомјесечног одмора поново у завод повратити.

У Митрополији буковинско-далматинској.

Заседање св. Синода. Седнице св. Синода митрополије буковинско-далматинске завршене су дана 13. маја т. г. Од 1—13. маја одржано је седам синодалних седница, у којима је посвршавано до 23 предмета. Синодалним седницама присуствовали су архиепископ и митрополит буковински високопреосв. *Др. Владимир Решта* као председник, затијем епископ бококоторски преосвећени *Др. Герасим Петрановић*, епископ задарски преосв. *Др. Никодим Милаш*, синодални секретар конзист. савјетник *Бежан* професор богослов. факултета *Константин Поповић*, као архиепископски присједник и протојереј и свећеник бечки *Михаило Мишић*, као присједник епископа далматинскога. —

Црква у Инглеској.

Смрт инглеског примаса. Само што се гроб над умрлим недавно примасом и кардиналом *Vaughan-om* затворио, а већ је отпочела жестока борба око столице инглеског примаса. Кандидат народа, двора и војске је нотингхамски епископ *Dr. Robert Brindle* Он је најприје служио као војни капелан у војсци. Са Киченером учествовао је г. 1898 у суданском рату, и само је три године, како је епископом постао. Други је кандидат *Stoner* трапезунтски пословни архиепископ, члан једне од најстаријих инглеских аристократских породица. Живи у Риму. Као кандидати спомињу се још *A. Francis Gasguet,* и ректор племићског колегиума у Риму *Merry del Val.* —

Нове књиге и листови.

Српски митрополијски Гласник. Званичан орган за народно црквене автономне послове. Год. I. за уредништво одговара *Маша Косовац,* народно-црквени автономни статистичар. Наклада саборског одбора. Излази сваког 1. и 15. дана у мјесецу на цијелом табаку. Цијена му је 5 круна на цијелу годину. Ср. Карловци. Српска манастирска штампарија.

Летопис Матице Српске. Књига 218. св. II. за годину 1903. Књига 219. св. III. за год. 1903. Н. Сад. Издање Матице Српске. Цијена по књизи 1 круна.

Књиге за народ. Издаје Матица Српска из задужбине Петра Коњевића. Свеска 104. и 105. Из књига староставних. I. *Великн Жупан Часлав* од Стевана Сремца.

Јов Радонић и Тих. Остојић: Рад на домаћој историји у г. 1902. Вел. осмина. Стр. 42. Н. Сад. Цена?

Мала библиотека. Број IV. V. Год. V. Св. 46 и 47. *Милош II. Обрковић:* Из мојих успомена. Св. 48. *Гиде Мопасан:* Орља. Св. 49. *Јован Борђевић:* Чучук Стана. Књиге Мале Библиотеке излазе у наклади издавачке књижарнице *Пахера и Кисића у Мостару.* Цијена је свакој књизи 30 потура. Поред тога уза сваку свеску излази и лијепо уређени »Прегледа« као прилог »Мале Библиотеке«.

Издавачка Књижарница Пахера и Кисића у Мостару објављује, да је откупила познато и ваљано дјело *Константина Н. Ненадовића:* Живот и дјела

Великог Ђорђа Петровића, Карађорђа, Врховног Вожда, Ослободиоца и Владара Србије. Живот његових војвода и јунака. Као градиво за српску историју од 1804. до 1813. године. — Дјело је у двије књиге великог формата. Прва књига износи LXV и 548 страница са 14 литографисаних слика, а друга LXVIII. и 842 странице са 19 литографисаних слика. Иста је књижарница за ово дјело израдила у свом заводу лијепе корице и повезала сваку књигу посебно. Цијена је дјелу са повезом 16 круна.

Др. Бошко Петровић: Основни проблеми филозофије или увод у филозофију. Свезак први. Сепаратни отисак из »Школског вјесника«. Сарајево. Земаљска штампарија 1903. Цијена 70 хел.

Српска банка у Загребу за годину 1902. Стр. 31.

Извјештај о српско-православном богословском училишту у Рељеву код Сарајева за школ. год. 1902./03. Саставио: протопрезвитер *Михајло Лалић*, управитељ. Сарајево. Земаљска штампарија. 1903. Стр. 38.

У овом богословском училишту радило је тјечајем школ. год. 1902/903. свега 8 наставничких снага. Предавано је осамнаест предмета у 52 часа недјељно. *У* овој школ. години било је само три разреда из разлога тога, што већ у прошлој години првога разреда није било, јер од пријављених гимназиста ни један није имао прописане предспреме. Слушалаца је било свега 24 и то у I. раз. 5, у III. раз 9, и у IV. разр. 10. Осим овијех редовнијех слушаца било је и 4 приватисте. По епархијама било је: из дабро-босанске: 9, зворничко-тузланске: 4, бањалучко-бихаћке: 11. Апсолуторне свједоџбе добили су 10 редовних слушалаца и то са одличним успјехом 3, са врло добрим 2 и са похвалним 5. — Заводска библиотека бројала је свега 2194. књиге у 3867 свезака, а држала је 26. листова које богословских, које пак стручних и белетристичних. Наступајућа школска година 1903./04. отпочиње 19. авг. (1. септ.), а примају се у завод они ученици, који су најмање шест гимназијских разреда свршили.

XIV. Извјештај о православном срп. богословском училишту у Срем. Карловцима за школ. год. 1902./03. Саставио протопрезвитер *Јован Вуковић*, проф. богословије и ректор богословског училишта. Сремски Карловци. 8° стр. 63. Српска манастирска штампарија. 1903. — 380.

Из овог извјештаја срп. прав. богословског училишта у Ср. Карловцима, које под врховним надзором св. архијерејског Синода Митрополије карловачке стоји, видимо, да је на овоме заводу дјеловало 7 редовних наставних снага и 4 помоћника. Предавано је 20 обвезних и 1 необвезан предмет. *У*ченика је било у све четири године: 104. Апсолуторне свједоџбе од 22 редовна слушаоца добило је њих само 12. Идућа школ. година отпочиње 16. (29.) августа.

Изашао је из штампе шематизам православне српске митрополије Бањалучко-бихаћке. *Саставио га јереј Алекса Јовановић, конс. савјетник Цијена 3 круне.* Бањалука. Издање књижаре и штампарије С. *У*греновића у Бањојлуци (Босна).

Разно.

Ковчег завјета у Иркој. »Vossische Zeitung« доноси, да је у развалинама града *Таре* нађен ковчег завјета. Држи се, да је ту старозавјетну свештињу тамо однио пророк Јеремија. Послије смрти Едалија наиме многи су Израиљци напустили Египат, међу њима и пророк Јеремија, који је собом понио ковчег завјета, двије плоче заповиједи, жезао Аронов и овај камен, на коме је глава Јаковљева у Ветиљу отпочивала. Када су се пак израиљци по примјеру Египћана идолопоклонству одали Јеремија се рјеши, да са преосталим вјерним пређе у данашњу Данску. Но лађа, којом су путовали посједне на обалама Ирске, те су дошљаци морали да прибјегну заштити владара ирске земље. Међутијем се овај владар загледа у једну Јеврејку, коју му је Јеремија радо за жену дао. Када је пак та краљица умрла, краљ јој подигне лијеп споменик, испод кога је ставио ковчег завјета и још неке друге реликвије. **Д. Јић.**

Огласи.

Натјечај.

Потписана општина треба на овдашњој срп. прав. четвороразредној народној основној школи једног учитеља, који ће имати бесплатан стан, огрев и плаћу од 1000 круна годишње. Учитељу је дужност дјецу у наставним предметима поучавати, а недјељним и празничним данима у цркви појати.

Молба са учитељским оспособљењем и другим потребним документима има се на потписану најдаље до 15. јула о. г. поднијети.

У Илијашу, 11. маја 1903.

Српско-православна црквено-школска општина.

К броју 106 474/I. 1—2

Расписивање натјечаја.

У сјеменишту источно-православног богословског училишта у Рељеву упражњено је више питомачких мјеста, која ће се попунити почетком школске године 1903./04.

Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога свршетком школске године примјеран путни трошак за одлазак својијем домовима преко ферија. За попуњење овијех упражњенијех питомачких мјеста расписује се овијем натјечај са додатком, да на те односеће се молбенице управити ваља надлежном епархијском митрополиту до најзад 28. јула (10. августа) тек. год.

Молитељи морају да докажу:

1. Крсним листом, да су источно-православне вјере.

2. Школском свједоџбом, да су са добрим успјехом свршили осам разреда велике гимназије, односно, ако таквих молитеља не би било, да су најмање свршили са добрим успјехом 6 разреда велике гимназије у Босни и Херцеговини, односно у подручју аустро-угарске монархије.

3. Свједочанством надлежне политичке области, да су припадници Босне и Херцеговине и да су беспријекорног понашања и неожењени.

4. Лијечничком свједоџбом, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

У Сарајеву, 29. (16.) јуна 1903.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

К бр. 106.475/I. 1—2

Распис натјечаја.

Почетком школске године 1903./04. подијелиће се неколико штипендија по 400 К опијем ученицима гимназије у Сарајеву, Д. Туали и Мостару, који су вољни по свршеним гимназијским наукама посветити се свештеничком сталежу и у ту сврху ступити у источно-православно богословско училиште у Рељеву.

Онај који једну од тијех штипендија добити жели, имаде своју са крсним листом, задњом школском свједоџбом, лијечничком свједоџбом и обвезницом (реверзом), да ће по свршеним гимназијским наукама ступити у рељевско богословско училиште, а у противном случају добивену штипендију земаљској влади у цијелости повратити — обложену молбеницу до најад 22. јуна (5. јула) тек. г. дотичној котарској области поднијети.

Обвезницу имаде осим дотичног молитеља супотписати и његов отац, односно судбено постављени старатељ (тутор), а мора ита и судбено легализована бити. На молбевице без реверза не ће се обзир узети.

Сарајево, 29. (16.) јуна 1903.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 30. јуна 1903. Бр. 12.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: свињел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православни АЕ. и Митрополит Дабро-босански.

Број 690 ех 1903.

Окружница.

Пречасном српско-православном свештенству и народу Дабробосанске епархије.

Јављам пречасном свештенству и свему српско-православном народу Богом чуване епархије Дабро-босанске, да ћу ради лијечења нарушеног здравља свога, дана 27. о. мј. у Карлове Вари у Чешкој отићи и отуда се у име Божије половином мјесеца августа ове године у своју резиденцију повратити.

За вријеме осуства мога отправљаће званичне послове епархије моја АЕ Митрополитска конзисторија.

Препоручујући вас свијех великој милости и заштити Вишњега са архипастирским благоволењем и благословом остајем Ваш, у Христа Бога топли молитвеник, смирени

У Сарајеву, 23. јуна 1903.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај.

НЕЗВАНИЧНО.

Исповиједање св. апостола Петра.

Ив. Перовъ.

Превео **Алекс. Живановић.**

(Осијек.)

(Мат. 16, 13—20; Марк. 8, 27—30; Лука 9, 18—21).

(Наставак.)

Од свих ових мнијења најбољим морамо признати прво, јер оно потпуно одговара оном смислу обећања Господњег о оснивању цркве. Господ је обећао, да ће подићи црквено здање на исповиједању Петровом, да је Он Исус Христос, Син Божји, на тврдој вјери ап. Петра у Сина Божјег, на вјери других апостола и свих вјерних; у тој тврдој вјери у Сина Божјег и почива сва сила и крјепост цркве Христове; тога основа никада не ће моћи поколебати *противник* оних који у Христа вјерују, *ђаво, који ходи као лав с риком, тражећи кога да прогута* (I. Петр. 5, 8), који на њиву засијану пшеницом, расијава кукољ (Мат. 13, 39) и узима из срдаца слово Божје (Лук. 8, 12). Они који вјерују у Сина Божјег, који заједно сачињавају цркву Христову, боре се против противника свога, ђавола, *својом тврдом вјером* (I. Петр. 5, 19).

Послије обећања о оснивању цркве на исповиједању вјере ап. Павла опредјељује Господ односај самог Петра према тој цркви. *И даћу ти*, говори Он, *кључеве од царства небескога: и што свежеш на земљи биће свезано на небесима; и што раздријешиш на земљи, биће раздријешено на небесима* (Мат. 16, 19).

И овдје је као и горе сликовита ријеч. У јудејском царству бијаше највеће државно достојанство царски настојник, у кога бијаше кључ од царева двора, те је он могао по својој вољи једне пуштати унутра у двор, а друге не (Ис. 22, 22). Тај настојник није био прост вратар, већ потпуни господар у двору. Према тој слици се и царство небеско, или што једно исто, црква, представља као здање, које има врата, која се кључевима затварају и отварају. Христос је обећао, да ће дати ап. Петру кључеве те, помоћу којих се може ући у здање и отворити га и другима. Апостол Петар је на тај начин добио власт, да отвара или не отвара врата од здања — цркве, да пушта или не пушта у њу људе. Но шта ваља разумјети под кључевима, којима је ап. Петар требао да отвара врата цркве Христове, да пропушта у њу људе и каква је свеза између обећања Петру, да ће он добити власт под кључевима са обећаном му влашћу, да једно веже, а друго да одријеши, — на то тумачи одговарају различно.

Неки тумачи (протестантски) под кључевима разумијевају проповиједање јеванђеоског учења. Тако Лајтфут, парафразирајући ријечи Христове: *и даћу ти кључеве од царства небескога* у израз: „Ти ћеш први отворити двери вјере језичницима“ и тумачећи, да ће Петар проповиједу јеванђеоском отворити те двери, примјећује, да је Петар заиста и испунио дату му пуномоћ, као што показује историја о Корнилију (Дјела ап. 10) и да је такву пуномоћ он сам усвајао себи, кад је сабранима на апостолском сабору рекао: *ви знате, да Бог од првијех дана изабра између нас, да из мојијех уста чују незнабошци ријеч јеванђеља и да вјерују* (Дј. ап. 15, 7)[1]. По мишљењу Плимптрову власт кључева (јер је уручавање кључева био формални знак увртставања међу књижевнике) означавала је „власт отварати ризницу божанственог откривења и предавати га Христовим ученицима“ (Мат. 13, 52; Лук. 11, 52) или другим ријечима, власт учења у цркви[2]. Бајшлаг овако тумачи „власт кључева“: Да би се ријешило, расуђује он, шта разумијева Христос под кључевима царства небескога — мора се прије свега опредијелити, шта се има разумијевати под царством небеским. Ко добро зна Христово учење, како је оно изложено у прва три јеванђеља томе не треба доказивати, да се под тим царством не разумијева будуће загробно блаженство, већ „царство Божје које се приближило“ (Мат. 4. 17; 10, 7), које је у Његову лицу сишло с неба на земљу, т. ј. друштво Божје; које је Он основао међу људима (Црква). Кључеви, само се собом разумије, јесу средства, која је сам Христос употребљавао ради тога, да отвори људима небесно царство, — т. ј. истине јеванђеља, које је Он објављивао свијету и у којима је била *сила Божја* (Рим. 1, 16), да за оне који се кају и вјерују отворе улаз у друштво (цркву) Бога Оца, а оне који не ће кајања и који не вјерују, да их искључе из тога друштва. Једном ријечи, кључеви, које Христос хоће да преда Петру, јесу Јеванђеље, које је требало проповиједати у духу и сили Божјој. У најновије вријеме са појмом „о власти кључева“ почели су стапати то тјешњи смисао власт отпуштања или опраштања гријехова, то шири — уопће имати црквену власт. Ти наводи и тумачења црквене власти немају основа, јер оно што се свршава на исповиједи, није ништа друго, већ индивидуална примјена Јеванђеља на вјернога, који жели да се каје или на невјерника, који не треба покајања; но Христос, кад је говорио Петру, није мислио ни на исповиједи ни на уређење црквене власти — већ једино на продужење проповиједи, којом се Он занимао већ за вријеме свог живота. Кључ,

[1] Notae Hebraicae et talmudicae, pag. 198.

[2] Вид. Фарраръ: Живнь Іисуса — примј. 801.

о ком је Исус говорио Петру, по Његовим властитим ријечима (Лука 11, 52), јесте кључ познања; дакле Петар је требао да се са најјачим духовним средством власти — са *ријечју* обраћа слободној духовној пријемчивости људи, њиховој моћи познања и слободним духовним начином отварати им небесно царство, као што је то радио сам Исус[1]).

(Наставиће се).

Христове двије родословне таблице.

(Матеј I, 1—17; Лука III, 23—38).

— П. Дидон. —

Превео **Никола Теодоровић**, парох.

(Свршетак.)

Да је Исус Јосифов син, онда би генеалогија Матејева и Лукина била на мјесту, али како и један и други свједоче, да Исус по својој људској природи потиче само од своје матере Марије, можемо се запитати: па какву вриједност имају ове двије таблице обзиром на поријекло Исусово од Давида?

Но као озбиљни тумачи текста морамо признати, да се обје генеалогије, које доказују поријекло Исусово од Давида, тичу Јосифа његовог привидног оца. Код Јудеја свако генеалошко навађање почиње са мушким прецима, те никако не ће бити да су палестински Еванђелиста Матеј и јелински Еванђелиста Лука, састављајући јудејску генеалошку таблицу, на овај начин повриједили старе народне обичаје из којих су и податке црпили.

Па ипак да дозволимо и то, онда нам изгледа да не ће бити тешко доказати, да су ове двије таблице постигле своју сврху и заиста доказале Исусово поријекло од Давида.

Претпоставимо, да су Јосиф и Марија блиски рођаци, да потичу из једне породице из једне куће, као што је опће предање увијек и држало (*Irin* t. III. c. XVIII.; *Tertull.* contr. jud.; *August* in N. T. 86; contra Faust l. XXIII.; *Jeromos* Com. in Math.; *Ambros* lib. III. in Luc. и т. д.); ако замислимо да је Јосиф млађа брат Ане, матере Маријине, јасно је да су преци Јосифови и Маријини једни и исти, тако да кад састављамо ред Јосифових предака, ма да он сам није у реду Исусових предака, као што то чини Матеј, тиме уједно састављамо и ред Маријиних те и Исусових предака. Јаков би по овоме био отац Јосифов и Анин, дед Маријин, а прадед Исусов.

[1]) Цит. чланак у „Revue International de Theologie". Под кључевима разумијева јеванђеоску проповијед још и Каја (Comment. üb. Evang Matth.), Малер (Deutsche Zeitschrift, 1852, бр. 8) и други.

Какав би се озбиљан противразлог морао навести против овога, чему је једина погрјешка, ако ја има, што се установљује неки степен сродства између Јосифа и Марије без јасних свједочанстава.

Али како ћемо у овом случају протумачити Лукину генеалогију и разлику њену од Матејеве?

Ако је по овом Јосифов отац Јаков, како може бити по оном Илије?

Одговор изгледа прост.

Доста је ако се запитамо ко је био Илије (Ἡλί)? Као што се може доказати из разних мјеста св. писма Ἡλί је апокопом од Ἠλιάκιμ, а Хелиаким је исто што и Јоаким. По општем предању је Јоаким отац Маријин а таст Јосифов. Јосиф узевши за жену шћер Илијеву (Ἡλί), постаје његов законити наслједник и син, тако, да Лука кад почиње њиме његову генеалошку таблицу, заиста износи претке по оцу Маријине и Исусове. Грчко „τοῦ", које Лука употребљује за ознаку односаја између предака, од Јосифа до Адама, шта више до Бога, баш по својој неодређености има три разна смисла: означује законити одношај између Илија и Јосифа, природно синовство између осталих, између Адама и Бога пак, одношај између Створитеља и створа.

По овоме дакле два генеалошка стабла садрже у себи двоструки ред Исусових предака и с очеве и с материне стране. Преко Јакова Исус потиче од Изаида, а преко Соломона од Давида; преко Илије пак непознатијом граном Натановом поријеклом је од Давида. Ове двије гране се сретају тек у Аврааму, Давиду и напошљетку у Исусу и Марији, јер у истовјетност Матејевог и Лукиног Салатила тешко је вјеровати, кад је један из породице Соломонове, а други из Натанове; излишно је да се обраћамо на левиратски закон, да би протумачили како је дошла ова особа у обје генеалогије; овај је закон сам по себи сигуран, али овдје га употребити била би самовоља.

У осталом баш ако дозволимо истовјетност, у пркос I. кн. Дневника III, 17—19, могли би примјенути левиратски закон. Грана Соломонова изумире у Јехонији; Нирије од лозе Натанове у Салатилу подиже му потомка. У Матејевој генеалогији Салатил је син Јехоније, који му је законити отац; а код Луке је исти Ниријев природни син.

Салатил рађа Зоровавеља, чији првенац Авиуд наставља Соломонову грану и чији Рисај продужује Натанову грану.

Ево двије таблице, које олакшавају да се доведу у сагласност родословне таблице, које се оснивају на сродству Јосифа и Марије.

У првој Јосиф игра улогу као ујак Маријин и брат Анин.

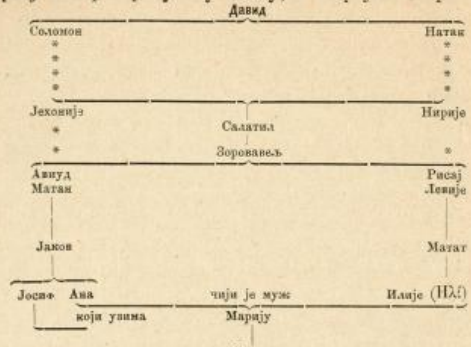

У другој таблици Јосиф је наведен као Маријин брат од ујака, а Анин братић.

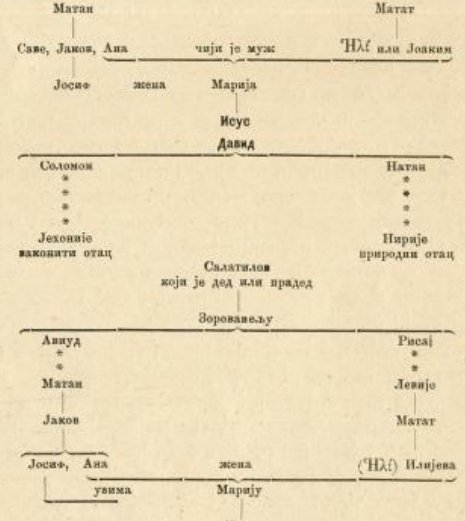

Споменути начин, да се доведу у сагласност ове родословне таблице са свим одговара сврси Евангелиста и њиме се могу избећи

оне тешкоће, које се износе против осталих система, начина, а што је у овима тачно и добро садржи у себи.

Ове двије родословне таблице, које нам износе Исусове претке и с очеве и материне стране, јасно нам доказују, да је он заиста прави и по крви потомак цара Давида.

Полазећи од Јосифа износе нам два реда предака, што прва система и наглашује и што одговара јудејским обичајима. Али у једној игра улогу Јосиф као законити син Илијин, дека Исусова по матери, а у другој као природни син Јаковљев, дека Исусова по оцу.

На основу овога можемо рећи, да је једна природна, а друга законита родословна таблица Јосифова; али је уједно и једна и друга природна и законита генеалогија Маријина и Исусова.

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак).

Не мање од православних писаца II. вијека оригиналност Јовановога јеванђеља потврђују и гностици. Тако у једном саставку гностичке секте офита наводе се мјеста из Јована 1, 3; 3, 5. Тертулијан који је имао код себе дјела гностика Валентина, говори, да је овај признавао јеванђеље Јованово за свештени и истинито апостолски производ; а за Маркиона каже, да је овај гностик покушавао да оспори, али узалуд, достојанство јеванђеља Матејева и Јованова. У овој свједоџби Тертулијановој налазимо доказ, да је већ за његово доба у хришћанској цркви за споменута јеванђеља утврђен авторитет достовјерног или истинито историчког казивања о Господу нашем Исусу Христу.

Око 125. г. посл. Хр. т. ј у вријеме, кад још није прошао ни средњи узраст (вијек) људскога живота послије смрти апостола, гностик Василид у Египту писао је: „у јеванђељима је написано: Он бјеше истинито видјело, које обасјава свакога човјека, који долази на свијет". А то је, као што знамо, написано код Јована 1, 9. — Да су гностици имали и најмање могућности, да осумњиче оригиналност и достовјерност Јовановога јеванђеља, које је одлучно осуђивало њихову лажну науку, они би то били врло радо учинили. Међу тим видећи да су принуђени да признаду достојанство Јовановога јеванђеља као апостолскога, гностичке секте старале су се само о једном — да га

употријебе себи у прилог извјештачено-алегорички т. ј. самовољно тумачећи га. Но оваково тумачење да богме за православље није имало никакве важности. На пошљетку не могу да не наведем овдје врло знаменитих ријечи Иринејевих: „наша јеванђеља имају тако чврст основ, да и сами јеретици свједоче за њих и сваки гледа да на основу њих потврди своје учење".

И тако основни принцип или критеријум — назовимо га како му драго — под руководством кога су воље негативне критике били принуђени да признаду, да несумњиво припадају Павлу четири посланице познате у канону новозавјетних књига под његовим именом, даје нам јаки залог и за то, да су канонička јеванђеља потекла од лица, којима их је црква увијек приписивала; и као што у првом случају црквени и ванцрквени писци крајем првога и течајем цијелога другога вијека изводима и цитатима у својим дјелима, које су узели из посланица Павлових, доказују, да су споменуте посланице фактички Павлове, тако и у пошљедњем случају изводи и позивања на канонička јеванђеља у дјелима истих писаца говоре нам *прво*: о несумњивом егзистирању наших јеванђеља у њихово доба; *друго* — увјеравају нас, да им је међу хришћанима тога времена опште признат био свештени авторитет т. ј. авторитет да су безусловно достављерне историчке свједоџбе о животу, науци и раду нашега Господа на земљи, или што је исто увјеравају нас у томе, да се признавао постанак њихов од јеванђелиста, под именом којих су увијек у цркви била позната.

Не могу мучке прићи преко једне околности, која је имала врло важно значење за питање о првобитној појави на свијет наших јеванђеља, дакле и о достављерности њиховог садржаја. Ово је на ствари: апостолски ученици или њихови савременици, а тако исто и први јеретици гностици, што су се позивали у својим саставцима на наша четири јеванђеља, живјели су у разним дијеловима свијета, — у Азији (Поликарп, Игњатије), у Африци (гностик Валентин), у Европи (Климент римски и др.), — па су ипак сви имали код себе наша јеванђеља.

Такова распрострањеност јеванђеља већ при крају I. вијека и у почетку II. вијека неопходно претпоставља, да су она постала већ неколико десетака година прије краја I. вијека, јер уз тадашње споро умножавање броја егземплара, једне и исте књиге преписивати, и уз врло тешке саобраћајне прилике саставци (дјела) могли су се раширити на разне стране и међу разним људима тек послије неколико десетина година од времена, од како су се на свијет појавили.

С тога обзиром на велику распрострањеност наших јеванђеља

већ у самом почетку II. вијека заслужује потпуно признање црквено предање, да су прва три јеванђеља постала прије разорења Јерусалима или прије 70. год. по Христу т. ј. кад су могли бити живи још многи апостоли; а јеванђеље Јованово при крају I. вијека т. ј. кад је несумњиво живио сам апостол и кад су још живјели многи млађи савременици апостолски, очевици и сатрудници њихови. (Наставиће се).

Учење о покајању.

(Наставак.)

Имајући у виду, да страсти остављају трагове у души и послије покајања и траже непрестаних покајних трудова и скрушености, неки св. подвижници стављаху себи питања: *кад треба завршити кајање? и како се ми можемо увјерити, да су нам гријеси опроштени?* јер увјеривши се, да су нам пређашњи гријеси опроштени, ми можемо с већом ревности пењати се на висину савршенства. На то питање одговара св. Василије Велики: кад осјетимо, да смо расположени онако, као онај који је рекао: неправдꙋ возненавидѣхъ и омерзихъ; јер је Бог, ради опроштења наших гријехâ јединца Сина свога, претходно са своје стране опростио нам наше гријехе. Слично говори и чувени својим искуством О. Пинутије: савршено кајање састоји се у томе, да не чинимо више оних гријеха, које смо исповједили или ради којих нас кори савјест, а за доказ, да је за гријехе задовољено, и да су нам опроштени, служи то, ако је искоријењено из нашега срца и расположење према њима. Треба напоменути, да онај још није разријешен од гријеха, који се у вријеме кајања и примања задовољштине за њих још њих сјећа и представе о њима у срцу носи, отуда слиједи, да се треба држати разријешеним од пређашњих гријеха, кад се срце и уображење не обмањује њима. И тако, у савјести нашој имамо непорочнога свједока који нас увјерава да је покајање свршено и да нам је даровано опроштење; укратко речено: о томе, да су нам опроштена пређашња грјехопадења, треба да нас увјери то ако је ишчупана из срца нашега жеља за њима и страст к задовољствима.

Али, као што смо напријед видјели, страст за грјешним задовољствима не долази од једанпут и, према својствима човјека, није у свију једнака, зато се и перијод покајничких подвига може скратити и умањити; све зависи од искрености и ватрене скрушености. Један брат говори О. Пимену: ја сам учинио велики гријех и хоћу да се кајем три године. Старац му одговори: много је. Или барем једну годину, одврати брат. И то је много, рече му старац. Они, који су били

код старца, запиташе га: није ли довољно 40 дана? Он опет рече: и то је много. Држим, ако се човјек покаје од свега срца и не буде више грјешио, то ће и три дана Бог примити.

А ти свети оци сачуваше слиједеће примјере кајања двају грјешних жена. — Старац Серапион дође једном к некој развратној жени и својом молитвом и савјетима побуди у њој таково искрено кајање, да је она пала пред ноге његове и замолила: учини ми, оче, милост и одведи ме онамо, гдје би могла угодити Богу. Старац је одведе у један женски манастир, и препоручи је настојници рекавши јој: прими ову сестру, и не мећи на њу терета или заповиједи, као на друге сестре, него јој подај, што хоће, па ако хоће и отићи, дозволи јој. Послије неколико дана рече жена: ја сам грјешница, желим окусити јела тек послије два дана. Још послије неколико дана рече она: много је у мене гријеха, желим да постим четрдесет дана. Најпослије, пза неколико дана замоли она настојницу: ја сам јако увриједила Бога: учини ми милост, одведи ме у ћелију, затвори ме и дај ми кроз окно мало хљеба и ручни посао. Настојница јој испуни молбу, и ова жена постаде од тога часа најпобожнијом женом до краја живота свога.

Други примјер представља нам образац пламеног и заиста од Бога примљеног кајања. Дјевојка једна, именом Пајсија, остаде у младим годинама сиротом, али уз то имућном; док је имала блага, подигла је дом за примање странаца, нарочито отаца пустиње, примала их и служила их. Но, кад јој нестаде средстава, и кад паде у нужду, одаде се развратном животу. Старци, жалећи дјевојку, послаше јој чувеног међу њима О. Јована Колова. Јован је тако дјеловао на њу својим ријечима и сузама, да се она одлучила, да ће одмах оставити свој порочни живот.“ — Оче, има ли за мене покајања? — Има одговори он. — Води ме, куда хоћеш, рече му дјевојка. Хајде, одврати старац. Она устаде, да иде за њим. Он се зачуди, примјетивши, да дјевојка није при поласку начинила никаква реда у кући нити је рекла једну ријеч за кућу своју. Кад дођоше у пустињу, наступи вече. О. јој начини узглавље од пијеска и прекрстив га рече: овдје лези. Не далеко од ње начини и за себе исто тако узглавље и, свршивши обичне молитве, усну. Пробудивши се око по ноћи, види он свијетли пут, који вођаше од дјевојке па до неба, и види анђеле Божје, који узношаху душу њезину. Устаде, отиде к дјевојци и гурну је ногом. Дознавши да је мртва паде лицем на земљу молећи Бога. И чу глас, да је један час њеног кајања примљен боље од кајања других, који се дуго кају, но који не показују таке сталности у кајању.

(Свршиће се).

Ријеч против псовања.

Говорио сељацима у светониколајевском храму богословског училишта у Рељеву, 9. маја 1903. протопрезвитер **Димитрије Јанковић**, конзисторијални савјетник.

Во имја Оца, и Сина, и свјатаго Духа сабрали смо се љубазни вјерни данас овдје, да и ове, као и сваке године досад бескрвном жртвом, — светом летурђијом — појањем и пјесмама духовним достојно прославимо успомену преноса моштију светитеља и чудотворца Николаја, коме су пред престолом Творца свети овај дом и уз њега онај благословени расадник православија, богословска школа наша у заштиту препоручени.

Не треба ја да хвалим, када је сама по себи похвална и богоугодна ваша, за славу Божију и ову светињу српску ревност, која вас је овамо довела, да се скупите у овај свети храм, да би се у њему окријепили молитвом, правдали кајањем, поучили словом Божијим, заложили нафором бијелом и понијели свете дескице високопреосвештеног архијереја нашег благослов на домове ваше.

Дај Боже, да се та лијепа ревност ваша свагда одржи и у свима дјелима вашим исказује, да би се у часу страшнога Божијега суда међу праведницима нашли. Лијепо је што сте стални у ревности, у готовости да кад устреба, и поред сиротиње ваше падашном руком прилажете на потребе њере прађедовске и просвјете српске, но и та ревност ваша била би још и љепша, прилози ваши Богу још угоднији, те и заслуга вам на небу још и већа, када би свугдје и свагда и срцем и уснама и цијелим животом вашим ревновали за славу Божију, када би се свагда сјећали и држали мудре оне апостолске опомене, по којој и кад једемо, и кад пијемо, и кад ма што друго радимо, све у славу Божију ваља да чинимо. (I. Кор. 10, 31).

Но драги моји сами знате, да су се на жалост многи оглушили на ову лијепу апостолску науку, па не само што је се не држе, већ су се одали ружној и Богу мрској навици једној, која је управо супта противност ревности за славу Божију. А та је навика ружна, као слика Јуде издајника, ружна као прилика сина незахвалнога; несмислена, јер дубоко понижава човјека, који је по светом писму тек нешто мањим створен од анђела, при том је грјешна, јер вријеђа Бога, а од најштетнијих и најжалоснијих је посљедица, јер се онај, који се те навике држи, сваким даном отуђује од Бога и напосљетку губи душе.

А та ружна, несмислена, грјешна и душепагубна навика, којој се толики, не што би им срце покварено било, већ што су непромишљени, одају, јесте: псовање!

*

Када је Свевишњи Бог из превелике љубави ка људима преко изабраника свога у Израиљу, Мојсија, поставио закон, написао је у тај закон између осталијех и једну такву заповијед, која гласи: Не узимај име Господа Бога твога узалуд! Цио тај закон, па у њему дакле и ту заповијед с кољена на кољено примили смо и ми, и цио тај закон, па и ту дакле заповијед ваља нам свугдје и свагда савјесно испуњавати, јер милост Божију другчије не можемо заслужити. А заповиједи том забрањено нам је Господ и Створитељ наш, да се за сваку маленкост на Њега, као на свједока позивамо, а још више је забрањено, да Му се име Његово пресвето и све што је слави имена Његова намијењено, напада и бешчасти.

Била би лијепа срећа, да са овога светога мјеста могу рећи, и да ми ви, љубазни вјерни, можете потврдити, да се у нас та заповијед најтачније испуњава, и да пресвето име Божије вапстину свако за такву светињу сматра, коју грјешан човјек није достојан сваког часа ма зашто спомињати; била би лијепа свједочба ревности ваше, да вам не морам овдје предочити, да је на жалост приличан број оних, који пресвето име Божије ма зашто, сваког часа потрзају, оних, којима се лакше нег' ишта омакне са језика погана ријеч на Бога. Зар сте једанпут видјели човјека, гдје у јарости закрвављеним очима, стиснутим песницама, уз шкргутање зуба, као да су га адске силе спопале на сва уста хули и бешчасти најсветије име онога, који га је из небића у биће позвао, који га толико љуби, да је његова спасења ради, једнороднога Сина свога жртвовао, који га је посинио, који га је власником земље учинио, — али који га због хуле, за трен ока у прах и пепео може сатрти! Колико пута чујете толике ужасне поруге благости и милосрђа Божијег, толико роптање на Бога; колико их је, који у часу искушења, или кад их несрећа каква снађе, забораве, да Бог кога љуби, онога и кара, и да је све, што је од Бога, од меда слађе, — па у мјесто да се понизе пред Богом, пред оцем својим, који би их зато узвисио, а они небо и земљу измијешају, и нема светиње, коју ће погана уста њихова на миру да оставе.

Јелте браћо, да је ружна, да је одвратна слика ова?

А да запитате грјешника, богохулника зашто гријеши, не би вам знао рећи, до ли да хули зато, што је другог видио и чуо гдје хули, па се навикао; но ја ћу вам овдје рећи, да богохулник хули зато, што у непромишљености својој не води рачуна о томе, да се онај ко хули, одриче Бога, и тијем се приближује синовима таме, који су на Бога први хулу изрекли. Хули, зато, што не мисли шта ће

с њим бити; што је пропустио, да сазна, да су у народу израњском сваког, ко би похулио најсветије име Господње камењем засули (Лев. 24, 16) да му се ни трага ни имена не зна; хули, што не чита закон јеванђелски, у коме стоји, да „ко похули на Духа светог, нема опроштења на вијек, него је крив вјечноме суду“ (Мр. 3, 29) на коме ће бити почетак вјечних мука за све, који су Бога вријеђали.

Подсјетих те хришћанине на страхоту и грјехоту псовке и на праведни вјечни суд Божији, да се, ако си одан тој душепагубној навици, тргнеш, и пренеш, покајеш од срца и поправиш. Но кајање ваља да ти је искрено, а поправак сталан, а немој да се заваравaш бескрајном милошћу Божијом, која све опрашта. Истина је, да је милост Божија неизмјерна, и да сунце подједнако озарава и грјешнике као и праведнике, али је истина и она ријеч псалмопјевца, да је „милост Господња до вијека тек на онима, који га се боје; а правда његова на синовима синова тек онијех, који држе завјет његов, и памте заповиједи његове, да их извршују. (Пс. 103, 17, 18).

А прва и највиша је заповиједь његова, да га свом снагом срца и душе твоје љубиш, а не ружиш, јер за то те је и створио, да га поштујеш, а не понижаваш, хвалиш, а не да му замјераш, славиш, а не бешчастиш, и милости од њега молиш, а не да се са добротом његовом титраш!

Па не реци више погане ријечи на вјеру, већ стој и падај за њу, јер у вјери и кроз вјеру ћеш се спасти, она је веза, која те спаја с Богом. Па ко би се усудио да ту везу нападне?

Не ружи закона, већ га испуњавај, јер ти је закон учитељ твој, који ће те научити како ћеш Богу угодити; па зар да будеш као Јуда издајник, који се на учитеља свога дигао?

Не ружи цркве, већ је љуби, јер црква те је као и мајка твоја по рођењу твоме на њедра своја примила, и сву радост и жалост живота твога, као и мајка твоја с тобом подијелила; па ко би бездушан мајке своје вријеђао?

Не ружи крста, већ га цјеливај; јер би без крста сатани припао а крст ти је двери рајске отворио; а ко не би желио кроз њих проћи?

Не ружи анђела, већ му се моли, јер је Господ и теби једнога анђела чувара одредио, који ће те као и најбољи пријатељ твој, кад год га запиташ, најбоље посавјетовати и у недоумици свагда на пут Божији навратити; па зар да се најбољем пријатељу твом унредом за доброту његову одужиш?

Не ружи свеце, већ их призивај, јер очи се моле за те Богу,

као посредници између Бога и људи; па зар би смио да небеског заштитника свога увриједиш?

Не ружи никад ни свијеће, јер она ће ти души, кад те самрт снађе, пут ка Богу осв ијетлити; а ко не би желио да му душа двери рајске нађе?

Не ружи сунца, ни свјетила небеских, јер их је Бог створио; они те греју, они ти свијетле; не ружи ништа, што је на небу, нити што је на земљи; нити што је под земљом, нити што недогледна пучина морска скрива, јер све је то Бог премудрошћу дивно саздао, и све што је на земаљском шару, твојој управи, човјече предао.

Па за толика добра и за толику љубав, за толику част буди човјече Богу захвалан. Захвалност своју исказуј тијем што ћеш цијелим животом својим да ревнујеш за славу Божију. А да разноврсном искушењу не би подлегао, моли се често са псалмопјевцем: „постави Господе стражу код језика мојега, чувај врата уста мојих; не дај срцу мојему да застрани на зле помисли, да чини дјела безбожна.“ (Пс. 141, 3, 4). Амин.

Огласи.

К броју 106 474/I. 1—2

Распис натјечаја.

У сјеменишту источно-православног богословског училишта у Рељеву упражњено је више питомачких мјеста, која ће се попунити почетком школске године 1903./04.

Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога свршетком школске године примјеран путни трошак за одлазак својијем домовима преко ферија. За попуњење овијех упражњенијех питомачких мјеста расписује се овијем натјечај са додатком, да на те односеће се молбенице управити ваља надлежном епархијском митрополиту до најзад 28. јула (10. августа) тек. год.

Молитељи морају да докажу:

1 Крсниjем листом, да су источно-православне вјере.

2. Школском свједоџбом, да су са добријем успјехом свршили осам разреда велике гимназије, односно, ако таковић молитеља не би било, да су најмање свршили са добријем успјехом 6 разреда велике гимназије у Босни и Херцеговини, односно у подручју аустро-угарске монархије.

3. Свједочанством надлежне политичке области, да су припадници Босне и Херцеговине и да су беспријекорног понашања и неожењени.

4. Љијечничком свједоџбом, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

У Сарајеву, 29. (16.) јуна 1903.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

К рб. 106.475/I. 1—2

Распис натјечаја.

Почетком школске године 1903./04. подијелиће се неколико штипендија по 400 К онијем ученицима гимназије у Сарајеву, Д. Тузли и Мостару, који су вољни по свршеним гимназијским наукама посветити се свештеничком сталежу и у ту сврху ступити у источно-православно богословско училиште у Рељеву.

Онај који једну од тијех штипендија добити жели, имаде своју са крсницем листом, задњом школском свједоџбом, лијечничком свједоџбом и обвезницом (реверзом), да ће по свршеним гимназијским наукама ступити у рељевско богословско училиште, а у противном случају добивену штипендију земаљској влади у цијелости повратити — обложену молбеницу до најзад 22. јуна (5. јула) тек. г. дотичној котарској области поднијети.

Обвезницу имаде осим дотичног молитеља супотписати и његов отац, односно судбено постављени старатељ (тутор), а мора иста и судбено легализована бити. На молбенице без реверза не ће се обзир узети.

Сарајево, 29. (16.) јуна 1903.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Управа српско-православославног манастира Озрена.

Број 40. 1—2.

Натјечај.

На темељу наредби високодостојне АЕ. и Митрополије Зворничко-Тузланске, од 11. јуна 1903., број 499, расписује се овим натјечај на упражњено учитељско мјесто при српско-православној основној школи у манастиру Озрену, котар Грачаница (5 километара од жељезничке станице Босанско Петрово-село), — са годишњом платом од 1000 круна, станом — једна соба у манастирској згради и огријевом.

Дужност изабраног учитеља је ова: 1. обучавати ученике у сва четири разреда у прописаним предметима и црквеном појању; 2. у цркви редовно и тачно сваке недјеље и празника појање за пјевницом и дјецом обдржавати; 3. дјецу што више у пољопривреди, баштованству и воћарству поучавати, и 4. перо водити при одборским сједницама, а по могућности и у манастирској канцеларији.

Ко ово мјесто добити жели, нека се манастирској управи пријави најдаље до Преображења (6. августа) о. г. са молбом и прилозима: 1. да је Србин православне вјере; 2. да је свршио богословију или препарандију; 3. да је вјешт црквеном појању и правилу; 4. свједочбом религиозно-моралног и политичког владања, а старији учитељи и свједочбом о свом пошљедном службовању и 5. да је неожењен.

Првенство на ово мјесто имају свршени Рељевски богослови и они учитељи, који би се обвезали више година службовати при овој манастирској школи.

У манастиру Озрену, 20. јуна 1903.

Управитељ манастира:
Василије Ћуковић.

Натјечај.

Потписана општина треба на овдашњој срп. прав. четвороразредној народној основној школи једног учитеља, који ће имати бесплатан стан, огрев и плаћу од 1000 круна годишње. Учитељу је дужност дјецу у наставним предметима поучавати, а недјељним и празничним данима у цркви појати.

Молба са учитељским оспособљењем и другим потребним документима има се на потписану најдаље до 15. јула о. г. поднијети.

У Илијашу (Босна), 11. маја 1903.

Српско-православна црквено-школска општина.

Српско-православна Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 704. 1—3

Едикт.

Позива се овијем Мара рођ. Илинчић из Томине, котар Сански-мост, сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Илија Црљенчанин из Козице, котар Сански-мост поднио код овога духовног суда брачноразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 10./23. маја 1903.

Митрополит: **Евгеније.**

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 15. јула 1903. Бр. 13.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: синђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Исповиједање св. апостола Петра.

Ив. Перовъ.

Превео **Алекс. Живановић.**

(Осијек.)

(Мат. 16, 13—20; Марк. 8, 27—30; Лука 9, 18—21).

(Наставак.)

Они који разумијевају под кључевима јеванђеоско учење а под употребом њиховом проповиједање тога учења, веле, да Христове ријечи: *и што свежеш на земљи, биће свезано на небесима; и што раздријешиш на земљи, биће раздријешено на небесима* нијесу у директној свези са „влашћу кључева“ и тврде, да је Спаситељ тим ријечима обећао дати Петру сасвим другу пуномоћ и власт. „Власт кључева“ и „власт везати и дријешити“ — то су по њихову мнијењу два сасвим разна облика власти. Лајтфут држећи се тога, што су изрази *везати* (ligare) и *дријешити* (solvere) у јудејским школама били у честој употреби и означавали *забранити* или *дозволити* што, прогласити нешто дозвољеним или недозвољеним, држи, да је тај израз без сваке сумње и у Спаситељевим устима могао имати само такав и никакав други смисао[1]). Тога мишљења Лајтфутова држе се и новији тумачи. По мишљењу Плимптрову „власт кључева“ и „власт везати и дријешити“ јесу два сасвим

[1]) Horae Hebraicae et talmud. pag. 198.

различна појма. Власт везивања и дријешења давала је Петру ону власт, какву су имали равини (н. пр. школа Шамова, која је по јудејској пословици, *везивала* и школа Хилелова, која је *дријешила*) — власт, да објављује, која се правила морају држати, а која не (ср. Мат. 23, 4; Дј. ап. 10, 28). Дакле то је *законодавна власт* у цркви[1]). И по Мајерову мишљењу изрази *везати и дријешити* (δέειν καὶ λύειν) морају се тумачити по том равинском појмању и њиховој пракси[2]). Бајлаг се такође потпуно слаже са Лајтпутом. Држећи се њега он вели, да је „везати и дријешити" био обичан израз јеврејских учењака за означење законодавства, којим се изразом неки предмети морално свезивали, објављивали обвезнима, а други су објављивани отпуштенима, т. ј. морално необвезнима. У Талмуду се чешће сретамо са изреком: Schola schammaeana ligat, schola Hilleliana solvit *(шамајска школа је свезивала а школа Хилелова је раздрјешавала)*. Такав смисао највише одговара и опћем смислу Христове бесједе, коју је Он рекао Петру. Чим је ап. Петар својом проповиједју основао Христову цркву, његов је посао био, да даде тој новој институцији и организацију, да пропише за њу извјесни поредак живота, а према томе и да научи оне, који примају крштење, шта су они као хришћани дужни сматрати обавезним, а шта необавезним. Јер ма да се првобитно црква образовала у јудејском народу и у главном се држала поретка јудејског живота, како је он био одређен под утицајем закона и предања, ипак се ускоро показало, да није све, што је забрањено било Јевреју *свезивало* и хришћанину савјест, и да није све, што је изгледало дозвољено Јевреју, могло бити раздријешено за савјест хришћанинову (т. ј. дозвољено). И сад је тај, који је оснивао цркву и имао у власти кључеве небеског царства, требао одредити правила хришћанског живота и хришћанског морала, а то је и значило везивати и дријешити[3]). Но није тешко видјети да контекст јеванђеоске ријечи не даје никаквог основа, да се под кључевима, који су имали бити уручени ап. Петру разумије, да ће он проповиједати јеванђеоску науку и тим отварати врата у цркву Христову. Изводити такав смисао из јеванђеоског контекста не значи тумачити га, већ хотимично и навалице давати му онакав смисао, каквога он нема. Такав смисао не би одговарао свој уопће бесједи Спаситељевој о цркви. Оно претпоставља, да ће Петар уученим му кључевима тек сазидати цркву Христову, проповиједју својом привлачити у њу чла-

[1]) Фарраръ: Живнъ Іисуса Христа, прим. 801.

[2]) Krit.-exeg. Handb. üb. Evang. Matth. У том смислу тумаче изразе „везати и дријешити" Витринг (De Synag. Verer. p. 754), Фрич (Comment. Evang. Matth. 1826), Кајм (Die Geschichte Jesu von Nasara, (1867) и други.

[3]) Цит. чланак у „Revue Internat. Theologie".

нове; међутим Господ говори о цркви у пророчком духу као о тијелу, које ће имати да постоји у будућности, а Петра представља као оног, који влада у њој, као већ сазиданој и организованој. Петар ће постати управитељем цркве, кад она већ буде од Господа основана; он ће имати кључеве од врата већ потпуног и савршено устројеног здања. Ако и допустимо даље, да се под кључевима има разумјети јеванђеоска проповијед, како ћемо појмити пуномоћ Петрову, да том проповијеђу затвара испред невјерника улаз у цркву Христову? За њих је тај улаз затворен не каквим спољашњим и страним кључем, већ њиховим сопственим невјерјем, као што је сам Господ говорио о том Својим ученицима ријечима пророка Исаије (Мат. 13, 13—15). Јасно је, да ап. Петру под кључевима не само да такве пуномоћи није дато, већ ни да се није могла дати.

(Свршиће се).

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак).

Но ако су прва три јеванђеља фактички изишла на свијет прије 70. год., то овдашњи хришћани не само да су најтачније знали за њихове авторе, него су били у стању да правилно оцијене достојанство т. ј. достовјерност њиховога садржаја, јер су могли дознати све што је у јеванђељима изложено, из усменог причања о Христу, које је прелазило од уста до уста у кругу оних, који су у Христа повјеровали. Несумњиво је, да су већ од самога почетка у усменом предању, које се задржавало међу хришћанима, били познати као неоспорно достовјерни типови појединога причања о ријечи из земаљске историје и науке нашега Господа. Ови типови управ су и утврдили каноничка јеванђеља у писменој форми, а нарочито сагласност њиховога приповиједања са достовјерним усменим предањем о Христу и давали у очима првих хришћана неоспорно историјско достојанство нашим јеванђељима.

Што се тиче Јованова јеванђеља, то је и оригиналност његовога постанка и достовјерност његовога садржаја налазила за се потврде у самом усменом предању, које се нашљедно продужавало од од конца I. вијека до почетка III. вијека и које је да богме гарантирало, да у нашем јеванђељу нема ничега искварена или измишљена. Историјом је установљено (доказано), да је јеванђелист Јован доживио

вријеме Трајаново, који је ступио на пријесто 98. године по Хр. — Јован је дакле умро или пошљедњих двију година I. вијека или у почетку II. вијека. — Јасно је, да је Јован течајем свога живота т. ј. до самога краја I. вијека својим авторитетом, као лични ученик Господњи — пред савременим му хришћанима могао увијек да потврди или порекне истинитост предаваних из уста у уста или ширених писменим путем приповиједања о Христу, и да је или не фактички једно или друго јеванђеље производ ученика Христових или њихових сапутника. Но Јован је имао између других ученика Поликарпа, који је по достовјерним изворима умро 167. год. п. р. Хр. у 110. години свога живота. По томе се он растао са својим учитељем кад му је било 43. или 45. година и без сумње добро је запамтио од живог усменог говора Јовановога све, што је овај знао и могао му казати о своме божанском учитељу.

На пошљетку Поликарп је имао ученика Иринеја епископа Лионскога, који је умро мученичком смрћу за Христа год. 202. Овај знаменити отац црквени могао је подржавати и ширити међу хришћанима живо и достовјерно предање о Христу, које је наслиједио од Поликарпа, скроз до краја II. вијека, и не би сигурно у никаквом случају дозволио, да се међу његовим савременицима шири какво год. подметнуто (лажно) јеванђеље под именом Јовановим или под именом Јовановога јеванђеља, које се не би слагало са усменим казивањем о Христу самога Јована богослова, које је слушао Поликарп и предао Иринеју. — Но несумњиво је, да је Иринеју опет по истинитом предању добро била позната оригиналност и осталих трију јеванђеља и истинито исторички карактер њиховога садржаја; јер у својих 10 књига против јереси он наводи до 400 мјеста из свију наших јеванђеља.

Ипак ми не би казали свега у потврду фактичне принадлежности наших јеванђеља признатим од цркве авторима, кад би се ограничили само на показивање извода из наших јеванђеља у саставцима хришћана конца апостолскога и цијелога ближега му II. вијека! Имамо ми још са свим одређених и позитивних доказа из II. вијека, који су се сачували до данас, о постанку каноничких јеванђеља управ од лица којима се приписују. У том обзиру најприје је од неоцјењиве приједности за нас свједоџба Папија епископа јерапољскога о постанку првих двају јеванђеља. Папије био је савременик Поликарпа ученика Јована богослова. У својој књизи под насловом: „излагање нарека (управ откривења) Господњих“ послије обзнане, да је у њој наложио све, што су му саопштили апостолски ученици и сатрудници о дјелима апостолским, на по се о првом јеванђељу саопштава ово: „Матеј је на-

писао уједно и по реду откривења (Господња) на јеврејском језику, а преводио их је сваки, како је могао." — На ове свједоџбе долазимо да у први мах, чим је на свијет изашло Матејево јеванђеље, још није било никаквога писменога превода његовога на грчки, и по томе су хришћани из језичника, који су обично говорили грчки, при богослужењу и употреби на по се имали јеванђеље на јеврејском или тачније арамејском језику, и преводили су га на грчки само усмено сваки за себе, како је који знао и умио. — О томе времену Папије, који је умро у првој четврти II. вијека (око 120. г.) казује својим савременицима као већ прошлом и уз то релативно давно прошлом, о коме читаоци његове књиге или барем већина од њих, као што се види, ништа нијесу знали; за то је он и нашао за нужно да начини посебну примједбу о догађају, који је постепено у заборав одлазио. — Но ако је већ при почетку другога стољећа јеврејски оригинал Матејевог јеванђеља већина хришћана заборавила, то значи, да је он морао постати неколико десетака година пред тим стољећем т. ј. у прво доба рада апостолскога послије узнесења Христова на небо, као што то и тврди црквено предање, које каже, да се јеванђеље Матејево појавило на свијет не касније од 48. или 49. год. п. р, Хр. —

(Наставиће се).

Учење о покајању.

Рачунајући о свршетку кајања, преподобни оци имађаху у виду падање у тешке и смртне гријехе или стање порочно, страсно, које је преступно не само по хришћанина, него и по свакога човјека. С тога, говорећи о свршетку такове врсти кајања, у исто вријеме признаваху они, да сваки хришћанин има потребу, да се непрестано каје. О томе говори преподобни Пафнутије. — У осталом, на тај начин треба кајати само смртне гријехе; расположење према њима и кајање прекраћује се животом. А што се тиче лакших гријеха, у које и праведник пада на дан по седам пута и устаје (Приче 24, 16), кајање за њих не треба нигда да престаје, јер их сваки дан, с вољом или против воље, чинимо, или из незнања, или из заборавности, мислима и ријечима обманом, или због слабости тјелесне. За таке гријехе Давид, молећи Господа, моли опроштења говорећи: *Ко ће знати све своје погрјешке? очисти ме и од тајнијех* (Пс. 19, 12); а ап. Павле пише: *не чиним оно што хоћу, него на што мрзим, оно чиним. Ја несрећни човјек! Ко ће ме избавити од тијела смрти ове.* (Рим. 7, 15 и 24). Ми им се покоравамо с таком лакоћом, да, не пазећи ни на какву опрезност, не можемо их

никако избјећи. О њима говори најмилији ученик Христов овако: *Ако рећемо да гријеха немамо, себе варамо а истине нема у нама* (1. Јов. 1, 8) зато онај, који жели достићи више савршенства, не ће добијети много користи, ако се уздржава од недозвољених дјела, а међутим не вјежба се у оним врлинама, које могу бити доказом, да је задовољено за гријехе. Јер није довољно уздржавати се од гнусних порока, противних Богу, ако не буде чисте, савршене и богоугодне ревности к врлини.

У осталом, тако звани, обични свагдањи гријеси, — ма како да нам се чине неизбјежнима и с тога опроштеним, — треба да су предмет нашег постојаног старања. Уз нашу растрешеност, уз нашу непажњу на душевно расположење наше, уз недостатак критике и оцјене наших ријечи и дјела, уз постојану бригу за свјетска дјела, наши свагдањи гријеси могу теретити душу, изагнати из ње страх Божји, охладнити према вјери, произвести равнодушност к добру и на тај начин запријечити дјеловање благодати Божје на нас, која ште отворено срце. С тога, св. оци проповиједајући покајање, као безусловно неопходно средство за очишћење душе од свију и сваких гријехâ, осим тога, препоручиваху и друга средства, да се они загладе. „Гријеси се могу загладити, пише преподобни Пинутије, осим свеопћом благодати крштења и мученишгва и многим дјелима покајања. Јер се вјечно спасење обећаје: 1. не јединому само кајању, о коме говори ап. Петар: *Покајте се и обратите се, да се очистите од гријехова својијех* (Дј. ап. 3, 19); 2. него још *љубав* покрива мноштво гријеха (1. Петр. 4, 8); 3. милостињом лијече се ране душе наше, по томе, као што вода гаси огањ, исто тако милостиња заглађује гријехе (Сир. 3, 30); 4. сузе перу гријехе; јер цар Давид рекавши: *сваку ноћ квасим одар свој, сузама својим постељу своју* (Пс. 6, 6), даље говори, да их није узалуд пролијевао: *идите од мене сви, који чините безаконье, јер Господ чу глас мој* (Пс. 6, 8); 5. исто тако заглађују се гријеси исповијеђу: *исповиједам Господу преступе своје, и ти скиде с мене кривицу гријеха мојега* (Пс. 31, 5); *опомени ме, да се судимо, кажи, да се оправдаш,* (Иса. 43, 26); 6. тугом душевном и тјелесном задобива се опроштење гријехâ: *види јаде моје и муку моју, и опрости ми све гријехе моје* (Пс. 24, 18). Нарочито се уништују гријеси исправком наших обичаја; *уклоните злоћу дјела својих испред очију мојих учите се добро чинити, иштите праведу исправљајте потлаченога, дајте правицу сироти, браните удовицу, тада дођите па ћемо се судити: ако гријеси ваши буду као скерлет, постаће бијели као снијег; ако буду црвени као дрвад, постаће као вуна* (Иса. 1, 17—18); каткад молитве светих заглађују гријехе: *ако ко види брата*

својега гдје гријеши гријех не к смрти, нека моли и даће му живот (1. Јов. 5, 16); или: *болује ли ко међу вама, нека дозове старјешине црквене, те нека читају молитву над њим, и нека га помажу уљем у име Господње. И молитва вјере помоћи ће болеснику, и подигнуће га Господ; и ако је гријехе учинио, опростиће му се* (Јак. 5, 14 и 15); 9. каткад дјела милосрђа и вјере: *милошћу и истином очишћа се безакоње* (Приче 16, 6); 10. помоћ са стране других: *онај који обрати грјешника с кривога пута његова спашће душу од смрти и покриће мноштво гријеха* (Јак. 5, 20), 11. праштања увреда другима, које нам нанијеше: *ако опраштате људима гријехе њихове, опростиће и вама отац ваш небески* (Мат. 6, 14). Ето, на колико се начина може заслужити милосрђе Божије. Знајући за те начине, нико не треба очајавати, когод жели спасења. Јер ако ти не можеш загладити гријеха свога постом због тјелесне немоћи, а ти их искупљуј милостињом. Ако немаш да дадеш што сиромаху, премда сиромаштво никога не ослобађа од тога дјела, то се можеш очистити моралним животом. Ако угушујући своје страсти и пороке не можеш достићи савршенства, а ти се побрини барем за спасење других. А ако се осјећаш неспособним за ту службу, а ти покри гријехе своје дјелима љубави; ако те је ма што учинило неспособним за то а ти молитвом и заступством светих моли смјерно, да се излијече твоје ране.... Осим ових средстава, дала нам је благодат Божја још једно лакше средство — а то је: праштање другима њихових гријехова: и҆ ѡ҆стави на́мь до́лги на́шѧ, ꙗ҆коже и мы ѡ҆ставлѧемъ должникѡмъ на́шимъ (Мат. 6, 12).

Предлажући на тај начин средства да се загладе гријеси, свети оци савјетоваху, да није хришћанину нужно ослањати се на своја добра дјела, већ постојано имати у себи самоосуђење и, не мудрујући, постојано пребивати у покајничким чувствима и расположењима. Они хвалише самоосуђење, као темељ свију врлина. „Ако човјек буде у свему кривио себе, говори о. Пимен, у свему ће се одржати“. Оно чини, да је душа достојна љубави Божије. Исти О. говори: Авигеја рече Давиду: во мнѣ неправда моѧ (1 Цар. 25, 24), и Давид, саслушавши ријечи, заволи је. Авигеја представља душу, Давид Бога: ако душа окривљује себе пред Господом Богом, Господ ју милује.

Самоосуђење и постојано кајање, које отуда проистиче рађа плач и душевну скрушеност. То се разјашњује самим кајањем. Оно се подржава размишљањем о догматима вјере, а нарочито размишљањем о непостижљивој љубави Божијој к човјеку и о смрти; с друге стране, кајање обраћено на посматрање и искушававање унутрашњега човјека, на срце, гдје се зачињу и образују и откуда исходе разни мотиви

човјечјега рада. И зато, што се човјек више задубљује у мисао о Богу, чим више представља потребу јеванђеоскога закона, тијем утјешљивија и слађа постају за њега размишљања о предметима вјере, нарочито о љубави Божијој, и тијем идеалније, више и светије јављају се за њега потребе јеванђеоскога морала; и с друге стране, чим пажљивије и дубље завирује он у своје срце, тим јасније опажа он његову нечистоћу несавршенства свога владања, удаљеност живота од јеванђеоских идеала, и тијем се већма поражава дубљином падања човјекова и повриједе његове природе. „Што је човјек ближе к Богу, тијем више сазнаје да је грјешан, говори један старац. Пророк Исаија, кад је видио Бога, назвао је себе *нечистим* (Ис. 5, 6). „Кад сам био млад, мислио сам у себи: може бити, да ћу учинити што добро; а сад, кад остарих, видим да немам у себи ни једног доброг дјела". Други учитељ говори о плачу ово: „ужасавам се и дивим, на који начин плач и тако названа жалост садржи у себи радост и весеље, као што саће садржи мед у себи. Чему се отуда учимо? томе, да је таково осјећање заиста дар Божији. Православна црква тјеши у лику преподобних таке подвижнике, који су познати били због непрестаног плача за гријехе; она их тјеши по ријечима Господњим: *Благо онима који плачу, јер ће се утјешити* (Мат. 5, 4). Такав је на пр. био О. Диоскор, који је на питање ученика: зашто плаче? одговорио: плачем за гријехе моје, — и кад му је рекао: ти немаш гријеха, — одврати му: увјеравам те сине мој, кад би ми могуће било видјети своје гријехе, мало би било троје или четверо, да би их оплакали. О преподобном Арсенију Великом приповиједају, да је за сво вријеме живота свога, сједећи за послом, имао на грудима рубац због суза, које му из очију капаху. О. Пимен, кад је чуо, да је Арсеније умро, заплакавши рече: благо теби Арсеније, ти си оплакао себе у овом свијету. А такав је био свети Јеврем Сирон. Плакати за њим било би то исто, пише св. Григорије Ниски, што за друге уписање ваздуха; дању и ноћу лио је он сузе. Сам св. Јеврем говори за себе: „Кад легнем ради одмора, љубав твоја према људима, Господе, долази ми на ум, и ја устајем усред ноћи, да им се захвалим, али сјећање на гријехе моје страши ме, и ја почињем гушити се у сузама готов да духом клонем, да ми полумртву не притекну у помоћ цариник, грјешница, Хананејка, крвоточива жена, Самарјанка. Тужи, душо моја, тужи за оним благама, која си примила од Бога па и изгубила. Тужи за дјела сва, која учини. Тужи о свему, у чему је Бог показао своју дуготрпљивост према Богу. Ходите, браћо моја, ходите слуге Христове, тужимо срцем и плачимо пред њим дан и ноћ. Ходите, да размишљамо о оном страшном и грозном суду и о осуди, која ће за њим слиједити."

Туга светога Јеврема, при свој дубљини, није била туга какве год сумње, сузе његове долажаху од срца, пунога љубави према Господу, и наде на Спаситеља. Сузе његове бјеху сузе слаткога осјећаја. С тога је, како говори св. Григорије, лице Јевремово цвало и сјало радошћу, кад год се поток суза̂ лио из његових очију.

Ето такове спасоносне плодове доноси нам истинито покајање! Заиста, оно нас чисти од погубнога отрова грјеховнога, који је проникао сву нашу природу. —

„Церков. Вѣдом.“

Јован Петровић,
протопресвитер и кр. проф. у Загребу.

Из пастирске праксе.

Може ли свештеник у крајњој нужди и без епитрахиља исповиједати?

Сагласно са црквеним уставом обвезан је свештеник да у епитрахиљу исповиједа. Но „нꙋжды ради и законꙋ премѣненїе бываетъ“ вели апостол. На то начело се позивају неки свештеници кад им ваља кога од цркве далеко, н. пр. на путу исповиједати, пријети опасност, да би лице које тајни покајања приступит жели, за вријеме док би се до епитрахиља дошло умријети могло. У Русији се неки свештеници у таком случају тијем испомажу, што скину појас и метну га око врата као епитрахиљ свезавши му крајеве на два три мјеста. Књига Руководство длѧ селскихъ пастирей не налази у тој пракси ништа грешнога, примјећује ипак, да се на ту сврху употребљани појас не може више као обичан дио свештеничког ванцрквеног одијела употријебити, са разлога, што се по правилу црквеном никаква ствар, која је у богослужбену сврху употријебљена, не смије се у обичним животним ванцрквеним приликама употријебити. Но у крајним случајевима може се исповиједати чак и без импровизираног епитрахиља, јер н. пр. у требнику Петра Могиле (В. о покаѧнїи стр. 342.) стоји да је свештеник обвезан тајну исповиједи у епитрахиљу, па шта више: „болшеѧ же ради вѧ чести даже и въ фелони“ обавити али му је у крајњој нужди дозвољено свештену радњу и „кромѣ сихъ обоихъ свѧщенныхъ одеждъ“ обавити. Требник Петра Могиле нема додуше канонске важности, но нема спора, да се обзиром на крајњу потребу (а та је само смртна опасност и апсолутна немогућност набавке епитрахиља) може по њему поступити, као што је у крајној нужди дозвољено и тајну крштења и без епитрахиља, тога видљивога знака благодати свештенства обавити. По себи се разумије, да сваки свештеник има такви случај своме дијецезану накнадно пријавити.

Може ли се тајна јелеосвећења над истим лицем, у истој болести повторити.

Пракса је црквена у овом питању сагласна са упуством требника П. Могиле, по коме „у једној и истој болести тајна ова да се не повторава, осим ако је болесник оздравио, а послије се поново разболио.“

Како ваља причестити оне, који са каквог било разлога не могу окусити вина?

Такав случај зацијело може само ушљед тешке какве болести наступити. Но да се ни тим вјернима не ускрати примање свете тајне евхаристије препоручује Паст. Собес. да их свештеник са частицама спремљеним за болне причести, имајући частицу у води омекшати. Може их и са новоосвећеним агнецом причестити, но у том случају има односну частицу са кап-двије пресвете крви наквасити, а послије вјерном у кашичици са мало воде дати. Ово упуство у своје вријеме издана је Минска епарх. власт у Русији (В. VII. изд. Паст. Собеседника — Москва 1889. Стр. 176., 312., 87.)

Протопр. **Дим. Јанковић.**

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

Црква у Русији.

Заседање св. Синода. Недавно су одржане сједнице св. Синода руског. Као главно претресање бијаху предлози односно четири тачке, које је на руски св. Синод управила Њег. Светост патријарх цариградски Јоаким III. Те четири тачке, у којима је Њег. Светост тражила мишљење св. руског Синода, нашле су ове:

1. Како и на који начин би се могло извести уједињење свију источно-православних цркава?

2. Како да се спроведе и да ли је могуће сједињење римокатоличке и протестантске цркве са источно-православном?

3. Питање о старо-католицима.

4. Измјена старог календара.

Св. Синод руски исцрпно је претресао сва ова питања и послије дугог савјетовања изјавио, да је у данашњим приликама извршење горњијех предлога посве немогуће. Одговор св. руског Синода у главном гласи овако:

1. Источно-православна црква у лицу својих епископа уједињује се путем заједничких сборова. Ма колико да је потребно и важно то уједињење, у којем би преставници појединих автокефалних цркава живом ријечју расправљали искрена питања, ипак је то у данашњим приликама неизводиво, јер су црквене границама државним одијељене и односи црквени дотаћи би лако могли односе

државне. У осталом вриједно је и потребно, ма у којем облику, предметом сталног расправљања учинити реформу црквеног реда и питање нових вјерских покрета. Идеју јединства међутијем не треба документирати, али је треба чврсто и стално у свијести својој држати и остваривати је у црквеној пракси.

2. Што се пак тиче нашег односа гледе цркве римокатоличке и протестантске, то руска црква, споразумна са истинито вјерујућим автокефалним црквама, у молитви и врућој жељи чека и нада се, да ће некадања дјеца оне матере цркве, која су сада ушљед зависти и непријатељских силетака одијељена од ње поново се кајући за гријехе своје, њој повратити и пасти на груди оне и апостолске цркве и њених јединих пастира. Срца су наша отворена (II. Кор. VI., 11) и готови смо све могуће учинити, да на земљи блажено јединство наступи. Али на велику жалост нашу и тугу свакога правог чеда цркве, не можемо данас на то ни помислити, да умекшамо односе наше са хришћанима западним и да их са љубављу на сједињење позовемо. Преча нам је зебња и страх, како да одбранимо повјерено нам стадо од неуморних покушаја и борби како од стране римокатоличке тако и протестантске цркве.

Познате су нам тежње Рима. Ми се не смијемо дати завести мирољубивим химнама и изјавама пуним љубавним. Ми у томе не смијемо заборавити прави њихов смјер, за то треба да смо још пажљивији и још чвршће да стојимо на земљишту наше православне цркве, него икада. У данашње доба зближење са протестантима још је неостварљивије. Они нашу цркву сматрају за душевну мртву, мрачњачку и залуталу. Шта више сматрају нас обожаваоцима идола. Једино англиканска црква показује поштовања према цркви нашој.

3. Борбе и тежње старокатолика св. Синод признаје и готов је све учинити, да њихов пут уравна и правој вјери управи. Али на жалост оно данас није тако лак посао. Мјесто некадањих вођа нови заузеше, а ове су већ протестантске идеје и наука ометљавила.

4. Промјена календара одавно занима св. Синод. Са овијем се питањем бави један научан одбор. Па и овдје гледе сједињења са григоријанским календаром може бити говор само о изједначењу у погледу свјетског рачунања времена, јер ће црква и на даље задржати јулијански календар.

5. Најпослије указује св. Синод и на ту жалосну појаву, да у крилу автокефалне цркве појављују се нова цијепања и нови раздори. Тако поред православне цркве постоје: несторијанци, јерменц, копти и други.

На Западу.

Избор папе. Како је свијет у овај мах заинтересован смрћу папе Лава XIII., те како се очекује, и избор новога папе, — то хоћемо да у кратким потезима упознамо читаоце наше са самим начином вршења избора новога папе.

Према садашњим одредбама избор папе бива овако: чим папа умре отиде кардинал камерленго у службеним хаљинама у папски двор, да о смртном случају и о лицу напише исправу. У исто вријеме узме он од рибичара папски печат као и све остале печате. За тијем кардинальски колегијум изабере камерленгу, три помоћника, три епископа, који се сваки трећи дан мијењају, те с којима он до избора новога папе врши највишу власт. Трећи дан по папиној смрти и послије његове свечане сахране у сакраментској капели отпочињу рад оних десет конгре-

гација кардинала, који имају да учине нужне припреме за избор. У првој, пошто се прочитају буле које се односе на папу, кардинал камерленго разбија печате У осталима чине се припреме за конклав. Десетог, а најдуже дванаестог дана послије папине смрти, цио кардинальски колегијум уђе у конклав, све двоје по двоје, пјевајући: Veni creator spiritus. С њима уђе у конклав и потребан број слугу, конклав је латинска ријеч и означава управо оно мјесто или простор, у који се кардинали скупљају да бирају папу. Ушљед тога и сам тај скуп кардинальски назват је конклав. Према одредбама о начину бирања папе, које је одредбе донио папа Григорије X. на лионском црквеном сабору г. 1274., конклав се морао састојати из једне собе без зидова, који би је дијелили, без завјеса и морао је имати једна једина врата, која би се пошто кардинали уђу, добро чувала. Кроз један прозор додавало се скупу потребно јело, и кардинали из ове собе нијесу смјели дотле на поље излазити, докле год не би папу изабрали. Пошто се конклав држи у Ватикану, то су на галеријама Ватикана за свака два кардинала подигли читав низ малих ћелија. Једино приликом избора Лава XII. у години 1823. скупили су се кардинали у палати на Монтекавалу. Првога дана у вече, кад кардинали уђу у конклав, сва она лица, која не спадају у њихов ред, морају изаћи напоље. Сјутра дан један одбор, кога бирају кардинали, даје кроз прозор на вратима аудијенције страним посланицима и варошким изасланицима. Ако бива избор у Ватикану, онда се кардинали двапут дневно скупљају да бирају папу. Избор се врши или акламацијом, компромисом или пак затвореним гласаницама (гласачким листићима). У овом посљедњем случају потребне су за избор папе две трећине гласова присутних кандидата. Нема ли потребан број гласова, онда се гласанице у одређени час спале помјешане са мокрим сјеном у једном нарочито за то одређеном, камину, и плави дим, који тада излази из димњака, знак је, да се у избору није дошло ни до каква резултата. Је ли се пак избор извршио онда се те гласанице саме без примјесе сјена спале, те тада бијели дим који из димњака излази објављује свијету да је избор извршен. За папу се може бирати свако лице, односно сваки одрасли католик мушкога спола. Чак су и лајици неколико пута постајали папе. Но од 1378. г. папа је непрестано биран између кардинала, а од времена папе Адријана VI. (1522.) свакад су за папе бирани Талијани. Пошто се изврши избор, изабрани каже име, којим ће се као папа звати; потом се обуче у орнат папски и за тијем даде први благослов кардиналском колегијуму. За овијем прими подворена од свих кардинала, а кардинал камерленго преда му рибарски прстен (annulus piscatoris). То је један мали печат, који папски секретари ударају од 13. вијека на бреве. На том печату стоји папино име и насликан је св. Петар, како у чамцу извлачи мрежу рибарску. Послије папине смрти камерленго разбије овај његов печат. Када је нови папа примио рибарски прстен онда први кардинал ђакон положи заклетву послушности, те одмах похита на велику ложу (Granloggia) цркве св. Петра, да народу огласи избор. За тијем се папа у пратњи свих кардинала однесе у цркву св. Петра, гдје уз појевање Te Deum laudamus прима од кардинала адорације (т. ј. љубе га у ноге и у руке), а он сам даје им пољубац мира. На завршетку подијели он народу благослов апостолски, затијем скине папски орнат, те га онда пренесу његове собе. Папско освећење и интронисација пак бива или на сам дан избора или одмах сјутрашњег дана.

Читула.

Дана 19. маја 1903. г. послије дугог и тешког боловања преселио се у вјечност јереј Миладин Глушац, свештеник Хадровачки, у котару Санскимост.

Покојник је рођен у истој парохији у селу Слатини године 1835; родитељи су му били тежаци, прва наука његова била је буквар и часловац, а послије довршио основну школу у селу Јесеници код Крупе. Пошто је свршио основну школу оде у Сарајево, те буде произведен за ђакона 13. јануара 1863. а за свештеника сутрадан на св. Саву од Митрополита Игњатије, у старој сарајевској цркви, те му одма би повјерена парохија хадровачка, на којој је вијерно служио свој народ пуних 40 година.

За вријеме устанка 1876. год. покојник је заузимао видно мјесто међу устанима. Иза себе оставља доста велику породицу, 4 сина и 3 кћери. Бог да те прости и помилује добри оче Миладине!

Јавне захвалности.

Честити Србин и добри хришћанин Гавран Ивић, тежак из Поповића даровао је у парохијалну цркву у Вагану: Двије литије у вриједности: 360 круна. — Једно звоно у вриједности: 400 крува и још у готовом новцу: 100 круна.

Бог му дао дуг живот, здравље и весеље, на њега се и друга браћа Срби угледали.

Из звања срп.-прав. парохије ваганьеске, 15. јуна 1903.

Мих. Т. Антонијевић,
свештеник.

Браћа Риза-бег и Фуат-бег Хаџи Али-Пашићи из Брезовапоља, испуњавајући обећање свога покојног оца Рифат-бега, извољели су на 22. маја (4. јуна) о. г. као поклон грунтовно превести на српско-православну црквену општину у Пиперцима око 36 дунума земље, на коме земљишту је још за живота и по одобрењу њихова оца црква подигнута била, али се земљиште није могло због болести и смрти оца им до сада превести.

Поводом тим сматра потписани за своју дужност, да горе наведенима у име народа своје парохије своју захвалу јавним путем изрече!

Пиперци 1./14. јуна 1903.

За срп.-правосл. црквену општину:

Ђорђе Свитлић,
парох.

Димитрија Аничић прозван »Рус«, у својој 50. год. овђе 7. јуна 1903. преселио се у вјечност и на смртном часу даровао је у овдашњу срп.-правосл. цркву 394 круне.

Покојник рођен је у Раткову, кључком котару, и прије 15 год. дошао је у Кључ, није се никад женио, био је пука сирота; али је био благонаравам, побожан, истинит, понјерљив и трезвен; те због својих тих врлина био је као члан породице у свачију кућу у мјесту примљен, угошћен и поможен.

Оно новчића што је од кога за своју послугу добивао сносно је као пчелица восак у кошницу у своју штедионицу, те је до последњег дана сачувао, и за своју бесмртну душу кандило прислужио.

Бог му подјелио рајско насеље.

Из протопрезвитерског звања у Кључу 2. јула 1903.

Миле А. Попадић,
хади-прото.

„Просвјета"

друштво за помагање Срба ђака

из Босне и Херцеговине.

Број 358.

Објава.

Јављамо свима онијем, који хоће да траже од „Просвјете" какву припомоћ или штипендију, да им треба послати молбу на главни одбор друштва „Просвјете" преко пододбора или повјереника мјеста одаклен су. Много нам је молби стигло другим путем, те јављамо свијем, који нијесу послали молбе преко пододбора или повјереника, да им молбе не ћемо узети у обзир, него нека сваки понови молбу и пошаље је преко пододбора или повјереника, ако жели да што добије. Уз молбу треба послати задњу школску свједоџбу. Ђаци великих школа шаљу колоквијалне свједоџбе или испитну свједоџбу и — ако први пут моле — индекс, да видимо шта су свршили. Са више страна су нас питали, треба ли молити за штипендију и онијем ђацима, који су прошлој 1902./903. школској години уживали штипендију од „Просвјете", или ће им се давати и на даље без молбе. Јављамо да треба свијем молити јер им је у прошлој години дата штипендија само за једну годину.

Пошто висока Земаљска Влада даје сваке године знатан број штипендија, то ће „Просвјета" и ове године као и прошле тражити од својих молитеља, да докажу, да су молили високу Земаљску Владу, па да су били одбијени. Велики је број молитеља, па због тога треба да сви моле најприје Владу или градску општину, па тек онда „Просвјету".

Из једанаесте редовне сједнице главног одбора друштва „Просвјете" држане 30. јуна 1903. у Сарајеву.

Предсједник:
Ристо Х. Дамјановић.

Тајник:
Шћепан Грђић.

Огласи.

Натјечај.

Потписана општина тражи учитељицу Српкињу православне вјере за I. и II. разр. српске основне школе. Годишња плата је 800 круна (осам стотина круна), коју ће мјесечно унапријед примати. Осим плате има лијеп стан са огријевом. Дужности су истој ове: подучавати дјецу из прописаних предмета у прва два разреда, женску дјецу ручни рад у сва четири разреда, недјељом и празницима са дјецом у цркву ићи. Ко жели ово мјесто добити нека се општини најдаље до 1. августа (по ст. кал.) о. г. јави са својим свједоџбама о свршеној учитељској школи и моралном политичном владању.

Варцар Вакуф (Босна) 25. јуна 1903.

Српско православна црквено школска општина.

Управа српско-православославног манастира Озрена.

Број 40. 2—2.

Натјечај.

На темељу наредбе високодостојне АЕ. и Митрополије Зворничко-Тузланске, од 11. јуна 1903., број 499, расписује се овим натјечај на упражњено учитељско мјесто при српско-православној основној школи у манастиру Озрену, котар Грачаница (5 километара од жељезничке станице Босанско Петрово-село), — са годишњом платом од 1000 круна, станом — једна соба у манастирској згради и огријевом.

Дужност изабраног учитеља је ова: 1. обучавати ученике у сва четири разреда у прописаним предметима и црквеном појању; 2. у цркви редовно и тачно сваке недјеље и празника појање за пјевницом и дјецом одбржавати; 3. дјецу што више у пољопривреди, баштованству и воћарству поучавати, и 4. перо водити при одборским сједницама, а по могућности и у манастирској канцеларији.

Ко ово мјесто добити жели, нека се манастирској управи пријави најдаље до Преображења (6. августа) о. г. са молбом и прилозима: 1. да је Србин православне вјере; 2. да је свршио богословију или препарандију; 3. да је вјешт црквеном појању и правилу; 4. свједочбом религиозно-моралног и политичког владања, а старији учитељи и свједочбом о свом пошљедном службовању и 5. да је неожењен.

Првенство на ово мјесто имају свршени Рељевски богослови и они учитељи, који би се обвезали више година службовати при овој манастирској школи.

У манастиру Озрену, 20. јуна 1903.

Управитељ манастира:
Василије Ћуковић.

К броју 106.474/I.

Распис натјечаја.

У сјеменишту источно-православног богословског училишта у Рељеву упражњено је више питомачких мјеста, која ће се попунити почетком школске године 1903./04.

Питомци добивају у сјеменишту бесплатан стан, храну, одијело и наставу у богословским предметима, осим тога свршетком школске године примјеран путни трошак за одлазак својијем домовима преко ферија. За попуњење овијех упражњенијех питомачких мјеста расписује се овијем натјечај са додатком, да на то односеће се молбенице управити ваља надлежном епархијском митрополиту до најзад 28. јула (10. августа) тек. год.

Молитељи морају да докажу:

1. Крсним листом, да су источно-православне вјере.

2. Школском свједоцбом, да су са добријем успјехом свршили осам разреда велике гимназије, односно, ако таквих молитеља не би било, да су најмање свршили са добријем успјехом 6 разреда велике гимназије у Босни и Херцеговини, односно у подручју аустро-угарске монархије.

3. Свједочанством надлежне политичке области, да су припадници Босне и Херцеговине и да су беспријекорног понашања и неожењени.

4. Лијечничком свједоцбом, да су тјелесно и умно потпуно здрави.

У Сарајеву, 29. (16.) јуна 1903.

Земаљска влада за Босну и Херцеговину.

Српско-православна Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 704. 2—3

Едикт.

Позива се овијем Мара рођ. Илинчић из Томине, котар Сански-мост, сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Илија Црљенчанин из Козице, котар Сански-мост поднио код овога духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истеченју споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 10./23. маја 1903.

Митрополит: **Евгеније.**

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 30. јула 1903. Бр. 14.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: синђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Исповиједање св. апостола Петра.

Ив. Перовъ.

Превео **Алекс. Живановић.**

(Осијек.)

(Мат. 16, 13—20; Марк. 8, 27—30; Лука 9, 18—21).

(Свршетак.)

Исто тако је без основа и самовоља је, тумачити власт везивања и дријешења талмудским изрекама и таквим изразима, који носе на себи карактер равинског тумачења и који приличе само таквом тумачењу, но не одговарају духу јеванђеоске науке. Нити у старом, завјету, нити у новом не може се показати примјер, да глаголи δέειν и λύειν значе *забрањивати* и *дозвољавати* и ма да Бајплаг такве примјере наваћа у ријечима самога Исуса Христа (Мат. 5, 10; Јов. 10, 35; Мат. 23, 4), ипак је то неосновано. Право, сопствено значење тих глагола каже нам, да се они не могу употребљавати у равинском смислу: δέειν управо значи *свезивати, окивати, задржавати*, а λύειν — *дријешити скидати с кога што, раскидати узе, ослобађати.*

Св. Јов. Златоусти[1]), блаж. Теофилакт[2]), Јероним[3]), Јевт. Зигабен[4])

[1]) Бесѣд. на Еванг. Матѳ. стр. 420.
[2]) Толков. на Еванг. Матѳ. стр. 287.
[3]) Comment. in Matth.
[4]) Толков. на Еванг. Матѳ. стр. 249.

и од коментатора Еразмо Ротердамски[1]), Олсхаузен[2]), де Вете[3]), Блек[4]) Кај[5]), Преосв. Михаилъ[6]) и други[7]) под обећаном Петру од Спаситеља влашћу *везивати и дријешити* разумијевају власт његову, да отпушта и не отпушта гријехе, да их праштa и не праштa. Такво схваћање одговара и контексту тих јеванђеоских ријечи, а њега потврђују и друга, паралелна мјеста из Јеванђеља. Оригинални контекст те јеванђеоске ријечи категорично свједочи, да је прва половина *(даћу ти кључеве од царства небескога)* у непосредној вези са другом *(што свежеш на земљи* и т. д.) и да се њом разјашњава, — наиме: прва говори о пуномоћи Петровој, да пусти или не пушта у царство небеско; а друга нам каже, на који ће начин вршити он ту пуномоћ, шта ће се односити на његову „власт кључева" и у чему ће се она састојати. Петрова „власт кључева" изражаваће се у том, што ће он везивати и дријешити, а шта ће везивати и дријешити, то се види из сравњења овог јеванђеоског мјеста са паралелним му јеванђеоским мјестима. У 18. гл. Матејева јеванђеља Исус Христос тумачећи Својим ученицима, како ће се они односити као будући пастири црквени[8]) према грјешним хришћанима и дајући им власт, да неким грјешницима (који се кају) опраштају и да их остављају у цркви (Мат. 18, 15), а неке (нераскајане) да одлучују од цркве (ст. 17), свршава Своју бесједу истим ријечима о истом предмету, које је рекао Петру: *што год свежете на земљи, биће свезано на небу и што год раздријешите на земљи, биће раздријешено на небу* (ст. 18). Из самога склопа те бесједе види се јасно да Господ овдје под везањем и дријешењем разумијева праштање и непраштање гријехова, отпуштање и неотпуштање грјешнику кривице. Ту је власт Он обећао, да ће дати и Петру, т. ј. власт, да пушта или не опрашта гријехе грјешним члановима цркве, што је значило за њих, да смију остати у цркви, у друштву хришћанском, или да су искључени из ње. Послије, након васкрсења из мртвих, Он је и даровао ту власт апостолима, рекавши: *којима опростите гријехе, опростиће им се, а којима задржите, задржаће се* (Јов. 20, 22—23).

[1]) Paraphrasis in Nov. Jesu Christi Testam., Hannover, 1868.

[2]) Bibl. Comment. I.

[3]) Exeg. Handb. 7. N. T. Bd. 1.

[4]) Synopt. Erklär. d. drei erst. Evang.

[5]) Comment. üb. Evang. Matth

[6]) Толков. Еванг. отъ Матѳ стр. 298

[7]) Н. пр. Лутер, Бева, Калвин, Малдонат, Гроције, Неандер, Крузије, Делингер и др. Вид. Meyer, Krit. exeg. Handb. üb. d. Evang. Matth. стр. 357.

[8]) Бајшлаг у цитираном већ чланку сасвим без основа тврди, да у 18. гл. Христос говори не о апостолима, већ о свима, који вјерују у Њега и да тумачи наиме њихов одношај према браћи, која гријеше.

Пошљедња два јеванђеоска мјеста (Мат. 18, 15—18; Јов. 20, 22—23) нам међу осталим кажу 1., да је власт опраштања и неопраштања гријехова дата била свима апостолима, а не самом Петру, и он у том погледу није ништа одликован пред њима, као што тврде римо-католици, који на томе зидају искључиву власт папа, као Петрових нашљедника, да они могу располагати ризницом прекодужних заслугâ (thesaurus meritorum) и да дају индулгенције и 2. да су се они том влашћу могли користити само у име Исуса Христа, по сили Његових заслуга и посредством благодати Св. Духа, која се даје грјешницима само тајном покајања.

Неки не само протестантски, већ и римо-католички тумачи сумњају у оригиналност цијеле бесједе Спаситељеве, коју је он изрекао ап. Петру послије његова исповиједања и која је изложена у 17—19 ст. Матејева јеванђеља, те тврде, да је она унесена у јеванђеоски текст касније, а то доказују тим, што ње нема у јев. Марка и Луке[2]). Но та претпоставка није оправдана већ с тога, што се Христос, кад је изнио пред ученике тако знаменито питање, и кад је добио од Петра тако знаменит одговор, није могао ограничити само на то, да забрани апостолима, да не говоре, да је Он Христос (ст. 20), а да ништа не каже о достојанству Петрова одговора, да га не одобри. Разлика у причању јеванђелиста се може без сумње протумачити тим, што јев. Матеј излаже догађај подробније, а Марко и Лука краће. „Марко и Лука, говори Јевт. Зигабен, ради краћег излагања скратише Петров одговор па с тога и не спомињу о похвали Петру и о другом дијелу бесједе. А Матеј је ради тачности записао све то, одавајући уједно тим почаст врховном апостолу“[3]). Оне, који одбацују оригиналност Исусова обећања о оснивању цркве, буни то, како је могао Исус Петра, којега је непосредно послије његова одговора назвао сатаном (Мат. 16, 23), који се трикратно Њега одрекао (Мат. 26, 69—74) и који се и послије вазнесења Господњег на небо још колебао у својим убјеђењима (Гал. 2, 11—15), назвати стијеном, на којој је Он сазидао Своју цркву, но 1. стијеном, као што је прије растумачено, није био назван сам Петар, већ тврда вјера у Сина Божјег, коју је он исповједио, а 2. не треба заборавити, да је Петар, уз неке слабости и несавршенства, за живота Исуса Христа био један од најближих Његових ученика (Мат. 17, 18; Марк. 5, 38; Лук. 8, 51; Марк. 26, 37—46), а послије вазнесења Његова Оца, главни руководја хришћана и стуб цркве (Гал. 2, 9). Не значи ли то, да је при свим природним човјечјим

[2]) Види о том у Бајшлагову чланку.

[3]) Толков. на Евангел. Матв. стр. 249.

недостацима он био муж високог духовно-моралног савршенства и тврде вјере?

Исказавши обећање о оснивању цркве, *запријети Исус ученицима Својим, да ником не казују, да је Он Христос* (Мат. 16, 20). Спаситељ је, као што се види из оригиналног текста (διαστείλατο од διαστέλλεσθαι — разјаснити, опредијелити) разјасно и заповједно ученицима Својим, да не казују народу, да је Он сам Христос, а не који од пророка, као што је он мислио. Узрок те Господње заповијести био је, што он није хтио да побуђује и појачава у народу лажне политичке месијанске наде.

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак).

Исти Папије о постанку јеванђеља Маркова казује слиједеће: „Марко, бивши тумач или преводилац код Петра, строго тачно, ако и без одређеног реда, изложио је све, чега је у стању био сјетити се из говора и дјела Христових (које је чуо од апостола). Он сам није био слушалац или сапутник Господњи, али је био слушалац и сапутник Петров, а овај је говорио, како је кад нужно било, и није строго редом казивао о откривењима Господњим (т. ј. о дјелима и ријечима Његовијем). С тога Марко није гријешио, кад је записивао специјалне случајеве како их се сјећао; он се највише бринуо о томе, да ништа не испусти од онога, што је чуо и да ничега измишљеног не дода".

Ово казивање како о самом јеванђелисту Марку, тако и о карактеру његових записа „ријечи и дјела" Христових, са свим одговара историчком знању о Марку из других извора, и особитим цртама његовога јеванђеља. Да је Марко био сапутник ап. Петра, то потврђује сам апостол у посланици својој 5, 13. — За тим живо и вјештачко излагање казивања у јеванђељу Марковом показује, да је записано из уста очевица, и уз то тако живог и одушевљеног карактера, какав је био ап. Петар. — Истина је тако исто и то, да је Марко писао без одређеног реда. Догађаје из живота Христова, које описује он, не само да не наводи строго хронолошким редом, него управ даје читаоцима свога јеванђеља познати, да му је хронолошки ред догађаја, које излаже познат само дјелимично (н. пр. 1, 21, 30; 3, 1; 6, 6, 56 и др). Тако исто он не разређује материјала по (неким) рубрикама т. ј. тако, да би у једном дијелу саопштавао науку Господњу, у другом, о чудесима

Његовијем и т. д. На против он просто без икакве одређене системе приповиједа о разним стварима, прелазећи са једне на другу оним редом, како су му на памет долазиле. (Изузетак чини мало мјеста, гдје сам јеванђелист истиче хронолошки ред догађаја, које описује: 1, 29 и 35; 4, 35; 5, 1, 21; 6, 45 и др.).

О постанку трећега јеванђеља од Луке имамо и ако кратку, али врло драгоцјену по својој авторитетности свједоџбу. Први канон или списак књига св. писма у римској цркви из II. вијека сачувао се до данас. Он нам показује, које су књиге у оно доба улазиле у састав св. писма код римских хришћана. — Истина овај најстарији регистар свештених књига, који је открио ученьак Муратори, није се сачувао цио, — почетак и крај су изгубљени! Али је тим драгоцјеније за нас, што послије изгубљеног почетка, гдје се, као што се мора мислити, говорило о двама првим јеванђељима, регистар тај почиње ријечима: „Трећа књига јеванђеља од Луке". Луки се приписује и књига „дјела апостолских". — Лука бјеше сапутник ап. Павла, који се много старао, да се утврди хришћанство у Риму, и ту живот жртвовао за Христа. С тога римска црква није могла да не зна за јеванђеље, које је написао један од сатрудника њезиног оснивача Павла, и тим, што је увијела у канон свештених књига јеванђеље Лукино, она је управ посвједочила своје свеопште и тако рећи официјално признање, да је ово јеванђеље управ Лукино.

На пошљетку да је четврто јеванђеље написао ап. Јован, свједочи управ Иринеј, ученик Поликарпа, ученика Јована богослова. Он пише: „Јован ученик Господа, који се наслоњио на његове груди, написао је јеванђеље за вријеме свога пребивања у Ефесу азијском". Иринеј приповиједа управ о главном поводу, који је побудио Јована, да напише своје јеванђеље. Овај повод била је појава у Ефесу гностика Керинта, који је почео ширити своју лажну науку о постанку свијета не од Бога, него од злога духа, који се одметнуо од Бога; и о Ис Христу као обичном човјеку, на кога је сишао дух — Христос, који га је оставио пред распећем.

И тако по свима до сад наведеним датима, моје је дубоко увјерење, да стоји изван сваке сумње, и да је неоспоран факат, да наша четири јеванђеља припадају двама ученицима Христовијем и двама сапутницима Христовијех ученика. (Наставиће се).

Христосъ воскресе.

Павел Россѣевъ

— с руског превео **Н. Р.** —

Искрвљена лица и мрачна погледа журно Јуда уђе на градска врата, затресе се цијелим тијелом и стаде. Јерусалимска руља ускомешала се и шумила као море и неким чудноватим нетодовањем спомињала име Христа, кога је он издао за 30 сребрењака. Јуду као да нешто тамо потегну. Грозничаво руком се прихвати за пас, прст му се дотаче кесе, која је висила о појасу, и сребрењаци тихо зазвечаше.

Раздраженим погледом обазрије се у наоколо и као да га олуја пограби журно, посрћући јурну на прво и изгуби се у руљи.

Рула као талас устремила се према преторији (судници), — а римски прокуратор већ је узнемирено слушао народну буку и вику, подругљиви смијех који је одјекивао од грла до грла као ехо у горама Ливанским.

Понције Пилат примакне се окну, наслони се на ступ и замисли се. На ведру челу указа му се бора. Пилату дођоше на ум кратки одговори, које је мало прије чуо: »царство Моје није од овога свијета; кад би било од овога свијета царство Моје, онда би слуге Моје браниле да не бих био предан Јеврејима: али царство моје није одавде«.

И врло тешко би римском прокуратору.

Јерусалим, о коме се вели: »ко није видио Јерусалима, тај није никада ни видио дивнога града« — тај Јерусалим види се са окна преторије... Сав Сион и сва Акра. Све се кућа у сунчаним зракама. Поносито се кочи славни храм Иродов са својим дворанама, са мраморном колонадом и златним крцем — светињом над светињама. Осивјетљен је и мрачни Антонијев дворац, и три куле подигле своје врхове, да их животворна свјетлост осивјетли, три куле тамне као крчази, у које се улијева вино.

Сунчане зраке преломиле се на каменитим врхунцима Маријамне и Фасајела; трепере у крилу вирсавскога рибњака и милују палме, дивне палме, достојне Јерихона. . . .

Какав ведар дан, а како жалосна панорама!

Тешко, врло тешко би Понцију Пилату.

— Садукеји су кивни, — премишљаше он: но на кога? Чију смрт они хоће? Дакле смрт народнога учитеља. Смрт проповједника истине! А што је истина?

Пилат се ужасну. Истину је видио у лицу Христовом.

— Па каква смијерност, каква смијерност! — размишљаше он даље: — Људи из Сихема веле да је свештена граница Ачима тако кротка. Но Он је кроткији од те грлице и Он мора живјети! Истина не може да умре. Истина треба да буде у свијету и да осивјетљује душе људске, као што сунце осивјетљује виногради и гранатне гајеве.

Опет доприје до окна преторије талас смијеха и раздражености руље. Глава Понција Пилата гораше као огањ. На једном му нешто паде на срце и притиште га, као што су срушени стубови богиње Дагоже пригњечили несретне Филистимљане. Пилату дође до ушију:

— Здраво царе јудејски!

И опет хохот, на хохот.

— Цар јудејски! Ха!...

— Ха, ха, ха!...

Па, здраво царе јудејски!...

Ха, ха, ха!... Ха, ха, ха!...

Руља, разјарена лудом осветом, ни сама не зна на кога бјесни. Бјесни, кикоће се и ружи Христа доведенога из куће бичевања. Пилат погледао кроз окно и свега га обузело негодовање. За час би осјетио у себи снагу лавовску и да му је да јурне на руљу, па да је смрви као ништа. Грозничаво стисне песнице, преврне мутним очима, али... не јурну. »Рашћераћу, смрвићу руљу, али, шта онда?« — помисли он. Римскога прокуратора није вољела аристократија и није пропуштала ни једнога згоднога случаја, гдје би се могла потужити у Рим на Пилата. И Рим није пуштао те тужбе без пошљедица.

Луђаци! Слијепци једни! — толико могаше Пилат да изусти, те зовне слугу.

Кад је слуга дошао, Пилат заповједи, да му доведу Христа. —

Христос уђе у преторију. Он бијаше висок, витак. У десници држаше трсковац. Бијаше обучен у црвену хаљину, и имађаше трнов вијенац на глави. А власи му без сјаја, боје нацрљене, раздијељене на двоје по обичају назарејском, помаљаху се испод трња и спуштаху се низ рамена. Глатко чисто чело свијетљаше божанском кротошћу; на образима не бијаше већ обичног лаког руменила. Лице Христово бијаше блиједо и крваво. Крв цураше испод вијенца и капаше на браду раздијељену на двоје.

Тек што је Пилат угледао Христа, увјерио се о окрутности римских војника. И ужасну се незнабожац.

— Одакле си? — запита он тешком муком. —

Кротак поглед плавих очију погледа га. И Пилат, простријељен тим погледом као стријелом укора или савјести, збуни се. »Шта радим? Кога осуђујем? Кога сам предао да буде поруган? Не! Он је невин! Невин је, јер тако мисли и тетрарх Галилејски Ирод Антипа« ... Свакојаке мисли стадоше се ројити по глави Пилатовој, и стадоше му притискивати и трзати мозак, тако да се није могао разабрати. —

— Кажи, кажи, одакле си? — на ново запита он Христа, чисто молећим гласом. Кажи, јер ти знаш, да имам власт, да Те разапнем и имам власт, да Те пустим!

Христос му сдговори:

— »Не би ти имао никакве власти нада Мном, кад ти не би било дано од озго; за то онај има већи гријех, који Ме теби предаде«.

Пилат блијед узме Христа и изведе Га на отворено мраморно предворје пред Преторијом.

Руља угледавши Христа с Пилатом укочено стала.

Премјеривши презиром народ, Понције Пилат показа руком на Христа и озбиљно рече:

— Ево човјека! Извео сам вам Га, да знадете, да код Њега не налазим никакве кривице.

— Распни Га! — бијесно повика руља.

Пилат се презирно насмијехну. Јест, он је мрзио Јудеје; он је мрзио све те фарисеје, садукеје чисте и хасимиде (побожне).

— Зар цара вашега да разапнем? — запита Пилат намрштивши обрве.

На пигање римскога прокуратора одговори Синедрион са негодовањем:

— Ми немамо цара осим Кесара!..

— Нека умре Исус!..

— Распни Га!..

»Распни Га... Тако ми дива, ви би фарисеји и мене разапели, јер се кадим тамјаном! И самога Кесара ви би садукеји разапели, кад би имали власт. Па још и то! Цесар воли печене магаретине са сосом! Ви би свакога убили, ко једе свињетине, ви хасидими! — промишљаше Пилат, а пред очима му се све више и више дизала бура и до ушију допирале незаглушиве грдње на Христа

— Распни Исуса, јер се назива Месијом!

— Син дрводеље, па да се надаје за сина Давидова!

— Варалица!

— Исус, вели, чини чудеса; ха, ха!

— Нека умре!

— Месија ће доћи, кад Јерусалим буде сав од кипариса, кедра и злата; кад се буде блистао у драгом камењу; кад настане вјечна субота! А зар је сад субота? Ах, јао, јао!...

— Ја ћу Га пустити, — рекне Пилат.

— Ако Га пустиш, нијеси пријатељ Кесарев! — повикаше садукеји.

Њима потврдише бјесомучници:

— Сваки, који се гради царем, противник је Кесареву!

Пилат учини посљедњи напор:

— Ево цар ваш!

Руља се помаче ближе. У тај час могла је да почини ужас!... И Пилат задрхта од страха. Погледа на фарисеја Никодима, који не спушташе очију са Христа, на којима се блистаху чисте сузе као роса у Идумејском пољу.

— Распни Га!...

Пилат се ухвати за врелу главу. »Шта да радим?«

И тихо проговори:

— Воде.

Донесоше му воде.

— Ја нијесам крив у крви овога праведника. Ви ћете видјети.

И Пилат уми руке.

Руља стаде ликовати.

Као ван себе римски прокуратор побјеже у преторију. Не знађаше ни сам, што да ради, куда да крене. Нешто му пало тешко на срце; мозак му се узмути и као неки тајни глас стаде га корити. Стаде буљити око себе. Чудан му дође и смијех и плач. Пред њим се указа подземно царство са свијем својијем мрачњијем и злијем силама.

— Понције!

Пилат се стресе.. Преда њ стаде жена му Ливија, врло красна жена у златној туници. Црне очи јој још сузне.

— Ливија, јеси ли ти то?

Ливија у очајању стаде ломити руке.

— Понције, Понције — кроз плач му поче говорити: — Шта си урадио? Зар ти нијесам казивала како сам у сну много пострадала за Исуса, кога називљу Христом? Зар те нијесам молила, да не чиниш зла томе праведнику?!

А Пилат као иван себе стаде говорити:
— Умио сам руке... Ливија, — умио сам руке...

* * *

Јуда стао бјежати, ни сам не зна куда. Но изнајпша није ни могао да не бјежи: њега је стала прогонити савјест; њезин глас није могло ништа заглушити, ни умор ни тешка физичка бол. —

— »Распни га!«

Дивља вика звјерске руље звоњаше Искаріоту још у ушима, намргођено лице искривило му се од очајања и у страху луташе постранце. Освијетљена мјесечином долина није давала очима уживања. Камење посијано, и само камење. Зажарено од сунца, а неопрано кристалном струјом потока, није се преко ноћи охладило и жегло је босе ноге Јудине. —

Ах, како би радо у тај пар Јуда одахнуо гдјегод под кровом, и да чује љубазну ријеч: рад би да угаси жеђ — али не може, јер су извори около усахнули, На земљу би да легне, али она пече и боде као оштрицом копља својим камењем. Она не ће надајпце, — та грјешна земља...

И нигдје, нигдје чути људскога гласа, као да су сви људи изумрли, и у цијелом свијету остао само један он — Јуда са пробуђеном савјешћу. Са меланхоличног неба гледале звијезде. Но у тим небеским светим очима Искаріот чита само пригушену жалост и укор њему — надајпцп.

Јуда бјежао и бјежао...

Рипљући и сав окупан у знојУ јурио је само напријед и напријед. — Долетио до развалина негдашњег људског стана. Застаде, мутна погледа премјери гомилу камења и хтједе да уђе у те развалине — али га савјест задржи.

Јуда чу њезин мукли глас:

— Обазри се!

Он се обазрије. Обазрије се и затрепта као лист од маслине, кад га дирне вјетар с галилејских гора. Шта је оно тамо? — Голгота!.. Да, да, ено је гдје се помолила и три крста на њој! На средини је крст распетога Учитеља, озарен више од других, мјесечевом свјетлошћу. Сјаји се над тим крстом сребрени ореол, као да само небо дира тај крст.

— Страхота. — Страхота!.. — изусти Јуда, и глас му се изгуби у пустињи. И он поче даље да бјежи.

Подигла се магла. У магли хтједе издајица да се изгуби, да не види Голготе и крстова. Он би рад да се и сам распline у маглу, да га с њом нестане, али се она стаде у колуте мотати и губити пред њим. А савјест му опет трза душу, кида је без сажаљења, без милосрђа, као и камење што му рањаваше ноге.

На путу зинуле провалије. Јуда би радо да се стрмоглави у ма коју, да прекрати себи муке — али би се на једном уздигла преграда. Искаріот застане за час, па опет бјежи блијед и изнемогао.

И нехотице се обазрије, и само Голготу, само њу видје. Магла му не заклања више свете стијене... Мјесец као свјетиљка обасјава је... Блиједе усне Јудине стадоше нешто бесмислено шаптати. — Са стиснутим песницама стаде некоме пријетити....

Савлађујући се, Јуда стаде проклињати час, кад се родио, и на једном застаде. Отвори очи шпром. Снази два три корака пред собом смокву, коју је

Господ проклео, па се осушила била. — Јуда дрхтавим рукама отпаше појас и начини узицу. — Пребацивши петљу преко ограника, Искариот се о њу обеси. —

* * *

Јерусалим се узрујао. —

Јосиф из Ариматеја и Никодим били код Пилата још у петак и молили тијело Исусово. Пилат им дао. Помазавши тијело Исусово мирисима они Га и сахранили. Кајафа ударио на гроб и свој печат.

Галилејски пророк умро и лежи у гробу... А за што се узрујао Јерусалим? Чује се вика с краја на крај. Каква вика? Веле, да је гроб празан и да је ускрсао Исус названи Христос. —

— О, о! — вајка се Кајафа, а старачка му се брада тресе. Он не ће и не може никако да вјерује томе гласу. Та свјетина воли да ствара бајке!

Кајафа гледа да се умири, али му не полази за руком. — У старачким грудима не утишава се немир. Мало по мало стаде га подилазити и страх. —

— Фукара се узрујала!

Голотињу и босотињу лако ће бити утишати. Треба је само опити страшћу. Што се јерусалимска околина ускомешала, то још није тако зло, али је зло, што се сав Сион и сва Акра налазе под утјецајем тајанствених гласова и готови су да вјерују будалаштини, коју су донијели дошљаци са разних страна старога свијета... Какав год брбљавац из Асирије донио нешто гнусно, и одма то прихватила фукара са сокака. Руља повјеровала....

— Али фарисеји?! Зар они нијесу могли да распрше ових лудорија? —

— Дакле ви велите, да је Исус могао ускрснути! — запита Кајафа још збуњене стражаре. —

— Могао је. —

— Како могао? — старац чисто не вјерује својим ушима. — И ви то кажете?! Ви ваљда вјерујете у чудо?

Стражари одговоре:

— Цијеле ноћи нијесмо склапали очију. Осјетили смо земљотрес. Видјели смо муњу и како је камен спао с гроба...

Кајафа их премјери осмјејком, који се тешком муком показао на његовом набраном, као восак жутом лицу. —

— И *цар јудејски* да је изишао из гроба! Је ли тако? —

И Кајафа пресијече стражаре оштрим погледом. Они мучаху.

— Чуда ту није могло бити! — рекне им он убједљиво. Ви не смијете говорити о чуду. Јесте ли разумјели?

— Зар није било чудеса? — чу првосвештеник питање. Зар нијесу Илија и Енох живи са земље на небо узети?

— Тијело се предаје трулежу, — рекне им Кајафа. Тако исто и тијело Исусово.

— Али ако је он праведник као и Мојсије? Тијело Мојсијево није иструнуло.

— Ко вас је научио да тако говорите? — удари ногом Кајафа.

— Тако говори сав Јерусалим.

Кајафа устукну.

— Сав Јерусалим! —

Јутро тек настало. Но још се није са свим расвијетлило над градом. На јерусалимске зидове још не бјеху пале сунчане зраке.

Кајафа се упутио у храм.

Он иђаше посрћући, задубљен у тешке мисли.

Мисао да глас може пријећи у пожар, у оркан, у народну буну, та мисао задавала је првосвештенику велики страх. —

* * *

— Ускрсао је Исус! —

Дивна вијест могла је да ужасне само садукеје, хасимиде, па и фарисеје, — све, који су осудили Бога и извели Га на Голготу, гдје су Га са разбојницима разапели.

Но она вијест је Христове ученике јако обрадовала.

— Гроб је празан нема у њему Распетога! —

Дивна вијест произвела немир у души жеља, које су у њ вјеровале.

— Гдје је тијело бесмртнога? — са великом жалошћу питала Саломија и љубопитљиво погледала Јакова и Јована. Али синови не могоше ничим матере да утјеше. —

Тај љубопитљиви поглед није прочитао одговора ни у очима Мартинијем.

Марта је на пијаци чула од стотине људи, да је Исус названи Христос ускрсао. Једни су о томе говорили свечано, а други подругљиво. Но сви су говорили и говоре само о томе.

— Гдје је тијело Христово? — брижно питаше сама себе Марија из Магдале идући брзо к мјесту, гдје је Он сахрањен.

Она иђаше кроз вртао. Свуда у наоколо не бијаше никога. Јутро се руменило и вртао освијетлиле прве зраке сунчане. Још бисер росе трептијаше на трави и на лишћу маслина. Још крин галилејски није отворио својих бијелих као бисерница чашица. Нити је тулипан украс и понос Ливанов пружио свога пурпурнога звончића, и руже саронске још не бјеху у својој царској красоти разавиле се. Палме разавиле своје лишће да је изгледало, као да хоће да се узнесу над звијезде, камо и птица полијеће. —

Птице пјеваху.

Марија их слушала и та пјесма, у којој је звучала химна Створитељу, још је више помогла, да је срце Магдалинино од бриге и жалости још више тукло.

— Гдје је Христово тијело?

И не могавши се уздржати, заплака горко.

И на једном Марија спази човјека. Неким чудом јој се јави и стаде преда њу, а благи поглед плавих Му очију загрија јој душу.

»Вртлар« помисли Марија, па га кроз плач запита:

— Да нијеси ти можда узео тијело мога Господа? Реци ми, гдје си Га положио?

— Марија... зовне је Он.

Магдалина се радосно трже.

— Господе! Јеси ли ти то? — ускликну она и паде преда њ на кољена, да Му пољуби ноге.

Но Христос јој тога не даде. Пружи десницу прободену чавлом и рече:

— Не дотичи Ме се Марија, него хајде и кажи ученицима за Мене!

И Христос оде од пећине.

Њега слављаху птице, јарко сунце озараваше Му пут, палме махаше Му својим лишћем, Њему мирисаху својим ароматом саронске царске руже и ливански

тулипани и крин галилејски. Њему мирисаху мирисни алоје и маслина, која лијечи тјелесне болести. —

Марија гледаше дуго за Христом, за тим се усхићена брзо упути граду. Она уђе к Саломији ускликнувши!

— Христос је ускрсао, ја сам Га видјела!

Јест, Он је ускрсао... Ускрсао је Христос и јавио се свијем женама мироносицама. Сунце још јаркије удигло се.

На ново прозвуча свечано глас Врховне Истине, и тога гласа не бијаше више у стању да заглуши лукава мудрост садукејска.

— Заиста је ускрсао Христос! —

Правда у јаком акорду узвила се над земљу и тешко би Синедриону, он задрхта, као што дрхће тама пред сунцем, кад се оно роди и исток осветли.

Кратка поука приликом вјенчања.

Говорио презвитер **Сава Петковић.**

[Крушедол].

Дужност ми је и црква ми моја налаже, да као пастир милога стада мога, коме припадају и данашњи младенци наши, у овом овазном и свечаном тренутку, када су божјом и њиховом и њихових родитеља вољом спојена за увијек срца њихова, проговорим коју од поуке, а за здравље и спасење душе им.

Мили младенци!

Данас се извршио веома важан и значајан чин у животу вашем; данас се испуниле жарке жеље млађаних срдаца ваших, данас се остварили сви заносни снови душе ваше; данас је Божјом милошћу постигнута жуђена сврха жеља и снова тих. Срећни сте и пресрећни ви, а срећан сам и задовољан и ја, а са мном и св. Црква моја па и Господ њен и наш, који је и благословио и осветио свезу таку, када је рекао: „Растите се и множите се и напуните земљу“ (I. Мојс. 1, 28). Па у тој радости и задовољству ја вам у име Цркве ваше поздрављам свезу ову вашу са жељом; нека вам буде срећна, дуговјечна и Богом благословена!

Али, љубазни, желећи вам од Бога срећу, дуговјечност и Божји благослов у брачном животу вашем, Црква вам ваша меће на срце и дужности неке, које треба савјесно да испуњавате у новом животу свом ако желите, да вас у њему прате ова блага Божја. Она тражи, и ја вам као тумач воље њене мећем на срце, да у првоме реду брижљиво његујете и у срцу своме развијате ону дивну врлину хришћанску, коју је Господ наш Исус Христос истакао као најузвишенији принцип у моралном, друштвеном и породичном животу, која

је једина могла задобити и муњевитом брзином освојити скоро цио тада познати свијет, и на којој се и данас оснива лијепа наша вјера православна.

То је љубав, али љубав чиста, искрена и разумна; љубав пламена, цјеломудрена и света, непомијешана са нечистим мислима и жељама. Љубав, за коју св. апостол каже: *да дуго трпи, да је милокрвна, да не завиди, да се не велича и не надима, да не чини што не ваља, не тражи своје, не срди се, не мисли о злу, не радује се неправди и радује истини, да све љуби, све вјерује, свему се нада, све трпи* (I. кор. 13 4-8).

Такова љубав нека вас прати у све дане живота вашег; са таковом љубављу само нека *остави човјек оца својег и матер и приљуби се жени својој* (Мат. 19, 5.); таковом љубављу загријани лакше ћете сносити *бремена један другога* (Гал. 6, 2.), јуначније ћете одољевати биједама и невољама, радосније ћете дијелити радости и жалости, равнодушније ћете испијати чашу меда или чашу жучи у промјенљивом животу земаљском. У таковој љубави, на пошљетку, не може никад *заћи сунце среће ваше у гнијеву вашем, него ће се* — по ријечима апостолским — *свака горчина и гријех и љутина и хула и вика искоријенити из вас* (Еф. 4, 26. 31.).

То је главно што Црква захтијева данас од вас за будућност, а то се види из појединих радња у самом обреду свете ове тајне Брака. Јер шта престављају бијеле ужежене свијеће у рукама вашим, ако не чисту, пламену узајамну љубав ову, којом треба да сте испуњени кроз цио живот ваш? Шта значи „общаѧ чаша“ вина, из које сте се данас напили, ако не сласт и горчину радости и жалости које ћете и у име љубави те црпјети као из једне чаше живота у животу вашем? Шта је заручно прстење на десници вашој, ако не символи вечне брачне везе ваше основане опет на љубави тој, што значе најзад оне ријечи прочитане у данашњем апостолу: „Мѹжїе любити своѧ жены, ꙗкоже и Хрїстосъ возлюби церковъ“ (Еф. 5, 25.), ако не то, да се међусобно љубите тако, као што је Христос љубио Цркву своју, за коју је душу Своју положио и на крст разапет био?

Из ове врлине, која је по св. апостолу, већа и од вјере и од наде (I. Кор. 13, 13.) истећи ће и све друге врлине, које треба да красе сваког хришћанина уопће; истећи ће и све друге дужности заједничке и посебне, које требају хришћански супрузи да врше. Љубав ће вам та диктовати, да се међусобно искрено поштујете и у свему потпомажете; да се узајамно усавршавате у свему што је лијепо, добро и богоугодно, да једно друго опомињете и подстичете на савјесно испуњавање хришћанских дужности, и да плод брачне везе ваше у религијозно-моралном духу васпитавате.

Благо вама, ако будете слушали глас те истинске љубави ваше и по њему свој живот и рад удешавали. Онда ће вам у новом животу вашем цвјетати само руже среће и напретка, онда ће вас увијек пратити срећа, дуговјечност и божји благослов. Аминь.

Из пастирске праксе.

Шта да се ради, ако је велик број причасника, а у шуширу нема довољно светога тијела или свеше крви Господње?

На ово питање даје нам јасан одговор упуство „Учительнаго Извѣстія“, гдје је забиљежено: Нека ти је знано, свештениче, да се, ако би имао велики број причасника, а у светој чаши би недостајало за све божанствене крви, или тијела, нијеси усудио долити вина или дометнути проста хљеба; јер би смртно сагријешио и казни свргнућа потпао. У таквом случају нареди, да непричешћени сјутра дан дођу; тада служи и причести их, или пак узми из кивота гдје храниш за болне спремљене частице, па их причести њима!

По свом упуству дозвољено је даклем ако недостаје божанственога тијела употријебити за причешћивање вјерних оне, за болне спремљене частице, дочим је апсолутно забрањена употреба обичнога хљеба — просфоре. Не достане ли пак свете крви, ваља причешћивање преосталих вјерних за идући дан одложити под теретом смртнога гријеха и највеће казне за свештеника.

Међутијем наће се свештеника, који се у случају, да им свете крви у чаши недостаје доливањем обичнога вина испомажу, наводећи за разлог тога свога поступка, да се вино, које се са светом крвљу Господњом мијеша и свето тијело његово напаја и само постаје света крв Господња.

Ово је становиште скроз погрјешно. Јер то вино ће постати додуше освећено, али се у божанствену крв није претворило, *јер ријечи освећења нијесу над њим изговорене.*

Осим тога, у литургији св. Јована Златоустог изријеком упућен је свештеник, да свјетовњаке причешћује само са односним дијеловима агнеца, а никако са частицама вађеним у славу и част пресвете Богородице и девет чинова или у спомен живих и мртвих. Ово упуство не би имало смисла, да стоји горњи погрјешан разлог оне браће, која светој крви обичнога вина у случају нужде додају. Јер, да то обично вино мијешањем са тијелом и крви Господњом постане и само светом крвљу, аналогно морале би и частице у част светих и успомен живих и мртвих постати светим тијелом, пошто се са светом крвљу

напапају, те би свештеник и њима могао причешћивати. Како је пак у служебнику изријеком забрањено тијем частицама икога причешћивати, јасно је, да се ни доливеним обичним вином не смије причешћивати.

Не давно је у руској прав. цркви најстрожије кажњен свештеник један, који се за вријеме причешћивања свјетовњака дрзнуо, да у свету чашу обичнога вина и воде долије, када му је свете крви у чаши недостало. Казни је најтежој подвргнут, ма да се бранио тијем, да му односна правила нијесу била позната. (Церк. Вѣд. бр. 12. и 34 од г. 1877).

Може ли се здравима ван храма н. пр. на дому њихову дати христов светој тајни причешћа?

Мати црква у снисхођењу према људској немоћи дозвољава, да се болни и на дому могу причестити. На против здрави, по 9 апостолском правилу имају доћи на причешће у храм, на свету литургију што више 2. правило антиохијскога сабора пријети одлученьем од цркве онима, који ако иначе долазе у цркву не ће да се у њој причешћују, На пошљетку 101. правило VI. вас. сабора наводећи да је вријеме причешћа: света литургија, строго, под теретом одлучења осуђује сваку намјеру, да се свето тијело и крв Господња да онима, који на литургији нијесу били.

Из овога се види међутијем, да забрана причешћивања здравих ван храма важи за свјетовњаке, јер свештеницима *директно* нигдје није забрањено здраве вјерне ван храма причешћивати. Ипак гдје то није био стари обичај, не смије га свештеник заводити, што више ваља мудро да настоји да здрави вјерни св. причешће у цркви примају. (Церк. Вѣд. 1893. бр. 11).

Протопр. Д. Јанковић.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

На западу.

†, **Папа Лав XIII.** 7./20. т. мј. преминуо је папа Лав. XIII. Прије него је папом постао звао се Јоаким, а био је из старе грофовске породице Печијеве Рођен је г. 1810. марта 2. у Карпинету код Анањија. Већ са осмом годином васпитавао се са својим братом Јосифом у језуитском колежу у Витербу, а потом је студирао у Collegium-у Romanum-у у Риму. Г. 1832. постигао је докторски степен, а потом је ступио у Accademia dei nobili ecclesiastici. Год. 1837. постане Печи папски дворски прелат, а те исте године 31. децембра буде за свећеника рукоположен. Год 1838. постане папски делегат у провинцији Беневент. 1841. у Перуџији, 1843. архиепископ дамијетски in partibus и папски нунцај у Бриселу. Год. 1853 под папом Пијем IX. постане кардиналом, а 1877. кардинал камерленго*). Послије смрти папе Пија IX. буде он 28. фебруара 1878. изабран за папу, а те исте године 3. марта и крунисан под именом Лава XIII.

*) Камерленго (Camerlengo) — је на папском двору кардинал, који руководи финанцијама. У вријеме трајања црквене државе имао је он и судску власт, а данас је само врховалац папске власти за вријеме ваканције папске столице.

Књижевне биљешке.

На форму грчке и латинске патрологије отпочела је у Паризу излазити Patrologia Orientalis, којој су уредници R. Graffin и F. Nau. од ове патрологије излазиће четири до осам свезака на годину, а обухваћаће арапске, јерменске, етиопске, коптске, грчке и сирске непознате текстове, са преводом латинским или њемачким, инглеским, француским и талијанским. Поједине свеске износиће од 80 до 150 страница, а повезиваће се у томове од 400 до 600 стр. у вел. 8° по облику грчке или латинске патрологије. Прва свеска скоро је већ готова, а у њој ће бити етиопски текст »Књиге чудеса о небу и земљи« са француским преводом На брзо ће изаћи и остале свеске са сирским текстом о Северу, патријарху антиохијском, о историји Александријских патријараха, за тим колекција оријенталних синаксара и т. д.

— Прошле године изашла је у Букурешту књижица коадјутора митрополије букурешке, Нифона, у којој се износи религијозна историја румунскога народа. Писац поклања нарочиту пажњу увођењу хришћанства код Румуна, одбацујући познато мишљење Реслера и Томашка. а понављајући оно, што су прије њега рекли већ румунски историци.

— У Паризу је изашла прошле године књита А. Ломбарда, ђака познатога византолога Шарла Дила, о Константину V. званом Копрошћу, византијском владаоцу у другој половини VIII. вијека. То је доба знаменито за историју православне цркве, пошто у то вријеме пада и она огорчена борба у Византији због поштовања икона. Константин V. прихватио је традиције свога оца Лава III. Сирског, гонећи поштоваче икона на сваки могући начин. О његовој свирепој и необузданој владавини остало је много биљежака у хроникама патријарха Никифора и Теофана исповника. Млади француски научник А. Ломбард труди се да слику Константина V. приказе у што љепшој свјетлости, но његову необјективност и слабо познавање теолошких савремених прилика показао је недавно асомпумониста Паргоар у Echos d' Orient Nr. 40. Стр. 222/3.

Јавна захвалност.

Предсједништво српско-православне црквене општине вишеградске изјављује високој земаљској влади за Босну и Херцеговину своју најтоплију захвалност на великодушном прилогу од хиљаде круна, које је висока влада благоизволела даровати у сврху градње црквеног звоника.

У Вишеграду 5. јула 1903. год.

Предсједник:
Павле Бранисављевић.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Риете Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 15. августа 1903. Бр. 15.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: свиђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак.)

Не могу да не допуним ове моје аргументације у прилог оригиналности каноничких јеванђеља са још двије примједбе:

Прво: чланови прве хришћ. цркве нијесу били тако наивни, да би без разбирања примили за производ ученика Христових или њихових сапутника неки састављак лажно издаван под именом кога год апостола или његова сатрудника. На против, они су са свим опрезно, и тек послије помнога испитивања поријекла ове или оне књиге, кога год ученика Христовога или њихових сатрудника придавали истој авторитет св. писма. То се види одатле, колико је само стара црква оклијевала да објави, да су заиста апостолска писма и такова, за која се фактички дознало, да су написана од апостола, као што су посланице Јаковљеве и Јудина, двије посланице ап. Петра, и друга и трећа посланица ап. Јована. Пошто читавога апостолскога вијека ове посланице нијесу биле распрострањене међу хришћанима, и само се налазиле код неких првохришћанских цркава, то их нема у најстаријим канонима новозавјетног св. писма, и у најстаријим вијековима црквени оци држали су их за сумњиве и протусловне.

Друго: Хришћани прва три вијека, не само да су имали књиге св. писма, а међу њима и јеванђеља, ради посебне и опште (богослужебне) употребе, него су и муке трпили, и за њих страдали и умирали. Цијелога периода прогањања хришћана — од Нерона до Диоклецијана јеванђелички Римљани захтијевали су од хришћана не само да се одрекну Христа, него да им свештене књиге издају и покажу мјесто, гдје се чувају. Оне, који нијесу хтјели да изврше њихових захтјева, мучили су и убијали. Ипак је већи дио хришћана радије умирао, него што би издали непријатељима своје свете драгоцјености (апостолске списе); а оних неколико хришћана, што су из страха пред мученьем издавали јеванђелицима књиге ријечи Божије, које су се у њих налазиле, кад су гоњења престала, били су одлучени од цркве као издајице — traditores. — Питање је, може ли се допустити, да стари хришћани, који су се радо предавали мученју и смрти само да сакрију од непријатеља своје вјере своје свештене књиге, нијесу били увјерени и добро знали, да њихове књиге заиста потјечу од лица потпуно авторитетних у историји и науци њихове вјере? Зар не би требало држати хришћане краја првога и других двају за њим вијекова гоњења за одвише луде (неразумне), да жртвују свој живот само за то, да им остану у рукама такове књиге, које су самовољно фабрицирала непозната лица, које (књиге) је данас један, сутра други варалица сам састављао и давао хришћанима, да се њима руководе у вјери и животу као да су то апостолски списи?

Ради потпуног завршетка нашега истраживања историчке вриједности канонических јеванђеља остаје да се ријеши још једно питање: ако су јеванђеља, која су имали у рукама хришћани, савременици апостола и они, који су непосредно за њима долазили т. ј. хришћани II. вијека, фактички изашли из руку јеванђелиста, чија имена на себи носе, и ако су она заиста садржавала доставијерне податке о нашем Господу, да нијесу можда каснијих вијекова од кога тенденциозно искажена или им је што додато, па да су на пошљетку у тако искаженом облику и остала и сачувала се до данас?

Не можемо никако допустити те претпоставке, да су наша јеванђеља хотимице или нехотице искажена, и то за то, што већ у почетку II. вијека видимо, да су наша јеванђеља не просто била у рукама овога или онога појединог лица, него су ушла и у канон (т. ј. списак) књига св. писма, јер изводе из јеванђеља код писаца II. вијека прати најчешће не просто цитирање н. пр. „види код Матеја“ или „тако говори Марко“; него опште цитирање н. пр. „као што је написано (у св. п.)“ или „као што говори св. писмо“. А св. писмо и у

II. вијеку и у свима за њим нијесу читала само појединa (посебна) лица, него се оно непрестано употребљавало и код богослужења т. ј. читало се иза богослужења као непромјењива и опште црквена поука и као таково наравно да су га чували и сви хришћани у опште и старјешине црквене на по се од ма и најмањег искажења или самовољног додавања чега, што би чија год фантазија измислила.

У чему би се састојало узмимо то кашње искажење или додавање у првобитном или у опште у најстаријем тексту јеванђеља, која су имали у рукама хришћани II. вијека? Без сумње, по претпоставци невјерства, у увртењу у јеванђеља приповиједања о чудесима Христовијем и о изванредним натприродним или божанским својствима Његовога лица, једном ријечју у унешењу у јеванђеоску историју нашега Господа такових црта или елемената, који нам представљају лице и дјело Христово натприродним, божанским.

Но *прво*, показивање на такове натприродне црте у историји Христовој већ смо нашли и видјели у оригиналним посланицама ап. Павла, савременика осталих апостола и јеванђелиста, — дакле такове црте т. ј. приповиједање о натприродним цртама лица и дјела Христових могло је бити, и несумњиво било је, у првобитној редакцији наших јеванђеља.

Друго: Ученици апостолски и у опште најстарији црквени и ванцрквени писци краја првога и цијелога другога вијека осим извадака из јеванђеља и сами у свима својим списима изражавају јасну и тврду вјеру у Ис. Христа као истинитога и једнороднога Сина Божијега, чудесно рођенога од пресвете Дјеве, који је на земљи чинио чудеса, који је ускрснуо из мртвих и узнио се на небо. — Јасно је, да су се сва ова њихова вјероваља налазила у потпуној сагласности са јеванђељима, и да су у овима имала свој тврди основ.

Треће: На велику нашу хришћанску радост можемо овдје навести документалну потврду, да су се несумњиво налазила у првим редакцијама наших јеванђеља казивања о свему чудесном, што се односило на лице и дјела Христова, а с тим и апсолутно неоспорни доказ о историјској достовјерности тих казивања. Такав доказ пружа нам св. Иринеј у писму пријатељу своме — некоме Флорину, који је прешао у јерес. У томе писму међу осталим читамо: „у младости мојој видио сам те у малој Азији уз Поликарпа, док си још живио у сјају царскога двора. Онога, што се онда догађало, боље се сјећам, него ли онога, што се догодило недавно; јер оно, што се у младости види и осјећа растући заједно са душом, с њом се сједини тако, да ја и сад могу показати мјесто, гдје је за вријеме проповиједи сједио блажени

Поликарп; сјећам се кад би излазио и улазио; сјећам се његовог начина живота, његова спољашњег облика, његових разговора са народом и тога, што је приповиједао о своме друговању са Јованом и осталима који су виђели Господа и тога, како је спомињао ријечи и оно, што је чуо о Господу, о Његовим чудесима и науци. Поликарп пошто је чуо све од очевидаца живота Господњег, казивао је то сагласно писму". — У овоме писму Иринејевом треба особито примјетити ово: Иринеј је слушао о Христу од Поликарпа, ученика Јована богослова. Поликарп је казивао њему и другима, што му је казивао Јован и други, који су видјели Господа; а Јован и други очевици Господа казивали су међу осталим и о *чудесима* Христовијем исто, што се приповиједало о тим чудесима и у писму, под којим Иринеј овдје разумијева јеванђеља. — Дакле и у вријеме Иринејево т. ј. у П. вијеку у јеванђељима се приповиједало о чудесима Христовијем и доставијерност њихову у то доба потврђивали су и сами вијерни приповиједањем о њима, које је изашло из уста љубимца ученика Христовога Јована и дошло до Иринеја преко Поликарпа ученика Јовановога.

Овим, што сам рекао, завршујем своје доказе о оригиналности постанка наших јеванђеља од Матеја, Марка, Луке и Јована и уједно с тим о неоспорној доставијерности њиховога садржаја.

Ап. Петар писао је негда хришћанима: „имамы извѣстнѣйшее пророческое слово, емуже внимающе якоже свѣтилу сіяющу въ темнѣмъ мѣстѣ, добрѣ творите" (2. Петр. 1, 19). — По примјеру овога апостола и ми обазријевши се на све наведене свједоџбе о оригиналности постанка наших јеванђеља од двају ученика Христових и двају апостолских сапутника и о доставијерности самога садржаја јеванђеља са безусловно непоколебљивим увјерењем можемо казати: у нашим јеванђељима имамо највјерније ријечи апостолске о Христу, Његовом лицу, науци и чудесима; и с тога ћемо добро учинити, ако не престанемо њима обраћати се и њима се користити као свјетиоником, који свијетли у тамном мјесту т. ј. усред протусловних, лажних и несталних измишљотина људскога разума.

III.

На каквом основу преставници негативне критике новозавјетне литературе поричу историјску доставијерност нашим јеванђељима и оригинални постанак њихов од јеванђелиста, којима се она приписују? као да је зван на ово питање одговара познати на западу специјалиста у области историјске критике новозавјетних списа — богослов Ебрард овако: „das weiss ich nicht" — „тога не знам"! И фактички, ако се под основом разумијевају докази, ма били у неколико оправдани (умјесни)

и да имају фактички научну вриједност, то таковога основа код порицатеља достовјерности и оригиналности наших јеванђеља ми никако не видимо. У своме негирању јеванђеоске историје они се не служе новим каквим нама непознатим датима, који би поле били кадри да потврде њихову сумњу у достовјерност јеванђеоскога казивања. — Све, чим они располажу у потврду свога гледишта на наша јеванђеља као на збирку мита или измишљотина побожне фантазије, састоји се у истом ономе, што имају у рукама и богослови или вјерни хришћани и чим они апсолутно и правилно потврђују истинито-исторички карактер наших јеванђеља. — Преставници невјерства разликују се од њих само тим, што истим датима, којима вјерни богослови доказују истину јеванђеоске историје, дају други смисао и другу боју и на тај начин својим лажним тумачењем неоспорних дата изводе наопако и како сами желе закључке о истини садржаја јеванђеља. (Наставиће се).

О биљезима истинитога откривења.

(Богословско-апологша црта).

На први поглед изгледа да је са свим излишно питање о биљезима истинитога откривења или иначе о његовој достовјерности. Истинито откривење као натприродна појава мора имати у себи непосредну очевидност и вјероватност за сваког. Но поред практичнога освједочења, да уз истинито откривење постоји читав низ лажних, која се издају за истинита, нужда истраживања вјероватности откривења оснива се колико на духу хришћанске религије, толико и на карактеру људске природе. — У дубљини људске природе ухватиле су корijена двије наклоности — тежња за знањем и потреба вјере. Једна и друга наклоност једнако су легалне и имају једнако право да им буде удовољено. Наш дух жедан је божанскога откривења, но и разум захтијева свој дио учешћа код примања откривења и то свјесне увјерености у фактичност божанствености откривења. И хришћанство од првога дана, како се обратило човјештву, побуђује га на испитивање откривења. „Прегледајте писма“ (Јов. 5, 39), говорио је Исус Христос јудејима. „Овим прегледањем или испитивањем, — тумачи преосвештени Теофан — одаје се част вјери и чува се право достојанство човјека, као лица разумнога, свјесногa и савјесногa“. — И апостоли вјесници откривења, захтијевају вјеру у њ, али не слијепу и непромишљену, него разумну, која јасно схваћа основе, по којима вјерује, и у стању је да даде рачун о свом и да опровргне приговоре противничке (I. Петр. 3, 15; Колош. 4, 6; Ефес. 5, 11). С тога откри-

вење мора имати таке карактерне особине, које су кадре да убиједе мислећи дух људски о његовој вјероватности. Ове особине називају се биљезима откривења.

Општа подјела биљега истинитога откривења претпоставља спољашње биљеге, који истјечу из садржаја самога откривења. Ови пошљедњи дијеле се на негативне и позитивне. Међу негативне спада: одсуство унутрашњих логичких протусловља међу појединим истинама откривења, а и одсуство противусловља захтјевима морала и појму о узрочнику откривења — Богу. Но разумије се само по себи да чистоћа од тих и сличних недостатака не може служити као потпуно јамство за божанско поријекло откривења, јер им се могу уклонити у знатној мјери и природне религиозне науке.

Позитивни унутрашњи биљези откривења имају у том погледу више одлучујуће значење. Они указују на несравњиво превасходство откривења пред свијем природнијем производима људскога ума. Овамо спадају: безусловна истина, морална чистоћа и висина откривене науке, потпуно задовољење том науком религиозно-моралних потреба човјештва, несравњиво благотворни утјецај њезин на сав у опште душевни људски живот, а и присуство нових истина и тајана у откривењу. На ове биљеге истинитога откривења указује се у дјелима најстаријих хришћанских писаца. Тертулијан указује на необично благотворно дјеловање хришћанске науке као на доказ њезине божанствености. Климента Александријски указује на истиниту просвјету, распростру хришћанством по свем свијету, као на биљег њезинога божанственога поријекла. Особито потанко раскривени су унутрашњи биљези божанствености хришћанскога откривења, узети из његове унутрашње суштине, из његовога духа и силе, у дјелима блаж. Августина. Његова свједоџба је тијем драгоцјенија, што њему хришћанство није било вјера отаца, да ју је примио традицијом и васпитањем. Августин је био у почетку незнабожац, и њега је покорила унутрашња сила и моћ хришћанскога откривења. Многи најновији филозофи, који ни у Христа не вјерују, дају хришћанству у том погледу трибут правице.

Оваково дјеловање хришћанскога откривења на човјештво објашњује се присуством у њему нових истина и нових начела за религиозно-морално развиће човјека. Истинито откривење мора да јавља о истинама, до којих човјештво није могло да дође путем природнога познавања, и да обнавља у свијести човјештва истине, заборављене или извртнуте лажним људским закључцима. Оно мора да уноси нови дух, нови виши поредак у религиозно-моралне односаје људске и битно

да помаже духовном препорођењу и обновљењу људскога рада. На препорођење за нови живот као на биљег истинитога откривења указује св. ап. Павле, кад каже: „ако је ко у Христу нова је твар: старо прође, гле, све ново постаде“ (2 Кор. 5, 17). Сам Исус Христос указује на објављену по Њему нову религиозно-моралну истину, која све обухвата: „Нову вам заповијест дајем да љубите један другога“ (Јов. 13, 34). У осталом новину истина откривења карактерише одношај његов к природним људским наукама. Но истине откривења морају саме по себи да имају вјечно, непрелазно значење. Оне никад не могу да застаре нити да их људи преживе, него носе увијек у себи животну силу, јер се лако примјењују сваком узрасту и карактеру, сваком народу и климату.

Уз нове истине откривење има у себи тајна, које су важан биљег његове истинитости. Истину божанскога откривења посвједочава по апостолу највише то, што нам оно јавља у „тајности сакривену премудрост Божију“, које „нико од кнезова вијека овога не позна“ (1 Кор. 2, 7, 8). С тога су црквени оци указивали противницима хришћанскијем на велике тајне хришћанске вјере, као на унутрашњи доказ божанствености хришћанске науке. Св. Атанасије Александријски у „бесједи о васплоћењу“ доказује истинитост и божанственост хришћанства из тајне васплоћења „Слова“, као главнога средишта и најважније одлике и преимућства хришћанске науке над свим људским наукама. Овакви одношај апологета к тајнама откривења са свим је природан. Откривење уводи човјека у област бића вишега, идеалнога бесконачнога, натприроднога, камо је немоћан да проникне људски дух, камо човјек свијем својијем бићем тежи. Како не би откривење, које има за свој предмет бесконачно, могло бити тајанственим према свом предмету, кад спољашња природа при свој својој коначности на сваком кораку наноси нам тајне, које нам разум у тјеснац доводе?! Покушаји, да се из откривења уклоне све што је тајанствено и непостижно, да му се упрости садржај, да се учини лако схватљивим, основани су на несхваћању суштине откривења. Здрави разум захтијева да се у области, која се тиче богопознања, признаје присуство непостижних тајана. То признају и непредубијеђени мислиоци. Ради примјера да укажемо на Лесинга. Непостижности откривења не ваља мијешати са безусловном непознатошћу или посвемашном недоступношћу његовом за разум — као што чине позитивисте и еволуционисте — агностици. Таква непознатост била би исто што и потпуна неизвјесност и незнање, уклањала би сваку преставу о Богу, што би се морало сматрати за очевидну пређераност. Богом откривену истину

може и мора познавати људски разум, али је не може обујмити и са свим постигнути. Некоји црквени оци сравњују божанствено откривење с ријеком, из које човјек може загасити жеђ, али све њезине воде попити не може.

Компаративна вриједност унутрашњих и спољашњих биљега откривења.

Што се тиче компаративне важности и цијене биљега, откривења, да се оно доказати може, у богословској мисли примјењују се разне струје поводом овог питања. Врло распрострањено бијаше гледиште, које у овом случају даје већу важност спољашњим биљезима, особито чудесима, због њихове очевидне наочигледности и схватљивости. И нема сумње, да чудеса учињена пред очевицима могу произвести поразни утисак. Но за то опет чудеса дјелују највише на спољашња чувства свјетине, и усвајање истина под њиховим упливом бива често механичко и не дубоко. „Много су вјернији били они ученици, суди св. Јован Златоусти, који нијесу само чудесима били привучени Христу, него и Његовом науком; јер су чудеса привлачила грубље, а разумније — пророштва и наука. С тога су били тврђи они, које је основала наука, од оних, које су привукла чудеса, њих је и називао Христос блаженима, кад је рекао: благо онима, који не виде а буду вјеровали.“ — И заиста Исус Христос само је пред онима, који су у Њега вјеровали, откривао Своју чудотворну моћ. Он је укоравао оне, који су долазили к њему жељни да виде само чудеса (Лука 11, 29) и да добију спољашњу помоћ, а није их водила к Њему права потреба срца (Јов. 6, 26). Хришћанско откривење може се тим прије доказати, што се човјек више удубљује у богати и пун свјетлости и живота садржај му. „Ко хоће Његову вољу чинити, говорио је Исус Христос, разумјеће је ли ова наука од Бога или Ја сам од Себе говорим“ (Јов. 7, 17). Садржај откривења, који одговара унутрашњим моралним потребама човјечјим, најбоља је сказаљка истинитости откривења за срца просвијећена благодаћу. По томе чим примимо (у себе) откривења добивамо живу увјереност о његовој истини. То је унутрашње самозасвједочење истине, које сачињава њезин виши доказ — доказ живота и опита. Паралитичан, искусивши на себи дјеловање електрицитета, мало ће пажње обраћати на разноврсна мњења и сумње научењака о електрицитету; он ће остати код убјеђења, да му је дјеловање електрицитета помогло и спасло га. Лични његов опит доказ му је за то да је оно фактичност и сила. То исто важи и за откривење. Истинита је вјера коју исповиједам, јер ме је она удостојила да примим неку божанску

моћ, која у мени осјетљиво дјелује. И незнабошци имају писама, и храмова и жртава и учитеља и књига и дјелимице богопознања. Али ове сакривене у срцу хришћанина благодати и дјеловања светога духа нико на цијелом свијету не добива (Јероним). — Спољашњи факти могу се доказивати спољашњијем опитом, математичке тезе — математички, а истине откривења као религиозно моралне, моралним опитом. Оне саме себе доказују у људској савјести. Раскривењу мисли, да сама природа наше душе, често и без наше воље, свједочи о истинама откривења, да је душа, по опште познатом изразу, хришћанка, Тертулијан је посветио читаво своје дјело под насловом: „*de testimonio animae*". Слично видимо код блаж. Августина, да признаје да у нама живи и непосредно нас поучава истина, под којом он разумијева оно, што ми зовемо *интуицијом*, или исходиштем моралне свијести. Само код тога треба да се избјегава једностраност протестантских богослова, који доказе истинитости божанскога откривења своде искључиво на доказе духа. То је по њиховом мњењу најкраћи, а уједно и најлакши пут да се човјек може убиједити о истинитости откривења. Овдје се заборавља да се пробању религиозних истина често оставља врло дуго времена, и да је то спојено са великим усиљавањем и напрезањем људске слободе. Осим тога овдје је могућ крајњи субјективизам, који доводи до самообмане. Ради убјеђења о истинитости откривења неопходан је и спољашњи критеријум, који има да сачињава сигурни основ за разликовање истинитога од привиднога.

Морални карактер вјесника божанскога откривења.

Прва спољашња свједоџба божанствености, дакле и истинитости откривења јест морални карактер његових вијесника. По непријељивом закону наше природе не можемо усвојити онога, што се догодило без нашега судјеловања и личнога учешћа. С тога се истинито откривење не може ни замислити без моралнога судјеловања од стране човјека, који га прима. Дакле Богу је ради саопштења откривења требало да дође у непосредни дотјецај с људима. „Но као што слику своју не видимо на свакој ствари, него на стварима углачанима и провидљивима, тако се и дјеловање духа (откривење) не огледа на свакој души, него само на душама, које немају у себи ништа, што је ружно и развратно". Одатле се види, да откривење није могло бити саопштено свијем без разлике људима; него је требало изучити особите изабранике, који ће по свом унутрашњем стању моћи да га приме. Као чисти и безгрјешни у моралном погледу ови су изабраници били способни да приме откривење с тога су и удостојени да буду вјесници

му. Дабоме да Дух свети може дјеловати гдје хоће, али особито јавља Он своју силу у оним, чија душа није помрачена моралним разврatом. Овоме не протуслове факта, које је библија сачувала, гдје се откривење Божје давало преко људи познатих да су грјешници, као што су били: Валам и Кајафа. То свједочи о слободи Духа Божјега, који је независан у бирању оруђа за промишљање о људима. Бог може учинити знаком своје моћи и промишљања о људима и неразумне животиње, као што је Валамову магарицу, и саме мртве предмете. Он по ријечима псалмопојчевим чини вјетрове да су Му анђели и пламен огњени да су Му слуге" (Ψ 103, 4). Још нас тијем мање могу бунити примјери Валама и Кајафе, јер они нијесу били у правом смислу вјесници воље Божије, нарочито за то призвани, него само привремени исповједници величанства Божјега. По јасној ријечи апостоловој основаној на психолошком и историчком опиту, тјелесни човјек не може да прими што је од Духа Божјега, јер он то држи за безумље, него духовно озарени, морално просвијетљени и очишћени може да прими откривење. На пошљетку сунчане зраке одбијају се и на мутној и на бистрој води, али ипак јаркије и јасније на бистрој. С тога имамо право да ставимо питање о моралном карактеру вјесника откривења као о једном из биљега његове истинитости. Је ли заиста могуће држати за посланика Божјега човјека, на ком се виде јасни биљези користољубља код ширења науке му, који попушта људским страстима и пороцима, који прибјегава мачу и насиљу, као што је био Мухамед и др.? Није ли то јасан биљег лажипророка?!

Идући за историчким редом откривења морамо се зауставити на моралном карактеру првих његових вјесника и чувара — јеврејских патријараха. Они су се одликовали високим моралним карактером потпуно достојнијем изабраника и посланика Божјих. Да богме да морални живот њихов није могао на једном стати на ону висину, какву захтијева морални идеал хришћанске религије; но то је и неправедан захтјев. Они истина нијесу били чисти од неких моралних недостатака; но времена патријархална могу се сравнити са дјетињским узрастом у моралном развићу човјештва. Нека су неки од њих и прибјегавали к сумњивим с нашега гледишта средствима, као Јаков, који је пријеваром дочепао се права прворођења. Но за то је он морао да прође тешку школу искушења, која су имала за своју сврху да га исправе и очисте у моралном погледу: морао је бјежати из родитељске куће, и сам бити преварен од свога ујака Лавана, да проживи тешки сусрет са братом Исавом, кад се кући враћао. Ноћна борба Јаковљева са тајанственим непознанцем била је израз унутрашње гриже савјести

због давнога гријеха. Ова тајанствена борба извршила је духовни преображај Јаковљев, назвала је у њему чувство кајања и учинила га достојним да добије милост Божију. Ову борбу овако објашњава пророк Осија: „бораше се са анђелом и побједивши плакаше и мољаше“ (13, 5). Спољашња борба Јаковљева дакако да је измијењена унутрашњим — молитвеним подвигом, који га је осветио и морално преобразио Сви у опште патријарси одликовали су се тврдом вјером у Бога и савршеном преданошћу вољи Божијој. Силу њихове вјере износи нам Апостол на поуку (Јевр. 11).

У Мојсија, вође јеврејскога народа, налазимо трагове узвишенога моралнога карактера. Истина чује се много укора и приговора моралној личности Мојсијевој. Противни траже у његовом понашању црте, које бацају сјенку на његов морални лик. Но није нужде да се заустављамо на потанкој критици и опровргњу таких приговора. Доста је да укажемо, да је Мојсије за свој неблагодарни и недостојни народ радо подносио течајем четрдесет година сва лишавања, трудове и увриједе у пустињи, ријешио се био да буде избрисан и из књиге, у коју га је уписао Бог (Исх. 32, 32). Нека покажу другога кога нроја из старине, равнога Мојсију самопрегорењем и некористољубивом љубављу!

То исто самопрегорење и некористољубље, које је подгријавало ревност за славом Божјом и старање о моралном васпитању свога народа, била је одлична црта пророка. Имајући морални идеал пророци су били виши образац моралнога живота. Многи су између њих запечатили вјерност свом високом позиву својом крвљу.

Новозавјетни вјесници откривења — апостоли, проповиједајући најчишћи и најузвишенији морал, први га и остварују својим животом. Ради славе имена Божјега и спасења ближњих, они гладују и трпе жеђ и голотињу и муке, потуцају се и труде се радећи својијем рукама: опсовани благосиљају: гоњени трпе: кад их хуле, моле; постају као сметљиште свијета, по којему сви до сад газе“ (1 Кор. 4, 11—13). — На пошљетку да заврше све своје трудове и страдања из љубави к Богу и к ближњима полажу свој живот.

Ив. Николинъ
превео с рускога **Н. Р.**

Из пастирске праксе.

О причешћивању дјеце. Питање о томе: кад и у које доба дјетињега узраста ваља и треба дјецу причешћивати, није још ни до данас ријешено, те се мање — више то у свима православним црквама и разно обавља. Ушљед недостатка изричног каноничног прописа у овоме

погледу, питање се то у појединим православним црквама сходно пракси и обичају дотичне цркве рјешава. Они, који не допуштају причешћивање новокрштеног дјетета до четрдесетог дана од рођења, оснивају то на том, што до тога времена дотично дијете није уцрковљено, те су према томе они са каноничног гледишта у потпуном праву. Они пак, који причешћују дијете одмах по крштењу, налазе оправдања томе у догматичком расуђивању о новокрштеном и миропомазаном дјетету, као о фактичном члану хришћанске заједнице, коме послије просвјећења св. крштењем и примање у тајни миропомазања дарова Духа Светога, ништа не стоји на путу, да још и тајном св. причешћа у тјешњу заједницу са Господом Исусом Христом ступи. Но тамо, гдје дијете не причешћују прије четрдесетог дана од његова рођења, у случају смрти дјетета без датог му св. причешћа, настаје друго питање, а наиме: како ће свештеник поступити са родитељима дотичнога дјетета, које је без причешћа умрло? Свакако, тајна причешћа, која уводи човјека у спасоносну заједницу са Христом, треба да се даде свакоме хришћанину. Причешће му се даје за опрост гријехова и живот вјечни. Но дијете које је тек изашло из крстионице, те по несрећи одмах умрло, не примивши св. тајне причешћа, ипак није ни у таком случају искључено из царства Божјег. Према томе дакле и о гријеху оних родитеља, који до четрдесетог дана не донесоше дијете своје на св. причест — сходно мјесном обичају своме — не може бити говора као о гријеху вољном, но гријеху невољном, те на такове, ако се истински покају и зажеле епитимију, има се ставити епитимија лака, која би била управо не као нека врста казне, но само као неки подвиг и терет, који је ваза по хришћанина користан. Тамо пак, гдје је обичај да се дијете крсти прије четрдесетог дана, тамо су случајеви спрам дјетета без датог му св. причешћа врло ријетки из разлога тога, јер се дијете одмах по крштењу и причести*). Породиља, свакако не може и не треба да сама доноси дијете у цркву ради причешћа. То обично треба да чини бабица, која је дијете прихватила, или један од кумова. У томе пак, да дијете први пут на причест не доноси рођена мати, нема ничег нити штетног, нити непристојног. Бива, да мати умре прије истека четрдесет дана од рођења младенца, смије ли се онда у таквом случају дијете оставити без св. причешћа, јер тобоже матере нема, која би га у цркву донијела? као

*) Крштење јудеја, муслимана и незнабожаца, који ступају у заједницу цркве хришћанске неким дијелом бива у недјељне и празничне дане, пред литургијом и новокрштени, по саслушању св. литургије, удостојавају се св. тајне причешћа. То исто бива и код неправославних хришћана приликом њихова прелаза у заједницу православне цркве. Из онога се даде закључити, да тако исто ваља поступати и са новокрштеним, те их одмах по крштењу удостојити тијела и крви Христове.

што мати не доноси први пут дијете своје у цркву и на св. крштење, исто тако не мора га она и ка св. причешћу приносити. (Рук. д. с. п. 1867. г. т. III.

Како се има поступати код причешћивања дјеце у вријеме заразних болести? У вријеме заразних болести најбоље је болну дјецу не доносити у цркву ради причешћа, но исту код куће причестити; или, ако су већ донешена у храм, причестити их тек након друге здраве дјеце, употребљавајући при том — ако је могуће — посебну кашичицу те посебно платно, које се након причешћа има спалити, а пепео под св. трапезу, слијени бунарић у олтару или у текућу ријеку просути. Подједно, иза сваког таквог причесника има се кашичица свагда добро у оно посебно платно утрти.

Могу ли се дјеца на св. прежеосвећеној литургији причестити? Малена дјеца нијесу кадра примати тврду храну, због чега је и установљено, да се таква малена дјеца причешћују само св. крвљу Христовом. Међутијем вино на прежеосвећеној литургији и ако је улагањем честице освећено, ипак није у крв Христову претворено, а то вино из св. чаше дати младенцу, не значи још и причестити га. Но, веле неки, може се младенцу дати и мален дјелић св. хљеба, који он може прогутати. Ово се, истина, може покушати, али је и са опасношћу скопчано, јер дијете — одојче, које није навикло на тврду храну, лахко може честицу из уста избацити, а у таквом случају свећеник се казни подвргава. Дјеца пак одрасла, која подносе тврду храну, могу се и на литургији прежеосвећених дарова причестити. Одојчад пак ни у ком случају. Свакако је дужност свећеника да вјернима својима објасни тачно разлике литургије прежеосвећених дарова од литургије пуне.

При свршавању тајне јелеосвећења треба ли свако јеванђеље читати над главом болнога, или на за то припремљеном столу?

При читању св. јеванђеља у тајни јелеосвећења сви свећеници не поступају једнако. Једни читају свако јеванђеље над главом болнога, а други опет на за то припремљеном столу. Оправдана је и једна и друга пракса. Разлози, који поглавито руководе неке свећенике да читају св. јеванђеље над главом болнога ово су: 1. при читању јеванђеља ма на којој служби и црквеном чину православни хришћани обично га слушају са побожно приклоњеном главом. Такву побожност јеванђеоском читању у много случајева нијесу кадри изразити тешки болесници на болесничким постељама, с тога неки свећеници онда и сматрају за потребно, да у таквим приликама читају св. јеванђеље над главама болних. 2. при свакој служби дужни су православни

хришћани слушати јеванђелско читање са особитом пажњом. Да би и болесници могли са истом таквом пажњом пратити читање спасоносних и утјешних ријечи јеванђелских, нашли су неки свећеници за цјелисходније, да свако јеванђеље читају над главом онога, над којим се тајна јелеосвећења чини. Овакав обичај није ни најмање туђег утјецаја и ни у чему није противан старој црквеној пракси. Разумије се по ссби, да се под „читањем над главом болнога“ не смије разумијевати, да се јеванђеље меће на саму главу болнога, него се над главом држи. По указу требника св. јеванђеље се само једном полаже на главу болнога — словима доле окренутим — и то на завршетку тајне јелеосвећења, а при читању молитве: „Цáрю Свáтый, влагоутрóбне и многомилостúве Господи Íсусе Христе.

Када се св. јелејем помазани дијелови тијела болесника отиру? Да ли пред читањем сваког јеванђеља, или пак при читању разрјешавајуће молитве?

Ако више свећеника тајну јелеосвећења свршавају онда се помазани св. јелејем дијелови тијела болесникова отиру увијек *одмах* и то послије помазања и прочитања молитве „Отче Свáтый, крáсь дáвый и тúлесъ“. О томе говори и требник Петра Могиле (1646. г. стр. 468), а и многи други стари руски требници (в. нпр. Львовск. требн. 1675. г. л. 183 на обор.). У оном само случају, кад ову тајну свршава један свећеник, бива отирање једанпут и то послије задњег — седмог — помазања. Према овоме дакле отирати помазане дијелове тијела болесникова пред читањем сваког јеванђеља, односно при читању разрјешавајуће молитве, нема основа нити у садањим, нити пак у старим требницима.

Синђел Иларион.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Лична вијест. Његово Високопреосвећенство, господин АЕ и Митрополит *Николај* вратио се 8. о мј. из купатила у свој двор у Сарајеву, а 22. о. мј. поћи ће, да троноше новоподигнуту цркву у Сребреници.

Превишњи рођендан Његовог царског и ап. краљевског Величанства, господара нашег, *Франца Јосифа I.* прослављен је 5./18. авг. и ове као и прошлих година свечаним благодарењем у храму рођења пресвете Богородице у Сарајеву. Чиноначалствовао је високопреч. г. архимандрит Венијамин Николиновић, који је послије благодарења, коме присуствоваху врхови политичких и војених власти, предвео свештенство преузвишеном земље поглавару, господину барону

Јовану *Анелу*, кога је замолио да најпонизније и најискреније честитање српског православног клира и народа приликом 73. превишњег рођендана Његовог Величанства на подножје прејасног престола достави. Његова Ексцеленција захвалила се на најавама лојалности, те је одговорила, да се српски народ свагда поуздано може надати очинском благовољењу Његовог Величанства.

У Митрополији карловачкој.

Надзорник народно-црквених добара. Његово Величанство цар и краљ Франц Јосиф I. потврдио је избор барона Јосифа Рајачића-Брињског за надзорника свих народно-црквених добара.

Краљевина Србија.

Прослава 40-годишњице Митрополитове. Његово Високопреосвећенство Митрополит Србије г. Инокентије навршио је дана 31. јула (13. авг.) т. године 40 год. своје свећеничке службе. Ову свечаност прославио је Високопреосвећени г. Митрополит у скромности са београдским свећенством те у кругу својих најближих пријатеља и сродника. Поводом ове прославе одржано је у сриједу 30. јула у вече бденије у београдској саборној цркви, а сутрадан свечана архијерејска литургија.

Нови професори Велике школе. За редовне професоре Велике Школе изабрани су и потврђени досадањи доцент на Вел. Школи Др. Станоје Станојевић и проф. на гимназији Љуба Јовановић.

У Русији.

Преношење моштију новог чудотворца преподоб. Серафима Саровског. Од 15. до 21. јула т. г. чињене су у пустињи Саровској, приликом преноса моштију преподоб. Серафима, многа молебствија и свечаности. У присуству руског цара и царице, те скоро свију чланова владајуће царске куће обављено је дана 19. јула т. г. исковање моштију преподоб. Серафима. Овај чин обавио је митрополит петроградски и лодошки високопреосвећени г. Антоније са архиепископом Димитријем епископима Инокентијем и Назаријем, дванаест архимандрита и великим бројем јереја и монаха. Св. мошти преподоб. Серафима смјештене су у храму, који је подигнут 21. јула т. г. освећен у част његовог имена. На овој свечаности учествовало је око 150.000 побожнога народа.

На западу.

Нов папа — Пије X. Конклав, који је бирао папу, петога дана свога засједања, донио је рјешење: патријарх млетачки кардинал *Јузепе Сарто* изабран је за папу. Кардинал Сарто родио се у мјесту Ријезе 2. јуна 1835. год. 10. нов. 1884. год. посвећен је за бискупа у Мантуи. Кад је остала упражњена млетачка патријаршеска столица наименује папа Лав XIII. 15. јуна 1893. Сарта за надбискупа и патријарха млетачког. Три дана прије тога подигнут је на част кардинала. Новога папу хвале као мирољубива, уз то спремна и научена човјека, те велика пријатеља омладине. Као папа узео је име Пије X.

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ консисторија Добробосанска.

Број 766. IV. ех 1903.

Натјечај.

Према VII.—XX. тачкама закладнога писма блажене памети Архиепископа сарајевског и Митрополита добро-босанскога Ђорђа Николајевића, од 2. (14.) фебруара 1893. овим се расписује натјечај, на једну штипендију из његове закладе и то 640 круна, одређену за слушаоца на ком свеучилишту у аустро-угарској монархији.

Штипендију ову може добити Србин православне вјере, родом из Јаска (Сријем), а ако овога не буде Херцеговац, а ако ни овога не буде Босанац.

Натјецатељи имају своје ваљано написане молбенице овој АЕ и М консисторији до 15 (28) септембра 1903. поднијети и истима приложити: 1. крсни лист, 2. свједочбу о испиту зрелости односно index и свједочбе о колоквијама, 3. свједочбу лијечничку, 4. свједочбу сиромаштва, 5. свједочбу о вјерско моралном владању свом и својих родитеља.

У Сарајеву, 14. августа 1903.

Српско-православна АЕМ консисторија у Сарајеву.

Српско-православна Консисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 704. 3—3.

Едикт.

Позива се овијем Мара рођ. Илинчић из Томине, котар Сански-мост, сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Илија Црљенчанин из Козице, котар Сански-мост поднио код овога духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истеченју споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијске сједнице у Бањалуци, 10./23. маја 1903.

Митрополит: **Евгеније.**

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 31. августа 1903. Бр. 16.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: свнђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

АЕ. и Митрополит Захумско-херцеговачки.

Број 602.

Окружница

свему српско-православном свештенству и народу херцеговачком.

Његово ц. и кр. апостолско Величанство, наш опће љубљени Господар Фрањц Јосиф I., у споразуму са Његовом Светости васељенским Патријархом Господином Јоакимом III. и Његовим св. Синодом, именовао ме српско-православним Митрополитом захумско-херцеговачким, те сам 27. маја о. г., трећи дан Духова, у мостарско срп.-православној саборној цркви, преко одређених за то Архијереја, високопреосвећене господе: Николаја Мандића, Митрополита Дабро-босанскога, Григорија Живковића, Митрополита Зворничко-тузланскога, и Евгенија Летице, Митрополита Бањалучко-бихаћкога, архијерејску хиротонију примио, а истога дана, непосредно иза св. литургије, увео ме у име Њег. Величанства у права и дужности владичанске Преузвишени поглавар Земаљ. Владе ц. кр. генерал коњице, госп. Барон Јован Апел, послије чега сам и управу ове епархије предузео.

Јављајући ово милом свештенству и народу Богом чуване епархије захумско-херцеговачке, пречасно свештенство оба реда уједно позивам овим, да унапријед при сваком богослужењу у дотичним јектенијама има спомињати моје име на слиједећи начин: О преосвеш-

нѣйшимъ Архіепископомъ и Митрополитомъ нашемъ Петромъ и т. д., а на вел. входу и послије достојно: Помени Гди преосвященѣйшаго Архіепископа и Митрополита нашего Петра и т. д. А благодать Гда нашего Іисуса Христа и любы Бога и Отца и причастіе светаго Духа буди со всѣми вами аминь.

У Мостару на Петровдан 1903. АЕ и Митрополит: **Петаръ**.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 506./П.

Српско-православном свештенству и црквено-школским општинама захумско-херцеговачке епархије.

Поводом пријава, које нам стижу против неких свештеника, да траже наплату за матичне изводе и од сасвим сиромашних странака и ђака при почетку школске године, па и од власти, кад ове траже изводе ради службене употребе, овим наређујемо свему пречасном свештенству, да од сада у таким приликама све изводе издаје бесплатно, а од странака, које треба да плате, ни један свештеник не смије за изводе затраживати већу таксу од три круне.

Из консисторијске сједнице, у Мостару, 9. јула 1903.

АЕ и Митрополит: **Петаръ**.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 673./I.

Пречасном свештенству, као вјероучитељима на народним основним школама у прав. српској Митрополији Захумско-херцеговачкој.

Саопштавамо знања ради и владања пречасном свештенству, као вјероучитељâ на народним основним школама, да смо предложили Високој Влади на дозволу и одобрење, да се досадањи „Кратки Катихизис за III. раз. од Н. Вукићевића, замијени са „Катихизисом, или науком православне хришћанске цркве од Дра Георгија Летића“.

Овоме је Нашем предлогу Висока Влада благоизволила удовољити и обавијестити Нас, да ће се „Катихизис, или наука православне хришћанске цркве од Дра Георгија Летића“ увести као наставна књига за науку вјере за III. и IV. разред у народним основним школама, мјесто досадањег „Катихизиса од Н. Вукићевића“, кад се потроши залиха овог у земаљском економату.

Из консисторијске сједнице VIII. у Мостару, 14. августа 1903.

АЕ и Митрополит: **Петаръ**.

Српско-правосл. митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1086. ех 1903.

Свима протопрезвитерским и путем ових и свима парохијским звањима.

Конзисторијалним окружницама од 15. јуна 1898. бр. 1621. и од 9. априла 1899. бр. 1100. саопштена је свештенству подручном односна наредба високе земаљске владе за Босну и Херцеговину, од 20. марта 1898. број 34.150/I., према којој између осталог несмије подручно свештенство вјенчати ниједног припадника Хрватске и Славоније, док се исти не искаже цертификатом своје завичајне (Хрватско-славонске) политичке власти I. молбе о томе, да је он способан у брак ступити односно, да његовом вјенчању с политичке односно војничке стране никакве сметње на путу не стоје.

Гласом односне пријаве високе земаљске владе за Босну и Херцеговину, саопштене овамо дописом високоисте од 5./18. јула 1903. број 81445./I. десило се је досад ипак много случајева, у којима је подручно свештенство, при склапању бракова припадника Хрватске и Славоније горе споменути опрез са свим из вида испустило, услијед чега су настајале често силне неприлике и за дотичне странке и за дотичне свештенике, будући ни један Хрватско славонски припадник не смије бити вјенчан прије него је удовољио односним прописима и захтјевима обранбеног закона, који за тамошње припаднике у кријепости постоји, због чега је и наређено да странка допринесе горе споменути цертификат, у ком ће завичајна политична власт њезина већ остављањем тога цертификата посвједочити, да нема за дотичну странку са гледишта испуњења њезине војничке дужности никакве запријеке, да она вјенчана бити може. Упозорује се стога подручно свештенство и овом приликом и у интересу своме и у интересу дотичних странака на строго и неотпустиво обдржавање горе споменутог наређења у овој ствари.

А да би свештенство било на чисто у овој ствари и с питањем, које су странке припадници Хрватске и Славоније, саопштава му се знања и равнања ради, да међу такове припаднике спадају не само сви они досељеници из Хрватске и Славоније, који се још налазе у држављанској односно завичајној свези тамошњој, односно који макар да пребивају трајно у Босни, нијесу још примљени у земаљско припадништво Босне и Херцеговине, већ и сва законита дјеца таковог досељеника, макар она била рођена у Босни иза досељења њихових родитеља у Босну. У ствари можебитне сумње у овој ствари, има се

сваки свештеник обавијестити код надлежне политичне власти I. молбе о томе, да ли се извјесно лице, које би требало вјенчати има сматрати припадником Хрватске и Славоније или припадником Босне и Херцеговине.

Из конзисторијалне сједнице, у Бањалуци, 12./25. августа 1903

Митрополит: **Евгеније.**

НЕЗВАНИЧНО.

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак.)

Колико је самовољан поступак њихов са производима старе хришћанске литературе, што тенденциозно преносе постанак наших јеванђеља у вијек, који слиједи иза апостолскога, у намјери да докажу, да су она производ непознатих лица, која су бајаги живила кашње апостолскога доба, види се јасно већ из несталности и несугласности, које богослови невјерства на видик износе, кад хоће тачно и позитивно да опредјеле фактички по њиховом мњењу постанак наших јеванђеља. Тако Штраус у своме тврђењу, као да су бајаги наша јеванђеља појавила се кашње апостолскога доба, користио се најранијим резултатима негативне критике наших јеванђеља; но те резултате давно је већ одбацила као слабе и сама критика, а били су послије тога често прерађивани и мијењати. При томе је знаменита ова појава у дјелима негативне критике јеванђеља: што се даље простирало доба и што је дубље улазила негативна критика у историчко оцјењивање наших јеванђеља, то је све више и више била приморавана, да приближи вријеме њиховога постанка вијеку апостолском!

Тако сам Баур, учитељ Штраусов, из почетка је држао, да се јеванђеље Матејево појавило између 130—134 године; за тим је прешао на год. 115 и на пошљетку је утврдио, да је то јеванђеље постало међу 100. и 105. год. —

Други критичари истога правца допуштају, да се јеванђеље Матејево појавило још раније н. пр. по Кестлину то јеванђеље, барем главним садржајем својим, а по Хингелфеллу (најбољем ученику Бауровом) читавим садањим садржајем, морало је бити написано свакако прије 80. године; док међу тим по Холцману и Кајму постанак наше

црквене — каноничке редакције Матејева јеванђеља пада у вријеме пред разорење Јерусалима т. ј. око 69. године.

Односно постанка јеванђеља од Марка чујемо опет од преставника деструктивне критике јеванђеља најразногласнија казивања, и при том такова иста, као и за јеванђеље Матејево, — казивања постепена; — што даље казују, то више приближују вријеме појаве другога јеванђеља времену, кад су живили апостоли. Тако по Кестлину ово се јеванђеље појавило пред 110. год., по Кајму — около 100. год., по Хингелфелду — прије 100-те год. по Фолкмару и другима — међу 60. и 80. годином; а по Шенкелу, барем у првобитној редакцији својој, међу 45. и 58. годином. Јеванђеље од Луке написано је било по Хингелфелду прије 120-те год., по Кестлину прије 100-те год., по Кајму около 90. год., а по Холцману исто тако као и јеванђеље Марково, највјероватније је, да се појавило на свијет између 5. и 10-те год. по разорењу Јерусалима т. ј. између 75. и 80. год.

На пошљетку и у самом питању о постанку јеванђеља од Јована најновија критичка школа негативнога правца од 160. год., око које је по прилици првобитно у лицу Баура држала да се појавило, постепено је ишла назад к ранијем времену, док се није уставила на првим годинама II. вијека, као фактичном времену постанка овога јеванђеља. Тако Кајм држи, да је наше пошљедње јеванђеље написано међу 100. и 107. год., а у то је доба по општем вјеровању још могао бити жив апостол и јеванђелиста Јован.

Ово неколико примјера, што сам их навео за одређење времена постанка наших јеванђеља, што их налазимо код преставника критике наших јеванђеља, својом несугласношћу и нестално шћу најочевидније нас увјеравају о томе, како је нестално земљиште, на коме та критика зида смјеле тврдње своје, да су се наша јеванђеља појавила на свијет не у вијеку апостолском и да нијесу оних лица, којима се приписују, него да су постала касније и од непознатих лица, која су имала на уму, да овјековječе не истиниту историју Христову, него бајаги фантастичне измишљотине о Њему, које су се постепено и можда несвјесно остварале у првашњем хришћанском друштву. —

Да су научно неосновања сва ова протусловна увјерења критике о постанку наших јеванђеља касније апостолскога вијека, најбоље је увидио сам Штраус; јер он признаје, да се критика јеванђеља „налази још у стању несвршенога процеса", и шта више изражава бојазан, да ће ово питање икад са свим потпуно ријешено бити.

Па ипак, при свем том, што је пријепорно и неразријешљиво по признању самога Штрауса питање: кад и од кога су постала наша

јеванђеља, да ли од ученика и очевидаца Христовијех и њиховијех ученика и савременика, или од неких лица, која су касније живила; — при свем том што то питање није ријешено и не може се ријешити, као што Штраус мисли, он сам просто одлучно негира код наших јеванђеља строго исторички карактер и даје им само митолошко значење, држећи јеванђеља не за оригиналну слику фактичних и истинитих догађаја, који су везани са именом оснивача наше вјере и цркве; већ за збирку разних измишљотина о Њему, које су измишљене, да се Он узвиси до божанског достојанства (части). —

Но за што управо Штраус и слични му негирају историчко значење садржају наших јеванђеља? — Шта је главни разлог или побуда, да одричу достовјерност онога, што се саопштава у јеванђељима? Такав разлог код преставника невјерства јест једино априорна мисао, филозофска претпоставка или боље псевдо филозофска предрасуда о немогућности и невјероватности свију чудесних и натприродних догађаја, о којима казују наша јеванђеља. А та умишљена немогућност или невјероватност свега чудесног, што се казује у јеванђељима, оснива се у свијести невјерних опет на лажном принципијелном схватању Виновника свега, што постоји, — Бога и Његовога односаја према свијету. Сви, који поричу фактичност историје у нашим јеванђељима, полазе са пантеистичког гледишта на свијет или појма о Божанству, по коме међу Богом и свијетом нема битне разлике, јер један и други су само разне стране једног и истог суштаства или бића. — Бог, по пантеистичком схватању свијета, унутрашња је и невидљива суштина или основа свијета, а свијет је само спољашње видљиво откривење Божанства. С тога, што изван свијета не постоји никакав Бог као самостално биће, и све, што се у свијету догађа, властити је живот Божији, појмљиво је, да нема и да не може бити никаквих чудесних откривења Бога у свијету нити икаквих натприродних дјела Његових у свијету. — С тога су немогућа у свијету чудеса, а особито не може се ни замислити највеће чудо, у које вјерују хришћани, оваплоћење Бога у природи људској.

Ево што и ево какови разлози априорне, напријед узете мисли приморавају непријатеље наше вјере, да одбацују истиниту историју у нашим јеванђељима и да држе, да су она збирка мита или пјесничких измишљотина, бајаги наслаганих на најпростијем и чисто природном историчком зрну земаљскога живота и рада Христова, наслаганих усијаном побожном фантазијом првих послједователя Христовијех, који су Га хтјели да овјенчају ореолом божанске славе и части.

(Наставиће се).

Ријеч при уласку у парохију.

Говорио у храму св. Сретенија Господњег у Крушедолу
пресвитер **Сава Петковић.**
[Крушедол.]

Милошћу Божјом и вољом духовне власти наше постављен сам, браћо, за пастира доброга стада овог, за служитеља св. Олтара овог, за руководиоца душа ваших. Милом Богу хвала, отслужио сам данас први пут и св. Литургију у св. Храму овом, а у присутности милога народа мога, с којим ме је Промисао Божја везала и одредила, да дијелим с њиме срећу и несрећу, радост и жалост, добро и зло.

Срце ми се радује, душа ми плива у задовољству, што ме је Промисао та намјерила на вас, мили моји крушедолци, да у пријатноме кругу вашем отпочнем свој нови живот и рад пастирски, да окушам снагу своју, да уложим знање своје, да остварим снове младости своје у часном али тешком раду на добру и срећи, на корисги и напретку вашем.

Али не могу пропустити да не признам, да ме у овом тренутку преголеме среће и задовољства мога обузима и потајни неки страх и зебња, кад ступам пред вас први пут на св. мјесто ово, да вам откријем душу своју, да вам изнесем мисли и жеље своје и да излијем све најтање осјећаје срца свога.

Страх је тај оправдан кад сазнате, како је замашна и тешка служба моја међу вама, коју сам данашњим даном на слабачка плећа своја примио. Велике су и тешке и са великом одговорношћу скопчане и дужности родитеља према дјеци, која су бриге и њези њиховој од Бога повјерена, а колико су веће и теже и са колико су већом одговорношћу пред Богом и људима скопчане дужности моје према вама, браћо, за које морам да живим и радим, за које морам, по св. Писму, и душу своју да положим.

Али, оставићу за час сваки страх. Радост је већа од њега, па у тој радости ја узносим славу и хвалу Богу небескоме, што ме је преко духовне власти моје, довео у твоју средину, мили народе мој, као пастира међу стадо своје. Нека је слава и хвала Богу који те је мени повјерио, мило стадо моје, да те храним најздравијом храном, о којој ћеш живјети до вијека; да те напајам најслађом водом са извора најслађега, од које никад ожедњети не ћеш; да те китим најљепшим даровима благодатним, које црква у изобиљу има, а све за здравље и спасење душе твоје. Нека је слава и хвала Богу, који те је предао мени, да те у лијепој вјери прадједовској упућујем и утврђујем, у истинској побожности хришћанској снажим, у жаркој љубави према

Богу и ближњима твојима загријевам; да те чувам и штитим од крволочних вукова који жедне за драгоцјеном крвљу твојом, од љутијех непријатеља који као лавови око тебе ричу, тражећи да те прождеру; па да те најзад здрава и неповријеђена, чиста и свијетла, дична и поносна поведем по путу, који води истинској срећи и вјечном блаженству, пред пријесто најправеднијег и најстрожијег Судије.

Ој, како је слатко и славно кад човјек живот свој посвети тако часној служби, тако узвишеноме задатку! Али, ах, како је тешко и претешко извршити ту службу, испунити тај задатак! Јер примити на се бригу и старање и одговорност за толике душе, за које морам на страшном суду Божјем рачун положити и својом душом, немаром мојим изгубљену коју душу вашу, замијенити, — то је, браћо, скоро надчовјечански, јер превазилази силе човјечје. И ја бих већ на првом кораку малаксати и очајавати морао, кад не бих знао, колико ми ви сами у томе тешком послу око вођења и спасавања душа ваших на помоћи бити можете....

Дошао сам к вама не да ми служите, него да вама послужим ја. И службу своју, коју ми је Бог међу вама повјерио, вршићу, ако ми Бог живота и здравља дâ, свим жаром и одушевљењем, свом снагом и вољом својом, жртвујући, гдје треба, своју личну корист користи народа мог, полажући, кад треба, — по примјеру Господа мога — и душу своју за миле овце своје. Али вас молим, браћо, да ме у тешкој служби овој братски потпомогнете. Јер ма колико и ма како ја у св. храму овом служио и учио, ако ви сви у цркву редовно не долазите и пажљиво не слушате и у срца своја дубоко не укорјењујете ријечи Божје и моје у њој, — узалуд ће бити сав труд мој и ви ћете морати и даље у тами блудити и по странпутицама лутати. Ма колико и ма како вас ја призивао и прикупљао око себе да вас поведем путевима правим, ако се ви томе позиву моме оглушите, а дате се повести за туђим гласом, противним цркви и духу науке њене, — узалуд ће бити сав напор мој и ви ћете се морати, прије или послије, сурвати у моралну пропаст. Ма колико и ма како вас најзад браниo од жестоких нападаја многобројних непријатеља цркве и вјере наше, који су своје отровне стријеле наперили на све оно што је православноме Србину свето и драго, ако се ви сами према њима или немарни и хладнокрвни покажете, или се чак табору њихову придружите, — узалуд ће бити сва обрана моја, ви ћете морати вјечно пропасти.

Зато вас молим, браћо, у првом реду да се односите увијек према мени онако, као што се односе дјеца према родитељу свом, имајући на уму ону мудру поруку Апостолову младоме Тимотеју:

„Никтоже ѡ юности твоей да нерадитъ: но образъ кѣди вѣрнымъ словомъ житіемъ, любовію, дѣхомъ, вѣрою, чистотою“ (I. Тим. 4, 12). Нико нека се не брине за младост моју — велим ја — само нека ја будем вјернима углед у ријечи, у живљењу, у љубави, у духу, у вјери, у чистоти. Затим је потребно, да редовно долазите и своју дјецу и кућну чељад научите долазити у св. цркву на св. Богослужења у недјељне и празничне дане, гдје ћете увијек имати прилике да чујете нешто, што на дому, у селу и око општинске куће чути не можете; да научите нешто, што ће вам бити од врло велике користи за духовни живот и за спасење душе ваше.

Ако тако узрадите, ако се с повјерењем пријубите уз свога свештеника који вам добра жели и о добру се вашем стара; ако савјесно будете похађали св. Богослужење и извршивали оно што на њима чујете, онда — благо мени, а благо и вама. Онда ћете бити потпуно задовољни са својим новим свештеником, а свима дичан и поносан он.

Три старине манастира Милешеве из XVII. вијека.

Бавећи се љети 1898. у Москви, пружила нам се бјеше прилика да радимо у архиву министарства иностраних дјела. Овај архив крије драгоцјену грађу за познавање српско-руских односаја током XVI. и XVII. вијека. Ми смо нарочиту пажњу обратили писмима наших манастира ка руским царевима, писаних понајвише у ствари милостиње. Из те збирке, која је ваљан прилог за оцјену наших културних прилика у то вријеме, приопћујемо за читаоце „Источника“ три писма манастира Милешеве. Ова писма занимљива су стога, што нам пружају неколико података о његову ранијем изгледу, његову благостању и броју његових калуђера. Сјем тога нам та писма очито говоре, колико су сироти Милешевци имали трпјети од непријатеља вјере православне — Турака.

Ова писма преписана су вјерно, једино смо ради лакшега читања разријешили скраћенице, нека мјеста (у загради) попунили, интерпункцију исправили и потребне ријечи великим писменима исписали. Документе доносимо хронолошким редом.

I.

Браство манастира Милешеве шаље 1627. цару московскому Михаилу Феодоровичу архимандрита Теодосија, инока Теодора и ђакона Дамаскина с молбом да им цар покрије оловом милешевску цркву, које дјело не могу сами да изведу.

Въ Христа Бога благовѣр'ному и благородному и благочастивому и христолюбивому эдиному истин'ному великому христіан'скому православному госоударю царю и великому князю Михаилу, съмодръж'цю всеи Русіи владимирскому, московскому, новоград'цкому, царю казанскому, царю астраган'скому, поцков'скому (sic) и великому князю смолен'скому, твер'скому, югор'скому, пер'міискому, вет'ц'кому, вльгар'скому и иныих госоударю, и великому князю новоград'скому, чръниговскому, рѣзан'скому, полт'цкому, растов'скому, іарославскому, бѣлоезар'скому, миіаѳн'скому, оудор'скому (sic), одор'скому, кон'дискому, и всеи сибир'скые земли и сѣвер'ніим странаам повелителю и иніих многых госоударствіи госоударю и обладателю на спасеніе и оутвръжденіе светые вѣры госоударю царю и жалотелю (sic), солнцу праведному сіающу на въстоцѣ и сѣвере и озараюущу лучами православіа всу под'солньчную оутвръжденію сед'міим стльпом и оукрашенію црков'ному насажденію раіа богодухьновен'ныих цвътцъ ликостоіателю въ пѣснех доухом светыим събран'ныих въсѣмь иже въ православіи живущіимъ второму Кон'стантину новаго Рима, богоспаснаго и царствующаго великааго град(а) Москви и ревнителю по Господи Бозѣ вседръжителю и поборнику по божаств'ны хоругвы православіа, на нїеиж частны крсть въздвиже се въ просвещеніе православныим въ славу оутвржденіе благнчастіа светаго царствіа въ побежденіе злочьстивіим и богомрзскыим эзыком и всѣмь видиміим врагом и невидиміим; христіан'скому эдиному православному истин'ному госоударю царю и великому князю Михаилу съмодрьжцу всеи Русіи о Господи свѣтло радоватисе въсегда. Аминь.

Иже въ сръбс'цеи земли царскаа и свещен'наа обытель възнесеніа Господа Бога и спаса нашего Ісоуса Христа монастир' зовомь Милешева, идеже почивают светые и мѵра благоухан'ные частные мощи иж въ светыих оца нашего и учителіа прьваго ар'хіэпископа сръбскаго светителіа Сави великааго чюдотвор'ца, да и мощи светыих краліевъ Владисава и Давида. Тоіежде частные обытели сръбскые общіе великые лавры смѣреныи Архімандрит Ѳеодосіе съ свещен'ницы и діаконы и стар'ци и съ всѣмь свещен'ныим събором светаго монастыра много въ смѣреніи съпретавши руцѣ и преклоним колѣне съ всакыим благоговѣин'ством до лица земли покланіаемо се светому ти царству и много челом біемо прѣд лицем светаго ти благородіа; въкупѣ и молимо Господа Бога иже во троици славимааго и пречистую и всенепорочную того матерь богородицю и преподобные и богоносные отце и учителіе наше Сімеона міроточ'ца и светителіа Саву великаго чюдотвор'ца, куп'но и всѣх светіих, іако да подаст ти Господь

Богъ многолѣтныи живот и здравіе и спасеніе благоданствіе и благое поспѣшеніе и еже на всѣе видиміе врагы и невидиміе свѣтлую побѣду и одолѣніе мир глѣбокъ и утвръжденіе земли светаго ти царствіа и благородною царицею и великою княгынією Эѵдокіи и съ благород'ными и любъзными твоими чеды и съ всѣю полатою и воин'ством светаго ти благородіа въсегда. Аминь.

По сих вѣдомо боуди светому ти царству како іеще светыи монастыр божіею благодатію въ съмиреві эст аще и обладаеми эс'ми агарен'скыими чеды и въ них живем мы смѣрніи нь непрѣстано вьжу дань и нощь молимо всеблагааго Бога о тебѣ православ'ному царю и о прѣдстоещіих и служещіих светому ти царствію, и о сіих нам прѣстоить слово, да се ест вѣдомо светому ти царствію православныи царю пресветую и великую црькнь іако побыта эст вса оловом и нинія эст остарало от многыих лъ . . . . ще а вь сіа врѣмена начехом трудити се пакы о поновлѣніи оловом нь невьзмож'но эст нам таково велико дѣло сътворити кроме помощі бож . . . и светаго ти царствіа ин'де бо не имами где нинія прибѣгнути или коіе оутѣшеніе обрести тьчію къ Богу и к теб(ѣ) нинія прибѣгаем Богъ єдин ва (не)бу тыи єдин православныи царь на земли. (Наставиће се.)

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Личне вијести. Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит Дабробосански г. *Николај* повратио се 28. т. мј. са свога пута у Сребреницу, гдје је освештао новоподигнути храм. — Његово Високопреосвећенство Митрополит Захумско херцеговачки г. *Петар* отпутовао је преко Сарајева 24 т. г. у купку Карлсбад на дуже вријеме.

Освећење цркве у Сребреници. Као што смо у 15. броју »Источник«-а јавили, Његово Високопреосв., господин АЕ и Митрополит Дабро-босански, *Николај* отпутовао је 22. авг. у пратњи високопреч. г. протопрезвитера Димит. Јанковића, конзистор. саиђетника и часног г. Саве Савића, ђакона у Сребреницу, да новоподигнуту цркву тамошњу тропоше. Народ у Сребреници и представници политичке власти одушевљено и лијепо су дочекали господина Митрополита, који је тропосање цркве 24. августа обавио, уз саслужбу свију свештенка сребреничког и и тројице из власеничког протопрезвитерата а у присуству многобројног српског православног народа, који је из околине на ову ријетку а узвишену свечаност хиљадама поврвио. Било је доста гостију и из Србије. На крају свете литургије, на коју је дошао и високоблаг. окр. предсједник госп. Фоглар из Д. Тузле у пратњи водиоца котар. уреда госп. Јове-а и свекупног чиновништва сребреничког, поучно је високопреосвештени госп. АЕ и Митрополит народ, који је мудру поуку архи-

пастирску са запетом пажњом саслушао и очевидно тронут и потрешен по нафору приступао. Иза богослужења које је трајало од 8½ у јутро па скоро до подне био је у један сахат по подне у нарочито спремљеном ладњаку приређен ручак, за скоро 500 особа. На ручку у своје вријеме здравио је високопреосвећени госп. Митрополит Његовом Величанству витешком господару нашем Францу Јосифу I. чија се дарежљива рука и срп. прав. црк. општине сребреничке сјетила; котар. управитељ Лове, здравио је свештенству и претставнику његову г. АЕ и Митрополиту, а окр. предстојник г. Фогдар народу. Било је још и другијех здравица. —

Нова сребреничка црква подигнута је на тзв. Виноградишту, на вјештачки начињеном и јако подзиданом висоравњу. Изгледа као круна над главом сребреничана, — као градић у коме ће вјерни припадници његови од сваке навале свијета сигурно заштићени бити. Темељ јој је положен прије двије и по године, од којега доба је честити предсједник њезин Ј. Папучић неуморно настојавао, да се започета радња успјешно довршн. Трошкове градње, великом већином подноси сама општина, ма да су јој и сам господар. цар и краљ, висока зем. влада у Сарајеву и поједини ктитори лијепом свотом у помоћ притекли. Дужина цркве је: 24, а ширина 12, а висина до крова такође 12 метара. Лијепом цементираном цигљом је поткана. Градња је изведена солидно, симетрично те и укусно, што ваља да служи на част неимару самоуку. Храм је посвећен у славу: покрова пресвете Богородице. Нека почива милост Господња на овом здању, које је слави Његовој намијењено.

—ипитр—ик—

Отпочета предавања. На српско-православном богословском училишту у Рељеву отпочета су 25. т. мј. редовна предавања. Призивање св. Духа одржано је у присуству свију наставника и питомаца 24. т. мј., коме је присуствовао и благород. госп. барон А. Рајачић, референт зем. владе за просвјетне ствари.

Русија.

25-годишњица протојереја А. П. Мацљева. 3. августа т. г. навршило се 25. година свећеничке службе протојереја А. П. Мальцева, свећеника руске цркве у Берлину. Г. 1878. свршио је Мальцев духовну академију у Петрограду, те је већ исте године постао у духов. Семинарији предавач философије, психологије и педагогије. Год. 1879. на основу своје дисертације »Нравствена философија утилитаризма« добио је степен магистра богословља, а 1882. г. рукоположен је за свећеника. Након четири године свећеничке службе произведен је за протојереја — године 1886. — те исте те године одређен за свећеника руској цркви у Берлину. Овдје се много бавио превођењем црквено-богослужбених књига на њемачки језик, између којих се са ваљаности своје поглавито истиче Liturgikon — Служитвникъ, издан у Берлину г. 1902.

На Западу.

14. евангелички социјални конгрес. У току овога љета, а наиме 3. и 4. јуна одржан је у Дармштату *14. евангелички социјални конгрес.* — Сврха евангеличко-социјалног савеза састоји се наиме у томе, што савез овај тежи, да хришћанске идеале доведе у склад са савременим социјалним односима. На овоме 14. конгресу држали су предавања професори Херман и Вагнер.

Нове књиге и листови.

Изашла је из штампе књижица под натписом: *Туберкулоза као народна болест и њено сузбијање.* Написао Dr. C. A. Knopf, љекар у Њујорку. С њемачког превели В. П. Поповић и В. В. Михаиловић, медицинари. *У* Мостару, 1903. Штампарско-Умјетнички Завод Пахера и Кисића. 8⁰ Стр. 88 са 16 илустрација. Цијена 40 потура (хелера). Чист приход ове књижице намијењен је »Просвјети«, друштву за помагање сиромашних Срба ђака из Босне и Херцеговине. — Ову је књижицу (на њемачком језику) издао њемачки централни комитет за подизање завода за лијечење јектичавих, а наградио Конгрес за сузбијање туберкулозе као народне болести, држан у Берлину 24.—27. маја 1899. До сад је преведена на амерички, енглески, холандски, пољски, румунски, бразилијански, француски, талијански, португалски, руски, бугарски, јеврејски, мексикански, шпански и мађарски језик. — Растурање ове књижице предузела је Издавачка Књижарница Пахера и Кисића у Мостару, која уступа књижарима 25% рабата. Ко пошаље поменутој књижарници 45 хелера, а из Краљевине Србије 50 хел., добиће књигу о њеном трошку.

Зборник проповеди. Написао *Др. Вл. Димитријевић*, парох пештански. Стр. 292. Велика осмина. Цијена 4 круне. Српска Манастирска штампарија у Ср. Карловцима. — Овај зборник садржи у себи омилије од друге недјеље послије Духова па за све недјељне дане редом до недјеље Закхејеве. Ове врсне проповиједи добро познатог нашег књижевника Дра Димитријевића нека су с наше стране свеђенству нашем најтоплије препоручене. »Зборник проповеди« може се добити или у самог писца (Budapest, IV. Váczi ut. 66) или у Српској Манастирској Штампарији у Ср. Карловцима. —

Библијска повест старог и новог завета, за основну школу написао прота *Јован Борота*. Издање Српске Манастирске Штампарије у Ср. Карловцима. Цијена је књизи 30 филера. —

Извјештај о срп. правосл. вел. гимназији у Новом Саду за школ. годину 1902./03. Н. Сад. Штампарија Ђорђа Ивковића 1903. 8⁰ Стр. 84 + 1 л.

Летопис Матице Српске. Књига 220. Свеска IV. за годину 1902. *У* Новом Саду. Издање Матице Српске. Цијена 1 круна.

Књиге за народ. Издаје Матица Српска из задужбине Петра Коњевића. Свеска 106 и 107. *Краљевић Марко* у народним пјесмама за народ и школу спремио Тихомир Остојић. I. део. Н. Сад. 1903. Стр. 191. Цијена 40 филира.

Мала Библиотека. Број VIII. Година V. 1903. Св. 50. *Бранковински*: Приповетке. Број IX—XI. Св. 51. 52. 53. *Вилјем Шекспир*: Хамлет, Краљевић Дански. С енглеског превео Др. Лаза Костић. Број XII. и XIII. Св. 54 и 55. *Др. Јован Суботић*: Милош Обилић, трагедија у пет чинова. Цијена је свакој свесци 30 пот. *У* Мостару. Издање и штампа издавачке књижарнице *Пахера и Кисића*.

Св. Ћоровић: *У* часовима одмора. Цртице, слике, записци, приповиједке. Књига прва. Мостар. 2903. Штампарско-умјетнички завод Пахера и Кисића. 8⁰ Стр. 241 × 11. Цијена 2 круне.

Извјештај о српској вјероисповједној учитељичкој школи у Карловцу, за школску годину 1902—1903. Ср. Карловци. Српска Манастирска штампарија.

Књижевне биљешке.

— Са октобром т. год. почеће излазити у Петрограду под заједничким уређивањем академика В. М. Бехтерева и проф. В. С. Серебреникова лист. »Вјесник психологије, криминалне антропологије и хипнотизма«. Поједини одјељци листа биће: опћа патологија (уред. Н. Ј. Лосскій) експериментална (ур. А. А. Кройтсв и дръ А. Ф. Лазурскій), педагошка (уред. А. П. Нечаевъ) психологија, психопатологија и хипнотизам (ур. доц. В. П. Осиповъ), криминална (ур. проф. В. Ф. Чижъ, и опћа психологија (ур. Д. А. Дриль). Лист ће излазити у мјесечним свескама по 5 табака, од којих ће један дио заузимати оригиналне радове, а други преглед, реферате и рецензије.

— Један француски лист доноси, колики је број књига на свијету. Тако највише књига има Западна Јевропа, гдје број свију књига достиже двије милијарде. Сједињене државе броје свега 800 милиона. Источна Јевропа (Русија, Балканске државе, Турска и др.) — 500 милиона. Остале пак земље око 250 мил. Највеће пак свјетске књижнице са бројем књига овако стоје: париска народна библиотека броји 3 милиона; британски музеј — 2 мил.; народ. библиотека у Петрограду — 1½ мил.; берлинска библиотека — 1 мил.; бечка — 600 хиљада; оксфордска и копенхагенска по 500 хиљ. свезака.

— Француски писац и у нас добро познати „Жил Верне," довршио је недавно своју 100-ту књигу. Од тих су наштампане само 84, а осталих 16 отштампаће се по његовој смрти.

— У Француској је довршена недавно тзв. „La Grande Encyclopédie" — »Велика Енциклопедија« са 31 књигом. На челу јој бијаху хемичар Бертло и оријенталиста Деренбур. У редакционом одбору пак бијаху: Левасер, Гласон, Лоран. Минц, Хан, Ланглуа и Лезан. Енциклопедија је издана акционарским удружењем.

— Недавно се навршило 100 година од дана рођења америчанског филозофа Ралфа Емерсона. Он се родио у Бостону, гдје је био свећеником, но због својих слободних мисли и погледа на религију ипје се могао међу својом паством одржати. Неко је вријеме провео у Инглеској, а по том, по повратку своме у Америку, издао је свој спис »Nature«, гдје се појавио као представник природно-научног мистицизма, а ускоро послије тога стао је на чело тзв. трансцеденталиста — секте, која нагиње духовном облагорођењу живота.

— У Риму је ових дана спроведено интересно археолошко откриће. У близини катакомбе св. Цецилије, а под руководством проф. Марукија, ископан је један свод, под којим су нађене многе интересне фреске, биста Христова и др. Испоставило се, да је то некада морала бити стара хришћанска базилика из времена папе Дамаса (друга половине IV. в.), са мраморним колонама, мозајиком, папским пријестолом и натписом, који се тиче папе Дамаса, који је ту погребен био.

Разно.

Ископавање на Криту. О најновијим успјесима ископавања на Криту, што их италијанска експедиција под вођством професора Halbherra овдје предузима доносе италијански листови ове биљешке: када су прошле године копали у Haghia Triadi, намјерили су се на њеку кућу, за коју су држали да је вила. Но сада се испоставило, да се на томе мјесту налазио неки микенски град, или ти предграђе

са кнежевским двором. Ископавања су била необично успјешна, тако су нашли многе и скупоцјене старине за проучавање најстарије културе острва Крита. Тако су између осталога нашли остатке од зидних сликарија, предмета од бронза, плоча на којима је писано микенским писмом, земљана посуђа, особито у камарском стилу и ћуп од 19 великих бакрених комада новаца. Мисле, да су то »таленти«, нађени у приземљу зграде, а који су врло слични онијем, нађенијем прије много година на Сардинији. Особито је вриједан спомена један од најновијих проналазака проф. Halbherra у Haghia Triadi, а наиме неки микенски гроб с разнијем стварима од злата, а међу осталијем једнијем мисирскијем печатником од слонове кости, на којему је урезано име краљице Тије, супруге краља Аменофиса III., који је владао око 1450 год. прије Христа.

Највећа библија на свијету. У Ватикану се чува највећа библија на свијету. Ова опсежна књига писана је јеврејским језиком, а тешка је 300 фуната. Три човека једва могу да је носе. Год. 1513. млетачки Јевреји хтјели су је откупити од таданьег папе Јулија II. и нудили су за њу толико злата, колико важе сама књига. Но папа је понуду одбио. Када би се слична понуда данас учинила, вриједила би књига два милиона круна у злату. —

Званични огласи.

Српско-православна АЕМ консисторија Дабробосанска.

Број 766. IV. ex 1903. 2—2

Натјечај.

Према VII.—XX. тачкама закладнога писма блажене памети Архиепископа сарајевског и Митрополита дабро-босанскога Ђорђа Николајевића, од 2. (14.) фебруара 1893. овим се расписује натјечај, на једну штипендију из његове закладе и то 640 круна, одређену за слушаоца на ком свеучилишту у аустро-угарској монархији.

Штипендију ову може добити Србин православне вјере, родом из Јаска (Сријем), а ако овога не буде Херцеговац, а ако ни овога не буде Босанац.

Натјецатељи имају своје ваљано написане молбенице овој АЕ и М консисторији до 15 (28) септембра 1903. поднијети и истима приложити: 1. крсни лист, 2. свједочбу о испиту зрелости односно index и свједочбе о колоквијама, 3. свједочбу лијечничку, 4. свједочбу сиромаштва, 5. свједочбу о вјерско моралном владању свом и својих родитеља.

У Сарајеву, 14. августа 1903.

Српско-православна АЕМ консисторија у Сарајеву.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 632 ех 1903.

Едикт,

којим се Перо Љубичић-Глувић, из Тишковца, за сада у Србији, позива: да лично или писмено мјесто свога сталног боравка пријави и преузме одбрану своју у бракоразводном тужбом законите му супруге Данице рођене Петковића, из Балатуна, поведеном брачном процесу, пошто ће се истом службено поставити заступник, ако тужени Перо сâм с-бом процес до конца о. г. прихватио не би.

У Д. Тузли, 16. августа 1903.

Управа српско-православне Митрополије Зворничко-тузланске.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 678 ех 1903.

Едикт,

којим се Јово Стевановић, прозван Цвијановић, из Градачца, у Босни, прије 10 година, по својој прилици у Србију одбјегли, позива: да се лично или писмено овој митрополијској управи као духовном суду пријави и мјесто својег сталног боравка означи, како би, тужбом злобно напуштене му законите супруге, Миле рођене Докића, из Градачца, заметнути брачни процес сâм собом или по опуномоћеном својем заступнику прихватити и водити могао; јер, у противном случају, т. ј. ако се тужени Јово до конца 1903. године пријавио не би, истоме ће се службено поставити заступником парох градачачки, с којим ће се даље овај брачни процес спровести и по стању доказа довршити.

У Д Тузли, 18. августа 1903.

Управа српско-православне Митрополије Зворничко-тузланске.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 15. септембра 1903. Бр. 17.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: свињел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна АЕ. и Митрополија Дабро-босанска.

Рукоположени. Високопреосвештени господин Митрополит херцеговачко-захумски, *Петар*, на молбу високопреосвештеног господина АЕ и Митрополита дабро-босанског, *Николаја*, благоизволио је дана 13. и 15. јула о. г. у храму Силаска св. Духа, у Мостару, рукоположити свршеног богослова *Јована Вулешића*, родом са Илијаша за ђакона, односно презвитера.

Високопреосвештени господин АЕ и Митрополит дабро-босански, *Николај* благоизволио је дана 10. и 15. авг. о. г. у храму рођења пресвете Богородице у Сарајеву, рукоположити свршеног богослова *Јована Смиљка*, родом из Супача, за ђакона, односно презвитера. Исти је постављен за администратора парохије у Бусовачи.

Српско-правосл. митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Рукоположења и постављања. Његово Високопреосвештенство Господин *Евгеније*, митрополит бањалучко-бихаћки, благоизволио је рукоположити на светим и божанским литурђијама: 31. августа (13. септембра) 1903. у цркви храма *Успенија* пресвете Богородице у Лушћима свршеног богослова *Душана Шкољника* из Штрбаца за ђакона, а 1/14. септембра 1903. у цркви храма Ваведенија пресвете Богородице у манастиру Гомионици за презвитера. Исти је постављен администратором парохије у Палачковцима. — Даље је рукоположио дана 1/14. септембра 1903. монаха манастира Гомионице *Серафима Вукојевића* за јеромонаха, а 2/15. септембра 1903. за презвитера (јеромонаха) у цркви храма ваведенија пресвете Богородице у манастиру Гомионици.

Премјештења. *Јосиф Ракић*, досадашњи администратор парохије у Палачковцима, премјештен је на своју молбу за администратора парохије Друговићи (Драговићи), протопрезвитерата прњаворског.

НЕЗВАНИЧНО.

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак)

Нећу да залазим не само у потанко, него у опште ни у какво разматрање и оповргавање споменутих пантеистичких разлога негирања свега чудесног у опште! Неоснованост свију ових тврдња пантеиста давно је већ доказана и несумњива је за све, који имају више и беспорно истинити појам о Богу као суштаству, које и ако живи и дјела у свијету, провиче Собом сав свијет, свим у њему креће и управља, ипак живи самостално и изван свијета и има бити сам од Себе независно од свијета, и по томе осим обичне природне способности, да управља свијетом преко сила и закона, које само природа има, може дјеловати у свијету још и натприродним начином, у форми чудеса. Ово што ћу прочитати, посветићу искључиво томе, да ријешим питање: може ли се допустити, да се признаду за збирку мита (бајка) јеванђеоска приповиједања са тачке гледишта појма о миту, какав нам дају сами порицатељи истинито-историчкога садржаја наших јеванђеља!? Што је то мит? Обично га дефинишу овако: мит је израз идеје или мисли у облику факта или догађаја. На тај начин у миту се казује нека мисао не у својој голој, чистој или апстрактној форми, него у конкретном облику, у облику догађаја из далеке прошлости. Јасно је, да у миту имамо бесвјесну смјесу идеалнога са реалним, умишљеногa са фактичним, чисто субјективнога продукта у објективној љусци. У које доба народнога живота могуће је, да се тако стопи умишљено са фактичним, идеално са реалним? Само у такованој младеначкој епоси или у доисторичком времену народнога живота. У томе периоду сваки народ као што на све у природи, што га окружава, гледа само очима уображења, све схваћа тако, како му казује, не хладно размишљање, које анализира, него угријана фантазија, тако онда и својим сопственим фантастичким или поетичним (пјесничким) измишљотинама придаје објективну фактичност. — У то вријеме народ живи, може се рећи, искључиво уображењем и чувством, и продукти ових душевних сила за њ' су свијет фактичности. С тога управо, док у арелом периоду људскога живота као израз његовога духовнога напретка служи постепено слагање тачнога познавања природе и своје сопствене историје, дотле се и у младеначком добу његова живота

духовни раст изражава у постепеном умножавању производа уображења, који обухватају собом и спољашњу природу са разних њених страна, и властити прошли народни живот. — У томе периоду живота народ још не тражи унутрашње везе догађаја у својој историји и не сјећа се тачно дјела појединих лица, која су учинила неку особиту услугу друштву. У то вријеме народ још не зна ни граница онога, што је човјек кадар и што није кадар; с тога слободно преноси на прошло вријеме свога живота или веже за ово или оно лице свога прошлога живота, о коме се сачувала успомена тек по имену, или за сасвим измишљено лице, све, што му је у стању казати загријана фантазија.

Но чим се у историји народа почне хладно и пажљиво гледати на живот природе и она се тачно почне познавати, па се за тим пробуди у народној свијести тежња, да се вјерно сачувају у успомени и за поуку будућим покољењима догађаји прошлога и текућега живота, при чему све више и више излази пред народну свијест одлична црта, која дијели могуће од немогућега у општем животу свега народа или у дјелима и животу појединих лица, која су оставила дубоки траг у историји народа — кратко да кажем — од онога времена, од како наступа историјски живот народа, творачка продуктивност мита све више и више слаби и на пошљетку са свим престаје! — Но то није још све! Све, што су митоси створили, у то се постепено све мање вјерује и губи свој чар пред народом, постепено се разилази и за тим сасвим ишчезава у народној свијести; на мјесто измишљотине забавне али лажне појезије сад код народа добива цијену строга фактичност, хладна и сувопарна проза, која тачно преставља људски живот. —

Истина и у историчком периоду живота сваког народа са именом великих лица скопчавају се разне измишљотине у облику појединих епизода из њихове историје или у форми анегдота о ма каквим незнатним поступцима, који поражавају силом свога смисла или необичним присуством духа, или о ма каквим оштроумним фразама њиховијем и т. сл. Но упоредо са тим измишљотинама увијек се чува и тачна њихова историја, особито ако је утврђена литературом, том — по ријечима још Ливијевим — вјерном чуварицом прошлих догађаја.

У историчком времену народа сказке анегдотскога или митолошкога карактера о разним великим личностима или знаменитим догађајима прошлога времена саме се собом излучују из круга свега истинито историчкога и чине посебну литературу, и ако нијесу лишене високог моралног смисла, одређују се да буду васпитно средство за дјецу, која су још сродна уображењем тијем причама па се могу њима и забављати и занимати.

Узевши у обзир све, што сам рекао о времену постанка или образовања мита, прије-ћи ћу сад к рјешењу питања: може ли се допустити претпоставка, да у општем садржају наших јеванђеља имамо само просту збирку мита са мало мрвица историчких факата, који се иза њих скривају?

Већ на први, да како непредубијеђени, поглед такова претпоставка нема карактера научне вриједности.

Јеванђеоска историја Христова постала је не дјетскога и не доисторичкога периода живота израиљскога народа, него онога, кад се он већ одавно налазио и живио на тврдом историчком земљишту, кад је с једне стране силу народнога уображења већ одавно охладило дјеловање расуђења које што више код неких преставника тога времена није било без скептичног расположења; а с друге стране, кад је већ постојала историја народнога живота која се продужавала и строго одговарала фактичности и која је обухватала читав низ столећа. — Јеванђеоска историја појавила се на свијет може се рећи већ у старачком периоду народнога живота Јевреја, кад је најмање било изгледа, да би се показала необично творачка моћ народне фантазије. Стога већ једино ово сравнење времена, кад су се појавила наша јеванђеља, са садржајем њиховијем, чини још више невјеројатним погледима на јеванђеља као на збирку мита.

Но ако при свем том историја Господа Христа у нашим јеванђељима у суштини ипак има „митски" карактер и није фактична историја, држим да имам право обратити се на заштитнике такога гледишта, да рјеше ово питање: гдје дакле, у којим споменицима прошлости имамо несумњиву историју Христову, јер она није могла да се не сачува из тако строго историчкога времена, какво је било вријеме живота и рада нашега Господа у Палестини? Тога периода свјетске историје код свију народа, који су окружавали Израиља и код самих Јевреја историја се одавно чувала у писменим споменицама; Грчка и Рим поносили су се знаменитим историцима, као што су били: Иродот, Тукидид, Тит, Ливије и др.; Египат је имао Монетона и сам Израиљ — Јосифа Флавија. С тога апсолутно не можемо себи преставити и држим да се то ни замислити не да, да не би митолошки састављеној јеванђеоској историји Ис. Христа од чије год руке на супрот стављена била фактична историја Христова не искићена никаквим измишљотинама. — Ми знамо, да је у самој првој христ. цркви свијест о разлици међу истинито-фактичним и митолошким са свом енержијом дјеловала и изразила се обзиром на историју Христову у излучењу из канона новозавјетних књига такозваних апокрифних јеванђеља тако, да су

одлучно стављена на супрот наша јеванђеља, као производ истинитог историчког карактера, другим сличним производима, који су се одликовали митским садржајем. Но ако се изван цркве на пространом пољу историје човјечанства у низу њезиних безусловно доставијерних казивања противницима наше вјере и сама наша јеванђеља чине као збирка фантастичних измишљотина, и не као историја Христова, него као митологија о Њему, то нека нам кажу: гђе је управ оригинална историја Христова, која се сачувала из времена Његовога живота на земљи? Морамо то захтијевати стога, што таква историја, понављам не би могла да се не сачува до нас од онога строго историчкога времена, кад је Христос вршио своју општу службу свијету, оставивши у њему свакако неизгладиве трагове; не би, разумије се, могла да се не сачува у том случају, кад би фактички наш Спаситељ живио, учио и дјелао друкчије, него ли што причају наша јеванђеља. Но дотле, док нам такове историје не покажу, док нам непријатељи наше вјере не изнесу историју, која друкчије слика живот Христов, него ли наша јеванђеља, дотле ми имамо научнога темеља држати, да је јеванђеоска историја Господа, коју скоро већ двадесет вијекова чува црква, истинита и потпуно доставијерна.

Истина покретачи најновије негативне критике наших јеванђеља, особито данас послије 19. вијекова од земаљског живота Христова, са безуспјешним трудом, да разоре и одбаце јеванђеоску историју као бајаги да је митска, износе пред нас *са своје стране* покушаје, да нацртају другу историју Христову, скоро радикално противну јеванђеоској и њу издају за оригиналну историју Христову. Но не говорећи о томе, да сви ови незвани реставратори истините историје Христове већ тим, што један другоме протуслове, што су им разногласне историје о Христу, поткопавају сваку вјеру у њих и убјеђују нас, да је те историје у ствари измислила фантазија њихових аутора и на тај начин свједоче нам о томе, да су такове историје митски стваране само у духу антихришћанске митологије најновијега времена, — не говорећи о свему томе, држим да је умјесно, да само ставимо питање, на које ћемо од сваког човјека, који здраво мисли, добити прави одговор: коју историју о Христу треба да држимо, да је достојнија вјере; да ли ону, која је сачувана до нас од самога првога вијека хришћанства, од очевидаца и ученика Христовијех или барем од Његових савременика, који су лично општили са ученицима Господњим, каква је управ јеванђеоска историја, или ону, која је написана послије 19 вијекова иза зем. живота Спаситељева и то од људи, који су исто тако као и савременици Христови фарисеји и садукеји, непријатељски расположени

према Њему и који су писали о Њему под упливом грубо-лажне празновјерице о немогућности натприродних откривења и дјела Божијих у свијету? Одговор, велим, на ово питање сам од себе каже се знакоме ко није изгубио здравог разума. (Наставиће се).

Три старине манастира Милешеве из XVII. вијека.

(Наставак.)

Того ради прислахом до светаго ти царствіа отца нашего Архімандрита Θеодосіа да свешен'ноинока Θеодора, да діакона Дамаскына да поклонет се и челом биют твоему благородію въ мѣсто всѣх нас и да принесут ти мир и благословеніе от светаго монастира и от нас смѣрен'ніих низ'ско челобитіе и благодареніе и от светые цркве дар частань образ' възнесенія господніа... чес мощіи светаго преподобномученика Стефана новаго да два замак. А тебе светѣишіи царю како с Господь Богъ научиль и на твои госоудар'скыи високыи разум (нол)ожил' тако покажи свою великую милость и теплую любовъ къ светому Сави и великому чюдотвор'цю и светителю иж(е) многаа чюдеса и знаменіа и ниніа творит и исцѣліеніа подаваіет всѣм требующіим вѣр'ным и невѣр'ным духы лукавіе прогонит'. Тѣмь православныи госоударю царю оумилосрди се Христова ради имены и правое великоцарское здравіе и своихь чедь благород'ных, прими светую свою милостиню на поновленіе светеи велицѣи црькви; эст бо из вънутрь вса пописана златом и мусікчею светыи образыи, боим' се що би от дьжда не измокнути эст бо на ніеи числом дъскыи оловеных. д. ѯ. дльготою дв(а) лак'та и пол, а ширины поль второраго и под сим покровом служит'; з. ол'тараа прьвыи светыи и великыи ол'тар' възнесенія господніа; и) рождьство прѣсв(етеи) богородице; ѳ) светих безплътніих силь; д) светаго великомученика Георгіа; ѣ) светаго Николи великаго чюдотвор'ца; ѕ) светаго великомученика Димитріа; ѕ) светаго великомученика Пан'делеимона; й) светаго Сави срьбскаго просветителіа великаго чюдотвор'ца. И сіи вси храмови кругом светые великыа црькве, под' єдином сыим оловеным покровом соут. Того дѣліа светеишіи царю оумилосрди се, повели быти ктитом (sic) сему великому дѣлу іакож(е), те учить всесил'ныи Богъ срдце бо, реч(е) царево въ руцѣ Божіи. Сам бо све(тыи) Сава написал' эст въ своем светем оуставе рисовулы глаголіе: иж(е) въ послѣдніе дьніи кто от Христіан поновит' светему мѣсту сему іа[illegible] и аз' Сава буд(у) ему испоручник

на страшнемъ божіем суд(ѣ). А тебе светеиши царю какое Господь Богь из'вѣстил покрыи светую великую црьквъ, а мыи смѣренніи въ ніе(и) по вседьнев'ном и нощнем правиле Бога молимо за твои многолѣтныи живот' и здравіе и спасеніе и въ божастав'ныих светыих и ужасныих таинаах споминаемо светое ти благородіе до коли будетъ светаа обытель и пожалуи госоударю православныи (п)рисли у светую црьквъ некоторый бѣлѣг иже те Христос учіи да будеть въ пам(ет) светому ти царству и всеблагыи въ троици славым Богь да оукрѣпить и утврьдит на лѣта многаа светое твое и благовѣнчанное царство въ сьмиреніи мнозѣ и да наставит' те эже творити угод'наа эму въ благыих дѣлех въсе дьныи живота твоего и царства и съ настоещим получити прис.... сущнаго царствіа въ вѣки. Аминь.

Светаго ти царствіа молебници царскые и свещеные обытели Милешеви смѣрныи Архімандрит Өеодосіе сь братіами.

Мало ниже лијево: Сіе писах въ лѣт(о) (зрлэ мѣсеца іуніа) аї въ монастиру Милешеви.

С поља: Цару и великомоу кнѣзу Михаилоу Өеодоровичоу цару и господару васточным странам и самодржцу всеи Роусіи и многим землам челомь биемь.

Испод печата: † Манастир Милешева лавра светаго Сави великаго чюдотворца.

Браство манастира Милешеве, шаљући 1646. у Москву архимандрита Василија са дружином и светим моштима, моли цара Алексија Михаиловића да им даде припомоћ како би се покрили трошкови око оправљања манастирске цркве.

Благовѣрному и благородному и христолюбивому богом вѣнчанному и богом почтенному и богом превознесенному и благочестіем всеи вселен'нѣи в'кон'цѣх возсіавшому солнцу праведно, второму Константину новаго Ріма богоспасен'наго града Москвы, великому государю царю и великому князю Олеξею Михаиловичу въсеи Русіи самодерж'цу, Σкνптры великих государствъ на востоцѣ и на сѣверѣ дьржащому и иныхъ многих странъ государю и обладателю.

Иже в' сербскои земли царскаа светаа и свещен'наа обитель вовом Милешева, храм вознесеніа Господа Бога и спаса нашего Ісоуса Христа идѣже почивают светые и частные и благовон'ные мощи светаго и великаго чудотворца Христова светителя Савы, перваго архіепископа и просветителя всѣх сербских и поморских земль, да мощи светыхь кралевъ Владислава и Давида. Тоежде обители смирен'ныи Архімандрить Васілие, съ свещен'ници и діаконы и старци и со всѣмъ о Христѣ брат'ством. Смирен'ныи и меншіи раби

и молебници твоеи державѣ и царства и всему Сѵнкліту и добро (sic) побѣдних ти князев. Си оубо человѣко любца бога от всее доушѣ непрестан'о молимъ и всеобрадован'ную его матерь богородицю и преподобные и богоносные отцы наши Сѵмеона новаго мѵроточца и Саву чюдотворца; эже эстъ похвала и оутвержденіе и вѣнецъ светому ти царствію. Эже и наше смиреніе пред'стоитъ аще и недостоины молим' ся горко да подасть державному ти царству здравіе тѣлу и спасеніе доуши, благодушіе всячьское животомъ долготу обилныхъ же благъ причастіе, побѣда на соупостаты съ настоящимъ царствомъ присносущное царство и благословеніе оца и сына и светаго доуха, да эстъ на царствѣ ти и на предстоящихъ и служащихъ светому ти царствію.

(Свршиће се).

Ориси.

Изреке слова Божјега, које располажу к покајању.

Вратите се, синови одметници, и исцијелићу одмете ваше (Јер. 3, 22).

С каквим се дирљивим савјетом обраћа Господ синовима Израиљевим. Они су се одметли од Њега, промијенили службу Њему у службу лажним боговима и зато су навукли гњев Божји, скошени су били тешким ударцима од непријатеља (Асираца), који су опустошили земљу њихову и становнике њихове одвели у робље. Но Господ их не оставља по својој милости, призива их к себи, па још с каквим их очинском љубављу призива! „*Вратите се, синови одметници!* Ви сте синови Моји, ма да сте се одметли од Мене. Ја вас жалим. Сјетите се, каквом сам вас милости обдарио, кад сте сачували вјерност према Мени; постидите се своје незахвалности, свога одпадништва од Мене; опаметите се макар оном несрећом, којом сам вас казнио, предавши вас у власт иновјерцима. Тешко је живјети под њиховим јармом; но ако се вратите Мени с покајањем, што сте ми били невјерни, Ја ћу излијечити скрушеност вашу, излијечићу ране, које су вам нанесене гњевом Мојим, повратићу вас на рођено огњиште ваше". — Са исто тако дирљивим позивом обраћа се Господ к новозавјетнима вјернима. Сви су они исто тако синови Његови по благодати препорођења, али нису сви сачували вјерност према Њему, коју су му обећали у крштењу. Они зову Бога оцем својим, али не слушају ни Њега ни св. цркве Његове, заповиједи Његове крше и својим нехришћанским животом веселе ђавола, коме су службу у тајни крштења одрекли. Но милостиви је Господ готов да им опрости све, само ако се обрате Њему

с покајањем; готов је да их с љубављу прими у свој родитељски загрљај, као што је примио расипнога сина отац, по казивању св. јеванђеља; готов је да залијечи њихове ране, ма колико да их имаду и ма како да су застарјеле и тешке; готов је да излије на њих своју благодат, која оправдава, освећује, умирује и спасава. И тако, врати се к њему, грјешна душо, и баци се у његово родитељско крило, ако ти је мило твоје спасење!

Господ нас трпи, јер не ће, да ко погине, него сви да дођу у покајање. (2 Петр. 3, 9).

Поражавајући примјер дуготрпљивости Божје према грјешницима представља историја свеопћега потопа. Допотопни људи постали су по ријечима св. Писма *тјелесни*, т. ј. у моралном погледу дошли су до таког стања, да је било тешко познати у њима бића, створена по образу и подобију Божју, — код њих је надвладао тјелесни, чувствени, животињски живот; једном ријечи, то нијесу били људи, већ животиње, од којих су се разликовали само тијем, што су све силе разума употребили да пронађу средства за угодности и задовољавање живота чувственога. Но милостиви Господ дуго их је штедио, Он им је дао 120 година времена, да се покају, пријетећи им истребљењем, и пустио је на њих потоп тек онда, кад су сасвим одбацили дуготрпљивост Божју и нијесу се освјестили ни тијем, што је на очиглед свима грађен ковчег, да се спасе од пропасти једини Ноје с породицом. Сами почетак потопа свједочио је о милосрђу Божјем. Воде нијесу од једанпут већ постепено покриле земљу тако, да су многи, у очи неизбјежне несреће, невјерујући дотле пријетњама Божјима, да ће се испунити, тргли се вапили к Богу за помоћ и успјели покајати се прије него их је вода прогутала. Ти, ма да су и претрпјели времену казну од потопа, могли су се избавити од вјечне погибељи, кад је Христос по смрти својој сишао у адску тамницу с проповиједју о спасењу свију оних, који вјероваху у његов долазак а уједно и свију душа, *које некад не хтјеше да слушају кад их очекиваше Божје трпљење у вријеме Ноево* (1 Петр. 3, 20). — Слава дуготрпљивости Господњој према допотопним људима. Но не мање он је дуготрпљив према свима безбрижним грјешницима, очекујући од њих покајања. Подобно савременицима Ноевим, многи хришћани живе само тјелесно, немислећи на душу, не цијенећи своје људство и хришћанско достојанство. „Који сију тијело, пожњеће од тијела трулеж“, т. ј. вјечну погибао. Но човјек, докле год је жив, није лишен наде на спасење. Кад му пријети погибељ, он може да се не боји те пријетње до саме смрти као што се савременици Ноеви нијесу бојали потопа, догод није наступио. Но

милостиви Господ, „који не ће, да ко погине, већ да сви дођу к покајању“, даје могућност грјешнику да се покаје, кад му шаље предсмртну болест. Не шаље се она свакоме, многи умре изненада за казну због омаловажавања дуготрпљивости Божје, а можда и да се отклоне већи гријеси његови, — и нема времена да се покаје; но коме се шаље предсмртна болест, тај је дужан сматрати ју за велику милост Божју. У очи смртне опасности, бôник је дужан, хтио — не хтио помислити на загробни живот, на наплату свакоме по дјелима његовијем, и ако се дотле није бринуо, да умилостиви Господа покајањем и исправљањем свога живота, дужан је да се пожури с тијем у преостало му још кратко вријеме живота. Јер Господ, примивши покајање разбојника, прима и касно кајање, ако га грјешник приноси од срца, с потпуном мржњом на гријехе, којима је дотле вријеђао Господа. О, да даде милостиви Господ свакоме од нас ма и на смртном одру да принесемо Господу покајање, ако нијесмо успјели да учинимо то у здравом стању! Но нико од нас не може бити увјерен, да се пропуштено кроз цио живот може поправити пред смрт. Смрт није у нашој власти; она нас може снаћи изненада; а уз то није човјек пред смрт увијек расположен на покајање, нарочито ако је предсмртна болест тешка. Стога, премда Господ по дуготрпљивости својој никоме не жели погибељи, било би грјешно, у нади на дуготрпљивост Господњу одлагати покајање до смрти, при том још и не без опасности. Има краја и дуготрпљивости Божјој. Она престаје због кашњења с покајањем. Не заборављај да тебе благодат Божја штеди чекајући да се повратиш, али се уједно сјети, да они, *„који не маре за богатство доброте и кротости и стрпљења Божјега својом дрвености и непокајаним срцем сабирају себи гњев за дан гњева у који ће се показати праведан суд Бога* (Рим. 2, 4—5).

Час је дошао да устанемо од сна, јер ноћ прође а дан се приближи: да одбацимо дакле сва дјела тамна, и да се обучемо у оружје видјела (Рим. 13, 11 и 12).

С тим савјетом обраћа се св. А. Павле к римским хришћанима. Они су били новајлије у вјери и спочетка су се жестоко заузимали за дјело спасења, но по том неки ослабише и падоше у духовни сан, у моралну безбрижност и окружени са свију страна незнабоштвом, стадоше се повраћати к незнабошким гријесима, стадоше се као незнабошци *„одавати ждерању и пијанству, блуду и нечистоти, свађању и зависти* (— 13). Апостол буди римске хришћане од те грјешне небриге, напоминући им, да је *ноћ* незнабошкога незнања и непоштења од оног часа, кад их је озарила свјетлост хришћанске вјере, за њих прошла и наступио је *дан* или вријеме истинитога богопознања, истините по-

божности и врлине, зато је њима, који су окусили блага Христове вјере, неприлично да се враћају у стање незнабошкога мрака, да живе незнабошки, да се безбрижно одају пороцима, на које су се навикли, док су били незнабошци. Ако је њима овладала та небрига, треба се пожурити, да се ослободе од ње. „*Вријеме је да се устане од сна*“. Вријеме је да устанемо од сна, да се освијестимо, да не умремо у том стању, да нас смрт не застане у гријеху, и неспремне за суд Божји. Јер се не ријетко догађа, да смрт сналази пијаницу и блудника — усред оргија пијанства и разврата, гњевљивца — усред гњева и бјеснилука његова, свађљивца — усред свађе и тучњаве, сребролупца — усред бриге и довијања, да што више стече, страснога играча — усред најжешће хазардне игре. И како би срамотна била така смрт, како погибељна опасност изаћи на суд Божји непосредно од мјеста гријеха и пријеступа! Да се избјегне та опасност треба се користити временом садањег живота да се спремимо за вјечност, да живимо тако, како би сваког часа могли изаћи на суд Божји с чистом савјести. Вјечна судба наша зависи од тога, како се ми користимо тијем временом, јер се за временити гријешну насладу може платити вјечном погибељи. Зато, ријечи Господа Спаситеља, које је рекао о себи: *Мени ваља радити дјела онога, који ме посла док је дан: доћи ће ноћ кад нико не може радити* (Јов. 9, 4), треба да служе руководством и за нас. Дан је зато дат, да се ради, труди, а не спава. А у чему треба да је труд хришћанина, који не жели, да му дан живота његова не прође бесплодно за спасење? *Одбацимо*, вели апостол, *дјела мрака*, т. ј. гријехе који приличе незнабошцима, који иду у тами заблуде и безбожности, — *одбацимо*, стресимо их као прах са одјеће наше. Она нису саставни дио нашега бића, њих можемо одбацити од себе као одјећу. Ма како да је велика навика на ношење гријешне одјеће, треба је се ослободити по што по то. А како да се то постигне? — *Обуцимо се*, продужује апостол, *у оружје видјела*, т. ј. у врлине, које су својствене онима, који су просвијећени Христовом вјером и које су противне незнабошком начину живота, као што је видјело противно тами. Похотљивости ставимо на супрот чистоћу, неуздржљивости — трезноћу и умјереност, гњеву — кротост, грабљивости — задовољство с малим. Ево најљепшег оружја за борбу с дјелима таме! Тешка је та борба, али нам је зато и дато то оружје, зато смо ми војници. Војник не жали себе кад иде у рат проти непријатељу. И хришћанин, позват к светости, мора се сјећати, да ју он може стећи не иначе, већ самоодреченьем. У борби с гријесима не смије он жалити себе: боље је да умре, као што приличи духовному војнику с оружјем у рукама. (Наставиће се).

Из пастирске праксе.

Може ли се један хришћанин или хришћанка исповиједити и причестити код другог свештеника без предходне дозволе свога надлежног пароха?

Апостолско правило 52. гласи: „Ако који епископ, или презвитер не прими, него одбије онога, који се обраћа, нека буде свргнут; јер тијем жалости Христа, који каже: радост бива за једног грјешника, који се каје (Лук. 15, 7)“ (Милаш, правила прав. цркве). Из овог се правила види јасно, да смо не само дужни по нашем свештеничком позиву примити сваког, ко год нам дође, да нам се исповједи, него нам пријети ово правило и свргнућем, ако га не примимо. Сваки дакле свештеник, који је добио „граматом“ од епископа право, да свршава поред других светих тајана и тајну покајања, дужан ју је обавити са сваким, ко му год дође, и то бесплатно, према 23. правилу трулског сабора. Преводилац каноничког права митрополита румунског Андрије Шагуне на руски језик вели у своме пријеводу на страни 98. у примједби 2.... „По дѣйствующей въ нашей церкви (т. ј. рускоj) практикѣ никакой священникъ не имѣтъ права отказивать кому бы ни было и когда бы то ни было въ таинствѣ покаянія, особенно же находящимся въ болѣзни“. Пошто дакле канони строго забрањују штогод наплаћивати за тајну покајања и причешћа, а то је свугдје и у црквеној пракси то парохијски свештеник не трпи никакве штете, ако његов који парохијанин оде коме другом свештенику, те се исповједи и причести. Али је у интересу самих парохијана, да се код свога надлежног пароха исповиједају и причешћују, јер је он у власти, да им, ако се поправе, наложене казне при исповједи, смањи (I. васељ. прав. 12., трул. 102., анкир. 5., Вас. Вел. 74. Номоканонъ при большемъ требникѣ Ш. част первая Ш., 3 и 4). Наложену казну моћиће свештеник тек онда да смањи или укине, ако заиста види да се грјешник поправља или се са свим поправио. То ће пак моћи свагда лакше и прије опазити и увидјети надлежни парох, него ли други, у чијој се парохији дотични грјешник не налази. Осим тога парохијски свештеник има право, као орган своје духовне претпостављене власти, да оне своје парохијане, који се не исповједају и причешћују, лиши учествовања у изборима у опћинске и друге црквене одборе. Може ли дакле свећеник водити тачан рачун о својим парохијанима, да ли се исповиједају и причешћују, ако то не чине код њега? Не може! И из тога разлога је у интересу самих парохијана, да не мимоилазе при исповједи свога свештеника и да траже другог, ма да то канони не забрањују, него

на против сваком свештенику под пријетњом свргнућа налажу свакога примити и исповједити и кога нађе достојнога за причешће и причестити.

Из овога дакле, што смо горе рекли, види се јасно, да сваки хришћанин или хришћанка може отићи коме год хоће свештенику на исповјед, а сваки свештеник је опет дужан сваког хришћанина исповједити и причестити без ичије предходне дозволе за то.

Др. Т. П.

Допис.

Освештање цркве у селу Лусићима, протопрезвитерата бањалучког.

На позив српско-православне општине лусићке, кренуло је Његово Високопреасвештенство г. Митрополит *Евгеније* дана 30. августа о. г. у пратњи погланитог госп. сеоског котарског управитеља Ивана Форкапића, пречасне господе јереја и конзистор. савјетника Алексе Јовановића и Јована Новаковића пароха бистричког и надзирателја протопрезвитерата бањалучкога, — из своје резиденције у 3 сата послије подне, да посвети новоподигнуту цркву у селу Лусићима, близу Кадине воде, што је удаљено од Бањелуке неких 5 сати.

На домак цркве гдје је Његово Високопреосвештенство у сутон приспјело, на једно $^1/_2$ сата изашао је на сусрет високим гостима мјесни свештеник пречасни госп. Јован Лазичић, помоћник остарјелог оца свога Ђорђа са овећим бројем својих парохијана и коњаника, који су носили српске трообојнице, те спазивши своје госте запуцаше из пушака.

Г. парох Лазичић ступивши пред кола Његовог Високопреосвештенства, поздравио га је са неколико топлих ријечи, захваливши се високопреосвештеном Господину на указаној доброти, што није пожалио труда ни умора, нег' је кренуо у ове планинске предјеле да походи, поучи и очински благослов подијели ојађеној пастви својој, која до данас не имађаше у средини својој куће Божије, него кад се састајаше на заједничку молитву, то бијаше већим дјелом по зборштима околних села. На поздрав часног о. Јована, одговорило је Његово Високопреосвештенство укратко, пуним очинског благослова и савјета ријечима.

Затим се је Њег. Високопреосвештенство са својом пратњом упутило на почивак. Милина је било овај пут погледати, кад се Његово Високопреосвештенство до на мјесто почивка возило, како тежаци и с једне и друге стране његових кола разигравају помамне коњице своје, пуцајући непрестано из пушака.

Сутра дан, т. ј. у св. недјељу рано отслужили су у цркви неколико околних свештеника, свету јутрењу.

Око 9 сати огласи звоно са пуцњавом прангија долазак у цркву Њег. Високопреосвештенства г. Митрополита, који долажаше црквi у пратњи коњаника и многобројног пјешачког свијета. Док се Његово Високопреосвештенство примицало цркви са народом, дотле се свештенство бјеше обукло у црквено одјејаније те је на челу са високопречасним госп. протом Симеуном Чулићем из Густовара, изашло до портанских врата, да свога архијереја дочека. На портанским вратима био је начињен у славу госп. Митрополита овећи, цвијећем и листом окићени

славолук, на коме се лепршаху двије заставе: српска и царска. И на овом мјесту поздравио је г. митрополита мјесни парох о. Јован, те послије подужег отпоздрава крену Његово Високопреосвештенство право у цркву, гдје је прегледао храм и олтар. Обукавши се архијерej у одјејање, приступи самом освећењу храма и то по правилнику царградске цркве.

За свештенством, које је лагано пјевало односне стихире освећења, ступало је Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Евгеније носећи врх чела на дискосу св. мошти у наоколо цркве, те послије трикратног опхода око цркве и читања прописаних апостола и јеванђеља и послије довршеног односног правила, отворила су се западна врата црквена и г. Митрополит ступи у цркву и положи свете мошти у нарочито за то ископано мјесто у подножју часне трапезе, која послије тога буде омивена и миропомазана, и ликовима четворице јеванђелиста на четири ћошка украшена односно по пропису обучена. Кад је и високопречасни г. прота Вукосав Мачкић св. миром помазао зидине храма на све четири стране, а Његово Високопреосвештенство окадило народ са царских двери, која су за вријеме цијелог овога чинодјејства затворена била, — завршен је овај свети чин отпустом; а затим одмах послије кратке тихе молитве отпочета је божанствена архијерejска литургија за вријеме које појало је српско-православно црквено пјевачко друштво »Јединство« из Бањалуке. Јектеније и у опште све пјесме на литургији отпјевало је и извело не може бити боље и вјештије, што омладини бањалучкој, а понаособ њеном хоровођи госп. Ксенофону Зити, само на похвалу послужити може.

Свету литурђију са Његовим Високопреосвештенством служили су гг. проте: хаџи Миле Попадић из Кључа, Вукосав Мачкић из Ратково-стражице I. и Симеун Чулић парох из Густовара и још пет свештеника, Стојан Тркуљић, парох из Ступна — Језера, Ђорђо Мачкић, парох из Подрашнице, Марко Гаковић, парох из Тумна и Ђорђо Кондић, парох Санички.

На овој литургији благоизволело је Његово Високопреосвештенство госп. Евгеније рукоположити свршеног богослова ређевског, Душана Школника родом из Штрбаца — за ђакона.

При свршетку свете литургије, послије заамвоне молитве изговорио је високопреосвештени Господин Митрополит красну бесједу, пуну очинске поуке, истакнувши важност цркве, као куће божије, а матере наше.

Послије изговорене проповиједи приступао је народ, да прими архијерejски благослов и нафору. Колико је народа било, може се видјети већ и отуда, што је Његово Високопреосвештенство скоро читав сахат нафору дијелило. Тек у $^3/_4$ на 2 послије подне постављен бјеше ручак под ладњацима пред црквом, на ком је било са члановима пјевачког друштва преко 60 особа. Прву здравицу при обједу здравио је Високопреосвештени г. Евгеније Њег. ц. и ап. краљ. Величанству, на што је пјевачка дружина отпјевала: »Многаја љета«. За тим је здравио поглавити господин котарски управитељ Иван Форкапић српском народу новосаграђене цркве као и њеном свештенику Јовану Лазичићу, истакавши: труд, пожртвовање и слогу док се је црква подигла. Здравица је пропраћена са бурним узвицима »Живио!« Знатна је још здравица младог свештеника Ђорђа Мачкића из Подрашнице, подигнута у здравље и напредак пјевачке дружине »Јединства«.

Послије обједа у 4 сата опростно се са Лусићанима г. Митрополит и про-

дужно дальни свој пут — у манастир Гомионицу, оставивши код Лусићана најљепшу успомену за собом.

Напоменути нам је овдје, да је црква подигнута и освећена у славу Успенија пресвете Богородице. Сграђена је — у близини пута, што води из Бањалуке у Кључ и Варцар Вакуф, и то од врло тврдог материја, камена тесанца и умјетнички израђена. Читава градња стала је неких 18.000 круна.

Црква је средње величине. Иконâ, или другог каквог унутарњег украса засада нема, али и то ће надати се у Бога, — дарежљива рука побожног нашега народа прибавити.

Пријликом освећења било је свијета преко 2000 душа, те је и на цркву тога дана лијепа свота новаца пала око 2000 крува, што придари дарежљива рука побожног Србина; коме нека преблаги Творац својом очинском десницом у свему накнади! —

Бања-Лука, 1. септембра 1903. **К. Ду—нић.**

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Личне вијести. Његово Високопреосвећенство Митрополит Долњо-туалански г. *Григорије* бавио се прошле недјеље неколико дана у Сарајеву.

Нови питомци у српско-православном богословском училишту у Рељеву. У српско-православно богословско училиште у Рељеву уписано је у први разред 11 питомаца, од којих је један са осам гимнасијских разреда, а десеторица са шест свршенијех гимнасијских разреда.

Црква у Далмацији.

Нови ректор богословије и сјеменишта у Задру. Његово Преосвећенство г. епископ *Никодим* именовао је на упражњено мјесто ректора богословије и сјеменишта професора богословије синђела *Јеротеја Цвијетића*, које је именовање и високо ц. к. министарство богочасти и наставе одобрило. Досадањи ректор богословије протосинђел *Серафим Калик* ријешен је ове дужности на властиту молбу, усљед поруженог здравља, али је остао и надаље као професор истог училишта.

Јавна благодарност.

Наша Висока Земаљска Влада за Босну и Херцеговину, осим тога што ме издржава у мојој болести са својом очинском милошћу пружајући ми годишњу потпору су 600 круна, смиловала се је и на мога сина Светозара, који похађа велику гимназију у Сарајеву те зимус усљед слабог здравља те према томе и успјеха у наукама изгубио је уживајућу штипендију; ипак пружила му је потпору од 60 круна, да се може издржати до свршетка школске године и да неби морао школу напустити.

За оваку велику милост наше Високе земаљске Владе овим путем изричем своју сердачну благодарност.

Милан Глушац,
срп. прав. свештеник.

Јајце, 18. јула 1903.

Следећа господа као моји пријатељи, видећи ме у каквом сам стању, те желећи, да ми се бар дијете усрећи, придарише као потпору моме сину, да се издржи у школи до свршетка школске године: Српска православна црквена општина у Јајцу 10 круна, часни господин Божо Грабеж парох Бабићки 10 круна и од народа приликом збора 6 круна, часни господин Шпиро Ракита парох Вочарски 10 круна, на чему и реченој господи овим путем изјављујем своју благодарност

Милан Глушац,
свештеник.

Читула.

Василије Игњатић, *бивши парох у Драговићима, преселио се је дана 30. јуна т. г. у вјечност.* — Покојник је рођен 1834. г. рукоположен је био за ђакона 15. јуна 1854. г., а за пресвитера 29. јуна исте године. Нека је покојнику лака црна земља и вјечан му спомен! —

Званични огласи.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 678 ех 1903.

Едикат,

којим се Јово Стевановић, прозван Цвијановић, из Градачца, у Босни, прије 10 година, по својој прилици у Србију одбјегли, позива: да се лично или писмено овој митрополијској управи као духовном суду пријави и мјесто својег сталног боравка означи, како би, тужбом злобно напуштене му законите супруге, Миле рођене Докића, из Градачца, заметнути брачни процес сам собом или по опуномоћеном својем заступнику прихватити и водити могао; јер, у противном случају, т. ј. ако се тужени Јово до конца 1903. године пријавио не би, истоме ће се службено поставити заступником парох градачачки, с којим ће се даље овај брачни процес спровести и по стању доказа довршити.

У Д. Тузли, 18. августа 1903.

Управа српско-православне Митрополије Зворничко-тузланске.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 30. септембра 1903. Бр. 18.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: сивјел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

Рукоположења и постављења. Високопреосвештени Господин *Евгеније*, Митрополит Бањалучко-бихаћки, благоизволио је на светим и божанственим литурђијама: дана 2./15. септембра 1903. у цркви храма Ваведења пресв. Богородице у манастиру Гомионици рукоположити свршеног богослова из Лушци-Паланке *Буру Марјановића* за ђакона, а 8./21. септембра 1903. у цркви храма Вазнесења Господњег у Лушци-Паланци за пресвитера. — Даље је рукоположио дана 8./21. септембра у цркви храма Вазнесења Господњег у Лушци-Паланци свршеног богослова *Косту Новаковића* из Колунића за ђакона, а 11./24. септембра 1903. у цркви храма силаска св. Духа у Малићбег-Дубовику за презвитера.

Првоме је повјерена у администрацију парохија »Хадровци«, протопрезвитерат Ст. Мајдан, а другоме парохија »Кола«, протопрезвитерат Бања-лука.

Српско-правосл. митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1456. ех 1903.

Свима протопрезвитерским а путем ових и свима парохијским звањима!

Опазило се је, да је подручно свештенство с врло малим часним изузетком испустило из вида овдашњу наредбу од 5./16. новембра 1901. број 1273., по којој није слободно вјенчавати првобрачна лица, која не знају за ступање у брак прописаних молитава, па вјенчава иста лица и не тражећи архијерејског опроста од те брачне запреке.

Исто тако заборавља подручно свештенство код благосиљања бракова и на онај црквени пропис по коме се трећи брак може неком дозволити само у особитог приарења достојним случајевима, о чему има свакојако да одлучи дотични надлежни епископ тако, да ни једно православно лице не смије ступити у трећи брак без архијерејске дозволе.

Упућује се с тога подручно свештенство, да имаде прије благосиљања сваког брака, ком би стајала на путу која од овдје споменутих запријека, затражити архијерејску дозволу за благослов односног брака. Гдје се ради о жељи ког лица, да ступи у трећи брак, ваља у односној молби навести доба односног лица, као и то да ли имаде дјеце и ако има, колико их имаде. Пригодом каноничких својих посјета по епархији увјераваће се потписани митрополит-дијецезан на лицу мјеста у свакој дотичној парохији о томе, да ли се свештенство ове наредбе придржава, и то прегледом протокола вјенчаних и на тај начин, што ће за онај дан, кад он буде имао доћи у које мјесто, дати својим путем и начином позвати тамо сва она лица, која су течајем цијеле године пред његов долазак у односну парохију у први брак ступила; тако да ће у случају ако, која таковa странка прописаних молитава знала не би или је у трећи брак ступила, а дозвола архијерејска за њезино стунање у брак искана била не би, дотични свештеник, који је вјенчање обавио на строгу одговорност позван бити.

Из конзист. сједнице у Бањалуци, 18 септем. (1. октоб.) 1903

Митрополит: **Евгеније.**

Српско-православна АЕМ Конзисторија Дабро-босанска као управа свештено-удовичког мировинског фонда.

Број 1041 ех 1903. МФ.

Окружница.

Пречасној Господи свештеницима — члановима свештено удовичког мировинског фонда.

Пошто се чешће догађа, да свештеници чланови свештено-удовичког мировинског фонда, који премјештени буду са једне парохије на другу и уједно из једног порезног котара у други, незнају управо, гдје да уплаћују своје мировинске приносе, да ли наиме код старог или новог порезног уреда, те се стога догађају чешће пометње и заостатци у уплатама: то се од стране ове конзисторије, као управе свештено-удовичког мировинског фонда, позивају сви свештеници — чланови поменутог фонда, да се у будуће, у случају таковог премјештаја, обра-

ћају овамо путем своје епархијске конзисторије са молбом, да своје приносе за свештено-удовички мировински фонд код порезног уреда свога новог котара уплаћивати могу, те ће се одавде у сваком даном случају, ради расположења у погледу тога, нужни предлог високој земаљској влади ставити. Уједно се упозоравају исти чланови фонда, да у свом сопственом интересу приносе за фонд према својој обвези на вријеме код порезних уреда тачно уплаћују, да не би за њих зле и штетне посљедице §-а 8-ог „Уредбе о мировинском фонду“ („Источник“ за годину 1898. бр. 12 страна 180) наступиле.

У Сарајеву, 18. септембра 1903.

АЕ и Митрополит Дабро-босански:
Николај с. р.

Српско-православна АЕМ Конзисторија Дабро-босанска као управа свештено-удовичког мировинског фонда.

Број 1078 ех 1903. МФ.

Исказ

о стању мировинског фонда

за издржавање удовица и сирочади српско-прав. свештеника у Босни и Херцеговини.

I. Имовно стање фонда концем 1902.

1. Приход:

Приноси чланова	9.672·90 К.
Таксе новопостављених пароха и прота	600 »
Накнада прошлогодишњих издатака мировинског фонда	245·67 »
Приноси выс. земаљске владе за годину 1901. и 1902.	20.000·— »
Камате фонда резервног	512·14 »
Камате фонда за осигурање	668·45 »
Износ свега прихода за годину 1902.	31.699·16 К.

2. Расход:

Мировине и припомоћи	6.491·06 »
Манипулацијони издатци фонда резервног	4·50 К.
Манипулацијони издатци фонда за осигурање	10·— »
Износ свега расхода за годину 1902.	6.505·56 К.

3. Рекапитулација:

Приход	31.699.16 К.
Расход	6.505·56 »
Остатак	25.193·60 »
Додавши томе и остатак од 1901. године	40.663·57 »
Укупни износ	65.857·17 К.

Дакле имовно стање фонда концем 1902. године налази се у своти од 65.857 круна 17 хел. т. ј. шездесетпет хиљада осам стотина педесет и седам круна и седамнаест хелера.

II. Број чланова свештено-удовичког мировинског фонда по епархијама.

1.	Епархија Дабро-босанска	57
2.	» Захумско-херцеговачка	39
3.	» Зворничко-тузланска	36
4.	» Бањалучко-бихаћка	74
	Свега чланова	206

III. Број породица, које примају мировину, са назначењем годишње мировинске своте.

1.	Димитрија Ђургуза,	бившег пароха у	Вођеници,	у своти од 400 К.
2.	Панте Соколовића,	» »	Јабуци	» » 1200 »
3.	Димитрија Мартиновића,	» »	Батову	» » 600 »
4.	Симе Игњатића,	» »	Свињару	» » 1200 »
5.	Стевана Давидовића,	конзист. савјетника у	Сарајеву	» » 1200 »
6.	Димитрија Микулића,	бившег пароха у	Мартинцима	» » 400 »
7.	Михаила Карановића,	» »	Глиници	» » 1200 »
8.	Јована Гаћиновића,	» »	Лукавцу	» » 400 »
9.	Јована Шпирића,	» »	Бос. Кобашу	» » 1200 »
10.	Ристе Крстића	» »	Пазарићу	» » 1200 »

IV. Имена чланова, који су у току године 1902. преминули.

1. Јован Гаћиновић, парох у Лукавцу, преминуо 18. марта 1902.
2. Јован Шпирић, » » Бос. Кобашу » 16. септембра 1902.
3. Ристо Крстић » » Пазарићу » 28 децембра »

V. Имена чланова контролног одбора, изабраних за трогодишњу периоду од мјесеца маја 1903. до мјесеца маја 1906. године.

Из епархије Дабро-босанске:

1. Васо Поповић, протопрезвитер и конзистор. савјетник из Сарајева.
2. Лука Чупић, парох из Сарајева.

Из епархије Захумско-херцеговачке:

3. Патрикије Поповић, свештеник и конзисторијални савјетник из Мостара.
4. Тодор Говедарица, » » » » »

Из епархије Зворничко-тузланске:

5. Владимир Пејовић, парох и надзиратељ протопрезвитерата из Маглаја.
6. Коста Драмушић, свештеник и митрополијски тајник из Д. Тузле.

Из епархије Бањалучко-бихаћке:

1. Коста Поповић, протопрезвитер из Дервенте.
2. Михаило Васић, парох из Добоја.

Сарајево, 18. септембра 1903.

АЕМ Конзисторија Дабро-босанска.

НЕЗВАНИЧНО.

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају канонических јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак)

IV.

До сад смо видјели, да се не може примијенити теорија постанка и стварања „мита“ на јеванђеоску историју, јер нису ни близу периоди времена, у које су се с једне стране рађали или стварали у опште „митоси“ у историји овога или онога народа, а с друге стране, кад су се управо појавила на свијет наша јеванђеља. —

Сад да видимо, колико се може примијенити појам о миту на јеванђеоску историју нашега Господа обзиром на сам садржај „мита“ у опште!

Дакле, шта сачињава садржај мита? Мит садржи у себи не какву год обичну, свакидашњу мисао, него ону, која се у извјесном смислу истиче у низу других, мисао искључиву, која у себи нешто узвишено има. Наиме, у „митима“ под спољашњом појетичном одјећом скривају се и изражавају се више наде и тежње народа, његове маште и идеали, који се односе на живот религиозно морални, политички и социјални, породични и сам индивидуални. *У митима* се слика пред нама и више или мање јасно се исказује духовно-идеална физиономија народа; што се бољега налази у дубљини народнога духа, што је у њему притајено у потенцији, за чим тежи, што народ жели да оствари бесвјесно и инстинктивно свим својим животом, на остварење чега побуђује га сакривено у њедрима му природно богаство народнога ђенија, то он и изражава из почетка митским начином, мијешајући идеално са реалним и гледајући за тим да постепено историчким путем оствари своје идеалне задаће у фактичном свом животу. „Мит“ као и историја хоће да буде васпитач народа, само по умишљено историчким обрасцима; што он очекује од народа још и у будуће, на што га побуђује унутрашња сила, којом његов дух влада, или *коначна* циљ историчког му живота, то он у својој форми преноси у дубоку древност, престављ као давно прошло и тим показује народној свијести гаранцију, да се његове жеље могу испунити. — Тако „мит“ у облику историје далеке прошлости изражава идеалне представе свете наде народнога духа.

Обратимо се сад јеврејском народу епохе земаљског живота нашега Господа и погледајмо, каквим је маштама био забављен и живио

народни ђеније Јевреја те знамените епохе и у колико су народни снови Израиља нашли себи појетичкога или — што је исто — митскога израза у нашим јеванђељима.

У периоду рођења Христовог и наступања опште службе Његове на земљи месијанска очекивања међу Јудејима достигла бјеху свој врхунац. Не само Јудеји него и језичници, са нестрпљењем су ишчекивали Месију — Христа, особитога помазаника Божијега, из средине јудејскога народа. С тога су многи језичници тога доба остављали и саму вјеру своју и примали јудејску, постајући тим јудејским прозелитима; а сами Јудеји гомилама су ишли на позив Јована крститеља и били погружавани од њега у ријеци Јордану за знак кајања и готовости, да ступе у царство, које се је имало открити у свијету појавом у њему Месије Христа. Какав је био идеал о Месији, који је био опште распрострањен у јудејској земљи у епоси земаљског живота и рада Господњега? Неке црте тога народнога идеала о Месији налазимо расијане на разним мјестима у нашим јеванђељима. Из тих црта дознајемо да се по савременим Христу јудејским назорима Месија има појавити у свијету у свом блијеску царске моћи и славе, као потомак Давидов (Марк. 12, 35); да пред њим мора ићи пророк Илија, који ће се за то повратити на земљу, или други који од пророка (Лука 9, 2, 6—15; Јов. 1, 21); да ће он чинити чудеса, која ће бити кадра да оживе у памети Јудеја она чудеса, која су се догодила некада у пустињи на путу из Египта у обећану земљу (Јов. 6, 31), и да ће на послијетку његова главна мисија бити да покаже славу јудејскога народа пред свим свијетом и да им успостави политичку самосталност и царство израиљско (Дјела. 1, 6). — Но у најузвишенијим цртама и најразличнијим бојама чулно земаљске величине слика се пред нама обличје идеалнога Месије у укусу јудејско-народне идеализације у разним неканоничким и у опште светим књигама јудејским доба Христовог и Његових апостола. Н. пр. у једном Таруму говори се: „како је прекрасан цар Месија! Опасавши своја бедра Он је ступио у борбу против својих непријатеља и пошкропио је горе крвљу својих противника“. — У књизи Еноха читамо: „он ће пробудити цареве и великаше земаљске у њиховим ложницама и збациће владаре са њиховијех престола. Он ће поломити зубе безбожничке, изагнаће владаре из њихових царевина и постидиће силне“... У трећој књизи Јездриној, која је проникнута фарисејским духом, слика се Месија овако: „кад се појави Син Мој, онда ће сви народи чути глас Његов, престаће ратовати међу собом и сакупиће се у безбројну множину у намјери, да Га побиједе; а Он ће стати на врх горе Сиона..... изобличиће безбож-

ност, коју су ти народи измислили и истријебиће их без труда судом, који ће бити сличан огњу; а од десет кољена израиљских начиниће ново царство“ (13. гл.). — Такав је Месија по савременим Христу и Његовим апостолима маштама јудејскога народа!

Треба ли споменути, да међу овим народно-јудејским преставама о Месији и јеванђеоском сликању Христа и свега Његовога рада на земљи не само да нема ничега општега, него се показује диаметрална противност?! За Јудеје Месија је цар такове спољашње моћи, величине и сјаја, какве је само могла себи насликати источна фантазија; на против јеванђеоски Христос је смјерни и понижени син човјечији, који нема гдје главе да склони. Јудејскога Месије је битна задаћа рада политичка, да покори све народе и распространи власт Израиљеву над цијелим свијетом; а међу тим јеванђеоски Христос врши искључиво религиозну мисију, ослобођује човјечанство испод власти ђавола и зла и сједињује га у једно царство духовно, благодатно и небесно. — Јудејски Месија триумфира над својим непријатељима, који су му под ногама; јеванђеоски Христос умире од руку својих непријатеља најмучнијом и најсрамотнијом смрћу, смрћу на крсту. Какав контраст, каква противност међу двије слике једнога и истога лица!

Но да ли није можда одређена била јеванђеоска слика Христова претпоставивши да је измишљотина, да привуче к себи не толико Јудеје, колико језичнике, да сједини под знаком те слике понајвише друге народе као и Јудеје, који су са нестрпљењем очекивали свјетовног избавитеља (Месију) који био да био, од зла, које их је притискивало, и можда избавитеља управ у духу јеванђеоскога Христа? — На ово питање по моме мишљењу даје праведан и основан одговор познати апологет Никола у облику питања: у вијеку Нероновом зар не би била највећа лудост са гледишта људскога показивати на распетога Ис. Христа и говорити језичницима: ово је ваш Бог?! Из производа тога времена, наиме из списа епикурејца Целса, неоплатоника Порфирија и апостата Јулијана види се, да су савременици њихови језичници у јеванђеоској историји Христовој највише се саблажњавали због оних црта, које се по њиховом схваћању апсолутно не могу примијенити ни једном Богу, који би наумио да дође у свијет да се јави људима као што су особито Његова страдања и смрт на крсту. А ко не зна познате изреке ап. Павла: „мы проповѣдуемъ Хр҃та распѧта. Іудеемъ соблазнь Е҃ллиномъ же безумїе“ (I. Кор. 1, 23)?

И тако међу јудејским преставама о Месији и јеванђеоском сликом Христовом нема ничега општега!

Рађа се сад питање: по каквим мотивима могла је бити за-

мишљена, сложена и раскривена у одређеним конкретним цртама јеванђеоска слика Христова, ако је ова слика не историчкога, већ митскога карактера т. ј. измишљотина поријеклом? Тражећи идеалну слику Месије или Бога, који се имао јавити у облику човјека, и преносећи ту слику на лице Исуса из Назарета са том цијељу, да се распрострје вјера у Њега као Христа, како је могло прво хришћанско друштво да не види, да та слика не одговара чврсто укорињеним традиционалним појмовима јеврејским о Месији и легендама језичника о појавама богова у свијету; и с тога да нема сврхе та слика и да може управ бити јака препријека распрострањењу вјере у Исуса као Христа? Уз тадашње преставе јудејске о очекиваном Месији и језичничке митолошке појмове о боговима, који су се јављали у људском облику, готово да би се са људског гледишта могло рећи, да јеванђеоску слику Христову нијесу измислили пријатељи, већ непријатељи хришћанства за то, да пресијеку ширење његово по свијету или да униште вјеру у Исуса као Христа. На ово нам на пошљетку могу рећи: „па и јесу први хришћани створили такову слику Христову, која је течајем времена фактички побиједила свијет и сад га још држи у својој власти, коју су ако не одмах, а оно постепено са развићем човјечанства људи стали све више и више цијенити као апсолутно потпуну персонификацију истине, добра и небесне красоте, као вјечну и која се више не да усавршавати, слику истинитога Спаситеља свијета; и с тога ако је и прошла по средини времене престане о Месији међу јудејством и престава о појави богова у људском облику међу језичништвом, ипак је била замишљена и реализирана у облику историје Христове са женијалном досјетљивошћу и тако вјештачким савршенством, које се не може имитирати, да сад (такова) задовољава највише идеалне потребе човјечанства свију вијекова. На то морамо рећи: али баш с тога, што је та слика, допустимо да је и насликана била од непознатих руку усупрот свима природним људским намјерама, да посредством ње привуку к вјери у Христа Јудеје и језичнике, за неколико вијекова претекла исту људску идеју о Месији (код Јудеја) или о богочовјеку (код језичника), управ морамо вјеровати, да она ни близу није проналазак људи ма и најженијалнијих (што се да богме узевши ријеч у општем значењу никако не може рећи за ученике Христове и у опште за прве Његове пошљедоватеље), него је просто вјерна копија, тачан отисак живога лика, производ чисто портретнога карактера при живом непосредном присуству пред портретистима беспримјернога, надчовјечанскога лица, гђе је кичицом вјештака равнао дух Божји.

(Наставиће се).

Три старине манастира Милешеве из XVII. вијека.

(Свршетак.)

По сихъ да вѣсть благовѣрныи царю іако в мимошедшее лѣто измѣнихомъ покровъ на светѣи велицѣи цркви, внеиже служитъ осмъ светыхъ олтара, и много ся задоол'жихом, а въ сіа послѣдняя времена много оутѣшеніа не имамъ точію по бозѣ к' тебѣ прибѣгаем. Того дѣля послахомъ до царства ти о господѣ отца нашего Архімандріта Василіа, попа Висаріона, попа Софроніа, келаря Антонія, Даміяна слугу, да челомъ биють светому ти благородію в' мѣсто всѣх насъ, от светаго монастыра и дарь частнъ частные мощи светыя великомоученици Ирины. Мѣсеца маіа в' ѕ҃. Оумиларди ся православныи светѣишіи царю, пожалуи светую обитель и покажи свою великую милость и теплую любовъ ко светому Савѣ великому чудотворцу, и къ намъ нищимъ богомолцамъ твоимъ. И Господь Богъ да оумножить и приложить лѣта лѣтом' царству ти и скѵптру въ здравіи и спасеніи и смиреніи и въ наслажденіе жизни вѣчныя. Амин. Смѣрены Ар'хімандрит Василіе іеромонах'.

С поља: Госоудару цару и великому князу Олеѯею Михаиловичу в'сеи Русіи самодержцу, челом' біють царьскіи твои богомол'ци.

У дну запис познијом руком. 7155. фебр. 14.

Шаљући архимандрита Доситеја са дружином 1688. руским царевима Јовану Алексиевичу, Петру Алексиевичу и сестри им Софији, препоручује их браство манастира Милешеве царској пажњи. Тражбу милостиње правдају тијем, што се силно задужили Турцима.

Благочастивому и прѣсветьлому Богомь вѣнчаному и ва Христа Бога благовѣр'ному прѣвишшому цару свѣтьломоу скѵп'тру светые и православніе вѣри Христовы и человѣческои жизніи промислителу, эдиному правовѣрному и победоносному цару госоударю и вѣликому кнезу Іоанну Алеѯиевичу и Петру Алеѯіевичу и богомудрои и вѣликои царевини Софіи Алеѯиевича въсее вѣликиэ и маліе и бѣліе Росіи съмодр'жцу и иних многих царствь и госоударствь и земал' васточних и западних и сѣверних отчича и дедича цару и наслѣдникоу и праведному (г)осудару наипачен(е) и намъ смѣрен'нимь того царствіа богомолцемь цару и госоудару и великом оутешителю и жалователю. Иже въ срдцеи земліи царскаа светаа и свещен'на обтиел зовомь Милѣшева, храм възнесеніа Господа Бога и спаса нашего Ісоуса Христа идеже почивают светые частніе и благовоніе

мощіи светаго и великаго чюдотворца Христова светителіа Сави, прьваго архіепископа и просветителіа србскои и помор'скои земли да мощи светих кралевь Владислава и Давида. Тоежде обители смѣрен'ни Архимандрить Досиѳеи іэр'монах са свещеници и стар'ци и са васеми о Христѣ братіами са великим оумиленіем от васее доуше молимо непрѣстано Господа Бога и прѣчистоую эго богоматерь богородицу и светителіа Саву коупно и васе светие о прѣсветлому ти царствію и о многолѣтномь животе са доушевним спасеніемь благодан'ство же и благопоспѣшеніе съ православними болари и воин'ством да подасть от нинія и на многа лѣта аминь.

Тем'же и мыи оубозыи иноци и богомолци прѣсветлаго ти царствіа изьіавлаем светому ти царствію оу сіе ниніашне потлешне врѣме многіе скр'би и беди и напастіи іаже страждемо по васе часіи от томителніе руки агарен'ские іаже эст немощно известити от тогожде и ва тешки дл'гь вападосмо ѐї тисущ гроша са лихфою дл'жни эсмо иновѣр'ним. Оле намь оу се врѣме таковіе скрьбіи от длжникъ во васе дьни страждемо, от иніе страни помощи не имуще нинія въ коначное розореніе доити хотеще. Лѣто з҃р҃п҃д лѣто от того) лета ниесмо могли пріити до вашего благочастіа не за наше нехотеніе, на скудости ради длгаго нутьшаствіа, нь молимо се и мили се деемо р҃м братіе милостиви цару и праведніи (г)осоудару помилуи и пожалуи светую обитель и нас оубогих оутеши и на та лета мимошадша пожалуи своим милосрдіем, понеже оу се време иніе помощи ни от куду не имесмо. Того ради послахомь до царствіа ти више реченаго нашего оца Архимандрита Досиѳеа са дружиною ва место васех нас да поклонет се прѣсветлому ти царству а вашем вѣликом господарству, іакоже Господь Богь вазложит на срдце о црькви его, тако прими их и милостивим окомь призри, аки страних ради цара Христа и челобитіе наше прѣзри пожалуи своим царскимъ жалованіем іако да буде ти ва спомен и похвалу вѣч'ную прѣсветлому ти царствію. Богь же прѣщедри да приложит лѣта летамъ светому ти царствію и да укрепит э и вазвеселит оутвръждено и незиблимо(?) въ вечніе роди и небеснихъ благь наследника те бити да сподобить са васеми светими и благочьстивими цари въ вѣки аминъ. Писах лѣто з҃р҃ч҃з мѣсеца іюліа г. ї дьнь оу монастиру Милешеви.

На полеђини: Сіа книга да се има дати вѣликому цару благочастивом и праведному (г)осудару Іоану Алеξиевичу и Петру Алеξіевичу въсее вѣликие и маліе Руси самодръжьцем въ светіе руце одати.

Р—ѣ.

Ориси.

Изреке слова Божјега, које располажу к покајању.

(Наставак.)

Тако био ја жив, говори Господ, није ми мило да умре безбожник, него да се врати безбожник са свога пута и буде жив (Јез. 33, 11).

Дивимо се милосрђу Господњем. Куне се он самим собом, да нас увјери о свом човјекољубљу. *Тако био ја жив*, говори он т. ј. као што је истина то, да сам ја биће живо, тако је истина и непромјењиво то, *да ми није мило да умре безбожник*. Безбожник Га вријеђа својом непокорношћу према Њему и Његовом закону, не пази на Његове савјете, који му се дају кроз св. писмо, кроз савјест, кроз доброчинства, која га могу расположити према њему, кроз невоље, које га могу научити смјерности и покајању, — и он ипак не жели њему зла, не хоће да га осуди на вјечну погибао, коју је заслужио. Он тражи на сваки начин да се обрати, непрестајући га опоминьати, шта више попушта му непрестано да, све више и више тоне у дубину зла с том намјером, да би он, као блудни син јеванђеоске приче, својом безбожношћу био доведен до свијести, да не може даље ићи путем гријеха и да му преостаје или да погине, или да окрене другим путем, — и ево он изабире ово посљедње, јер нико није непријатељ себи, нико не жели себи смрти. Но ако Господ жали грјешнике и жели да се спасу, то зар не би боље било, да он, видећи код њих упорство проти Богу, примора их силом свога свемогућства да омрзну на гријех и заволе врлину, — кад би ограничио њихову слободу? — Но духовна промјена грјешника, произведена на тај начин, јасно је, да не би имала моралне цијене. Каква је на пр. част сунцу, што свијетли, води, што тече и напаја жедне, огњу, што сагоријева и т. д.? — Уз то кад би Господ силом свога свемогућства, дакле насилно обраћао безбожнике на пут истине, то би нада на то појачала безбожност: безбожници обраћени свемогућством Божјим на пут побожности, стали би неустрашиво враћати се на пређашњи пут, не губећи наде, да ће Господ поново употребити своју моћ, да их спасе. Богу је мио само слободни одношај разумне твари према Њему. Слобода је драгоцјени дар, и Господ га остаља нетакнутим и код непобожних људи, премда они злоупотребљују тај дар. И стога, ако они страдају, бива то не зато, што би Господ хтио да они погину, већ због властите кривице, — стога, што, употребљујући на зло своју слободу, не примају савјета од Господа. Своја воља — рај је човјеку, — мисле они, — и шетају се по томе рају, док не дођу до пакла. О, не доводи себе, грјешна

душо, до тога стања, похити путем покајања да се обратиш к милостивому Господу, који не жели никоме погибељи и који трпи дуго и дуго грјешнике, чекајући да се покају.

И кад се праведник једва спасе, безбожник и грјешник гдје ће се јавити? (I. Петр. 4, 18; Приче 11, 31).

Овдје је ријеч о страшном суду. На њему ће и сам праведник једва опстати зато, што нема ни једнога праведника без гријеха, и спасење се даје праведнику нарочито по благодати Божјој, која се добива вјером његовом, при чему дјела праведности могу бити угодна Богу само онда, ако су спојена с вјером. *Јер сте благодаћу спасени кроз вјеру: и то није од Бога, дар је Божији* (Еф 2, 8). А што да се рекне за грјешне и безбожне, који су цио живот проводили у духовној небризи или су постали безбожнима под крај живота? *Кад се праведник једва спасе, гдје и у коме стању ће се јавити безбожник на суду? Идите од Мене проклети у огањ вјечни, спремљени ђаволу и анђелима његовијем.* ево, шта ће се рећи безбожницима на страшном суду. И што ће они моћи тада рећи у своју обрану? Ништа. Немилосрдни, који нису чинили дјела милосрђа својим ближњима, који су требали њихове помоћи узалуд ће говорити за своје оправдање, да нијесу видјели Христа гладна, жедна, бона, нага, у тамници: њима ће се рећи, да су Га они могли видјети такова у лицу најмање браће његове. — Они, који су били пророци и чудотворци, па су се по том погордили и лишили благодати, узалуд ће на страшном суду говорити Христу: *зар нијесмо у име твоје пророковали, изгонили бијесове и т. д. — Никад вас нијесам знао,* чуће они од праведнога Судије, — *идите од мене који чините безаконье* (Мат. 7, 23). Који су почели живјети свето а свршили су свој живот безбожно, не ће бити поштеђени на суду. — Невјерници ће узалуд у своје оправдање говорити, да нијесу вјеровали по убјеђењу добивеном од пажљивог изучавања и познанства с науком, из читања књига. Њима ће се дати прилика да виде, да су они, гутајући пуним устима отров, одбацивали протуотров, да су црпали своју мудрост из мутнога извора, и нијесу завиривали у чисте изворе истине. — Развратници и бадаваџије узалуд ће се правдати тијем, да никога нису вријеђали већ да су живјели само за своје задовољство; као да вријеђати Господа животињским животом, презирањем Његових заповиједи о чистоћи светости, ништа не значи, кад се све то сравни с увредама ближњега. — Среброљупци се не ће оправдати тијем, што су сачували уздржљивост и чистоћу, угњетачи ближњих — тијем, што су били богомољци, жртвовали на цркве и манастире. — А кад се праведник не може оправдати подвизима правде и биће помилован само по бла-

годати Христовој, та је ли могуће, да се одржи на суду безаконик који је одбацио благодат и пита више пред смрт своју није примио покајања? — Ако хоћеш, грјешна душо, да се избавиш на страшном суду осуде, а ти се осуди сама у овоме животу, и самоосуђењем побуди у себи ревност, да умилостивиш Бога подвизима покајања.

(Наставиће се).

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Превишњи Имендан. 21. септембра (4. окт.) т. г. а поводом Превишњег имендана Његовог Величанства најмилостивијег Цара и Краља нашег *Франца Јосифа I.* одслужено је свечано благодарење у српско-православној катедрали у Сарајеву. Началствовало је Његово Високопреосвећенство АЕ и Митрополит Дабро-босански Господин *Николај* уз асистенцију свега мјесног свећенства, а томе свечаном чину присуствовали су предстојници одјељења гг. барон *Бенко* и *Фр. Пасини*, заповједник босанско-херцеговачког оружничког збора генерал-мајор *Цвјетићанин*, представници свијех грађанских и војених области, официрски збор, грађанско и војено чиновништво, школска младеж са својим наставницима, као и друга многобројна публика. — Истога дана обављено је свечано благодарење и у *богословском училишту у Рељеву*, у присуству свију професора и питомаца.

Освећење цркава. Његово Високопреосвештенство Господин *Евгеније* Митрополит Бањалучко-бихаћки, благоизволио је по чину одређеном за Архијереје осветити пиједеће цркве и то: дана 31. августа (13. септембра) 1903. цркву у Лусићима (протопрезвитерат Бањалучки) у славу и спомен Успенија пресвете Богородице; — дана 8./21. августа 1903. цркву у Лушци-Паланци (протопрезвитерат Ст.-Мајдански) у славу и спомен Вазнесења Господњег; — дана 11./24. септембра 1903. цркву у Малић-бег Дубовику (протопрезвитерат Крупски) у славу и спомен Силаска Св. Духа.

Архијерејска посјета. Високопреосвећени Господин АЕ и Митрополит Дабро-босански *Николај* посјетио је у недјељу 28. септембра о. г. црк. општину у Вибоком, гдје је и свету литургију уз саслужбу више свештеника одслужио и народ сходно поучио.

Лична вијест. Његово Високопреосвећенство, господин Митрополит херцеговачки *Петар*, вратио се прошле седмице из Карлсбада у Мостар.

Митрополија Карловачка.

Прелаз унијатских Руса у православље. Унијатски Руси из Иза (код Хуста, у Мармарошкој жупанији у Угарској) пријавили су своју жељу Његовој Светости Патријарху Српском Георгију Бранковићу, да хоће да пријеђу у право-

славље. Његова Светост патријарх Георгије одговорио им је, да најприје донесу увјерење, да ће моћи издржавати свештеника, давати му бар 800 круна годишње те и друге приходе, а уједно и да имају цркву, — па ће им се тек онда моћи рјешити њихова молба да буду примљени у митрополију карловачку односно у коју епархију. Изасланици тих унијатских Руса Весиљ Прокоп и Максим Плиска били су недавно и лично у Карловцима и донијели затражене обвезнице у погледу издржавања свештеника, те уједно и свједодбе три стотине и шездесет и једног домаћина, који су законитим путем пријавили своме унијатском свештенику да иступају из досадашње своје вјероисповијести и хоће да пријеђу у православље. Њ. Светост изјавила је изасланицима, да ће св. архијерејски Синод српско-православне цркве узети у претрес њихову молбу и послати им свештеника, који ће их превести у православље.

У Србији.

Богословија Св. Саве. *У* св. Савску Богословију у Београду пријавило се за упис 150 ђака, од којих је према потреби примљено само 50.

У Црној Гори.

Прославе архимандрита Михаила Н. Церовића. Предворни архимандрит митрополије на Цетињу високопреподобни отац *Михаило Церовић* прослављено је овога љета 40 годишњицу свештеничке службе своје. Он је син војводе Новице из Тушила, а унук знаменитога проте Милутина Церовића.

Из Скопске Митрополије.

Освећење српске православне цркве у Куманову. Прошлога мјесеца т. г. освећена је на свечан начин новоподигнута црква српска у Куманову. Освећење храма обавио је високопреосвећени Митрополит госп. *Фармилијан* уз асистенцију многих свештеника.

Православна мисија у Јапану.

Напредовање православља на далеком нехришћанском Истоку. О напредовању православне мисије у Јапану доноси евангелички лист „Salwer Missionsblatt“, који у Штутгарту излази ове интересне податке: »када се у Хакодату основао руски конзулат, заузео је Николај Косоткин мјесто при њему као капелан. *У* јунију 1861. стиже тамо и даде се одмах на изучавање јапанског језика. *Убрао* послије неуморна труда, дотјера он дотле, да је могао поједине одломке св. Писма на јапански преводити. Међу ученицима стече пријатељства; неки већ почеше у њега руски учити, међу осталима и један будистички свештеник, који иначе бијаше заклети непријатељ хришћанства. За кратко вријеме увјери га Николај о истинитости и спасоносности Христове вјере, те он постаде реван сатрудник свог духовног оца. Када Николај 1869. год. посјети своју домовину, учињене његова саопћења о његовој мисији трајан утврдише. Он би произведен за архимандрита, а његову мисију у Јапану признаде св. Синод за официјелно дјело православне цркве. Год. 1871. поврати се у Јапан и настани се у Токију. Потчињени му бјеху неколико руских монаха и један псаломшчик. Сада отпоче зидање православних капела; безброј народа поче се крштавати. Један шкотски проповједник, који тада Јапаном путоваше, пише: На челу руске мисије стоји у Токију човјек необично

озбиљан, привлачне спољашности, лица достојанствена и пуна љубави. Богослужење врши он у својој кући, и за то уређеној освећеној капели. Ја сам је нашао дупком пуну. Литургију чита из рукописног превода. Послије богослужења и причести, изнесоше велику посуду са пиринцом, поврх којег је лежао крст начињен од јапанског тејова лишћа. Послије прочитаних молитава примише присутни теја и пиринча, који у куглици смотано једоше, што представљаше вечеру љубави — агапу. Помоћници су му по разним дијеловима града раздијељени.

Год. 1880. дође Архимандрит Николај ради опоравка у Русију. За читавог боравка тамо одаваху му непрестане изразе поштовања. По одлуци св. Синода би посвећен за епископа са титулом: епископ од Ревала. У проповиједи држаној приликом посвећења рекао је између осталога, да православна црква има задаћу да повјерје свуда сузбија и искорјењује, у ту сврху ваља основати и изаслати једно специјално друштво. То братство буде основано и изаслано. Епископ Николај поврати се са новом снагом у Токијо. Поклоне примљене у готовини употреби на градњу велељепне катедрале. Мисија напредоваше. Год. 1882. бјеше 7611 православних душâ са 12 руских и 102 свећеника јапанска са 90 црквâ и 131 оћином. Год. 1889. порастао је персонал на 162 свећеника, број оћина на 215, а број православних душâ на 16.195. Год. 1890. довршена је катедрала. Николај би именован земаљским епископом, сви су људи православне цркве у Јапану њему потчињени.

О најновијем стању православне цркве у Јапану пише протестантски пастор Шилар из Кјота ово: »Човјек се мора дивити и ако лаганом али сталном напредовању грчке цркве, која поред свег сумњичења напредује. Многоуважени епископ Николај бори се против сумњичења том мудром тактиком, што у служби цркве држи незнатан број јевропских радника, осим њега има их свега троје и ти се искључиво баве васпитањем урођеничких богослова. Осим њих раде 183 јапанска помоћника у 174 оћине. У год. 1901. имали су они 983 крштена и прираст од 686 душа према задњој години, тако да укупни број православних хришћана износи сада 26.680 душа«.

Амерички мисијонар Х. Леомије описује епископа Николаја овако: »Особито су три црте изразите у карактеру овога човјека и то: његова простосрдачност, велика важност, коју на св. писмо полаже, и околност што често јеванђеље проповиједа«.

Разно.

Вјерска статистика. Свега становника на земљи има приближно до 1,544.580.000 душа; од њих је 534,940.000 Хришћана; 10,860.000 Јевреја; 175,290.000 Мухамеданаца; 823.420.000 незнабожаца. Међу овима је Конфучијевих шљедбеника до 300.000.000. На хиљаду људи долази 346 Хришћана, 7 Јевреја, 114 Мухамеданаца и 534 незнабожца.

Статистика самоубијца у Јевропи. Од 1874.—1878. године у двадесет јевропских држава убило се 110.716 људи. Писац Рус Родној види узрок томе у неверовању, које се опет развило у цивилизованом свијету посредством философа песимистâ.

Званични огласи.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 793 ех 1903. 1—2.

Распис натјечаја

на упражњену парохију Бијељину, котара и протопрезвитерата бијељинскога, са 594 дома и 3105 душа.

Компетовати могу свештеници епархије зворничко-тузланске.

Рок компетовања до конца октобра 1903.

Молбе с прилозима упутити овој митрополијској управи.

У Д. Тузли, 17. септембра 1903.

Управа српско-православне Митрополије Зворничко-тузланске

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 632 ех 1903. 2—3.

Едикт,

којим се Перо Љубичић-Глувић, из Тишковца, за сада у Србији, позива: да лично или писмено мјесто свога сталног боравка пријави и преузме одбрану своју у бракоразводном тужбом законите му супруге Данице рођене Петковића, из Балатуна, поведеном брачном процесу, пошто ће се истом службено поставити заступник, ако тужени Перо сâм собом процес до конца о. г. прихватио не би.

У Д. Тузли, 16. августа 1903.

Управа српско-православне Митрополије Зворничко-тузланске.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 678 ех 1903. 3—3.

Едикат,

којим се Јово Стевановић, прозван Цвијановић, из Градачца, у Босни, прије 10 година, по својој прилици у Србију одбјегли, позива: да се лично или писмено овој митрополијској управи као духовном суду пријави и мјесто својег сталног боравка означи, како би, тужбом злобно напуштене му законите супруге, Миле рођене Докића, из Градачца, заметнути брачни процес сâм собом или по опуномоћеном својем заступнику прихватити и водити могао; јер, у противном случају, т. ј. ако се тужени Јово до конца 1903. године пријавио не би, истоме ће се службено поставити заступником парох градачачки, с којим ће се даље овај брачни процес спровести и по стању доказа довршити.

У Д. Тузли, 18. августа 1903.

Управа српско-православне Митрополије Зворничко-тузланске.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 15. октобра 1903. Бр. 19.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: синђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1505. ех 1903.

Свима протопрезвитерским а путем ових и свима парохијским звањима!

Пригодом прегледа матичних књига подручних парохијских звања, а и на овамо разним поводима достављених извода из матица рођених истих парохијских звања опазило се је, да подручно свештенство уписује погрјешно незаконито односно ванбрачно рођену дјецу у матице рођених односно крштених. Да би се у будуће стало на пут таковим погрјешним уписима у споменутим протоколима, обавјешћује се прије свега подручно свештенство о томе, да незаконито дијете не носи презиме свог незаконитог оца него само презиме своје матере, да је с тога забрањено уписивати у матицу рођених у рубрици: „има крстног“ презиме природног оца дјетињег, којег презимена и не тражи ватпис дотичне рубрике, која иште, да се упише само име, које је дијете дотично при крштењу добило. У рубрици „отацъ“ с додатком „природный“ може се уписати име и презиме природног (незаконитог) оца само у оном случају ако је природни отац свештенику пред кумом или пред друга два вјеродостојна свједока признао, да је односно дијете његово и да он привољује на то, да се у матици рођених упише он као природни отац дотичног дјетета, о којој изјави односно признању

има свештеник сачинити записник у којем има дотични природни отац потписати ту изјаву, а затим се потпишу на записнику као сведоци исте изјаве свештеник и кум или уз свештеника друге двије вјеродостојне особе. Такав записник ваља провести кроз уручбени записник парохијског звања, па затим забиљежити у рубрици: „примједбе“ протокола рођених: Н. Н. уписао је као природни отац дјетета Н. на основу записничког признања очинства и приволе бр..... ех 190.... — Иза тога ваља односни записник ставити на похрану у архиву парохијског звања.

Није слободно уписивати нечије име и презиме као природног оца у матици рођених на основу навода саме матере дјетиње, да је тај неко природни отац дјетета, а овај то неће да призна све дотле, док не би мати заједно са сутутором, којега би на њезин захтјев имао поставити суд дотичном дјетету, исходила пресуду надлежног грађанског суда, да је неко природни отац којег ванбрачно рођеног дјетета, коју пресуду имао би дотични свештеник уз приклоп односног крсног листа увијек приказати предходно свој епархијској власти, да му се изда налог ради проведења накнадног услиједе тога потребног посталог уписа на дотичном мјесту протокола рођених.

Из консисторијалне сједнице, у Бањалуци, 23. септ. (6. окт.) 1903

Митрополит: **Евгеније.**

Српско-правосл. митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1518. ех 1903.

Свима протопрезвитерским а путем ових и свима парохијским звањима!

Пригодом прегледа матичних књига разних парохијских звања опазило се, да подручно свештенство исправља накнадно првобитно погрјешне или манкаве уписе у матичним књигама, односно да надопуњује, ако за то потреба наступи, исте уписе накнадно само по свом увиђењу и расуђењу стружући и превлачећи при томе по својој вољи првобитне уписе у истим књигама.

Будући такови поступак може имати за посљедицу не само разне нове неправилности дотичних уписа већ отвара врата и оставља широко поље различним злоупотребама, забрањује се овим у будуће подручном свештенству, да једном у матичним књигама обављени упис само по свом расуђењу исправља, да га при том струже и превлачи, исто тако да обавља накнадне уписе у матичним књигама по свом увиђењу и расуђењу.

Свештенство имаде у сваком случају, кад дође до сазнања о томе, да је који упис у којој матичној књизи можда погрешно обављен, или кад се покаже потреба уписати што год у коју матичну књигу накнадно (као н. пр. забиљежбу, да једно ванбрачно дјете постало законитим усљијед тога, што је иза рођења дотичног дјетета склопљен брак међу матером и природним оцем дјетињим), доставити овој епархијској власти на увид матични извод дотичног случаја и поднијети о цијелој ствари извјештај, па ће се у сваком поједином случају издати одавде посебно упутство како да се дотично погрешно мјесто исправи, и гдје да се забиљеже дотични исправци односно накнадни уписи у дотичној матичној књизи.

Из конзистор. сједнице, у Бањалуци 25. септ. (8. окт.) 1903.

Митрополит: **Евгеније.**

НЕЗВАНИЧНО.

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак)

Ако већ несугласност и сама (у неку руку) противност јеванђеоске слике Христове месијанским представама Јудеја и језичничким појмовима о оваплоћењу богова апсолутно говори против митског стварања све јеванђеоске историје о Христу, то још више говори против могућности, да ју је изумјело уображење, ма било оно највећега женија у свијету, јеванђеоска слика Христова разматрања *сама у себи*, у свом унутрашњем беспримјерном савршенству, које апсолутно стоји више ма кога проналаска ограниченога људскога духа. Са овога гледишта рад сам да раскријем посљедњи доказ, да се никако не може теорија стварања мита примијенити јеванђеоској историји нашега Господа.

Преставивши себи *само у општим цртама* јеванђеоску слику нашега Спаситеља не можемо да не признамо, да је то јединствена у свјетској историји слика човјека, која садржи у себи дивну хармонију свију духовних сила, беспримјерну пуноћу и савршенство свију својстава људскога духа, концентрисаних у једном лицу као у чаробном фокусу, и таква својства или добродјетељи, које код свију осталих људи изгледају као да су разлучене свака за се, да једна другу искључује или једна да постоји на рачун друге. Дорнер, један од нај-

знатнијих апологета Запада, говори: „У једном погледу може нам се учинити као да налазимо недостатака у лицу Христовом, наиме Њему не достаје оно, што је особина других људи, мислим, — одређена индивидуалност у опште узетом смислу те ријечи. И заиста Његова духовна слика, као што је приказљен у јеванђељима, не носи на себи печата некога времена и неке народности; на против открива у себи вјечну красоту онога, што је универзално морално и свеопште човјечанско, у најпотпунијем смислу ријечи, отисак сваког узраста и сваке друштвене класе, сваког стољећа; она јако весели и у исто доба преклања пред собом и узвисује сваког, пред ким стоји. Оваково је преимућство свега што је класично, а исто тако и класички морално, јер у њему дише дух вјечности и неувеле идеалности. Слика Христова, која је насликана у јеванђељима савршенством неизвјештачене љепоте, која се не да имитирати, сила која лежи у њезиној истини, приказља сваконе, који има нормалне осјећаје, историчку појаву у свему сјају моралне идеалности и моралну идеју у своју пуноћи реалности. — Гледајући ову слику сваки, који је рад да види у живој слици људско добро, налази потпуно задовољење; јер и савјест сваког осјећа унутрашњу насладу и мир, кад види у одређеној појави међу нашим родом у опште универзалнога или идеалнога човјека у живој објективној фактичности. Но шта је при томе особито дивно, то је то, да ријеч и дјело Христово не кажу нам се у јеванђељима у некој неодређености или апстрактности. Најкарактеристичније је, да слика Христова не чини на нас утиска блиједила и мртвила; на против, у колико се под индивидуалним карактером треба схваћати противност нечему безличном, неодређеноме, она открива у самој својој универзалности беспримјерно прецизну и необично рељефно оцртану индивидуалну олику".

Успоредимо сад са раскривене стране јеванђеоску слику Христову са највећим преставницима људскога рода, познатим нам из историје и погледајмо, како изгледају, кад се сравне са Христом! Историја нам је сачувала на својим листовима успомене о многим мужевима, који су стајали на челу свога времена и свога народа и својим трудом дали правац развићу читавих покољења и периода, док нијесу дошли други (нови) велики људи, који су својим радом открили нову епоху развића. — Аврам, отац вјерних, Мојсеј законодавац јеврејске теократије, Илија међу пророцима, Петар, Павао и Јован међу апостолима, Атанасије и Златоусти међу источним, Августин и Јероним међу западним црквеним оцима, Анзелм и Тома Аквински међу схоластицима, папа Лав I. и Григорије VII., Лутер и Калвин међу реформаторима,

Сократ патријарх древних филозофа, Омир, Данте, Шекспир, Милтон, Гете и Шилер у историји поезије, Карло велики — највећи император, Наполеон — у низу војничких генија, Вашингтон, Петар вел. и др. — сва та лица, поставши свако по себи историчким пројем, морају се узети и признати за преставнике силе и моћи читавих покољења и народа. Но све су то карактери, који најочевиднije показују своју ограниченост, своју припадлежност некоме народу и времену, јер представљајући у себи највећу част свога народа, с њим заједно дијеле и заблуде и недостатке свога времена и својих нација. — Мојсеј високо штован од вијерних трију религија бјеше Јеврej колико по порijеклу толико и по назорима и осјећајима. Сократ се баш не диже изнад најтипичнијих карактера класичне Јеладе. Лутер — прави Нијемац, преставник добрих и злих страна свога народа, само са националног гледишта може бити оцјењиван. Калвин и послије прогонства из отаџбине остао је Француз. Што бјеше Американцима Вашингтон само је то и могао бити им. — Свима овијем људима ми се дивимо и пред њима се клањамо; али ићи за њима свима њиховим путевима (ми) никако не можемо. — Један само Господ Христос преставља Собом не тип кога год периода или народа, него живу и најсавршенију слику вјечнога и универзалнога човјека, по којој треба да се развија и формира сваки човјек сваке народности и свију времена. — Сви велики људи као плод духа свога народа и свога времена у своме раду давали су само томе духу најбољи израз. Но Христос развијајући се из чисте Свога властитога унутрашњега суштаства, ма да се Својим радом примицао националним формама, ипак по суштаству раскидајући њихове границе и узвишујући се над њима, открио је у Себи чисти и непомућени тип човјека и на тај начин апсолутно је оваплотио у себи идеју хуманости. Најпрослављеније врлине најбољих људи састајале су се у слободној покорности земаљским законима и вијерном владању по отачком моралу, и најузвишеније тежње њихове ишле су за остварењем цијели своје отаџбине; с тога су се и њихова највећа дјела састојала у услугама отаџбини. — На против Христос у свему Своме раду ни за час се није прикључио националним границама — тежњама и цијелима свога народа, него је безграничном љубављу Свога духа обухватао све човјечанство и за њ' је дао живот Свој. Ево за што је Он у историји постао васпитач читавога човјечанства, као јединога живога организма, у коме циркулира најчишћа кри божанствено благодатних сила, и основалац на земљи царства небеснога или вјечнога.

Јеванђеоска слика Христова тако је апсолутно и потпуно савршена, да свијет не само да није никада престављао ничега таковога

у ком другом историчком индивидууму, него није ни у самом уобра-жењу имао је нити ју је могао преставити у идеалном облику. — Што ни једна религија старога незнабоштва није имала чисте идеје о мо-ралном савршенству човјека, то је само по себи долазило већ из њиховог пантеистичког карактера. — Политеизам у опште не само да је далеко од узвишеног моралног духа, него управ има у себи елемената противних моралу. Но гђе су и саме слике божанства — ти прототипови човје-штва, саме по себи тамне и нечисте, тамо да богме ни у људском животу није се могла појавити идеја моралне чистоће и светиње.

Нећу да тајим, да и незнабошком свијету нијесу биле непознате моралне идеје, које су се уздизале изнад граница старих религија, и то у поезији и филозофији. Овђе дакако налазимо много моралних гледишта велике вриједности. — Грчки трагичари, особито Софокле, цртају нам узоре врлине, колико узвишеним толико чаробним цртама. Тако исто и они филозофи, чије су системе проникнуте моралним духом, дају нам појам о таком моралном савршенству, које се врло приближује истинитом моралу и светињи. У овом погледу особито је знаменит Платон. У другој књизи свога дјела: „О држави“ црта он слику пра-ведника, која нас потсјећа на најсветијега мученика Христа, јер сама основна идеја, која се види у слици Платоновога праведника, састоји се у томе, што се најсавршенија праведност не може у историји човје-чанства преставити друкчије, него у облику невиног мученика. С тога с пуним правом слику Платонова праведника назвиљу природним про-роштвом о Христу у незнабошком свијету, слично натприродном пророштву о Њему у облику слуге Јеховина у старозавјетној религији, и то у књизи пророка Исаије. — На супрот неправеднику, који скрива своје приједступе под личином врлине, Платон слика праведника простим човјеком чиста срца, који неће да се показује, већ фактички јест добар и с тога одајући на себи праведност и чисту љубав према њој трпи срамоту приједступника, мушки подноси све клевете. — Даље Платон слика своја праведника, како је окован, шибан, мучен, ослијепљен и на пошљетку, кад је претрпивши све тешке муке, објешен. — Овом сликом очевидно се преставља беспримјерна трагедија врлине, која је понижена и која страда, која слика у општим својим цртама потсјећа нас на призор страдања Господњих. Па ипак се види несавршенство идеалнога мученика Платонова са двије стране! *Прво*, идеја духовнога савршенства показује се овђе да је ограничена искључиво на моралну сферу; то је оваплоћење добродјетељи без њезиног чврстог ослонца — религиозности. Праведник овђе не стоји у свези са боговима или божанством, и с тога му се праведност не диже до светости. *Друго*,

праведник се код Платона преставља као искључиви своје врсте сањалачки и фантастични тип; па ни сам Платон нигђе не говори, а сигурно и не вјерује, да би ова слика могла кадгод у људском роду персонифицирати се. — (Наставиће се).

Књижевне оцјене и прикази.

„Babel und Bibel“

Послије већ стишане ларме, коју је толико изазвало предавање берлинског професора Ф. Делића, и које је и у засебном издању одштампано са натписом „Babel und Bibel“, јавио се научењак и књижевник епископ Никодим Милаш са лијепотом једном расправом о тој теми.*) Расправа је у облику писма које, као што издавач у напомени вели, »показује, на какву странпутицу може навести човјека разум његов у питањима вјере, кад се у себе самога поуздана и кад превеброгава ауторитет цркве.« Професор Делић расправља у својим предавањима као да старозавјетно Свето Писмо није оригинална и Богом надахнута књига, него да је позајмица из историје и религије древног Вавилона, да није, дакле, божје откривење но просто људско умовање.

Писац се овог одговора у напријед одређује да му се ова расправа не узме као рад специјалисте по библијској науци, него као рад човјека, који има опће богословско образовање, који, на славу раних старих и савремених списа о овом питању, хоће да унесе у њега што више свјетлости.

Одмах на почетку писац нас упознаје са околностима и догађајима, који су овом питању дали огромно интересовање у савременој журналистици. Др. Ф. Делић је професор семитских језика на берлинској универзи и члан њемачког оријенталског друштва, те је неколико пута пошао у земље некадање Сирије и Вавилоније около ријеке Тигриса и Еуфрата, гдје је активно учествовао при ископавању старих споменика и резултате тог свог изучавања је саопћио у својим предавањима. Прво своје предавање држао је 1902 године 13 јануара. При предавању био је њемачки цар Виљем и царица њемачка.

Ово оријенталско друштво има задаћу да разјасни топографију Вавилона, да утврди његову археологију и да расвјетли древну историју истока. На основу старих писмених споменика Делић је нашао тијесну везу између тих споменика и старозавјетне историје, те напомињући значај ове везе и дао је име својим предавањима: *Вавилон и Библија*. Говорећи о приједности добивених нових познања, која ће створити нову епоху у разумијевању Старог Завјета, напомињући како је истраживањем доказано да је израиљски народ и његова писменост између најмлађих дошао: »Чак до новијих наших времена стари завјет представљао је засебни свијет: ту се говорило о временима, до којих се тек дотицала класичка старина, а о народима, о којима Грци и Римљани нијесу ништа, или су врло мало споменули. Библија је била за овострани азијски свијет од близу 550 год. пре Христа једини извор, и пошто се њезин кругозор простирао на сав велики квадрат између средоземног мора и перзијског голфа,

*) „Ex oriente lux“. Писмо поводом предавања професора Делића изданих под насловом „Babel und Bibel.“ Издао В. С. У Задру, Литографија Шп. Артале 1903. Цијена: 1 крун.

и Арарата и Етиопије, то је она и била пуна заговетака, које се можда никада не би биле рашчиниле. Сада наједанпут падају преграде, које су затварале старозавјетну позорници, особито са западне стране, и свјежи и живоносни вјетар са истока уз јаку свјетлост провејава и расвјетљује сву ону по свој старини уважену књигу (Библију), и то тијем јаче, што је јеврејска старина од почетка до краја везана са Вабилонијом и Асиријом.« Делић затим показује на основу споменика а особито на основу књижевности клинастим писмом како се многа мјеста, о којим је рјеч у Библији, тек сада знају гдје су и наглашује вавилонску културу и њен велики степен, за вријеме цара Хамураби около 2250 год. пр. Хр. Та велика култура Вавилона утјецала је силно на оних дванаест израиљских племена, који се преселише у Хахан, гдје је већ у велико кладала вавилонска култура. Индустрија, трговина, право и обичаји, све је то силно утјецало на дух и правац земље, те многе појаве у Старом Завјету доводи у свезу са том културом. Старозавјетни повци, мјере, облик закона, приношање жртва и установа празновања суботе налази Делић сродним са записима на споменицима вавилонским. Сам потоп износи се да је описан на једној табли из библиотеке Сарданапала у Ниневији око 2000 година пр. Хр. Затим створење свијета, неке тачке декалога, први гријех, пакао, све то води свој коријен из писмености и културе Вавилона. Високопреосвећени епископ Милаш износи ове Делићеве ставке у директном навођењу текста чиме је послужио многом читаоцу да се интимније упозна са самим предавањем чувеног њемачког научењака. Напослетку осврће се Делић и на монотеизам код Израиљћана, доказујући да је и он израз вавилонског учења.

Ово Делићево предавање изазвало је јаку опозицију протестанских ортодоксана и рабинера. Друго предавање Делићево датира се 1903. јануара 12. у Берлину пред истим слушаоцима као и прво. У овом свом предавању обазире се њемачки научењак и на узрујаност критике на прво му предавање. Чуди се зашто богословија не акцептује његове назоре, јер да Вавилон служи интересу фактичног познавања Библије и наводи многе примјере као доказе овој својој тврдњи. Затим наводи сличности у Вавилону и Библији као: симболистичко приказивање говора и мисли, чудеса, откривења божанства (особито у сну), представе о божанству, јављање Јаве Мојсију и Арону као у Вавилону јављање богова свештеницима и пророцима. Ту Делић напушта своје земљиште и прелази на богословско гдје се показује да је на туђем тлу. Напомиње како су и протестански и католички богослови напустили становиште, да у Старом Завјету остатке старојеврејске писмености сматрају у свој њиховој цјелини, за вјерску књигу која је од почетка до краја Богом надахнута.

Затим Делић налази у Старом Завјету чисто свјетовних елемената као: Пјесма над пјесмама, неки стихови 45. псалма, што би све тешко било протумачити богословски. Спомиње и напуштање од католичке цркве вербалну инспирацију, по двоструке приче Старог Завјета које протурјече једна другој и пометњу у пет књига Мојсијевих која је наступила, силном прерадом. Старозавјетни монотеизам сматра Делић чисто јеврејским национално-партикуларистичким монотеизмом, што никако не може бити израз истинитог Божјег откривења. Ал зато њемачки научењак признаје високи значај Старог Завјета као једини, своје врсте, споменик великог религијско-историјског процеса. Ваља се користити свима резултатима слободног научног истраживања да се потомогне даље развиће религије, да се напусти данашња хришћанска догматика и замијени рационалистичком вјером.

Старом Завјету одриче Делић карактер откривења, који се не може ни религијом, ни науком, ни етиком да сложи.

Ово друго предавање изазвало је још јачу буру. Сам њемачки цар Вилљем II. пише нарочито писмо 15. фебруара 1903. предсједнику њемачког оријенталског друштва у Берлину, адмиралу Хосману.

У другом издању Делићевих предавања обазире се он у кратко на неке приговоре својих противника, обећавајући да ће то и потанко учинити, кад се стиша ватра полемике. Међутим изгледа, да је Делић поред све критике остао при старом, јер у свом трећем предавању, које је држао у априлу 1903, не додирује у ономе ово питање сматрајући га за потпуно ријешено. *У* овом трећем предавању, коме је назив »*У* земљи некадашњег раја«, истиче писац значај вавилонске културе у опће а особито за познавање старог свијета на истоку.

Против Делићевих назора дигнули су се међу осталима рабинер Розенберг, који њемачког научењака назива Корејем, што ја са неколико својих присталица устао против Мојсија и због тога страшно казњен. Протестански ортодоксални назване га богохулником, стојећи на становишту, да је творац Библије сам Бог, а писци библије да нису писали ништа сами од себе, него све по надахнућу Духа светога: Библији признају не само реалну него и потпуну инспирацију.

Али против Делића дигли су се и други гласови, и назвали су његову теорију *панвавилонизам*, који хоће да се прикаже као транзитор старозавјетне и посредно новозавјетне религије. Међу овим противницима налазе се протестантски богослови либералне критике, па чак и најугледнији другови Делићеви, који се баве истом струком. Једномишљеник иначе Делићев, професор Гункел, назива га рационалистом старог кова, у кога рационализам потиче из супернатурализма. Познати асирколог и друг Делићев назива га рационалистом Велеихаузенове школе која учи, да је све што Библија казује у пет Мојсијевих књига касније састављено, а нарочито прва књига да нема ничега, што би религијско-историјски истинито било. *У* опће, по тој школи, Стари Завјет што има у себи, или је доцније написано, или је потекло из вавилонског учења, или је хананејски митус, или у најбољем случају басна. Једини што одобрава Делићеву предавању, — на кога је епископ Милаш наишао, прочитавши врло много што је 1903. штампано, поводом Делићевих предавања, — то је Харнак, који је у свом одговору њемачком цару паразано своју потпуну солидарност са учењем Делићевим.

Овај читави Bibelstreit, вели епископ Милаш, може се нас православних врло мало тицати. *За православне постоји ауторитет цркве, као живе чуварице предања, која нам је дала књиге светога писма и која нас учи, како морамо на те књиге сматрати.* Што је овај Bibelstreit наступио код протестаната схватљиво је, јер они не признају ни ауторитет цркве, ни предање, те о канону светог писма немају за мјерило своје рођено суђење.

Православних се ово може тицати само са опћег научног гледишта. За овим говори високопреосвећени епископ о значају науке, како се она мора респектовати, како је и богословија са захвалношћу прихваћа да се истине вјере још јаче учврсте у срцу и уму човјечјем. А то захтијева и хришћанско богословски вијек и високи степен данашње свјетске културе. *У* светом писму налазе се све истине хришћанске вјере и оно је довољно било за руководство хришћанину у вјери његовој. Али кад непријатељи хришћанства почеше са својим философским теоријама да нападају цркву, црквени учитељи устају у одбрану њену наоружани

свјетским наукама и разним филозофским теоријама и системама. Као примјери навађају се: апостол Павле, Јован, затим црквени писци: Јустин, Атинагора, Теофил антиохијски, Климент александријски, Ориген и многи други. Сјетимо се само, како је и у пошљедње вријеме источна црква употребила на корист својег учења Платонову философију, а западна Аристотелову.

Тако је било у старо доба, у повоју профаних наука. Данас те науке унапређене и проширене, носећи на себи много озбиљнији карактер, не могу бити игноровaне и богословија се мора на њих обзирати, већ и због тога што је у науци православља утврђено начело да између божјег откривења и резултата позитивних наука мора постојати склад. Неће ли богословија да уважи чињенице, које остале науке признају, она је онда мртва наука. Ако се богословље потпуно изолира од осталих наука, ако се оно има сматрати као систем кристализованих формула, ако оно има бити проширен катихизис са поколико опширнијих дефиниција и опровржења — онда богословље лишавамо његовог активног дјеловања. Затим писац разложно објашњава како богословље мора и треба да стоји у контакту са сваком науком, која има чврсту, позитивну основу и која је по резултатима својим авторитет свој вијековима засвједочила. Но за *асириологију, као науку*, ово се неда рећи.

Асириологија броји тек око 60 година. У почетку XIX. вијека почело је научно испитивање и ископавање асирских крајева. С почетка је слабо напредовало, затим све више, док ископине Ниневије, главног града асирског, не привукоше на себе пажњу и клинасто се писмо не поче са већом сигурности читати. Ископавање је напредовало низ ријеку Тигар, гдје се код Нишруда четири палаче откриле, док најпослије не наиђоше на гласовити Вавилон, главни град вавилонско халдејског царства. (Налази се близу данашњег града Хиле на Еуфрату). Овај град постао је главна сврха источног научног друштва у Берлину, у чије се најревносније чланове броји Ф. Делић.

Успјеси истраживања ових ископина били су огромни. Наилазили се разни споменици и записи, који говоре о религиозном, културном и државном стању тадањем, а међу најзнатније споменике рачуна се опширни законик вавилонског цара Хамураби, савременика Аврамова, около 2250 година пр. Христа. Велику вриједност ових споменика, поред осталог ученог свијета, дали су нарочито библијски егзегети, разјашњујући њима нејасна мјеста у Старом Завјету, нарочито у питањима историје јеврејског народа. Али упоредо се јављају богослови, који су сматрали за понижење библије то упоређивање са незнабошким изворима. Библија се тумачи библијом, иначе јој се руши авторитет и постаје обичним писменим спомеником, који подлежи критици и допунама. Тога се држе и данас рабинери и њемачки ортодоксали. Међутим један руски богослов пита: шта има понижавајућег за Библију, ако се историја и филологија узимају као помоћна средства у ексегези? И ако би најбоље било Библију тумачити библијом, што је врло мучно а често и немогуће, ипак се морало прибећи и профаним наукама, али само као *помоћним* средствима а *не* као *извору* за изучавање историје јеврејског народа и Библије. Није ни Библија написана строгом математском тачношћу, она је пуна символа и метафора, сви библијски писци нису били савременици догађаја, које су описивали, него су то често чинили на основу предања. У колико би асирологија могла пружити разјашњења за нека нејасна мјеста, — да боље разумијемо божји промисао, који је руководио стари Израиљ, и дао нам свету

књигу, која саставља основу вјере наше, — у толико би јој богословље било захвално, али асирологији се не може дати тог значаја, јер она није постигла тог развића, да би се могла сматрати потпуно *поузданом* за ексегезу Библије. Она је још у свом заметку, резултати јој нису поуздани, она нема чврсте основе. Она се ослања искључиво на вавилонско асирску литературу клинастог писма. Ово писмо назива се по облику писмених знакова у виду клина у разном положају. У потребљавало се ово писмо у Асирији, Вавилонији и Ниневији на плочама, обелискима, цилиндрима од гњиле, инструментима и другим предметима, што се у оним предјелима ископавају. Писмо је ово силабичко а не фонетичко, сваки знак означава један слог, а не звук, као у другим писмима. Један и исти знак у разном положају има и разно значење, ради чега је врло често тешко прочитати споменик, и схватити му значај. Ово је писмо постало из старијег јероглифског. По непоузданом овом писму не може се установити ни тачност појединих текстова. Универзитетски професор у Бону, др. Е. Кениг, вели, да и није све оригинално што се око Еуфрата и Тигра нашло. За библиотеку Асурбанипала (668—626. пр. Хр.) приређени су били *преписи* од царских писара и у таком препису је и гилгамски епос, гдје је описан велики потоп, а за преписе се у опће зна, колико су истоветни са оригиналима. Осим тога читање асирско-вавилонских списа показују разлику, при преписима чиниле се измјене, споменици су често изломљени, поједини знаци у различитим мјестима имају различну вриједност, плоче и цилиндри били су исто онакав материјал као на другим мјестима на примјер папирус, који је материјал могао, као и данас папир, свашта да трпи. Делић се држи строго ових споменика и на основу њих, чак и без икакве помоћи богослова, рјешава сва мјеста у Библији

Високопреосвећени писац прелази на главне тачке Делићева предавања а то су: потоп, створење свијета, пад првих људи, декалог, суботни одмор и монотензам, те помиње исцрпну критику која се на то осврнула. Историјска страна Делићевих предавања има другостепени значај за библију према њеном религиозном значају. (Па и у тој историјској страни његових предавања има много чега проблематичног). У право религијски елементи Библије главно су, јер они нам казују библијски поглед на свијет и то: Бог је створио свијет, послије се појавио гријех, затим као казна долази потоп, незнабоштво, избор народа коме је откриво право познање Бога. Баш том учењу приче се оригиналност и приписује се Вавилону, из чијих је споменика састављена прва глава генезиса.

Високопреосвећени писац сад прелази редом на сваку тачку посебно.

(Свршиће се).

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У Митрополији Карловачкој.

Потврђена уредба о епархијским скупштинама. Његово Величанство потврдило је Уредбу о епархијским скупштинама, што ју је израдио мајски сабор од прошле 1902. године.

Велика народна добротворка. У Сегедину (Угарска) преминула је недавно удова Емилија Савић рођ. Павловић, која је сав свој иметак у вриједности *од 150 хиљада круна* завештала српско-православној црквеној општини у Сегедину.

Народни питомци. Саборски одбор односно Његова Светост патријар српски издају штипендије на 21 закладе и из српског народног клирикалног фонда. Те штипендије у прошлој 1902.—3. школ. години уживало је њих 188 питомаца, међу којима и 16 женскиња, а свега је на штипендије издато 68.985 круна 80 пот. По школама дијелили се овако: 1 је похађао осн. нар. школу; 36 је ишло у гимнасије и реалке: 4 у обртничке школе; 45 у учитељ. школе; 2 у заводе за лијепе вјештине; 3 у војничке школе; 54 у богословију; 15 на правничку струку; 11 на медицинске науке; 11 на филозофске а 1 на консулске науке.

У Далмацији.

„Српска Зора" у Дубровнику, друштво за потпомагање просвјете у Далмацији подијелило је за школску год. 1903.—4. двије штипендије за изучавање филозофије. Издало је даље потпору земљорадничкој задрузи у Тијеркама; одобрило је путни трошак за два шегрта; издало 250 круна једном питомцу за изучавање млекарског течаја у Смедереву и 100 круна за изучавање у Загребу устројства земљорадничких задруга.

У Русији.

Женски педагошки курзеви. У Одеси се и ове јесени отварају женски педагошки курзеви, којима је главна сврха да припреме наставнице за женске гимнасије. Ови се курзеви дијеле на пет стручних одјељака.

У Бугарској.

Устав свећеничких удружења у Бугарској. 29. јуна т. г. одлуком бугарског кнеза потврђен је од јерархâ бугарске цркве састављени »Устав свећеничких удружења епархијâ Кнежевине«. На основу овога устава биће у сваком епархијском граду Бугарске удружење, које ће састављати све парохијско свећенство дотичне епархије под предсједништвом епархијског митрополита односно његовог замјеника. Чланоанма ових удружења могу бити и прекобројни свећеници као и јеромонаси, ако хоће. Сврха ових удружења биће: старати се о религијозно-моралном стању опћинâ; водити бригу о просвјети њиховој да се врши ита у духу православне хришћанске цркве; искорјењивати савремене антирелигијозне и антиморалне струје; старати се о материјалним потребама својих чланова и њихових породица, те по могућству помагати и својим парохијашима. Средства ових удружења састављаће: чланарински улози (на годину 20 круна), добровољни прилози, случајни приходи од продаја пир. књига и другога, те капитали пријашњих удружења, гдје су такови постојали.

Митрополија Сибињска.

Црквени сабор православних Румуна у Угарској отворен је 3./16. октобра т. г. у Вел. Сибињу. Митрополит румунски високопреосв. г. Мецијану у бесједи, којом је сабор отворио, нагласио је, да је главна сврха сазиву овога сабора, да се установе и крепрају двије нове епархије.

На Западу.

Конгрес њемачких католика у Колину. Прошлијех дана одржан је у Колину јубиларни — 50-ти — конгрес њемачких католика. Конгресу је присуствовало до 25 хиљада људи.

Папа Пије X. о хришћанско-демократском покрету. У органу Ватикана »Osservatore Romano« отштампано је писмо привременог секретара курије Мерија дел Вала, упућено од стране Папе епископу Орвето, у коме овоме поштењем изражава своје незадовољење поводом полемике, коју су отпочеле једне новине епархије његове, а гледе питања о хришћанској демократији. У томе се писму наиме вели »како папа неће никада признати за хришћански ниједан такав учињ, који не би био у сагласности са правцем католичких конгреса. Духовна лица не треба да се мијешају ни у какве асоцијације, које под именом партија уносе неслогу и размирице у католички око, рушећи оно јединство, о коме се Спаситељ моли, и оно истинито милосрђе, које треба да је неопходним за све Хришћане«.

Књижевне биљешке.

— Академија Наука у Петрограду намјерава да изда црквено-словенски рјечник. У тај би рјечник ушли сви подаци, који се налазе у старим споменицима Кирила и Методија, њихових ученика и пошљедователја, а наиме: текстови, који се односе на епоху IX. вијека те прве половине X. Скуп слависта у Петрограду имао би покупити сва дата и детаље, који се тичу издања рјечника. —

— Како се приближује 500 година од спаљивања Јана Хуса, то у Прагу намјеравају, да приреде поштуно издање дјелâ Хусових. —

— У Петрограду ће наскоро почети да излази прва словенска енциклопедија. Дијелови исте биће: историја и задаћа словенске филологије, етнографски поглед на суврмено Словенство; историја Словена, њихов језик, палеографија, литература, народне пјесме, археологија, етнографија, правнички и социјални односаји и најпослије историја просвјете у Словена.

Разно.

Дан распећа Исуса Христа. У »Гласнику Гетингешког историјско-научног друштва« отштампано је предавање професора кенигсбершког свеучилишта Ахелиса, у коме исти покушава, да тачно установи дан, у који је разапет био наш Спаситељ.

У јеванђељима наилазимо ми у том погледу на дан и мјесец, када је Христос разапет, наиме: дан седмични и датум мјесеца по јеврејском рачунању времена. Гледе пак године у јеванђељу се о томе ништа не спомиње.

У погледу дана седмичног нема сумње да је то био: *петак*. То нам потврђују сва четир јеванђелисте (Мт. XXVII. 62; XXVIII. 1; Мр. XV. 42; Лк. XXIII. 54; Јв. XIX. 31). Но они се разилазе гледе датума у мјесецу, кога је Христос био разапет. По јеванђелисту Јовану то се десило 14. Нисана, а по јеванђелистима — синоптицима (Матеј, Марко, Лука) — 15. Нисана. На основу разних испитивања, упоређивања и тачног рачунања берлинског астрономског института проф. Ахелису пошло је за руком, да установи годину распећа Христова и ријеши питање о спорном датуму у мјесецу.

Распеће Христово десило се за вријеме намјесништва Пилатова, који је у том звању био између године 26—36. Године 36. о дану Пасхе он већ није

више као намјесник фунгирао. По рачунању астрономског института испоставља се да је:

године	14. Нисан пао:	15. Нисан пао:
26.	у суботу	у недјељу
27.	» сриједу	» четвртак
28.	» понедјељак	» уторак
29.	» недјељу	» понедјељак
30.	» *петак 6 априла*	» суботу
31.	» уторак	» сриједу
32.	» понедјељак	» уторак
33.	» *петак 3 априла*	» суботу
34.	» уторак	» сриједу
35.	» понедјељак	» уторак

Другим ријечима: 14. Нисан десно се двапут — године 30. и 33. *у петак*, а 15. Нисан није пао ниједном *у петак*. Отуда слиједује: 1. да је у Јеванђелиста Јована вјерно изнесен датум мјесеца: да наиме Христос није могао бити разапет 15. Нисана. II 2. остаје нам да бирамо између 6. априла 30. године и 3. априла 33. године, у које је дане пао петак — дан распећа Христова.

У овоме нам још припомажу и други хронолошки подаци у Јеванђелистâ. На основу потпуно јасногa казивања јев. Луке, почетак рада Јована Крститеља пада на годину 28.—29., а Христос се јавно непосредно за Својим Предтечом, те јавно учио само годину дана. Из овога се даде закључити, да јев. Лука сматра за годину Распећа Христова годину 30. — По јев. Јовану, Јудеји су, при првој појави Христовој, напоменули Му о том, да је храм грађен 46. године (Јов. II. 20). Тако су они могли говорити само у години или 27. или 28. Како је пак, по јев. Јовану, Христос јавно учио 2—3 године, то је јасно, да и он сматра за годину Распећа Христова Годину 30. Гледе пак године 33. нема никаквих података.

И тако с обзиром на јеванђелске податке, који се у свему подударају са астрономским рачунањем, може се као посве поуздано узети, да је *6. априла 30. године* по заповијести Понција Пилата Исус Христос био разапет. Ово се пак десило у петак по подне, уочи саме јудејске Пасхе. Фактичност овога доказао је проф. Ахелис и другим истраживањима и рачунањем, а наиме тиме, што се гледе овога послужио и јеврејским рачунањем времена по мјесечним мјесецима, на основу којега рачунања такође јасно излази, да се дан распећа Христова могао десити само *6. априла 30. године*. —

Број Језуита. „Narodny Listy“ доносе о језутским редовима за годину 1903. ове податке. »Удружење Исуса Христа« дијели се на 5 асистенција и 25 провинција: 1. асистенција италијанска има 5 провинција и броји 1909 чланова; 2. њемачка асистенција са 6 провинција броји 4226 чланова; 3. француска асистенција са 4 провинције броји 3112 чланова; 4. шпанска са 5 провинција броји 3327 чланова; и 5. енглеска са 5 провинција броји 2657 чланова. Свега дакле Језуита има 15.231. —

Статистика свијета. Интернационална статистика показује, да се број људства на свијету у току задњих 70 година једва удвостручио. Европа, која на земаљском шару чини $^1/_4$ људства, умножила се у току задњих 70 година са 85 процената. Русија се умножила са 150 процената, Њемачка са 88, Енглеска са 70.

Године 1830. бројало је становништво 857 милијуна људи, а сада броји 1600 милијона.

Подизање споменика Јану Хусу. Прошлога љета слављена је у Прагу велика свечаност: подизање споменика Јану Хусу, Јан Хус, који је, по пријешењу сабора у Коснипу, проглашен јеретиком, спаљен је 6. јула 1415. године. Он је рођен у Хусинцу 6. јула 1369. год. од родитеља нижега сталежа. Прве научне основе добио је у граду Прахатицу, а год. 1393. добио је степен бакалавра слободних вјештина, те 1394. степен бакалавра теологије. 1398. год. постао је професором пражког свеучилишта. У својим реформаторским тежњама он је био умјеренији од енглеског реформатора Џона Виклифа (1324. † 1384.), те нападајући на злоупотребе римске цркве, тражио је да се у Чешкој обнови православље онакво, какво су проповиједали словенски учитељи св. Кирило и Методије. Литургисање на словенском језику, те причешћивање под оба вида — биле су главне жеље Хусове. Због свога учења, те поглавито нагињања назорима и погледима Џона Виклифа, који је јеретиком проглашен, буде он оптужен, на сабору у Коснипу 1414. за јеретика проглашен а 6. јула 1415. у истоме граду рашчињен и јавно спаљен.

Колико живи човјек на свијету? У старих писаца налазе се поједини случајеви, да су људи живили по неколико стољећа. Бифон и Флурен узимају као максималну бројку 115 година, а Халер опет 200 година. Док је међутим она прва бројка и сувише мална, дотле је ова друга опет пређерана. Познати случајеви до данас показују да човјек може достићи 186 год. живота свога. Толико је година пр. живео један луцерински монах. 185 година су живили један шотландски опат, мађарски епископ Бода, те један сељак Хрват и још један сељак Мађар. Лондонски медицински лист »Lancet« забиљежио је један случај, да је један старац умро у 180 години. Др. Фуасон казује о једном брачном пару, гдје је муж умро од 170 година, а жена од 164 године. Један јорски рибар умро је у 169. години, а у добу од 100 година био је још кадар препливати ријеку. Једном је приликом био позват у суд да свједочи о неком догађају, који се десио на 140 година назад. У суд су га тада пратила два сина: један од 102 године, а други од 100 година. По званичној руској статистици живио је год 1850. у Лифландској један старац од 168 година. Норвешки сељак Хутингтон умро је од 160 год. Најстаријем сину му било је 108 год. а најмлађему 9 год. У Француској је умрла 1838. год. једна старица од 158 година, која се задњих година хранила само сиром и козјим млијеком. Тома Пар имао је 152 године, када га је зажелио видјети шпглески краљ. На двору је био тако почашћен, да је ушљед покварена желудца умро. Харвеј анатомишући га, увјерио се, да је могао поживјети још неколико година. Год. 1857. живио је у Буенос-Ајресу црнац Бруно Кострим од 150 година. Доба живота испод 150 године доживило их је доста, а за узраст од 120 година има врло много примјера. Статистика је пуна биљешкама о тзв. »младим старцима«.

Нове књиге и листови.

Календар Матице Српске за годину 1904. Год. III. Нови Сад. Издање Матице Српске 1903. Вел. осмина. Стр. 195. — Календарски дио овога Матичина Календара, кога је саставио проф. А. М. Матић, изобилује и поново са прилично погрешака, на које смо већ грјешке упозорили г. састављача у посебној рецен-

сији у овоме листу од прошле године. Иначе је остали дио Календара марљиво и добро уређен, те се одликује богатом садржином и лијепим сликама. Овај *најбољи* наш календар сваког српског кућног најтоплије препоручујемо, те скрећемо на њега особиту пажњу нашега свећенства и учитељства.

Летопис Матице Српске. Књига 221. Свеска V. за годину 1903. Нови Сад. Издање Матице Српске. 1903. Вел. осмина. Стр. 108. Цијена 1 круна.

Књиге Матице Српске. *Број 7. и 8. Византија и Срби. Књига Прва. Написао Сп. Станојевић.* У Новом Саду. Издање Матице Српске. 1903. 8⁰ Стр 242. Цијена 2·50 круне. —

Ex oriente lux. Писмо поводом предавања професора Делића изданих под насловом »Babel und Bibel«. Издао В. С. у Задру. Типографија Шп. Артале. 1903. 8⁰. Стр. 63. Цијена 1 круна. — На другом мјесту овога листа доносимо о овој књизи опширнији приказ.

Мала Библиотека. *Свеска 56. Број XIV. Година V. 1903. Максим Горки: Челкаш, с руског превео Ник. Николајевић.* Цијена 30 потура. Мостар. Издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића. — Нека је ова Мала Библиотека српској читалачкој публици топло препоручена. —

— Примили смо 9. број »*Српске везиље*«, листа, који излази у Вршцу 1 пут мјесечно. Годишња му је цијена 5 круна. Садржина: Писмо из Ниша са сликом Јелене Мештровићке. — Шта би се могло постићи савезом српских женских удружења? Од М. Недељковића Томина. — Коло српских сестара. — Босанска чеврма, од Јелице Белошићеве. — Настава у ручном раду. — Опис цртежа у листу и додатку. — Песма: Посвета »Српској Везиљи« од Јелисавете.

Званични огласи.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 793 ех 1903. 2—2.

Распис натјечаја

на упражњену парохију Бијељину, котара и протопрезвитерата бијељинскога, са 594 дома и 3105 душа.

Компетовати могу свештеници епархије зворничко-тузланске.

Рок компетовања до конца октобра 1903.

Молбе с прилозима упутити овој митрополијској управи.

У Д. Тузли, 17. септембра 1903.

Управа српско-православне Митрополије Зворничко-тузланске

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уреднишству у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Риста Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 31. октобра 1903. Бр. 20.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: спиђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Наименовање. Поглавица земаљске владе унаприједио је српско-православног вјероучитеља у великој гимнасији у Мостару *Јована Протића* у VIII. дневни разред, признавши му при томе наслов професора.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Рукоположења. Његово Високопреосв. Митрополит Зворничко-тузлански Господин *Григорије*, благоизволио је рукоположити:

Јована Калезића, монаха манастира св. Тројице у Тавни, дана 12. маја 1903. за ђакона, а 13. маја и. г. у цркви храма св. Тројице у Тавни, за пресвитера;

Висариона Јовановића, монаха поменутог манастира, дана 13. маја 1903. у реченој цркви, за ђакона;

Павла Кашанића, ђакона и митрополијског писара у Д. Тузли, дана 8. септембра 1903. у цркви храма Успенија пресв. Богородице у Д. Тузли за пресвитера;

Михаила Савића, свршеног богослова из Кладња, дана 8. септембра 1903. у поменутој цркви, за ђакона, а 14. септембра и. г. за пресвитера, — повјеривши му у администрацију парохију »кладањску« у протопресвитерату Доњо-тузланском;

Ристу Бакајлића, свршеног богослова из Бијељине, дана 14. септембра 1903., у поменутој цркви, за ђакона, а 15. септембра и. г. за пресвитера, — повјеривши му у администрацију парохију »сандићку« у протопресвитерату брчанском;

Цвијетина Поповића, свршеног богослова из Стрмице (протопресв. и котар власенички), припадника Епархије Дабро-босанске, по добивеном каноничком отпусту из исте, дана 15. септембра 1903., у поменутој цркви, за ђакона, а 16. септембра и. г. за пресвитера, — повјеривши му у администрацију парохију »Човић-пољску« у протопресвитерату брчанском.

Премјештења Његово Преосвештенство Митрополит Зворничко-тузлански Господин *Григорије* благоизволио је премјестити:

јереја Ђорђа Петровића, администратора парохије »врањачке« у протопресвитерату градачком, по његовој молби, дана 20. фебруара 1903., на парохију »кожушку« у протопресвитерату грачаничком, а парохију »врањачку« повјерити у привремену администрацију, јереју Василију Грујићу, пароху копривљанском;

јереја Јосифа Стакића, администратора парохије »возућке« у протопресвитерату маглајском, по његовој молби, дана 24. марта 1903. на упражњену парохију »хршку« у истом протопресвитерату;

јереја Ђорђа Х. Стевића, администратора парохије »сандићке« у протопресвитерату брчанском, по његовој молби, дана 24. марта 1903., на парохију »возућку«;

Јована Калезића, јеромонаха у манастиру св. Тројице у Тавни, дана 21. августа 1903. у манастир св. Николаја у Озрену;

јеромонаха Петра Иванчевића, привременог администратора парохије »кладањске« дана 14. септембра 1903. у манастир св. Тројице у Тавни.

Српско-православна митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1576. ех 1903.

Свима протопрезвитерским а путем ових и свима парохијским звањима!

Обзиром на то, што се је из разних поднесака, који долазе овамо од подручног свештенства, већ више пута опазило, да многи свештеници у једном и истом поднеску, подносе овамо извјештај о више разних предмета, који у никаквој свези један с другим не стоје или стављају у једном и истом поднеску више сасвим разноврсних захтјева, од којих се о свакоме посебан поступак повести и посебна одлука донијети има, даље подручно свештенство пригодом разних међусобних распри о једном извјесном препору и предмету неумије или неће да се при претресању тога извјесног препора или предмета држи тога предмета, већ напуштајући исти упушта се у разне међусобне осваде и рекриминације, које с потакнутим и претресу подвргнутим предметом у никаквој свези не стоје, — наређује се овим у интересу лакше манипулације са списима и бржег рјешавања разних поднесака, да се у будуће смије овамо подносити извјештај о више предмета и ствари само онда, ако ти предмети у нераздвојној стварној свези стоје, даље да се не смије стављати више разноврсних захтјева односно молби у једном поднеску, и напослије да се свештенство при евентуално заметнутој писменој расправи и претресу о каквом међусобном препору има строго придржавати само дотичног препорног

предмета, будући се на друге ствари, које с предметом расправе у свези не стоје, при рјешавању истог предмета никакав обзир узети неће, а при рјешавању поднесака овамо приспјелих у којима би више разноврсних захтјева било, доноси се одлука само о оном захтјеву, који је у поднеску дотичном први споменут.

Из консисторијалне сједнице, у Бањалуци, 2./15. октобра 1903.

Митрополит: **Евгеније.**

Српско-правосл. митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Број 1577. ех 1903.

Свима протопрезвитерским а путем ових и свима парохијским звањима!

Приликом прегледа матичних књига разних парохијских звања, а и извода матичних овамо достављених од истих парохијских звања, опазило се је, да по неки свештеници нијесу на чисто с тим, да ли да упишу у матицу рођених као законито или као незаконито дијете оно дијете које роди жена, која се налази у још ваљаној брачној свези и које законити отац не признаје као своје дијете, саопштава се подручном свештенству, да се има уписати у матицу рођених као законито дијете и на име законитог му оца свако дијете, које би родила жена, које једном ваљано склопљени брак још у кријепости постоји, макар иста жена не живила у брачној заједници са својим законитим мужем. Изузетак чини онај случај ако би неко други ваљано признао, да је он природни отац тога дјетета као и онај, ако би законити отац био у стању да допринесе правомоћну пресуду надлежног суда грађанског о том, да је неко други природни отац дотичног дјетета, или о том, да се барем не може узети, да је законити отац одиста отац дотичног дјетета.

Само порицање пред свештеником законитог оца, да је дијете његово, или та околност, ако законити отац не живи у брачној заједници с матером дјетињом, не може бити сметња томе, да се дотично дијете на име законитог оца не упише. У случају одвојеног живљења законитог оца и матере треба само обавијестити дотичног законитог оца о том, ако је дотично дијете на његово име уписано бити морало, да он може, ако држи то за потребно, нужне кораке код за то надлежног грађанског суда предузети, да се брише из матице рођених његово име као оца дотичног дјетета.

Из консистор. сједнице, у Бањалуци 2./15. октобра 1903.

Митрополит: **Евгеније.**

НЕЗВАНИЧНО.

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Наставак.)

Истина из историје незнабоштва сачувала се до нас слика најсавршенијега мудраца, не просто у смислу идеалном, него фактички историчном, у лицу Аполонија Тијанскога, коју је нацртао Филострат. — Но у ствари је то на супрот историчкој слици Христовој фактички измишљени идеал мудраца по укусу питагорејаца или неоплатоника. Такав управ закључак о филостратовом Аполонију налазимо код Баура у његовом специјалном научном истраживању тога предмета у дјелу под насловом: „Аполоније Тијански и Христос, или одношај питагорејства према хришћанству". — Баур овђе говори: на мјесто онога, кога хришћанство има пред собом као истинитога Искупитеља свијета, овђе излази пред нас само мудрац, који је учио и ријечју и дјелом, али у таковом облику, да не можемо у њему видјети живога лика, него само портрет без животне реалности, само слаби сјеновити рефлекс оригинала, пуноga живота, без кога за портрет му не би било ни идеје, која га је створила".

Римски филозоф Сенека имао је намјеру, да нам насликa слику савршенога човјека у лицу Катоновом. Али слика, која је из његова пера изашла, изгледа прво неприродна, а друго пуна недостатака, за које филозоф хоће да имају вриједности. По људској природи Катон на пошљетку није имао ни тврдоће дијаманта, кога гвожђе не реже, нити чврстоће стијене, о коју се таласи разбијају, кад га ударају по лицу он се не срди; за нанесену му увреду он се не свети, а не праштa је, него само охоло тврди (да богме лажно), да му није нанесена никаква увреда; јер је он рад био, да га држе за много вишега од оних, што су га тукли. — По властитом признању Катоновом он је сматрао своје непријатеље за животиње, на које гњевити се била би зањ срамота. — Ову баш охолост и надутост, ово презирање непријатеља и прекомијерну таштину код Катона Сенека узноси као виши ступањ мужевности! „Он их рађе није сматрао за такове, него ли их је негирао" — говори Сенека о држању Катоновом на спрам увриједа, које су му непријатељи наносили. — Овђе, као што видимо, излази пред нас у исто доба и крајња неприродност у човјечијем карактеру и замјена добродјетељи са моралним недостатцима, смијер-

ности са охолошћу, љубави са презирањем. — Како бескрајно високо над овом сликом стоји јеванђеоска слика Искупитеља свијета! — Имајући сву осјетљивост људскога срца за жалост и муке, које је од непријатеља трпио, Он у часовима највећих мука не усиљава се на неприродно мучање (ћутање), него гласно зазвиже: „Боже мој, Боже мој, за што си Ме оставио?!“ Но у исто вријеме у бескрајној љубави према свима грјешницима, дакле и према својим непријатељима, Он — не са презирањем и одвратношћу од њих, него са саучешћем и жалећи их — моли Оца Свога: „Оче, опрости им, јер не знају шта чине“!

Много се прије, него ли у незнабоштву, може очекивати, да је постојала барем идеална престава о светом или савршеном човјеку на терену старозавјетнога јудејства, гдје је већ духовност и јединство Божанства било најповољнији услов за стварање идеја о људској светости. И заиста у пророштву Исаије пророка (53. гл.) налазимо узвишену слику светости у лицу слуге Јеховина! Но прво, ова слика има на себи одвећ опште и неодређене црте, које нам не дају јасне преставе о њој; друго она као у опште сва месијанска пророштва старога завјета, има на себи национални и пролазни колорит и нема у себи ни близу доста елемената за стварање потпуно живе, јасно и потанко нацртане слике Христове, какву имамо у јеванђељима.

Ставимо сад питање: како би могли ученици Христови или у опште прво хришћанско друштво створити ову чудесну, беспримјерну по узвишености и савршенству јеванђеоску слику Христову, да она није била проста фотографија или тачни опис фактички историчкога лица Господа Христа?

Да се не може ни помислити, да би ова слика Христова била слободни поетични продукт, показује ниски са људскога гледишта ступањ образовања, на коме су стајали ученици и у опште први пошљедователи Христови. То су били људи прости, необразовани, неуки, већином без икаквог жара фантазије, који су гледали најздравијим хладнокрвним и тако рећи прозаичким очима на религиозно-моралне истине. С тога им не би могло ни на ум пасти, да самовољно или слободно створе идеалну слику Христову, да измисле такав тип Његов, какав би морао бити и какав је заиста и био. — Но ако би они, претпоставимо немогуће, и могли били доћи на мисао, да тако што створе, то очевидно са овако оскудном готовином средстава, какву су имали у свом духу, не би апсолутно били у стању, да створе ништа више од онога, што налазимо у најбољим обрасцима класичне старине. Међу тим и сами критичари признају, да не могу ничега сличнога јеванђео-

ској слици Христовој показати у производима најбољих старих пјета и филозофа. — Зар из овога не треба закључити, да су управ ученици Христови за то и могли преставити у јеванђељима такову духовну красоту Христову, јер су сопственим опитом живо и фактички гледали пред собом ту красоту у лицу Христа? (Свршиће се).

Из пастирске праксе.

Може ли се у случају смртне опасности причестити породиља одмах по порођају и жена, која има обично?

За достојно приступање св. Тијелу и Крви Христовој прописује наша св. Црква осим поста и исповиједи још и особиту пажњу гледе тјелесне чистоте. Тако правила црквена (6. Тим. Алекс.; 2. Дион. Алекс.; 28. Јов. Посника; 61. Номоканона при вел Требнику) забрањују причешће женама одмах послије порођаја, односно док имају обично мјесечно течење крви (ἡ τῶν ἐμμήνων αἱμάτων ῥύσις — sanquinis menstrui fluxus). У таквим случајевима црква не само да таково женскиње лишава светога причешћа, него му забрањује и улазак у цркву (Дион. Алекс. 2; саб. лаодик. 44), док се не очисти. Ово се дакако има разумјети само у оном случају, док је женскиње у здравом стању. Но ако би таково женскиње оболило, те му пријетила смрт било од самог течења крви или иначе од какве друге тешке болести, то црква — снисходећи изнимном случају — дозвољава свећенику, да дотично женскиње по прописима цркве православне исповједи односно причести, сходно причешћивању болнијех. Овако је дужан свећеник да поступа већ и са тога разлога, што црква у смртним случајевима дозвољава примање св. Тијела и Крви Христове и најтежим грјешницима. Породиљи, која је на самрти, не треба код причешћивања читати четрдесетодневну молитву, јер се она удостојава св. Причешћа не ушљед те молитве, но ушљед снисхођења цркве њеном изнимном стању (Ц. В. 1888. 8; Рук. д. с. п. 1862. 12). Но ако би она оздравила, у храм до 40 дана по порођају није смјела улазити, док се над њом не би у своје вријеме молитва очишћења очитала (П. Нечаевъ: Практическое Руководство для священнослужителей. Сп. 1893. Стр. 208).

О причешћивању онијех, који паше од бјеснила.

Треће правило *Тимотија Александријског* гласи: „Ако је неки вијерни бјесомучан, може бити причешћен свете Тајне, ако тајну не вријеђа, нити другим којим начином хули". Као што из овога видимо црква православна допушта причешћивање и бјеснијех само ако такови у бјеснилу не хуле на Бога, светињу и у оне не чине ништа таквога,

што би вријеђало тајну. Допуштање ово чини црква поглавито из тога разлога, што и код бијеснијех наступају такви моменти, када су они при свијести. Таквом приликом треба да се користи свећеник, те да болника таквог исповједи и причести, не жалећи при томе ни труда ни времена, те обилазећи га што чешће. (Ц. В. 1889. 11; Ср. Булгаковъ: Настольная книга. Стр. 778).

Могу ли се св. тајне Причешћа удостојити они, који умиру ушљед повраћања?

У „Учитељном Извјестију" црква је јасно означила, коме се може односно не може дати св. Причешће. Тако су св. тајне Тијела и Крви Христове лишени: екскомуницирани, јавни грјешници, блудници и блуднице, наложници, прељубочинци, врачари, светотатци и други овима слични. Овакови, док се истински не покају, никако да се св. Тајне причешћа не удостоје („Учительное Извѣстіе", стр. 20. Служебникъ. Сарајево. год. 1898). Исто се тако не смију причестити „ни луде нити обамрли" (Исто, стр. 20 на ὠκορότѣ). Из овога се види, да се у категорију недостојних св. причешћа не могу *никако* убројати они, који су на самрти а болују од непрестаног повраћања. Јер зашто да се такови лише примања св. Тијела и Крви Христове, ако они истински вјерују и искрено се за гријехе своје кају? Зар црква не удостојава св. причешћа породиље на самрти и жене, које обично имају, већ и на основу онога догађаја у св. јеванђељу, како Христос није одбио од себе хемороидалну жену, када га се дотакла? (Мр. V. 34). Или зар црква не причешћује у случајевима смрти чак и оне велике грјешнике, који су под црквеном епитимијом, па и бијесне? И најпослије, ниједним црквенијем правилом није забрањено причешћивати оне болнике, који повраћају, а на самрти су, из чега се даде само извести, да је свећеник дужан и такове причестити само ваља да пази на моменат, када повраћање престане и болесник се за неко вријеме смири. Разумије се, да се у таквим случајевима тражи од свећеника велика обазривост и пажња, те се од њега захтијева, да у приправности какав чист суд или платно има, да би у случају повраћања и послије причешћа у исти суд или платно повраћено покупио, исто спалио, те пепео у текућу ријеку просуо.

Истина да Требник Петра Могиле (О причешћу, стр. 326) прописује, да се таковима, који непрестано повраћају, не даје божанствено причешће из бојазни од оскврњења саме тајне, него да је за такове довољно, ако су очистили савјест своју исповијеђу, те показали само срдачну жељу за причешћем. Но ово би било посве неоправдано, те већ из горњих разлога и неупутно, установљавати једно опће правило,

по коме би се безусловно забрањивало причешћивати такове болеснике, који пате од непрестаног повраћања а на самртном су часу. Свакако да је боље и цјелисходније оставити ријешење овакога питања вазда личној увиђавности, те пастирској савјести самог свећеника, који ће знати и умјети наћи згодан час и моменат, када ће таквога болника, при његову ма и најкраћем примирењу, моћи удостојити св. тајне Тијела и Крви Христове.

Може ли свећеник у јутро на сам дан литургисања испрати уста своја водом? Шта ће чинити ако притом и нехотице сркне мало воде, те хоће ли смјети у таквом случају литургисати?

Правила, како се има спремати свећеник за богослужење у опће, а понаособ за свршавање свете божанствене литургије, изложена су у „Учитељном Извјестију“ на крају Служебника. Тамо се у физичном погледу тражи од вршиоца божанствене литургије нарочита тјелесна чистота и особита пажња на самога себе. Прање зуба и уста — налаже црквени пропис — да се чини у вечер, али се испирање уста не зазабрањује ни јутром, само се тражи већа пажња, да се не би која кап воде и нехотице испила, што би према уставу црквеном сметало свршавању тајне јевхаристије, по коме се иста има свршавати од оних свећених лица, која су била на таште (ἀπὸ νηστικῶν ἀνθρώπων — a jejunis hominibus; Трул. прав. 29; Лаод. 50; Картаг. 41). Но ако би свећеник, испирајући уста јутром, крај све пажње ипак испио мало воде, то ово не може служити као сметња свршавању тајне јевхаристије, „јер би сатана, нашавши у томе згоду да га (т. ј. свећеника) од причешћа удаљи, чешће то чинио“ (Тимот. Александр. прав. 16).

Синђел Иларион.

Два поучна стародревна споменика

(Помпеја и Катакомбе).

Давно су већ минула за Италију мрачна и жалосна времена навале народа: Гота, Вандала, Лонгобарда и Сарацена. Давно су већ прошли за ту прекрасну земљу тешки часови међусобне борбе феудалних фамилија, кад су у крвавој борби падали и рушили се у цвјетној Кампанији градови, а у њима и с њима споменици древне вјештине. Платио је у своје вријеме не мали данак људској свирјености и »вјечни« град, град великих успомена, у коме, по ријечима пјесниковијем, говори и камење и говори о врло многом: и о сјају незнабошкога свијета, и о његовој пропасти, и о расцвјету хришћанства и о невиној крви мученичкој.

Ни вријеме, ни варварство нијесу ипак избрисали трагове прошлости. И данас, као и прво, Рим се уздиже својом красотом пред путником у реду других градова талијанских. — И опет к себи мами прекрасна Кампанија. — На ново оживљују овђе, у околици »вјечнога« града, стара времена и дјела давно минулих

дана. На ново се оживљају и преживљују овде велики свесвјетско-исторички моменти борбе хришћанства и незнабоштва. Дугачки ред величанствених развалина, тријумфалних лукова (сводова) водовода, храмова, маузолеја, дворца, бања и циркуса — све су то њеми, но красноречиви свједоци пошљедњих дана раскошнога и богатога живота античнога свијета. Све су то остатци давно минулога времена при погледу којих немирно бије срце путника, који овде преживљује часове жалоснога размишљања, дивљења и очарања.

Упоредо с тим грандиозним грађевинама, или још боље под њима, налазе се скромни, али привлачни споменици оне вјере, што се зачела на далеком истоку, у скромној породици Јосифа и Марије, а одатле се раширила по свима крајевима свијета. — То је неизмјерни лавиринат подземних галерија, гдје су живили и умирали, гдје су страдали и вјеровали, гдје су се молили први борци нове вјере. То су хришћанске катакомбе, које се простиру на три миље од зидова Сервија Тулија, особито дуж великих друмова, који су негда водили из свјетске пријестонице на све крајеве свесвјетскога римскога царства. —

Но има под азурним небом Италије други, негда раскошни, али касније под пепелом сахрањени град, који сад ускрснава испод пепела, који се може ставити напрама хришћанском подземном Риму. То је Помпеја, која је, може се рећи, у сванућу хришћанства пропала и оставила у својим развалинама споменик оне дубоке старине, у којој су почеле ницати римске катакомбе — тај хришћански подземни град. — Ова управ заједница историчкога момента, кога је пропали и ако културни, али пак развратни град и од кога је почело побједно славље хришћанства над преживјелим незнабоштвом, и јест довољна побуда за данашњега путника за поучно и за наше доба упоређење Помпеје и Катакомба, као двају свједока двају праваца, у којима се огледа живот човјечанства у првом вијеку послије рођења Христовога. У осталом не изазиває пажњу једина заједница историчкога момента упоређења Помпеје и Катакомба. Има нешто, што као намјерно зближава та два споменика дубоке старине и у красоти околице, која окружава Помпеју и најзнатније катакомбе, које се налазе око Апијева друма близу Рима. Заиста и сад се са брежулка, у ком су под земљом сакривени збјегови првих хришћана, од уласка у катакомбе св. Калиста, открива чудна панорама. Према истоку и југу пружио се ланац азурно плавих гора и зелени хум. На супрот њима — чаробни силует »вјечнога« града а на лијево непрегледна Кампанија са развалинама старога свијета... Таква иста чаробна слика окружава и Помпеју. У даљини титра се плаветно море. Њему на супрот уздиже се пријетећи и непрестано димећи се Везув, иза кога и поред кога се пружају високе горе, — а на лијево се вијају прекрасне баште и зграде. — И кад погледаш да ту чаробну околицу Помпеје и Катакомба и нехотице ти некако хоће да дође, да видиш нешто провиденцијално у томе, да су и становници Помпеје и становници Катакомба нашли себи станиште у сред готово једнаких красота природе. Није ли можда хтјео — то нехотице долази на мисао — невидљиви Владар васионе да у једнаким приликама покаже и сачува за пошљедња покољења, у жалосним остацима Помпеје и светим споменицима Катакомба, поучан завршетак живота људи двају праваца: хришћана са њиховом вјером и љубављу према Христу, и развраћених Помпејаца с њиховом тежњом за културним прогресом, с њиховим крајњим обожавањем људске красоте и страсти.

И заиста, погледајте на те осшшке, и на те споменике! О чему они говоре? Они говоре о томе, да је негда у Италији и у Помпеји и у катакомбама — у том хришћанском подземном Риму — био бујан живот. Но они говоре још о многом: они казују и о карактеру тога живота и о његовом концу. У Помпеји се живило у сред нежности и раскоши и само за нежност и раскош. У подземном Риму живило се у бједи и сиротињи. — У Помпеји су се дизали храмови и жртвеници богињама љубави и плодности и боговима рата и гошћења. — У Катакомбама уносиле су се жртве Христу, похваљивала се смјерност и кротост. У Помпеји су се ширише прекрасне бање, гдје су разњежени пријатељи јели, пили, веселили се и наслађавали се. — У Катакомбама, у скромним кутићима стајале су кушке светога крштења. — У Помпеји по зидовима кућа блистале су се разне непристојне сцене, полу голе фигуре богова, богиња и људи. — У Катакомбама поглед хришћанина наслађивао се ликом Спасишеља у виду доброга пастира, крстом — символом спасења, голубом, старозавјетним патријарсима и томе слично. У Помпеји су још пили и веселили се. — У Катакомбама су се молили, вјеровали, надали се и без роштања умирали за своју хришћанску вјеру. — Али, шта је даље било? Прошала је Помпеја од пепела Везувљева. Заборављени су подземни станови првих исповједника вјере Христове. — Но у недавно вријеме откривен је заборављени улазак у Катакомбе и откривени су станови хришћана прве цркве. Археолози су открили и Помпеју. И на ново устаје далека прошлост.

Ево историје пропасти Помпеје, како је казују савременици те катастрофе Плиније и Касије Дион. »Из горе се пушио, — пише Плиније млађи, — страшан црн облак (то бијаше 24. августа 79.), од кога је долазио смрад: из њега сијеваше ватра попут муње, само много јача. Облак се одмах стаде спуштати и покри све море тако, да нијесмо могли видјети ни острва Капреје ни Мизенскога предгорја. На нас је почела падати кишна пепела, али не тако густа. Обазријевши се видим бујицу густога дима, гдје се ваља као брза ријека. То бијаше поток лаве. Скренемо с пута у поље да нас не загњави стиска свијета, који је бјежао; на брзо нас покри тама и то не онака, као што бива у вријеме облачне ноћи без мјесечине, већ онака, као у затвореној соби без свијеће. Ужасно бјеше кричање дјеце, плач жена и вика људи; дјеца плачући зову оца и матер, они им се одзивљу и зову их к себи: једно друго могаше наћи само по гласу; једни су јечали и оплакивали сами себе, други — своје домаће; неке је мучио страх од смрти, те су вичући желили да што прије умру; други дижући руке молили су богове да их спасу; но већина видјела је да је дошла пошљедња пјечна ноћ, да сатре и васиону и богове*). — »Свијету се причињало, да су вијели људе огромне величине као што се сликају гиганти, — (ово сад описује историју пропасти Помпеје историчар Касије Дион); ове фигуре причињале су се час на гори, час да ходају по околици и по самим градовима, и по ваздуху да лете; оне су им се причињале и дању и ноћу. За тим је дошла тешка запара и почели су ударци земљотреса тако јаки да се сва равница љуљала а горе се мицале и дизале у вис. Под земљом се чула тутњава као грмљавина, а на земљи страшан шум. На једном ускипи море; шум му одјекиваше на небу; за тим се чуо ужасан тресак као да се горе руше. Из врхунца горе излети огромно камење, за тим наби ватра и облак дима помрачи ваздух и закри сунце, као за помрачења. Дан се претвори у ноћ; мјесто свјетлости

*) О набацивању Везува казује Плиније млађи у два писма писана Тациту.

наста тама. Људи дрхтаху да су се из земље дигли гиганти, јер су се свуда у диму причињале исполинске фигуре и звук труба; други дрхтаху, да се руши васиона, да се обраћа у свој првобитни каос или да сагорјева ватром. Све је у ужасу бјежало; једни с поља у кућу, други из куће на поље; једни с мора на копно, други к мору; свакоме се чињаше да је сигурнији онђе, гдје га није. Вјетар ношаше густу кишу пепела, којим напуни и покри земљу, море и ваздух. Људи, усјеви, стада — све је то пропадало овдје онђе; птице и рибе изгинуше. Пепео засу читава два града Херкуланум и Помпеју у часу, кад су им становници сједили у театру, киша пепела бијаше тако обилна, да је допрла до Африке, Сирије, Египта, а у Риму напунила ваздух и потамнила сунце. У Риму неко вријеме бијаше ужасан страх, јер нијесу знали за узрок тој појави и није се могло предвиђети, како ће се свршити, и тамо су мислили, да васиона пропада, да сунце пада на земљу, да се земља диже к небу. У први мах маса пепела није у Риму учинила великога квара, али је касније дошла од тога велика зараза, од које је помрло сила свијета*).

(Свршиће се).

Допис.

Освештање цркве у Самобору, код Гацка.

У петак, 3. октобра о. г., у 6½ сати изјутра, крену се високопреосвештени Митрополит херцеговачки, Господин Петар, у пратњи свога ђакона Риста В. Сировине, у знаменито село Самобор, да освешта тамошњу нову цркву.

Јутро је било врло красно, као да смо у мају мјесецу, а не на прагу зиме. Пред полазак поздравио се Господин Митрополит са свештенством, које је пораније, да му, уз цјелов архијерејске деснице, пожели сретан пут.

Звона са велељепне мостарске цркве весело су брујала, а кроз улице грађанство је одушевљено поздрављало свог омиљеног Архијереја.

Прошавши државну виноградарску станицу, окренусмо са старе тесте, која води Благају, лијево, на нову тесту, уз питоме Гнојнице и Драчевице, гдје успијева најизврснија мостарска лоза.

Сунце је већ прилично одскочило на небеском своду, милујући те својим благим зрацима, а сваки додир тихог повјетарца као да те још више оживљава и подмлађује. Доље гледаш мостарско поље »Бишће«, у ком се, као у оазама, бјеласају чувене подрумарске радње. — Од Благаја се вијуга кроз поље бисерна ријечица Буна, те се код мјеста истог имена улијева у Неретву, залијевајући многобројне маслине, и запљускујући развалине пространих дворова Али-паше Ризванбеговића. Доље ти остаје касаба Благај, више кога гледаш према себи развалине чувеног града Херцега Шћепана, као да би га преко ове провалије руком дохватио. Вијекови су порушили и усамили ову некадашњу српску величину, само што сад на отрцана лећа каменитог старца слијеће јато дивљих голубова, или се одмара по који сури орао, стрмељајући доље, у низину. Испод града продире понорница Буна, крај чијег широког извор-језера пече какву коштуњави и мрки шех, те путницима — посјетиоцима прича чудне приче из старог земана,

*) Касије Дион описује овај догађај у својој „римској историји“ (LXVI. 21) На петнаест година пред разорењем Помпеје Везув је мало набацивао, а дотле су га држали за мртав и одавна утрнуги вулкан, као што свједочи знаменити историчар Страбон.

о прошлости овог града, и о својим свецима (добрима): Сарисалтик Баби и Ачик Баши, који ту, у мрачним турбетима, под сандуцима, зеленом чојом прекривеним, одмарају своје земне остатке.

Прошавши старину град, и предстражу му, развалине малог градића, наскоро дођосмо на спојну тачку нове тесте са старом, а одатле, кроз мирисаво биље, пођосмо пријечацима пјешице уз брдо »Бусак«. На Буску се мало одморисмо и поткријеписмо, па онда се провезосмо кроз »Пријеке грмове«, и у 11 сати стигосмо на »Бакрачушу«, на почетак планине »Бишине«, некадањег хајдучког легла и разбојишта.

Овдје у великом броју предусретоше Господина Митрополита браћа Невесињци, како из вароши, тако и из околних селâ. Г. Никола Катић, предсједник невесињске српске општине, поздравио је господина Митрополита лијепим и дирљивим говором, на што му се Архијереј подужом бесједом захвали, поучавајући народ у свему, што му је најсветији аманет, истичући међусобну слогу, љубав и поштовање према Богу и Владару, према светој вјери православној, школи и цијелом српском народу. — Народ се гурао, да што прије дође до руке свога Архијереја, а он је опет са сваким у образ братски пољубац подијелио.

Пуцањ револвера, и весела пјесма из груди јуначких Невесињаца, разлијегала се у братским загрљајима по планини Бишини. У лијепом низу фијакера и коњаника стигосмо и на »Гребак«, одакле је диван поглед на варошицу Невесиње и на околне гајеве по чувеном пољу невесињском.

Сишавши управо у подне низ окуке Грепка у лијепо Невесиње господин Митрополит се са свом пратњом одвезао право у цркву на молитву. Варош је била сва на ногама. У главној улици народ је дижући капе у вис одушевљено клицао: »Живио!« а у црквеној порти стајали су у редовима ђаци, пјевајући тропар храма: »Возни́мѧ є҆ѝ«. — Послије молитве госп. Митрополит је отишао у стан вриједног протојереја г. Риста Кочовића, гдје је био и ручак приправљен.

У $1^1/_2$ сат по подне настављен је даље пут у великој пратњи грађана и коњаника кроз убаво поље до Кифина села, гдје смо у гостољубивом дому доброг Србина Лазара Мачка провели скоро читав сат. У три сата поздравио се госп. Митрополит са браћом Невесињцима, захваливши им на свечаном и усрдном дочеку, те је наставио даље пут, дочекиван и поздрављан свуда, а особито у селима Риљима и Плужинама. Мрак се већ добро ухватио, кад иза »Херцеговог врела« стигосмо у $6^1/_2$ сати у Фојницу, гдје дочекаше и поздравише госп. Митрополита капелан Тома А. Братић и гг. учитељи Сава Семиз и Милош Загорац. У »пријатељској кући« свештеникâ Братићâ Високопреосвештени је по вечери подуже провео у пријатном разговору.

Сутра дан, у 10 сати, стигли смо у Надиниће. Како на читавом путу, тако и овде, у Надинићима, по лепршању застава и звоњењу звона, унапријед знађах, да се спрема велики дочек и славље, тим више, што су још многи коњаници од Гацка тестом јурили, а са околних страна врвио је свијет, сви жељни, да не закасне, да на вријеме стигну заједничком скупу и дочеку крај надинићке цркве.

Угледавши многобројни народ први пут свога новог, младог Архијереја, као сина родног му краја, захори, као у једном грлу: »Живио«!

Из непрегледне масе народа истаче се са свештенством гатачког протопрезвитерата, надзиратељ г. Вид Вишњевац, те врло одабраним ријечима поздрави госп. Митрополита. Испред општине и омладине говорио је заносно врли омладинац

г. Шћепан М. Ворошчић, у најљепшој народној ношњи. — Високопреосвештени се, радосно узбуђен, захвалио говорницима и народу, испочетка тако тихо, чисто тужно, док млађахна душа у соколовим очима витешких Гачана виђе највећу радост, најоданије поуздање и љубав, те им живље проговори. А шта је говорио о том питајте мајку, шта говори чеду своме, кад га њиха и успављује; питајте сеју, како брата воли, или оца, шта својој дјеци жели. —

Иза поздрава и братских загрљаја кренусмо се у Гацко. Пред великим низом фијакера напријед је јахало до 150 коњаника, међу којима је био и приличан број Срба Мухамеданаца, од којих би се по која гомила у великом касу утркивала преко равног поља гатачког. Уз пјесму и јеку револвера стигосмо око 11 сати у Гацко. У најљепшем дочеку поздравио је госп. Митрополита, у одсуству котарског предстојника, судац г. Ристо Божић, Србин — Сарајлија. Послије молбана у цркви впреосв. госп. Митрополит се уз звоњење звона и дјечјег појања упутио са грађанством у свој стан на починак, кога му је српска гатачка општина, у приватној кући удове пок. Ђура Ковачевића, врло лијепо спремила. Послије ручка госп. Митрополит је у дугој поворци фијакера и коњаника наставио пут кроз Автовац у село Самобор, гдје је, уз звоњење звона и пуцање прангија, стигао у $2^1/_2$ сата по подне. Прошавши кроз славолук, поздравио га је у црквеној порти, пред мноштвом сакупљеног народа, подужом и врло лијепом бесједом млади свештеник, г. Шпиро Старовић. Високопреосвештени му се тронутом бесједом захвалио, изјављујући, да ће за цркву и народ учинити све, што је кадар. Говор госп. Митрополита пропраћен је бурним »живио«, звоњењем звона и пуцањем прангија.

У 4 сата одслужено је свечано вечерње, и намјештено је пред дверима и у олтару све, што је потребно за сутрашње освештање.

У школским просторијама био је припремљен стан за г. Митрополита, пратњу и остало свештенство, на чему спада особита хвала самоборском учитељу г. Мирковићу. У вече је била у школској сали вечера, на којој је поред здравица отпјевано и неколико црквених и народних пјесама, а нијесу изостале ни српске гусле.

У недјељу у 8 сати почело је јутрење, за тим освештање и свечана архијерејска служба, на којој је присуствовало осим Митрополита и ђакона и 10 свештеника: Ристо Кочовић, прота из Невесиња; Вид Вишњевац, надзиратељ из Надинића; Коста Божић, надзиратељ из Травника; Глигор Старовић, парох из Самобора; Лука Зимоњић, парох из Гареве; Шћепан Авдаловић, парох из Степена; Јован Гаћиновић, парох из Фатнице; Јован Поповић, парох из Гацка; Тома Братић, капелан из Фојнице и Шпиро Старовић, капелан из Самобора.

У храму се већ у велико поје св. летурђија, а народ се све више тиска и таласа; ко ће га задржати! Особито је био дирљив онај призор за вријеме ђаконовог многољествија. У храму се посред народа у великој тишини и реду направи пролаз. Напријед ступи у богатом херцеговачком одијелу висок, крупан и сијед, али врло здрав човјек, те стаде близу лијеве пјевнице; крај њег стаде повисока, као ружа, здрава дјевојка; уз њу опет двије мрке, као бор подједнако високе и снажне жене, а до њих средовијечна, нешто коштуњава и блиједа женска, још и сад красних црта и достојанственог дршања, — све у богатом херцеговачко-црногорском одијелу.

У том баш ђакон сврши многољетствије Цару и Патријарху, па се окрену олтару, настављајући свечано многољетствије за Митрополита. Високопреосвештени, млади Архипастир, појави се иза овог из олтара на царске двери, у богатом архијерејском орнату, благосиљајући на све стране народ, а свештенство из олтара запјева свечано: »Ис пола ети деспота!«

У овим пошљедњим тренутцима многољетствија, појаве и благосиљања Архијерејева, оном сиједом, здравом човјеку — крај пјевнице — дрхтала је брада; дјевојка до њег плачући нетренимице гледала је у г. Митрополита, оне двије, као бор високе и мрке жене, држале су руџе на очима, а средовјечна, ближеда жена гледала је растужено у Богородичину икону. — То је свита свуд у Српству познате и чувене куће протопопа, војводе — јунака Богдана Зимоњића: Стеван, брат Митрополитов, ћерка Стеванова, двије удате сестре Митрополитове и супруга Стеванова, иста родица књагиње Милене.

Послије свете литургије, и иза мале почивке, постављен је крај цркве ручак за неколико стотина особа, на ком је присуствовао и гатачки предстојник поглав. госп. Мурко и сав официрски кор из Автовца. За ручком је вприеосв. госп. Митрополит наздравио у здравље Његовог Величанства, поглав. г. предстојник дигао је красну здравицу госп. Митрополиту; Госп. Митрополит високој Влади и представницима њеним, нарочито пак, као врлом и општe омиљеном домаћину овог котара погл. госп. предстојнику Мурку; надзиратељ протопрезвитерата, госп. Вид Вишњевац поздравио је војску, а послије овог подужим говором вприеосв. госп. Митрополит наздравља српском православном народу, захваливши се особито општини и свештенству ове парохије, који су са народом највиши труд уложили око подизања ове лијепе српске православне задужбине. На крају је била особито дирљива бесједа госп. Стевана Б. Зимоњића, којом поздравља свог брата, вприеосв. госп. Митрополита Петра. — Све ове здравице пропраћене су пригодним пјесмама, са многаја љета и услиши Господи, — а уз славље звона и пуцање прангија. —

Послије ручка је вприеосв. госп. Митрополит прошао кроз свој добри народ, те посјетивши поједине групе, са свима се за јуначко здравље питао, весео разгледао народна кола и весеље, што је у народу најљепши утисак и захвалу учинило. — Поздравивши се са народом и појединим представницима, вприеосв. је за тим уз непрестане усклике »живио«, уз звоњење и пуцање револвера и прангија отишао са својом својтом пјешке у »Пусто поље«, у походе својим врло остарјелим родитељима, да их одавде, кроз једно по сата хода, први пут посјети, као син — Митрополит.

Сутра дан, у понедјељак, 6. октобра, у 1½ сат по подне госп. Митрополит се повратио од својих родитеља преко »Зборне гомиле« у Автовац, гдје је у гостољубивом дому госп. Митра Говедарице учинио заједничку посјету Автовчанима. У пратњи гг. Митра Говедарице, Луке Ђуковића и свештеника Шпира Старовића, тачно у 2 сата, пошао је госп. Митрополит у Гацко, поздравивши се још једном са јуначким Самобором и Автовцем.

У Гацку је Високопреосвештени учинио одмах посјете, поглав. госп. предстојнику Мурку и предсједнику срп. општине г. Ристи Билићу. Послије посјета провео је г. Митрополит у свом стану у подужем разговору са општином, мјесним парохом и осталим грађанима и парохијанима. У 8 сати била је вечера, коју је осим општине, свештенства, виђенијих грађана и омладине, почастио и г. предстојник са суддем, г. Ристом Божићем.

Ујутру, у уторак, у 7 сати кренуо се госп. Митрополит из Гацка управо у Мостар. Грађанство га је, и ако уз сњежњу вијавицу, ипак с највећим весељем испратило до Надинића, а ту се, уз цјелов архијерејске деснице и топлих загрљаја, најодушевљеније поздравило, уз жељени поклич: »До скора виђења!«

На путу, у Фојници, госп. Митрополит је учинио посјете гг. учитељима и грађанству. Пред Невесињем је опет био од нарочитог изасланства дочекан, а за тим најсрдачније угошћен на дому г. Николе Катића, општинског предсједника. — По ручку искупио се лијеп број браће Невесињаца, с којима је впреосв. госп. Митрополит многу корисну ријеч прозборио, обећавши им, да ће ове крајеве на скоро и нарочито посијетити.

У $2^1/_2$ сата кренуо се у пратњи грађанства до »Грепка«, а за тим је уз архијерејски поздрав и благослов, наставио кроз Бишину даље пут, и у 7 сати у вече потпуно здрав стигао у своју резиденцију, у Мостар.

Очинска, блага, утјешљива и поучна ријеч нашег доброг архипастира, и овај заједнички, најодушевљенији дочек и славље, остаће нам свима у најљепшој успомени и у пуној нади за боље Србинове дане. —

— сто — на.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Освећење цркве у Вршанима. Његово Високопреосвештенство Митрополит зворничко-тузлански Господин *Григорије* осветио је новосазидану цркву у Вршанима, протопресвитерата бијељинског, дана 30. августа 1903. у славу и спомен Св. Саве, првога архиепископа и просвититеља српског. Освећењу је присуствовало 23. свештеника, 1 ђакон и многобројни побожни народ српско-православни из вароши и села.

Освећење цркве у Самобору. Његово Високопреосвештенство Митрополит захумско-херцеговачки Господин *Петар* свечано је дана 5. о. мј. освештао новоподигнуту цркву у Самобору код Гацка. Овом светом чину присуствовао је многобројни народ. Његово Високопреосвештенство Г. Митрополит Петар свугде је најодушевљеније дочекан и испраћен, а особито у Невесињу, Фојници, Надинићима, Гацку и Самобору. — (Види о овоме опширнији допис на другом мјесту овога листа).

Антиохијска Патријаршија.

Посвећење новога Митрополита за град Алепо. Прије два мјесеца извршена је у граду Дамаску свечана хиротонија архимандрита Стевана за епископа града Алепо. Ово посвећење извршио је антиохијски патријарх Његова Светост Мелентије уз саслужбу два Митрополита из Хама и Адасиса. И тако послије дуго времена доби ова малена епархија, која броји једва 5500 православних, свога митрополита. Још су у антиохијској патријаршији упражњене ове епархије: селевкидска, теодосиопољска и киликијска.

Разно.

Закони краља Хамураби. Њемачки научник барон *Ефеле* држао је недавно пред лекарским удружењем у Колину интересно предавање о законима вавилонског краља *Хамураби*, који се поглавито тицали лекара у његовој држави. Краљ Хамураби био је по Библији савременик Аврамов, према томе отприлике владао је на неких 2250 г. прије Христа. На основу ове законске књиге краља Хамураби, даде се испоставити, да је култура у Вавилону јако напредна била, па такође и лекарска вјештина у знатном јеку напредности. Тако у том законику спомиње се болест *павлачка, металце на оку* те се говори и о уклањању исте болести путем операције, која ако би срећно испала, награђен би лекар био са десет кеса сребра а у противном случају би се лекару имала одјећи једна рука. Тако у доба краља Хамураби опасна је била лекарска пракса не само по болесника, него и по лекара. Но ова строгост законска није се примјењивала на сваку неуспјелост лекарске операције, но само код очних болести, гдје би могла да наступи шљепоћа, која се за »прву смрт« сматрала. Врло је опасна ствар била спрашавати операцију у такове дане, који су законом као *несретни* означени. Такви дани бијаху у сваком мјесецу: 7., 14., 19., 22. и 28. Ако је ових дана операција срећно испала, лекар је добијао двоструку награду, у противном случају лишаван је једне руке. Жестоко даље, казни закон и оног лекара, који закашњава, кад га болеснику позову. У опће је цио закон такав, да се од лекара тражило више човјечности, него ли се иста њему указивала. —

Званични огласи.

Српско-православна Митрополија Зворничко-тузланска.

Број 632 ех 1903. 3—3

Едикт,

којим се Перо Љубичић-Глувић, из Тишковца, за сада у Србији, позива: да лично или писмено мјесто свога сталног боравка пријави и преузме одбрану своју у бракоразводном тужбом законите му супруге Данице рођене Петковића, из Балатуна, поведеном брачном процесу, пошто ће се истом службено поставити заступник, ако тужени Перо сам с-бом процес до конца о. г. прихватио не би.

У Д. Туалп, 16. августа 1903.

Управа српско православне Митрополије Зворничко-тузланске.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 крува, а на пола године 2.50 фор. или 5 крува. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 15. новембра 1903. Бр. 21.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: синђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Шта вели беспристрасна историјска критика о садржају каноничких јеванђеља; да ли је то фактички историја или бајка?

(Свршетак).

Кад то неби тако било, на какав тајанствени начин или којим процесом рада би могле створити сопствене духовне силе првих пошљедователља Христових тако величанствени продукат, као што је јеванђеоска слика Христова? Нећемо спомињати, да је свим невјероватно, да би се створило друштво око лица, које је сопствена фантазија тога друштва створила! Но главно је, може ли бити створена укупним силама друштва такова беспримјерна слика, у којој се све црте одликују необичном међусобном хармонијом и јединством духа, као што је јеванђеоска слика нашега Господа? „Све у истину велико, говори Нибур, чим један дух на други необично утиче (дјелује), излази из индивидуума.“ — Заиста слика Христова, коју видимо у јеванђељима, не би могла потећи као друго које дјело физичких сила за колективне работе многих, него да би једино као у опште велики облаци неке вјештине потекла из творачког духа некога индивидуума. Но уз оваку претпоставку сила живог уплива појетички створене слике Христове, какову је силу и моћ Он имао под цијелим друштвом, остаје за нас још загонетнијом, него ли да би та слика била вјештачки израђена фантазијом читавога друштва. — Уз то индивидуалног творца беспримјерне јеванђеоске слике Христове морали би ставити под само лице, које је он изумио. Творцу изумитељу појетичкога Христа ми би морали

приписати оно, што одузимљемо историчноме Христу. У том обзиру потпуно право има Русо, кад каже: „да би се овђе изумитељу прије морали дивити него ли његовом пројy.“ — И тако да претпоставимо, да је слика Христова појетички или митски производ, морали би окантити се ријешавања проблема: ко је и како створио ту слику?! У опште не може се ни замислити, да би људи као бића по природи ограничена и морално повријеђена то створили: из нечистог извора може потећи само нешто нечисто. — Међу тим у лицу Христовом имамо пред собом слику тако савршене безгријешности, светости и чистоте, о којој ни прије — до Хришћанства, ни послије не би људи апсултно могли сложити појма, кад је не би видјели у нашим јеванђељима.

Не би још дуго свога говора завршио, кад би хтјео да наведем све доказе, којима располаже богословска наука против хипотезе постанка јеванђеоске слике Христове путем чисто појетичког или митског стварања. — Међу тим чини ми се, да је доста и овога, што сам до сад изложио, па да могу с правом закључити све што сам говорио о томе, да се не може примијенити теорија стварања „мита“ на јеванђеоску историју о Христу, овим општим закључком: непосредни ученици Христови, ови прости, необразовани људи, нацртали су нам у својим јеванђељима беспримјерну слику религиозно моралнога савршенства у облику Христа; — такову слику, у којој је човјечанство први пут познало истинитога Бога у природи људској, дочим највеће појете и филозофи такове слике ни замислити нијесу били кадри, не спомињући да они апсолутно нијесу вјеровали у могућност у опште остварења међу људима идеално-моралнога савршенства. Ова необична ствар разјашњује се једино тијем, што су ученици Христови видјели споменуту слику живу оваплоћену, гледали је фактички у животу; и ако су гледајући пред собом ту слику Христову вјеровали у Његову безусловну безгрјешност, светост и божанско достојанство, и ако су у стању били да предаду ту вјеру и другима, то су једино могли услијед управ такова уплива на њих слике Христове, која им је пред очима била . . . Овај закључак има потврду и у овоме: неоспорно је, да сама по себи идеја о моралном савршенству, проста од гријеха, није туђа људскоме духу и јест тако рећи фундаментални услов за његово морално развиће. — Но јасна, живим садржајем испуњена свијест о тој идеји и још више вјера у њезину остварљивост није могла имати мјеста у историји, док је гријех владао над човјечанством. С тога, ако је ипак та идеја одређена и потпуно се развила уз непоколебљиво увјерење, да је фактички остварена, као што то видимо управ у јеванђеоској историји о Христу, то је само с тога, што је фактички

у некој историјској тачци, у индивидуалном лицу (за каково држимо и лице Христово) фактички одржало побједу добро над гријехом и настао потпуно свети живот, и од тога лица та побједа и живот стали су се ширити и реализирати у историји свега човјечаоства. Отуда долазим опет да са свим праведног закључка: Онај, који је у изабраним савременицима учврстио, а преко њих по цијелом Хришћанском свијету распространио вјеру и Свој свети и безгрјешни живот, фактички је могао бити само чисти, свети и најсавршенији човјек или тачније Богочовјек. Дакле јеванђеоска слика Његова има не митску, него истинито историчку вриједност!

Проповијед на св. Николу.

— **Коста Новаковић,** свештеник. —

(Кола.)

Блажени милостивїи, їако тїи помилованн бꙋдꙋтъ. (Мат. V. 7.)

Благо ономе, који се умије отети слабостима и страстима овоземнога живота и отргнути се из метежа земаљског ништавила, те се узнијети дјелима својим изнад обичних људи! Благо ономе, који знаде употријебити овај кратки живот онако, како то захтијева св. писмо, те стећи вјечна блаженства у рајском насељу! Благо ономе, чија дјела засијају свршетком му овога живота као сјајна звијезда даница у прозорје рујне зоре иза тамне ноћи! Такав постиже сврху у овом животу, такав оставља сјајан примјер и вјечан спомен потомству своме!

Браћо! Таких људи увијек је било, таких људи данас има. Но нема их ополико и онаких, као што их је прије било. Сваким су даном рјеђи, сваким се часом губе, сваким их тренутком нестаје! И почнемо ли прелиставати повјесницу хришћанске цркве, све ћемо их више налазити, што се будемо ближе примицали самоме почетку њеном. Па тако прелиставајући ми се морамо и нехотице зауставити на ономе мјесту, гдје је забиљежено крупним словима име данашњега светитеља св. православне цркве и Божјег угодника св. оца Николаја. —

Баш у оно вријеме, кад бијаху за хришћане најцрњи дани и кад трпљаху најжешћа гоњења од стране римских незнабожачких царева, сретамо се ми са одличним браничем св. православља и чврстим ступом матере цркве, гдје упоредо ступа са многим и знаменитим хришћанским поборницима и стоји на бранику св. вјере као камен станац. Сретамо се, браћо, са врлим мужем, побожним хришћанином, добрим пастиром и благим заштитником сиротиње св. оцем Николајем!

Син богатих и побожних родитеља, васпитан у правом хришћанском духу и православној вјери, украшен врлинама, а запојен побожношћу бијаше св. Никола још од ране младости красан и лијеп примјер за све своје другове. — Свако је дјело започињао с молитвом, а свако опет свршавао с молитвом, и ни једне прилике није пропуштао, а да се Богу не помоли, да у цркву не дође и да на богослужењу не присуствује. Далеко је та мисао била од њега, да је пречe забавити се ма каквим било послом, него ли похитати у св. храм на глас клепала

Такав у молитви, а какав у посту? Ништа мањи, ништа блажи, ништа слабији! Та доста је да знамо, да није хтио ни да сису посê мајке своје као дјетешце, ако би само освануо петак или сриједа или ма какав посни дан. Послушајте, браћо, и добро чујте! Као дијете такав је био, а какав је тек био онда, кад је већ одрастао, када је сам могао потпуно схватити, шта је пост, какав је његов значај и колико је потребан! За нас је то данас чудновато, нама је то невјероватно.

И многим другим врлинама бијаше урешена душа и оплемењено срце св. Николе, те га уздизаху над обичним људима. Но украс свему бијаше његово добро срце — он бијаше милостиве руке. Утрти сузу сиротињску бијаше му најмилије дјело и највеће задовољство. Још од ране младости одликовао се он тим, јер сав новац, што би добивао од богате родбине своје, дијелио је сиромашним друговима својим и у том је уживао. Играчке и шекериће — те најмилије дјетиње забаве никад није куповао, јер за то није имао новаца, и ако их је за то баш и добивао! —

Дијелио је милостињу, али не да га славе и да му се клањају, него да помогне невољницима. Гдје је год могао, помагао је, али је то чинио по ријечима Господа Исуса Христа: „да не оувѣсть шꙋица твоѧ, что творитъ десница твоѧ“ (Мат. VI. 3). — Земаљскога блага није желио, није га гомилао, јер је то било за њега ништавно и малено. Велико имање своје, што је остало иза родитеља, раздијелио је све и тим многу сузу сиротињску утро! Добро се он сјећао ријечи Христових и дубоко их носио у срцу своме: „Не скривайте себѣ сокровищъ на земли, идѣже червь и тлѧ тлитъ, и идѣже татїе, подкопиваютъ и крадꙋтъ (Мат. VI. 19), те је гледао, да што више стече блага небеснога, да што више обогати душу своју и срце своје, што је трајно непропадљиво и вјечито.

Чинио је милостињу, али је желио да свако добро дјело његово остане сакривено, у тајности! — Богати трговац злим случајем од

једном оста пуста сирота са три кћери. И ако су му биле кћери вриједне и радо су зарађивале, али нијесу имале посла, па је цијела породица била већ дошла у очајање. Чувши за то св. Никола, нађе јој се у невољи. Преко ноћ долази и док спавају баца им пуну кесу новаца у собу. Сјутра дан се не мало зачудише, кад нађоше онолико новаца, али им најтеже бијаше, што не могоше дознати, ко је тај њихов избавитељ, да му се бар срдачно захвале. И по други пут тако ради, па и по трећи. Но овога пута не би старе среће, јер опазивши отац звеку новаца, излети из собе и стигавши доброга пастира паде преда-њ и сузним му се очима поче захваљивати. Светитељ га придиже и рече, да за све треба само да Богу захвали.

Ето то је један од ових многобројних примјера, из којих се најљепше види, на који је начин потпомагао сиромашне и биједне св. Никола. Славу је избјегавао, али су му је његова дјела сваким даном множила, она му је сваким часом расла. Ох, колико је и колико пута слушао — себи немиле, али потпуно заслужене — пуне похвале и за сујетне људе тако миле ријечи!

Браћо! Ето примјера, ето узора, па да никад не залутамо. Св. нам је Никола показао, како нам треба радити, како ли свој живот проводити, па да стечемо вјечно блаженство. — Па метнимо руку на срце и искрено се запитајмо: да ли ми доиста тако радимо? Да ли се ми угледамо на свога великога светитеља, те да ли помажемо сиротињи ако не онолико, колико је он то радио, а оно онолико, колико смо у стању? — Браћо! Искреност нас наша поражава, сијече! Ох, како ми је тешко, али морам рећи, да се ми често заборављамо! Често се међу нама нађе и таких, који с гнушањем гледају на сиротињу и високо се уздижу због богаства свога не сјећајући се ријечи Христових гдје каже: „чада, какѡ неѹдобь оуповающимъ на богатство въ царствїе божїе внити“ (Мар. X. 24), а на другом мјесту: „Блажени плачѹщїи: їакѡ тїи оутѣшатсѧ“ (Мат. V. 4). — Горде се и високо дижу са својим имањем и траже само земаљскога задовољства, угађају тијелу, а сасвим заборављају на душу своју. Ох, безумници, тешко вама, јер сте ви рођени, да вјечито патите! Та зар је лијепо, зар је паметно, зар је корисно претпоставити вјечноме животу овај кратки тренутни живот; зар је хришћански вјечно уживање у правој сласти замијенити земаљским уживањем, које само трује и погани човјека! Ох, колико духова пропане, колико ли живота угине само због прећераног земаљског уживања! —

Браћо! Немојмо се лакомити за богаство и жудити за земаљским благом, већ послушајмо ријечи свога Спаситеља: „не нецытесѧ дѹшею,

что їасте, или что пїете: ни тѣломъ вашимъ во что соблечетесѧ; не дꙋша ли болши есть пищи, и тѣло одежди;“ (Мат. VI. 25), него: „просѧщемꙋ оу тебе дай; и хотѧщагѡ ѿ тебе заѧти, не ѿврати.“ (Мат. V. 42). — Погледајмо на сиротињу око себе и отворимо срце своје, јер дијељење милостиње, добра дјела јесу кључеви царства небеснога. „Блаженъ разꙋмѣваѧй на нища и оубога. въ день лютъ избавитъ его Господь“ пјева псалмопијевац. И послушајмо ријечи његове, а угледајмо се на свога великога светитеља оца Николаја, па чинимо добра ближњима, дијелимо милостињу сиромасима! „Милꙋѧй нищыѧ, блаженъ есть“ (Прич. XIV. 21), јер ће заслужити милост код самога Спаситеља и биће вијерно чедо царства Божјега. —

А сад, браћо, помолимо се Богу и св. оцу Николају, нека нас укријепе, нека нас у добру утврде, а ми се искрено покајмо за своје гријехе и отворимо срца своја, нека из њих загријева пламен љубави сиромахе и биједнике! Утиримо сузе сиротињске, јер је то велико дјело, дјело љубави хришћанске, за које ћемо стећи милост код св. оца Николаја, те ће се молити за наше грјешне душе Свевишњем Творцу, да будемо срећни и блажени сад и увијек Амин.

Непознати српски путопис у свету земљу из прве половине XVIII. вијека.

Са преласком Срба у земље круне св. Стефана крајем XVII. вијека отпочиње нов перијод у културном животу српскога народа. Српски народ, остављајући своју стару постојбину, наишао је у новој на нове културне елементе запада, и отпочео одмах водити рачуна о њима. Већ на првим корацима истичу српски прваци потребу школе и просвјете, а доцније те жеље добиваху све сталнији и одређенији облик. Енергични митрополит Вићентије Јовановић доведе 1733. неколико учитеља из кијевске школе (Манојло Козачински и др.), те се отпоче рад. Од тога доба отпочео се уводити у цркву и књижевност руско-словенски мјесто српско-словенскога језика, а најбољи представник тога правца јесте ђак те школе, потоњи историк Јован Рајић.

Веома је мало књижевних производа из прве половине XVIII. вијека, када се, покрај скромних почетака на пољу просвјете, сва снага трошила на чување и обрану датих привилегија, које су угарске дикастерије хтјеле сузити стога, што се њихова садржина није свагда подударала са законима земаљским. Историја српске књижевности биљежи нам из тога перијода тек неколико покушаја, између којих се нарочито истиче рад Христифора Жефаровића зоографа, о чијем животу не знамо ништа поближе. Но прије него што је Жефаровић отпочео своју скромну књижевну дјелатност привлачи пажњу један спис, који је постао набрзо, пошто се Срби преселише у земље круне св. Стефана. То је путопис Јеротија Рачанина у

Јерусалим г. 1704. чије је одломке, пошто се оригинал изгубио, приопћио Ст. Новаковић у Гласнику срп. уч. друштва XXXI. стр. 292. – 310. по издању О. Бобанского у Чтеніяхъ при имп. обществѣ исторіи и древностей россійскихъ 1861. Рачанинов путопис писан је народним језиком. За њ се може рећи да је последњи производ литерарни у коме се очувао народни говор, који ће на брзо да истисне руско словенски језик. Приопћујући одломке овога путописа преко Београда, Ниша, Врање, Велеса и Солуна па даље на мору, рекао је Новаковић, да је ово једини путопис српски у Свету земљу, док се руска литература може похвалити већим бројем таквијех путописа. Но на срећу путопис Рачанина не остаје усамљен у нашој књижевности. Превртући овога љета једну приватну књижницу, нашћосмо на један рукопис на дебелој хартији мале осмине. У том рукопису опширно се описује путовање у Јерусалим *Јоаникија*, намјесника манастира Раковца и два калуђера истога манастира: јеромонаха *Силвестра* и јеромонаха *Јосафа* у г. 1745. и 1746. Путопис је писан руско-словенским језиком и ја држим да не ћу погријешити ако узмем, да је овај литерарни производ први плод школе Малоруса Манојла Козачинског.

Путне биљешке водио је јеромонах Силвестар, који себе назива молером а доказ своје сликарске способности оставио је у самом рукопису, пропраћајући који пут цртежом светиње јерусалимске и околице.

Овај путопис не може се поређивати са модерним путописима. Прије свега њега је писао монах, побожни путник, који се на путу највише интересује за цркве и светиње, што се нарочито опажа у опису Свете Земље, коју писац илуструје и оживљава причама и призорима из Светога Писма, не пуштајући из вида ни најмањи детаљ. У првом дијелу путописа, гдје се описује пут до Солуна па даље на мору до Свете Земље, упућен је писац више на себе и своју околицу, а који пут показује смисла и за оцјену природних љепота. У другом дијелу, гдје се прича о бављењу у Светој Земљи, погружен је смирени монах у дубоке мисли, заборављајући на се и околину, пратећи само моменте и слике из земаљског живота Исуса Христа, који се одиграли на светом земљишту. У овом дијелу путописа жељети би било више историјског и етнографског елемента, али њега нема у обилатој мјери. У том погледу занимљивији је путопис Рачанина, који је с особитим интересом биљежио народна вјеровања и назире. Но уједно је Јеротије много наивнији од Силвестра, који је већ имао вишу и бољу спрему. Рекао бих даље, судећи по одломцима Рачанинова путописа, да Силвестар показује више смисла за црквене ствари од Јеротија. Детаљно поређење оба путописа показало би јасно преимућство једнога путописа над другим. Иначе је писац на путовању марљиво биљежио мјеста и ријеке поред којих је пролазио и презазио, а нарочито је брижљиво биљежио растојања једнога мјеста од другога. Описујући путне згоде и незгоде, не може писац а да их који пут не прикаже на неки хумористичан начин. Од интереса је даље овај путопис и стога, што нам баца неке свјетлости на споменутог Христифора Жефаровића, који је са нашим ходочасима такођер скупа путовао. Из путописа види се да је зограф Христифор био вјешт и окретан човјек, који је нашим путницима у незгоди свагда био на руци. Христифор је волио даље да замеће шалу, но због ње мало да није страдао на путу кроз Маћедонију од суботичкога попа Тимотија.

Како је пак овај путопис један од првих почетака оригиналнога рада код Срба у Угарској у првој половини XVIII. вијека и како је тај путопис труд ђака

школе Козачинскога јер је писан руско-словенским језиком, упознаћемо укратко читаоце Источника са његовом садржином, обративши нарочиту пажњу на онај дио путописа, гдје је описан пут кроз Србију и Маћедонију до Солуна.

15. јула кренуше наши путници из ман. Раковца. Јеромонах Силвестар у кратко описује њихово бављење у Карловцима, гдје добише благослов од патријарха Арсенија IV. Шакабенте. Путовали су на колима, преноћивши који пут на ливади. 18. јула дођоше наши путници у Земун, гдје од градског команданта добише путни лист за Турску. Истог дана пређоше у Биоград, гдје их дочека Христифор Жефаровић, те им као вјешт и окретан човјек би од особите помоћи при добивању путнога листа за даље путовање кроз Турску.

Велика је штета што нам путописац ништа подробније не прича о Биограду, који је неколико година прије тога поново доспио из аустријских у турске руке. Одмах сутра дан 19. јула кренуше хаџије из Бијограда, те се код Гроцке састадоше са Жефаровићем, који с њима пут настави. Путујући низ Мораву стигоше 22. у Ћуприју, гдје путописац биљежи да код Ћуприје скела вози и да ту »начинаетъ превисокая старая планина ѳ сѣверныя страни и кончится въ черномъ мори«. Становника је у Ћуприји мало, и нарочито је пало путописцу у очи да је хљеб ванредно добар и јефтин. 20. јула кренуше путници из Алексинца према Нишу. Спремивши ноћиште крај ријеке Тополнице постараше се за вечеру, хватајући са свијећом раке у ријеци. На Нишу се, камо стигоше 24. јула, већ путописац дуље задржава, описујући га овако: »Нишь преизрядное мѣсто, планинами и рѣкою Нишавою окружено, варошь великая обаче малонародная, град каменній и фортеція обичная и крѣпкая, па начинъ нѣмецки фундират, поля лѣпа задоволно, виноградовъ много по берди ѳ восточныя страни, хлѣбъ, віно, зобъ, сѣно евтино.« Из Беле Паланке стигоше путници 26. јула у бугарско село Блато, гдје конаковаху међу пластовима сијена. »Ту Бугаринъ старецъ обвари намъ нѣчто рака у води безъ соли, за кое искалъ едну пару что обварилъ. Како онъ безобразно искалъ, тако и мыи дадосмо.« Дошавши у Пирот сјећа се јеромонах Силвестар прошлога аустријско-турскога рата, у коме истиче храброст једнога капетана, који на том мјесту јуначки погибе са својим војницима. Дошавши у село Крушево, не нађоше путници ништа за јело, те се путописац овако тужи: »ту на ливада конаковасмо у край рѣке Нишаве, ничто за вечеру имасмо, ни хлѣба ни вина, точію три четири кукуруза испержисмо, и сотим ся упокоисмо.«

(Свршиће се).

Два поучна стародревна споменика.

(Помпеја и Катакомбе).

(Свршетак)

Истина путнику, кад зађе међу развалине испод пепела ископане Помпеје, не падне каткад ни на ум жалосна историја пропасти града. Опет ево лежи Помпеја раскрита под угодним плаветнилом кампанскога неба, које ју је негда раздрагавало. Опет дишемо у њој ваздухом живота, ходамо по њеним улицама, залазимо јој у куће, посматрамо јој споменике под лучама сјајнога сунца, које бу̂де у нама радост живота и изгоне из наше душе мисао на смрт и пропаст... Помпеја је слична граду, из кога су људи за пожара утекли. Уобразиља наша, као да нам преставља, како се сада у њега људи враћају. — Но то је само машта — и ништа више, а фактичност — сачувани наиме у Помпеји споменици —

говоре о другом. Смрт и пропаст ударили су и сувише примјетљиви печат свој. И ма да нам ископине Помпеје (почете 1721. год.) дају могућност да видимо начин живота Талијанскога из времена појаве Спасительеве у свијету, и ма да се овђе у остацима споменика старе вјештине први знаке, које има уплива на правац естетичкога укуса, ипак се упоредо с тим овђе опажају и трагови ужаса, који је обузео становнике у часу, кад су јели, пили и веселили се и не мислећи на гњев Божји. О том говоре скврчени скелети (костури) становника помпејанских и домаћих животиња, који се сад брижљиво чувају под стаклом у стакленкама помпејанскога музеја, гдје се уз људе виде и несретне жене при порођају... Тако је изненада сахрањен под пепелом богати град! Тако се на ненада претргла нит бића оних, који су држали, да им је сва сврха живота да теже за цивилизацијом и за уживаљем.

Историја катакомбâ није такова, као што је и Помпеја, тако су и хришћански подземни станови били под земљом. Дубоко унутри били су изведени особите врсте ходници, у којима се виде мале собице. Ове ходнике су ископали сами хришћани, није их земља сакрила и сахранила, као што је то било са Помпејом, већ су се они сами сакрили и ушли у земљу. Овђе су се они уз свјетлост малих свјетиљака сакривали од гонитеља и налазили себи вјечни мир. И ма да су нови чланови младе цркве Христове свијем силама своје душе тежили за вјечношћу, ма да су мало марили за ум градскога живота, који је око њих и над њима кипио, ипак, живећи и умирући у катакомбама, и у тим сиромашним становима, нијесу оставили споменика жалости и туге. И скултура и живопис и симболичке слике и натписи над гробовима — све то носи на себи дирљиви израз хришћанске вјере, најсвјетлије наде и најтоплије љубави — све то казује побожном срцу путниковом о томе, како су мало марили први хришћани за благо и угодности у животу. И човјек би грјешио, када би претпостављао, да то подземно царство мртвих, са својим тамним галеријама, са хоризонталним, гдје-гдје и недирнутим, а гдје-гдје отвореним и напуњеним гробницама са костима мученика, чини непријатан и тужан утисак. Не! Путник који се данас спушта у подземље без свјетлости, гдје се може ићи само са свјетиљкама у руци, гдје су свуда тамне пећине, »које су сигурно биле свједок пошљедњег размршаја не једне ужасне драме и не једне крваве трагедије«, — тај се путник неће неугодно осјећати већ и за то, што ту ништа не потсјећа на претрпљене муке. На против све, што вас окружава, од религиозних слика до натписа, има утјешљиво и пуно наде значење, и више весео карактер, него ли жалосно расположење. Милиони људи, као што с правом примјећује један истраживалац катакомба, не леже ту мртви, већ су тако рећи заспали пуни и препуни велике наде и некога тајанственога очекивања. — Нада на ускрснуће побуђивала их је да смрт држе за претходни сан, да на извици временога и вјечнога живота мирно сложе руке, као послије савјесно испуњеног посла, и да чекају награду. Та јасна и одређена вјера у ускрснуће побуђивала је живе, да у надгробним натписима говоре о мртвима, да почивају у мјесту свјетлости, расхладе, мира[1]), да спавају, да им је тијело само повјерено земљи, да нијесу умрли, већ да почивају од буке животне у вјечном дому Божјем, гдје их је Он сам примио. — Смрт тих мирних грађана подземнога Рима, тих

[1]) Ево и пр. натписа: dormit hic in pace; requiescit in loco refrigerii, luminis, pacis, in domo aeterna Dei.

»голубова без жучи«[1]), тих »невиних душа«, ни палик није на смрт становника засуте Помпеје... Тамо мир и радост, а овђе изненадни ужас, грчевита и очајна борба за живот и смрт у очајању. — Тамо молитвено сложени прсти, а овђе унакажене руке и ноге а главе назад завађене... Тамо свега хришћанину имена и гробнице, а овђе развалине незнабожних храмова, позоришта, бања и двораца. Тамо путник прегибље кољена код гроба кога год мученика или мученице, а овђе, у данашњој Помпеји, међу развалинама ћутке поникне главом кад погледа на тај изненадни ужас разорења, које је обратило у ништа богати град, које је учинило крај свијем тежњама становника му, које је показало, како су ништаве све замисли људске пред силом грозних елемената пред »дмућћим »буклим«, од кога се потресају »ћћоклиће земли«! —

Јест човјечанство има поучан примјер у нијемим останцима порушене Помпеје! Ту је кипио свјежи нови живот, безбрижни становници трудили су се, трговали, шетали по улицама, веселили се; мисао на опасност бијаше тако далеко од тога свијета, да је судбоносног дана помпејски амфитеатер био пун препун гледалаца. — И на једном би пререзана нит, бујни живот замрије од ужасног непредвиђеног догађаја, потону у дубоки сан, сличан ономе, о коме казују чаробне приче: гора сва у пламену избацивала је масе пепела, пијеска и растопљеног камења; све ово покри једнаким слојем читаво мјесто живота, сачува га од постепеног пропадања од зуба времена, тајанствено сачува за далеке вијекове све, што се тамо налазило[2]). — И зар није зато сачувано, да покаже, да само »ћдине на потрк« има вјечно непролазно значење, да се само смјерна вјера ограђује од случајности. Но садашњост се некако слабо учи из прошлости. Далеко је, сасвим далеко од ње мисао о западу живота. Свуда у потјери за добитком кипи безбрижан живот, као да никад не мисли краја имати. Свуда се чује: »срећа«. »прогрес«, »хуманизам« и »корист«!! Ови усклици заглушују све боље идеале, Хришћанска вјера, љубав и нада врло су ријетке код нас добродјетељи. Човјечанство не отступа од потјере за животним угодностима. Њему су мали животни идеали првих хришћана, чији се отисак сачува цио у катакомбама. Оно је заборавило и поучну историју пропасти развратне Помпеје. Нијесу га оживиле ни скорашње грозне опомене на Антилским острвима, не оживљава га ни грозни Везув, који као и за вријеме пропасти Помпеје заодијева се ватром и димом. — Па шта може да оживи нашу вјеру и да улије у наша срца хришћанску љубав?...

[1]) „Голуб без жучи", то је кратки натпис, што се гдје-гдје на гробовима хришћана налази!
[2]) Вели Овербек.

С руског превео **Никола-евић.**

Књижевне оцјене и прикази.

„Babel und Bibel"

(Свршетак).

1. У Библији су два описа потопа, која су спојена у једно у првој књизи Мојсијевој (гл. 6—9). Само један од ова два описа имао би нешто сличности са вавилонским описом и то само у спољашњим неким цртама. Па пошто је вавилонски опис старији, то Делић мисли, да је библијски опис позајмица првог. Али Делић, да би начинио оба описа што сличнија један другом, изоставио је многе моменте који показују баш супротност у њима. Изостављено је мјесто, како се

»богови уплашише од потопа, побјегоше и потекоше к рају Ануса, и као пси из вежње ударише на ограду раја«, затим како послије потопа »налетјеше као мухе около жртве, што је тада Ксисустрос принио« и како се послије »велика кавга заметнула између богова«. Колика је огромна разлика између библијског и вавилонског потопа види се већ и по горњим мјестима. Библијски потоп је чисто у духу етичког монотеизма и нема ничега од оних нерелигиозних елемената вавилонских. Није потоп израз мржње богова према људима, због ког су се потопа послије и сами они поплашили, него је он на моралу основана казна праведног Бога над гријехом људским. Спасавање Нојеве породице јесте израз милости божје према побожности и праведности човјечијој у вртлогу страшне покварености. У вавилонској фами свађају се богови, лажу једно другом и варају се, човјека час мрзе час мазе, без икаквих моралних побуда, плаше се сами потопа, лају као пси из вежње и као насртљиве муштерије купе се на мирис жртве. Све ово не само да не показује сличност оба описа потопа него напротив показује ужасан јаз једног и другог учења.

2. И код постања свијета Делић изоставља мјеста одмах на почетку. Наиме прећутао је оно мјесто гдје се говори: како, док још ни једног од богова није било, заједно са постанком и развитком свијета постадоше и богови. Напротив Стари Завјет учи да је прије материје постајао дух божји који је замислио и створио свемир. У вавилонском опису о постанку свијета види се како се хтјело прво да увелича *Мардука*, главни бог Вавилона, и тиме покаже митичко оправдање о свесвјетском вавилонском господству. Осим тога вавилонски је опис у основи митус о природи, гдје се износи побједа јутарњег сунца над ноћним мраком, побједа пролетњег сунца над хаотичком грозотом зимских поплава у вавилонским приводним долинама. Од куда је управо постао свијет, то је у вавилонском митусу споредно. Код Вавилонјана виде се незнабошки богови у дивљој борби један против другог, а у Старом Завјету једини Бог, који говори и по чијој ријечи све бива. Кад би и биле једне само црте сличности између ова два описа, чега у у ствари нема, тежина питања није у томе *како* је створен овај свијет, него *ко* га је створио. А то и јесте увишеност у учењу Старог Завјета.

3. Декалогу не признаје Делић божанско происхођење због тога, што 5. 6 и 7. заповијед потиче из природне тежње човјечје ради самоодржања. Кад би ове заповијести постојале чак код свију древних народа, *чињ* декалог има само израиљски народ. Ако се оне три заповијести и налазе код Хамураби (2250 пр. Хр.), дакле неколико стољећа прије Мојсија, исто се тако оне налазе и код Шу-кинга, у законику Китајаца и у законику Египћана, ал зато ником не пада на памет да доводи постанак декалога из Египта или Китаја. Делић је заборавио на *дух* декалога; док је Хамурабијев закон, као човјечански, обвезан само за његове поданике, дотле је Мојсијев, као божји закон, обвезан за све људе.

Између божјих заповиједи, Делић доводи и поштовање суботе са вавилонским учењем. Он чак и хришћанској недјељи налази постанак у Вавилону, и ако се она у многоме разликује и од саме старозавјетне суботе. Делић је нашао у једном вавилонском календару за два мјесеца забиљежене дане 7., 14., 21. и 28. као дане кад царевима, свештеницима и мудрацима није дозвољена служба, кад се кају да умилостиве увријеђене богове. Али у том календару је одређен и 19. дан сваког мјесеца као особити дан, док 7., 14., 21. и 28. не зна да ли се налазе забиљежени у осталим мјесецима И важе ли ови дани за сав народ или

само за поменуте касте? Вавилонски пропис разликује се од израиљске суботе већ и тиме што је он везан за мјесечне мијене, док субота иде редовно кроз цијелу годину. Осим тога у вавилонском пропису нема религиозне мисли о посвећењу одређеног дана божанству, ни човјечанском о почивку од рада и за слуге и за животиње.

4. О прворођном гријеху истина није Делић могао наћи никаквих записа у ископинама али он покушава да то објасни једном сликом, гдје двије обучене особе сједе на столицама и пружају руке к стаблу »познања добра и зла.« Иза једне особе стоји змија. Библијски опис првог гријеха нема сличности са овом сликом ни у чем. Осим тога одијело на особама прије учињена гријеха и заједнички прохтјев за гријехом управо је у контрасту са библијским описом.

5. Високопреосвећени епископ прелази затим на питање монотеизма. Делић налази монотеизам и у вавилонској религији и према томе закључује да је израиљска религија, као млађа, нашла себи основе у вавилонској. И не само то, него он налази у тим вавилонским споменицима и име *Јаве* са разним слоговним додатцима који означују својства Јавова, додајући без устезања библијске атрибуте божанства вавилонском Јаву. Како му и самом то изгледаше слабим доказом, покушаваше да оне слоговне додатке протумачи упоређујући их у вези са другим ријечима. Али све то не може да означи специфичан монотеизам, јер би се иначе и стари Грци по својим именима: Теофил, Теодосије и т. д. могли узимати за монотеисте. Трагови монотеизма налазе се код свију древних народа али оне су у основи пантеистичке и показују тежњу појединих умова вишем неком бићу али никако свијест о једном вјечном, непознатом божанству.

Вавилонско-асирска религија са својим споменицима јасно показује свој политеистички карактер са силесијом разних богова измјешаних анималистичким елементима, и ако је круг признатих богова, имао монархијско уређење. Дотични бог, који се у даној прилици признавао, добивао је атрибуте који су означавали његов господарски положај. Али ови атрибути давани су према приликама разним другим боговима. И ако неки богови имају својства узвишена они имају и све слабости своје, а што је најглавније: свирепост и блудност богова имају религиозно посвећење. Проституција као чин религиозан, била је саставни дио култа богиње Истар. Својство свезнања и свугдје присутности нема код њих, јер они крију један од другог своје тајне и кроз посланике дознају шта се крије на ком мјесту.

И ако је Вавилон имао силног утицаја на културу сусједних елемената, религија се сачувала и има своју класичну литературу само у Библији. Животна тачка Библије је надприродни извор, а изрека професора Кенига управо је класична: „In Babel strebte die Menschheit zum Himmel, in der Bibel ragt der Himmel in das arme Menschenleben hinein“.

*

Делић није остао вјеран својој исказаној жељи да покаже вавилонске споменике као помоћно средство разјашњењу Библије него је извио вавилонску културу као извор Библији, гдје су набројане тобоже сличности дотјеране по монотеистичкој форми.

Високопреосвећени епископ напомиње даље да се овака теорија и аргументација могла појавити само у протестантизму у ком је Библија све у строгом смислу, и у ком се ауторитет цркве, као тумача Библије, не признаје. С почетка

је протестантизам сматрао Библију за Богом надахнуту књигу и признавао јој безусловни авторитет у свима религијским питањима. То је трајало два вијека и то се у протестантизму зове *библијски* период. Његови су представници *ортодоксални*. Авторитет цркве у тумачењу библије замијенили су протестанти субјективизмом, индивидуалним разумом човјека. Непоуздданост и промјењљивост разума човјековога довела је Библију у стање, у које долази и свака друга књига подложена критици људској. И све оно што разум није могао да схвати и што је било надприродно избацио је из Библије, и то се зове *рационалистички* период. Плод свега тога је и Делић. Ово појмају и протестанти и тиме се тумачи она узрујаност, што су изазвала Делићева предавања. Против Делића устала је и сама влада у Њемачкој, у Herrnhaus-y 3. априла 1903. Владин извјестилац, који је дигао свој глас против модерног »негативног« богословља, каже како би требало испитивати путеве божјег промисла а не доводити у сумњу само биће Божје. Између слободног истраживања и безграничне слободе у предавањима има разлике. Професори богословља не смију својим излагањима доводити у двоумицу ученике о темељним истинама вјере. Гроф Хохентал напао је такођер Делићева предавања и упозорио како се неистинити научни податци у свијет турају. И сам њемачки цар Виљем устао је једним својим писмом против Делића. О томе је било пуно говора у свјетској штампи.

Признавајући огромне заслуге берлинском оријенталном друштву, високопреосвећени епископ напомиње како би оно имало да се строго држи *историјског* поља а не да прелази на *богословско*. Затим указује на деструктивни процес који се показао у религиозном животу протестаната и који их је довео скоро до безвјерства. Он их упућује на хришћанске истине које је сачувала источно-православна црква и које су исте онаке какве су биле на почетку хришћанства и које су утврђене на васељенским саборима. И колико је оријенталном друштву згодно дозначена изрека Ex oriente lux у толико би се она могла примијенити и источној православној цркви, гдје постоји свјетлост, која би протестантизму од благотворна утјецаја била и сачувала га од невјерства. Професор Обербек довикнуо је англиканским богословима:

Ex oriente lux, и то их је покренуло да ступе у договор са богословима грчке и руске цркве, како би се англиканска црква реформирала по типу источне православне.

На крају расправе налази се исцрпан попис књига и чланака који су изишли поводом Делићевих предавања.

И ако ова расправа високопреосвећеног епископа има на себи карактер полемички претежна је заслуга њена што нас је упознала са струјом учења највеће групе научењака и нарочито са предавањима Делићевим, која су читаву литературу створила. Загонетан наслов „Babel u. Bibel“ неће, послије ове расправе, многоме изгледати онолико неразумљив и тајанствен.

Моја је намјера била да прикажем садржину ове, толико важне, расправе.

До сада су изишле оцјене и прикази у 1. и 2. броју другог полугодишта овогодишњег »Богословског Гласника« од Илариона Зеремског, у броју »Бранкова Кола« од Ивана Машировића и у септембарској свесци овогодишњег »Дела« од Стевана М. Веселиновића.

Мостар 1903

Јован Протић,
гимназијски катихета.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Лична вијест. Њег. Високопреосвећенство, Митрополит бањалучко-бихачки господин *Евгеније* бавио се прошле седмице неколико дана у Сарајеву.

Митрополија Карловачка.

Сазив св. Синода. Како званични орган митрополије карловачке »Српски Сион« јавља, учинила је Њег. Светост патријарх српски господин *Георгије* нужне кораке код угарске владе за сазив Св. Синода на дан 13./26. нов. т. г. Главни предмет овога синодалног засједања био би избор темишварског епископа. Како дознајемо сазив синода одгођен је.

Педесетогодишњица Николе Ђ. Вукићевића. Бивши привремени главни школски референт и управитељ српске учитељске школе у Сомбору г. *Никола Ђ. Вукићевић*, који је више вјероучебних књига написао, прославно је 17. окт. т. г. 50-годишњицу свога наставничког рада.

Књижевне биљешке.

— Признати римокатолички професори и учитељи одржали су педагошко-катихетски курз у Салцбургу од 10.—23. о. мј. по н. к. Предавања се већином тичу како да вјероучитељ дјеловање своје доведе у свезу са цјелокупним учењем. Ред предавања: 1. Преокрети у повјести васпитања, др. Рудолф Харник из С. Пелтена; 2. философија и педагогија послије Канта обзиром на Хербартову дидактику, универзитетски професор др. Ц. Сајдл из Беча; 3. Научни постанак дидактике, дворски савјетник др. Отон Вилман из Салцбурга; 4. Социјална педагогија и социолошка педагогија, исти; 5. Односај дидактике према логици, исти; 6 Стари и нови путови у катхетској обуци, Филип Хофер из Оберхолабруна; 7. Вође у катихетској пракси, Јулије Кунди из Беча; 8. Васпитни значај литургије, Мавро Вилдауер из Секана. Осим тога држало се неколико популарних предавања за ширу публику. **Ј. П.**

— Као додатак десетом тому Византијског Временика приопћено је познати византолог *Louis Petit* петнаест важних докумената за историју манастира Ксенофона у Св. Гори. Уз ту грчку грађу написао је *Пети* у главним цртама на француском језику историју овога манастира, која је по нас од интереса стога, што се ту наиме вели, да су у овом првобитно грчком манастиру крајем XVII. вијека искључиво били Срби и Бугари. Том приликом спомиње *Пети* множину словенских докумената у манастирском архиву, али их није могао студирати, пошто не познаје словенске језике.

— Прошле године издао је у Цариграду, по наредби васељенског патријарха Његове Светости *Јоакима*, архимандрит *Калиник Деликанис* зборник патријаршких грамата, које се односе на атонске манастире и доказују те засједочавају патријаршији право директног надзора над тијем манастирима.

— У Лајпцигу је изишла ове године књига кандидата богословије *Алфреда Шмитке* под насловом: „Das Klosterland des Athos.“ На почетку књиге даје писац

историјски преглед Атона, те се стара, да што живље предочи читаоцу живот Светогораца. У даљем току књиге прича писац о уредбама манастирским и о својим личним доживљајима, које је овдје доживио у току седмомјесечног бављења.

— Учени византолог *Шарл Дил* написао је „Revue des études graeques" за г. 1903. студију, у којој покушава да тачније датира неке одјељке дјела De ceremoniis, које је по наредби цара Константина Порфирогенита састављено око половине X. вијека, а које је од важности и по југословенску прошлост. *Дилу* је пошло за руком да докаже, да су поглавља 41, 43 и 44 у I. књизи тога дјела много ранијег поријекла, те да потичу из године 768.

Разно.

Непознате изреке Христове. Недавно је др. *Гренфел* изнио у египтолошком друштву у Лондону интересне ствари. Наиме, он је у друштву са научником дром Хунтом у Фајуни, на сто миља јужно од Каира, прошле године у марту мјесецу пронашао у птолемејској некрополи папирусе, који садрже у себи досада непознате изреке Христове. Папируси су из трећега вијека и врло су добро очувани, па ипак крајње ријечи овијех изрека на истим папирусима фале. Садржину овијех папируса објелоданиће друштво идуће године у јуну мјесецу, те ће исти бити свакако предмет живог расправљања код богослова-научника. —

Јавна захвалност.

Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину, благоизволела је милостиво преко овдашњег котарског предстојника за градњу нове српске цркве у Густовари, (храм св. ап. Петра и Павла) пружити новчану помоћ и то у своти од 800 круна.

Овијем се како од стране потписаних, тако и од стране парохијана горе поменуте цркве, изриче високој земаљској влади највећа благодарност.

У Густовари, 21./X. 1903. котар Варцар-Вакуф.

Тутор:	Благајник:	Предсједник:
Мијо Костић.	**Нико Бошкић.**	**Симеун Чулић,** прото.

Нове књиге и листови.

Мала Библиотека. Број XIV. Година V. 1903. Св. 56. *Максим Горки*: Челкаш. С руског превео Ник. Николајевић. Број XV.—XVX. Св. 57., 58. и 59. *Јанко М. Веселиновић:* Циганче. Из збирке »Сити и Гладни«. Број XVIII. Св. 60. *Ф. Херцег:* Шест причица. С мађарског превео Јован Грчић. Цијена је свакој свесци 30 потура. У Мостару. Издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића. Као прилог »Мале Библиотеке« долази уз сваку свеску »пријегле«, који се одликује лијепим чланцима и исцрпним књижевним биљешкама.

Глас српске краљевске Академије. LXV. први разред 25. Београд државна штампарија краљевине Србије 1903. вел. 8° Стр. 333. Цијена: 2 динара.

Глас срп. краљ. Академије LXVI. други разред 41. Београд државна штампарија краљевине Србије 1903. вел. 8° Стр. 193. Цијена: 2 динара.

Летопис Матице Српске. Књига 221. Свеска V. за годину 1903. Н. Сад. Издање Матице Српске. вел. 8° Стр. 108. Цијена: 1 круна.

Књиге Матице Српске. Број 7. и 8. *Византија и Срби.* Књига прва. Написао Ст. Станојевић. Н. Сад. Издање Матице Српске. 1903. вел. 8°. Стр. V. + 242. Цијена 2·50 К.

Историја српске књижевности. Према наставном плану за средње школе саставио *Јован Грчић* потпором високог кр. угарског министарства богочасти и јавне наставе. У Новом Саду српска штампарија браће М. Поповића. 1903 вел. 8° XI. + 290 + 1 л. Цијена 4 круне. (О овој књизи донијећемо у наредном броју опширнију рецензију). —

Званични огласи.

Српско православна митрополијска конзисторија Бањалучко-бихаћка.

1—3.

Едикат.

Позива се овијем Томица удата Јагарац рођ. Грумић из Ножичког котар Пријавор, сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Остоја Јагарац из Ножичког, налазећи се привремено у Креки, котар Доња Тузла поднио код овог духовног суда брачноразводну молбу, да се у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с' њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијалне сједнице у Бањалуци, 25. окт. (7. нов.) 1903.

Митрополит: **Евгеније.**

Исправак. У првом дијелу овог приказа, у 19. броју »Источника« поткрале се неке штампарске грјешке које ваља исправити. У 4 реду од горе стоји »са лијепотом« а треба: *са лијепом*. У 11. реду мјесто: »одређује« треба: *ограђује*. У 13. реду мјесто »на славу« треба: *на основу*. На страни 296. у 3 реду мјесто »позорници« треба: *позорницу*. У 11. реду мјесто: »Хахан« треба: *Ханан*. У 24 реду мјесто: »ортодоксана« треба: *ортодоксала* У 40. реду мјесто: »по« треба: *па*. На страни 297. У 5. реду мјесто: »Хосману« треба: *Холману*. У 14. реду мјесто: »ја« треба *је*. У 25. реду мјесто: »аспороролог« треба: *асиролог*. Осим тога има још грјешака у интерпункцији али оне не кваре толико смисао текста. **Ј. П.**

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 крува, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 крува, а на пола године 2·50 фор. или 5 крува. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 30. новембра 1903. Бр. 22.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: свињел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна Митрополија Бањалучко-бихаћка.

Рукоположење и постављање. Високопреосвештени Господин Митрополит бањалучко-бихаћки *Евгеније*, благоизволио је рукоположити на светим и божанственим архијерејским литургијама у цркви храма »св. Тројце« у Бањалуци, свршеног богослова *Славка Вујасиновића* из бос. Дубице, дана 30. октобра (12. новембра) 1903. за ђакона, а дана 2./15. новембра 1903. за презвитера.

Исти је одлуком бр. 1205. ех 1903. постављен администратором парохије драксенићке протопрезвитерата бос. костајничког.

Конзисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 828./II. ех 1903.

Свему пречасном свештенству и славним српским православним црквено школ. општинама у захумско-херцеговачкој Митрополији.

Спроводећи у прилогу позив на претплату књиге: „Збирка свију законâ и наредабâ, било духовне власти, или власти политичке и школске, а које се односе пословима православне цркве и школе и администрацији црквене имовине у Далмацији,“ — ми ову књигу, као веома важну, корисну и потребну радо и најтоплије препоручујемо пречасном свештенству и славним општинама, да се претплате и у својој средини пораде наћи што више претплатника, па приложени списак до уреченог рока високопречасној задарској Конзисторији преко Нас доставе.

Из конзисторијске сједнице, држане у Мостару 30. октобра 1903.

АЕ. Митрополит: **Петаръ.**

НЕЗВАНИЧНО.

Ориси.

Изреке слова Божјега, које располажу к покајању.

(Наставак.)

И викаху на њега фарисеји и књижевници говорећи: овај (И. Христос) прима грјешнике и једе с њима (Л. 15, 2).

Чудновати су људи ти фарисеји и књижевници! Мјесто да се радују опћењу И. Христа с царинницима и грјешницима, они негодују: а зашто негодују? — Друго је то кад би Христос, дружећи се са грјешницима, сам с њима грјешио, одавао се неуздржљивости, говорио гадне ријечи, судјеловао у њиховим свим предузећима. Ништа од тога није било: Он их је кротко изобличавао за грјехе, побуђивао у њима одвратност према грјесима, кајање, учио их правди, чистоћи, трезноћи, објављивао им јеванђеље царства. Сигурно је дружење Његово с њима било за њих спасоносно, а томе би се требало радовати и не роптати на Њега. Уз то је Христос налазио и код највећих грјешника црте, достојне уважења. Ма како дубоко да падне човјек у моралном погледу, он је ипак човјек а не звијер, ипак се код њега и под великим слојем грјеховне нечистоће налазе црте образа и подобија Божјега, Многи грјешник надвисује праведника силом ума и воље. Жалост је само, што се и ум и воља употребљава на службу зла; а што, ако би он обратио своје богате духовне природне дарове на службу добра, — што, ако би синови вијека овога, мудрији од синова свјетлости у свом роду, мудрост своју показивали у дјелима љубави к Богу и ближњему, — што, кад би хероји зла управили снагу своје воље на подвиге добра? Каква би тада била велика добит за човјештво, за царство Божје на земљи! А баш к тој доброј сврси и тежио је Господ Ис. Христос, кад је долазио у дотицај с онима, које су, као грјешнике, презирали умишљени праведници, књижевници и фарисеји, и постигао је своју сврху; грјешници су постајали праведници, царинници — апостолима и јеванђелистима. — Каква се дирљива побуда за саме тешке грјешнике налази у сјећању на то, како је Христос био приступачан грјешницима за вријеме свог земаљског живота, и како је благотворно било за њих Његова дружба с њима! — Но Христос је јучер и данас исти и на вијеки. Он је увијек готов да прими у своје друштво грјешнике; Он их тражи, зове их на разне начине на своју вечеру, т. ј. у друштво с Њим у Његовој цркви, у којој су спремљени благодатни дарови да се они духовно насите и да живе сретно. О, кад би и људи

били исто тако блиски и снисходљиви према онима, које они жигошу као јавне грјешнике и безаконике! Кад се сам Христос, оваплоћена светост, није гнушао таковних могу ли се њих гнушати људи, а уз то грјешни? *Силни су дужни сносити слабости немоћних*, учећем у братској љубави потпомоћи њиховом спасењу, а не гнушати их се. Зашто неки дубоко утону у грјешној бездни и гину? Због равнодушности, између осталог, према спасењу њихову са стране других. Једни долазе у сношај с другима не зато, да потпомогну један другога у дјелу спасења његове душе, већ само због свјетских ствари, и још горе, — да судјелују у недозвољеним забавама. То није хришћански!

Кажем вам, да ће тако бити већа радост на небу за једнога грјешника који се каје, него ли за деведесет и девет праведника, којима не треба покајање (Л. 15, 7).

Тако је важно покајање грјешника! Њему се радују на небесима, а како да се и не радују? Гријех удаљује човјека од Бога, покајање га повраћа к Њему. Гријех чини човјека робом ђавола; покајање ослобађа од тога срамотнога ропства. Гријех удаљује од друштва анђеоскога; покајање сједињује с њима и са свима светима на небесима. Гријех поставља нераскајанога грјешника на пут, који води у пакао; покајање је пут у царство небеско. Анђели су пуни љубави не само к Богу, него и према људима; па могу ли се они не радовати њиховом покајању? И они се радују, ако се покаје један грјешник; но без сумње, њихова је радост већа, ако се покају многи. Но како да се разумије, да покајање једнога грјешника радује анђеле више, него морално стање деведесет и девет праведника? Заиста је то сасвим непојмљиво, кад би се тицало правих праведника. Али не говори Господ Ис. Христос за њих, већ о многима праведницима, који се слично фарисејима старају да угоде Богу само спољашњим дјелима правде, а не уједно да се стече и чистоћа срдачна и унутрашња побожност, који су побожни али лицемјерни, богомољци — но према ближњима немилосрдни, не краду, не отимају, али ни добра не чине, или га чине из сујете. Морално стање таких праведника може само жалостити а не радовати анђеле. Не огорчавај их, грјешна душо, ни оклијевањем у гријесима, ни умишљеном фарисејском праведношћу.

Ходите к мени сви који сте уморни и натоварени, и ја ћу вас одморити. (Мат. 11, 28).

Тај позив Христа Спаситеља односи се на све нас с тога, што има ли кога, ко се не труди, не страда, ко није натоварен бједама и гријесима? Једни страдају од сиротиње, болести, разних штета и неудаћа; други, поред високог друштвеног положаја, поред безбрижних

средстава за живот, страдају од домаћих нереда, а исто тако и од страха и немира за сталност својега положаја. А гдје је мир? Њега не налази страдајућа душа у земаљском благу. Прави мир, непомућени — јест једино у Христу. Пријђи к Њему с молитвом, искажи Му у молитви своју бригу и невољу, и читај св. Писмо — ријеч Његову. Кад бесједа са милим нам човјеком олакшава тугу, то зар бесједа са Христом у молитви и читању Јеванђеља не ће олакшати још боље? Исто тако размишљавај, кад тражиш мира, о страдањима Христа Спаситеља и гледај, како су она неизмјерна кад се сравне с твојом невољом; размишљавај о Његовом обећању, која се односе на успокојење и утјеху свију оних, који тугују у овом и у оном животу. — Али највише требају успокојења и утјехе они, који стењу под бременом гријеха. Сваки је гријех спојен са страдањем; лијеност рађа досаду; освета, користољубље, частољубље, завист не дају мира људима, зараженима тијем гријесима. А грижа савјести? Што може бити горе од тога? А што да се ради? Тражи, узнемирена гријехом душо, мира у Господу Исусу. *Мир вам остављам*, рекао је Он, *мир свој дајем вам: не дајем вам га као што свијет даје, да се не плаши срце ваше* (Јов. 14, 27). *Не као што свијет даје:* људи само желе људима мира, али га нијесу у стању дати души, измученој у борби с гријехом. Извор духовнога мира јест Христос; Он је мир и почетак мира, и даје га свима, који ишту то благо, дотичући се њихова срца својом благодаћу у тајни исповиједи и св. причешћа, у св. ријечи својој и у молитви, нарочито црквеној. И ствар се тиче нас а не Њега: тражимо од Њега мира и наћи ћемо га.

(Наставиће се).

Тумачење св. Писма.

Јеванђеље у Недјељу послије Божића.

— Матеј гл. II. ст. 13—23. —

— Mgr. **Григорій Дьяченко.** —

Превео: **Јован Дим. Јовановић.**

(Рељево.)

Тумачење јеванђелске повјести о бјегству Јосифову и пресв. Дјеве са дјететом Исусом у Египат; о побијању дјеце Иродом и о повратку св. породице из Египта у земљу израиљску уз моралне поуке: 1. страсти доводе до прије-ступа; 2. Прави Хришћани јављају се на овој земљи као странци и дошљаци; 3. у сновиђењима човјек може добити упутство »свише«; 4. дјеца треба да цијене љубав матере своје; 5. код шљедбеника Христових нема мјеста гордости.

I. У данашњем јеванђељу излаже се повјест о догађајима, који су шљедовали по рођењу Господа нашега И. Христа. Ту се описује бјегство Јосифово са

дјететом Исусом и Богоматером у Египат, побијање витлејемске дјеце и повратак из Египта свете породице. Посветимо неколико минута расматрању ове повјести.

Ст. 13. Ѳтшєдшємъ колѹждмъ, сѧ ѧгглъ Господнь ко пєѣ їакнѣ Іѡсифѣ глаголѧ: вонтакъ поими отроча и матєрь Ёгѡ, и кѣжи ко Єгипетъ и кѣди тамѡ, дондеже рекѣ ти: хощетъ ко Ирѡдъ искати отрочате, да погѣбитъ ѥ.

»Кад одоше мудраци гле анђео Господњи јави се у сну Јосифу говорећи: устани, узми дијете и матер његову и бјежи у Египат, и буди тамо док ти не кажем: јер ће Ирод тражити дијете да га погуби.«

Ирод овај, назван у историји »великим«, поријеклом је био Идумејац, син некога Антипатра, кога је Јулије Цезар год. 48. прије Христа поставио за прокуратора Палестине. Антипатар, дијелећи од Римљана добивену власт својим синовима, постави млађега свога сина Ирода за управитеља Галилеје (Јосиф Флавије Antiquitt. XIV. 9. § 2). По смрти очевој, Ирод имајући осим Галилеје већ у то доба власт и над Келе-Сиријом коју је купио (Antiqu. XIV. 11. § 4.) умио је пред Римљанима и показати своје способности и у исто вријеме понизити у њиховим очима првосвештеника Хиркана II., који се слабо користио остатцима своје власти и који је уз то имао и супарника Антигону, који је тражио своја права на првосвећеничком мјесту заузетом од Хиркана. Користећи се приликама Ирод се трудио да сруши авторитет власти Хирканове и Антигонове, те да начини себе потпуним владарем над Јудејима, због чега се ријешио да путем женидбе ступи у сродство са пређашњом царско-првосвештеничком кућом. Међутим Римљани још појачаше власт Иродову назначивши га подједно са братом његовим тетрархом у Јудеји (Antiqu. XIV. 12. §§ 1, 2; XIII., 1). Кад је пак Антигони уз судјеловање Парћана пошло за руком да завлада Јерусалимом па дакле и храмом, а Хиркан ушљед осакаћености постао неспособним за обнашање првосвештеничког достојанства (Antiq. XIV. 13. §§ 3—10), то Ирод-мада је и морао бјежати од Антигоне из Јерусалима — пошље разних пригода дође у Рим и створивши према себи оне саучешће, израдио је, да је од римскога сената био год. 40. пр. Хр. проглашен царем јудејским (Antiq. XIII 14 § 5), а пошље три године ступио је и у фактичну управу датога му царства, утврдивши тако своју резиденцију у Јерусалиму (Antiq. XIV. 16 § 4).

Поход Ирода Великога у Арапску није му допустио, да учествује у међусобној борби Октавијана са Антонијем, премда се Ирод сматрао за ревносног присталицу Антонијева. Пошље битке код Акцијума посјетио је Октавијана на острву Родосу, гдје је био од њега милостиво примљен, те добио потврду своје власти (31. год.), а касније је још и увеличао своју власт са неколико градова (Antiq. XV. 10 § 1 и даље) области Трахонитиде и округа Паneје (Antiq. c. I.) које му је Октавијан дао. Остало вријеме Иродова царевања бијаше с пола мирно но непрестано је узмућивано у домаћем животу ушљед његове необичне подозривости. Дјед његове жене Маријамне, Хиркан био је убијен не дуго прије посјете Иродове код Октавијана; сама Маријамна, коју је прије безграничнo љубио, пала је као жртва љубоморе. Једна за казна долавила за другом, док се није 6 год. прије Христа ријешио, да убије и два сина Маријамнина, Александра и Аристовула, главну наду народну. Двије године касније осудио је на смрт и свога старијега сина Антипатра. На пет дана пошље смрти Антипатрове, а наиме 4. год. прије Христа или по тачној хронологији у самој години рођења Господњег умро је.

Губећи због своје крвожедности и пренебрегавања Мојсијева закона љубав својих поданика, Ирод се трудио да задобије наклоност Римљана и љубав својих поданика величанственим зградама. Обновљење јерусалимскога храма било је најдивније од његових архитектурних дијела. Обновљени храм по своме унутарњем распореду потпуно је личио на храм Зоровавељев (Antiq XV. § 11) (Библ. словарь А. Верховскаго Спб. 1876.) У дане овога крвожедногa цара испунила се стара пророштва о јављању Месијином у свијету. И тако се Христос родио. Месија се јавио усред свога народа. Добре душе јеврејске с радошћу су пришле и поклониле се рођеноме. Из далеких земаља источних дошли су до Витлејема, не гледећи на тежину пута, мудраци и одали славу и част свесветскоме Искупитељу. Но нијесу тако гледали на овај догађај они, који управљаху народним животом код Јевреја. Вијест мудраца, да се родио Христос, цар јудејски, узнемирила је тадашњега цара јудејскога, подозривога и жестокога Ирода; и гле, потајно од Јудеја, дознаје он од мудраца, када се појавила на небу особита звијезда, колико су времена ишли до Јерусалима, и ово знање скупља он не из правнога љубопиства, и не за то, да би повјеровао у Христа, него за то, да би тачније сазнао године дјетета, будућега цара јудејскога који је Ироду био опасан. Препредени Ирод дознавши од мудраца, што је потребно и отпуштајући их из Јерусалима у Витлејем, моли их да се на повратку сврате к њему и да му јаве шта и кога су нашли у Витлејему. Но Господ је видио потајну рђаву замисао Иродову. За то је и упутио мудраце да не иду натраг у Јерусалим, него да се упуте у земљу своју другим путем, што они и учинише. (Наставиће се).

Непознати српски путопис у свету земљу из прве половине XVIII. вијека.

Дошавши до извора Нишаве примјећује писац »до сего мѣста вся рѣки великія и малія текутъ на западу къ рѣки Дунаву, а отъ сего мѣста обращаются вся рѣки на югъ къ Бѣлому Морю.« Стигавши 28. јула до мјеста Радомира, спустише се наши путници долином ријеке Струме, те дођоше 29. у Дупницу, за које мјесто вели путописац да је доста велико, истичући при том да је у Дупници сједиште архиепископа Самоковског. Путујући од Дупнице према Цумаји истиче писац узану кланца између Симитријева и Герова, па додаје: »чрез тыя тѣсныя пути попъ Тимоѳей суботичкій изгубилъ свою малую ћурдію с коня, коы нашалъ Христофоръ Зуграфъ и за шпасъ сокрилъ на самару. Той же (т. ј. Тимотије) акій суровъ абіе началъ безчеловѣчно іаритися и непочтенними рѣчма зуграфа трактирати, за кое не мала конфузија между има сталася.«

Пошљедњега јула стигоше хаџије у варош Мелник, за коју путописац вели да је »превелика и пречудная.« Истиче велико мноштво становништва као и велики број цркава. У Мелнику посјетише наше хаџије митрополита Јоаникија, који их између осталога почасти црном кавом. Јеромонаху Силвестру пало је нарочито у очи како Мелничани слободно »и превелегіално уживают без всякакія досади и утѣсненія турскаго.« Путници су разгледали митрополијску цркву св. Николе те се изненадили што је изнутра тако слабо украшена и јако мрачна. Та спромаштина падала је тим јаче у очи, што су приватне куће назидане ванредно укусно и раскошно, те није чудо што писац с болом у души истиче: »домови греческія

аки нѣкія царскія палати украшенія извнѣ и внутръ а церквы святыя никако познатися могутъ докуд кто не покажетъ нам то е тая церковъ.«

2. августа кренуше се хаџије из Мелника, те оставивши на источној страни град Серез, о којему писац врло мало говори, стигоше у Солун 4. августа.

Солун са својом луком и живим трговачким саобраћајем, мјешавином становништва, и великим бројем богомоља и остацима из класичне старине учинио је доста снажан утисак на нашега путописца, који опис Солуна овако отпочиње: »Солунъ градъ превеликій, фортеція старая едино — стѣнная, обаче крѣпкая. Мѣсто купеческое изрядное и многонародное; пристанище корабленное предивное. Кораби отъ различных стран и мѣстъ с' различном негоціом приходятъ.«

Чим се мало одморише од пута, пођоше путници у цркву св. великомученика Мине, да се ондје прикажу протосинђелу Јеремији Синаићу. Не нашавши га дома, разгледаше цркву и измјерише, те се након тога на кајику одвезоше у француску галију, гдје им »капитанъ от галіе послужи по чашу вина кисела.«

Сутра дан 25. авг. приспјела бјеше у Солунско пристаниште једна мљетачка галија, а 6. авг. отидоше хаџије у друштву са Жефаровићем на галију, »гдѣ любезно нас дочекаше благословени Далмаціани. Господинъ капитанъ Јаковъ љубезно позвалъ насъ у свою особитую камарю и тамо изрядним скопелскимъ виномъ насъ почастилъ и едну лѣшу лубеницу за конфектъ насѣклъ, и задоволно с нами разговарался.« Још истог дана разгледаше наши путници у друштву са Жефаровићем знаменитост Солунску, цркву св. Димитрија, заштитника градског, па одатле отидоше у цркву Покрова Пресвете Богородице, гдје им нарочиту пажњу привуче љековита вода у подруму цркве. За тијем обиђоше цркву цара Константина и Јелене, цркву св. Атанасија и цркву св. Софије, коју Турци претворише у џамију. 8. августа бјеху путници на ручку код протосинђела Јеремије Синајскога, а тога истога дана стиже и новопостављени митрополит солунски, за кога путописац вели да веома личи на славонског епископа Софронија Јовановића. Под 10. авг. описао је писац читав церемоніјел са којим се нови митрополит враћао до солунског паше, а под 11. описао је свечано богослужење у саборној цркви, које га у главном није задовољило, што се види из овијех ријечи: »Господинъ архіепископъ доста обично и благочинно служитъ, а прочи мятутся по церкви аки Милашинъ по воденици.«

14. августа погодише путници са капетаном једне напуљске галије да их вози до Јафе, плативши сваки за пут по 20 гроша.

19. августа разгледаше они у друштву са Жефаровићем још један пут цркву св. Димитрија а 20. отидоше енглеском конзулу да им ради веће сигурности потврди путни лист, што им овај сутра дан и учини, давши им том приликом по чашу доброга скопскога вина.

25. августа укрцаше се наши путници у галију, но не могаху отпловити још тога дана, пошто капетан галије бјеше на забави код напуљскога конзула. Сутра дан 26. авг. развезеше морнари једра, те кренуше са хаџијама пут Свете земље.

Опис пута на мору одликује се већом живошћу, пуноћом и занимљивошћу. Писац не само да појединости сухо не набраја, него нам који пут пружа живу слику свога душевнога расположаја. Неки пут избија на површину и хумор што приказ само зачињава.

Ванредно је живо описао Силвестар буру на мору, када 1. септембра напловише на отворену пучину, оставивши Атонску гору. »Олѣ нещастія нашего, воста велїя бура въ мори, олѣ презѣлнаго страха и ужаснаго слышанія. Мармери, (лађари) начаша ужасно викати и дважди покушашася савити платна и не возмогоша от силнаго морскаго волненія. Корабъ превращается, вѣтрила превалются. Страшно лупаніе и ужасный звукъ! Нас всѣх затвориша у срѣднему кату аки во гробѣ. Тоя нощи таковій страхъ и трепетъ да уже и жити вящше не надѣяхомся и мнихомъ да той корабъ гробъ намъ будетъ. О тяшкаго вопла и плача неутѣшнаго! И паки мармери покушашеся и помощію Божіею скупише вѣтрила, точ'ю малое платно оставиша, и вдавшеся волнамъ морскимъ.«

С великом муком доспјеше наши путници 10. септембра до узине дарданелске, одакле су у то вријеме излијетале гусарске барке, нападајући на трговачке бродове. Спустивши се према југу, минуше поред старе Троје, што писац нарочито истиче. Но путовање је слабо одмицало напријед, јер је сваки час овладала »бонаца« која је сметала даљему напретку. 6. октобра премјестише се путници из напуљске галије у мљетачку те стигоше у Јафу 9. октобра, путујући по мору 45 дана. 14. октобра напокон стигоше наше хаџије у Јерусалим у друштву са 800 осталих поклоника, путујући тако у Свету земљу пуна три мјесеца дана.

Други и опсежнији дио путописа садржи опис Свете земље до у најмање детаље. Нашега побожнога писца прожима топло осјећање побожности ходећи кроз оне крајеве, гдје се одигравали призори из живота Спасова. Водећи марљиво биљешке и описујући храмове и светиње Свете земље показао је јеромонах Силвестар лијепо познавање Светога писма, а сјем тога опажа се код њега и и прилична способност да маркира заносно шаренило далекога Истока. Од особита је интереса Силвестров опис обреда и богослужења страсне и свијетле нећеље.

Далеко би одвело када бисмо детаљније износили садржину овога дијела путописа. За оцјену оригиналности Силвестрова описа Свете земље ваљало би проучити стране савремене путописе, те би се могло видјети колико вриједи овај рад Силвестров. Но ја бих на први поглед рекао да је Силвестар, пишући опис Свете земље, слабо имао каквих помоћних средстава, него се поглавито наслањао на своје биљешке и на своје знање Светога Писма.

Споменућу јоште да Силвестар није довршио овај путопис, те се не може знати када су и да ли се наше хаџије сретно врнули дома. Када буде довршен »Опис српских фрушкогорских манастира 1753. год.« впреч. протојереја Д. Руварца, може бити да ће се наћи каквих података о нашим путницима у опису манастира Раковца*).

Р—ћ.

*) Добротом впреч. г. проте Д. Руварца добисмо ове податке о овим хаџијама: *Хаџи Силвестар Поповић* јеромонах, родио се у Араду око год. 1700. Учио се код проте Петра у Араду и неко вријеме био свећеником арадским. Рукоположен је за ђакона 23. априла 1718. год од Арадског епископа Јоаникија, а истим и запопљен исте године. — *Хаџи Јоасаф Радуловић* родио се у Угро-Влашкој у Бредичу око 1714. године. Учио се у Римнику, а закалуђерио се у Раковцу 23. априла 1733. Зађаконио се 3. маја у Беочину митрополитом Вићентијем Јовановићем. Год. 1733. 16. августа запопљен је епископом хорватским Симеоном Филиповићем у Раковцу. — *Силвестар* је постављен године 1753. за намјесника, а *Јоасаф* за типикара и магистера. *Јоаникије* намјесник, монах, умро је 1750. године марта 7. у Раковцу. —

Из „Описа манастира Раковца 1753. године". *Пр. Ур.*

Књижевне оцјене и прикази.

Историја српске књижевности Према наставном плану за средње школе саставио *Јован Грчић*. Потпором високог кр. угарског министарства богочасти и јавне наставе. У Новом Саду. Српска штампарија Браће М. Поповића. 1903. 8° XI. † 290 † 1 л. Цијена 4 круне.

У нашим школама и у нашим интелигентним круговима осјећа се већ одавна потреба за добром историјом књижевности, пошто је Новаковићева књига постала одвећ ријетка, а уз то и приличво застарјела. Новији покушаји (Симићеве лекције из историје српске књижевности и Бошковићева Писма из историје српске књижевности) нијесу такођер могли задовољити, пошто се у њима није генетичким путем приказао душеван развој српскога народа, а још мање је показана тијесна веза између књижевника и народне средине, из које су исти књижевници поникли. Што је ову задаћу тешко извести разлог је тај, да је у нас врло мало добрих појединих расправа, које би у детаљима приказивале, тумачиле и оцењивале поједине књижевне радинке, или покушале расвијетлити поједине књижевне епохе. Без таквијех добрих монографија још ћемо дуго нагледати добру историју књижевности. То је узрок да и Грчићева књига не може задовољити. Док су раније историје књижевности радили и састављали људи стручњаци, ову је радио човјек нестручњак, те је сасма и природно, да су грјешке, поред споменутих незгода при писању литерарне историје, још крупније, још замашније и стога, што писац није умио да савлада градиво, које му је на расположењу стајало.

Нас на овоме мјесту поглавито занима најстарији период и стара српска књижевност, која је, као што је познато, више богословског карактера, те подједно и обрада црквене литературе.

Примивши хришћанство од стране Византије, те знамените представнице средњевјековне културе, природно је било, да су нам од ње са доласком црквених и богослужбених књига, заслугом св. апостола Ћирила и Метода, почеле струјати и остале културне струје. На првом је мјесту јака тежња за монашким животом, која је током X. и XI. вијека одузела Византији најбоље снаге и упутила их на усамљено богоугодно живљење. Света Гора у то вријеме постаје духовни културни центар тадашње источне империје, а утјецај тога центра на брзо се поче опажати и на сусједним словенским племенима: Србима и Бугарима. Са заснивањем самосталне српске државе под Стеваном Немањом опажа се тежња за стварањем српскога центра у тадашњем духовном сједишту Св. Гори. Настојањем Немање и св. Саве заснива се на Атону манастир Хиландар, а на Хиландара отпочиње са св. Савом књижеван рад, по узору тадашњих византијских књижевних производа. Наша Житија, љетописи краћи и опширнији само су имитација византијских продуката, јер се карактерне особине овијех наших средњевјековних продуката поклапају са особинама византијских. Оно истина да је у Византији током средњега вијека било књижевних продуката небогословске садржине, али ту врсту литературе нијесу његовали византијски монаси, па се зато с том врстом књижевности и не сретамо у нас, пошто књижевни радници у нас бјеху махом монаси, који се угледаху на византијске монахе. —

При оцјени наших средњевјековних продуката ваља дакле имати свагда на уму овај снажни утјецај Византије на нас, јер се без тога не могу добро

схватити наши средњевјековни писци. Но писац горе споменуте књиге није имао спреме, да с те стране приступи проучавању наше старе литературе. Он по правилу набраја старе наше писце (Св. Саву, Ст. Првовјенчанога, Доментијана, Теодосија, архиепископа Данила, Цамблака, Константина философа, Пајсија) и њихова дјела, не упуштајући се нигдје у оцјену писаца, те њихових производа. Стога је тај одјељак веома слаб и без икаква живота.

Показао је даље писац велико незнање и ондје, гдје казује о нашим љетописима и законодавној радњи (Душанов Законик), која је такођер — већим дијелом — постала под утјецајем византијског законодавства.

Такође је врло слабо, управо никако, обрађена и чисто црквена литература, коју је писац изнио на цигло двије странице (223—224) и не спомињући најновије радње ове врсте књижевности. А и што је на те двије странице изнесено и то је прилично нетачно и без икакве системе.

Напоменусмо већ, да одјељак о нашој старој литератури није никако задовољавајући, а то поглавито стога, што се писац није трудио да упозна византијску подлогу, на којој је заснован наш стари књижевни период. Да је писац био у стању испунити ову задаћу много би му разумљивији био тај период, те би поред студије тијех производа — које уосталом буди речено није самостално проучавао — могао дати приближно вјерну слику тога књижевнога рада.

И остали периоди наше књижевности нијесу тачно у овој књизи приказани, но детаљно доказивање ове наше тврдње не спада у оквир овога листа.

Синђел Иларион.

Промјена земље поглавара у Босни и Херцеговини.

Његова Преузвишеност поглавар земље, генерал коњице, заповједни генерал и заповједник 15. збора госп. барон *Ангел* послије 63. годишњег у рату и миру проведеног службовања на сопствену молбу стављен је у трајно стање мира. Њег. Преузвишеност барон *Ангел* отпутовао је коначно прошле седмице из Сарајева у монархију.

Нови поглавар земље. За наљедника Њег. Преузвишености барона *Ангела*, корпусног команданта и заповједајућег генерала, поглавара Босне и Херцеговине — именован је Преузвишени госп. флцгм. *Ев. барон Албори*, командант I. корпуса у Кракову.

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Св. исповијед и причест. У очи празника св. Ваведенија у четвртак приступили су св. тајни исповиједи професори-свјетовњаци, те питомци српско-православног богословског училишта у *Рељеву*, а такођер и српско-православни ученици

и ученице средњих и нижих школа у Сарајеву. На сам дан св. Ваведенија приступили су исти ученици са својим наставницима св. тајни причешћа. У *Рељеву* је св. тајне исповиједи и причести обавио парох сарајевски преч. г. *Јован Ђокић*, а са осталим ученицима у *Сарајеву* њихови *вјероучитељи*.

Освећење српске школе у Санском Мосту. Српско-православна црквено-школска опћина у Санском Мосту, уз припомоћ српског народа, сазидала је лијепу зграду за своју српску школу. Свечано освећење исте извршено је на Петковицу 14. октобра уз судјеловање српског пјевачког друштва »Побратимства« из С. Моста и »Виле« из Приједора. Освећењу је судјеловало и Њег. Високопреосвећенство Митрополит бањалучко-бихаћки госп. *Евгеније*. У вече је била свечана забава са одабраним програмом.

У Митрополији Карловачкој.

Одликован. Наш вриједни сарадник преч. госп. *Александар Живановић*, професор-катихета на гимнасији у Осијеку, у Славонији, одликован је од Његове Светости српског патријарха госп. *Георгија црвеним појасем*. Радујемо се од свег срца овом заслуженом одликовању и честитамо г. Живановићу најсрдачније са топлом жељом, да га ускоро видимо за његов марљив и одличан рад на богословској књижевности и већим црквеним одличијем унапријеђена.

Стогодишњи помен Димитрију Анастасијевићу Сабову. 1./14. новембра т. г. прослављен је у Ср. Карловцима на свечан начин стогодишњи помен оснивачу српске велике гимнасије карловачке — Димитрију Анастасијевићу Сабову. Тога дана одржан је свечан парастос у саборној цркви карловачкој, на ком је говорио професор-катихета Маширевић. На гробу неумрлога добротвора држао је значајан говор о моралној и културној важности задужбине Сабовљеве директор гимнасије В. Вујић, а потом је говорио још и ректор богословије прота Јован Вучковић. Тога дана послије подне одржана је и свечана сједница у дворници гимнасијској, на којој су у спомен великога добротвора пјеване одабране пјесме и држани сходни говори. Нека је слава великом и неумрлом добротвору српске школе и просвјете!

У Далмацији.

Љубишина слава у Будви. 11./24. новембра т. г. прослављена је у Будви на свечан начин двадесетпетгодишњица смрти српског књижевника Стевана Митрова Љубише. Том прилигом одржан је парастос и говор, а у вече тога дана у дворани српске читаонице свечан спомен у говору, пјесми и приказу. Чист приход намијењен је фонду за градњу »Дома Стевана Митрова Љубише«.

У Русији.

Покушај за зближење епископалне цркве са православном. Један од представника американске епископалне цркве, епископ Фондилакски Ч. Ч. Графтон, у пратњи свога ђакона Феја и Биркбека, посјетио је прошлога мјесеца Русију и Петроград. Овај симпатични старац, који је још од младих година расположен према нашој православној цркви, предузео је овај тешки и далеки пут, да би се

лично међу православнијем народом и у православној земљи обавијестио о уређењу и науци православне цркве. Уваженi старина није дошао у Русију као путник само и по својој личној жељи, него је он дошао као члан нарочитог комитета за међуцрквене односе, који је комитет заснован у америчанској епископалној цркви, а циљељ је његова доласка, да покрене питање о узајамном односу православне и америчанске цркве, како би се дошније подигло питање о зближењу, а може бити и о потпуном јединству црквеном.

Прије свог доласка епископ Графтон послао је петроградском митрополиту високопреосвећеном госп. Антонију писмо, у коме, у кратким потезима, износи особине америчанске цркве, приложивши уз то и неколико књига богословског садржаја, у којима се мање или више потанко налаже сувремено стање и учење те цркве. Сада пак, лично предао је митрополиту формалну грамату од свога првенствујућег епископа и писмо, којим га председник комитета за међуцрквене односе препоручује. Осим тога, он је лично предао митрополиту и једну своју записку, у којој подробније него прије развија своје погледе на узајамне односе ове двије цркве. На ту записку митрополит је забиљежио ову резолуцију: »Молим преосвештеног ректора Академије, да нареди, да се ова записка штампа у »Црквеном Вјеснику,« како би се тијем обратила пажња нашијех научењака — богослова на нанесене у њој тачке.«

Таквијем начином ова ствар већ је тијем добила опште црквени карактер. Ректор Академије, епископ Сергије, извршујући митрополитов налог и пишући о томе, узвикује: »у добри час«! па наставља даље: »Разумије се, не треба маштати о томе, да ће се Америка тако лако и тако брзо у вјерском погледу препородити и с нама ујединити. О лакоћи тога не помишља ни високопоштовани Графтон. Сувише смо много живјели одвојено, да би се могли тако брзо међусобно разумјети... Али пријатељи тога уједињења наћи ће велики успјех и у томе, ако ми заједнички ујаснимо себи, на каквом би темељу то уједињење могуће било. Биће времена, ојачаће васељенски дух у њедрима америчанске цркве и побједити све друге струје у њој, а тада ће и пут на исток бити за њу неопходан. Према томе, неће бити сувише ни оне мрвице труда, што их сваки од нас поднесе са своје стране око спремања тога пута«.

Поштовани америчански гости били су најсимпатичније дочекани у свим круговима, како у Петрограду, тако и у Москви. Али најсвечанији дочек био им је приређен у Петроградској Духовној Академији.

8. октобра америчански су гости отпутовали, очарани дочеком и однесавши најљепше успомене из Русије.

Читула.

15./28. новембра о. г. у суботу, у 5½ сати послије подне након дужег и тешког боловања преминуо је у мостарској општинској болници **Христифор Милутиновић**, *настојатељ манастира Житомисличка* у 60-ој години живота а 40-ој свештено-монашке службе.

Покојник је пренијет у недјељу 16. новембра по подне у спроводу испраћен од многих пријатеља — одличних грађана на мостарску жељезничку станицу, а одатле жељезницом у манастир Житомислић, гдје је на катафалк смјештен у манцркви. Народ је за вријеме помена затомице приступао покојнику, да задњи пут цјелива десницу свога многозаслужнога пастира. Покојника допратише до манастира 8 свештеника и један ђакон, а одало му је ту посљедњу почаст и Њ. Високопреосвештенство г. Митрополит Петар Зимоњић.

Свечано опијело свршено је над покојником сјутра дан у понедјељак 17. новембра прије подне, послије јутрења и св. литургије. Високопреосв. Митрополиту господину Петру асистирало је 12 свештеника и 1 ђакон и то: из Мостара: П. Поповић, конс. савј., Т. Говедарица, конс савј., Ј. Протић, гимназ. катихета, С. Симић, надзиратељ, Ј. Муцовић, свештеник, Вл. Гвозденовић, парох раштански и Р. Сировина, ђакон; из манастира Завале Х. Михаиловић, игуман и Н. Вуиновић, намјесник; из Благаја Ник. Којо, парох; из Бијелог поља Ст. Шиниковић, парох; из Габеле В. Медан, парох и из ман. Житомислића П. Мулина јеромонах. Осим ових ради погреба на станицу Житомислић у понедјељак до подне дошли су још жељезницом: Љ. Влачић, прота из Метковића, Г. Јовановић, игуман, Хр. Крстић, јеромонах из ман. Дужи и Р. Стојановић, срп. учитељ из ман. Завале, али због надошле ријеке они се не могоше превести лађом у манастир, да учествују при опијелу и сахрани, већ продужише пут до Мостара. По свршеном опијелу опроштајну бесједу у цркви држао је вирсп. игуман Хр. Михаиловић, у којој је дирљиво, и лијепо изнио врлине и заслуге покојника кроз 40 година узорне службе његове, због које ће га српски народ из околине житомисличке вјечито благосиљати. Говорник је рекао, између осталог, да је покојник био један од *најбољих, најспремнијих, најзаслужнијих и најпопуларнијих* свештеника у Херцеговини, те се њиме свештенство мирског и монашког чина поносило а народ га је као оца безгранично волио, љубио и слушао...

Око 1 сахат по подне покојник је пренијет на гробље »Горицу«, више ман. порте, гдје је под старим великим дубом сахрањен.

*

Пок. Христифор Милутиновић (по крштењу Ристо) родио се 15. октобра 1844. год. у селу Ошанићима код Стоца, у Херцеговини. Основну школу свршио је у Стоцу, а свештено-монашку у ман. Житомислићу. 8. фебруара 1864. замонашио га настојатељ житомислички архим. Серафим Перовић. Митрополит Прокопије рукоположи га за јерођакона 21. новембра 1864. у ман. Житомислићу а за пресвитера 1. јануара 1865. у мостарској цркви. Служио је: у ман. Житомислићу г. 1865.; у Жупањцу, 1866. и 1867. год.; у ман. Житомислићу (опет) 1867.—1875., у ово вријеме био је привр. управитељ манастира од 1870.—1875., кад је у заточењу у Африци чамио настојатељ архим. Серафим; од 1875.—1878. учествовао је у народном устанку са млађим братом Ђуром; од 1878.—1880. служио је трећи пут) у ман. Житомислићу; од 1880.—1883. у Љубушком; од 1883. до смрти (четврти пут) у ман. Житомислићу. Год. 1889. блаженопок. Митрополит Серафим пудио му је игуманство и управу у чувеном манастиру Дужима код Требиња, али се он на том захвалио, јер бијаше тврдо одлучио, да умре у свом постригу, за који је највише радио и патио.

По смрти архимандрита Симеона Тодоровића, 15. септембра 1902. године постављен је за настојатеља ман. Житомислића и у том својству и смрт га је

нашла. Шта може мудра, вриједна и поштена управа учинити види се по оном, што је у манастиру урађено за 14 мјесеци, а колико би тек урадио, да је дуже управљао! — Њему се највише има захвалити, што се српско-православна осн. школа на Тријебњу крај све сиромаштине околних сељана од год. 1883. још и данас држи. Такође је његова највиша заслуга, што се у ман. парохији »Благају« г. 1893. и 1894. подигла красна и велика црква, којој по селима у Херцеговини нема равне. Но, највише је радио и привриједио за манастир Житомислић и тамошњу српску школу, а труд његов са похвалом спомињу сви српски и страни писци, који су од г. 1864. до данас ман. Житомислић и његове старине описивали. Он им је и давао највише грађе и података за описе, јер је он из прошлости манастира знао много и лијепо причати. Био је врло даровит, бистар и начитан, а највише су га занимале ствари историјске и археолошке. Кад би из ове струке говорио, милина га је било слушати. Са скромности своје није се никад истицао у јавности, али је пажљиво пратио све важније појаве у Српству и сваку је корисну установу српску по могућности радо помагао и у народу ширио. У раду је био савјестан, тачан и истрајан а у понашању смирен, побожан и достојанствен, да за примјер свештенству може бити.

Лака му земља и вјечан спомен у народу српском, за који је 40 година неуморно радио! Бог да му душу прости!

1./14. новембра о. г. у ман. Завали преселио се у вјечност јеромонах *Теофан Рудан*, администратор парохије Горњег Храсна, у столачком протопопијату.

Покојник је рођен у Бањчићима 1870. Замонашен је у манастиру Завали 1. децембра 1891. Рукоположен је у Мостару 6. и 8. децембра 1891. и додијељен братству ман. Завале. Од 1. јануара 1896. до 30. маја 1898. био је привр. управитељ у ман. Завали; од 30. маја 1898. до смрти служио је на парохији у Г. Храсну. Његовим трудом и заузимањем подигнуте су врло лијепе цркве на Мишљену и у Г. Храсну. У послу је био реван и одважан а у понашању добар са чега је у народу био омиљен.

Сахрањен је уз велико саучешће братва ман. Завале и околних свештеника и народа, 2. новембра о. г. на манастирском гробљу у Завали. Бог му души дао рајско насеље, и вјечан му спомен међу нама!

Званични огласи.

Српско православна митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

2—3.

Едикт.

Позива се овијем Томица удата Јагарац рођ. Грумић из Ножићког, котар Прњавор, сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Остоја Јагарац из Ножићког, налазећи се привремено у Креки, котар Доња Тузла, поднио код овог духовног суда брачноразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта

у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с' њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијалне сједнице.

У Бањалуци, 25. октобра (7. новембра) 1903.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 286./I. 1—3.

Едикт.

Позива се Марица рођ. Јовановић-Миндеровић, супруга Михаила Ђурића из Гацка, сада непознатог боравишта, да се иста Марица у року од два мјесеца дана, од дана првог извршења овог позива у овом листу, пријави овој Консисторији као Духовном Суду било лично било да опуномоћи кога да је заступи у бракоразводној тужби, коју је подигао код ове Консисторије као Духовног Суда против ње супруг јој Михаило Ђурић из Гацка.

Ако се Марица рођ. Јовановић-Миндеровић не пријави у горе-означеном року овој Консисторији као Духовном Суду било лично било преко опуномоћеног заступника, поставиће јој се од стране ове Консисторије као Духовног Суда службени заступник, с којим ће се заметнута бракоразводна парница расправити по већ прикупљеним подацима и по овима донијети одлука.

Из консисторијске сједнице.

У Мостару, 2. новембра 1903.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 771./I. 1—3.

Едикт.

Позива се Риста рођ. Марковић, супруга Пера Максимовића, пекара из Фоче, сада непознатог боравишта, да се иста Риста у року од 6 седмица дана, од дана првог извршења овог позива у овом листу, пријави овој Консисторији као Духовном Суду било лично, било да опуномоћи кога, да је заступи у бракоразводној тужби, коју је по-

дигао код ове Конзисторије као Духовног Суда против ње супруг јој Перо Максимовић.

Ако се Ристa Максимовић рођ. Марковић не пријави у горе-означеном року овој Конзисторији као Духовном Суду било лично, било преко опуномоћеног заступника, поставиће јој се од стране ове Конзисторије као Духовног Суда службени заступник, с којим ће се заметнута брачноразводна парница расправити по већ прикупљеним податцима и по овима донијети одлука.

Из конзисторијске сједнице.

У Мостару, 2. новембра 1903.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

1—3.

Едикт.

Позива се овијем Дане Пилиповић из Боричевца, сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Милка Пилиповић рођ. Новаковић из Попине, поднијела код овог духовног суда брачноразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијалне сједнице.

У Бањалуци, 30. октобра (12. нов.) 1903.

Исправак. У чланку »Непознати српски путопис у свету земљу из прве половине XVIII. вијека« у бр. 21. на стр. 328. 6 ред од горе треба да стоји мјесто *колима — коњима.*

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 15. децембра 1903. Бр. 23.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ
АРХИЈЕРЕЈИ.

УРЕДНИК: синђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

Ориси.

Изреке слова Божјега, које расположу к покајању.

(Наставак.)

Устани ти који спаваш и васкрсни из мртвијех, и обасјаће те Христос (Еф. 5, 14).

Овдје је ријеч о таком моралном стању, чијом је сликом сан, и уз то дубоки, мртви (летаргички) сан, тако, да пробуђење од сна јест као васкрсење из мртвих: *устани ти који спаваш, и васкрсни из мртвијех.* Таково наиме и јест стање духовне несвјестице. Онај, који се налази у том жалосном стању, духовни поспанац, налик је на онога, који спава мртвим сном. Он не види и не чује, што се око њега догађа; њега могу покрасти, а да не опази крадљивца, — може изгорјети, а да не чује шума лижућега пламена и треска падајућих стијена, — може бити и убијен, а да се ни најмање не противи убојици. Исто тако и онај, који духовно спава, може лако постати пљеном старога човјекоубојице ђавола и пићом огња пакленога. Он не чује гласа савјести, њеногa изобличења и савјета; он се не осврће на ријеч Божју, која као да није за њега писана, као да се не односе на њега садржане у њој напомене о покајању, о Спаситељу и о спасењу; он се не осврће на савјете и поуке пастира црквених и у опће оних особа, које му добро желе. Види он око себе примјере истините побожности и врлине, — и гледајући не види и не осјећа потребе да им подражава. — Онај, који мртво спава, непомичан је, као дрво, као камен. Њему је сличан и онај, који духовно спава: њега не презају ни милости ни дуготрпљивост Божја према њему, ни биједе ни напасти, које се шаљу

одозго, да се опамети, ни страх од суда Божјега за гробом. — Пробуди се, спавајућа душо, збаци са себе камен духовног мртвила, васкрсни из мртвих! Сјети се, како је зло твоје стање. Ослободи Боже, да те смрт затекне у томе стању, да пређеш у вјечност, не пробудивши се од сна грјеховнога. Гдје ћеш се тада осјетити? Из таме грјеховне пријећи ћеш у таму паклену. Пробуди у себи страх од те опасности и похити да се пробудиш, као што се буде од дубоког сна они, који нешто страшно сањају. — *И обасја ће те Христос.* Свјетлост Христове благодати освјетљује свакога грјешника, исто тако, као што сунце свијетли свима, добрима и злима. Зраке благодати Христове, која призива к покајању тајним савјетима, дотичу се и тебе, душо, која си погружена у сан духовнога мртвила. Милостиви Господ, који излијева и на тебе своју свјетлост, очекује, не ћеш ли ти отворити очи своје да примиш ту свјетлост. Немој да те дуго чека, не исцрпљуј Његове дуготрпљивости, похити да се одазовеш на позив благодати, похити да откријеш твоје умне очи, — *и обасјаће те Христос* тако, да ћеш осјетити неисказану радост, сличну оној, какову осјећају људи који се тргну из страшног снијевања: отворивши очи и угледавши свјетлост дана, они се увјеравају да је оно била само сјенка, што их је тако страшно уплашило у сну и говоре: слава Богу, — то је био сан, а не јава. Свјетлост дана разагнала је њихов немир, и њихова душа осјетила је утјеху. Произведи и ти, спавајућа душо, у себи слични немир; представи си, да си пала у таму најкрајњу, која грози свакоме безбрижноме грјешнику, и захвали Богу, што ти пружа могућност, да избјегнеш ту опасност само представом исте. Што је живља та представа, тијем ће се угодније убиједити, да она још није наступила, да се може отклонити покајањем и животом, својственим синовима свијета.

Срце је пријеварно више свега и опако, ко ће га познати? Ја Господ испитујем срца и искушавам бубреге, да бих дао свакоме према путовима његовијем (Јер. 17, 9 и 10).

Не дуго прије вавилонскога ропства бјеше јудејским царем безбожни Јоаким, син побожнога Јосије. Јудеја је већ била у власти халдејскога цара и плаћала му је данак. Желећи да се избави од те одвисности, Јоаким је тражио ослонца у помоћи људској мјесто тога, да је тражи од Господа Бога, од кога је отпао, — и, усупрот вољи Његовој, наумио је да ступи у преговоре са египатским царем, намјеравајући да му понуди своју услугу у борби с Халдејцима. Та намисао бјеше тајна, за коју је знао само Бог и Његов пророк. И ето

баш те тајне намисли има нарочито у виду Јеремија, кад, корећи због њих цара, пише: *срце је привјеварно више свега*, и по томе помисли срца нијесу доступне никоме до ли Богу. У самој ствари *ко од људи зна шта је у човјеку осим духа човјечјега који живи у њему* (1. Кор. 2, 11). Једноме могу бити позната само спољашња дјела и ријечи другога, али је тешко по њима судити о срцу човјекову. Тешко је знати, да ли човјек лаже или не. Често се у увјеравању о пријатељству скрива злоба и лукавство. Јуда је цјеливао Христа и тијем знаком пријатељства показао Га је непријатељима. Кад би срце људско било нама тако открито, као дјела, било би лако ухватити преступнике, не би биле потребне замршене и дуготрајне истраге да се сазна пријеступ за то, да се дозна ко је прав а ко крив. Једини Бог зна, што је коме на души и од његова свезнања и правосуђа не може се нико сакрити. *Ја сам Господ, који испитујем срца и бубреге, да дадем свакоме по заслузи.* Размишљај, грјешна душо, о овом свезнању и правосуђу Божјем и кад ти се укаже грјешно искушење, призови у помоћ страх Божји, страх при мисли о Богу, свједоку не само грјешних дјела, већ и сакривених тајних мисли, о Богу — праведном судији и наградодавцу, којега није могуће увриједити грјешним животом, и ако не из љубави према Богу, а оно у крајњем случају тај страх нека те задржи од грјешнога корака. Реци скупа с Јосифом мисао, која те искушава: *Како бих учинио тако грдно зло и Богу згријешио*, који све зна и најправеднији је? Размишљање о свезнању и правосуђу Божјем обвезно је за нас у свако вријеме, а особито у дане поста, у дане јачих подвига у борби с грјешним искушењима. У дане поста бивају та искушења силнија, него у друго вријеме. Тражи се не мало самообладање, не мале духовне опрезности, да се у ове свете дане можемо растати с грјешнима навикама, с грјешном расијаности и безбрижности, тако обилном у свагдањем животу. При томе сасвим неизбјежно пониче свијест о немоћи и безуспјешности у дјелу самопоправка, а отуда се рађа у души туга о свом грјешном животу, раздражљивост, роптање на људе, на самога Бога, на цркву с њеним строгим правилима, не ријетко и очајање, које обузме биједну душу тако, да је она готова да баци започете подвиге. Не падај, грјешна душо, под теретом тијех искушења, знај, да су она неизбјежна за свакога на томе путу, на који си ти ступила. Давно је рекао Премудри: *Ако отпочињеш радити Господу, спреми душу своју за искушење*, — искушење од свијета, од сопствене грјеховне природе а особито од освете ђаволске. Непријатељу нашему неугодно је, да грјешник, који је био дуго у његовој мрежи, најпослије измакне испод његове власти, и ево он настоји на сваки

начин да га одврати од побожних вјежбања. Не дај се у мреже његове, побјеђуј их сјећањем на свезнање и правосуђе Божје, подражавајући у томе војнику у боју. Војник је већ малаксао у боју с непријатељем, готов је да баци оружје и да се преда; но ево се јавља вођ. Његова назочност ободрава војника, он заборавља на свој умор, одушевљава се новим јунаштвом: он је обрадован тијем, што заповједник види његове подвиге, цијени његову пожртвовност и не ће га оставити без награде. На исти начин охрабри се и ти душо, која војујеш против грјешних искушења: не заборављај ни једног часа, да сам Христос, твој вођ на путу спасења, гледа на тебе с висине свете своје, пази на твоје усиљавање у борби с непријатељима спасења, готов је да ти помогне својом благодаћу и овјенча за твоју сталност и мужевност у тој борби. Увјерење духовнога војника, да се он труди пред лицем Исуса Христа, може охрабрити трудбеника, укријепити његове клонуле силе да продужи подвиг, и зато треба да је назочна у свако доба, нарочито у дане поста. — Сјећање на свезнање и правду Божју треба да је назочна и код исповиједи грјешника. Нека он сасвим искрено искаже све на исповиједи, не заборављајући, да исповијед приносе самому Господу, стојећи пред његовим судом. Та искреност нужна је не ради Господа, који све зна и који испитује срца и бубреге, већ за нас, као свједочба нашега искренога кајања и жеље да добије од Господа опроштење; нужна је исто тако за духовника, иначе он неће знати, да ли ће разријешити или не разријешити грјешника, и отешчано му је дати му духовни лијек, који одговара његовим духовним недузима. (Свршиће се).

Тумачење св. Писма.

Јеванђеље у Недјељу послије Божића.

— Матеј гл. II. ст. 13—23. -

— Mgr. **Григорїй Дьяченко.** —

Превео: **Јован Дим. Јовановић.**

(Рељево.)

(Наставак.)

Ирод са страхом и нестрпљењем очекиваше повратак мудраца, но узалуд. Они бијаху већ далеко од Јерусалима; и ево он се рјешава, да пошто по то погуби Христа.

Но анђео Господњи се благовремено у сну јавља Јосифу и вели му, да се удаљи од рђавога Ирода у Египат са И. Христом и Божјом Матером. »Востакъ поими отроча и матерь ёгѡ и бѣжи во Єгѵпетъ, и бѹди тамѡ дондѣжи рѣкѹ ти«, говори му анђео. Овдје се не вели *жену своју*, него *матер његову*, јер кад се рођење свршило

сумње је нестало и муж је био убијеђан, зато анђео отворено бесједи с Јосифом (св. Јов. Златоуст бесједа на ев. Мат. ч. I. стр. 147), а ријечју: *бјежи* — показује на то, да се од блиске опасности мора спасавати брзим бјегством. »Мјестом прибјежишта св. породице био је изабран Египат за то, што ова земља од давнина није била за Палестину туђа. *У* Египту се скривао Јеровоам, спасавајући свој живот (III. цар. XI. 40); а овамо се при првом разорењу Јерусалима удаљила мноштва Јудеја разног звања и узраста (IV. Цар. XXV., 26; ср. Јер. XLIII. 7). Ове особе се продужиле за вријеме Птоломејевића, који бјеху покровитељи дошљака, дајући им разна права и повластице и припуштајући их разним звањима, тако, да су Јудеји могли Египат сматрати својом другом отаџбином« (Wiener Bibl. Realw. Leipzig 1847. Band. I. Seite 33; Еванг. историја о Богъ Словѣ« Матвѣевского стр. 214 и 215).

Ст. 14. »Онъ жѣ востакъ, поатъ отроча и матерь егw нощїю, и ѿиди ко Єгѵптѹ.

А он устав узе дијете и матер његову ноћу и отиде у Египат.«

И ево, Јосиф, послушан вољи Божјој, спрема се ноћу у Египат — ноћу дијелом за то, што је дању на Истоку при тамошњој врућини било врло тешко путовати особито за дијете, које се недавно родило, дијелом за то, да би лакше избјегао гоњења (Толк. еванг. еп. Михаила кн. I. изд. 1897. Кіевъ стр. 41). Тако рано почиње страдати за нас наш Спаситељ. Тако га рано гоне! — Још је дијете — ушљед пакости Иродове је присиљен да бјежи из земље свога рођења у земљу туђу. Но зашто Господ и творац свију бјежи од гоњења презрене тварн? Зашто својим свемогућством не казни рђавога цара? Овђе се скрива тајна дубокога понижења И. Христова ради нашега спасења. Он је дошао не да казни злочинце но да спасе грјешнике. Узевши на себе човјечију природу узео је и све његове слабости осим грјеха. *У* стању свога понижења одбацио је употребу божанске власти и силе: зато га и видимо овђе, да се као обично дијете бјегством спасава од опасности, која му је пријетила. Осим тога боравак његов у Египту није остао бесплода, као што примјећује св. Златоуст. *У* овом предјелу, у коме је господовало сујевјерје и многобоштво више него у свима осталим крајевима земаљским, положио је он основ оној ријери и побожности, којом су касније засвјетлили велики Антоније, Макарије, Атанасије и друга безбројни свеитељи. Боравак превјечнога дјетета тамо било је јављање, да ће некад пустиње египатске постати прибјежиште многих пустињака, који су у тијелу проводили анђелски живот.

Ст. 15. »И бѣ тамы до сѹмрътїа Ирѡдова: да нсѣдѣтсѧ рєченное ѿ Господа пророкомъ глаголющимъ: ѿ Єгѵптѧ козскахъ сыны моего.

И би тамо до смрти Иродове: да се изврши што је Господ рекао преко пророка који говори: из Египта дозвах сина мога.«

Ријечи ове узете су из књиге пророка Осије и односе се, као што се види из свезе ријечи нарочито на извођење народа израиљског из Египта при Мојсеју, а сином Божјим назива се нарочито цио народ, Богом изабрани и ослобођени од ропства египатскога, као што је овим именом назван од самога Бога и пред извођењем његовим из Египта (Изл. IV., 22); на Христа се пак односе ове ријечи у смислу преносном, пошто је народ јеврејски, који је назван сином Божјим првородним по избрању своме из средине других народа за особити народ Божји, био праобраз истинитога првороднога и јединороднога сина Божја Господа И. Христа, а зато је и извођење његово из Египта било праобразом позивања И. Христа из

Египта. »Пророштва имају — говори Златоусти — међу осталим и то својство, да се много што шта, речено о њима (Јудејима), испунило и на другима. То исто треба рећи и у овом случају« (Толк. еванг. еп. Михаила кн. I. стр. 42).

Ст. 16. »Тогда Иродъ видѣвъ, ꙗкѡ поруганъ бысть ѿ волхѡвъ, разгнѣвасѧ ѕѣлѡ.«

Тада Ирод видјевши, да је преварен од мудраца разгњеви се врло.«

Мудраци, не вративши се Ироду разумије се нијесу мислили да му се подсмјехну, но Ирод је тако схватио, да су они њега исмијали не испунивши његов налог. Боље је пак рећи, да му се сам Бог подсмјехнуо преко мудраца. Као што се Фараону Бог подсмјехнуо преко Мојсија, — говори бл. Теофилакт, — тако се Ироду подсмјехнуо преко мудраца, јер су они обојица и Ирод и Фараон били дјетоубијце, — Фараон за то, што је убијао у Египту јеврејску мушку дјецу, а Ирод зато, што је побио дјецу витлејемску« (Благов. Өеофилакта Болг., ч. I. на свят. Маө. Казань 1875. стр. 74).

Ст. 16. »И пославъ изби всѧ дѣти сꙋщыѧ въ Виѳлеемѣ и во всѣхъ предѣлѣхъ ѥгѡ, ѿ двою лѣтꙋ и нижайше, по времени, ѥже извѣстиѡ испыта ѿ волхѡвъ.

И пославши поби сву дјецу у Витлејему и у свој његовој околини од двије године и ниже по времену, које је добро дознао од мудраца.«

Таково читање не садржи по нашем мишљењу оних мисли, које се садрже у грчком тексту. Израз: »од двије године и ниже, по времену...« наводи нас на мисао, да је Ирод заповједио, да се побију сва дјеца од двије године до најпошљедњега новорођенчета. Но кад би грчки текст заиста у себи садржавао ову мисао, то би у њему стајало не κατωτερω него κατωτατω. Κατωτέρω истина значи »ниже«, но ово његово значење не простире се до најзадњега дијела, до најпошљедњега; оно, што се налази ниже свега, што је најпошљедње, изразило би се грчки ријечју κατοτατω. Κατὰ τὸν χρόνον преведено је »по времену«. Израз доста неопредјељен; јер κατὰ τὸν χρόνον има врло опредјељен смисао; ово значи: »мјерећи по времену, или упоређујући са временом, управљајући се по времену, одговарајући времену.« Боље је тако и превести ове ријечи. Тада ће се цио стих читати овако: »Тада се Ирод, увидјев да су га мудраци исмијали, врло ражљути и посла, да се побију сва дјеца у Витлејему и у свој околини његовој од двије године и ниже одговарајући времену, кад се јавила звијезда на Истоку, о коме је најтачније сазнао од мудраца.« Мјесто ово даје нам пуно право, да претпоставимо, да су мудраци, на основу чијег је приповиједања и тумачења односно јављања им звијезде на истоку Ирод означио узраст смрти посјечене дјеце, дошли у Јерусалим, ако већ не пошље двије године, као што је претпостављао Ирод, то онда и свакако не одмах по рођењу Христову а то стога, што св. јеванђелист јасно говори, да је Ирод мјерио по времену јављања звијезде мудрацима, те да се по овом времену управљао. Но ево једно важно питање: да ли је јављање звијезде на истоку падало заједно са временом рођења Спасиљева, или је можда ово било много раније од рођења Христова? Одређен одговор на ово питање, разумије се, немогућ је. Једно је несумњиво, а то је, да су сами мудраци појмили јављање необичне звијезде, као показивање на већ рођенога необичнога човјека; иначе се не може протумачити њихово питање, које је одисало увјереношћу, »гдје је цар јудејски, који се родио«? Да, и Ироду би они саопћавајући о времену јављања звијезде, примјетили, да још не знају, да ли се родио будући необични цар или се има родити. Мало час протумачени стих показује,

да Ирод није побио само дјецу, што се родила, него је тада морао издати и налог, да се побију до извјесног времена и дјеца, која ће се родити.

Приговор, што је побудило Јосифа и Марију, да тако дуго остану у Витлејему, не може имати особито значење. Св. јев. Лука говори, да су отишли тамо због свеопћег пописа[1]). Таки попис није се могао у то вријеме брзо свршити тим прије, што по ријечима св. јеванђелиста осим савремених становника, бијаше обвезан, да се свако јави у свој родни град, па ма гђе он живио и тамо да се запише — ἀπογράφεσθαι. Прост запис, ма гдје и ма на чем то било, грчки се означавао ријечју: γραφή, а ријеч ἀπογραφή има у неколико друго значење, значење нацрта, списка, копије. Отуда закључак: свако се морао не само записати, но и узети копију са записом, у противном случају морао је поново ићи у свој родни град. Све је ово могло закаснити, особито у тадање вријеме, ток дјела. У осталом, ако се прва појава звијезде на истоку не стави на вријеме рођења, него на вријеме зачећа Спаситељева, то се двогодишњи рок боравка свете породице у Витлејему скраћује на девет мјесеци, а да је прва појава њена заиста падала заједно у вријеме зачећа, а не рођења И. Христова, за таку претпоставку има неке основе. Почевши своју повјест о рођењу Христовом ријечима: »А рођење Исуса Христа било је овако«, т. ј. при овим приликама, св. јев. Матеј до појаве мудраца у Јерусалиму, одређује три особито важне околности: и то — зачеће

[1]) У садашње вријеме многи одричу ексистенцију овога пописа.

Против истинитости изданог налога о попису са стране Августове, позивају се у главном на то, што нико од тадашњих историчара не спомиње о овоме. Но примјери сличнога ћутања код старих историка о разним догађајима нијесу ријетки. У овом случају довољно је указати на то, да нико од историка онога времена тако исто не спомиње о предузетој од Јулија Цезара а од Августа довршеној „descriptio orbis", у чију пак истинитост нико не сумња. При овом особито не треба заборавити то, да је тај наиме дио историје Дијона Касија — најглавнијега извора за царевање Августово — 55. књига, која се управо међу осталим, тиче времена, које ми расматрамо, дошла до нас у опће само у одломцима, да и овај одломак тако наиме гдје се односи на год. 748.—750. има недостак. На тај начин овај тако названи „Argumentum ex silentiis" у самој ствари ништа не доказује. Снага овога доказа још се већма слаби шљедећим доказима. По свједочанству Тацитовом и Светонијевом, Тиверије је пошље смрти Августове, сагласно његовом завјештању, читао у сенату од њега састављен и његовом руком написан „кратак опис цијеле државе" — Breviarium totius imperii. Састављање овога описа почео је Август још 731 год.; и састављање његово било је могуће само у том случају, ако су имали при руци тачно знање о свима оним тачкама, чији је опис ушао у садржај breviariuma. А по овоме може ли се мислити, да није стојао у најближој свези и Августом издат налог о попису васељене с овим наиме дјелом, које га је као што се види врло јако занимало? Даље — Тертулијан спомиње, као о опћепознатом факту попис, који је за вријеме Августово у Јудеји обавио Сенције Сатурнин (Adversus Mac. IV. 19). А овај попис пада наиме на годину 744.—745. т. ј. дакле на вријеме не дуго до смрти Иродове. Слична пак извјешћа налазимо у Касијодора и Свида, који се у овом случају оснивају очевидно не само на ријечима Лучиним, него и на ријечима других извора нама сада непознатих. Осим свега овога има и других извјешћа, из којих се види, да је уопће ствар правилне и једнообразне подјеле и прикупљање пореза било једна од главних брига Августових тако, што је његов налог о попису, који јеванђелист спомиње, био очевидно један од многих мјера, предузетих у овом облику. Таком попису подлежала је и Јудеја за вријеме управљања њоме Иродом великим. Они, који одричу доставјерност више показаног извјешћа Лучинога тврде, да је Август могао издати заповијест о попису лица у римским провинцијама, које су стајале под управом својих краљева (reges socii). Но и она тврдња оснива се на савршено неправилном престављању дјела, особито у одношају према Риму била је врло релативна.

Познато је, да положај Иродов према римском императору није био бољи од положаја вазала па дакле и налог Августов о попису могао се простирати и на Јудеју (Жизнь И. Христа, Скворцова стр. 26).

Господње, његово рођење и путовање мудраца њему на поклоњење[1]). Знајући, да се звијезда јавила на истоку не један пут и сјетив се предања, да је било три мудраца и да су ови мудраци били не прости мудраци, но мудраци владари, мудраци — цареви, — (пс. LXXI. 10, 11; Исаија LX. 1—6) можемо оваку претпоставку на свега тога да изведемо: у дан зачећа Господња необична звијезда јавила се на истоку први пут и изазвала је код тамошњих мудраца жељу да јој дознају значење. Пошље девет мјесеци иста звијезда јавља се на другом мјесту истока и понова обраћа на себе пажњу тамошњих мудраца. И гле, они се скупљају у једном центруму, који се славио својим научним благом и разрјешују питање о значењу два јављања звијезде у смислу рођења неке необичне личности, пошто је јављање звијезде шљедовало пошље девет мјесеци једно за другим. Но они су морали ријешити још теже питање: ко је овај необични новорођени и гдје се он родио? На ријешење овога питања могли су посветити много времена и тешко да би га ријешили, да им се није поново показала иста звијезда и својим кретањем према западу показала им куд треба да иду. Тада се представници трију мјеста, у којима се јавила звијезда по њеном јављању, отправише на пут и по њеном управљању брзо опредјеліше, куда и каквом новорођеном цару треба да дођу, пошто они добро знађаху о необичном цару, кога Јудеји очекиваху. Ирод од своје стране тако исто није могао, сагласно онђем вјеровању Јевреја, одрицати могућност појаве у Јудеји необичнога цара и зато је одмах повјеровао у факат јављања на истоку његове звијезде; по објашњењу мудраца, а гледе значења првога и другога јављања звијезде на истоку, он је могао и не повјеровати, зато је и заповједио, да се побију сва дјеца, која су се родила у вријеме њеног (звијезде) јављања први и пошљедњи пут, пошто је појава њена пошљедња, трећи пут са цијелу, да управља мудрацима на њиховом путу већ био несумњиви знак, да се необични цар коме су они ишли да се поклоне, већ родио.

Да мудраци нијесу дошли у Јудеју брзо пошље рођења Месијина може се закључити и по неким другим упорећењима. Тако по јеван. Матеју мудраци су нашли Исуса и матер његову већ у кући — ἐν τῇ οἰκίᾳ; значи дакле, да се већ могла комотније смјестити у Витлејему. Истина под ријечју οἰκία може се раз-

[1]) У јеванђељу имамо двије главне тачке за одређење године рођења И. Христа.

а) Вријеме царевања Ирода, оца Архелајева. У јеванђељу Матејевом II. гл. 1 ст. и т. д. и јеван. Лучином гл. I. ст. 5. У ова два мјеста очевидно је једино то, да се Христос родио још у вријеме царевања оногa Ирода. Ирод пак називан „великим" по свједочанству Ј. Флавија, царевао је 37 година, наиме од 714. до 750. од основања Рима. Задње године је умро осам дана прије пасхе, наскоро послије помрачења месечева. Но пошто је ово помрачење мјесеца по астрономске рачунању било ноћу између 13. и 14. марта 750. год. од основања Рима, а јудејска пасха ове године је падала 12. априла, то је дакле и цар Ирод умро у почетку априла 750. год. од основања Рима, дакле бар четири године раније од наше ере.

б) Другу главну тачку за одређење године рођења И. Христа даје нам јеван. Лука II. 1—4 у причању о заповјеђеном народном попису царем Августом, услед чега су Марија и Јосиф дошли из Назарета у Витлејем, гдје се у то вријеме и родио И. Христос. Овај попис, називан едиктом Августовим 746. год. од основања Рима почео је у Јудеји у пошљедње године царевања Иродова. Потом је био кратко вријеме услед смрти Иродове задржан, а довршио се у оно вријеме, кад је Сиријом управљао Квирин. Услед овога пописа у Палестини догодио се народни устанак, а на чело незадовољеника стао је познати Тевда или Матеј. Ирод га је ухватио и живог спалио 12. марта 750. год. од основања Рима. Но пошто је овај попис почео нешто раније од овога времена, то се Христос дакле родио зими 749 —750. год. од основања Рима и бар раније од 12. марта 750. год. а ни на који начин не 754. год., као што је мислио Дионисије Мали.

умјети и кућа у општирном смислу т. ј. са свима принадлежностима, у оном смислу какав ми често придајемо нашој ријечи »двор«; но бар јеванђелист Матеј у овом посљедњем смислу употребљава већим дијелом ријеч οἶκος, а ријечи οἰκία придаје веће значење, значење обиталишта или простора за људе, собе (VIII. 6, 14; IX. 6, 7, 10, 28; X. 12). Јеванђелист Лука, говорећи о јављању анђела Господњег витлејемским пастирима и о поклоњењу њиховом дјетету Исусу, употребљава ријеч βρέφος (II. 12, 16) — одојче; а јеванђелист Матеј, говорећи о поклоњењу мудраца, употребљава ријеч παιδίον. Παιδίον као и παῖς значи: »дијете« но већим дијелом тако дијете, које почиње разумијевати, појмити, а у множини ријеч ова (παῖδες) означавала је не ријетко чак и таку дјецу, која су већ и сама имала дјеце: јер Грци као и ми употребљавали су израз: παῖδες παίδων; но исто тако као и ми никад нијесу употребљавали израз: παῖδες βρέφων. Ирод је заповједио побити »τοὺς παῖδας т. ј. дјецу, а не младенце.«

(Свршиће се.)

Пророк Агеј[1]).

Агеј (јеврејски *Хагај* — радосни, весели, свечани) је десети из броја, тако званих, малих пророка. Вријеме своје пророчке службе јасно одређује сам Агеј у својој књизи. То је друга година царевања Даријева, сина Истаспова, који се попео на престо персијски послије Камбиза, прејемника Кирова, а 15-та послије повратка Јудеја из ропства вавилонскога. О другим околностима свога живота пророк не говори ништа, али његово ћутање попуњују писци хришћански. По казивању Епифанија, Доротеја и Исидора, Агеј се родио у Вавилону и вратио се из ропства још у младим годинама; умро је у Јерусалиму и погребен је у свештеничким гробницама с великом почашћу, због чега се мисли, да је био из кољена Левијина.

Бог је позвао Агеја у пророчку службу, ушљед прекинутог зидања другога храма, да би ободрио малаксале Јудеје и побудио их, да доврше започети храм. Јудеји, повративши се из ропства, прије свега, на мјесту порушеног Соломоновог храма, почеше зидати нови храм ревносно и усрдно (1. Јездр. 3, 8—10). На несрећу у то дјело побожности умијешаше се Самарјани, доказујући своје сродство са Јудејима, те и они хтједоше у подизању храма учествовати. Јудеји, знајући из горког искуства, како би штетно за њих било опћење са разновјернима, одлучно одбише предлог Самарјана. Постиђени Самарјани трудише се свакојако, да сметају Јудејима, те својим протестима учиниште то, да су радње око храма при Артасастану (Камбизу) биле обустављене оружаном руком (1. Издр. 4, 5, 7). Јудеји, бојећи се да ће им се у њиховој побожној ревности сметати, управише сву своју дјелатност на друге предмете; занимаху се подизањем и украшавањем

[1]) Помен његов св. црква свршава 16. децембра.

сопствених домова, држећи, да још није дошло вријеме да се зида храм (Агеј 1, 2). Слична размишљања и угађања животним потребама које мало по мало ушљед неродице посташе све тегобније, охладњеше у њих пређашњу побожну ревност; постадоше сасма немарни према недовршеном храму чак и тада, када препрека посве нестаде и опасности са стране непријатеља минуше. Дом Божји остаде у развалинама не ушљед злобе иновјераца него ушљед немара самих поштовалаца Јеховиних. У то баш вријеме јавља се Агеј међу немарним Јудејима убјеђује их час изобличавањем и пријетњама, час опет обећањима на помоћ Божју, час навјешћавањем славе новог храма, да одмах приступе дограђивању и довршењу давно започетога, а недовршеног храма.

Књига пророка Агеја састоји се из четири пророчке ријечи: у првој из њих пророк обличава немар Јудеја за храм Божји; доказује, да је немар тај узрок недостатку и оскудици у свему, што трпе Јудеји; доказује да су отуда суше и глад, отуда сва дјела Јудеја немају никакве користи јер не чине оно, што би требало да чине (1, 1—11). У другој проповиједи пророк предсказује велику славу новога храма, за утјеху оних Јудеја, који запамтише још љепоту и величанственост храма Соломонова. (— 2, 1—10). У трећој ријечи својој пророк у име Божје побуђује ка усрдности у зидању храма; јер без срдачне усрдности к Богу и Његовом дому све њихове жртве и труди биће узалудни, све ће то бити нечисто пред Богом и непријатно Му (11—20). Четврта ријеч садржи обећање Божје о избору Зоровавеља и његова потомства (— 21—24).

Пророк Агеј, предсказујући будућу славу другога храма, предсказује међу осталим, да ће у овај храм доћи чаѧнїє ѧзыкѡвъ (2, 7), да ће у њему поставити Бог *мир*. У овом пророштву и древни јудејски тумачи и Оци црквени видјели су једнодушно пророштво о доласку Месије при остварењу другога храма. У истинитости овога мишљења убјеђује нас с једне стране сликање необичне славе другога храма. Познато је, да други храм и величанственошћу и богаством својим уступао је у многом храму, кога је подигао Соломон; па чим је онда он могао бити славнији од пошљедњега? Познато је такођер, да у другом храму не бјеше већ ни ковчега Завјета Господњега — видљивог знака свакидањег присуства Божјега, нити чудотворног жезла Аронова нити златнога суда с чудноватом маном, нити богописаних таблица Завјета, — недостатци, који су могли бити попуњени само изобиљем присуства Месијиног. С друге стране — сам назив необичног посјетиоца храма — чаѧнїє ѧзыкѡвъ, под којим свети писци Старог Завјета свагда

схваћаху Месију, даје разумјети, да пророк говори о овом божаственом лицу.

Вријеме испуњења овога пророштва давно је већ прошло, храм јерусалимски примао је не један пут под кров свој, непознатога Јудејима, у тијелу људском, Господа всѧческыхъ; стијене његове ориле су се много пута и из уста самога Миродавца, и из уста светих апостола благовијешћу мира, добивенога крсном смрћу Исуса Христа; но овај мир, кога не примише Јудеји, отпочинуо је на незнабошцима, који познадоше у Исусу Христу вијековима очекиванога Искупитеља свијета. Храм јудејски, као непотребни више споменик обећања Божјих, која су се већ на дјелу испунила, — разрушен је до темеља и својим рушевинама посвједочио је испуњење пророштва Агејова. Ушљед овога су Оци црквени јако поштовали баш овај доказ пророка Агеја о доласку Месије и вазда се њиме служили у борби са Јудејима.

По руском
Григорије А. Николић,
парох иришки.

О светковању недјеље.

— Јеванђеље Лучино XIV. 1—11. —

— По њемачком **Милан Поповић**, парох. —

(Приједор.)

Религиозно стање јудејског народа у вријеме Исуса Христа заиста нам показује, да религија као црквена установа, стоји у врло тијесној вези са религијом срца, али се замислити може од њега и одијељена, а жали Боже, налази се баш више пута као такова. Црквена служба јудејског народа достигла је била највиши сјај; религиозне церемоније свршавале су се тачно, а навике, обичаји и ријечи, које се убрајају у религију, имађаху жиг светости и непромјенљивости, али при томе, и дјелимице баш, с тога је унутрашња религија све више и више пропадала.

Баш та околност, што је држање спољашњег сматрано као главни предмет службе Божје, била је необично штетна за право дјелотворно Богопоштовање. Непромјењивост облика и навика произвела је бесмисленост. Јудеји су се држали уобичајеног и учили су на изуст, а при том нијесу ништа мислили нити осјећали; држали су се слова, а нијесу продирали у језгро и дух науке и нијесу то примјењивали на живот; занемаривали су шта више праве дужности, из тобожње умишљене религијозне ревности.

То уображење ишло је тако далеко, да се је — по нашем јеванђељу — могло посумњати, да ли се смије и строго религиозан Израилћанин занимати с лијечењем болесника у суботу; уображење, какво разуман човјек једва може да схвати, али се то даде растумачити из других тада још обичних заблуда. Служба Божја, каже се, предњачи служби човјечјој, али се није при том мислило, да једина достојна служба Божја, коју човјек може Богу учинити, да се једини достојни начин, на који га он може поштовати, састоји у томе, да се из поштовања према

Богу и поштовању према његовим законима трудимо, да све чинимо што признајемо као своју дужност, и дакле као вољу Божју, и да жртва, пјесма и молитва, и што се иначе назива службом Божјом, само у толико вриједности има, у колико се тиме потпомаже унутрашње богопоштовање, које се састоји у вјерном испуњавању дужности.

Исус је оповргао ону заблуду чак својим понашањем и уједно је показао у једном примјеру (Јеванђ. Лучино XIV. 1—11), како о томе већ довољно разјашњује и сам здрави разум.

На мјесто јудејске суботе код хришћана наступило је свечковање недјеље — и могло би се у истину рећи, да се овај дан, удаљен од јудејских заблуда, слави сходно циљу правог дјелотворног нравственог богопоштовања. На основу те и такве претпоставке ми имамо заиста разлога, да од срца благодаримо Богу за установљење свечковања недјеље, јер шта може и треба да нам буде недјеља? Она може и треба да нам буде: 1. дан одмора, 2. дан побожног смиривања духа, и управљања његовог на Бога.

Блага човјекољубива намјера била је основ оснивању јудејске суботе, као што се то види из 20. гл. друге књиге и 5. главе пете књиге Мојсијеве.

I. Субота је била одређена за цио народ, а нарочито за оне, који раде у служби, дјелимице у роиској служби других. С правом је тај човјекољубиви обзир пренешен и на хришћанску недјељу; и већ у том погледу, као дан одмора, недјеља је доброчинство за људе. Послије свршеног мучног дневног рада вјерни радешк престаје у вече радити, а послије шест дана настаје за њега дан одмора! Сасвим неупотребљене снаге — било душевне или тјелесне, смањују се и губе из недостатка у вјежбању; али и неумјерено напрезање уништава снаге.

Човјек треба да дјелује по спази моћи и прилика и треба да од своје стране доприносе срећи свијета; за то га је створио Створитељ, за то му је дао тако многоструке снаге, за то га је поставио у свезу с другим људима, и за то је спојио с цјелисходном дјелатношћу здравље, повишену моћ снаге, веселу храброст и сваки други благослов. Али неумјерено напрезање не би било цјелисходна дјелатност, оно би човјека чак у његовој дјелатности трајно спријечило. Врло натегнута тетива пуца и губи своју опружност. Очигледно се више свршава, ради с веселом храброшћу, и за више времена, ако се у право вријеме тражи одмор, и опорављење; напротив, потпуним испрљењем наших снага више пута за дуже времена, не рјетко за увијек, спрјечава се наша корисна дјелатност. Заиста већ у том обзиру је недјеља за већи дио људи врло добротворна установа.

»Али зар неби могао сваки човјек сам себи одредити по свом избору и својој потреби дане мира и опорављања?«

Код тог се приговора не размишља, какав би се застој породио у свима оним пословима, који се морају свршити уједињеном дјелатношћу многих људи, кад би сваки хтио себи одредити свечане дане по свом мишљењу и вољи. Не размишља се, да би тада љеиштина на штету друштва и на своју умногостручно своје свечане дане. Не размишља се, да би ипак више пута баш они, који би код мучног посла у служби других, имали основана права на мир, опораву и разоноћење, узалуд рачунали на доброту и правичност оних, у чијој служби они жртвују своју снагу. Најпошље не узима се у обзир онај добротворни утјецај, кога има хришћанско свечковање недјеље, ако је само уређено према тражбинама хришћанства и разума, чак на начин опорављања; не узима се у обзир, да ће они

који су се и прије занимали с религијозним посматрањима, чије је срце загријано заједничком молитвом за добро, чије је наравствено мишљење пробуђено и очишћено, да ће они сада с већом умјереношћу и веселим срцем уживати радост живота, и тако ће двоструко уживање и радост имати од дана мира, опораве и разонођења.

Није добро чак ни за наше земаљско здравље, што спољашња побожност недјеље код многих наших савременика тако очевидно опада, да многи не оклијевају, да своје свагдашње послове, без прешне нужде, и у недјељу настављају. Ко овдје мисли да добије, тај ће изгубити! (Свршиће се)

Сѵнаѯа́рь свѧто́мꙋ І̀ѡаннꙋ Де́спотꙋ.

Овај свети човјек и Божји слуга бијаше син Стефана и Ангелине, а Стефан бијаше средњи син деспота Ђурђа Бранковића Смедеревца. Рођени му брат бијаше свети и преподобни Максим архиепископ. Несрећа, која је постигла родитељски дом овог милостивог Јована, доведе га на поприште духовна подвига, још док је био дјечак и младић. Озарен узвишеним надахнућем православне вјере, трпељиво поднесе све навале, а не поколеба се у вјери својих праотаца, ма да се је старало да се отргне, нити малакса духом због сеобе у туђе предјеле. На пошљетку дође с матером и братом у Купиново — Купиник, у Сирмији — Сријему, кад је био деспот у тим крајевима Вук П. Бранковић, и ту оста неко вријеме. А када се престави деспот Вук, Угри, који су владали тим крајем до ријеке Саве, нијесу хтјели да продуже српску деспотску власт у Сријему, те оста деспотска титула на Ђорђу, старијем брату Јованову, а када Ђорђе не оженивши се заволе иночки живот више од свјетског и заиста се постриже, добивши име Максим, тада наслов деспотски пређе на млађег брата Јована, који, пошто сријемски крај бијаше насељен Србима, свакако имађаше и неку власт у виду управе бар над оним војницима, који су давати у помоћ као коњаници Владиславу, краљу Угарскоме.

Деспот Јован оженио се Јеленом, кћери Стефана Јакшића, синовицом Димитрија Јакшића, који је био зет деспоту Лазару, сину Ђурђа Бранковића. Са овом супругом имао је Јован само једну кћер, Марију, удату за Фердинанда Франкопана, грофа хрватског, из којег су се брака родили Стефан Франкопан и Катарина. Стефан је био жупан модрушки, а Катарина се удала за Николу Зрињског бана хрватског.

Пошто су у овдашња времена често Турци упадали с ону страну Саве, пресели се деспот Јован у Беркасово, даље од границе, и ту Богу угодно пожививши неко вријеме, заврши дане свога вијека 10. дана мјесеца децембра љета Господњег 1503. Са њим ишчезе ред српских деспота, јер је он био пошљедњи. Љета живота његова бијаху испуњена добрим дјелима, као што говори предање ма да сам није био богат; али пошто све, што чињаше, из доброг срца излажаше а Бог гледа колико на множину добрих дјела, толико и на намјеру, те ради тога јави своју благодат на његовим моћима, учинивши их нераспадљивим. А кад умрије архиепископ Максим, пренесене бише моћи оца им и матере у манастир Крушедол у Сријему и ту заједно са моћима Максима и Јована положене у цркви према престоним иконама. Њиховим молитвама многомилостиви Господе, исправи наш пут, да поживимо угодно и безазорно, и да се оправдамо пред Тобом у вријеме Твога праведног суда. Амин.

Ікос. Великог те свјетилника показа Бог српској земљи у пошљедња времена, блажени Јоване, непрестано посједујеш невидљиво Христове људе и брзо лијечиш све, који с вјером прилазе раци твојих моћи, те ти за то сви сагласно кличемо: радуј се, ступе пресвијетли, који нас просвјећујеш чудесима и знацима; радуј се коријене побожног оца; радуј се, прекрасна грано преподобне матере; радуј се, покровитељу нагих и ослободитељу сужњих; радуј се, јер си примио мјесто трулог нераспадљиво; радуј се, гледаоче свјетлости неприступне; радуј се, врте новопосађени у рајском насељу; радуј се, јер ликујеш с анђелима: радуј се облаче росни, који орошаваш срца вјерних; радуј се, заступниче српске земље; радуј се, свијетли украсе цркве своје; радуј се, радости нашим побожним деспотима; радуј се, храбри браниче православних војника у ратовима; радуј се, истинити хранитељу свију нас и похвало: радуј се, Јоване, нови прозвани.

Из »Серблјака«.

10. децембра ове године навршило се 400 година од тјелесне смрти св. Јована Деспота. Општина Беркасовачка, гдје је св. Јован промјенио живот, ријешила је, да му подигне споменик, а да ли је шта у тој ствари учињено, не знамо. Као успомену на његову 400-годишњицу доносимо у преводу синаксар и икос, који најјасније говоре о његовом богоугодном животу.

Рељево, 10./XII. 1903.

Јаков А. Поповић.

Читула.

30. новембра т. г. преселио се у вјечност јереј *Никола Којић*, парох кукуљски (протопрезвитерат бос. градишки). Покојни јереј Којић рођен је 1850. год. свршио је богословију 1873., рукоположен за ђакона 3. октобра 1879 а за презвитера, 4. окт. исте године. Одликован је црквеним појасом године 1889. јула 22. Био је добар пастир и ревностан слуга олтара божјег. Нека му је лака црна земља и вјечан му спомен међу нама!

Вѣчная память!

Званични огласи.

Конзисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 918./П. ех 1903. 1—2.

Натјечај.

У епархији захумско-херцеговачкој упражњене су двије парохије: Горње Храсно, у столачком протопрезвитерату и Закаље у чајничком протопрезвитерату. — Прва има 155 кућа и 1438 душа, а друга 248 кућа и 1469 душа.

Који од свештеника и свршених богослова жели једну од ових парохија добити, нека се молбом са свједоџбама обрати овој Конзисторији најдаље до 1. марта 1904. године.

Из конзисторијске сједнице, држане у Мостару 2. децембра 1903.

АЕ и Митрополит: **Петръ.**

Српско-православна митропол. Консисторија Бањалучко-бихаћка.

3—3.

Едикат.

Позива се овијем Томица удата Јагарац рођ. Грумић из Ножићког, котар Пријавор, сада непознатог боравишта, против које је супруг јој Остоја Јагарац из Ножићког, налазећи се привремено у Креки, котар Доња Тузла, поднио код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увршћења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с' њом у претрес узети могла, јер ће јој се иначе по безуспјешном истеченју споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њу у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из консисторијалне сједнице.

У Бањалуци, 25. октобра (7. новембра) 1903.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 286/I. 2—3.

Едикт.

Позива се Марица рођ. Јовановић-Миндеровић, супруга Михаила Ђурића из Гацка, сада непознатог боравишта, да се иста Марица у року од два мјесеца дана, од дана првог увршћења овог позива у овом листу, пријави овој Консисторији као Духовном Суду било лично било да опуномоћи кога да је заступи у бракоразводној тужби, коју је подигао код ове Консисторије као Духовног Суда против ње супруг јој Михаило Ђурић из Гацка.

Ако се Марица рођ. Јовановић-Миндеровић не пријави у горе-означеном року овој Консисторији као Духовном Суду било лично било преко опуномоћеног заступника, поставиће јој се од стране ове Консисторије као Духовног Суда службени заступник, с којим ће се заметнута бракоразводна парница расправити по већ прикупљеним подацима и по овима донијети одлука

Из консисторијске сједнице.

У Мостару, 2. новембра 1903.

Консисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 771./I. 2—3.

Едикт.

Позива се Риста рођ. Марковић, супруга Пера Максимовића, пекара из Фоче, сада непознатог боравишта, да се иста Риста у року од 6 седмица дана, од дана првог уврштења овог позива у овом листу, пријави овој Консисторији као Духовном Суду било лично, било да опуномоћи кога, да је заступи у бракоразводној тужби, коју је подигао код ове Консисторије као Духовног Суда против ње супруг јој Перо Максимовић.

Ако се Риста Максимовић рођ. Марковић не пријави у горе-означеном року овој Консисторији као Духовном Суду било лично, било преко опуномоћеног заступника, поставиће јој се од стране ове Консисторије као Духовног Суда службени заступник, с којим ће се заметнута бракоразводна парница расправити по већ прикупљеним подацима и по овима донијети одлука.

Из консисторијске сједнице.

У Мостару, 2. новембра 1903.

Српско-православна Митропол. Консисторија Бањалучко-бихаћка.

2—3

Едикт.

Позива се овијем Дане Пилиповић из Боричевца, сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Милка Пилиповић рођ. Новаковић из Попине, поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог уврштења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијалне сједнице.

У Бањалуци, 30. октобра (12. нов.) 1903.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2·50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.

ИСТОЧНИК.

ДУХОВНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЈЕТНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКО-ПРАВОСЛАВНОГ СВЕШТЕНСТВА И НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ.

Год. XVII. Сарајево, 31. децембра 1903. Бр. 24.

ВЛАСНИК:
ЊИХОВА ВИСОКОПРЕОСВЕШТЕНСТВА СРПСКО-ПРАВОСЛАВНИ БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКИ **АРХИЈЕРЕЈИ.**

УРЕДНИК: синђел **ИЛАРИОН РАДОНИЋ**, професор богословије.

ЗВАНИЧНО.

Српско-православна Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

Рукоположење. Високопреосвештени господин *Евгеније*, митрополит бањалучко-бихаћки, благоизволио је на св. божанственој архијерејској литурђији у храму силаска св. Духа у Бањалуци дана 6./19. децембра 1903. рукоположити за ђакона свршеног богослова *Константина Душанића* из Прибинића.

НЕЗВАНИЧНО.

Ориси.

Изреке слова Божјега, које расположу к покајању.

(Свршетак.)

Дођите вели Господ, па хемо се судити: ако гријеси ваши буду као скерлет, постаће бијели као снијег, ако буду црвени као црвац, постаће као вуна (Ис. 1, 18).

Тако говори Господ кроз пророка Исаију Јудејима. Они су увриједили Господа гријесима крви, — *руке су њихове пуне крви* (ст. 15) они су оскврнули себе убиством, вријеђањем биједних удовица и сирота, и то их није сметало, да спокојно приносе Богу жртве у храму његову, сматрајући их да су довољне да Га умилостиве, тако, да је сам Господ морао ступити с њима у неки суд да дознаду, да жртве, које приносе безаконици и безбожници, нису угодне њему. И Господ заиста силази и ради договора с њима, позива их суд с њим: *Дођите па хемо се судити.* — Дајте, да расчистимо међу нама, ко је од нас

прав, или ви, који чините гријехе ваппијући на небо, или Ја. Без сумње не ви. Но у таком случају остало им је да учине оно исто, што је учинио Давид. Он је исто тако пролио невину крв Урија; но он је знао, да није ради очишћења душе од крви довољна величанствена жртва. *Кад би хтио жртве,* — вапио је он ка Господу, — *ја бих је приложио. За жртве паљенице не мариш: жртва је Богу дух скрушен, срце скрушено и понижено Бог неће одбацити* (Пс. 50, 16 и 17). И гле, Давид, прије него је умилостивио Бога клањем козјом и телећом, пада пред Господом с духом скрушеним, горким сузама кајања за свој гријех и ненадајући се да ће га загладити само својим подвизима покајања, моли Господа, да би га он сам својом благодаћу опрао од безакоња и очистио од гријеха. Не моли се Давид само о том да његов гријех, покривен опроштењем, не би му урачунавао, већ да у самом срцу његову не остане грјешне нечистоће: *учини ми, Боже, чисто срце, и дух прав понови у мени.* Мрачно и жалосно бјеше стање душе његове, пригушене страшном представом о проливеној крви. Но он се тјеши надом, да ће се то стање прекратити, чим само продре у његово нечисто срце благодат, која све чисти. *Умиј ме и бићу бјељи од снијега.* Овакву милост обећава Господ кроз пророка Исаију Јудејима, ако они, подражавајући Давиду у гријеху крвопролића, буду подражавали њему у искреној скрушености. Он ће тада својом благодаћу опрати с њихове савјести крваву пјегу и очишћена душа подсјећаће својом чистоћом на бијели снијег и убијељено платно. — Позив на покајање, управљен пророком Јудејима, односи се и на хришћане, који су кривци у истим гријесима. Јер, на жалост, и међу хришћанима наће се криваца у крви ближњега. То су они, који мрзе ближњега, јер *сваки, који мрзи брата,* по ријечима апостола, *човјекоубица је.* — они, који угњетавањем ближњих, тражећи од њих рада, који надмашују њихове силе, прекраћују њихов живот, — они, који гоне ближње погубијом по њих свађом и клеветом, — они, који убивају у њима духовни живот саблазном, својим штетним упливом воде их у погибељ. Може се рећи, да смо сви ми, а не само некоји, кривци у гријеху богоубијства, јер је за гријехе свију нас Господ пролио своју крв на крсту. — Оптерећени тако великим грјесима, признајмо кривицу пред Господом, признајмо да нећемо бити у стању одговарати на суду Његову. Нека је далеко од нас помисао да се препиремо с њим. Он је свагда *праведан у ријечима својима и побиједиће, кад дође на суд с нама.* Ми само отежавамо своју кривицу самооправљањем. Нарочито је оно неумјесно на исповиједи. Оправљање на суду исповиједи зависи од смјернога признања, да нијесмо у стању оправдати се пред Господом.

Укријепите клонуле руке и кољена изнемогла утврдите. Реците онима, којима се срце уплашило: охрабрите се, не бојте се (Иса. 53, 3—4).

Јудеју су некад опустошили Асирци. Сенахиримова војска опсјела је Јерусалим. Јудејом завлада страх и клонулост: прекратиле им се ноге, клонуше руке. Положај је заиста био очајан, они не имадоше снаге да се боре с моћним непријатељем. Но Господ, који је пустио на њих ту биједу, не оставља их без утјехе. Кроз пророка Исаију ободрава Он малодушне, обећавајући им повратак мирнога времена, кад ће опустошени предјели снова процвјетати, као крин, и добиће весели наглед.

Стање житељâ опустошенога предјела служи за примјер жалоснога стања, које каткад осјећа душа, — стање клонулости, пада духа, кад човјеку ништа није мило, кад му очи не могу ни на што да погледају, не може ничега да се прихвати, сами му је живот досадно. Стање заиста опасно, кад човјек може лако постати плијеном ђаволским, пасти у очајање а из очајања пасти у крајност порока или се ријешити на самоубијство. До тога стања води пресићење од неумјерених чувствених наслада, разбијени снови, неиспуњене наде, неуспјех у подузећима, дуга, непријатна болест, а често и неуспјех у борби с грјешним навикама. Но од чега му драго дошла клонулост, мора он на сваки начин одупријети се, јер то не подноси хришћанин, који треба да се сјећа заповиди апостола: *Будите тријезни и пазите, јер супарник ваш, ђаво, као лав рикући ходи и тражи кога да прождере* (I. Петр. 5, 8). А како се може с успјехом одупријети духу клонулости? Гдје се може наћи утјеха? У молитви, да се испошље мир узнемиреној и клонулој души, да се пошље стрпљивост и храброст; у читању слова Божјега, јер слово Божје, — није само књига, која даје разна знања, већ живи водилац благодати Божје, благодати св. Духа; онај, који чита слово Божје с побожношћу, ступа у општење са св. Духом, који је нарекао слово Божје и који у њему и сада дише. Лијек против клонулости садржи се исто тако у благодати св. тајна исповиједи и причести, у бесједи с људима искуснима у духовном животу, у размишљању о штетним посљедицама клонулости у животу садашњем и будућем, о радостима, спремљеним на небу Христовом војницима, који добро стоје на straži свога спасења, који се цијелог свог живота боре са мрежама лукавога. Ко се користи тима спасоносним средствима да се одагна дух клонулости, код тога се подиже правилан душевни живот, ослабљеле руке почињу се кретати на дјела богоугодна, ноге прекраћене — почињу добро стајати на straži спасења, малодушност и духовна лијеност уступа мјесто духовној храбрости.

Сами себе окушајте јесте ли у вјери, сами себе огледајте (2. Кор. 13, 5).

Са овим савјетом обраћа се апостол коринтским хришћанима. У недостатку вјере, могло би се држати, да их није могуће сумњичити. За њу су свједочили обилни, ванредни дарови св. Духа, који су се међу њима појављивали, дар језика, дарови лијечења, пророштва. У њихову друштву цвала је не проста, обична вјера, већ чудотворна. Ипак без обзира на то, апостол им заповиједа, да испитују себе, да ли пребивају у вјери, да ли су стални у њој, не грози ли им опасност да се поколебају у вјери кад наиђу на њих искушења и саблазни. А што да кажемо сад за нашу вјеру? Није ли та заповијед много ближе нама? Нема ли узрока много више бојати се за нашу вјеру? Они, који се називају православним хришћанима, нека савјесно испитају себе, да ли су они заиста православни? Нема ли међу њима таких, који не знаду символа вјере, не знаду ни почетке учења хришћанске вјере? А они, који знаду учење вјере нека запитају себе, да ли су они усвојили то учење свима силама душе, да ли је вјера продрла у њихов живот, да ли је она руковођ њихов у свима околностима и положајима, не ограничује ли се она само умом и разумом? Тако ми вјерујемо у Бога, но и бијеси вјерују. Вјерујемо, да је Бог свемогућ; но да ли му прибјегавамо за помоћ с надом? Вјерујемо, да је свуда присутан, свезнајућ, праведан; но да ли се страхом пред његовом свудаприсутношћу, свезнањем и правосуђем уздржавамо од грјешних искушења? Вјерујемо у његову доброту и човјекољубље; но да ли му благодаримо за све, што добивамо од његове љубави к нама, за дарове среће, па и за биједе и напасти, које нам се од Њега шаљу у доброј намјери? Вјерујемо у Искупитеља, но да ли цијенимо то, што је он учинио за наше спасење? Не гњевимо ли га и надаље грјесима, за које је он пролио своју пречисту крв? Вјерујемо у благодат св. Духа; но да се она усвоји да ли долазимо усрдно к тајнама, није ли нам досадно и тешко спремити се за исповијед и св. причешће? Вјерујемо у св. цркву; но да ли се покоравамо њеном руководству, живимо ли по њеним установама, поштујемо ли у лицу пастирâ црквених раздаватеље дарова св. Духа и духовне руковођe? Вјерујемо у једно крштење; но да ли чувамо објете вјерности ка Христу, које је сваки од нас дао на крштењу? Вјерујемо у живот будућега вијека; но да ли се бојимо вјечних мука, нијесмо ли заиђети благом временитог живота заборављајући при том вјечно блаженство? — Ево каква смо питања дужни задавати себи, да дадемо себи рачуна о томе, да ли пребивамо у вјери. Рјешавањем тијех питања треба се бавити у свако вријеме, а нарочито у дане поста и покајања.

Син човјечји дошао је.... да да душу своју у откуп за многе (Мар. 10, 45).

Христос је положио свој живот, пролио је своју пречисту крв *за нас*, али се не спасавају сви: *он је дошао да да душу своју у откуп за многе*. А ко су ти многи? Ко се наиме спасава? — Они, који испуњују услове за своје спасење. Које? 1. Вјеру у искупљење. *Онај, који вјерује у Христа Искупитеља неће погинути, него ће имати живот вјечни* (Јов. 3, 15); 2. Живот у вјери. *Не ће сваки који ми говори: Господи! Господи! ући у царство небеско но који чини по вољи оца мојега, који је на небесима* (Мат. 7, 21). 3. Учешће у благодати Христовој, без које ни вјера, ни добра дјела не могу бити плодоносна и спасоносна. *Благодаћу сте спасени кроз вјеру, и то није од вас, дар је Божји* (Еф. 2, 8). Но спасоносна благодат даје се у тајнама. А тајне се свршују само у цркви, и у том погледу православна црква има предност пред свима црквеним друштвима. У једнима од њих свршује се једна тајна — крштење, које, ако се сврши правилно, не повторава се код прилазаа у православну цркву. У другима, ма да се поштују и друге тајне ради спасења, али се свршују незаконитим служитељима и по томе немају снаге. Строго говорећи, они свршују само облик тајанствених чинова, а не саме тајне. У римској цркви свршују се тајне законитим свештенослужитељима, али такима, који служе не толико Христу, колико папи. — Синови православне цркве треба да држе за велику срећу, што припадају к њој. На жалост, не цијене сви ту срећу, не користе се сви средствима спасења, која им црква пружа и, што је најгоре, не кају се сви због тога, не брину се сви да очисте савјест у тајни исповиједи, не жале сви за своје гријехе, не настоје сви да докажу искреност свога кајања подвизима исправљања свога живота. Без истинитога кајања, или покајнога расположења духа, у вези са учешћем у тајни покајања, није могуће спасење, — оно се даје онима који се истинито кају. Који закашњавају у својим гријесима, који живе у непокајању, *сабирају себи гњев за дан гњева у који ће се показати праведни суд Бога* (Рим. 2, 5). Затезање у гријесима обично је спојено са неприступањем к исповиједи. Они који се уклањају од ње обично наводе за своје оправдање: „Кајао сам се и исповиједао, али без користи; а сјутра дан повратио се опет прећашњим гријесима". Но отуда не слиједи да је бескорисно кајати се и исповиједати се, већ то, да се треба кајати искрено, с одлучном намјером напустити грјешне навике. Није довољно кајати се, треба још и завјетовати се не чинити унапредак оно, за што се кајемо. Немоја је при томе у том једном, што ми падамо, и ако паднемо, не устајемо. И праведник пада дневно седам

пута, али он хити да устане; спотиче се на пут заповиједи Божјих, али се сваки пут исправи и јури к почастима вишега звања, заборављајући што је било а гледајући напријед. Зло је и погубно пасти и лежати. Још је срећа, ако смрт затекне палога, гдје лежи. Послије смрти нема кајања. Тамо, што ко посије, оно ће и жети. Тамо је мјесто једино за бескорисно жалење за изгубљеним животом. Знај то, грјешна душо, и ступи на пут покајања, ако не ћеш да паднеш у број оних, за које нијесу спасоносна ни сама страдања и смрт Сина Божјега, који је долазио у свијет, да спасе али не све без разлике, већ само *многе* — који истинито вјерују и кају се.

Данас ако глас његов чујете, не будите дрвеностијех срдаца, као кад се прогњевисше у дане напасти у пустињи (Јевр. 3, 7, 8; Пс. 94, 7—11).

Тима ријечима Псалмопјевца савјетује ап. Павле Хришћане из Јевреја да чувају вјерност Христу и, кад их он зове к спасењу, да га не гњеве тврдоглавошћу, као што су гњевили Господа Израиљци у вријеме путовања по арапској пустињи по изласку из Египта. Они нијесу једанпут разгњевили Господа роптајући на њега и бунећи се против вође својега Мојсија. Већ прве године тумарања свога они су, по ријечима самога Господа, *кушали Га десет пута и не послушали ријечи његове* (Числ. 14, 22), зато су и осуђени били на четрдесетгодишње тумарање по пустињи (—33). Апостол, упозоравајући Хришћане ријечима Псалмопјевца, да не подражавају древним Јеврејима у тврдокорности, има у виду нарочито њихово владање у пустињи Рафидин близу Синаја, наскоро послије синајскога законодавства. Јевреји су осјетили овдје оскудицу воде и стадоше роптати на Мојсија и говорити: *зашто нас изведе из Египта и мориш жеђу нас и дјецу нашу и стада наша?* И тврдокорно захтијеваху од њега воде. Мојсије им је казао: *што ви корите мене? што кушате Господа?* И по заповијести Божјој дође до хорива, уда по пећини својим чудотворним штапом, и потече из пећине вода у таком изобиљу, да је било доста да се угаси жеђа свега народа. И назва Мојсије то мјесто Мерра (искушење или укор), јер су ту Израиљци кушали Господа и примили укор за непоуздање своје у Њега, говорећи: је ли Господ међу нама или није (Исх. 17, 2—7). Нијесу ли слични и многи хришћани овим Јеврејима, склоним на роптање против Господа, и који су дрско кушали дуготрпљивост Његову? Господ не поступа увијек по њиховој жељи, пушта да трпе разне оскудице и невоље, да искуша љубав њихову према себи, да васпита у њима дух смјерности и преданости његовој светој вољи, а они зато роптају на Бога, изражују сумњу у његову доброту и шта

више у правосуђе, и роптањем својим гњеве њега. Роптање и незадовољство долази често због заповиједи Божјих. За многе су оне бреме тешко и неподносљиво. Да се оне испуне тражи се од њих самоодречење, безусловна покорност своје воље вољи Божјој; а код њих нема тога самоодречења, они су одани угађању себи и задовољствима, пристрасни су за земаљска блага и задовољства, навикли се на грјешне навике и не ће да се с њима растану. Узалуд би когод ревнујући за њихово спасење, стао их изобличавати и подсјећати на њихову дужност покорности према Богу, Његовом светом закону и Његовој цркви упућивати их на дјела побожности и самоодрећења. „Ми нијесмо монаси, рекли би они, — живимо у свијету, те хтјели — нехтјели дужни смо слиједити правилима и обичајима општепримљеним.“ Људима свијета нарочито су досадни подвизи покајања у дане великога поста, те се или сасвијем клоне њих, или с крајњом немарношћу врше дужност побожности, не напуштајући својих грјешних навика и похоти и туже се, као Израиљци у пустињи, на ограничења у јелу и пићу, које црква захтијева. Жалосно је њихово стање. Нека они ма у дане поста и покајања приме к срцу савјет апостола: „ако чујете данас глас Господњи који вас зове к покајању устима св. цркве, немојте се у срцу распаљивати“ — постидите се вашега упорства и скупа с вјернима Господу и послушнима св. цркви, почните се вјежбати у подвизима поста. Не пропустите то најзгоднije вријеме за спасење. Господ је дуго трпио роптање и незадовољство синова Израиљевих и најпослије их је осудио на четрдесетгодишње тумарање по безводној пустињи, и у току тога времена сви, којима је било 20 година, кад су нашли из Египта по мријеше, не дошавши у земљу обећану. Ево примјера да се опамете сви, који се упорно противе гласу Божјему, који их зове на покајање, И они неће достићи царства небеснога, ако не преломе са својим упорством.

Тумачење св. Писма.

Јеванђеље у Недјељу послије Божића.

— Матеј гл. II. ст. 13—23. -

— Mgr. **Григорій Дьяченко.** —

Превео: **Јован Дим. Јовановић.**

(Рељево.)

(Свршетак.)

На тај начин сви докази, које имамо, говоре у корист предпоставке, да се мудраци јавили у Јудеји тек око двије године по зачећу Господа нашег И. Христа од пресвете Дјеве. (Чтеніе преч. текста св. евалигеій проф. Некрасова стр. 13—20).

Заслијепљен мучном страшћу властољубља Ирод видећи, да лукава намјера његова да помоћу мудраца нађе дијете, које је достојно поклоњења — остала без успјеха — прибјегава другом пакленом сресту. »И шта ради? Збаца образину, коју је носио досад и граби директно за мач, који се налази у његовим рукама. Мудраци су измакли од мене — мисли сам у себи тиран, кипећи од злобе и стида, но неће умаћи дијете; јер у мојим је рукама кључ његовог живота, а који су ми оставили ови мудраци; ја знам и ако неодређено мјесто његовог борављења. Они су казивали, да им се звијезда јавила баш у тако вријеме; значи, дијете мора бити баш такога узраста; нека буде веће; а ми ћемо узети више, да не би пропустили жртве. Шта треба жалити? Узети за мјеру двије године и заповједити да се побију сва дјеца витлејемска која буду узрасту. Но можда се Он не налази у самом Витлејему. Да, ово може бити; треба и с ове стране предузети мјеру — нека се смрт дјеце простире и на сву околину витлејемску. Гдје се ради о моме престолу и безопасности моје власти, тамо не треба штедити непотребне стотине жртава. »И послакъ изби вся дѣти, сущїя въ Виѳлеемѣ и предѣлѣхъ єгѡ.« (Точ. Иннок. т. I. стр. 187—188). Тако Витлејем, чија су поља недавно била освећена свјетлошћу Господњом, и који је у буквалном смислу био вратима небесним, изненада је покрила ноћ страдања и гријеха; он је постао мјестом таме »Мир на земљи« пјевали су анђели; и на њихов поздрав из неутјешнога срца одаје се материнско јаукање. »Велику радост« навјестили су анђели и сузе кћери Сијонових биле су им одговором. Но И. Христос по чудесном промислу Божјем, био је спасен и сакривен. (»Земная жизнь Господа нашего Іисуса Христа«, Орды стр. 71—72).

Што се тиче побијања дјеце, о коме се у јеванђељу прича, поникле су разне сумње, но оно се налази у најпотпунијој сагласности са свим оним, што знамо о карактеру Иродовом. Цио његов живот испуњен је крвљу разних убијства, Он је наредио пред својим очима у нарочито приређеном весељу утопити првосвештеника свога шурјака, младог и племенитог Аристовула; заповједио је да се угуши његова љубљена жена, дивна асномејска књегињица Маријамна, ма да је она као што изгледа, била једино човјечје створење које је он страсно љубио. Синови његови Александар, Аристовул и Антипатар, стриц Јосиф, стриц жене његове Антигон, таст Александар и пуница Александра, рођак Кортобан, пријатељ Доситеј и Гад — ето само неколицине оних који су пали као жртва крвожедних, подозривих и преступних страховања. Његов брат Ферора и његов син Архелај једва су избјегли казну по његовом налогу. Ни бујна младост књаза Аристовула, ни сиједе власи цара Хиркана не заштитише их од његова удворничког и издајничког бјеснила. Слично Хенрику VIII. или Ивану Грозноме сви мрачни и звјерски инстинкти његовог карактера, као што изгледа избијали су све јаче, што му се живот приближавао крају. Гоњен утваром своје задављене жене и убијенога сина, дражен нападима крвожедности и гриже савјести, Ирод, ово немилостиво чудовиште, како га назива Јосиф Флавије, био је обузет у посљедње дане свога живота мрачном и неукротивом јарошћу, која се срушила на свакога с ким је само он долазио у додир. Послије овога није тешко предпоставити, да је такав човјек дивљи варварин, једва прикривен сјајем покварене и површне цивилизације — могао дјелати у датом случају тако, као што описује св. Матеј, а сама доставјерност догађаја добија независну потврду и из других извора. »Август, кад је био извјештен«, говори Макробије, »да је међу дјецом, испод двогодишњега узраста, побијеним по налогу Иродову у Сирији, био је убијен такође и син Иродов

рекао на ово: боље је бити Иродова свиња (ὗν) него његов син (υἱὸν)« Истина, Макробије је и начинио погрјешку предпостављајући да је син Иродов Антипатар убијен око тог истог времена, када се догодило побијање дјеце, дакле да је погинуо усред овог побијања.

Зашто пак, пита се, Јосиф Флавије савршено ћути о тако гадном злодјелу? Највјероватнији је узрок у томе, што је Ј. Флавије, без обзира на све, чиме смо му обвезани као књижевнику, у ствари био вјероодступник и удворица и свакако је избјегавао показивати догађаје, који су се ма и врло далеко односили на живот Христов.

Но ма да Ј. Флавије и не говори јавно о овом догађају, ипак све прилике, које је он приповједао из самог овог перијода живота Иродова, потврђују његову доставјерност. У то су наиме вријеме познати са своје речитости јудејски учитељи Јуда и Матеј подстакли своје ученике, да сруше великога златнога орла, кога је Ирод поставио над великим вратима храма. Ј. Флавије ставља овај покушај у свезу с превременим гласовима о смрти Иродовој; но није немогућа и друга предпоставка да су особиту смјелост у њих побудиле месијанске наде, које су поново оживиле усљед посјете источних мудраца. Покушај није испао за руком Јуда и Матеј са својих четрдесет ученика бјеху живи спаљени. Имајући пред собом така увјерства на свакој страни, Ј. Флавије је могао већ мирно проћи ћутке преко побијања неколико десетина одојчади у маленом градићу. Њихова крв била је само кап у оном крвавом потоку, у ком се Ирод напајао. (»Жизнь І. Христа« Ф. перев. Лопухина т. І. Спб. 1899. год. стр. 28—30).

Ст. 17—18. »Тогда сбытсѧ реченное Іеремїемъ пророкомъ глаголющимъ: Гласъ въ Рамѣ слышанъ бысть, плачь и рыданїе и копль многъ: Рахиль плачꙋщисѧ, чадъ своихъ и не хотѧши оутѣшитисѧ, сакѡ не сꙋть.

Тада се зби, што је казао пророк Јеремија говорећи: Глас у Рами чу се, плач и ридање и јаукање много: Рахила плаче за својом дјецом, и неће да се утјеши, јер их нема.«

Ово је мјесто узето из књиге пророка Јеремије (XXXI. 15) по преводу LXX. тумача. Близу Раме је војвода вавилонског цара Навуходоносора Навузардан скупио Јудеје узете у ропство зато, да их одведе у Вавилон (XL. 1). Градић Рама*) налазио се у земљи потомака Венијаминових сина патријарха Јакова од Рахиље (Нав. XVIII. 25), — и ево пророк по надахнутој ријечи преставља прародитељку, која неутјешно плаче због насилног удаљења њених потомака из отаџбине. Но овај пророчански плач, који се разлегао по висинама Раме разлегао се по јеванђелиством описивању у Витлејему и његовој околини при другом жалоснијем догађају — побијању дјеце. И ако се Витлејем налазио у кољену Јудином (Суд. XVII. 7, 9, IXX. 1), но име Рахиљино привезује се за име овога града зато, што је она умрла у његовој околини (Пост. XXXVI. 19) и гроб њен до овога времена показују на сјеверу од града у недалеком растојању (Путеш. по св. землѣ, А. Норова, Спб. 1894. год. изд. 3. ч. І. стр. 363) Плакала је, горко је плакала Рахиља,

*) Ово је она иста Рама, гдје је пророчица Девора под палмом на гори Јефремовој међу Рамом и Ветиљем судила Израиљу (Суд IV. 4—5), и која је лежала на путу из Јерусалима према гори Јефремовој, и кроз коју је морао проћи Левит, кад се враћао из Витлејема кући својој (Суд. XIX. 1, 10—21) Овај град спомињу пророци Исаија (X. 29) и Осија (V. 8). Сада је ово ер — Рам — сиромашно село са развалинама на брежуљастој гори, међу Газаоном и Хевом $^1/_2$ сата од Хеве и 2 сата на сјеверу од Јерусалима. (Иллюстрир. полн. популяр. библ. энциклопедїя вып. II. Никифора).

кад су одводили њене потомке у далеку и туђу земљу, но болни вапаји њени и ридања још су силнија, жалост њена још неутјешнија, кад су немилостиво убијали њену дјецу по налогу жестокога туђинца, који је завладао престолом Давидовим и Соломоновим. (»Евангел. ист.« Матићевскаго, стр. 217—218).

Ст. 19—20. »Оумрѣшѣ жи Ирѡдѣ и абїѣ гъ Господинь ко снѣ имѣ Іосифѣ ко Єгѵптѣ глаголѧ: контавъ поими отрочѧ и матерь єгѡ и иди къ земли Ізраилѣвѣ: изомроша бо имѣющїи дѹши отрочате.

А кад је Ирод умро, гле, анђео Господњи у сну јави се Јосифу у Египту говорећи: устани узми дијете и матер његову и иду у земљу Израиљеву; јер су изумрли који су тражили душу дјетињу«.

Не дуго послије нечовјечног убијања дјеце, умро је Ирод. Достављерни историк Ј. Флавије приповиједајући о ужасном и одвратном његовом свршетку примјећује, да су сви његови савременици јасно упознали осветu небесну на овом нечастивом цару; јер изједен црвима испустио је своју несрећну душу. Кад је нестало овога гоиноца, који је устао против новорођеноra цара јудејскога, анђео Господњи јавља се Јосифу у сну у Египту и говори му: »устани, узми дијете и матер његову и иди у земљу Израиљеву; јер су умрли, који су тражили душу дјетињу«. »Не говори: *бјежи*, но *иди*, зато што већ није било страха« (Блажк. Теофил. Благовјестник. ч. I. стр. 67). — нестало је жестокога гоиноца, који је гонио Христа; сада се могло њим полагано задржавајући се на путу ради потребнога одмора дијетета и матере (Еванг. ист. Матићевскаго стр. 219). У ријечима: Изумрли су, који су тражили душу дјетињу — разумије се нарочито Ирод (множина употребљена мјесто једнине); у осталом заједно са Иродом могу се подразумијевати и његови привржсници, који су с њиме дијелили мисли и планове особито син његов Антипатар, жесток као и он сам, кога је у осталом Ирод на неколико дана прије своје смрти дао погубити (Толков. еванг. епископа Михаила I. књ. стр. 44).

Ст. 21—22. Он же контавъ поѧтъ отрочѧ и матерь єгѡ и пріиде къ земли Ізраилѣвѣ. Слышавъ же, яко Архилай царствѹетъ вмѣсто Ирода отца своєго оукомса тамо ити: кѣтъ же пріимъ по снѣ, иде къ предѣлы Галилѣйскїѧ.

А он уставши узе дијете и матер његову и дође у земљу Израиљеву. Али чувши да Архелај царује у Јудеји — мјесто оца својега, побоја се њим тамо: Него примивши у сну глас оде у крајеве Галилејске.«

Архелај*) један од синова Иродових, старији и као и он јако наклоњен

*) *Архелај* је био син Ирода Великога и његове четврте жене Малтакије. Ирод је у својој опоруци назначио њега за свога наслједника с условом, ако то буде по вољи Августу. Послије смрти очеве прочитао је Архелај пред народом опоруку и обећао је, да ће благо владати. Народ је саслушао ове ријечи с радосним усклицима и тражио је, да се смрти предаду они, који су саиштовали Ироду, да кажи рушиоце римскога орла, који је био постављен на вратима храма; откланање Архелајево изазвало је буну и 3000 бунтовника погибоше под војничким сабљама. Врло послије овога отишао је Архелај у Рим, да поради код Августа на потврди очеве опоруке. Без обзира на противна дјеловања рођака и јудејскога народа он је откључавањем и лажи постигао своју циљ, но само дјеломично. Август му је потврдио од Ирода остављен дио царства, но при овом дао му је титулу етнарха — народоуправителя обећавајући, да ће га касније начинити „царом“, ако се тога достојним покаже. Добивши од цара потврду у власти над завјештаним му од оца земљама, Архелај је управљао с таком жестином, да су 6 год. послије Христа сватиија Јудеја и Самарјани отишли код Августа, да га оптуже. Император позва Архелаја к себи и присили га, да се брани, но Архелај у присуству својих тужилаца једва могаше рећи неколико ријечи без свезе. Август га посла у Вијену у Галију, гдје је умро идуће године. (Библейско-біографическій словарь въ алфавитномъ порядкѣ, Ѳ. Ющкевича и П. Благовѣщенскаго т. I. (А. И. Спб. изд. 1849. год. стр. 86—87).

страстима. Глас о његовој жестини није могао улити повјерења: оубожѧ тамо ити.« Но шта треба, запитаће неко, да се боји онај, чији су кораци ограђени провиђењем? Није ли то знак малодушности и неповјерљивости? Не. Да је Јосиф био великодушан и вјеран за ово јамчи све остало; но он је видио, да промисао неће, да употребљава чудеса и знамења без крајње потребе. Зато премда се и није могао бојати тога, да би Архелај или слични тиранин пресјекао нит живота божанскога дјетета; но могао је — и оправдано је — бојати се, да ће нова каква опасност стати великог напора и бједе за дјете и матер. Зато се и *побоја тамо ићи*. (Проп. Иннокен. аеп. херс. т. I. стр. 196).

Као и прије сам је Бог уразумио Јосифа, шта треба да ради да би се ослободио препрека, добивши у сну откривење, старац је пошао с матером и дјететом у предјеле галилејске. Галилеја налазећи се на сјеверу Палестине и граничећи се са језичничким земљама имала је смјешано становништво, које се састојало осим Јевреја, из Финичана, Сираца, Арапа и Грка, па по томе је и сматрана за језичничку (Мат. IV. 15). Особине изговарања позамљивања из других језика (Мат. XXVI. 73; Марко XIV. 70), начинише Галилејца знатним и Јудеји, који насељаваху јужни дио Палестине одношаху се према становницима Галилеје са нескривеним презирањем (Јов. I. 46, VII. 52; Дјела II. 7). Прави Израиљћанин сличио Натанаилу (Јов. I. 46) најмање је могао мислити да би Месија дошао из Галилеје (VII. 41). И ево промисао Божји изабрао је ову земљу зато, да би Богомладенац у тишини и миру непримјећен тамо одрастао — до дана свога јављања свијету (Еванг. ист. Матвѣевскаго стр. 220—221). Галилеја је припадала не жестокоме Архелају, него кроткоме и благом, премда и лукавом брату његовом Ироду Антипи; јер цар раздијеливши царство Иродово на четири дијела, наименовао их је по томе самоме не царевима, него четверовласницима или тетрарсима, као што се и називају у јеванђељу, искључујући у осталом Архелаја, који је носио титулу етнарха (Проп. Иннок. аеп. херс. т. I. стр. 195).

Ст. 23. »И пришедъ вселисѧ во градѣ нарицаемѣмъ Назаретъ; ꙗкѡ да сбꙋдетсѧ реченно пророки, ꙗкѡ Назорей наречетсѧ.

И дошавши онамо, намјести се у граду, који се зове Назарет, да се збуде као што су казали пророци да ће се Назарећанин назвати.«

Назарет је мали градић јужне Галилеје, који лежи на југо-западу од Капернаума, $1^1/_2$ сат хода према сјеверо-западу од Тавора, у горовитој долини међу два гребена на нижој стрмени западнога гребена, који се чврсто уздиже пред градом и с чијега се врха открива величанствен изглед на долину Јелелонску и на горе — Тавор, Хелвуј, Кармил, Јермон и на Средиземно море. Путници веле, да је положај мјеста и данас диван; но становништво његово бијаше врло сиромашно и становници, као што се приповједа не одликоваху се добрим правима, бар нису били на добром гласу и бијаху презирани од других (Јов. I. 6). Са именом »Назарет« не сретамо се ни у књигама старога завјета, ни у Ј. Флавија, ни у Талмуду.

Сад Назарет, код Арапа познат под именом »Наера« или »Назира«, има до 5000 становника Арапа, од којих су 200 православни, а остали су римокатолици, протестанти и мухамедовци. Главну знаменитост Назарета сачињава римокатолички манастир основан на оном мјесту, гдје је по предању била кућа, у којој се догодило благовјештење. Од ове св. куће сачувале се три мале собе једна над другом у облику пећина, ископаних у природној каменитој стијени. Цио овај скромни

стан св. породице налази се сада у зидинама дивнога римо-католичког храма чији је главни олтар јако узвишен; под њим у њижој природној пећини гдје је био стан пресв. Богородице, подигнут је пак храм, у који се улази по мраморним степеницама. Под престолом овога храма начињен је мраморни круг с крстом, који означава оно мјесто, гдје је стојала пресв. Дјева за вријеме анђелског благовјештења, около је натпис на латинском језику: «и Слово плоть бысть»; неколико драгоцјених кандила горе непрестано освјетљавајући ово свето мјесто. А гдје је благовјестио Дјеви небесни вјесник — арханђео Гаврил, то је мјесто означено мраморном колоном, чија је средина испшљена. Предање говори, да су је испили невјерници мислећи, да ће наћи у овој колони сакривено благо а за дрскост своју били су поражени шљепоћом. Из њиже собе или пећине, гдје је било благовјештење с десне стране иде се по каменитим љествицама горе у двије собе, које се сачувале у свом првобитном облику. У првој од њих, гдје је по предању Богомати васпитала Господа Исуса ка дијете, удубљење у зиду, гдје је сада престо служило је за његову колијевку. По реду долази друга соба од природнога гранита, и на њу показују као на мјесто живовања св. праведнога Јосифа — хранитеља Богоматере и њеног божанственог сина. Нешто даље од манастира Благовјештења показују мјесто, гдје је радио дунђерски занат праведни Јосиф; овђе је Спаситељ као дијете помагао у дунђерском раду своме васпитачу; а овдје је и он сам продужио рад послије смрти свога поочима ради прехрањивања своје божанске матере. А и Јудеји су га баш по томе и називали дрводјељом (Марко VI. 3).

У другој р. католичкој цркви, која стоји на крају града, показују омањи гранитни камен у облику наших обичних столова, на коме је по предању Господ наш И. Христос ручавао са својим ученицима. Но ово предање противријечи обичајима старих Јудеја, који при трпези не употребљаваху наших столова (упор. Мат. IX. 9—11; XXVI. 20; Лука XXII. 14—15; XXIV. 30; Јован XIII. 4, 12, 23, 28).

Близу Назарета подигнута је врло лијепа и доста велика арапско-грчка црква, посвећена имену пречисте Дјеве Богоматере; на лијевој страни цркве у удубљењу налази се извор, из кога је Пречиста Дјева Марија црпла воду; ово је мјесто обложено бијелим мрамором и у оне је дивно начињено у облику малог олтара. Пред иконом Благовјештења горе непрестано кандила и свјеће, а доле је начињен отвор са спуштеном кантицом ради захватања воде, коју поклоници са побожношћу пију и њом се умивају с молитвом Благодатној Марији, која је вадила воду из овог извора.

У избору Назарета за пребивање И. Христа јеванђелист показује испуњење на Њему онога, што су рекли пророци, *да ће се Назорејем назвати*. Од јеванђелиста наведене изреке буквално нема у старом завјету. Не само да се нигдје у књигама овога завјета Месија не назива Назарјанином или оним, који се има настанити у Назарету, но се шта више у цијелом том завјету ни једанпут не сретамо са именом града Назарета, ни у каноиским књигама ни у апокрифима, ни чак у Ј. Флавија. Неки су хтјели да у наведеном цитату виде показивање на једно мјесто из књиге судија (XIII. 5 јер ће дијете бити Назорej божји од утробе) које се односи на Самсона; но мјесто је јеванђелист навео не као доказ онога, да је И. Христос био по објету Назорej, као Самсон, него да се он населио у Назарету. Грчки облик показивања у овом мјесту показива, да јеванђелист овдје не разумијева буквално неко познато мјесто, у ма којој пророчкој књизи, но мисао неколицине пророка, изражену у њиховим књигама, наиме мисао или пророштво о пониженом

стању И. Христа, које се изразило већ у томе, што се он населио у Назарету, чији су становници били сиромашни и који се нису одликовали добрим нравима у очима Јудеја нити су били поштовани и бјеху презирани. Ово се потврђује ријечима самог јеванђелиста, који говори: »да ѡвдѣтьс рѣчетоє прорѣкъ«, а не пророкомъ« (Пр. об. 1873. ноябрь. Сравни Проповједи Иннок. I. 196), а тако исто тиме, што су пророци, проричући о Месији, често говорили о његовом пониженом стању (Изл. гл. LIII; Псал. 21), а становници Назарета не само да нису уживали пошту у очима Јудеја, него су били и презирани. Ништи из Назарета, или бити Назарјанином, Назорејцем, значило је бити презиран, понижен, одбачен. На Христу се, који се населио у Назарету и који је био у понижењу до крсне смрти, и испунило тачно речено о овом понижењу код пророка. (Толков. еванг. еп. Михаила изд. 1889. год. т. I. стр. 146).

II. Обратимо сада пажњу на оне морално-догматске истине, које се садрже у од нас разгледаној јеванђелској повјести.

а) Примјер Ирода, који се, желећи пошто по то погубити новорођенога цара јудејскога, одлучио с том намјером на убиство дјеце витлејемске, учи нас томе, да се у заштићењу страсти могу учинити преступи (ст. 16). Погубно дјејство страсти је таково, да оне савршено заглушују савјест, потамњују ум тако, да се под утјецајем њиховим човјек одважи ићи против Бога, одлучује се на све могуће пријеступе и зла дјела. »Научимо се пак побјеђивати своје страсти или по изразу св. апостола, распињати *своје тијело са страстима и жељама* (Гал. V. 24), не дајмо да се у нама осиле дотле, да над нама завладају и да нас потлачу по својој слијепој самовољи. Са сузама молимо помоћи од горе у часовима искушења. Трудимо ли се пак да би се у минутима тешких искушења сачувао у нама здрав разум и да би нам осијетлио ону бездну, у коју смо готови јурнути: од многих пада и рђавих дјела би се уздржали, кад би при искушењима умјели се мишљу узвисити кад би се умјели осјестити и око себе погледати. (»Слова« Макарија митроп. москов. и Коломен. т. 2. стр. 200).

б) Затим из јеванђела видимо, да из Витлејема новорођени Богочовјечанац, спасавајући се од злобе Ирода цара, бјежи са својим родитељима у земљу египатску; од куда се по времену, по упутству »свише« враћа у земљу израиљску, но опдје опет не налази мирна мјеста, бојећи се гоњења Архелаја, сина Иродова, због чега долази у предјеле галилејске и насељава се у Назарету (ст. 14—22). На тај начин једва се налази безопасно мјесто и за сина божјега, који је странац на земљи, — за Онога, чија је »земља и наслѣдіе ѣго«: из земље у земљу бјежећи настањује се у малом и презреном градићу Назарету. Тако и његови шљедбеници, прави Хришћани јављају се у овом свијету као странци и дошљаци, не имајући овдје града за становање, но иштући онога, што ће доћи. Живећи у свијету овом, као у туђој земљи, они се увијек налазе у опасности: свијет и ђаво непрестано их гоне и траже њихову пропаст; — сједињимо се браћо са овим странцима, да би и ми с њима заједно добили отаџбину небесну. Усадимо у срцу своме ону свету истину, да се ми у овоме животу јављамо не ради овога живота, него ради тога, да кроз њега пређемо у живот бољи, вјечни; тада ћемо ми у истини бити странци на овом свијету и нећемо тражити ни богатства, ни части, ни славе, знајући, да све ово морамо оставити у овој земљи доласка, него ћемо нарочито тежити граду, који ће доћи, вјечноме царству, спремљеноме за праведне од створења свијета. — Не заборавимо, да се Ирод бојао, да ће бити лишен царства, а зато се није

бојао учинити ужасно крвопролиће; уједно се лишио не само царства него и самога живота. Тако смрт чини крај свему и све чини једнакима. Злочинце и душе убице у сваком случају постиже казна божја. А оне, који нас мрзе и гоне предајмо суду Сведржитеља Бога, судије праведнога и непартајичнога; сами се пак наоружајмо трпљењем, по ријечи Спаситељевој: »въ терпѣніи вашимъ стяжите души вашя (Лука XXI. 19).

в) Јављање анђела у сну Јосифу утврђује ону истину, да у сновиђењима човјек може добити напутке »свише« од Бога, односно разних прилика нашега живота (ст. 13 и 19). Да бивају такова сновиђења, ово се доказује, осим овога и множином других примјера, који се налазе у св. писму: њих је тако много да би их било тешко све на једанпут изређати. Показаћемо ради примјера на сан Јосифа, једнога од дванаесторице синова патријарха Јакова. Јосиф је снио, да он са оцем и браћом жање у пољу пшеницу: сноп Јосифов је стојао право, а снопови оца и браће окружили су га и поклонили му се. Овај се сан тачно испунио: послије некога времена Јосиф од браће продан у Египат постао је владарем Египта, и кад дођоше у Египат отац и браћа његова морали су му се клањати и поштовати га. Истина, такви необични снови највише могу се догодити праведницима зато, што су они и на јави од нас несравњено ближе Богу, који им шаље такове снове. У осталом Бог је према свима тако милостив, да сличне снове могу имати и грјешници. За примјер узмимо Навуходоносора, цара вавилонскога: велик је он био грјешник — а и он је видио знамените снове. Фараон, цар египатски био је тако исто врло велики грјешник а и он је такође видио необичан сан. Таким сновима ми морамо увијек вјеровати као упућењима од Бога. *Но не треба да безусловно вјерујемо свима сновима.* Сам Бог опомиње људе »да не врачају по сновима«. Већи дио снова јесте само природна пошљедица узбуђенога уображења човјечјега. О чему човјек дању мисли, чиме је јако заинтересован, што страсно жели или не жели, то и снива. Чему пак ту да вјерује? Слични снови готово увијек обмањују и човјек не треба да им вјерује. *Има још једна врста снова, којима такође не треба вјеровати. Ово су сни од ђавола. Тражећи, да кога прождере,* ђаво се често користи сновима због тога, да би улио у душу нашу грјешне мисли, пошто човјек у сну, није у стању молити се и крстити, нити га чиме отјерати од себе. И тако, кад има сновиђења истинитих и варљивих, то како се пак треба односити према њима? Ако нас снови побуђују на добро и уздржавају од зла, то сматрајте ове снове као прст божји, који вам показује на небо и који вас одклања од пута к аду. — Ево како о овоме учи преп. Варсануфије: »Кад у сну угледаш образ крста, знај, да је овај сан истинит и од Бога, него побрини се да од светих добијеш тумачење значења његовога, и не вјеруј својој мисли. (»Руков. къ дух. жизни« Варсануфїя и Јонна стр. 368).

Ако пак ви нисте увјерени или немате разумна разлога, да мислите да сан происходи од Бога, особито ако се сан тиче неважних предмета, тада не треба обраћати пажњу на снове и удешавати по њима своја дјела, будите опрезни да не би постали сујевјерни и да не би дошли у опасност да сагрјешите.

Ако нас најпослије сан саблажњава на гријех, то је он пошљедица нашег искваренoг растројеног уображења, наше фантазије, или пак он происходи од онога, од кога да нас сачува Бог својом благодаћу, т. ј. од ђавола. (Свящ. Гр. Дьячинко: »Полн. год. круг. кратк. поуч.« т. I. стр. 207—208 ем. его же II. т. стр. 531—533).

г) Ово нас јеванђеље учи о томе, да дјеца треба да цијене сузе својих мајера и у овде љубав родитеља према њима (ст. 17—18). Пролива се по налогу жестоког Ирода некрива крв дјечја, теку горке сузе. »Глас у Рами чу се плач и ридање и јаукање много. Рахила плаче за дјецом својом и неће да се утјеши, јер их нема«. (Мат. II. 18). А више од свију плачу осиротјеле матере.

Ко може жалити дијете тако, као што жали рођена мати? Јаир је молио Господа, да му исцијели умрлу кћер и Господ јој је ускрснуо, жалећи оца. А удовица наинска, којој су носили да сахране једииога сина већ га и није молила. Господ га је васкрсао без молбе. »Не плачи!« горке сузе материнске виде се.

А љубе ли дјеца тако своје матере? Да ли оии поје, храие одјевају и љубе своју стару матер, као што је она њих његовала, кад су они били немоћна дјеца? На ово питање страшно је и стидно одговорити. Бивају истина рјетки, но ужасни случајеви, да сии тек што достиие узраст, већ заборавља ода своја и матер и неће да зна за њих.

Чти отца твоего и матерь твою, да благо ти будетъ. Запоповједено је у старом завјету. Иже злословитъ отца своего или матерь смертію да умретъ прописује св. пророк Мојсеј. Умимо ово се сада неће испунити но шшак ће се на суду божјем све, споменута. Мати божја, заступница рода хришћанскога неће заступати оне, који су огорчили своју матер. Господ И. Христос, праведни судија, који се и умирући на крсту бринуо за своју матер, с гњевом ће им пзрећи: »идите ѿ мене проклятіи во огнь вѣчный« (»Слова« Макарија, митроп. москов. † II. стр 200).

д) Обратимо пажњу још на шшљедњу околност јеванђелске повијести: гдје је предопредјељено било великоме потомку Давидову, будућем јудејском цару, да проводи године дјетињства, младости и мушкога доба до ступања на службу за спасење рода човјечјега? У Назарету (ст. 23), граду малом незнатном, у средини друштва необразованога, у кући дрводјељиној. Ево у каквом се пониженом стању налазио наш Господ! Ево како је он себе понизио! Послије овога може ли имати гордост мјеста код нас шљедбеника Христових? Не треба ли нам напротив да се понизимо? Да, разумије се! Љубазни Хришћани! — говори св. Тихон Задонски: — познајмо сиромаштво наше и несрећно стање, и сустремимся подъ крѣпкую рукѹ божію, да насъ козднтъ ко врлма (I. Петров. V., 6). Знајмо, љубазни, да се ми називамо хришћанима по Христу, кроткоме и смиреноме срцем: стидно је и врло неприлично за Хришћане да се горде, кад је Христос, велики и високи Бог себе понизио. Срамота је да се горде слуге, кад је њихов Господ понижен. Ништа није тако неприлично и неприсојно за Хришћане као гордост, а ништа љепше од пониженја. По пониженју познаје се човјек, да је он прави ученик кроткога и пониженога срцем Исуса. Ако хоћемо да засвједочимо, да смо ми прави Хришћани, то научимо се од Христа да будемо понижени, као што нас и Он сам упућује, вѣзмите ѿ мене іако кротокъ и смиренъ сѣмъ сердцемъ (Мат. XI. 29). Ящи оубо азъ оумыхъ ноги ваши, Господь и оучитель, и вы должни есте дроугъ дроугѹ оумывати ноги. Образъ бо дахъ вамъ, да іако же азъ сотворихъ вамъ, и вы творите (Јов. XIII. 13—15). Погледајмо на овај живи примјер пониженја и идимо за њим; погледајмо у ово огледало и очистимо себе од наше гордости; не постидимо се слуге послужити слугама и грјешницима, кад се није постидио Господ служити својим слугама. Нема ништа узвишеније од пониженја, и нема ништа подлије од гордости: пониженјем се људи узносе, пониженјем од грјешника постају праведници, а гордошћу од праведника постају грјешници;

понижење је и Богу угодно, и људима мило. Научимо се дакле понижењу, да Бог погледа на нас и да нас оправда. Напишимо и у памети нашој држимо ријеч апостолску: »Богъ гордымъ противитсѧ, смиреннымъ же даетъ благодать.« (Твор. св. Тих. Задон. и књигу »Уроки и примѣри христ. любви Гр. Дьяченко«, Москва изд. III, стр. 317).

О светковању недјеље.

— Јеванђеље Лучино XIV. 1—11. —

— По њемачком **Милан Поповић** парох. —

(Приједор.)

(Саршетак).

II. Светковање недјеље може и треба да буде не само дан одмора и опораве већ и дан побожног смиривања духа, дан молитве, уздизања срца, посматрања нас самих и размишљање о оном, што нам је потребно. Па како нам много треба таквог побожног, присебитог духа, живог и чилог посматрања које религија разбуђује, ако треба да успоставимо мир у нашој унутрашњости, ако хоћемо да доспијемо до чврстих и непоколебивих начелâ, која могу издржати сваку промјену судбе, те одвести до племените самосталности у нашим мишљењима. Не може се тајити, да је обично стање многих људи стање расијаности, брзе промјене мисли и осјећаја, несталног блуђења духа, колебања између жељâ, страха и наде. Хиљаду предмета из свијета који нас окружује, дјелују на нас, пробуђују преставе и осјећаје, који ради својег мноштва и различитости више пута брзо пролете испред погледа духа, и потискују се новим преставама и осјећајима; па како се код многоструких послова и потреба животних пажња дијели и душа се одржава у неправичној радиности, која премного и превећ различито предузима, него што би могла игдје ишта с истрајном ревношћу учинити, при чему човјек никад не долази до јединства са самим собом, и живи више ван себе, него ли у себи, и са собом самим — и на тај начин губи из вида више цијељи свога бића. Врло је добротворна у том погледу установа овог дана, који треба човјека да одведе из круга посведневне расејаности више у себе самог, а јавним Богопоштовањима, која с њим стоје у свези, треба да потпомогне побожно присуство духа. —

О заиста, ако су иначе само наша Богопоштовања оно што могу и треба да буду, ако се с тога, у колико је све више и више могуће, спрјечава све оно што би могло присебитгст духа из нова расијати, посјетити га на мање потребе, и што би могло у часовима, гдје би требало да се он вине у сфере вишег свијета у часовима побожне молитве, привезати га за земљу; ако се брижљиво на то пази да се незамјењује као једном код јудејског народа држање голих обичаја с битношћу Богопоштовања, да не би слово дух умртвило; ако се битно раставља од случајног и самовољног, ако се брижљиво на то пази, да се не понижава религија до простог ума, у вјечитом понављању истих облика ако се о том брига води, да се велике истине религије, наравствености, праве мудрости живота што јаче приближе и разуму и срцу; ако наша Богопоштовања све више и више бивају оно што треба да буду по намјери Исусовој, — тада ће Богопосвећени дан за свакога, који га савјесно употребљава, бити дан благослова. На њему ће се Хришћанин вјештији и способнији осјећати да се уздигне изнад земаљског и пролазног до вјечног и непролазног, и осјећаће се ојачан у вјери, која свијет савлађује, која почиње и

свршава с племенитом храброшћу борбу против чулности и страсти. Тад ће он на земљи живити један час за небо, тада ће он просвјећеним духом и загријаним срцем прихватити такве одлуке, које доврјеђају до дјела, и чије плодове ће он пожњети у становима блажених.

Нека је благословен дан мира и одмора, нека је благословен дан духовног примирења — и управљања његовог на небо!

О допусти нам Ти, од кога свако добро долази, да постанемо више пута дионици тог благослова! Дај нам с тога, да можемо пажљиво бдити над самим собом, кад год се на овом мјесту искупљамо, *гдје се чује глас и гдје се проповједају сва твоја чудеса.* Нека је далеко тада од нас свака помисао на земаљско и пролазно нек је далеко све оно, што би могло збунити пажњу нашу, што би могло расијати молитву и спријечити дјеловање истине на срце наше. На Тебе, Бога и Оца нашег, Тебе, свуда присутног и свезнајућег, на Тебе судца нашег, ми ћемо своје мисли управити и живље свјесни бити нашег великог одређења и одлучићемо се: да тако пред Тобом ходимо, како би нам једном свршетак нашег земног живота био благи и блажени прелаз у Твој бољи свијет, у вјечна насеља Твоја!

Кратак преглед црквено-школског и просвјетног живота.

У овоземној цркви.

Његово Високопреосвештенство господин АЕ и Митрополит сарајевски *Никола*ј, вратио се 30. децембра 1903. из Беча, камо је у послу уређења црквено-народне автономије са мандатарима свјетовњака прије мјесец дана отпутовао. Како је — Богу хвала — велико то дјело у начелу довршено и како је тај лијепи успјех плод својског заузимања Његовог Високопреосвештенства као опуномоћеника свих впреосв. гг. овоземних архијереја и постигнутог споразума између мјеродавних фактора, јерархије, народа и државне власти дочекано је Његово Високопреосвештенство на жељезничкој станици у Сарајеву од многих одличних грађана, Срба, Сарајлија и од свештенства, те је од г. Главорије Јефтановића лијепо поздрављено и послије отпоздрава у стан свој допраћено.

Распоред о Богојављенској свечаности 6/19. јануара 1904. У старој сарајевској цркви, храму св. архангела Михаила и Гаврила, почиње јутрења са литургијом у 5½ сати изјутра, а по свршетку исте креће се литија у саборну цркву, да заједнички учествује у свечаности велике Богојављенске литије и водосвећења.

У новој саборној цркви, храму Рождества пресвете Богородице, отпочеће Богослужење у 6½ сати са свечаном архијерејском службом, која се свршава око 9½ сати прије подне, а потом се литија по уобичајеном реду креће на »Бентбашу«, гдје ће се на извору »Пјенкавцу« одржати свечано велико водосвећење.

Младеж свију овдашњих завода са својим наставницима иде уобичајеним редом. Пред свештенством ступају питомци рељевског богословског Училишта, од

којих двојица напријед носе икону св. Богојављења. За овима долази свештенство по реду и старјешинству. Пред небом иде ђакон с кадионицом. За небом ступају високи војени и грађански достојанственици, чиновништво и остали побожни народ.

Литија ће поћи Фрање Јосифа улицом и излази на ке код Латинске ћуприје, па десном страном Миљацке до на Бент-башу, а по свршеном чину водоосвећења, враћа се улицом Ћемалушом и поред поште савија у Рудолфову улицу и улази у саборну цркву. За вријеме литије звониће звона у објема црквама. Ако би случајно непогодно вријеме спријечило извођење овога програма, свечаност ће се обавити у самој цркви.

Сарајево, 24./XII. 1003.

Српско-православна АЕМ Конзисторија Дабро-босанска.

Уређење берива професорског особља у српско-православном богословском училишту у Рељеву. Наредбом високе земаљске владе за Босну и Херцеговину од 21. новембра (4. децембра) 1903. год. бр. 191.340/I. измијењена је гледе берива професорског особља у Рељеву наредба од 30. јуна 1892. бр. 60.290/I. § 9., те иста одредба новом замијењена, на основу које су плаће професорском особљу у Рељеву посве изравнане са беривима наставничког особља у гимназијама и реалци, те у том погледу и за наставничко особље богословског училишта у Рељеву риједе у пуном опсегу установе наредбе високог ц. и кр. заједничког министарства од 19. децембра 1898. бр. 9420/Бх. односно наредбе земаљске владе за Босну и Херцеговину од 27. децембра 1898. бр. 186360/I.

Читула.

Вид Бањац, свештеник парохије Прекаје, код Гламоча, преминуо је у свом родном мјесту Трњинића Бријегу (котар петровачки) 11. децембра 1903., у 74-ој години свога живота, а 49-ој свештеничке службе. Опојен је од петорице свештеника и 13. п. мј. предан матери земљи. Вјечна му памјат.

Званични огласи.

Конзисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 918./II. ex 1903. 1—2.

Натјечај.

У епархији захумско-херцеговачкој упражњене су двије парохије Горње Храсно, у столачком протопрезвитерату и Зикаље у чајничком протопрезвитерату. — Прва има 155 кућа и 1438 душа, а друга 248 кућа и 1469 душа.

Који од свештеника и свршених богослова жели једну од ових парохија добити, нека се молбом са свједоџбама обрати овој Конзисторији најдаље до 1. марта 1904. године.

Из конзисторијске сједнице, држане у Мостару 2. децембра 1903.

АЕ и Митрополит: **Петръ.**

Конзисторија Српско-православне Митрополије Захумско Херцеговачке.

Број 286/I. 2—3.

Едикт.

Позива се Марица рођ. Јовановић-Миндеровић, супруга Михаила Ђурића из Гацка, сада непознатог боравишта, да се у року од два мјесеца дана, од дана првог увршћења овог позива у овом листу, пријави овој Конзисторији као Духовном Суду било лично било да опуномоћи кога да је заступи у бракоразводној тужби, коју је подигао код ове Конзисторије као Духовног Суда против ње супруг јој Михаило Ђурић из Гацка.

Ако се Марица рођ. Јовановић-Миндеровић не пријави у горе означеном року овој Конзисторији као Духовном Суду било лично било преко опуномоћеног заступника, поставиће јој се од стране ове Конзисторије као Духовног Суда службени заступник, с којим ће се заметнута бракоразводна парница расправити по већ прикупљеним подацима и по овима донијети одлука.

Из конзисторијске сједнице.

У Мостару, 2. новембра 1903.

Конзисторија Српско-православне Митрополије Захумско-Херцеговачке.

Број 771/I. 3—3.

Едикт.

Позива се Риста рођ. Марковић, супруга Петра Максимовића, пекара из Фоче, сада непознатог боравишта, да се у року од 6 недјеља дана, од дана првог увршћења овог позива у овом листу, пријави овој Конзисторији као Духовном Суду било лично, било да

опуномоћи кога, да је заступи у бракоразводној парници, коју је подигао код ове Конзисторије као Духовног Суда против ње супруг јој Перо Максимовић.

Ако се Риста Максимовић рођ. Марковић не пријави у горе-означеном року овој Конзисторији као Духовном Суду било лично, било преко опуномоћеног заступника, поставиће јој се од стране ове Конзисторије као Духовног Суда службени заступник, с којим ће се заметнута бракоразводна парница расправити по већ прикупљеним податцима и по овима донијети одлука.

Из конзисторијске сједнице.

У Мостару, 2. новембра 1903.

Српско-православна Митропол. Конзисторија Бањалучко-бихаћка.

3—3

Едикт.

Позива се овијем Дане Пилиповић из Боричевца, сада непознатог боравишта, против којега је супруга му Милка Пилиповић рођ. Новаковић из Попине, поднијела код овог духовног суда бракоразводну молбу, да у року од шест мјесеци, рачунајући од првог увртења овог едикта у овом листу, овом духовном суду своје садашње боравиште пријави, да би се тако споменута молба с њим у претрес узети могла, јер ће му се иначе по безуспјешном истечењу споменутог рока поставити уреда ради заступник, који ће имати њега у заметнутом брачном спору правомоћно заступати.

Из конзисторијалне сједнице.

У Бањалуци, 30. октобра (12. нов.) 1903.

»Источник« излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, а на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље на цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Прва српска штампарија Ристе Ј. Савића, Сарајево.